

The European Agricultural Fund for Rural Development:
Europe investing in rural areas

Miljø- og
Fødevareministeriet

Det danske landdistriktsprogram 2014-2022

CCI	2014DK06RDNP001
Programtype	Program for udvikling af landdistrikter
Land	Danmark
Region	DK - National
Programmeringsperiode	2014 - 2022
Forvaltningsmyndighed	Landbrugsstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet
Version	11.0
Versionstatus	Åben
Sidste modificeringsdato	02/08/2021 - 14:52:44 CEST

Indholdsfortegnelse

1. TITLEN PÅ PROGRAMMET FOR UDVIKLING AF LANDDISTRIKTERNE	15
1.1. Ændring.....	15
1.1.1. Ændringstype i overensstemmelse med forordning (EU) nr. 1305/2013	15
1.1.2. Ændring, der ændrer oplysningerne afgivet i partnerskabsaftalen	15
1.1.3. Ændring knyttet til artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, i forordning (EU) nr. 808/2014 (der ikke går imod grænserne fastsat i artiklen)	15
1.1.4. Høring af overvågningsudvalget (artikel 49, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1303/2013).....	15
1.1.5. Beskrivelse af ændringer — artikel 4, stk. 1, i forordning (EU) nr. 808/2014	15
2. MEDLEMSSTAT ELLER ADMINISTRATIV REGION	26
2.1. Geografisk område omfattet af programmet.....	26
2.2. Klassificering af regionen	26
3. FORUDGÅENDE EVALUERING.....	27
3.1. Beskrivelse af processen, herunder tidspunktet for vigtige begivenheder, foreløbige rapporter, i forhold til nøgleetaper i udviklingen af programmer til udvikling af landdistrikterne.....	27
3.2. Strukturert tabel, der indeholder forhåndsevalueringshenstillingerne, og hvordan de er blevet håndteret	28
3.2.1. Anbefaling 01.....	30
3.2.2. Anbefaling 02.....	30
3.2.3. Anbefaling 03.....	31
3.2.4. Anbefaling 04.....	31
3.2.5. Anbefaling 05.....	32
3.2.6. Anbefaling 06.....	32
3.2.7. Anbefaling 07.....	32
3.2.8. Anbefaling 08.....	33
3.2.9. Anbefaling 09.....	33
3.2.10. Anbefaling 10.....	34
3.2.11. Anbefaling 11.....	34
3.2.12. Anbefaling 12.....	35
3.2.13. Anbefaling 13.....	36
3.2.14. Anbefaling 14.....	36
3.2.15. Anbefaling 15.....	37
3.2.16. Anbefaling 16.....	37
3.2.17. Anbefaling 17.....	37
3.2.18. Anbefaling 18.....	38
3.2.19. Anbefaling 19.....	38
3.2.20. Anbefaling 20.....	39
3.2.21. Anbefaling 21.....	39

3.2.22. Anbefaling 22.....	40
3.2.23. Anbefaling 23.....	40
3.2.24. Anbefaling 24.....	41
3.2.25. Anbefaling 25.....	41
3.2.26. Anbefaling 26.....	42
3.2.27. Anbefaling 27.....	42
3.2.28. Anbefaling 28.....	43
3.2.29. Anbefaling 29.....	43
3.2.30. Anbefaling 30.....	44
3.2.31. Anbefaling 31.....	44
3.2.32. Anbefaling 32.....	45
3.2.33. Anbefaling 33.....	45
3.2.34. Anbefaling 34.....	46
3.2.35. Anbefaling 35.....	46
3.2.36. Anbefaling 36.....	47
3.2.37. Anbefaling 37.....	48
3.2.38. Anbefaling 38.....	48
3.2.39. Anbefaling 39.....	49
3.2.40. Anbefaling 40.....	49
3.2.41. Anbefaling 41.....	50
3.2.42. Anbefaling 42.....	50
3.2.43. Anbefaling 43.....	51
3.2.44. Anbefaling 44.....	51
3.2.45. Anbefaling 45.....	52
3.2.46. Anbefaling 46.....	52
3.3. Forudgående evalueringsrapport.....	53
4. SWOT OG BEHOVSIDENTIFICERING.....	54
4.1. SWOT.....	54
4.1.1. Omfattende overordnet beskrivelse af den nuværende situation på programmeringsområdet baseret på fælles og programspecifikke kontekstindikatorer og andre opdaterede kvalitative oplysninger.....	54
4.1.2. Identificerede styrker i programmeringsområdet.....	79
4.1.3. Identificerede svagheder i programmeringsområdet.....	82
4.1.4. Identificerede muligheder i programmeringsområdet.....	83
4.1.5. Identificerede trusler i programmeringsområdet.....	86
4.1.6. Fælles kontekstindikatorer.....	88
4.1.7. Programspecifikke kontekstindikatorer.....	98
4.2. Vurdering af behov.....	101
4.2.1. 01. Grøn omstilling og grønne job.....	106
4.2.2. 02. Fremme innovation i fødevarersektoren.....	107

4.2.3. 03. Styrke søgningen til erhvervsuddannelserne.....	108
4.2.4. 04. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarerektoren.....	108
4.2.5. 05. Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen	109
4.2.6. 06. Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden vha. kvalitetsordninger.....	110
4.2.7. 07. Understøtte bedriftsrisikoforebyggelse og -styring.....	111
4.2.8. 08. Fremme omstilling til økologisk fødevareproduktion	112
4.2.9. 09. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur.....	113
4.2.10. 10. Rent vandmiljø.....	113
4.2.11. 11. Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden.....	114
4.2.12. 12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget.....	115
4.2.13. 13. Øget ressourceeffektivitet og udnyttelse af potentialet i bioøkonomien.....	116
4.2.14. 14. Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse ..	117
4.2.15. 15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår	118
4.2.16. 16. Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter	119
5. BESKRIVELSE AF STRATEGIEN	120
5.1. En begrundelse for de behov, der er udvalgt til at blive imødekommet af programmer for udvikling af landdistrikterne, og valget af mål, prioriteter, fokusområder og målsætning baseret på dokumentation fra SWOT-analysen og behovsvurderingen. Hvor det er relevant, omfatter programmet en begrundelse for de tematiske delprogrammer. Begrundelsen skal navnlig fremhæve de krav, der er nævnt i artikel 8, stk. 1, litra c), nr. i) og iv), i forordning (EU) nr. 1305/2013	120
5.2. Kombinationen af og begrundelsen for foranstaltningerne til udvikling af landdistrikterne for hvert fokusområde, herunder begrundelsen for de finansielle tildelinger til foranstaltningerne og de finansielle ressourcers tilstrækkelighed i lyset af de satte mål nævnt i artikel 8, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1305/2013. Kombinationen af foranstaltninger inkluderet i interventionslogikken skal baseres på dokumentation fra SWOT-analysen og begrundelsen og prioriteringen af behov omhandlet i afsnit 5.1	127
5.2.1. P1: fremme af vidensoverførsel og innovation inden for landbrug og skovbrug og i landdistrikter	127
5.2.2. Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove	128
5.2.3. Prioritet 3: Bedre tilrettelæggelse af fødevarekæden, herunder forarbejdning og markedsføring af landbrugsprodukter, dyrevelfærd og risikoforvaltning i landbruget.....	129
5.2.4. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug.....	130
5.2.5. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren.....	134

5.2.6. P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne.....	136
5.3. En beskrivelse af, hvordan de tværgående mål vil blive håndteret, herunder de specifikke krav i artikel 8, stk. 1, litra c), nr. v), i forordning (EU) nr. 1305/2013	139
5.4. Oversigtstabel for interventionslogikken, der viser prioriteter og fokusområder udvalgt for programmer for udvikling af landdistrikterne, de kvantificerede mål og kombinationen af foranstaltninger anvendt til at opnå dem, herunder de planlagte udgifter (tabel automatisk genereret ud fra oplysningerne afgivet i afsnit 5.2 og 11)	143
5.5. En beskrivelse af den rådgivende kapacitet til at sikre reguleringskravene tilstrækkeligt med råd og støtte og støtte for aktioner i forbindelse med innovation til at dokumentere de foranstaltninger, der er truffet i henhold til artikel 8, stk. 1, litra c), nr. vi), i forordning (EU) nr. 1305/2013	146
6. VURDERING AF FORHÅNDSBETINGELSERNE	148
6.1. Yderligere oplysninger.....	148
6.2. Forhåndsbetingselser	149
6.2.1. Liste over aktioner, der skal iværksættes for generelle forhåndsbetingselser	161
6.2.2. Liste over aktioner, der skal iværksættes for forhåndsbetingselser knyttet til prioriteter	162
7. BESKRIVELSE AF RESULTATRAMMEN	163
7.1. Indikatorer.....	163
7.1.1. Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove	166
7.1.2. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug.....	166
7.1.3. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren.....	167
7.1.4. P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne.....	167
7.2. Alternative indikatorer	169
7.2.1. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug.....	169
7.2.2. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren.....	170
7.3. Reserve.....	171
8. BESKRIVELSE AF DE UDVALGTE FORANSTALTNINGER.....	172
8.1. Beskrivelse af de almindelige betingelser, der gælder for mere end en foranstaltning, herunder, hvor det er relevant, definition af landdistrikter, udgangssituationer, krydsoverensstemmelse, planlagt anvendelse af finansielle instrumenter, planlagt anvendelse af forskud og fælles bestemmelser om investeringer, herunder bestemmelserne i artikel 45 og 46 i forordning (EU) nr. 1305/2013	172
8.2. Beskrivelse pr. foranstaltning	182
8.2.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	182

8.2.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17).....	196
8.2.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	234
8.2.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	239
8.2.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)	247
8.2.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28).....	291
8.2.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	321
8.2.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30).....	337
8.2.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31).....	351
8.2.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	357
8.2.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)	369
8.2.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013).....	378
9. EVALUERINGSPLAN	419
9.1. Mål og formål	419
9.2. Forvaltning og koordinering	421
9.3. Evalueringsemner og -aktiviteter	422
9.4. Data og oplysninger	424
9.5. Tidsplan.....	425
9.6. Kommunikation	426
9.7. Ressourcer.....	426
10. FINANSIERINGSPLAN.....	428
10.1. Årlige ELFUL-bidrag (i EUR).....	428
10.2. Enkelt ELFUL bidragssats for alle foranstaltninger opdelt pr. regionstype, jf. artikel 59, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013	430
10.3. Fordeling pr. foranstaltning eller operationstype med en specifik ELFUL-bidragssats (i EUR for hele perioden 2014-2022).....	431
10.3.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14).....	431
10.3.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17).....	433
10.3.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	435
10.3.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	436
10.3.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)	437
10.3.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28).....	439
10.3.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	441

10.3.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30).....	443
10.3.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31).....	445
10.3.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	447
10.3.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)	449
10.3.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013).....	451
10.3.13. M20 — Teknisk bistand i medlemsstaterne (artikel 51-54)	453
10.4. Vejledende fordeling pr. foranstaltning for hvert delprogram.....	454
11. INDIKATORPLAN.....	455
11.1. Indikatorplan.....	455
11.1.1. P1: fremme af vidensoverførsel og innovation inden for landbrug og skovbrug og i landdistrikter	455
11.1.2. Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove	458
11.1.3. Prioritet 3: Bedre tilrettelæggelse af fødevarekæden, herunder forarbejdning og markedsføring af landbrugsprodukter, dyrevelfærd og risikoforvaltning i landbruget	461
11.1.4. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug.....	463
11.1.5. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren.....	469
11.1.6. P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne.....	474
11.2. Oversigt over det planlagte output og planlagte udgifter pr. foranstaltning og pr. fokusområde (automatisk genereret).....	478
11.3. Sekundære virkninger: identifikation af potentielle bidrag fra foranstaltninger/delforanstaltninger om udvikling af landdistrikter, der er programmeret under et givent fokusområde til andre fokusområder/mål	482
11.4. Støttetabel for at vise hvordan miljømæssige foranstaltninger/-ordninger programmeres for at opnå et (eller flere) miljø-/klimamål.....	486
11.4.1. Landbrugsarealer.....	486
11.4.2. Skovbrugsarealer.....	488
11.5. Programspecifikt mål og output.....	489
12. SUPPLERENDE NATIONAL FINANSIERING.....	490
12.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14).....	490
12.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17).....	490
12.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	491
12.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20).....	491

12.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	491
12.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28).....	491
12.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	491
12.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30).....	492
12.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31).....	492
12.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	492
12.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)	492
12.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	492
12.13. M20 — Teknisk bistand i medlemsstaterne (artikel 51-54)	493
13. ELEMENTER, DER ER NØDVENDIGE FOR VURDERINGER AF STATSSTØTTE.....	494
13.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14).....	496
13.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17).....	496
13.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	497
13.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	497
13.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	498
13.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28).....	498
13.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	499
13.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30).....	499
13.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31).....	500
13.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	500
13.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)	500
13.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	501
14. OPLYSNINGER OM KOMPLEMENTARITET	502
14.1. Beskrivelse af midlerne til sikring af komplementaritet og sammenhæng med:.....	502
14.1.1. Andre EU-instrumenter, herunder navnlig med ESI-fondene, og søjle 1, herunder grøn omlægning, og andre instrumenter i den fælles landbrugspolitik.....	502
14.1.2. Oplysninger om komplementaritet mellem et nationalt program og et sæt regionale programmer i henhold til artikel 6, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, når en medlemsstat har valgt at forelægge begge dele	507
14.2. Hvis det er relevant, information om komplementariteten med andre EU-instrumenter, herunder LIFE	507
15. ORDNINGER OM GENNEMFØRELSE AF PROGRAMMET	509

15.1. Medlemsstatens udpegning af alle de myndigheder, der er fastsat i artikel 65, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, og en sammenfattende beskrivelse af forvaltnings- og kontrolstrukturen i det søgte program i henhold til artikel 55, stk. 3, nr. i), i forordning (EU) nr. 1303/2013 og ordninger i overensstemmelse med artikel 74, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1303/2013.....	509
15.1.1. Myndigheder.....	509
15.1.2. Kortfattet beskrivelse af programmets forvaltnings- og kontrolstruktur og ordninger for uafhængig undersøgelse af klager.....	509
15.2. Overvågningsudvalgets påtænkte sammensætning.....	515
15.3. Bestemmelser til at sikre, at programmet er offentliggjort, herunder gennem det nationale landdistriktsnetværk, idet der henvises til den oplysnings- og PR-strategi, der er omhandlet i artikel 13 i gennemførelsesafgørelse (EU) nr. 808/2014.....	518
15.4. Beskrivelse af mekanismer til at sikre sammenhæng med hensyn til lokaludviklingsstrategier gennemført under Leader, aktiviteter planlagt under samarbejdsforanstaltningen, jf. artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, foranstaltningen om basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne, jf. artikel 20 i samme forordning og andre ESI-fonde.....	519
15.5. Beskrivelse af aktioner til at opnå en mindskelse af støttemodtagernes administrative byrde, jf. artikel 27, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013.....	520
15.6. Beskrivelse af anvendelsen af teknisk bistand, herunder aktioner i forbindelse med udarbejdelse, forvaltning, overvågning, evaluering, information og kontrol af programmet og dets gennemførelse, såvel som aktiviteterne vedrørende tidligere eller senere programperioder, jf. artikel 59, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013.....	521
16. LISTE OVER FORANSTALTNINGER TIL AT INDDRAGE PARTNERE.....	523
16.1. 01. Etablering af partnerskabet.....	523
16.1.1. Den modsvarende hørings emne.....	523
16.1.2. Resumé af resultaterne.....	523
16.2. 02. Regionalt møde den 20. august 2012 i Nykøbing Falster.....	524
16.2.1. Den modsvarende hørings emne.....	524
16.2.2. Resumé af resultaterne.....	524
16.3. 03. Regionalt møde den 28. august 2012 i Mørke.....	524
16.3.1. Den modsvarende hørings emne.....	524
16.3.2. Resumé af resultaterne.....	524
16.4. 04. Regionalt møde den 5. september 2012 i Herning.....	525
16.4.1. Den modsvarende hørings emne.....	525
16.4.2. Resumé af resultaterne.....	525
16.5. 05. Regionalt møde den 13. september 2012 i Middelfart.....	525
16.5.1. Den modsvarende hørings emne.....	525
16.5.2. Resumé af resultaterne.....	525
16.6. 06. Møde den 14. september 2012 i den tværministerielle følgegruppe.....	525
16.6.1. Den modsvarende hørings emne.....	525
16.6.2. Resumé af resultaterne.....	526

16.7. 07. Bilateralt møde den 17. september 2012 med Danske Regioner om den kommende programperiode og mulig synergi mellem landdistriktsprogram og strukturfondsprogrammer.....	526
16.7.1. Den modsvarende hørings emne	526
16.7.2. Resumé af resultaterne	526
16.8. 08. Møde den 26. september 2012 med centrale forskere på landdistriktsområdet, arrangeret af MBBL	527
16.8.1. Den modsvarende hørings emne	527
16.8.2. Resumé af resultaterne	527
16.9. 09. Bilateralt møde den 5. oktober 2012 med NAER og MBBL.....	527
16.9.1. Den modsvarende hørings emne	527
16.9.2. Resumé af resultaterne	527
16.10. 10. Workshop den 11. oktober 2012 for partnerskabet.....	527
16.10.1. Den modsvarende hørings emne	527
16.10.2. Resumé af resultaterne	528
16.11. 11. Bilateralt møde den 24. oktober 2012 med NAER og Miljøministeriet	529
16.11.1. Den modsvarende hørings emne	529
16.11.2. Resumé af resultaterne	529
16.12. 12. LAG-årsmøde den 26.-27. oktober 2012 i Skærbæk, arrangeret af MBBL.....	529
16.12.1. Den modsvarende hørings emne	529
16.12.2. Resumé af resultaterne	529
16.13. 13. Bilateralt møde den 14. november 2012 med NAER og Landbrug & Fødevarer	529
16.13.1. Den modsvarende hørings emne	529
16.13.2. Resumé af resultaterne	530
16.14. 14. Møde den 20. november 2012 i Overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget.....	530
16.14.1. Den modsvarende hørings emne	530
16.14.2. Resumé af resultaterne	530
16.15. 15. Workshop den 22. november 2012 med erhvervet, forskere og andre interessenter	530
16.15.1. Den modsvarende hørings emne	530
16.15.2. Resumé af resultaterne	531
16.16. 16. Bilateralt møde den 4. december 2012 med NAER og MBBL	531
16.16.1. Den modsvarende hørings emne	531
16.16.2. Resumé af resultaterne	531
16.17. 17. Møde den 5. december 2012 med LAG-koordinatorer, arrangeret af MBBL	532
16.17.1. Den modsvarende hørings emne	532
16.17.2. Resumé af resultaterne	532
16.18. 18. Bilateralt direktørmøde den 18. januar 2013 med NAER og Danske Regioner	532
16.18.1. Den modsvarende hørings emne	532
16.18.2. Resumé af resultaterne	532
16.19. 19. Bilateralt møde den 27. februar 2013 med NAER og Landbrug & Fødevarer	532
16.19.1. Den modsvarende hørings emne	532

16.19.2. Resumé af resultaterne	533
16.20. 20. Møde den 28. februar 2013 med Klima-, Energi- og Bygningsministeriet, Energistyrelsen og Fødevarerministeriet.....	533
16.20.1. Den modsvarende hørings emne	533
16.20.2. Resumé af resultaterne	533
16.21. 21. Møde den 7. marts 2013 med Landdistrikternes Fællesråd, arrangeret af MBBL.....	533
16.21.1. Den modsvarende hørings emne	533
16.21.2. Resumé af resultaterne	533
16.22. 22. Møde den 20. marts 2013 i den tværministerielle følgegruppe	534
16.22.1. Den modsvarende hørings emne	534
16.22.2. Resumé af resultaterne	534
16.23. 23. Møde den 20. marts 2013 med KL og Danske Regioner, arrangeret af MBBL	534
16.23.1. Den modsvarende hørings emne	534
16.23.2. Resumé af resultaterne	534
16.24. 24. Møde den 20. marts 2013 med LAG-formænd/Koordinationsudvalg for LAG-formænd, arrangeret af MBBL	534
16.24.1. Den modsvarende hørings emne	534
16.24.2. Resumé af resultaterne	534
16.25. 25. Møde den 25. april 2013 med Miljøministeriet, Klima-, Energi- og Bygningsministeriet og MBBL	535
16.25.1. Den modsvarende hørings emne	535
16.25.2. Resumé af resultaterne	535
16.26. 26. Møde den 3. maj 2013 i den tværministerielle følgegruppe	535
16.26.1. Den modsvarende hørings emne	535
16.26.2. Resumé af resultaterne	535
16.27. 27. Høring fra 8. til 17. maj 2013 af partnerskabet.....	536
16.27.1. Den modsvarende hørings emne	536
16.27.2. Resumé af resultaterne	536
16.28. 28. Møde den 3. juni 2013 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget.....	537
16.28.1. Den modsvarende hørings emne	537
16.28.2. Resumé af resultaterne	537
16.29. 29. Bilateralt møde den 13. juni 2013 med NAER og MBBL.....	537
16.29.1. Den modsvarende hørings emne	537
16.29.2. Resumé af resultaterne	537
16.30. 30. Bilateralt møde den 17. juni 2013 med Naturstyrelsen.....	538
16.30.1. Den modsvarende hørings emne	538
16.30.2. Resumé af resultaterne	538
16.31. 31. Møde den 21. juni 2013 med LAG-formænd/Koordinationsudvalg for LAG-formænd, arrangeret af MBBL	538
16.31.1. Den modsvarende hørings emne	538

16.31.2. Resumé af resultaterne	538
16.32. 32. Møde den 24. juni 2013 med Region Syddanmark og regionens LAG-repræsentanter, arrangeret af MBBL	538
16.32.1. Den modsvarende hørings emne	538
16.32.2. Resumé af resultaterne	538
16.33. 33. Møde den 19. august 2013 med Region Midtjylland og regionens LAG-repræsentanter, arrangeret af MBBL	539
16.33.1. Den modsvarende hørings emne	539
16.33.2. Resumé af resultaterne	539
16.34. 34. Møde den 29. august 2013 med Erhvervs- og Vækstministeriet, MBBL og Fødevarerministeriet	539
16.34.1. Den modsvarende hørings emne	539
16.34.2. Resumé af resultaterne	539
16.35. 35. Møde den 11. september 2013 i den tværministerielle følgegruppe	539
16.35.1. Den modsvarende hørings emne	539
16.35.2. Resumé af resultaterne	540
16.36. 36. Møde den 23. september 2013 med MBBL	540
16.36.1. Den modsvarende hørings emne	540
16.36.2. Resumé af resultaterne	540
16.37. 37. Møde den 4. oktober 2013 med MBBL	540
16.37.1. Den modsvarende hørings emne	540
16.37.2. Resumé af resultaterne	540
16.38. 38. Møde den 11. oktober 2013 med Økologisk Landsforening	540
16.38.1. Den modsvarende hørings emne	540
16.38.2. Resumé af resultaterne	541
16.39. 39. Natura 2000 netværksmøde den 19. november 2013 i Nordjylland	541
16.39.1. Den modsvarende hørings emne	541
16.39.2. Resumé af resultaterne	541
16.40. 40. Temadag for landbruget den 26. november 2013	541
16.40.1. Den modsvarende hørings emne	541
16.40.2. Resumé af resultaterne	541
16.41. 41. Workshop den 2. december 2013 for partnerskabet for de fire danske programmer og partnerskabsaftalen	541
16.41.1. Den modsvarende hørings emne	541
16.41.2. Resumé af resultaterne	542
16.42. 42. Møde den 10. december 2013 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land – Landdistriktsudvalget	542
16.42.1. Den modsvarende hørings emne	542
16.42.2. Resumé af resultaterne	542
16.43. 43. KL netværksmøde i Middelfart den 10. december 2013	542
16.43.1. Den modsvarende hørings emne	542

16.43.2. Resumé af resultaterne	542
16.44. 44. Plantekongres i Herning den 15. januar 2014.	543
16.44.1. Den modsvarende hørings emne	543
16.44.2. Resumé af resultaterne	543
16.45. 45. Møde den 22. januar 2014 med Landbrug & Fødevarer	543
16.45.1. Den modsvarende hørings emne	543
16.45.2. Resumé af resultaterne	543
16.46. 46. Møde den 23. januar 2014 med MBBL.	543
16.46.1. Den modsvarende hørings emne	543
16.46.2. Resumé af resultaterne	543
16.47. 47. Landbrugsseminarer den 28. – 30. januar 2014.	544
16.47.1. Den modsvarende hørings emne	544
16.47.2. Resumé af resultaterne	544
16.48. 48. Møde den 31. januar 2014 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget	544
16.48.1. Den modsvarende hørings emne	544
16.48.2. Resumé af resultaterne	544
16.49. 49. Offentlig høring fra 23. december 2013 til 14. februar 2014 af udkast til landdistriktsprogram og miljøvurdering	544
16.49.1. Den modsvarende hørings emne	544
16.49.2. Resumé af resultaterne	545
16.50. 50. Naturnetværk på Fyn den 3. marts 2014.	545
16.50.1. Den modsvarende hørings emne	545
16.50.2. Resumé af resultaterne	545
16.51. 51. Møde med Landbrug & Fødevarer den 17. marts 2014.	545
16.51.1. Den modsvarende hørings emne	545
16.51.2. Resumé af resultaterne	546
16.52. (Frivilligt) forklaringer eller yderligere oplysninger til at komplementere listen over aktioner	546
17. NATIONALT LANDDISTRIKTSNETVÆRK	549
17.1. Proceduren og tidsplanen for oprettelse af det nationale landdistriktsnetværk	549
17.2. Netværkets planlagte organisation, navnlig hvordan organisationer og administrationer, der er inddraget i udvikling i landdistrikterne, herunder partnerne, jf. artikel 54, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1305/2013, vil blive involveret, og hvordan netværksaktiviteterne vil lettes.....	549
17.3. En sammenfattende beskrivelse af de vigtigste kategorier for aktiviteter, som det nationale landdistriktsnetværk afvikler i overensstemmelse med programmets mål	551
17.4. Ressourcer til rådighed for oprettelse og drift af det nationale landdistriktsnetværk	552
18. FORHÅNDSVURDERING AF VERIFICERBARHED, KONTROLLERBARHED OG FEJLRISIKO	554
18.1. Erklæring fra forvaltningsmyndigheden og betalingsorganet om verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne støttet under udviklingsplanen for landdistrikterne	554

18.2. Erklæring fra det organ, der funktionsmæssigt er uafhængigt af de myndigheder, der er ansvarlige for programmets gennemførelse, hvorved tilstrækkeligheden og nøjagtigheden af beregningerne af standardomkostninger, yderligere omkostninger og indkomsttab bekræftes.....	556
19. OVERGANGSORDNINGER	557
19.1. Beskrivelse af overgangsbetingelserne pr. foranstaltning.....	557
19.2. Vejledende fremførelstabel	559
20. TEMATISKE DELPROGRAMMER.....	561
Dokumenter.....	562

1. TITLEN PÅ PROGRAMMET FOR UDVIKLING AF LANDDISTRIKTERNE

Det danske landdistriktsprogram 2014-2022

1.1. Ændring

1.1.1. Ændringstype i overensstemmelse med forordning (EU) nr. 1305/2013

a. Afgørelse, artikel 11, litra a), nr. i), og artikel 4, stk. 2, første afsnit, i forordning (EU) nr. 808/2014

1.1.2. Ændring, der ændrer oplysningerne afgivet i partnerskabsaftalen

1.1.3. Ændring knyttet til artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, i forordning (EU) nr. 808/2014 (der ikke går imod grænserne fastsat i artiklen)

- b. Ændring i EU's retlige ramme

1.1.4. Høring af overvågningsudvalget (artikel 49, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1303/2013)

1.1.4.1. Dato

1.1.4.2. Overvågningsudvalgets udtalelse

1.1.5. Beskrivelse af ændringer — artikel 4, stk. 1, i forordning (EU) nr. 808/2014

1.1.5.1. Ændring af Kapitel 5.4 om programmets målværdier, kapitel 7 - Beskrivelse af resultatrammen, kapitel 10 - Finansieringsplan og kapitel 11 - Indikatorplan.

1.1.5.1.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

Ændring 1: Programmets finansieringsplan (kapitel 10) justeres i forlængelse af tilførslen af ERI-midler og overførte midler fra søjle I i 2022.

Ændring 2: Programmets indikatorplan (kapitel 11) justeres i forlængelse af tilførslen af midler til

finansieringsplanen.

Ændring 3: Programmets resultatramme (kapitel 7) opdateres som følge af ændringer i finansierings og indikatorplan.

Ændring 4: 2025-målværdier for målindikatorer (kapitel 5.4) justeres som følge af ændringer i finansierings- og indikatorplan.

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Programændringen for LDP 2022 har til formål at lægge sporene ud for den kommende reformperiode. Således afspejler prioriteringerne og planlægningen af LDP22 i høj grad forventningerne til CAP 2023-27. Ved flere af de prioriteringer der er foretaget, har man set på tværs af både LDP 2022 og CAP 2023-27 med henblik på at skabe synergi mellem de to perioder.

Af de væsentligste punkter i ændringsforslaget kan nævnes introduktionen af to nye støtteordninger. Således foreslås der mulighed for at understøtte projektmodning af bioraffineringsanlæg. Denne ordning skal sikre viden og erfaringer, som kan tages med over i den nye reformperiode, hvor ordningen overgår til en egentlig etableringsordning. LDP ordningen til grøn bioraffinering skal således sikre, at der skabes levedygtige og rentable anlæg i fremtiden.

Udover tilskud til grøn bioraffinering foreslås en støtteordning om biomasseslæt på kulstofrige jorde. Ordningen skal fremme en ekstensiv drift af kulstofrige landbrugsarealer for derved at reducere udledningen af drivhusgasser og kvælstof fra arealerne. Ordningen skal ligeledes videreføres i den nye CAP-periode. Således vil introduktionen af disse ordninger i 2022 være med til at danne grobund for viden og erfaring, som kan tages med over i den nye reformperiode.

Udover introduktionen af de to nye støtteordninger sker der en række justeringer af eksisterende ordninger. Det bemærkes endvidere, at den økonomiske ramme til programmet forøges, som følge af midler fra genopretningsfonden (ERI) og tidligere beslutning om overførsel af midler fra søjle I til LDP 2022. Dette betyder bl.a., at LDP 2022 finansierer ordninger i 2023-25. Det gælder blandt andet for målrettet regulering, hvor der gennem LDP 2022 er afsat midler til at finansiere ansøgningsrunder i 2022-25. Det gælder også for minivådområder, N2000 rydning/hegning og miljø- og klimateknologi, hvor der i LDP 2022 afsættes finansiering til både ansøgningsrunden i 2022 og i 2023 og for miljø- og klimateknologi også i 2024.

Programmets 2025-målværdier justeres som konsekvens af at der tilføres midler til programmet jf. ovenfor, samt forlængelse af programperioden frem til 2022. I de fleste tilfælde bliver målværdierne opjusteret i større eller mindre grad, da der generelt set tilføres yderligere midler til de fleste foranstaltninger i programmet, mens der i særskilte tilfælde er målværdier som enten nedjusteres eller bevares uændret. Sidstnævnte kan fx skyldes, at der afsættes færre midler eller at der har været behov for at justere de bagvedliggende forudsætninger for målværdien.

2025-målværdien for T1 nedjusteres fra 4,34 % til 3,48 %. Nedjusteringen skyldes, at andelen af landdistriktsmidler til M01 og M16 sænkes, da der kun i meget begrænset omfang tilføres nye midler til støtteordninger under disse foranstaltninger.

2025- målværdien for T2 opjusteres fra 96 til 120. Opjusteringen skyldes, at der under M16 etableres en ny ordning vedr. projektmodning af bioraffineringsanlæg.

2025-målværdien for T-DK01 opjusteres fra 4,25 % til 5,07 % Opjusteringen skyldes, at der under M04 tilføres yderligere midler til relevante støtteordninger under Prioritet 4.

2025-målværdien for T-DK02 opjusteres fra 3,58 % til 4,31 % Opjusteringen skyldes, at der under M04 tilføres yderligere midler til relevante støtteordninger under Prioritet 4.

2025-målværdien for T-DK03 opjusteres fra 1,05 % til 1,09 %. Opjusteringen skyldes, at der under M04 tilføres yderligere midler til relevante støtteordninger under Prioritet 4.

2025-målværdien for T8 opjusteres fra 0,48 % til 0,75 %. Opjusteringen skyldes, at der under M15 tilføres yderligere midler til relevante støtteordninger under Prioritet 4.

2025-målværdien for T10 nedjusteres fra 25,66 % til 24,41 %. Nedjusteringen skyldes, at der forventes færre udbetalinger under Økologisk Arealtilskud, som følge af faldende tilgang af nye arealer og overgang til ny CAP. Derudover har bidraget fra ordningen Målrettet regulering tidligere været overestimeret.

2025-målværdien for T11 opjusteres fra 0,05 % til 0,11 %. Opjusteringen skyldes, at der under M08 tilføres yderligere midler til relevante støtteordninger under Prioritet 4.

2025-målværdien for T12 nedjusteres fra 12,16 % til 11,41 %. Nedjusteringen skyldes, at der forventes færre udbetalinger under Økologisk Arealtilskud, som følge af faldende tilgang af nye arealer og overgang til ny CAP

2025-målværdien for T15 nedjusteres fra 63.622.860 EUR til 50.238.467 EUR. Nedjusteringen skyldes, at der under M04 afsættes færre midler til relevante støtteordninger under fokusområde 5B.

2025-målværdien for T17 opjusteres fra 3,88 % til 7,04 %. Opjusteringen skyldes, at der afsættes markant flere midler under M04 til relevante støtteordninger under fokusområde 5D.

2025-målværdien for T18 nedjusteres fra 13,14 % til 11,99 %. Nedjusteringen skyldes, at bidraget fra ordningen Målrettet regulering tidligere har været overestimeret. I tillæg til dette er der tale om en årlig opgørelse, hvorefter tilførsel af midler mhp. finansiering i flere år ikke fører til en opjustering af målværdien.

2025-målværdien for T23 opjusteres fra 1137 til 1607. Opjusteringen skyldes, at der tilføres midler til LAG-ordningen under fokusområde 6B.

1.1.5.1.2. De forventede effekter af ændringen

Der tilføres nye midler til programmet i perioden 2021-2022.

1.1.5.1.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Justering af finansieringsplanen har indvirkning på programmets indikatorer og målværdier i kapitel 5, 7 og 11 jf. ovenstående beskrivelse.

1.1.5.1.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen kan medføre behov for ændringer i partnerskabsaftalen.

1.1.5.2. Ændring af kapitel 8 - Justering af ordningsbeskrivelser (EURI)

1.1.5.2.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

Det anføres i følgende ordningsbeskrivelser, at hele eller dele af indsatsen finansieres med EURI-midler:

- Minivådområder (M04d)
- Rydning og Forberedelse til afgræsning (M04d)
- Biomasseslæt på kulstofrige jorder (M10c)
- Samarbejdsprojekter (M16)
- Støtte til lokaludvikling under LEADER (M19)

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Der stilles krav om separat planlægning og overvågning af implementering af EURI-midler, hvorefter det skal anføres i programmet hvilke støtteordninger som indgår i udmøntningen.

1.1.5.2.2. De forventede effekter af ændringen

Det gøres muligt at følge implementeringen af EURI-midler i det danske landdistriktsprogram.

1.1.5.2.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

EURI-midler reflekteres i programmet indikatorplan (kapitel 11).

1.1.5.2.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen medfører ikke behov for justering af partnerskabsaftalen.

1.1.5.3. Ændring af kapitel 8 - Lavbundsprojekter (M04)

1.1.5.3.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

1. Minimumskrav til beliggenhed på kulstofrige lavbundsjord er fjernes.
2. Ændring af ordningstitel.

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Ændring 1: Ændringen har til formål at forenkle lavbundsordningens ansøgningskriterier. Lavbundsordningens formål (reduktion af landbrugets udledning af drivhusgasser) sikres ved nationalt fastsatte krav til projektets minimumseffekt for drivhusgasreduktion.

Ændring 2: Ændringen har til formål at ensrette betegnelsen for lavbundsordningen i LDP og den nationale bekendtgørelse.

1.1.5.3.2. De forventede effekter af ændringen

Ændring 1: Større kundetilfredshed ved forenkling af ansøgningsprocessen for ansøgerne. Mindre administrative lettelser i sagsbehandlingen for de sagsbehandlende styrelser (Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen), idet der skal kontrolleres for færre krav.

Ændring 2: Entydighed om lavbundsordningen i kommunikationsmaterialer mv.

1.1.5.3.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Ingen.

1.1.5.3.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen medfører ikke ændringer i partnerskabsaftalen.

1.1.5.4. Ændring af kapitel 8 - Pleje af græs og naturarealer (M10b)

1.1.5.4.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

- Ændring 1: For arealer med forpligtelse om fast græsningstryk fra 1. juni – 31. august nedsættes det gældende mindstekrav til græsningstrykket fra 1,2 storkreaturer pr ha (SK/ha) til 0,3 SK/ha.

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Det er besluttet, at nedsætte det gældende mindstekrav til græsningstryk fra 1,2 storkreaturer pr ha (SK/ha) til 0,3 SK/ha på arealer, som er omfattet af forpligtelse om græsning, efter kontrolformen, fast græsningstryk.

Begrundelsen for at nedsætte det gældende mindstekrav er

- At imødekomme ønske om at ordningen tilpasses praksis med ekstensiv sommergræsning og helårsgræsning
- At imødekomme kritik af at kontrolreglerne understøtter overgræsning om sommeren i blomstringsperioden, hvilket kan være til skade for biodiversiteten

Med et nedsat mindstekrav til græsningstrykket fra 1,2 SK/ha til 0,3 SK/ha bliver det muligt for landbruger at have ekstensiv sommergræsning og helårsgræsning, uden at landbruger først skal søge om dispensation hos Landbrugsstyrelsen.

1.1.5.4.2. De forventede effekter af ændringen

Med et nedsat mindstekrav til græsningstrykket fra 1,2 SK/ha til 0,3 SK/ha bliver det muligt for landbruger at have ekstensiv sommergræsning, uden at landbruger først skal få kommunens udtalelse om søge om dispensation hos Landbrugsstyrelsen.

Denne ændring gør det samtidig lettere for landbruger at have helårsgræsning, som er et kendt ønske blandt fagfolk og erhvervet.

1.1.5.4.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Ingen.

1.1.5.4.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen medfører ikke ændringer i partnerskabsaftalen.

1.1.5.5. Ændring af kapitel 8 - Privat Skovrejsning (M08)

1.1.5.5.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

Ændring 1: Justeret tekst til beskrivelse af støttebetingelserne, hvorefter ekstensive tilplantninger og øvre grænse for bredden af skovbryn ikke længere optræder i teksten.

Ændring 2: Justeret tekst til beskrivelse af satserne, ved at fjerne tekst. Således betegnelsen flatrate, flatratetilskud eller flate-rate ikke længere optræder i teksten

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Ændring 1: Begrundelsen for ændringen er, at teksten fastsætter støttebetingelser, som ikke er forenelig med mindstekrav i national lovgivning.

Ændring 2: Begrundelsen for ændringen er, at teksten nævner betegnelsen flatrate, flatratetilskud eller flate-rate. Men denne betegnelse for ordningens anvendelse af standardsatser, stemmer ikke længere med styrelsens nyere metode for standardomkostninger. Derfor bør det kun fremgå, som teksten allerede nævner, at tilskud ydes som standardsatser for enhedsomkostninger.

1.1.5.5.2. De forventede effekter af ændringen

Ændring 1: Ændringen vil sikre, at ordningens støttebetingelser kan leve op til ordningens forpligtelse om, at tilplantede arealer pålægges fredskovspligt.

Ændring 2: Ændringen vil imødekomme risiko for evt. misforståelse af ordningernes anvendelse af standardsatser.

1.1.5.5.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Ingen.

1.1.5.5.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringerne medfører ikke behov for justering af partnerskabsaftalen.

1.1.5.6. Ændring af kapitel 8 - Tilføjelse af ny støtteordning: Biomasseslæt på kulstofrige jorde (M10)

1.1.5.6.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

- Ændring: Der tilføjes en ny ordningsbeskrivelse for en etårig tilskudsordning om biomasseslæt på kulstofrige jorde med søgning i 2022

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Den nye tilskudsordning tilføjes landdistriktsprogrammet i 2022 for at fremme en ekstensiv drift af kulstofrige landbrugsarealer for derved at reducere udledningen af drivhusgasser og kvælstof fra arealerne. Ordningen skal desuden bidrage til en gradvis udpining af næringsstofindholdet i jorden gennem slæt (bortfjernelse af biomassen) og forbud mod gødskning, og således bidrage til at begrænse fosfortab og metanudslip ved en senere aktiv udtagning.

Ordningen skal således udgøre en forberedende indsats til en senere permanent udtagning og vådlægning af arealerne og være et tilbud til landbrugere, som endnu ikke er klar til at opgive driften på deres jorde permanent, men som gerne vil gøre en indsats på deres kulstofrige arealer.

Med den etårige ordning stilles der krav om slæt (slåning og bortfjernelse af biomasse) samt krav om plantedække og ingen tilførsel af gødning eller afgræsning. Interventionen er målrettet omdriftsarealer på jorde med minimum 6 pct. organisk kulstofindhold.

Tilskudsordningen finansieres af EURI-midler.

1.1.5.6.2. De forventede effekter af ændringen

Ved at implementere ordningen om biomasseslæt på kulstofrige jorde fremmes en ekstensiv drift af

kulstofrige landbrugsarealer for derved at reducere udledningen af drivhusgasser og kvælstof fra arealerne. En yderligere positive effekt er, at ordningen bidrager til en gradvis udpining af næringsstofindholdet i jorden, og kan således bidrage til at begrænse fosfortab og metanudslip ved en senere permanent udtagning, hvor arealet omdannes til vådområde.

1.1.5.6.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Støtte under ordningen inkorporeres under eksisterende indikatorer og fokusområder (4B og 5D).

1.1.5.6.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen medfører ikke ændringer i partnerskabsaftalen.

1.1.5.7. Ændring af kapitel 8 - Udvidelse af foranstaltning 16 til tilskudsordning om pilot- og udviklingsprojekter til grøn bioraffinering (M16)

1.1.5.7.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

- Udvidelse af foranstaltning 16 til tilskudsordning om pilot- og udviklingsprojekter til grøn bioraffinering med åbning første gang i 2022.

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Under M16b Udviklingsprojekter tilføjes muligheden for at gennemføre en tilskudsordning fra 2022 til forberedende aktiviteter, såsom udarbejdelse af forretnings- og finansieringsplan, der senere kan efterfølges af et etableringsprojekt samt udvikling af praksisser omkring grøn bioraffinering.

Grøn bioraffinering er en ny, dyr og innovativ teknologi, som kan udvinde protein fra afgrøder som græs, lupin, hestebønner og ærter. Teknologien kan derfor bl.a. bidrage til lokal produktion af foderprotein til svine- og æg/fjerkræsektoren som alternativ til importeret soja.

Tilskudsordningen skal understøtte projektmodning af levedygtige og økonomisk bæredygtige bioraffineringsanlæg gennem samarbejdsprojekter med en række aktører. Samarbejde og organisering mellem flere aktører forventes, at være en afgørende forudsætning for finansiering af bioraffineringsanlæg, forsyning med proteinafgrøder til anlægget samt håndtering og distribution af primær- og biprodukter. Etableringsprojekter forventes gennemført i en senere tilskudsordning.

Tilskudsordningen finansieres af EURI-midler.

1.1.5.7.2. De forventede effekter af ændringen

Ved at implementere ordningen om grøn bioraffinering under M16 Samarbejde fremmes markedsmodningen af grøn bioraffinering ved at understøtte samarbejds- og udviklingsprojekter om grøn bioraffinering.

1.1.5.7.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Den planlagte finansiering af ordningen inkorporeres under eksisterende indikatorer og fokusområder (2A, 1A, 1B)

1.1.5.7.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen medfører ikke ændringer i partnerskabsaftalen.

1.1.5.8. Ændring af kapitel 8 - Økologisk Arealtilskud (M11)

1.1.5.8.1. Årsager og/eller gennemførelsesproblemer, der berettiger ændringen

Arten af den ændring, der foreslås

- Der foretages en ændring i beskrivelsen af, hvilke bedrifter, der hhv. kan og skal være omfattet af Register for Gødningsregnskab, så beskrivelsen er i overensstemmelse med de nye regler på området.

Årsagerne til ændringen og/eller gennemførelsesvanskeligheder, som berettiger ændringen

Begrundelsen for ændringen er, at der er udstedt nye regler for, hvilke bedrifter, der hhv. kan og skal være omfattet af register for gødningsregnskab i gødskningsloven, lov nr. 338 af 2. april 2019 om jordbrugets anvendelse af gødning og om næringsstoffreducerende tiltag. Der henvises til nærmere beskrivelsen af de nye regler i bilag 1.

Reglerne om register for gødningsregnskab er beskrevet i M11, fordi de er centrale for de regler om begrænset kvælstoftilførsel, som gælder for hhv. basistilskuddet og N-tillægget under økologisk

arealtilskud. Det følger således af reglerne om økologisk arealtilskud, at bedrifter, som er omfattet af Register for Gødningsregnskab maksimalt må anvende 107 kg udnyttet N/ha. Der er tale om en såkaldt *øvrige forpligtelse* tilknyttet basistilskuddet. Det følger endvidere, at N-tillægget er betinget af, at bedriften er omfattet af Register for Gødningsregnskab.

1.1.5.8.2. De forventede effekter af ændringen

Der er alene tale om en opdatering af beskrivelsen af, hvilke bedrifter, der hhv. kan og skal være omfattet af Register for Gødningsregnskab som konsekvens af nye, nationale kriterier herfor. De nye kriterier forventes kun at føre til mindre ændringer i, hvilke økologiske bedrifter, der skal være omfattet af Register for Gødningsregnskab. De nye kriterier forventes at føre til større ændringer i, hvilke økologiske bedrifter, der fremadrettet kan vælge at tilmelde sig registret. Der vil således være økologer, der i dag er frivilligt omfattet af registret, men som ikke kan være det fremadrettet. Det gælder bedrifter med et harmoniareal under 5 ha, som fremadrettet kun kan være omfattet af registret, hvis de dyrker afgrøder med en kvælstofnorm på 90 kg N/ha eller derover. De nye kriterier vil dermed afskære en del af de små bedrifter fra at søge N-tillæg, herunder få udbetalt N-tillæg til eksisterende tilsagn. Ca. 600 økologiske bedrifter er under 5 ha, og heraf anslås ca. 150 bedrifter at have tilsagn om N-tillæg, som de fremover kun vil kunne få udbetalt, hvis de dyrker afgrøder med en kvælstofnorm på 90 kg N/ha eller derover. De pågældende bedrifter vil dog fortsat kunne modtage basistilskud og evt. øvrige tillæg under økologisk arealtilskud.

Ændringerne gælder både eksisterende tilsagn og nye tilsagn.

1.1.5.8.3. Ændringens indvirkning på indikatorer

Ingen.

1.1.5.8.4. Forholdet mellem ændringen og partnerskabsaftalen

Ændringen medfører ikke ændringer i partnerskabsaftalen.

2. MEDLEMSSTAT ELLER ADMINISTRATIV REGION

2.1. Geografisk område omfattet af programmet

Geografisk område:

DK - National

Beskrivelse:

Programmet dækker hele Danmarks areal svarende til 42.895 km².

2.2. Klassificering af regionen

Beskrivelse:

Klassifikation af de fem regioner i Danmark sker i henhold til Kommissionens gennemførelsesafgørelse C(2014) 974 af 18. februar 2014 om opstilling af listen over regioner, der er berettigede til støtte fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling og Den Europæiske Socialfond, og over medlemsstater, der er berettigede til støtte fra Samhørighedsfonden, i perioden 2014-2020. Afgørelsen gælder også støtte fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne. I henhold til artikel 2 i denne afgørelse er region DK02-Sjælland udpeget som overgangsregion, mens de andre fire regioner i Danmark, DK01-Hovedstaden, DK03-Syddanmark, DK04-Midtjylland og DK05-Nordjylland, er udpeget som udviklede regioner i henhold til artikel 3.

Region Sjælland udpeges som transitionsregion i perioden 2014-2020, eftersom regionen havde et BNP pr. indbygger (PPS) i perioden 2007-2009 på 87,3 pct. af EU-27-gennemsnittet. Niveaue for BNP pr. indbygger i Danmark lå i år 2011 klart højest i region Hovedstaden og klart lavest i region Sjælland, mens de tre øvrige regioner befandt sig på omtrent samme niveau (Kilde Danmarks Statistik). Generelt har region Sjælland de samme udfordringer som de øvrige regioner. Det gælder således, at ledigheden i Region Sjælland er på niveau med landsgennemsnittet (knap 6 pct. i marts 2013). Etableringsraten er lidt lavere i region Sjælland (7,2 pct.) end på landsplan (7,6 pct., 2010). Både andelen, der forventes at fuldføre mindst en ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse, er mindre end på landsplan. Endvidere er der blandt de 25-34 årige i regionen lidt færre med mindst en ungdomsuddannelse og en videregående uddannelse. Region Sjællands vækstudfordringer og de konkrete tiltag, som skal til for at løse dem, adskiller sig imidlertid ikke væsentligt fra de øvrige regioner. Programmet dækker derfor alle fem regioner i Danmark på lige fod.

For definitionen af begrebet landdistrikter som benævnt i forordning (EU) 1305/2013 henvises til afsnit 8.1.

3. FORUDGÅENDE EVALUERING

3.1. Beskrivelse af processen, herunder tidspunktet for vigtige begivenheder, foreløbige rapporter, i forhold til nøgleetaper i udviklingen af programmer til udvikling af landdistrikterne.

NaturErhvervstyrelsen har efter udbud valgt konsulentfirmaet COWI A/S som ekstern evaluator for programmet (LDP). Vedlagt ses ex ante rapporten (bilag 7) og en oversigt over rapportens anbefalinger og styrelsens reaktion herpå følger i afsnit 3.2. Ex ante evaluator har leveret en række input til programmeringsprocessen, herunder 11 møder med nøgleinteressenter november 2012-januar 2013, rådgivningsbidrag til SWOT og programmeringsproces 18. januar 2013, ex ante evaluering af første udkast til SWOT- og behovsanalyse 8. februar 2013, validering af udkast til SWOT og situationsanalyse 14. juni 2013, feedback til Naturerhvervsstyrelsen 26. august 2013 (Udkast til LDP af 8. juli 2013), foreløbigt udkast til ex ante evalueringsrapport 22. november 2013 (Udkast til LDP af 16. oktober 2013), udkast til ex ante evalueringsrapport 20. december 2013, endelig ex ante evalueringsrapport den 27. marts 2014 (udkast til LDP af 3. marts 2013), samt diverse ledsagende møder med NaturErhvervstyrelsen og interessenter.

3.2. Struktureret tabel, der indeholder forhåndsevalueringshenstillingerne, og hvordan de er blevet håndteret.

Titel på (eller henvisning til) henstillingen	Henstillingskategori	Dato
Anbefaling 01	SWOT-analysen og behovsvurdering	
Anbefaling 02	SWOT-analysen og behovsvurdering	
Anbefaling 03	SWOT-analysen og behovsvurdering	
Anbefaling 04	SWOT-analysen og behovsvurdering	
Anbefaling 05	Andet	
Anbefaling 06	Andet	
Anbefaling 07	Andet	
Anbefaling 08	Andet	
Anbefaling 09	Andet	
Anbefaling 10	Andet	
Anbefaling 11	Andet	
Anbefaling 12	Andet	
Anbefaling 13	Andet	
Anbefaling 14	Andet	
Anbefaling 15	Andet	
Anbefaling 16	Andet	
Anbefaling 17	Andet	
Anbefaling 18	Andet	
Anbefaling 19	Andet	
Anbefaling 20	Andet	
Anbefaling 21	Andet	
Anbefaling 22	Andet	

Anbefaling 23	Andet	
Anbefaling 24	Andet	
Anbefaling 25	Andet	
Anbefaling 26	Andet	
Anbefaling 27	Andet	
Anbefaling 28	Andet	
Anbefaling 29	Andet	
Anbefaling 30	Andet	
Anbefaling 31	Andet	
Anbefaling 32	Andet	
Anbefaling 33	Andet	
Anbefaling 34	Andet	
Anbefaling 35	Andet	
Anbefaling 36	Andet	
Anbefaling 37	Andet	
Anbefaling 38	Andet	
Anbefaling 39	Andet	
Anbefaling 40	Andet	
Anbefaling 41	Andet	
Anbefaling 42	Ordninger om gennemførelse af programmet	
Anbefaling 43	Ordninger om gennemførelse af programmet	
Anbefaling 44	Ordninger om gennemførelse af programmet	
Anbefaling 45	Ordninger om gennemførelse af programmet	

Anbefaling 46	Ordninger om gennemførelse af programmet	
---------------	--	--

3.2.1. anbefaling 01

Henstillingskategori: SWOT-analysen og behovsvurdering

Dato:

Emne:

Beskrivelse af henstillingen

Det anbefales at udbygge analysen af problemstillinger i forhold til ligestilling mellem mænd og kvinder og anti-diskrimination.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

NAER tager anbefalingen til efterretning. Ikke-diskrimination og tilgængelighed for personer med handicap er et generelt princip i det danske samfund, og der findes danske retsregler om forskelsbehandling og tilgængelighed, som projekterne under ESI-fondene skal overholde. En analyse heraf fremgår i øvrigt af Partnerskabsaftalen for alle fire ESI-fonde

3.2.2. anbefaling 02

Henstillingskategori: SWOT-analysen og behovsvurdering

Dato:

Emne:

Beskrivelse af henstillingen

Det anbefales at definere "innovation" i programmet.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Begrebet innovation ønskes ikke begrænset unødigt i programmet, idet det af hensyn til innovationen bør lades være åbent for en vis fortolkning. En yderligere begrænsning af innovationsområdet kan forekomme på bekendtgørelsesniveau

3.2.3. Anbefaling 03

Henstillingskategori: SWOT-analysen og behovsvurdering

Dato:

Emne:

Beskrivelse af henstillingen

Det anbefales at angive en begrundelse for ikke at anvende tre af de fælles kontekstindikatorer.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

EU Kontekstindikator 9 (Poverty rate), 33 (Farming intensity) og 38 (Protected Forest) indgår ikke i swot analysen i programmet, idet den med indikatorerne anvendte statistiske tilgang ikke anvendes i Danmark. Situationen på de tre relaterede områder beskrives ved brug af nationale indikatorer

3.2.4. Anbefaling 04

Henstillingskategori: SWOT-analysen og behovsvurdering

Dato:

Emne:

Beskrivelse af henstillingen

Det anbefales at konsolidere SWOT gennem tydeliggørelse af systematik og konsistens mellem situationsbeskrivelse og opstilling under de fire kategorier samt opsamlende analyse inklusive behandling af tværgående elementer.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Swot teksten er revideret og et opsamlende analyseafsnit er indføjet

3.2.5. Anbefaling 05

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at strategien i programmet tilføjes et nyt afsnit, hvor der gives en samlet beskrivelse af prioriteringen af målene i programmet og så vidt muligt indikation af ambitionsniveauet for hvert enkelt mål. Fordelingen af budgettet bør være tydeligt forbundet med indholdet i dette afsnit.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

I et afsnit om valg af behov og mål redegøres der for den valgte tilgang. Fordelingen af budgettet stemmer overens med tilgangen

3.2.6. Anbefaling 06

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der udarbejdes en mere detaljeret beskrivelse af hvordan man undgår overlap med indsatser til fremme af innovation og vækst i mindre virksomheder (prioritetsakse 1 og 2 i Regionalfondsprogrammet).

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Beskrivelsen af komplementaritet mellem landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet er blevet opdateret ultimo marts 2014.

3.2.7. Anbefaling 07

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at mulighederne for at udvælge særlige områder, hvor der vil blive koordineret med Regionalfondsprogrammet, beskrives yderligere. Både i forhold til vækst og innovation for virksomheder inden for fødevarerområdet, og i forhold til samspillet med videninstitutioner.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

NAER tager anbefalingen til efterretning. Der indgår en kort beskrivelse af mulig synergi mellem bl.a. landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Der vurderes ikke derudover at være behov for at udvælge særlige områder indenfor programmet, hvor der vil blive koordineret med regionalfondsprogrammet

3.2.8. Anbefaling 08

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der redegøres for hvordan det sikres, at der ikke støttes overlappende indsatser, og hvordan synergifordele sikres realiseret i forhold til LIFE-programmet.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Er efterkommet. I programmet indgår information om demarkation mellem arealordningerne samt overordnet beskrivelse af muligheder for at kombinere støtteordningerne. Der indgår endvidere beskrivelse af mulig synergi og komplementaritet mellem de forskellige programmer. Det vil blive overvejet at forfølge bedre synergier fremadrettet mellem LDP og LIFE+ projekter.

3.2.9. Anbefaling 09

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at det præciseres hvilke bidrag programmet vil give til opfyldelsen af målsætningerne i den nationale strategi og de nationale planer. Afsnittet i programteksten (s. 240-243) er ikke ensartet bygget op for hver strategi eller plan, og der anvendes lidt upræcise formuleringer som ”det overvejes at fremme disse tiltag i det kommende program”, og ”landdistriktsprogrammet forventes at understøtte.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Afsnittet er opdateret, og sammenhængen mellem programmets foranstaltninger og nationale strategier og planer illustreres i bilag

3.2.10. Anbefaling 10

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at det for hver foranstaltning konsekvent dokumenteres og forklares, hvordan foranstaltningen konkret bidrager til innovation, miljø-, natur- og klimahensyn.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Er efterkommet ved særskilt beskrivelse af, hvorledes de tværgående mål vi blive adresseret. Programmets indsatser relateret til landbrug, skovbrug og fødevarereproduktion er tilrettelagt således, at de bidrager til at opfylde miljø-, natur-, klima- eller dyrevelfærdsmæssige målsætninger. Der er fastsat konkrete miljømål for disse indsatser jf. tabel over interventionslogik. Miljøministeriet har bidraget med at definere effekter på natur-, miljø- og klimaområdet

3.2.11. Anbefaling 11

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler i forhold til målsætningen om øget økologisk produktion gennem et større økologisk areal, at det vurderes, om det samlede program giver tilstrækkelig stærk tilskyndelse til at omlægge til økologisk jordbrug.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Der pågår p.t. et servicetjek af den samlede danske økologiindsats ifm. evaluering af Økologisk Handlingsplan 2020. Her ses på det samlede billede af tiltag, der vil kunne støtte bedst muligt op om regeringens målsætning om en fordobling. Indspil fra dette servicetjek af økologiindsatsen vil indgå i programmet for årene 2016-2020

3.2.12. Anbefaling 12

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der gennemføres et systematisk tjek i forhold til alle foranstaltninger, som har arealstøtte, for at sikre at der ikke er overlap i forhold til de endelige grønningsregler (når disse er fastlagt). Desuden kan det overvejes at gøre en yderligere indsats for at klargøre samspillet mellem de forskellige foranstaltninger, som har arealstøtte indbyrdes og i forhold til den direkte støtte under søjle I.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Imødekommet. Grønne krav samt bestemmelserne om, at man skal undgå overlappende kompensation er nærmere beskrevet i kapitel 8.1. Herved sikres mod dobbeltstøtte. De relevante støttesatser er fastlagt med hensyntagen til, om de kombineres med den direkte støtte. I programmet beskrives endvidere, hvordan indbyrdes samspil mellem de forskellige foranstaltninger sikres

3.2.13. Anbefaling 13

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: LEADER

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at styrke og præcisere generelle retningslinjer og vejledning af de lokale aktionsgrupper, for at sikre mulighed for kvalificeret vurdering af forretningsplaner, redskaber til udvælgelse af bedste projekter, fremme af tværgående samarbejde og erfaringsopsamling.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Vil blive efterkommet. Fælles retningslinjer for forretningsplaner og projektudvælgelse vil blive udarbejdet ved bekendtgørelse/vejledning. LAG'ernes sekretariatsbistand vil blive fagligt styrket gennem koordinatorklynger

3.2.14. Anbefaling 14

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: LEADER

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at processen fra lokale partnerskaber til godkendt lokal aktionsgruppe og lokal udviklingsstrategi beskrives præcist. Herunder hvilke rammer der etableres for processen for at sikre, at der er åbenhed for nye aktører og at der bygges på tidligere erfaringer.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Beskrivelse heraf fremgår af det endelige programforslag. Processen vil bygge på tidligere erfaringer og åbenhed overfor nye aktører

3.2.15. Anbefaling 15

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: LEADER

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der tilføjes en beskrivelse af hvordan overvågning og evaluering af de programspecifikke indikatorer vedrørende LEADER vil blive sammenholdt med de andre CSF fonde, herunder Hav- og Fiskerifonden

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

En sammenholdning heraf vil blive foretaget som led i overvågningen og evalueringen af programmet

3.2.16. Anbefaling 16

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Landdistriktsnetværk

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at det uddybes, hvordan stakeholders, herunder relevante grupper i fødevaresektoren indgår i det nationale landdistriktsnetværk, dvs. deres konkrete rolle og involveringsomfang.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Er efterkommet. Det fremgår af beskrivelsen af organiseringen af netværksindsatsen.

3.2.17. Anbefaling 17

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Landdistriktsnetværk

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der udarbejdes en uddybende beskrivelse i programmet af, hvordan det nationale landdistriktsnetværk vil bidrage til information, kapacitetsopbygning, udveksling af viden/erfaring, dataindsamling og spredning af god praksis i netværkets aktiviteter

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

En handlingsplan vil blive udarbejdet men vil ikke indgå i landdistriktprogrammet. Information om krav til handlingsplanen fremgår

3.2.18. Anbefaling 18

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Omstilling til økologi i de offentlige køkkener (art. 14)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at beskrivelsen af sammenhængen mellem at opkvalificere viden om økologi, og øget efterspørgsel og udvikling i den økologiske sektor uddybes og forbedres.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Den øgede viden som økologiske producenter opnår om økologi vil øge deres efterspørgsel efter økologi, da det formodes at et øget vidensniveau om hvorfor økologiske produkter er dyrere giver et øget incitament til at købe økologisk

3.2.19. Anbefaling 19

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Økologisk investeringsstøtte (art. 17)

Beskrivelse af henstillingen

Økologisk investeringsstøtte (art. 17)

Vi anbefaler at målrette indsatsen til udvalgte områder, hvor der findes veldokumenterede nye teknologier som er forenelige med økologisk produktion. Og som både er effektive i forhold til at give væsentlig positiv effekt i forhold til klima, dyrevelfærd mm., og samtidig er effektive i forhold til at forbedre rentabiliteten for den enkelte landmand

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. En teknologiliste til brug for ordningen vil blive opdateret før hver ansøgningsrunde. På denne liste fremgår hvilke teknologier, der kan søges tilskud til.

3.2.20. Anbefaling 20

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Investeringer til fremme af bioøkonomi (art. 17) (hvilende)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at målrette indsatsen til udvalgte områder, hvor der er veldokumenterede nye teknologier, som både er effektive i forhold til at give væsentligt positiv miljøeffekt og samtidig effektive i forhold til at forbedre rentabiliteten for den enkelte landmand.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Miljø- og Fødevarerministeriet har nedsat et nationalt bioøkonomipanel der bl.a. skal komme med anbefalinger til hvordan landdistriktsprogrammet bedst muligt (både i forhold til miljø og rentabilitet for landmanden) understøtter udviklingen af bioøkonomi og biomasseproduktion i Danmark. Indsatsen for investeringer til fremme af bioøkonomi vil blive målrettet som følge af panelets anbefalinger

3.2.21. Anbefaling 21

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Ikke produktionsfremmende investeringer for natur og miljø (art. 17)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at præcisere indholdet af indsatsen på de udvalgte områder, og sikre faglig dokumentation for virkningen af aktiviteterne på natur, miljø og klima. Vi vurderer, at det vil være relevant at målrette indsatsen mod de tiltag, som giver de mest omkostningseffektive resultater i forhold til natur, miljø og klima.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Samspil og prioriteringskriterier er præciseret yderligere i det endelige programudkast. Støtte i medfør af de to artikler 17(1d) og 28 udbydes i samarbejde med Miljøministeriet i en kombineret, integreret projekt- og arealstøtteordning for støtte til både etablering og fastholdelse af vådområde, Natura 2000 status eller ekstensivering af landbrug på lavbundsjord

3.2.22. Anbefaling 22

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Tilskud til investeringer inden for fødevarersektoren (art.17, LEADER)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at der som hjælp til de lokale aktionsgrupper udformes generelle redskaber til vurdering af virksomheders levedygtighed f.eks. gennem vurdering af strategi og forretningsplaner.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Fælles retningslinjer for forretningsplaner vil blive udarbejdet ved bekendtgørelse/vejledning. LAG'ernes sekretariatsbistand vil blive fagligt styrket gennem koordinatorklynger

3.2.23. Anbefaling 23

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Genopretning af landbrugets produktionspotentiale (art. 18) (hvilende)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at forberede et beredskab bestående af detaljerede støttemuligheder, og bestemmelser og krav, som kan aktiveres inden for kort tid, hvis det bliver aktuelt. Vi vurderer det afgørende at foranstaltningen kan aktiveres målrettet, hurtigt og administrativt enkelt, såfremt den skal leve op til sit formål.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Enig i behovet. Det vil indgå i de videre overvejelser for implementering af programmet

3.2.24. Anbefaling 24

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Etablering af skov (art. 22)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler en mere klar prioritering og målretning af indsatsen mod udvalgte typer skov, som er særlig omkostningseffektiv i forhold til at opnå de ønskede resultater på natur, miljø og klima.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. I netop gennemført evaluering er det dokumenteret at foranstaltningen når de ønskede mål, både hvad angår natur, miljø og klima. Det er de danske myndigheders vurdering, at flatrate-modellen virker omkostningseffektivt med den flersidige målsætning.

3.2.25. Anbefaling 25

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Støtte til genopretning af skader på private og offentlige skove (art. 24)(hvilende)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler en mere klar prioritering i forhold til de øvrige skovforanstaltninger for at sikre, at den samlede skovindsats er omkostningseffektiv i forhold til at opnå de ønskede resultater på natur, miljø og klima.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Ordningen er en katastrofeordning, der kun skal aktiveres ved væsentlige stormskader på de danske skove. De skadede arealer er en mulig genvej for hurtigere at omstilling til mere naturnære og miljø- og klimavenlige skove. Ordningen blev evalueret i 2012.

3.2.26. Anbefaling 26

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Investeringer som forbedrer skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi (art. 25)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler en mere klar prioritering og målretning af indsatsen mod udvalgte typer investeringer i skov, som er særlig omkostningseffektiv i forhold til at opnå de ønskede resultater på natur, miljø og klima.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. I foranstaltningen er der allerede indført udvælgelseskriterier for den miljømæssigt højeste nytteværdi

3.2.27. Anbefaling 27

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Fastholdelse af vådområde-, Natura 2000- og lavbundsprojekter (art. 28)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at præcisere samspillet til foranstaltningen ikke produktionsfremmende investeringer, herunder hvordan der sikres tilstrækkelig fremdrift og samspil mellem de forskellige projektfaser. Vi vurderer at det vil være relevant at målrette indsatsen mod de områder, hvor der kan opnås de mest omkostningseffektive

resultater i forhold til natur, miljø og klima.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Er efterkommet. Samspil og prioriteringskriterier er præciseret yderligere i det endelige programudkast. Støtte i medfør af de to artikler 17(1d) og 28 udbydes i samarbejde med Miljøministeriet i en kombineret, integreret projekt- og arealstøtteordning for støtte til både etablering og fastholdelse af vådområde, Natura 2000 status eller ekstensivering af landbrug på lavbundsjord

3.2.28. Anbefaling 28

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Pleje af natur og græsarealer (art. 28)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at præcisere samspillet til øvrig arealbaseret støtte.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Samspil og kombinationsmuligheder er præciseret yderligere i det endelige programudkast

3.2.29. Anbefaling 29

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Økologisk arealtilskud (art. 29)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at præcisere samspillet til øvrig arealbaseret støtte. Specifikt i forhold til målsætningen om en væsentlig forøgelse af det økologiske areal vurderer vi, at det kan være nødvendigt at se nærmere på samspillet mellem alle foranstaltninger som har relation til økologi for at øge pålideligheden og effekten af denne foranstaltning. Med udgangspunkt i den nuværende beskrivelse af program og foranstaltninger vurderer vi, at det er meget usikkert om der vil ske en fordobling af det økologiske areal i løbet af

programperioden.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Imødekommet. Det fremgår af landdistriktsprogrammet, at det ikke er muligt at kombinere økologisk arealtilskud på markniveau med andre foranstaltninger under miljø- og klimavenligt landbrug, men at det er muligt at kombinere tilskuddet med den direkte støtte under søjle I. Med de nye differentierede tilskudsmuligheder og højere satser er det forventningen, at ordningen fremadrettet vil støtte endnu bedre op om både omlægning til og fastholdelse af økologiske arealer

3.2.30. Anbefaling 30

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Betalinger for krav om obligatoriske randzoner (art. 30)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at der iværksættes analyser mv. for at opnå bedre viden om de præcise effekter af randzonerne på biodiversitet og udledninger.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Miljø- og Fødevareministeriet har igangsat flere analysearbejder, der skal forbedre vidensniveauet for at kunne optimere effekterne, eks. ved en målrettet placering og ved et mere intelligent design og udnyttelse af randzoner.

3.2.31. Anbefaling 31

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (art. 34)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at præcisere beskrivelsen af samspillet til øvrige foranstaltninger, som påvirker vilkårene for

skovdrift og afvejningen mellem skoves udnyttelse som produktiv ressource og bevaring af natur og biodiversitet.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Foranstaltningen er tilrettet til at sikre efterlevelse af habitatdirektiverne. Målet er at sikre udpegede naturtyper og levesteder for truede dyr.

3.2.32. Anbefaling 32

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Omstilling til bioøkonomi/Samarbejde mellem aktører i forsyningskæden om bæredygtig produktion af biomasse til brug i fødevarer, energiproduktion og industriprocesser (art. 35)(hvilende)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler generel opstramning og præcisering af indholdet og mål for foranstaltningen. Det bør overvejes konsekvent at målrette indsatsen til udvalgte områder (geografisk og emnemæssigt), hvor der er særlige perspektiver i at etablere nye samarbejder som kan transformeres til konkrete resultater. Det kan overvejes at slå foranstaltningen sammen med samarbejdsprojekter for erhvervsudvikling.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Miljø- og Fødevarerministeriet har nedsat et nationalt bioøkonomipanel der bl.a. skal komme med anbefalinger til hvordan landdistriktsprogrammet bedst muligt understøtter udviklingen af bioøkonomi og biomasseproduktion i Danmark. Indsatsen for omstilling til bioøkonomi vil blive målrettet som følge af panelets anbefalinger

3.2.33. Anbefaling 33

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Samarbejdsprojekter for erhvervsudvikling (art. 35)

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at opstille kriterier for udvælgelsen af projekter, som sikrer udvælgelse af de projekter, som med størst sandsynlighed vil bidrage til de opstillede mål. Det kan overvejes at slå foranstaltningen sammen med foranstaltningen omstilling til bioøkonomi.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Styrelsen vil udvikle et pointsystem, der skal bruges til at prioritere ansøgningerne. På denne led sikres at de bedste projekter udvælges. Foranstaltningen vil også blive anvendt under LEADER-indsatsen, hvor lokale aktionsgrupper prioriterer mellem projektansøgninger.

3.2.34. Anbefaling 34

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Når man sammenligner programmets samlede specifikke mål med de 31 anvendte indikatorer anbefaler vi, at NAER overveje at opstille indikatorer og mål for følgende vigtige mål, som i det nuværende programudkast ikke indgår blandt indikatorerne: "bedre dyrevelfærd", "øget fødevarsikkerhed", "fragmentering af natur" og "naturkvalitet".

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Overvejelser herom vil indgå i det videre arbejde. Mht. fragmentering af natur kan et bud på en indikator være antal og størrelse af de udpegede § 3 arealer i Danmark. Mht. naturkvalitet kan en indikator være udviklingen i scorerne i det HNV kort, som danner grundlag for overvågning i programmet, og som opdateres årligt.

3.2.35. Anbefaling 35

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at såfremt NAER har foretaget en analyse af databehovene, så bør dette fremgå af programmet, da det kan være med til at styrke begrundelse for valg af systemer, procedurer, dataindhentningsmekanismer, afrapporteringsmetoder m.v. samt vise, at disse valg matcher behov for- og tilgængelighed af data. Hvis en sådanne analyse ikke er gennemført anbefales det, at analysen gennemføres, således at risikoen for udfordringer i programperioden relateret til dataindsamling mindskes og det samtidig sikres, at monitoringsystemet på bedst mulig vis opsamler relevant data til måling af resultatopnåelse samt til læring for fremtidige projekter og programmer.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

NaturErhvervstyrelsen er meget opmærksom på behovet for afrapportering. Dette vil indgå i det videre arbejde med implementering af programmet. I Kommissionens Ekspertkomité for monitorering og evaluering har der i flere år været drøftelser af indikatorer og hvad, der skal kunne afrapporteres i den nye programperiode. De berørte kontorer er opmærksomme herpå, på problemerne med at tilvejebringe data og få tilpasset ansøgningsmaterialet, så oplysningerne indhentes. Et udviklingsarbejde er i gang med henblik på bedre datafangst i sagsbehandlingssystemet og bedre estimater på økonomiske og miljømæssige effekter af indsatserne.

3.2.36. Anbefaling 36

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

I forlængelse af anbefalinger i midtvejsevalueringen af programmet for sidste programperiode er der behov for forbedringer af det eksisterende datasystem, så der sikres nem dataindsamling, struktureret dataopbevaring og lettilgængelig og systematisk dataudtræk til Excel i forbindelse med f.eks. dataanalyse, evalueringer og afrapporteringer (bl.a. den årlige statusrapport som NaturErhvervstyrelsen udarbejder i samarbejde med Erhvervsstyrelsen og Naturstyrelsen). For at sikre bedst mulig styring af projekter og aktiviteter under programmet er det væsentligt med mulighed for hurtige løbende udtræk af opdateret information fra et fælles system.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Midtvejsevalueringen af landdistriktsprogrammet 2007-2013 påpegede, at dataudtræk

ikke fungerede optimalt. Det var styrelsen allerede opmærksom på, idet det beroede på selve den måde data var struktureret på i den bagvedliggende database og væsentligst, at det ikke stod til at lave om i den daværende periode. En smidigere og mere hensigtsmæssigt opbygning af strukturen i databasen for BTAS sagsbehandlingssystemet vil forsøges løst ved overgangen til det næste CAP- IT-system. Data fra Erhvervsstyrelsen og Naturstyrelsen (bortset fra skovordninger) indgår allerede er i det fælles system.

3.2.37. Anbefaling 37

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at NAER i afsnittet om 'Data og Information' og 'Tidslinje' tydeliggør relevant information og datakilder og i de tilfælde, hvor disse er beskrevet andet steds i programmet, laver en tydelig henvisning hertil. Herigennem sikres overskuelighed samt en tydeliggørelse af, at NAER har overblik over databehov og -kilder, og er opmærksom på væsentligheden heraf.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Data fra ansøgningerne føres over i tre fagsystemer, BTAS (Projekttilskud), MVJ-TAS (arealtilskud) og TVØM (Ø-støtte). Beskrivelsen af fagsystemerne er opdateret i afsnittet om data og information.

3.2.38. Anbefaling 38

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at det uddybes, hvordan, i hvilken form, hvor ofte og af hvem, der kan genereres rapporter, der opsummerer oplysningerne fra samtlige ansøgere, for at tydeliggøre brugbarheden af disse oplysninger under og efter programperioden.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Enig i behovet for løbende rapportering. Data genereres på nuværende tidspunkt i separate sagsbehandlingssystemer for enten areal- eller projektordninger- men ikke som ét samlet udtræk. Alle økonomiske data, såsom udgifter til tilsagnsgivningen, udbetalinger, investeringsvolumen og andre oplysninger, der også er indikatorer i programmet, ligger centralt i økonomisystemet TUS.

3.2.39. Anbefaling 39

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der trækkes data fra ansøgningerne så tidligt i programperioden som muligt, således disse data kan understøtte en tidlig overvågningsindsats af programgennemførelsen.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Imødekommes. Et udviklingsarbejde er i gang med henblik på bedre datafangst fra ansøgningsskemaerne

3.2.40. Anbefaling 40

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at NaturErhvervstyrelsen beskriver hvordan myndigheder, udbetalingsorganet og LAGer har været involveret i etableringen af systemet, og om – og i så fald hvordan - der er foretaget en udvikling af disse og andre støttemodtageres kapacitet med henblik på at kunne gøre brug af monitoringsystemet. Samtidig vil vi gerne påpege vigtigheden af, at NaturErhvervstyrelsen sikrer, at alle aktører, som forventes, at enten skulle registrere data i systemet eller levere data til registrering får en tilstrækkelig indføring i systemet og tilhørende databehov. Formålet er at sikre at fejlregistreringer minimeres så vidt muligt og at krav til dataindregistrering matcher aktørernes muligheder for dataindsamling.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Enig i behovet. Imødekommes i det videre arbejde med implementeringen. Andre relevante myndigheder involveres ved udviklingen af monitoreringssystemet, herunder Naturstyrelsen og Erhvervsstyrelsen. Styrelsen anvender et BTAS-sagsbehandlingssystem, dog ikke for skovordningerne, som administreres af Naturstyrelsen. Det er ikke relevant for støttemodtager at gøre brug af selve monitoreringssystemet – men de sagsbehandlere, der bruger systemet, registrerer ud fra ansøgningsmaterialet forventede effekter og har fokus på vigtigheden af korrekt udfyldelse. Der lægges vægt på betydningen af korrekt og fyldestgørende dataindsamling og indtastning.

3.2.41. Anbefaling 41

Henstillingskategori: Andet

Dato:

Emne: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at evalueringsplanen konsolideres og udbygges, herunder inddrager input fra fokusgruppemødet d. 19. november 2013.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Imødekommes. En af anbefalingerne fra fokusgruppemødet var, at der er behov for at se mere på de kvalitative indikatorer for programmets effekt frem for blot de kvantitative indikatorer. Styrelsen har noteret sig bemærkningerne og vil i løbet af programperioden forsøge at inddrage det aspekt mere. Et andet input fra fokusgruppemødet var, at der skulle større fokus på sagsbehandlingstiderne for ansøgninger og udbetalingsanmodninger af hensyn til at sikre fremdriften i programmet. Det kan hertil bemærkes, at styrelsen er godt undervejs med at etablere et ledelsesinformationssystem, der på månedsbasis vil overvåge blandt andet sagsbehandlingstiderne for såvel tilsagn som udbetalinger. En tredje anbefaling var at indføre elektronisk ansøgningsprocedure på alle projektordningerne. Styrelsen vil i den kommende periode arbejde for at implementere dette

3.2.42. Anbefaling 42

Henstillingskategori: Ordninger om gennemførelse af programmet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der redegøres mere detaljeret for hver af de tre myndigheders konkrete opgaver, samt ansvarsfordeling og organisering af samarbejdet og informationsudveksling mellem de tre myndigheder.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Der redegøres kort herfor i et afsnit om programimplementering

3.2.43. Anbefaling 43

Henstillingskategori: Ordninger om gennemførelse af programmet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der på foranstaltningsniveau etableres en løbende overvågning af fremdriften, herunder, administrative udfordringer, interesse for foranstaltningen, kvaliteten af projekter og tempo i gennemførelsen af projekter, med henblik på at kunne foretage hurtige justeringer, hvis det er nødvendigt for at sikre de ønskede outputs og resultater. Det bør overvejes at gøre status hvert halve år i starten af programperioden for at være sikker på at gennemførelsen holdes på sporet.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Enig i behovet. Anbefalingen vil blive taget med i de videre overvejelser om tilrettelæggelsen af programindsatsen

3.2.44. Anbefaling 44

Henstillingskategori: Ordninger om gennemførelse af programmet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der udarbejdes et indikativ budget for anvendelsen af teknisk bistand, samt opgørelse af den forventede dimensionering af de menneskelige og administrative ressourcer, som vil blive anvendt i programgennemførelsen. Budget og opgørelse kan opstilles på hovedindsatsområder som f.eks. sagsbehandling, kontrol, kommunikation, rådgivning og netværksaktiviteter. Budget og dimensionering bør sammenholdes med en vurdering af de forventede behov.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Budget for anvendelsen af teknisk bistand og anvendelsen af administrative ressourcer ved implementeringen udarbejdes men indføres ikke i programteksten

3.2.45. Anbefaling 45

Henstillingskategori: Ordninger om gennemførelse af programmet

Dato:

Emne: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler, at der redegøres for tidsplanen for gennemførelsen af handlingsplanen med henblik på at reducere administrative byrder.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

En indikativ tidsplan er udarbejdet for arbejdet. Denne indføres dog ikke i programmet

3.2.46. Anbefaling 46

Henstillingskategori: Ordninger om gennemførelse af programmet

Dato:

Emne: Anbefalinger relevante for de horisontale temaer

Beskrivelse af henstillingen

Vi anbefaler at tydeliggøre baggrunden for, at der ikke er behov for en særlig indsats i forhold til ligestilling og ikke-diskrimination i det danske landdistriktsprogram.

Hvordan henstillinger er blevet håndteret eller begrundelser for, hvorfor der ikke er blevet taget hensyn til dem

Tages til efterretning. Ligestilling og ikke-diskrimination er et generelt princip i det danske samfund, og der findes danske retsregler om forskelsbehandling, som projekterne under ESI-fondene skal overholde. Det er imidlertid valgte at prioritere programindsatsen efter andre behov som grøn omstilling og grønne jobs, flere iværksættere og lokale arbejdspladser i landdistrikterne. Det forventes at programindsatsen herfor vil bidrage til at forfølge målsætningerne om ligestilling og ikke-diskrimination

3.3. Forudgående evalueringsrapport

4. SWOT OG BEHOVSIDENTIFICERING

4.1. SWOT

4.1.1. Omfattende overordnet beskrivelse af den nuværende situation på programmeringsområdet baseret på fælles og programspecifikke kontekstindikatorer og andre opdaterede kvalitative oplysninger

Beskrivelsen i dette afsnit suppleres af yderligere beskrivelser i bilag 3, herunder af sammenhængen til relevante nationale og EU strategier og handleplaner, af Europa-Kommissionens fælles kontekstindikatorer baseret på Eurostat typologi (Fælles kontekstindikatorer, afsnit 4.1.6) samt en oversigt over supplerende nationale kontekstindikatorer anvendt i teksten i bilag 1.

Socio-økonomisk udvikling og udvikling i landdistrikterne

I dette afsnit belyses situationen for de danske landsdele ud fra en række socio-økonomiske indikatorer. I analysen benyttes primært Eurostats landdistriktstypologi[1]. Typologien inddeler Danmarks landsdele (NUTS 3) i tre kategorier: byområder (predominantly urban areas), mellemområder (intermediate areas) og landdistriktsområder (rural areas). Medmindre andet er angivet, er kilden til data Eurostat og Europa-Kommissionens database over "common context indicators".

Eurostats typologi vil som følge af den valgte geografiske enhed, som er landsdele, skære alle lokalområder i en given landsdel over én kam. I bilag 3 præsenteres derfor supplerende nationale data vedrørende befolkning, uddannelse og beskæftigelse i landdistrikterne fra regeringens årlige regional- og landdistriktspolitiske redegørelse. Redegørelsen indeholder en nyudviklet typologi, der nuancerer billedet af udviklingen i de danske landdistrikter ved at aggregere fra sogneniveau (LAU2) fremfor landsdelsniveau (NUTS3). De nationale data skal ses som et supplement til Europa-Kommissionens fælles kontekstindikatorer og bygger bro til den i landdistriktsprogrammet anvendte definition af begrebet landdistrikter (afsnit 8.1) og udpegning af LAG-områder (se beskrivelsen af LEADER ordning M19).

Demografi (indikator 1, 2, 3 og 4)

Danmark havde pr. 1. januar 2012 5.573.894 indbyggere fordelt på 42.895 km². I figur 1 vises hhv. befolkningsandele og arealandele for de tre typer landsdele.

Som det fremgår af figur 1, udgør befolkningen i landdistriktsområder godt 29 pct. af befolkningen, mens arealet udgør godt 51 pct. af Danmarks samlede areal. I byområderne er det modsat, da de dækker godt 1,2 pct. af landets areal, men har knap 22 pct. af indbyggerne. I mellemområderne bor knap 49 pct. af befolkningen på godt 47 pct. af landets areal. Som areal- og befolkningsfordelingen også viser, er landdistriktsområderne væsentligt tyndere befolket end landet som helhed. I landdistriktsområderne boede der i 2011 godt 74 personer pr. km², mens befolkningstætheden for hele landet var på knap 130 personer pr. km². Figur 2 viser aldersfordelingen i hhv. landdistriktsområder og landet som helhed.

Som det fremgår af figur 2, er der i landdistriktsområderne en større andel af ældre indbyggere. I landdistriktsområderne er knap 64 pct. af befolkningen i den erhvervsdygtige alder, mens det er knap 65 pct. i hele landet. Ligeledes er andelen af ældre borgere, 65+ år, knap 2 procentpoint større i landdistriktsområderne, og samtidig er andelen af unge og børn lavere i landdistriktsområder. Aldersstrukturen giver et fingerpeg om, hvordan situationen vil tage sig ud i fremtiden. Med færre børn og unge, færre i den erhvervsdygtige alder og flere ældre står landdistriktsområderne overfor en endnu større

udfordring end Danmark som helhed.

Beskæftigelse og ledighed (indikator 5 og 7)

Tabel 1 viser beskæftigelsesfrekvensen samt ledighed og ungdomsledighed.

Landdistriktslandsdele har i Danmark en relativ lav ledighed med 6,5 pct. mod 7,5 pct. for hele landet. Samtidig er beskæftigelsesfrekvensen for de 15-64-årige på stort set samme niveau som for hele landet. For landet som helhed er beskæftigelsesfrekvensen for aldersgruppen 20-64 årige på godt 75 pct., hvilket er over EU 2020-målet på 75 pct. Beskæftigelsesfrekvensen for kvinder er noget lavere, godt 72 pct. mod knap 79 pct. for mænd.

Økonomi og beskæftigelsesstruktur (Indikator 6, 8, 9, 10, 11, 12)

I Danmark var bruttoværditilvæksten i 2012 på EUR 210.584 mio. Figur 3 viser, hvor stor en andel af denne vækst hhv. den primære, sekundære og tertiære sektor stod for, og figur 4 viser, hvor stor en andel af væksten hhv. landdistriktsområder, mellemområder og byområder stod for.

Som det fremgår af figur 3, stod de primære erhverv for 1,4 pct. af bruttotilvæksten i Danmark. Klart den største andel stod de tertiære erhverv for med godt 77 pct., mens de sekundære erhverv stod for 21,5 pct.

Fordelt på typer af landsdele fremgår det af figur 4, at mellemområderne står for den største del af bruttotilvæksten. Til gengæld står byområderne for en andel, der er væsentligt større end deres andel af befolkningen (jf. figur 1), mens andelen for både landdistrikts- og mellemområder er lavere.

Ser man på beskæftigelsesstrukturen tegner der sig et lignende billede jf. figur 5 og figur 6.

Beskæftigelsesstrukturen ligner til forveksling fordelingen af bruttoværditilvæksten. Det er værd at bemærke, at den primære sektor har en væsentlig større andel af de beskæftigede (2,6 pct.), end hvad deres andel af bruttoværditilvæksten afspejler.

Som det fremgår af figur 6, står byområderne for en relativt stor andel af de beskæftigede set i forhold til indbyggertal, mens både mellemområder og landdistriktsområder har en mindre andel.

Samtidig med at landdistriktsområderne står for en relativt mindre andel af beskæftigelsen, er produktiviteten ligeledes lavere i disse områder.

Som det fremgår af figur 8, er arbejdsproduktiviteten i landdistriktsområderne knap 20 pct. lavere end i byområderne. Samtidig er BNP pr. indbygger med indeksværdi 104,2 (EU-27 = 100) i landdistriktsområderne ligeledes lavere end landsgennemsnittet på 125,0 - nærmere bestemt knap 17 pct. lavere.

Turisme

Turismeerhvervet har i mange tilfælde stor betydning for landdistrikterne. Udviklingen i antallet af sengepladser er et tal, man kan bruge til at vurdere udviklingen i turisterhvervet. I tabel 2 ses antallet af sengepladser i de danske regioner i 2001 og 2011.

Antallet af sengepladser er totalt set steget. Foruden Region Hovedstaden har Region Syddanmark og Region Sjælland haft en pæn fremgang. Derimod har både Region Midtjylland og Region Nordjylland

oplevet en tilbagegang i antallet af sengepladser i løbet af perioden. Ændringen i Region Nordjylland er dog så lille, at det ikke vurderes en ændring med reel betydning.

Fordelingen af sengepladser mellem landdistriktsområder, mellemområder og byområder som defineret ved fælles kontekstindikator 30, ses af figur 9.

Bredbånd

Kvaliteten af den digitale infrastruktur er afgørende for virksomheder i landdistrikterne og har stor betydning for bosætning og levevilkår. Erhvervsstyrelsen estimerer hvert år bredbåndsdækningen i Danmark[2]. Af figur 10 ses dækningsgraden på 10 Mbit/s download opgjort på postnumre.

Medio 2013 havde omkring 96 pct. af de danske husstande og virksomheder adgang til en bredbåndsforbindelse på 10 Mbit/s download. En forbindelse på 2 Mbit/s var medio 2013 tilgængelig for 99,9 pct. af danske husstande og virksomheder.

Danmark har i en international sammenligning en høj bredbåndsudbredelse. Danmark er i top tre i OECD målt på antallet af bredbåndsforbindelser pr. 100 indbyggere på tværs af alle hastigheder.

Regeringens målsætning er, at alle husstande og virksomheder skal kunne få adgang til en bredbåndsforbindelse med en hastighed på mindst 100 Mbit/s download og 30 Mbit/s upload senest i 2020. Medio 2013 havde 70 pct. af danske husstande og virksomheder adgang til 100 Mbit/s download og 58 pct. havde adgang til 30 Mbit/s upload.

Der er regionale og lokale forskelle i bredbåndsdækningen, og der er fortsat områder, hvor det ikke er muligt at få den bredbåndshastighed, man ønsker, til en rimelig pris. I store dele af Sydjylland og Midtjylland havde over 80 pct. af alle husstande og virksomheder, medio 2013 adgang til 100 Mbit/s forbindelser, hvorimod Nordfyn, området øst for Randers, syd for Køge, Bornholm og en række mindre øer havde en meget begrænset adgang. Det er kun godt 1 pct. af husstande og virksomheder, der i dag har tegnet abonnement på en forbindelse på 100 Mbit/s download på trods af, at 70 pct. af husstandene og virksomhederne har adgang til 100 Mbit/s download.

Strukturudvikling og økonomi i jordbrug og fødevarerhverv

Danmark præges i udpræget grad af landbruget. Danmarks samlede areal er 42.895 km² (kontekstindikator 3), hvoraf 66 pct.[3] i 2011 blev anvendt som landbrugsareal, 14,1 pct.[4] var skov, 9,5 pct. var sø, vandløb samt halvkulturarealer som eng, strandeng, hede, overdrev og mose, og de resterende 10 pct. var infrastruktur/by (Danmarks Statistik). Af de 66 pct., der anvendes som landbrugsarealer, er 92 pct. i omdrift, mens det resterende areal primært er udlagt som permanente græsarealer eller eng, herunder 3 pct. som ekstensivt drevne græsarealer (kilde DST og kontekstindikator 18, 31 og 33). En stor del af halvkulturarealerne er afhængige af kontinuerlig ekstensiv landbrugsdrift i form af græsning og slæt, også kaldet naturpleje.

Landbrugets andel af landarealet har været faldende i en årrække med et fald siden 1990 på i gennemsnit 0,4 pct. om året, primært som følge af, at arealer er overgået til natur, skov, infrastruktur og by. Det samlede dyrkede areal er fra 2006 til 2012 faldet med 2,5 pct. til 2,639 mio. ha UAA (indikator 18). Udbyttet af arealerne i omdrift har de seneste år ligget på omkring 8-10 mio. tons korn. Hertil kommer dyrkning af ikke

ubetydelige mængder af majs, raps og rodfrugter.

Af den samlede bruttoværditilvækst i Danmark i 2012 på 210.584 mio. EUR udgjorde den primære sektor 1,4 pct. og den sekundære sektor 21,5 pct. (EU kontekstindikator 10). Fødevarerhvervene (landbrug, gartneri, forsynings- og forarbejdningssektoren) og skovbruget udgjorde i 2011 tilsammen 3 pct. af den samlede bruttoværditilvækst (kilde DST).

Af det samlede antal beskæftigede i Danmark på 2,795 mio. personer udgjorde primær- og sekundærerhvervene henholdsvis 2,6 og 18,1 pct. i 2012 (EU kontekstindikator 11). Antallet af beskæftigede i landbruget er halveret de sidste 20 år fra ca. 120.000 til 63.700 i 2012 (EU kontekstindikator 13) og udgør dermed i 2012 2,4 pct. af samtlige beskæftigede, jf. figur 11. Den samlede beskæftigelse på landbrugsbedrifterne udgjorde i 2010 50.760 årsværk (indikator 22), heraf 42.100 bedriftsbestyrere.

Samlet er antallet af beskæftigede i fødevarerhvervet faldet fra ca. 146.000 i 2005 til 134.000 i 2011 (DST). Dette svarer til 4 pct. af den samlede danske beskæftigelse i 2011.

Den primære landbrugsproduktion medfører beskæftigelse i forsynings- og forarbejdningsindustrien (slagterier, mejerier, stivelses- og sukkerfabrikker mv.) på hhv. ca. 49.000 og 29.000 personer. Forholdet mellem beskæftigelsen i det primære landbrug og den afledte beskæftigelse, som landbruget skaber, er steget fra 1,2 i 2005 til 1,4 i 2011. Det vil sige, at én beskæftiget i landbruget skaber 1,4 beskæftigede i den afledte produktion. Det er særligt den animalske produktion, der skaber den afledte beskæftigelse (NLK, 2012). Beskæftigelsen i landbrug- og fødevarerhvervene har stor betydning for beskæftigelsen i landdistrikterne, hvor disse erhverv udgør hhv. 9 og 13 pct. i yder- og landkommuner (NLK, 2012).

Andelsorganisering, rådgivning og videnformidling

Landbruget er karakteriseret ved en høj grad af organisering i produktionsfællesskaber i form af andelsvirksomheder og -foreninger. På inputsiden indgår landmændene fællesskaber for at opnå lave priser på råvarerne. På outputsiden sker salg og forarbejdning af landbrugets produkter i vid udstrækning gennem andelsselskaber, så mest mulig af værditilvæksten tilfalder landmanden. Aftagergruppen for fødevarerprodukterne er til gengæld koncentreret på nogle få detailhandelskæder.

Landbrugets rådgivnings- og videnformidlingssystem omfatter bl.a. sammenslutningen Dansk Landbrugsrådgivning, som er ejet af landmændene gennem deres lokale foreninger og fællesorganisationen Landbrug & Fødevarer.

Dansk Landbrugsrådgivning består af 30 selvstændige rådgivningsvirksomheder og et viden- og innovationscenter, SEGES. SEGES har endvidere 30 lokale rådgivningscentre og servicerer landmænd, gartnerier og planteskoler samt andre små og mellemstore virksomheder. SEGES har udviklet viden- og virksomhedsparken Agro Food Park, hvor ca. 40 virksomheder og 850 medarbejdere samarbejder om innovation og udvikling indenfor landbruget.

Endvidere arbejder Økologisk Landsforening som organisatorisk fællesskab for de økologiske landmænd, virksomheder og forbrugere i Danmark for at styrke og udvikle økologisk produktion af fødevarer, forskning i økologisk jordbrug samt udvikling og adgang til økologiske fødevarer.

Der eksisterer således et omfattende konsulentnetværk i Danmark, som rådgiver landmænd om alle forhold vedrørende deres landbrugsproduktion.

Bedriftsrådgivningsordningen

I henhold til den horisontale forordning (EU) 1306/2013, artikel 12, skal medlemsstaterne indføre en ordning til rådgivning af støttemodtagere om arealforvaltning og bedriftsforvaltning ("bedriftsrådgivningsordningen").

Bedriftsrådgivningsordningen er implementeret i Danmark i 2006 ved, at den daværende forvaltningsmyndighed under det daværende Fødevareministerium, FødevareErhverv, udbød og finansierede et kursus for landbrugskonsulenter, der siden har varetaget rådgivningen af bedrifter på privat konsulentbasis (uden støtte). Forvaltningsmyndigheden har sidenhen ført og løbende opdateret et register over godkendte bedriftsrådgivningskonsulenter. Der er i dag ca. 100 autoriserede rådgivere fordelt på ca. 15 konsulentvirksomheder.

Bestemmelserne i den horisontale forordning indebærer, at de obligatoriske krav vedr. bedriftsrådgivningsordningen øges. Bedriftsrådgivningsordningen bør fremover dække forpligtelser på bedriftsniveau hidrørende fra krydsoverensstemmelse, grønningskravene og hensynet til god praksis i landbruget, som er til gavn for klima og miljø og bevaring af landbrugsarealer i medfør af forordning (EU) 1307/2013, men konsulenterne skal fremover derudover kunne rådgive om de ordninger under landdistriktsprogrammet, som sigter mod modernisering, innovation, sektorintegration mellem landbrugs- og miljøpolitikken og vandrammedirektivet, pesticidforordningen og pesticiddirektivet, m.v.

Erfaringen viser, at der kun i begrænset omfang rådgives om støtteordningerne for forvaltning af lavproduktive, ekstensive arealer igennem konsulentnetværket. NaturErhvervstyrelsen vil derfor som supplement afsætte 0,5 mio. DKR i 2015 til rådgivning om støtteordningerne for naturpleje og tilknyttet viden om naturpleje, biodiversitet og dyr. Indsatsen finansieres under programmets midler til Teknisk Bistand og kan forlænges, hvis der vurderes at være behov herfor.

Strukturen i landbruget

Produktionen i dansk landbrug er koncentreret på stadig færre og større, specialiserede bedrifter som følge af strukturudviklingen jf. tabel 6 i bilaget med supplerende situationsbeskrivelse og EU kontekstindikator 17. Udviklingen hen imod færre og større landbrugsbedrifter forventes at fortsætte, især fordi den enkelte bedrift skal være stadig større for at udnytte de teknologiske fremskridt fuldt ud. Denne udvikling i bedriftsstrukturen skaber behov for yderligere investeringer på de fortsættende bedrifter.

Faldet i antallet af bedrifter med malkekøer og svin er langt større end faldet i det samlede antal jordbrugsbedrifter. Det samlede antal jordbrugsbedrifter (dvs. landbrugs- og gartneribedrifter) faldt med 3,1 pct. om året fra 1998 til 2008 og med 2,8 pct. om året fra 2008 til 2012 ifølge Landbrugs- og Gartneritællingen (Danmarks Statistik b). Antallet af bedrifter med malkekøer faldt med henholdsvis 8,5 pct. og 6,0 pct. om året fra år 1998 til 2008 og fra 2008 til 2012, mens antallet med svin faldt med henholdsvis 10,5 pct. og 7,9 pct. om året. Mælke- og svineproduktionen koncentrerer således på stadig færre jordbrugsbedrifter. I 2012 var der 39.930 jordbrugsbedrifter, hvoraf kun 3.886 havde malkekøer og kun 4.181 svin.

De samlede bruttoinvesteringer i landbrug og gartneri er fra 2007 til 2012 faldet med ca. 48 pct. til 1.051 mio. EUR jf. tabel 8 i bilag 3. Den manglende investeringsaktivitet i landbruget har gennem de seneste år opbygget et behov for udskiftning og reovering af driftsmateriellet.

Det forventede fortsatte fald i antallet af heltidslandbrug, herunder især bedrifter med malkekøer og svin

indebærer, at mange ældre landmænd vil være tilbageholdende med at investere i bedriften. Blandt yngre og midaldrende landmænd har nogle intentioner om at foretage omfattende investeringer, mens andre som følge af en fortsat anspændt økonomi kun vil foretage de mest nødvendige investeringer.

Produktionen i landbruget

Antallet af kvæg og svin i Danmark har været nogenlunde konstant fra 2006 til 2011 på godt 1,5 mio. kvæg og 13 mio. svin (DST). Det samlede antal husdyrenheder i dansk landbrug var i 2010 4,9 mio. (indikator 21).

Produktionen af okse- og kalvekød lå i 2011 på 203 mio. kg og af svinekød på 2.008 mio. kg. Antallet af malkekøer har været stærkt faldende over årene som følge af mælkekvoter og en stigende ydelse pr. ko. Siden den gradvise kvoteudvidelse fra 2008, er bestanden af malkekøer dog igen begyndt at vokse.

Mælkeproduktionen i Danmark foregår på heltidsbedrifter. Det samlede antal malkekvæg i Danmark var i 2011 på omkring 575.000 og den totale mælkeproduktion 4.880 mio. kg mælk. Antallet af malkekøer har været stærkt faldende over årene som følge af mælkekvoter og en stigende ydelse pr. ko, og antallet af malkekvægsbedrifter er faldet fra godt 37.000 bedrifter i 1982 til under 4.000 bedrifter i 2012 (VFL 2013). Mælkeproduktionen har i en årrække ligget stabilt pga. EU's kvotesystem. På bedrifter med malkekvæg er gennemsnitsbestanden af malkekøer steget fra 36 stk. i 1990 til 134 stk. i 2011. Bedrifter med over 100 malkekøer udgør i dag over halvdelen af malkekvægbrugene og tegner sig for 84 pct. af malkekøerne. Antallet af bedrifter med under 100 malkekøer er halveret siden 2005 (DST, 2012).

Der er en tendens til, at de største svinebrug bliver endnu større, og det reelle vækstlag ligger hos bedrifter med mindst 500 søer (DST, 2012). I 2011 tegnede de 811 bedrifter med mindst 5.000 svin sig for næsten halvdelen af svinebestanden. På svinebedrifterne er den gennemsnitlige bestand steget fra 318 stk. i 1990 til 2.599 stk. i 2011. Siden år 2000 er den økonomiske vækst flyttet til bedrifter med mindst 2.000 svin, og det er primært bedrifter med en svinebestand på mindst 5.000 svin, der udvider produktionen. I de seneste ti år er antal producerede smågrise pr. årssø steget fra 24 til 29,6. Antallet af køer og slagtesvin pr. bedrift forventes fortsat at stige.

Økologisk landbrug

Den almindelige strukturudvikling påvirker også økologiske bedrifter. Den danske økologisektor hører relativt set til blandt de større i Europa. De økologiske bedrifter udgør ca. 6,2 pct. af alle danske jordbrug. Jævnfør fælles kontekstindikator nr. 19 udgjorde arealet med økologisk landbrugsdrift 150.940 ha i 2010 svarende til 6,6 pct. af det dyrkede areal. I henhold til *Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter - Autorisation & Produktion* (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, juni 2012) var der i år 2011 177.838 ha økologisk produktionsareal, hvilket er inklusive arealer under omlægning og areal, hvor omlægningen endnu ikke var begyndt.

Antallet af økologiske bedrifter er fra 2001 til 2011 faldet med 25 pct. til 2.670, mens arealet under økologisk drift i samme periode er steget med 2,5 pct. fra 173.497 ha i 2001. Dette dækker dog over en udvikling med et lavpunkt i 2006, hvor arealet var på 144.303 ha. Gennemsnitstørrelsen for en økologisk bedrift var på 68,4 ha i 2011. Andelen af bedrifter på under 5 ha er større blandt økologiske bedrifter end for konventionelle landbrugsbedrifter (DST, 2012).

Landbrugets økonomi

I en årrække har dansk landbrug været under betydeligt økonomisk pres. Indtjeningsevnen i landbruget er generelt faldet i det seneste årti, produktiviteten er stagnerende og konkurrenceevnen under pres. De årlige afskrivninger i landbrugserhvervet har i en årrække oversteget investeringerne (se tabel 8), og erhvervets gæld er steget markant (se tabel 9 og 9a i bilag 3). Den høje gældsætning i mælke- og svineproduktionen skyldes ikke blot, at forholdsvis mange kvæg- og svinebrug har en stor gæld, men også at de højt gældsatte kvæg- og svinebrug generelt er større end de øvrige kvæg- og svinebrug.

Skovbrug

Af det samlede skovareal i Danmark på 608.078 ha[5] er 72 pct. omfattet af fredskovspligt. 70, pct. af skovarealet ejes af private, 4 pct. ejes af fonde og stiftelser, 19 pct. er statsejet skov og 4 pct. har andre offentlige ejere, jf. tabel 11. Af det samlede skovareal var det i forbindelse med undersøgelsen ikke muligt at fastslå en ejer på 2 pct. af skovarealet. Den gennemsnitlige skovstørrelse for ikke statsejede skove er på ca. 18 ha.

Skovstørrelsen for samtlige danske skove fordeler sig som vist af figur 4.1 med Antallet af skove (grå søjler) og skovarealet (grøn linje) fordelt til skovstørrelser (Kilde: Skove og Plantager 2013, Skov & Landskab).

Omkring 35 pct. af skovejendommene har en kortsigtet (1-5 år) plan for deres ejendom, mens 25 pct. har en langsigtet plan (5-20 år). For ejendommene over 100 ha er det 66 pct., der har en kortsigtet plan for skovdriften og 54 pct., der har en langsigtet plan.

Den gennemsnitlige årlige hugst af salgbar vedmasse i perioden 2003 til 2011 var 2,4 mio. m³ træ, hvoraf ca. 2/3 var nåltræ, mens resten var løvtræ. Skovbrugets samlede produktionsværdi har været stigende i 2003-2011 og udgjorde i 2011 lidt under 1 mia. DKR. Stigningen kan i hovedsagen tilskrives en stigende produktionsværdi for brændselsflis, gavntræ i andet løvtræ og en noget svagere stigning af produktionsværdien for gavntræ i nåltræ[6]. Der er en klar tendens til, at en mindre andel af vedmassen bliver solgt som gavntræ og en større andel afsættes som træ til brænde herunder brændeflis og andet energitræ. Tal for arbejdsproduktiviteten inden for skovbruget kendes ikke (kontekstindikator 15).

Kort kan det siges, at erhvervet har høj gæld, manglende finansieringsmuligheder, lavt investeringsniveau og dermed en nedslidning af produktionsapparatet. Som følge heraf oplever erhvervet en stagnerende produktivitet og en konkurrenceevne under pres. Et muligt vækstområde for skovbruget kan komme fra produktion af biomasse som led i bioøkonomien.

Biodiversitet, Natura 2000-områder og fastholdelse af landbrug af høj naturværdi

Landbruget og skovbruget spiller en central rolle for genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemerne, herunder en lang række natur- og miljøværdier i det åbne land, ligesom jordbrugserhvervene er vigtige i forhold til bevarelsen og udviklingen af landskaber og rekreative værdier. Dertil har jordbrugserhvervene et betydeligt potentiale i forhold til forebyggelse af og tilpasning til klimaforandringer.

Danmark har et meget intensivt udnyttet landbrugsareal med omkring 92 pct. af landbrugsarealet i omdrift. Agerlandet har ændret sig på mange måder. Generelt har udviklingen med mekanisering, intensivning og specialisering af landbrugsproduktionen betydet, at mange økosystemer med tilhørende natur- og miljøværdier har været og er under pres. Samtidig udgør landbrugets udledning af drivhusgasserne metan og

lattergas ca. 16 pct. af det samlede danske udslip, ligesom landbruget fortsat påvirker det omgivende miljø med kvælstof, herunder via ammoniakdeposition, fosfor og pesticider. Dertil kommer udledningerne af drivhusgasser fra jorder. Skovene derimod har et betydeligt potentiale for at lagre klimagasser, beskytte vandmiljøet og sikre natur- og rekreative værdier.

Landbrugets udvikling gennem årtier har øget presset på en række naturtyper og arter. Der er gode eksempler på det modsatte, men den generelle udvikling viser, at en række sjældne og sårbare arter fortsat er under pres, mens der er blevet flere af de almindelige og mere robuste plante- og dyrearter. Danmarks natur er således løbende blevet mere ensartet og fragmenteret.

Programindsatsen for fastholdelse af biodiversitet på landbrugsarealer komplementeres på følgende måde af grønnings- og krydsoverensstemmelseskravene for direkte støtte under søjle I og en supplerende national indsats gennem bl.a. naturbeskyttelsesloven og miljøbeskyttelsesloven.

Grønningskravene

Den danske implementering af grønningskravene jf. forordning (EU) 1307/13 bidrager både til biodiversitet og vandkvalitet på landbrugsarealer i omdrift. Grønningskravene er kort beskrevet i kapitel 8.1. Den danske implementering af kravet om miljøfokusområder (EFA) bidrager på følgende måde:

Brakarealer: Leverer på biodiversitet i landbrugslandet. Brakarealer udgør et fristed for mange mere almindelige arter af dyr, som ikke trives i de intensive landbrugsafgrøder, eller som i hvert fald i yngleperioden skal have ro for landbrugsmaskiner. Ofte vil floraen også være varieret, dette afhænger af jordbundsforholdene.

Efterafgrøder: Udlægning af arealer med efterafgrøder medfører en mere effektiv kvælstofoptagelse i efteråret og er dermed en fordel for såvel, biodiversitet, vandmiljøet og klimaet. Efterafgrøder i landbrugsproduktionen bidrager tillige til kulstofbinding i jorden.

Randzoner (brømmer langs målsatte vandløb og søer): Leverer på biodiversitet i landbrugslandet. De udlagte brømmer må ikke dyrkes, og bliver derved refugier for vilde dyr og planter i det intensivt dyrkede land. Brømmerne kan ligeledes fungere som ledelinjer og spredningskorridorer i landskabet, samt øge naturindholdet i den sø eller det vandløb der beskyttes.

Lavskov: Tilskyndelsen til fastholdelse af lavskov på arealet bidrager både til natur- og vandmiljøformål. Der må ikke anvendes plantebeskyttelsesmidler på arealet i de år, hvor lavskov anvendes til miljøfokusområde.

GLM landskabselementer (søer < 2000 m² og fortidsminder): Leverer på biodiversitet i landbrugslandet. Det er afgørende for biodiversiteten i landbrugslandet, at landskabselementer i marken opretholdes og beskyttes. Søer og fortidsminder er med til at skabe variation. De små søer med kantvegetation udgør et levested for en række arter, herunder padder og fugle. Fortidsminderne indeholder med en ofte lang ubrudt historie som udyrket areal en ofte varieret flora, og er et godt levested for f.eks. små pattedyr og firben.

Derudover betyder pløjeforbud på de sårbare permanente græsarealer arealer i Natura 2000-områder, at der her sikres opretholdelse eller styrkelse af biodiversiteten.

Krydsoverensstemmelseskravene

Med krydsoverensstemmelseskravene jf. forordning (EU) 1306/13 skabes der sammenhæng mellem overholdelse af gældende regler om miljø og udbetalingen af den direkte søjle I støtte. Kravene omfatter bl.a. forpligtelser om miljø- og naturmæssig bæredygtighed i landbrugsproduktionen og fastholdelse af landbrugsarealer i god landbrugs- og miljømæssig stand og gælder alle modtagere af direkte betalinger.

Den danske implementering er kort beskrevet i afsnit 3.5 i bilaget om supplerende beskrivelse af baseline.

Den supplerende nationale indsats

Programindsatsen komplementeres af den nationale offentlige naturindsats i form af national regulering og tilskyndelse via nationale støtteordninger.

De nationale regler om dyrkning, anvendelse af gødning og pesticider, jordbehandling og beplantning på landbrugsjord er fastlagt ved miljømålsloven, miljøbeskyttelsesloven og naturbeskyttelsesloven, jf. i øvrigt beskrivelsen af baseline i afsnit 3.5 i bilaget om supplerende situationsbeskrivelse.

Den daværende regering har i 2014 udarbejdet ”Naturplan Danmark – Vores fælles natur”, der også vil være Danmarks biodiversitetsstrategi frem mod 2020. Naturplan Danmark rummer en naturpolitisk vision frem mod 2050 om en rigere, mere sammenhængende og mangfoldig natur. Naturplan Danmark indeholder tre indsatsområder:

- Mere plads og mere sammenhæng i naturen. Der skabes større og bedre naturområder, der hænger bedre sammen, så vilde dyr og planter i højere grad kan sprede sig.
- Styrket indsats for vilde planter og dyr. Regeringen iværksætter målrettede initiativer for truede og sjældne arter, men også for at styrke naturens mangfoldighed generelt.
- Bedre muligheder for fællesskab gennem naturoplevelser og friluftsliv. De fleste danskere besøger naturen – ofte sammen med andre. Det skal der skabes flere og bedre muligheder for, bl.a. gennem lokale partnerskaber.

Ud over indsatsen under nærværende program og LIFE programmet indeholder Naturplan Danmark en række nationale initiativer som f.eks.:

- De danske kommuner pålægges at udpege et Grønt Danmarks kort i de kommende kommuneplaner i 2017. Udpegningen skal ligge til grund for en konkret, fokuseret og målrettet indsats i landskabet. Staten stiller et nyt digitalt naturkort til rådighed for kommunernes arbejde med at udpege Grønt Danmarkskort. Det digitale naturkort vil bl.a. indeholde et nyt kortlag over biodiversitet, som viser de vigtigste levesteder for truede og sårbare plante- og dyrearter. Der afsættes 20 mio. DKR til eksempelprojekter, der vil starte på at realisere Grønt Danmarkskort i samarbejde med bl.a. kommuner og private fonde.
- Som led i Naturplan Danmark forventes der indført forbud mod gødskning og sprøjtning af ca. 35.000 ha med enge, overdrev og moser beskyttet efter naturbeskyttelsesloven. Samtidig skal der indføres et vejledende bødeniveau, som skal bidrage til højere bøder for overtrædelser af naturbeskyttelsesloven.
- Der vil blive udarbejdet en national plan for forvaltning af de danske dyre- og plantearter, som skal målrette og prioritere den langsigtede indsats, der blandt andet tager sigte på birkemus, strandtudse,

løvfrø og andre truede bilag IV-arter, ligesom der iværksættes projekter, som skal forbedre vilkårene for de insekter, fx honningbien, der spiller en vigtig rolle som bestøvere. Der afsættes 10 mio. DKR til den særlige indsats for truede og sårbare arter.

- Gennem lokale grønne partnerskaber i perioden 2010-2015 for i alt 30 mio. DKR gennemføres blandt andet genopretning af vandhuller, etablering af græsningslaug, naturpleje og skovgræsning. Samtidig etableres til gavn for vilde dyr under en "Plant for Vildtet" ordning vildtremiser, levende hegn og krat, der skaber yngle- og fødemuligheder samt skjul og læ til vildtet m.v.
- Den mangeårige fredningsindsats fortsættes i de kommende år, hvor der forventes fredet ca. 2.000 ha pr. år. Sigtet med de nye fredninger er ikke mindst at sikre naturperler og større og sammenhængende naturområder.
- Der vil også blive afsat 30 mio. DKR til at plante ny statsejet skov, der skal binde naturen bedre sammen, bidrage til klimasikring, beskytte drikkevandet og skabe nye og bedre naturoplevelser. Samtidig afsættes 10,5 mio. DKR til at gennemføre en konkret indsats for bedre biodiversitet i Naturstyrelsens skove, herunder udlægning af yderligere 500 ha med urørt skov.

Programindsatsen suppleres derudover af en privat naturindsats, som finansieres via private fonde.

Danmarks Naturfond er stiftet af den private interesseorganisation Danmarks Naturfredningsforening. Fonden har til formål at beskytte naturen og at drive fondens ejendomme og naturområder så naturligt som muligt. Områderne er gennem tiden købt ved hjælp af gaver til fonden og for arv fra borgere, der har ønsket at sætte et varigt minde i form af beskyttet natur.

Aage V. Jensen Naturfond er en privat fond, der arbejder for naturens bevarelse og de vilde dyrs beskyttelse. Fondens mål er at hjælpe med til at bevare, beskytte, udvikle og synliggøre naturværdierne.

Fugleværnsfonden er en privat fon, der opkøber og plejer naturreservater med henblik på at give fuglene de bedst tænkelige levevilkår. Fugleværnsfonden har særligt har interesse i fuglerige og truede naturtyper som ubeboede småøer, lavvandede kyster og strandsøer, enge og moser, rørskove, krat og naturskov, hvor fondens indsatser også har stor betydning for mange andre dyr og planter.

Endelig har staten etableret Den Danske Naturfond i et offentligt-privat samarbejde med VILLUM-fonden og Aage V. Jensen Naturfond. Staten vil bidrage med 500 mio. DKR som startkapital og de private fonde tilsammen vil skyde yderligere 375 mio. DKR i fonden. Fonden har til formål at skabe ny natur til gavn for det vilde plante- og dyreliv og med henblik på et bedre vandmiljø, klimaindsatser og fremme af naturoplevelser.

En nærmere analyse af situationen for naturen i agerlandet og i halvkulturarealer, Natura2000-områder og bevaringsstatus for arter og naturtyper fremgår af bilag 3.

HNV - Landbrugsarealer med høj naturværdi

HNV-indikatoren (high nature value/ landbrugsarealer med høj naturværdi) bygger på tre elementer: Halvkulturarealer, mosaiklandskaber og områder, der huser særlige eller truede arter.

Der er i 2012-2014 gennemført et udviklingsprojekt med det formål at udarbejde et GIS kort, som identificerer græs- og naturarealer med høj naturværdi i Danmark (HNV områder). Aarhus Universitet (DCE) har efter bestilling af NaturErhvervstyrelsen udviklet et nyt HNV GIS kort, som bygger på

tilgængelige og kvalitetssikrede data med udsagn om naturværdi. Fundamentet er EU's vejledning om HNV indikatorer (Anno 2009) med fokus på ekstensiv landbrugsdrift, halvkulturarealer (seminatural areas), mosaikstrukturer og forekomst af særlige arter. Kortet foreligger i en meget detaljeret skala (10 x 10 meter pixels), hvilket gør det uafhængigt af ændringer i landskab, ejerforhold og driftsenheder. Det er overordnet afgrænset af henholdsvis markbloktemaet, marktemaet og § 3 korttemaet over terrestriske beskyttede halvkulturarealer i Danmark. Dette for at fokusere kortet til arealer som begünstiges af ekstensiv landbrugsdrift. HNV kortet er opbygget af 14 delindikatorer, som hver repræsenterer en parameter, der giver udsagn om naturværdien på arealet. HNV kortet i Danmark vil løbende blive opdateret med de bedst tilgængelige data om biodiversitet og driftspraksis m.v. Kortets hovedfunktion skal være at sikre en målretning, der kan give den højeste effekt ved udbetaling af tilskud til naturpleje under landdistriktsprogrammet, idet arealer med de højeste naturværdier prioriteres. Særligt vil HNV-kortet være anvendeligt til prioritering af midler på arealforanstaltningen for pleje af græs- og naturarealer uden for Natura 2000-områderne. HNV-kortet benyttes første gang til prioritering af tilskud i 2015.

Aarhus Universitet (DCE) har lavet udtræk fra HNV kortet primo 2015, som fastlægger naturværdien fordelt på HNV scorer 1-13, samt om de enkelte HNV scorer omfatter artsparametre eller ikke. Med udgangspunkt i dette er valgt en afskæring, således at arealer med score 5 og derover kvalificerer til at være områder med høj naturværdi (HNV-områder i Danmark). Denne afskæring er valgt, så HNV indikatoren medtager alle arealer med behov for ekstensiv drift og med klar evidens for høj naturværdi. Det vurderes hovedsageligt at være arealer, hvor der udover score på landskab, generelle levesteder og naturvenlig drift, tillige er scorer på en eller flere artsparametre. Konkrete registreringer af eksempelvis planter eller rødlistede arter på arealet giver et stærkt udsagn om naturkvalitet. 74 % af arealet indenfor valgte afskæring scorer på artsparametre. Derudover er registreringen af beskyttede halvkulturarealer tillagt særlig betydning ved afskæringen på score 5, da registrering af arter ikke er fuldstændig på alle arealer i landet. 97 pct. af HNV-arealerne er samtidig lovmæssigt beskyttede halvkulturarealer.

HNV arealet kan på den baggrund fastsættes til i alt 288.000 hektar i år 2013, svarende til områder med HNV score 5-13 (Kontekstindikator 37, kilde: Miljø- og Fødevareministeriet). Dette er fordelt med ca. 134.000 ha indenfor NATURA 2000 og ca. 155.000 ha udenfor NATURA 2000. Når der konkret analyseres for, hvor mange eksisterende hele marker, der indeholder en HNV-score på 5 og derover (minimum 0,1 ha), så omfatter det i alt 149.000 ha, fordelt på 67.000 ha indenfor Natura 2000, og 82.000 ha marker udenfor Natura 2000. Det viser, at en væsentlig del af det samlede HNV-areal ligger på halvnaturarealer, som ikke er i en normal landbrugsmæssig drift.

HNV-indikator for Danmark er: 288.000 ha/149.000 ha. (Afspejler henholdsvis brutto HNV-arealet og det HNV-areal, som overlapper med nuværende marker i landbrugsstøttesystemet.)

Hovedparten af de højeste HNV scorer 8-13 ligger i NATURA 2000-områderne. HNV kortet ligger offentligt tilgængeligt på hjemmesiden arealinformation.miljoeportal.dk/distribution.

Øer med særlige ulemper

For visse egne af landet er jordbrugsproduktionen særlig vanskeligt stillet som følge af strukturelle og geografiske forhold. Det drejer sig om 27 danske småøer samt Fanø, Læsø, Samsø og Ærø. Øernes erhvervsøkonomi er i høj grad afhængig af et levende jordbrugserhverv, og det anses som afgørende for at undgå en affolkning af småøerne, at jordbrugsdrift fortsat sikres på disse øer. Områderne blev under landdistriktsprogram 2007-2013 understøttet via Ø-støtteordningen, der dækkede et areal på i alt ca. 1,1 pct. af landbrugsarealet, svarende til 25.000 ha (kontekstindikator 32).

Skov

De danske skove rummer meget af den danske artsdiversitet. Således findes mindst halvdelen af de 30.000 naturligt hjemmehørende arter i Danmark i skovområder, der også er levested for over halvdelen af de arter, der optræder på listen med truede plante- og dyrearter (rødlisten).

I bilag 3 findes den nærmere analyse af naturtilstanden i de danske skove.

Vandforvaltning

Danmark har ca. 170.000 søer og vandhuller og ca. 69.000 km naturlige og kulturskabte vandløb. Mange af de danske søer, vandløb og kystvande har fra naturens side et rigt plante- og dyreliv.

Danmark er gennem EU's vandrammedirektiv forpligtet til at sikre, at vandløb, søer og kystvande opnår god økologisk status. Det betyder, at der skal være gode livsbetingelser for planter og dyr. Udvaskningen til vandmiljøet af både kvælstof og fosfor er markant reduceret siden starten af 1990'erne.

Generelt har de danske vandløb fået det bedre. I 2007 havde 51 pct. af de danske vandløb en god tilstand mod 42 pct. i 2000. Denne gunstige udvikling skyldes til dels mere skånsom vandløbsvedligeholdelse og bedre spildevandsrensning. Over halvdelen af de danske vandløb har nu en god eller meget god tilstand. Samtidig viser udviklingen i bundfaunaen siden begyndelsen af 1990'erne[7], at andelen af vandløb med de bedste faunaklasser 5, 6 og 7 er steget fra 20 pct. til i dag ca. 55 pct.

Men der er fortsat mange vandløb, hvor levestederne for dyr og planter er forringede som følge af tidligere udretninger, rørlægninger, hårdhændet vandløbsvedligeholdelse, fysiske spærringer, udtørring på grund af vandindvinding mv. og tilførsel af spildevand. Vandløbene transporterer derudover næringsstoffer, som udvaskes fra landbrugsjorde, hvilket påvirker miljøtilstanden i fjorde og søer nedstrøms.

Der er derfor fortsat behov for at forbedre de fysiske forhold i vandløb gennem bl.a. restaurering og indførsel af en mere skånsom vedligeholdelse og forbedring af vandkvaliteten ved begrænsning af spildevandstilførslen.

Vandmiljøplanerne har siden 1990'erne medført faldende forurening af danske søer. Indholdet af fosfor og kvælstof er således faldet med hhv. 40 pct. og 11 pct. fra 2000 til 2007. Generelt konstateres i de danske søer en markant lavere koncentration af kvælstof og fosfor, øget sigtddybde, planterne forekommer på dybere vand end i begyndelsen af 1990'erne, ligesom der er et lavere indhold af alger.

Da fosfor ofte er den begrænsende faktor for algevæksten, har faldet i mængden af fosfor forøget vandets klarhed og givet bedre sigtddybde, og dermed forbedret vilkårene for undervandsvegetationen, der stabiliserer søbunden og forbedrer iltforholdene. Endvidere er forholdet mellem rovfisk og fredfisk forbedret, hvilket er med til at stabilisere det økologiske system i søerne.

Forurening med næringsstoffer fra landbruget og fra spildevandsudledning giver dog fortsat algevækst og risiko for iltfattige forhold i søerne – og i fjordene og de indre farvande – til skade for planter, bunddyr og fisk.

I bilag 3 gøres nærmere rede for udledningen af fosfor og status for sigtddybde i de danske søer, status for vandmiljøet (kvælstof- og fosforudledning) i marine områder og kvælstof- og fosforoverskuddet.

Vandløbskvalitet

Siden 1994 har der været en stigning i antallet af vandløb med en god biologisk tilstand vurderet ud fra sammensætningen af smådyrene i Dansk Vandløbsfaunaindeks (DVFI), jf. figur 21 og tabel 16. Forbedringerne i den biologiske vandløbskvalitet skyldes en kombination af forbedret vandkvalitet og forbedrede fysiske forhold i vandløbene.

Et naturligt bugtet vandløb som får lov at passe sig selv vil ofte have en høj DVFI-værdi. Lave DVFI-værdier findes ofte i vandløb med dårlige iltforhold, som følge af forurening med let omsættelig organisk stof. Vandløb med dårlige fysiske forhold, som for eksempel vandløb, der vedligeholdes hårdt med udretning, opgravning, uddybning og grødeskæring, vil også tit have lav DVFI-værdi.

Jorderosion og forvaltning af jordbunden

Jordens dyrkningskvalitet er helt central for landbruget, hvorfor det er i erhvervets egen interesse at fastholde den. Der er kun begrænsede videnskabelige data og erfaringer for så vidt angår den danske jordbundstilstand. Det antages, at danske landbrugsjorder er omfattet af et fald i organisk stofindhold som følge af ensidig dyrkning, fald i andelen af permanente græsmarker, forbedring af dræningen og intensivering af jordbearbejdningen. I nogle egne af Danmark er jordens indhold af organisk stof faldet gennem de seneste årtier (Natur- og Landbrugskommissionens statusrapport, september 2012).

Bilag 3 redegør nærmere for situationen for jordbundstilstanden (herunder kontekstindikator 41 og 42).

Vand- og energiforbrug i landbrug og forarbejdning af fødevarer

I Danmark har ca. 9.000 landbrug markvandingsanlæg, hvilket svarer til, at omkring 17 pct. af landbrugsarealet (ca. 450.000 ha) potentielt kan vandes. Markvanding er afgørende for at mange danske sandjorder og specialafgrøder kan dyrkes profitabelt.

Effektiv udnyttelse af energien er en højt prioriteret dagsorden for EU med et 20 pct. effektiviseringsmål for EU i 2020, og for Danmark med et mål for reduktion af bruttoenergiforbruget med 12 pct. i 2020 ift. 2006.

I bilag 3 gøres nærmere rede for brugen af markvanding, samt Danmarks initiativer for forbedring af energieffektiviteten.

Levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre nonfood-råmaterialer til bioøkonomi

Som det fremgår af tabel 19, er der sket en 8-dobling af bioenergiproduktionen i Danmark siden 1972. Siden 1990 er produktionen steget med 130 pct. Baggrunden herfor er den klima- og energipolitiske satsning på vedvarende energi. Forbruget af bioenergi er steget endnu mere, idet importen af bioenergi er steget fra 0 i 1990 til ca. 1000 ktøe i 2011 – primært i form af træpiller til brug i el- og varmeproduktion. Eksporten af bioenergi var kun på 47 ktøe i 2011, og bestod udelukkende af biodiesel.

Energiaftalen indgået i marts 2012 sikrer bedre vilkår for udnyttelse af forskellige former for biomasse til energiformål. I den seneste energifremskrivning[8] ventes således en stigning i brugen af bioenergi på ca. 750 ktøe fra 2011 til 2020. Herunder ventes der en stigning på godt 300 ktøe fra biogas alene – svarende til, at omkring 40 pct. af al gylle bioforgasses i 2020. Sammenlignet hermed brugte landbruget og skovbruget i 2011 sammenlagt energi svarende til 676 kToe (kontekstindikator 44). Dansk landbrug må dog konkurrere

med importeret bioenergi om at levere svarende til den øvrige stigning i bioenergiforbruget, og halm har her svært ved at konkurrere prismæssigt med importerede træpiller.

Danmark importerer store dele af den biomasse, der anvendes til produktionen af vedvarende energi. Således var ca. 47 pct. af den træbaserede biomasse, der blev anvendt til at producere vedvarende energi i Danmark i 2011, importeret. Produktionen af flerårige bioenergiagrøder i Danmark er begrænset, hvilket bl.a. skyldes, at det i mange tilfælde ikke er rentabelt. Landbrugsarealet med flerårige bioenergiagrøder var i 2012 på 7.870 ha. Dertil kom omkring 90.000 – 100.000 ha raps (svarende til ca. 70-80 pct. af den danske rapsproduktion), der ligeledes anvendes til bioenergiformål.

I Danmark er der fokus på, at udbygningen af anvendelse af bioenergi skal ske bæredygtigt. Således blev der i 2012 sat politiske rammer for, hvor stor en del majs og andre energiagrøder, der må anvendes i dansk biogasproduktion, hvis biogasanlægget ønsker at opnå driftstilskud. Der arbejdes endvidere på en analyse af, hvordan biomasse kan anvendes miljømæssigt bæredygtigt og effektivt i den danske energiforsyning.

Reduktion af udledningen af lattergas og metan emissioner fra landbruget

Dansk Landbrug og skovbrug har et betydeligt potentiale i forhold til forebyggelse af klimaforandringer. Landbruget er en væsentlig kilde til udledning af drivhusgasser, primært metan (CH₄) og lattergas (N₂O), men også kuldioxid (CO₂).

Gøteborgprotokollen om ammoniakemissioner, som er genforhandlet i 2012, forpligter Danmark til en reduktion på 24 pct. i 2020 i forhold til et emissionsniveau på 83.000 tons ammoniak i 2005.

I bilag 3 analyseres landbrugets bidrag til nedbringelse af drivhusgasudledninger og ammoniak nærmere.

Ifølge analysen kan der noteres følgende styrker, svagheder, muligheder og trusler for udviklingen i landdistrikterne.

[1] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban-rural_typology

[2] Erhvervsstyrelsen: Bredbåndskortlægning 2013.

[3] De 66 % omfatter såvel arealer i omdrift som uden for omdrift og permanente græsarealer samt småbiotoper såsom læhegn, vandhuller og fortidsminder. Småbiotoperne udgør i gns. 2-3 % af landbrugsarealet.

[4] Med EU Common context indicator 31 opgøres det danske landbrugsareal i 2006 til 76,6 % af landarealet og skovareal til hhv. 9,0 % ”forestry land” og 1,9 % ”transitional woodland shrub”. Det danske tal for skovarealet 2012 på 14,1 % er baseret på FAO’s kriterier og fremgår af ”Skove og plantager 2012” fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet.

[5] Baseret på FAOs definition af skovbevoksede arealer, Skove og Plantager 2013, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Ifølge kontekstindikator 29 var arealet med skov eller trædække (FOWL) 635.000 ha i 2010.

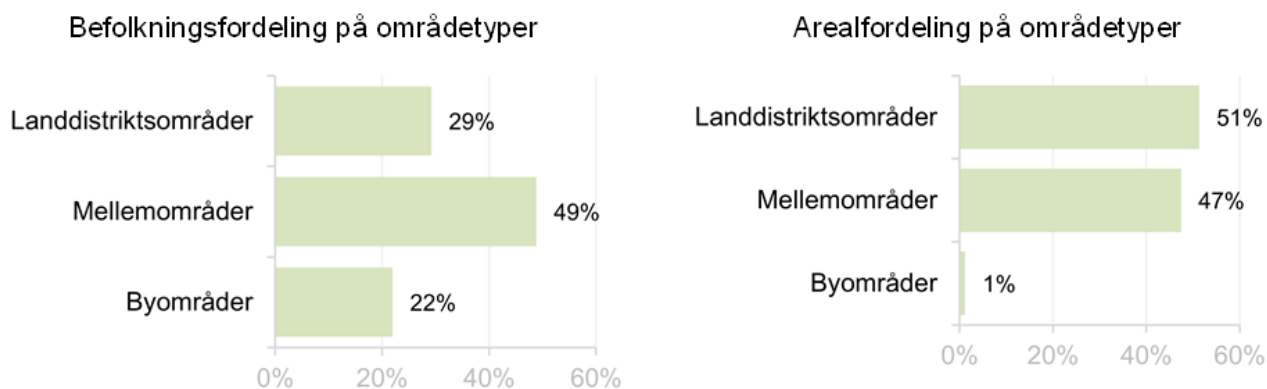
[6] Tal fra Danmarks statistik og fremgår af Skove og Plantager 2012, Institut for Geovidenskab og

Naturforvaltning, Københavns Universitet.

[7] Nationalt Center for Miljø og Energi (2012). Vandmiljø og natur 2011. NOVANA. Tilstand og udvikling – faglig sammenfatning. Videnskabelig rapport fra DCE.

[8] Danmarks Energifremskrivning, 2012

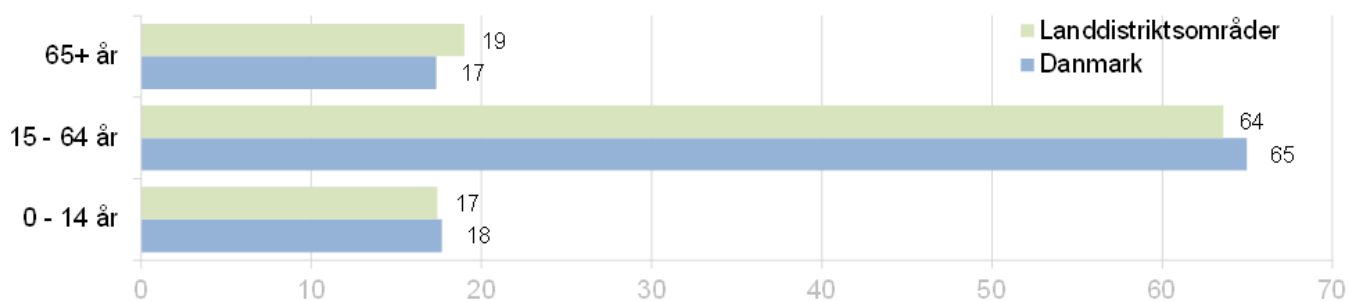
Figur 1: Befolkning og areal (2012)

Kilde: Eurostat. Common context indicators 1 og 3.

Figur 1: Befolkning og areal (2012)

Figur 2: Aldersfordeling for hhv. landdistriktsområder og Danmark (2012)

Kilde: Eurostat. Common context indicator 2.

Figur 2: Aldersfordeling for hhv. landdistriktsområder og Danmark (2012)

Tabel 1: Beskæftigelsesfrekvens, ledighed og ungdomsledighed (2011)

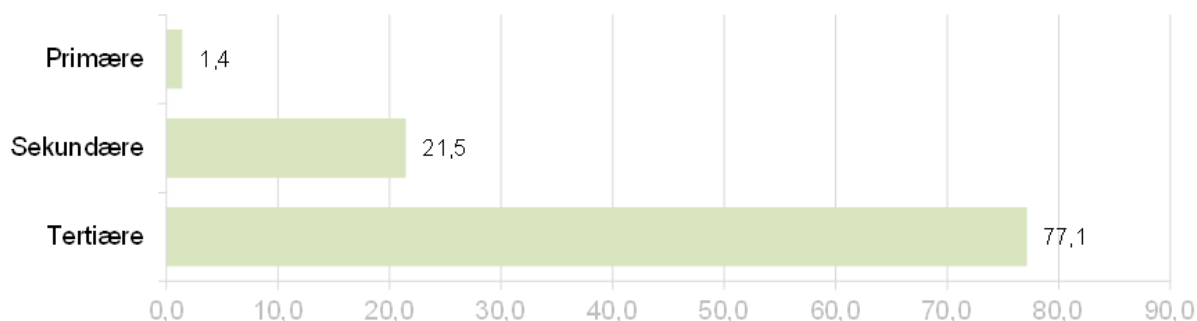
(pct.)	Beskæftigelsesfrekvens	Ledighed	Ungdomsledighed
Danmark	72,6	7,5	14,1
Landdistriktsområder	72,8	6,5	12,9

Kilde: Eurostat. Common context indicators 5 og 7.

Anm.: Beskæftigelsesfrekvensen er opgjort for aldersgruppen 15-64 år, mens ledigheden er opgjort for aldersgruppen 15-74 år og aldersgruppen 15-24 år for ungdomsledigheden. Af hensyn til sammenligneligheden er beskæftigelsesfrekvensen for de 15-64-årige præsenteret i tabellen.

Tabel 1: Beskæftigelsesfrekvens, ledighed og ungdomsledighed (2011)

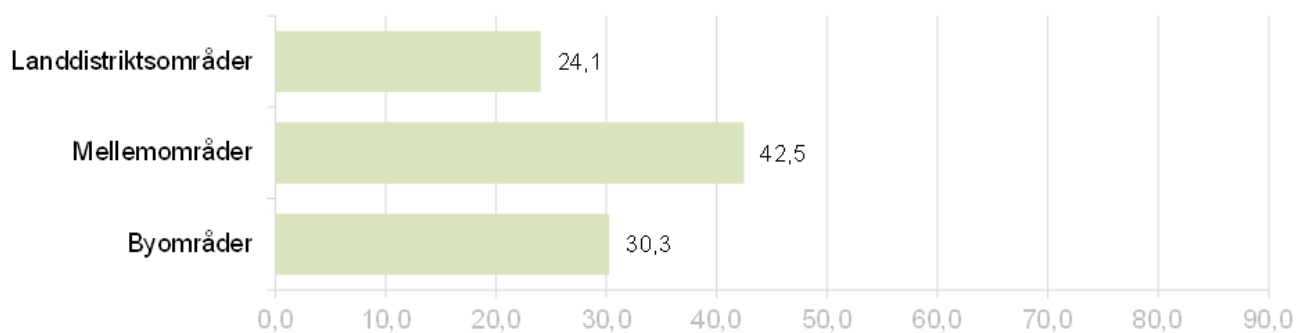
Figur 3: Bruttoværditilvæksten fordelt på sektorer (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 10.

Figur 3: Bruttoværditilvæksten fordelt på sektorer (2012) i pct.

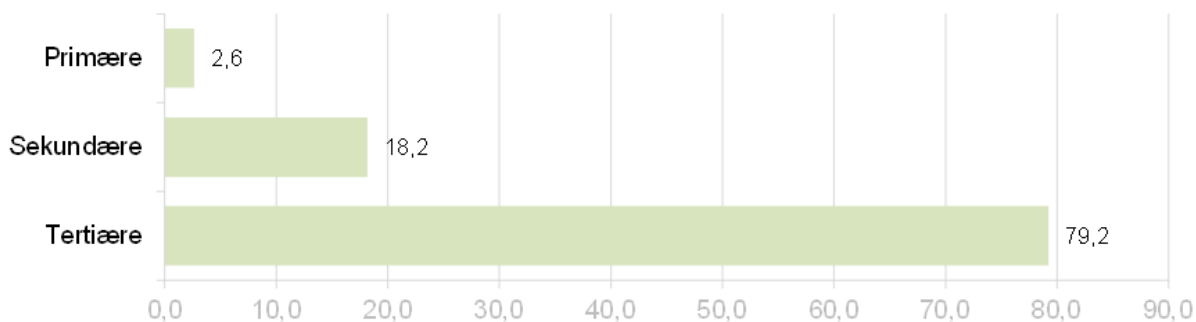
Figur 4: Bruttoværditilvæksten fordelt på områdetyper (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 10

Figur 4: Bruttoværditilvæksten fordelt på områdetyper (2012) i pct.

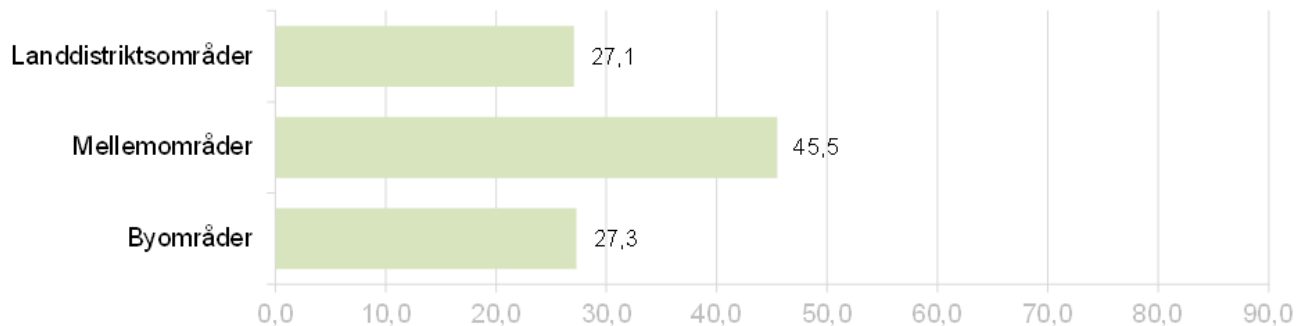
Figur 5: Beskæftigelsesstruktur fordelt på sektorer (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 11.

Figur 5: Beskæftigelsesstruktur fordelt på sektorer (2012) i pct.

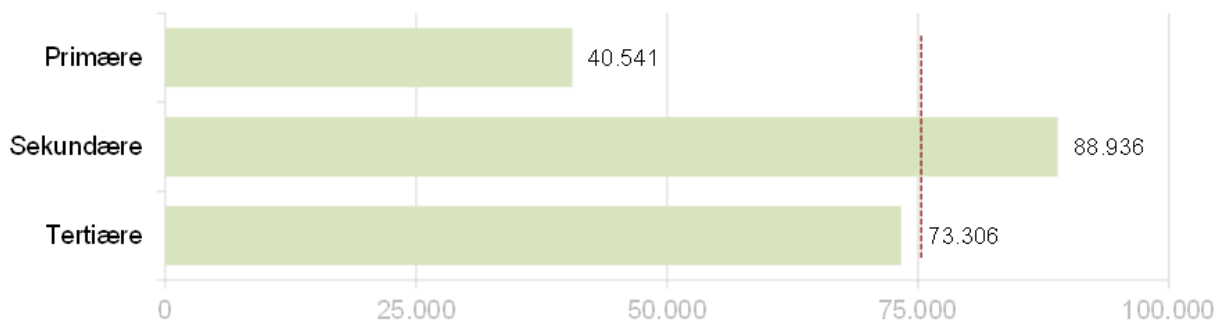
Figur 6: Beskæftigelsesstruktur fordelt på områdetyper (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 11.

Figur 6: Beskæftigelsesstruktur fordelt på områdetyper (2012) i pct.

Figur 7: Arbejdskraftsproduktivitet efter sektor (2012) i (EUR/person)

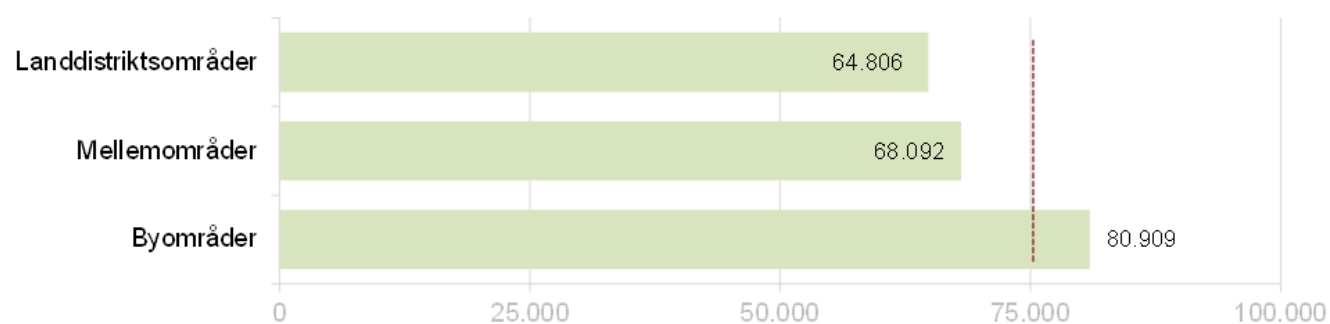

Kilde: Eurostat. Common context indicator 12.

Anm.: Den røde linje angiver landsgennemsnittet.

Figur 7: Arbejdskraftsproduktivitet efter sektor (2012) i (EUR/person)

Figur 8: Arbejdskraftsproduktivitet efter områdetype (2012) i (EUR/person)

Kilde: Eurostat. Common context indicator 12.

Anm.: Den røde linje angiver landsgennemsnittet.

Figur 8: Arbejdskraftsproduktivitet efter områdetype (2012) i (EUR/person)

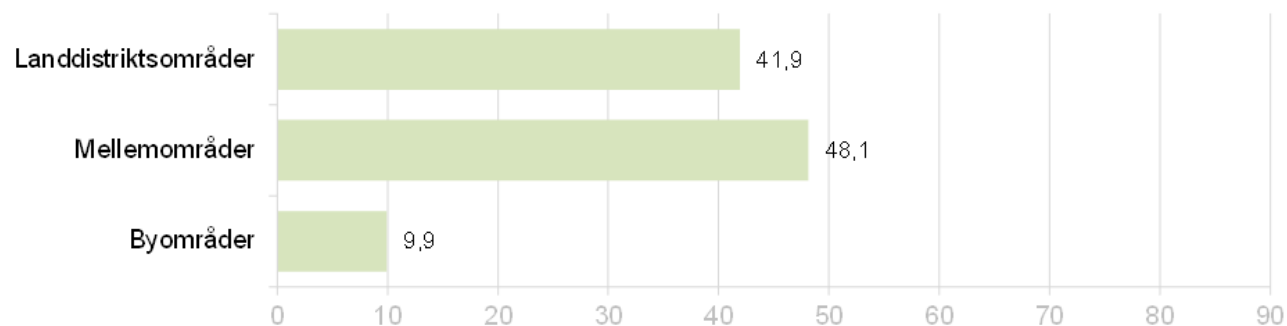
Tabel 2: Antal sengepladser på hoteller, campingpladser, feriecentre, vandrehjem og lignende

	2001	2011
Hovedstaden	146.010	174.817
Sjælland	137.489	143.983
Syddanmark	326.486	355.934
Midtjylland	231.568	223.005
Nordjylland	238.901	238.208

Kilde: Eurostat

Tabel 2: Antal sengepladser på hoteller, campingpladser, feriecentre, vandrehjem og lignende

Figur 9: Andel af sengepladser fordelt på områdetype i 2011

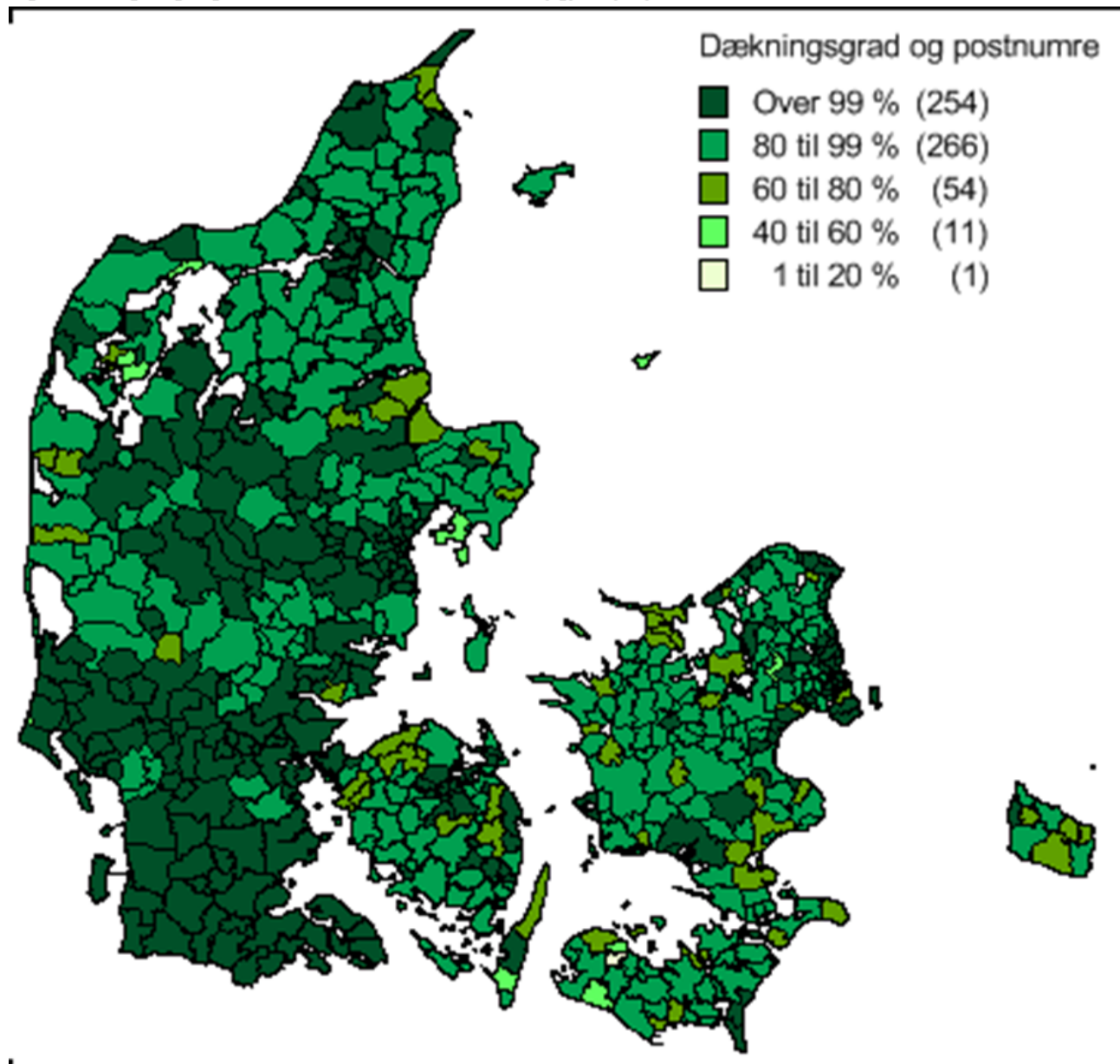

Kilde: Eurostat. Common context indicator 30.

Anm.: Andelen er ud af et samlet antal sengepladser på 407.654 i såkaldte "collective establishments".

Figur 9: Andel af sengepladser fordelt på områdetype i 2011

Figur 10: Tilgængeligheden af 10Mbit/s download opgjort på postnumre

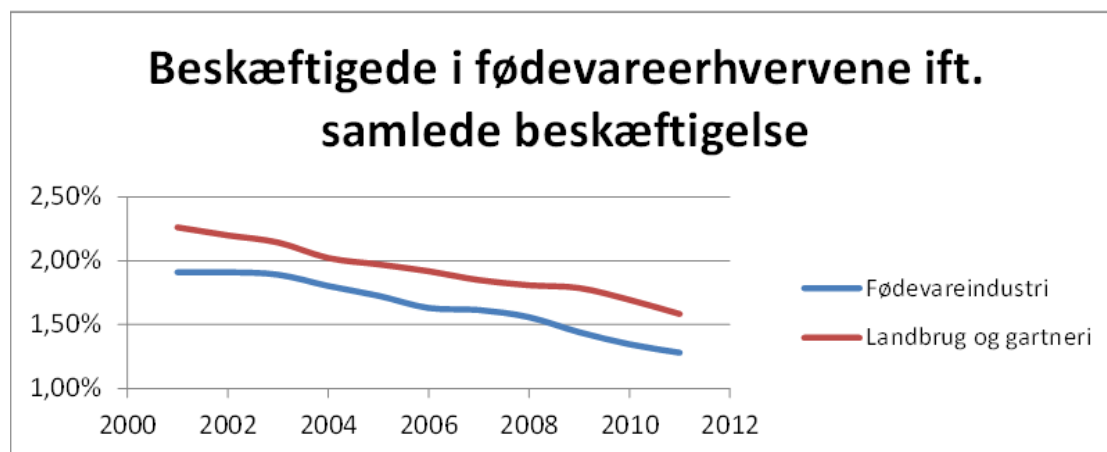

Kilde: (Erhvervsstyrelsen, 2013)

Figur 10: Tilgængeligheden af 10Mbit/s download opgjort på postnumre

Figur 11: Beskæftigede i fødevareerhvervene ift. den samlede beskæftigelse

Kilde: Danmarks Statistik, 2012

Figur 11: Beskæftigede i fødevareerhvervene ift. den samlede beskæftigelse

Tabel 6: Udvikling i antal og størrelser af landbrugsbedrifter (2006-2011)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antal bedrifter i alt	47.385	44.618	43.415	41.384	42.099	40.660
I alt uden hobbylandbrug (<10 ha.)	36.627	34.158	33.201	31.264	30.989	29.975
Under 10 ha.	10.758	10.460	10.214	10.120	11.110	10.685
pct. antal	23	23	24	24	26	26
pct. areal	3	2	2	2	2	2
10-100 ha.	28.372	25.980	25.084	23.140	22.910	21.938
pct. antal	60	58	58	56	54	54
pct. antal uden hobbylandbrug	77	76	76	74	74	73
pct. areal	39	36	35	32	32	30
100-200 ha.	5.817	5.561	5.315	5.176	4.981	4.847
I pct.	12	12	12	13	12	12
I pct. uden hobbylandbrug	16	16	16	17	16	16
pct. areal	30	29	28	28	27	26
200-400 ha.	2.015	2.156	2.263	2.384	2.456	2.493
pct. antal	4	5	5	6	6	6
pct. antal uden hobbylandbrug	6	6	7	8	8	8
pct. areal	20	22	23	24	25	26
400 ha. og derover	422	460	537	565	642	698
pct. antal	1	1	1	1	2	2
pct. antal uden hobbylandbrug	1	1	2	2	2	2
pct. areal	9	10	12	13	15	16

Kilde: Danmarks Statistik, 2012

Tabel 6: Udvikling i antal og størrelser af landbrugsbedrifter (2006-2011)

Tabel 7: Aldersfordeling for landmænd (2009-2012)

Alder, landmænd/	2009	2010	2011	2012
Forhold <35 år / >=55	0,12	0,11	0,10	0,09
Forhold <40 år / >=55	0,24	0,23	0,21	0,19

Kilde: Danmarks Statistik (heltidslandbrug, selvstændige inden for landbrug og gartneri)

Tabel 7: Aldersfordeling for landmænd (2009-2012)

Tabel 8: Brutto- og nettoinvesteringer

Mio. EUR, landbrug og gartneri	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bruttoinvesteringer	2.019	2.110	1.121	993	977	1051
Nettoinvesteringer	815	831	-215	-346	-378	-314

Kilde: DST

Tabel 8: Brutto- og nettoinvesteringer

Tabel 9: Landbrugets gæld

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Landbrugets gæld i alt, mia. kr.	217	249	281	326	344	355	343	352

Kilde: Danmarks Statistik

Tabel 9: Landbrugets gæld

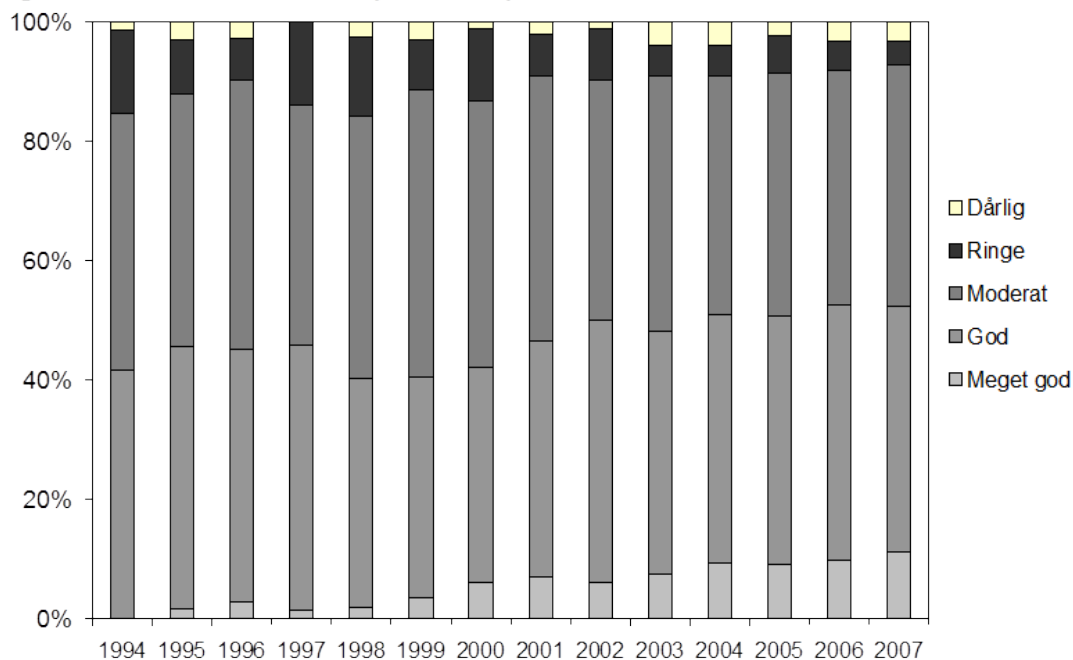
Tabel 11: Skovbrugets ejerstruktur

	År for opgørelse	
Skovareal	608.078 hektar	2008-2012
Andel i off. eje (ekskl. stat)	4,4 pct.	2008-2012
Andel i privat eje	70,1 pct.	2008-2012

Kilde: Skove og Plantager 2012

Tabel 11: Skovbrugets ejerstruktur

Figur 21: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

Kilde. Bøgestrand (red), 2009

Anm.: Andelen af vandløb, der er i en god biologisk tilstand er stigende. Bestanden af smådyr undersøges for omkring 250 stationer i danske vandløb. Kilde: Bøgestrand (red.) 2009. Med EU Common Context Indicator nr. 40 angives for 2006-2009 kvaliteten i fersk overfladevand i tre klasser: høj, moderat og dårlig med hhv. 17,1 %, 73,2 % og 9,8 %. Tilsvarende angiver Context Indicator nr. 40 kvaliteten i fersk grundvand til hhv. 59,9 %, 16,6 % og 23,5 % af de monitorerede kilder.

Figur 21: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

Tabel 16: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Meget god	0,0	1,5	2,8	1,4	1,8	3,4	6,0	6,9	6,0	7,4	9,2	9,1	9,7	11,1
God	41,5	44,0	42,2	44,4	38,6	37,1	36,0	39,5	44,1	40,6	41,7	41,6	42,9	41,2
Moderat	43,1	42,4	45,1	40,3	43,9	47,9	44,6	44,6	40,2	42,9	39,8	40,7	39,3	40,3
Ringe	13,8	9,1	7,0	13,9	13,2	8,5	12,0	6,9	8,5	5,2	5,2	6,2	4,9	4,1
Dårlig	1,5	3,0	2,8	0,0	2,7	3,0	1,3	2,1	1,3	3,9	4,0	2,4	3,2	3,2

Kilde. Bøgestrand (red), 2009

Anm.: Andelen af vandløb, der er i en god biologisk tilstand er stigende. Bestanden af smådyr undersøges for omkring 250 stationer i danske vandløb.

Tabel 16: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

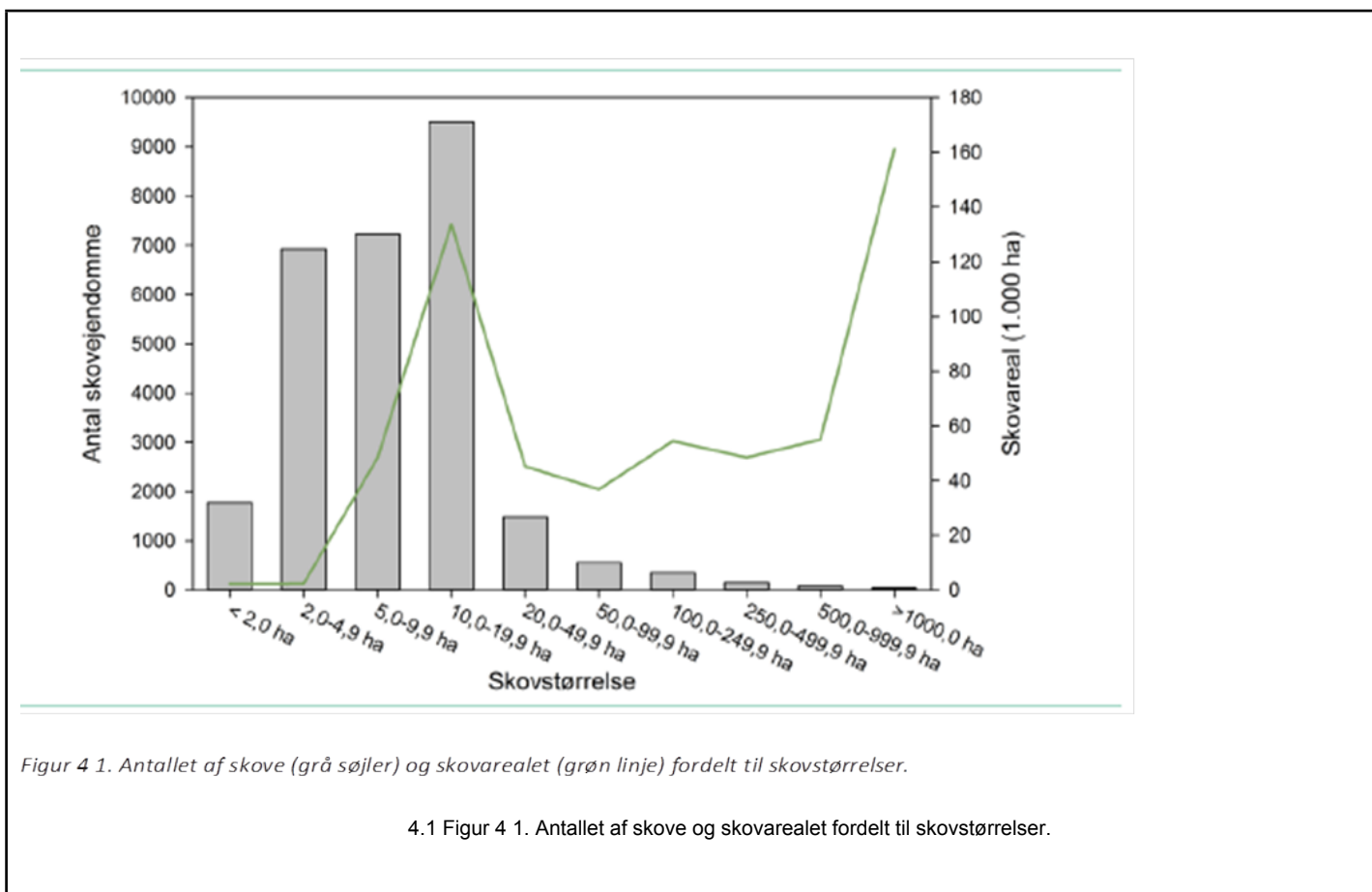
Tabel 19: Produktion af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug (1972-2011)

Ktoe	1972	1980	1990	2000	2005	2010	2011
Halm	17	116	298	292	442	563	472
Skovflis	0	0	41	66	145	270	270
Brænde	72	182	209	297	422	568	489
Træpiller	0	0	38	71	78	57	58
Træaffald	61	89	148	165	155	185	180
Biogas, deponi	0	0	1	15	13	7	5
Biogas, slam	2	3	11	20	22	20	20
Biogas, andet	1	1	6	34	57	75	73
Affald, ikke bionedbrydeligt	90	114	167	327	406	410	414
Affald, bionedbrydeligt	110	140	204	399	496	501	506
Bioethanol	0	0	0	0	0	0	0
Biodiesel	0	0	0	0	63	69	71
Total produktion	354	645	1122	1686	2299	2725	2557

Kilde: Energistyrelsens energistatistik

Anm.: Jævnfør kontekstindikator 43 udgjorde produktionen af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug i 2010 1873 kToe, fordelt på 183 kToe fra landbruget og 1690 kToe fra skovbruget. Forskellen mellem dette tal for total produktion og tallet i tabellen kan måske forklares med, at bidraget fra affald ikke tilskrives fuldt ud til landbrug i opgørelsen ved indikator 43.

Tabel 19: Produktion af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug (1972-2011)

4.1.2. Identificerede styrker i programmeringsområdet

Højt uddannelsesniveau og kvalitet i forskningen, herunder i bæredygtige produktionsformer

Dansk forskning har styrker inden for fødevarerforskning og teknologi, som kan blive afgørende for udviklingen af fremtidens bæredygtige og biobaserede samfund. Det er et erklæret mål for dansk fødevarerforskning, at virksomheder og myndigheder i tæt samarbejde systematisk nedbryder barriererne for udvikling og vækst. Danmark er endvidere aktiv i en række samarbejdsprojekter under EU's rammeprogrammer for forskning og teknologisk udvikling, senest EU's Rammeprogram for Innovation og Forskning (Horizon 2020).

Dansk landbrug er meget vidensbaseret, og et netværk af konsulenter udbreder bedste praksis til landmændene. Dansk landbrug betjenes af de fællesejede rådgivningsvirksomheder Dansk Landbrugsrådgivning og SEGES (tidl. Videncentret for Landbrug), som er med til at sikre hurtig og effektiv formidling af ny viden til landbruget. Landbruget bidrager selv med forskning og innovation gennem brancheorganisationen SEGES.

Landbruget betjenes tillige af Økologisk Landsforening, hvor landmænd, virksomheder og forbrugere i fællesskab arbejder for at styrke og udvikle den økologiske produktion af fødevarer. Foreningen arbejder bl.a. for at styrke forskning i økologisk jordbrug, udvikling af nye fødevarer og forbrugernes adgang til økologiske fødevarer i butikkerne.

Tilsvarende har skovbruget en rådgivnings- og viden center tjeneste knyttet til Institut for Geovidenskab og

Naturforvaltning ved Københavns Universitet. Skovbruget har således direkte eller via konsulenter knyttet til forskellige rådgivningsvirksomheder adgang til ny viden inden for et bredt skovbrugs- og naturforvaltningsfelt.

Vertikal integration for værdikæden i fødevare- og træbranchen sikrer formidling af ny viden

I Danmark sikres formidling af viden fra forskere til myndigheder og erhverv, dels gennem den stærke organisation af landbruget og dels gennem aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening. Endvidere er en række offentlige organer etableret for at forbedre vilkårene for innovation. En sammenslutning af institutter, de Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter, bidrager til at sikre vidensdelingen og samarbejdet.

Den skovbrugsfaglige viden i Danmark er opsamlet og forædlet over mange år. De faglige netværk af forskningsenheder og konsulenter sikrer en tæt forbindelse til praktikerne. Bæredygtig drift og -udvikling understøttes af certificeringsordninger. For at understøtte anvendelsen af certificering af den bæredygtige produktion, fordrer den danske stat dokumentation for bæredygtig produktion ved indkøb. Den danske energipolitik gennem flere årtier, med udbygning af decentrale kraftvarmeværker, sikrer afsætningspotentiale for skovens mindst værdifulde produkter uden store transportafstande.

Høj eksportandel i den danske landbrugs- og fødevaresektor

Den danske fødevareklynge er i dag stærkt repræsenteret på de udenlandske markeder. De danske produkter tilhører en veletableret klynge med en organiseret og effektiv formidling af viden om nye metoder og teknologier i fødevarekæden. Den danske fødevareklynge er kendetegnet ved evnen til at producere fødevarer af en ensartet høj kvalitet og med høj fødevarer sikkerhed og sporbarhed samt et stærkt veterinært beredskab. Denne fokus på kvalitet, fødevarer sikkerhed og dyrevelfærd vil fortsat fremadrettet være vigtige drivere for erhvervet.

Udbredt organisering og konsulentnetværk sikrer primærproducenters placering i fødevarekæden og i trækæden

Dansk landbrug er karakteriseret ved en høj grad af organisering i medfør af den danske andelsbevægelse, hvor landmændene samles i produktionsfællesskaber. Andelstanken findes på inputsiden, hvor landmændene går sammen i fællesskaber for at opnå de billigste priser på råvarerne. Også salg og forarbejdning af landmandens produkter sker i vid udstrækning gennem andelsselskaber, så mest mulig af værditilvæksten tilfalder landmanden. Aftagergruppen for fødevareprodukterne er til gengæld præget af en høj grad af koncentration på nogle få detailhandelskæder.

Skovejernes brug af skovbrugsfaglige konsulenter er med til at sikre udvikling og forædling af trækæden, således at der sikres både økologisk og økonomisk bæredygtighed.

Fødevarer sikkerhed, kvalitet og sporbarhed

Danmark har en styrkeposition i fødevarer sikkerhed og sporbarhed, og det er vigtigt, at disse kompetencer fastholdes. De danske produkter skal konkurrere på kvalitet, sikkerhed, sporbarhed og bæredygtighed og ikke på pris og rammevilkår. Produktion af kvalitetsfødevarer er en dansk styrkeposition på det internationale marked, men fastholdelsen af denne position kræver yderligere investeringer, udvikling og samarbejde om specialisering, logistik, sporbarhed og mærkning af kvalitetsprodukter.

Dansk jordbrug har en effektiv produktion, hvorved drivhusgasudslip og andre udledninger pr. produceret enhed bliver lavt. Landmænd og skovejere er villige til at tage vidtgående hensyn til sikring af biodiversiteten, hvis det kan indarbejdes i en bæredygtig drift.

Dansk landbrug udnytter kvælstoffet effektivt, hvilket bidrager til reduceret udledning af lattergas. Dette sikrer en produktion i henhold til høje miljøstandarder. Skovbruget kan i vid udstrækning kombinere produktion af biomasse med binding af CO₂ og dermed bidrage til klimatilpasning.

Den hidtil gennemførte indsats for at reducere primærerhvervenes påvirkning af natur og miljø har vist positive resultater. Jordbrugerne har i en vis udstrækning formået at modvirke miljøpåvirkninger fra øget produktion ved hjælp af bedre produktionseffektivitet. Jordbrugere er villige til at tage natur-, klima- og miljøhensyn i deres produktion, og arbejdet med fremme af natur- og miljøhensyn sker i tæt samarbejde mellem offentlige og private instanser.

En væsentlig andel af artsrigdommen i Danmark findes i de danske skove. Forbruget af pesticider og gødning er forsvindende lille ved drift af højstammet skov. Vedvarende skovdække især med løvskov er en af de bedste måder at beskytte grundvandet på. Tilplantning og gentilplantning med løvskov og omlægning til naturnær skovdrift fremmer således skovens bevaring af grundvandet.

Den danske målsætning om at fordoble det økologisk drevne landbrugsareal[1] forventes som vigtig sekundær effekt at kunne bidrage med øget kulstofbinding i Danmark. Den danske målsætning om at fordoble skovarealet sammen med en opbygning af vedmasse i eksisterende skove bidrager også væsentligt hertil. Træmasse, der ikke opspares, kan anvendes som regenererbar energi. Udbytter fra tidlige indgreb og mellemudbytter i skovdriften kan udnyttes til energiformål og derved substituere fossile brændsler. Skovene bidrager derfor både til lagring af kulstof og til at reducere kulstofemissionen til atmosfæren ved at erstatte fossile brændsler.

Effektiv udnyttelse af energi og teknologier der indgår i bioøkonomien

Danske virksomheder er førende indenfor effektiv udnyttelse af energi og af teknologier, der indgår i bioøkonomien. Dansk landbrug står stærkt i konkurrencen om at producere bæredygtig biomasse. Miljøbelastningen ved produktion af biomasse fra træer som pil, poppel etc. er endvidere mindre end ved konventionel korndyrkning. Skovbruget har et betydeligt potentiale for bæredygtig produktion af biomasse, hvor hensyn til natur, miljø og klima i særlig grad samtidig kan varetages. Træbrændsler bidrager med 41 % af det samlede danske vedvarende energiforbrug[2]. For nåletræerne går ca. halvdelen af hugsten til bioenergi, hovedsaglig til kraftvarmeproduktion. Løvtræerne leverer især ved til brændeforbruget, som er den mindst forædlede omsætning af biomasse.

Landdistrikter er kendetegnet ved et stærkt socialt fællesskab, tradition for samarbejde, små virksomheder med høj fleksibilitet, lave omkostninger til boliger og erhverv og nærhed til natur- og miljøressourcer

Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt, idet hovedparten af industriarbejdspladserne er placeret her. Forandringen i erhvervsstrukturen betyder, at landdistrikterne i dag står over for en stor omstilling og skal finde nye roller at udfylde i et globalt orienteret videns- og servicesamfund. I den sammenhæng er det vigtigt at sætte fokus på de klare styrker, som er til stede i landdistrikter. Der er behov for at tage udgangspunkt i de lokale styrkepositioner, som blandt andet findes inden for fødevarer og råvarer, natur samt energi og miljø.

Udvikling af erhvervslivet i landdistrikterne har gode rammevilkår, bl.a. pga. lave omkostninger til boliger og erhverv, adgang til informations- og kommunikationsteknologi, og ikke mindst er landdistrikterne kendetegnet ved et stærkt socialt fællesskab og tradition for samarbejde. Derudover er det vigtigt at se lokale ressourcer såsom natur, kulturarv, historie, geografi mv. i sammenhæng med erhvervsstrukturerne.

[1] Regeringen har i efteråret 2015 besluttet ikke at fastholde den tidligere regerings målsætning om en fordobling af det økologiske areal. Danmark har dog fortsat en ambition om at fremme økologioplægningen, så det økologiske areal og ikke mindst produktionen i Danmark kan vokse.

[2] Energistyrelsen 2011 og Skove og plantager 2012

4.1.3. Identificerede svagheder i programmeringsområdet

Svære rammevilkår og højt omkostningsniveau i landbruget

Landbruget mødes med en række initiativer nationalt og på EU-niveau på natur- og miljøområdet, der har stor betydning for primærproduktionens rammevilkår. Landmænd oplever økonomiske udfordringer i forhold til at overholde et stigende antal krav i miljøreguleringen. Landbrugsproduktionen præges af et højt omkostningsniveau, hvilket besværliggør den almindelige hensyntagen til miljø og natur i landbrugsdriften. En forudsætning for, at landbruget kan stå stærkt i globaliseringen, er, at rammerne for produktionen løbende udvikles, så produktionen kan ske på en både miljømæssigt og økonomisk bæredygtig måde.

Lavt investeringsniveau i landbrug og skovbrug, mens produktivitet og indtjeningssevne er stagnerende

I en årrække har dansk landbrug været under betydeligt økonomisk pres. Indtjeningssevnen i landbruget er generelt faldet i det seneste årti, produktiviteten er stagnerende og konkurrenceevnen under pres. Indtjeningssevnen er faldet, idet forholdet mellem afregningspriser og omkostninger er faldet og ikke imødegået af en tilsvarende stigning i produktiviteten. En af årsagerne til den manglende produktivitet i landbruget er nedslidning af produktionsapparatet. Flere investeringer i nye teknologier og metoder er nødvendige for at opretholde produktionen og produktiviteten i landbruget.

Skovbrugets indtjeningspotentiale sættes under pres bl.a. pga. klimaændringerne. Der er usikkerhed om omfanget af de forventede klimaændringer, herunder specielt stormrisikoen og dermed stabiliteten af dele af skovarealet. Det er tvivlsomt, om alle de økonomisk bærende træarter vil bevare deres driftspotentiale som følge af klimaændringerne.

Intensiv afgrøde- og husdyrproduktion medfører fortsat pres på natur, klima og vandmiljø

De hidtidige støttetiltag for at begrænse miljø- og naturpåvirkningen fra landbruget har primært sigtet mod begrænsning i udledningen af næringsstoffer og og andre stoffer til vandmiljøet og i tilgroningen af halvkultuarealer. Det er en ulempe for denne indsats, at de positive resultater heraf ofte lader vente på sig på grund af økologisk inert. Dansk landbrug mangler endvidere effektive værktøjer til at håndtere udledningen af metan fra kvæggets fordøjelse. Landbrugets reduktion i udledningerne af drivhusgasser

forventes at være mindre end økonomien som helhed i 2020.

Usikre rammevilkår for produktion af biomasse

Flere typer biomasse er dyre for landbruget at producere/ indsamle, og der er begrænset koordinering på tværs af værdikæderne. For en række af de afgrøder, der pt. anvendes til energi- og transportformål, er der usikkerhed omkring CO₂-fortrængningen. Der er usikkerhed om bæredygtigheden i produktionen af mange af de træpiller, der importeres til energiformål. Produktion af energiafgrøder som pil kan have negative konsekvenser set fra et landskabsmæssigt perspektiv.

Svag innovation og iværksætteri i landdistrikterne

Der er en relativt lav beskæftigelsesgrad i landdistrikterne. Den økonomiske krise har medført en faldende beskæftigelsesfrekvens i Danmark. Erhvervsstrukturen i landdistrikterne er præget af industri og primærerhverv, der har været særlig hårdt ramt af finanskrisen.

I perioden 2007-2013 er den danske befolkning steget med 2,9 pct., men i landdistrikterne har befolkningsudviklingen været negativ. Denne udvikling har sandsynligvis sammenhæng med den faldende beskæftigelsesfrekvens. Når personer i den erhvervsaktive alder, der er bosiddende i landdistrikter, bliver arbejdsløse, vælger mange at fraflytte landdistrikterne for i stedet at søge job og bolig i byområderne.

Dette fraflytningsmønster kan også forklare, at uddannelsesniveaueet i landdistrikterne er lavere end i byområderne. I hele landet har ca. en fjerdedel af befolkning i den erhvervsaktive alder en videregående uddannelse, byer og områder tæt på de største byer har den største andel borgere med en videregående uddannelse.

Svært at tiltrække og fastholde veluddannet arbejdskraft til landdistrikterne

Landdistrikterne er udsat for en fraflytning af erhvervsaktive borgere pga. fravær af job og serviceudbud. Uddannelsesniveaueet er væsentlig lavere end i byområder og der opleves et fald i antallet af de traditionelle lokale jobs, som er under pres fra internationalisering og globalisering. Endvidere præger en tendens til centralisering af de offentlige serviceydelser jobmulighederne i yderområderne.

4.1.4. Identificerede muligheder i programmeringsområdet

Fortsat udvikling af bæredygtig produktion og teknologi

Dansk landbrug har fortsat et stort udviklingspotentiale. Det globale behov for fødevarer forventes at stige

kraftigt frem imod 2050 og dermed efterspørgslen efter landbrugsprodukter. Den globale middelklasse forventes at stige fra knap 2 til næsten 5 milliarder i 2030. Det betyder, at det i særlig grad er kvalitetsfødevarer, som vil blive efterspurgt, samt ny viden, knowhow og teknologi indenfor ressourceeffektiv fødevarerproduktion, sundhed, kost og ernæring m.v.

Til brug herfor er der behov for at fastholde den nationale indsats for fødevarer sikkerhed, kvalitet og sporbarhed for at fastholde danske landbrugsprodukters værdi og salgbarhed. Der er behov for at øge fokus på forskning i kvalitet, sikkerhed, sporbarhed og bæredygtighed indenfor fødevarer sektoren og dermed fokusere på optimering af værdikæden for landbrugs-, skovbrugs- og fødevarer produkter, og der skal løbende arbejdes med at sikre brugerrelevansen i landbrugs- og fødevarer forskningen og vidensdelingen med erhvervet.

Udvikle råvaregrundlag og ressourceeffektivitet

I fremtiden skal der produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. Denne udfordring skaber et voksende marked for teknologier og løsninger, der kan øge ressourceeffektiviteten. Der vil derfor være behov for fortsat udvikling og vidensopbygning indenfor energi- og miljøteknologi i de kommende år.

Øget diversificering af jordbrugernes og fødevarer erhvervenes indtjeningsmuligheder

Danske virksomheder er førende i forhold til at producere og udvikle ingredienser, enzymer, fødevarer kulturer, foder og andre biobaserede produkter. Disse markeder vil medføre fortsat stigende indtjeningsmuligheder. Der er endvidere stadig et uudnyttet potentiale i at forbedre samarbejdet mellem forskning og erhvervsliv med henblik på brugerdreven innovation indenfor de områder, som fødevarer erhvervet efterspørger.

Fortsat bedring af primærerhvervenes påvirkninger på natur og miljø

Der er mulighed for yderligere udvikling af de rekreative værdier og naturforvaltning i landdistrikterne, herunder at udvikle naturplejen som alternativt forretningsområde for landbruget og skovbruget. Der er mulighed for fortsat innovation, produktudvikling og ny teknologi indenfor landbrug og skovbrug til gavn for miljøet og naturen. Der ses mulighed for afsøgning af yderligere synergier mellem natur-, miljø- og klimaindsatsen ved at tilrettelægge multifunktionelle tiltag for natur og miljø. Potentielt kan vandmiljø virkemidler på landbrugsjord også bidrage til at reducere udledningerne af drivhusgasser. CO₂-binding på tørveholdige jorder kan her være en betydende faktor. Permanent udtag af arealer kan medvirke til at sikre reduktion af drivhusgasser, da kulstof bundet i skov og vådområder mv. dermed ikke frigives på et senere tidspunkt. Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Sektoren producerer fødevarer under særligt høje krav til bl.a. miljø og dyrevelfærd. Danmark har en national målsætning om fordobling af det økologiske areal[1], hvilket kræver yderligere udvikling af produktion og markedsføring heraf. Permanent skovdække af jordtyper med ringe evne til at tilbageholde næringsstoffer og vand kan virke til gavn for både vandmiljø, grundvand, produktion af regenererbar energi og kulstofbinding. Tilgængelighed til skov fremmer endvidere befolkningens adgang til motion og dermed den generelle folkesundhed. Bynær skov er sundhedsfremmende og kan medvirke til at gøre lokalmiljøet mere attraktivt.

Bioøkonomien rummer nye erhvervs muligheder for landbruget og skovbruget.

Der synes at være potentiale for at øge biomassehøsten til nonfood formål i Danmark[2] uden, at det

berører fødevarereproduktionen, miljøet og klimaet negativt. Udnyttes potentialet og anvendes den ekstra biomasse i en dansk bioraffineringssektor, vil det kunne medføre nye arbejdspladser i Danmark. Da biomasse generelt er dyr at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne.

Dertil kommer, at Danmark er førende inden for flere af de teknologier, der indgår i bioøkonomien, eksempelvis inden for forbehandling af biomasse, anvendelsesorienteret forskning i industriel biotek samt kemiske og biologiske katalysatorer, som indgår i produktionen af bæredygtige biobaserede produkter.

Landbruget og landdistrikterne forventes at komme til at spille en væsentlig rolle i udviklingen af den biobaserede økonomi, da landbruget står for en meget stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil mv. Der er samtidig behov for at fremme udnyttelse af husdyrgødning til energiformål, blandt andet gennem etablering og udvidelse af biogas fællesanlæg, gårdanlæg samt supplerende bedriftsinvesteringer.

Anvendelse af vedvarende energi fra biomasse vil diversificere forsyningskilderne og forbedre CO2 balancen

Et af de områder indenfor bioøkonomien, hvor landbruget allerede leverer en del materialer, er inden for energiproduktionen. Behovet for energieffektivisering er fortsat stort og markedspotentialet for introduktion af nye løsninger dermed stigende. Stigende priser på fossilt baserede råstoffer, kombineret med ønsket om at diversificere forsyningskilderne for energi og reducere klimapåvirkningerne fra fossil energi, vil skabe en fortsat stigende efterspørgsel efter biobaserede erstatninger.

Potentielt kan man høste betydelige mængder biomasse samtidig med at miljøforholdene forbedres indenfor landbruget. Biomasse kan lagres med små omkostninger i forhold til energi fra sol og vind. Der er endvidere gode muligheder for at øge vækst og beskæftigelse i landdistrikterne gennem en satsning på at producere og bearbejde biomasse.

Bioenergi ventes at give et vigtigt bidrag til Danmarks målsætning om udfasning af fossile brændsler i 2050. Energifremskrivning 2012 venter således, at bioenergi i 2020 alene vil udgøre ca. 4 Mtoe – eller ca. 22 pct. af det samlede danske energiforbrug – mod ca. 16,5 pct. i 2012.

Den nationale energiaftale fra 2012 sætter ambitiøse mål for omstillingen fra fossile energikilder til vedvarende energi, herunder biomasse. Bioøkonomien komplementerer disse dagsordner ved at bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer. En indsats for bioøkonomi vil endvidere bidrage til implementering af Kommissionens strategi for bioøkonomi i Europa fra februar 2012 og nationale målsætninger på området jf. bl.a. Vækstplan for vand, bio og miljøløsninger fra marts 2013.

Erhvervsudvikling kan bidrage til forøget vækst og beskæftigelse i landdistrikterne

Der ses muligheder for øget diversificering af erhvervenes indtjeningsmuligheder, bedre udnyttelse stedbundne ressourcer og fremme iværksætteri og innovation i af landdistrikterne. En øget beskæftigelsesindsats vil have positiv effekt på tilflytning og muligheden for at fastholde unge veluddannede i landdistrikterne. Der kan skabes vækst og udvikling i landdistrikterne ved bl.a. at styrkesamarbejde på tværs af sektorer, brancher og videns institutioner.

Samarbejde giver inspiration til at gå nye veje og bryde indarbejdede traditioner, vaner og rutiner. Hermed banes vejen for innovation i virksomhederne - det handler om, at viden- og erhvervsaktørerne kommunikerer og inspirerer hinanden, udveksler viden og indgår samarbejde. Innovation skabes gennem læring og kreative processer i grupper og netværk, der omsættes til erkendelser, ny organisering og i sidste instans nye produkter og processer. Målet er at fremme samarbejde på tværs af sektorer og mellem aktører, der traditionelt ikke har arbejdet sammen om udvikling af lokalområdet. Hermed udnyttes det lokale potentiale mest effektivt.

[1] Regeringen har i efteråret 2015 besluttet ikke at fastholde den tidligere regerings målsætning om en fordobling af det økologiske areal. Danmark har dog fortsat en ambition om at fremme økologiomlægningen, så det økologiske areal og ikke mindst produktionen i Danmark kan vokse.

[2] ”+ 10 mio. tons planen – muligheder for en øget dansk produktion af bæredygtig biomasse til bioraffinaderier”, Aarhus universitet og Københavns universitet 2012.

4.1.5. Identificerede trusler i programmeringsområdet

Høj gæld og manglende finansieringsmuligheder for landbruget

Samtidig med en generelt faldende indtjening er landbrugserhvervets samlede gæld steget, hvilket har medført øgede renteudgifter, som giver anledning til en yderligere reduktion i erhvervets indtjening og manglende reinvesteringer. Den kraftige vækst i gælden er bl.a. et resultat af nettooptagelse af lån i forbindelse med ejerskifte, hvilket hænger sammen med den kraftige stigning i ejendomspriserne fra midten af 1990'erne og frem til 2008. Landbrugets store andel af variabelt forrentet gæld indebærer endvidere, at erhvervets nettoindtjening er følsom over for moderate ændringer i renten.

Den generelle prisstigning på landbrugsbedrifter sammen med en relativ lav egenkapital og svære betingelser for optagning af lån for yngre landmand har i en årrække besværliggjort ejerskifte på landbrugsbedrifter i Danmark. Finansieringsudfordringen for generationsskifter og adgang til landbrugssektoren består dels i de aktuelle vanskeligheder med at opnå finansiering, hvor faldet i ejendomspriser siden 2008 sammenholdt med en høj gældsprocent vanskeliggør adgang til finansiering af projekter, og dels i en mere langsigtet udfordring med at tiltrække kapital til landbruget.

Risikofaktorer i jordbruget

Jordbrugsproduktionen er udsat for en række risikofaktorer. Produktionen er afhængig af klimaet, fravær af dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb, gunstige vejrforhold og ændringer i efterspørgslen. Landbrug og skovbrug oplever fra tid til anden store produktionstab som følge af klimahændelser, herunder stormvejr og oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør. Der kan på længere sigt være behov for at fremme tiltag og driftsformer på landbrugsjord, der kan fungere som buffer for klimaforandringer i synergi med andre miljø- og naturhensyn. Det kan f.eks. være at forebygge oversvømmelser som følge af ekstremregn ved at placere vådområder eller udtagning af lavbundsarealer, så de kan virke som buffer ved oversvømmelser. Husdyr- og plantesygdomme kan have omfattende konsekvenser for landbruget. Veterinærsikkerhed og fravær af

smitsomme husdyrsygdomme er afgørende for den animalske produktion.

Det intensive landbrug giver fortsat pres på natur og vandmiljø

Den intensive afgrøde- og husdyrproduktion betyder, at mange økosystemer med tilhørende natur- og miljøværdier fortsat er under pres. Det intensive landbrug kan medføre forringelse af jordkvaliteten som følge af jordpakning, dræning, omdrift af tørveholdige jorder m.v. Store mængder kulstof frigøres fra især organogen jord, hvis den drænes og jordbearbejdes.

Produktion af biobrændstoffer og andre nonfoodprodukter på basis af landbrugsafgrøder kan bidrage til en uheldig konkurrence om fødevarer, og øget forbrug af halm og anden biomasse til energiformål kan medføre reduktion af kulstofmængden i landbrugsjorden. Ekstensivering af urentable landbrugsarealer kan endvidere medføre tilgroning af naturtyper.

Overrepræsentation af ældre borgere i landdistrikterne

Den aldersdemografiske udvikling samt faldende befolkningstal har medført, at landdistrikterne har en relativt stor andel af beboere på over 65 år samt en relativ lille andel af borgere i den erhvervsaktive alder. I landdistrikter ligger andelen af de yngste borgere under landgennemsnittet, og samtidig ses en overrepræsentation af borgere over 65 år. Udfordringer knyttet til en voksende andel af ældre borgere gælder særligt i den nordvestlige del af Jylland, på Fyn og øerne.

Tallene viser, at det er svært at fastholde de unge i landdistrikterne. De unge flytter til de større byer for at uddanne sig og efterfølgende for at bosætte sig med familie. I et geografisk perspektiv er det tydeligt, at særligt områder omkring hovedstaden og Aarhus huser en stor andel af den veluddannede del af befolkningen.

Landdistrikter længere væk fra de større byer har den laveste gennemsnitlige disponible indkomst i Danmark. Overordnet set har alle dele af Danmark oplevet et fald i den disponible indkomst i perioden 2007-2009. Efterhånden er alle områder nået tilbage på niveauet for 2007, dog ligger landdistrikternes gennemsnitlige disponible indkomster stadig en smule under 2007-niveauet.

4.1.6. Fælles kontekstindikatorer

I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne					
1 Befolkning					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	Indbyggere	5.573.894	2012	5.707.251	2016
landdistrikt	% af i alt	29,2	2012	28,7	2016
mellemtæt befolket område	% af i alt	48,8	2012	48,7	2016
byområde	% af i alt	21,9	2012	22,6	2016
specifik landdistrikter, der anvendes til specifikke mål T21, T22 og T24 (hvis relevant)	% af i alt				
2 Aldersstruktur					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt < 15 år	% af den samlede befolkning	17,7	2012	16,8	2016
i alt 15-64 år	% af den samlede befolkning	65	2012	64,3	2016
i alt > 64 år	% af den samlede befolkning	17,3	2012	18,8	2016
landdistrikt < 15 år	% af den samlede befolkning	17,4	2012	16,4	2016
landdistrikt 15-64 år	% af den samlede befolkning	63,6	2012	62,6	2016
landdistrikt > 64 år	% af den samlede befolkning	19	2012	21,1	2016
3 Område					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	Km2	42.895	2012	42.924	2015
landdistrikt	% af det samlede område	51,4	2012	51,4	2015
mellemtæt befolket område	% af det samlede område	47,5	2012	47,4	2015
byområde	% af det samlede område	1,2	2012	1,2	2015
4 Befolkningstæthed					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	Indbyggere/km2	129,7	2011	132,4	2015
landdistrikt	Indbyggere/km2	74,1	2011	74	2015
5 Beskæftigelsesfrekvens					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt (15-64 år)	%	72,6	2012	74,9	2016
mænd (15-64 år)	%	75,2	2012	77,7	2016
kvinder (15-64 år)	%	70	2012	72	2016
* landdistrikt (tyndt befolket) (15-64 år)	%	72,8	2012	74,6	2016
i alt (20-64 år)	%	75,4	2012	77,4	2016

mænd (20-64 år)	%	78,6	2012	80,7	2016
kvinder (20-64 år)	%	72,2	2012	79,3	2016
6 Graden af selvstændige erhvervsdrivende					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt (15-64 år)	%	8,3	2012	7,7	2016
7 Ledighedsprocent					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt (15-74 år)	%	7,5	2012	6,2	2016
unge (15-24 år)	%	14,1	2012	12	2016
landdistrikt (tyndt befolket) (15-74 år)	%	6,5	2012	5,3	2016
unge (15-24 år)	%	12,9	2012	12	2016
8 BNP pr. indbygger					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	KKS-indeks (EU27=100)	125	2012	125	2016
* landdistrikt	KKS-indeks (EU27=100)	104,2	2010	102	2016
9 Fattigdomsprocent					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	% af den samlede befolkning	18,9	2011	17,7	2015
* landdistrikt (tyndt befolket)	% af den samlede befolkning	20,7	2011	15,8	2015
10 Økonomiens struktur (bruttoværditilvækst)					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	mio. EUR	210.584,4	2012	240.204,6	2014
primære	% af i alt	1,4	2012	1,1	2014
sekundære	% af i alt	21,5	2012	23,6	2014
tertiære	% af i alt	77,1	2012	75,3	2014
landdistrikt	% af i alt	24,1	2010	23,2	2014
mellemtæt befolket område	% af i alt	42,5	2010	41,6	2014
byområde	% af i alt	30,3	2010	32,8	2014
11 Beskæftigelsesstruktur					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	1000 personer	2.797	2012	2.877	2016
primære	% af i alt	2,6	2012	2,4	2016
sekundære	% af i alt	18,2	2012	17,2	2016
tertiære	% af i alt	79,2	2012	80,5	2016
landdistrikt	% af i alt	27,1	2010	26,2	2016
mellemtæt befolket område	% af i alt	45,5	2010	45	2016
byområde	% af i alt	27,3	2010	28,7	2016
12 Arbejdsproduktivitet pr. økonomisk sektor					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	EUR/person	75.289,4	2012	83.491,3	2016
primære	EUR/person	40.541,1	2012	38.489,7	2016
sekundære	EUR/person	88.935,6	2012	114.692,7	2016
tertiære	EUR/person	73.305,8	2012	78.105,6	2016

landdistrikt	EUR/person	64.805,5	2010	72.988,2	2016
mellemtæt befolket område	EUR/person	68.091,9	2010	76.160,7	2016
byområde	EUR/person	80.909,4	2010	94.216,3	2016

II Landbrug/sektoranalyse					
13 Beskæftigelse pr. økonomisk aktivitet					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	1000 personer	2.688,6	2012	2.839,7	2016
landbrug	1000 personer	63,7	2012	65,8	2016
landbrug	% af i alt	2,4	2012	2,3	2016
skovbrug	1000 personer	2,7	2012	3,4	2016
skovbrug	% af i alt	0,1	2012	0,1	2016
fødevareindustrien	1000 personer	55,8	2012	60,3	2016
fødevareindustrien	% af i alt	2,1	2012	2,1	2016
turisme	1000 personer	99	2012	120,5	2016
turisme	% af i alt	3,7	2012	4,2	2016
14 Arbejdsproduktivitet i landbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	EUR/årsarbejdsenhed	53.735,3	2010 - 2012	45.604,7	2014 - 2016
15 Arbejdsproduktivitet i skovbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	EUR/årsarbejdsenhed	NA			
16 Arbejdsproduktivitet i fødevareindustrien					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	EUR/person	72.968,2	2010	41.539,7	2015
17 Landbrugsbedrifter (bedrifter)					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	Antal	42.100	2013		
bedriftens størrelse <2 ha	Antal	2.110	2010	310	2013
bedriftens størrelse 2-4,9 ha	Antal	950	2010	870	2013
bedriftens størrelse 5-9,9 ha	Antal	8.050	2010	7.750	2013
bedriftens størrelse 10-19,9 ha	Antal	7.790	2010	6.870	2013
bedriftens størrelse 20-29,9 ha	Antal	4.310	2010	3.950	2013
bedriftens størrelse 30-49,9 ha	Antal	4.900	2010	4.360	2013
bedriftens størrelse 50-99,9 ha	Antal	5.920	2010	5.380	2013
bedriftens størrelse >100 ha	Antal	8.080	2010	7.880	2013
bedriftens økonomiske størrelse <2 000 standardoutput (SO)	Antal	2.030	2010	810	2013
bedriftens økonomiske størrelse 2 000-3 999 SO	Antal	1.140	2010	1.020	2013
bedriftens økonomiske størrelse 4 000-7 999	Antal	3.780	2010	2.430	2013

SO					
bedriftens økonomiske størrelse 8 000-14 999 SO	Antal	5.830	2010	5.200	2013
bedriftens økonomiske størrelse 15 000-24 999 SO	Antal	5.280	2010	4.610	2013
bedriftens økonomiske størrelse 25 000-49 999 SO	Antal	6.290	2010	6.120	2013
bedriftens økonomiske størrelse 50 000-99 999 SO	Antal	4.680	2010	4.730	2013
bedriftens økonomiske størrelse 100 000-249 999 SO	Antal	4.490	2010	4.410	2013
bedriftens økonomiske størrelse 250 000-499 999 SO	Antal	3.440	2010	2.750	2013
bedriftens økonomiske størrelse > 500 000 SO	Antal	5.160	2010	5.740	2013
gennemsnitlig fysisk størrelse	ha ULA/bedrift	62,9	2010	67,5	2013
gennemsnitlig økonomisk størrelse	standardoutput/bedrift i EUR	200.256,74	2010	246.722	2013
gennemsnitlig størrelse i arbejdsenheder (personer)	Personer/bedrift	1,9	2010	2,1	2013
gennemsnitlig størrelse i arbejdsenheder (årsarbejdsenheder)	Årsarbejdsenheder/bedrift	1,2	2010	1,4	2013
18 Landbrugsareal					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
ULA i alt	ha	2.646.860	2013	2.619.340	2013
agerjord	% af den samlede ULA	91,4	2010	91,5	2013
permanente græs- og engarealer	% af den samlede ULA	7,6	2010	7,6	2013
permanente afgrøder	% af den samlede ULA	1	2010	1	2013
19 Landbrugsareal brugt til økologisk landbrug					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
certificeret	ha ULA	150.940	2010	158.796	2016
under omstilling	ha ULA	15.320	2010	42.680	2016
andel af ULA (både certificeret og omstillet)	% af den samlede ULA	6,3	2010	7,7	2016
20 Kunstvandede områder					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	ha	320.180	2010	241.980	2013
andel af ULA	% af den samlede ULA	12,1	2010	9,2	2013
21 Antal storkreaturenheder					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	storkreaturenheder	4.919.400	2013		
22 Landbrugsarbejdskraft					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
samlet lovlig arbejdskraft inden for	Personer	80.120	2010	80.970	2013

landbruget					
samlet lovlig arbejdskraft inden for landbruget	Årsarbejdsenheder	50.760	2010	52.280	2013
23 Bedriftsledernes aldersstruktur					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
samlet antal bedriftsledere	Antal	42.100	2010	38.830	2013
andel < 35 år	% af det samlede antal ledere	4,8	2010	2,5	2013
forholdet <35 år / >= 55 år	Antal unge ledere pr. 100 ældre ledere	10,9	2010	4,9	2013
24 Bedriftsledernes landbrugsuddannelse					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
andel af alle ledere med elementær og fuldstændig landbrugsuddannelse	% af i alt	48,5	2010		
andel af alle ledere < 35 år med elementær og fuldstændig landbrugsuddannelse	% af i alt	65,5	2010		
25 Faktorindkomst i landbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	EUR/årsarbejdsenhed	40.123,9	2012	40.284	2017
i alt (indeks)	Indeks 2005=100	134,7	2012	101,8	2017
Comment: Indeks 2010=100					
26 Virksomhedsindkomst i landbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
Landbrugeres levestandard	EUR/årsarbejdsenhed	17.438,8	2012	27.919,9	2017
Landbrugeres levestandard som en andel af levestandarden for personer beskæftiget i andre sektorer	%	36,3	2012		
27 Totalfaktorproduktivitet i landbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt (indeks)	Indeks 2005=100	106,5	2009 - 2011	96	2016
28 Faste bruttoinvesteringer i landbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
Faste bruttoinvesteringer	mio. EUR	1.609,57	2011	1.331,2	2015
Andel af bruttoværditilvækst i landbruget	% af bruttoværditilvæksten i landbruget	68,5	2011	56,7	2015
29 Skove eller andre træbevoksede områder (SATO) (tusinder)					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	1000 ha	635	2015	657,7	2015
andel af det samlede landområde	% af det samlede landområde	14,8	2010	15,3	2015
30 Turismeinfrastruktur					

Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
sengepladser i kollektive indkvarteringsvirksomheder	Antal sengepladser	407.654	2011	418.447	2016
landdistrikt	% af i alt	41,9	2011	73	2016
mellemtæt befolket område	% af i alt	48,1	2011	11,2	2016
byområde	% af i alt	9,9	2011	15,3	2016

III Miljø/klima					
31 Arealdekke					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
andel af landbrugsjord	% af det samlede område	76,6	2006	76,1	2012
andel af naturlige græsarealer	% af det samlede område	0,6	2006	0,6	2012
andel af skovområder	% af det samlede område	9	2006	8,9	2012
andel af træbevokset landområde, der ligger på grænsen til at være buskareal	% af det samlede område	1,9	2006	2,1	2012
andel af naturområder	% af det samlede område	2,6	2006	2,6	2012
andel af kunstige arealer	% af det samlede område	7,5	2006	7,6	2012
andel af andre områder	% af det samlede område	1,8	2006	2,2	2012
32 Områder med naturbetingede begrænsninger:					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	% af den samlede ULA	1,1	2005		
bjerg	% af den samlede ULA	0	2005		
andet	% af den samlede ULA	0	2005		
særlig	% af den samlede ULA	1,1	2005		
33 Landbrugsintensitet					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
lav intensitet	% af den samlede ULA	14,4	2007	17,5	2015
middel intensitet	% af den samlede ULA	24,6	2007	33,8	2015
høj intensitet	% af den samlede ULA	61	2007	48,7	2015
græsning	% af den samlede ULA	3,3	2010	1	2013
34 Natura 2000-områder					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
andel af området	% af området	8,9	2011	8,3	2016
andel af ULA (herunder naturlige græsarealer)	% af ULA	4,7	2011	4,7	2016
andel af det samlede skovområde	% af skovområdet	16,3	2011	15,9	2016
35 Indeks over fugle på landbrugsjord					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt (indeks)	Indeks 2000=100	79,2	2008	88,3	2014
36 Bevaringsstatus for levesteder i landbrugsområder (græsarealer)					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
gunstige	% af vurderinger af levesteder	0	2001 - 2006	0	2007 - 2012
ugunstige — utilstrækkelige	% af vurderinger af levesteder	0	2001 - 2006	11,1	2007 - 2012
ugunstige — dårlige	% af vurderinger af	80	2001 - 2006	88,9	2007 - 2012

	levesteder				
ukendt	% af vurderinger af levesteder	20	2001 - 2006	0	2007 - 2012
37 Landbrug af høj naturværdi					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	% af den samlede ULA	5,7	2015		
Comment: 288,000 ha, estimated using a new HNV definition, including N2000 areas (Ministry of Agriculture/Environment). % of UAA is calculated on the basis of existing fields which are also HNV areas, corresponding to 149,000 ha.					
38 Beskyttet skov					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
klasse 1.1	% af SATO-området	1	2011	0,1	2015
klasse 1.2	% af SATO-området	0,9	2011	1,2	2015
klasse 1.3	% af SATO-området	13,8	2011	4,3	2015
klasse 2	% af SATO-området	0	2011	13,2	2015
39 Vandindvinding i landbrug					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
i alt	1000 m3	219.996,7	2010	96,9	2012
40 Vandkvalitet					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
Potentielt overskud af kvælstof på landbrugsjord	kg N/ha/år	91,3	2006 - 2009	84,5	2011 - 2014
Potentielt overskud af phosphor på landbrugsjord	kg P/ha/år	7	2006 - 2009	7,3	2011 - 2014
Nitrater i ferskvand — overfladevand: høj kvalitet	% af målestederne	17,1	2010	15	2012
Nitrater i ferskvand — overfladevand: middel kvalitet	% af målestederne	73,2	2010	80	2012
Nitrater i ferskvand — overfladevand: ringe kvalitet	% af målestederne	9,8	2010	5	2012
Nitrater i ferskvand — grundvand: høj kvalitet	% af målestederne	59,9	2010	63,6	2012
Nitrater i ferskvand — grundvand: middel kvalitet	% af målestederne	16,6	2010	15,9	2012
Nitrater i ferskvand — grundvand: Ringe kvalitet	% af målestederne	23,5	2010	20,5	2012
41 Jordbundens organiske materiale i agerjord					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
Samlede skøn for indholdet af organisk kulstof	mio. tons	46,8	2009	282,8	2012
Gennemsnitligt organisk kulstofindhold	g/kg	13,8	2009	27,5	2012
42 Vanderosion af jord					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
andel af tab af jord ved vanderosion	tons/ha/år	1,1	2006	0,5	2012

landbrugsområde, der er påvirket	1000 ha	0	2006 - 2007	0,1	2012
landbrugsområde, der er påvirket	% af landbrugsområdet	0	2006 - 2007	0	2012
43 Produktion af vedvarende energi ud fra landbrug og skovbrug					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
fra landbrug	ktoe	182,7	2010	128,6	2015
fra skovbrug	ktoe	1.690	2010	1.590	2015
44 Energiforbrug i landbruget, skovbruget og fødevareindustrien					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
landbrug og skovbrug	ktoe	676	2011	634	2015
forbrug pr. ha (landbrug og skovbrug)	Kg olieækvivalent pr. hektar ULA	204,4	2011	195,4	2015
fødevareindustrien	ktoe	688	2011	587	2015
45 Drivhusgasemissioner fra landbruget					
Indikatornavn	Enhed	Værdi	År	Ajourført værdi	Ajourført år
samlet landbrug (CH4 og N2O og udledninger til jord/fjernelse af jord)	1000 t CO2-ækvivalent	12.891,6	2010	14.086,5	2015
andel af de samlede drivhusgasudledninger	% af de samlede nettoemissioner	21,9	2010	27,1	2015

4.1.7. Programspecifikke kontekstindikatorer

Sektor	Kode	Indikatornavn	Værdi	Enhed	År
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK04c	Andel af befolkningen med videregående uddannelse i landdistrikter tæt på de største byer	23	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK02a	Bruttoledighed i byområder i eller tæt på de største byer	6.1	%	2011
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK03d	Andel af befolkningen med erhvervsuddannelse i landdistrikter længere væk fra de største byer	40	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK01a	Indbyggertal i byområder eller tæt på de største byer	3313491	Indbyggertal	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK04f	Andel af befolkningen med videregående uddannelse i hele landet	26	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK02b	Bruttoledighed i byområder længere væk fra de største byer	6.7	%	2011
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK04b	Andel af befolkningen med videregående uddannelse i byområder længere væk fra de største byer	21	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK01e	Indbyggertal på småøer	4329	Indbyggertal	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK01d	Indbyggertal i landdistrikter længere væk fra de største byer	801352	Indbyggertal	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK04a	Andel af befolkningen med videregående uddannelse i byområder i eller tæt på de største	30	Andel	2013

		byer			
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK04d	Andel af befolkningen med videregående uddannelse i landdistrikter længere væk fra de største byer	18	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK03e	Andel af befolkningen med erhvervsuddannelse på småøer	35	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK03c	Andel af befolkningen med erhvervsuddannelse i landdistrikter tæt på de største byer	39	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK02c	Bruttoledighed i landdistrikter tæt på de største byer	5	%	2011
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK01c	Indbyggertal i landdistrikter tæt på de største byer	711101	Indbyggertal	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK03f	Andel af befolkningen med erhvervsuddannelse i hele landet	31	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK01f	Indbyggertal i hele landet	5602628	Indbyggertal	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
<i>Anm.: Andele i pct. summerer ikke til 100. Dette skyldes, at ca. 0,2 pct. af den danske befolkning ikke kan henføres entydigt til et sogn. Derudover er Christiansø indbyggere udeladt af analysen.</i>					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK02f	Bruttoledighed i hele landet	6	%	2011
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK03b	Andel af befolkningen med erhvervsuddannelse i byområder længere væk fra de største byer	36	Andel	2013
Comment: Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK04e	Andel af befolkningen med videregående uddannelse på småøer	25	Andel	2013

Comment: <i>Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.</i>					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK02d	Bruttoledighed i landdistrikter længere væk fra de største byer	6	%	2011
Comment: <i>Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.</i>					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK01b	Indbyggertal i byområder længere væk fra de største byer	759210	Indbyggertal	2013
Comment: <i>Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.</i>					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK02e	Bruttoledighed på småøer	6.4	%	2011
Comment: <i>Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.</i>					
I Socioøkonomisk situation og situationen i landdistrikterne	C-DK03a	Andel af befolkningen med erhvervsuddannelse i byområder i eller tæt på de største byer	27	Andel	2013
Comment: <i>Kilde: Erhvervsstyrelsens beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.</i>					

4.2. Vurdering af behov

Titel på (eller henvisning til) behovet	P1			P2		P3		P4			P5					P6			Tværgående mål		
	1A	1B	1C	2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	Miljø	Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer	Innovation
01. Grøn omstilling og grønne job	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
02. Fremme innovation i fødevarer sektoren	X	X																			X
03. Styrkesøgningen til erhvervsuddannelserne			X																		X
04. Produktivitet, udvikling og konkurrence				X															X	X	X

evne i fødevaresektoren																					
05. Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen					X																X
06. Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødekæden vha. kvalitetsord						X														X	X

ninger																						
07. Under støtte bedrift srisiko forebyggelse og -styring							X													X	X	X
08. Fremme omstilling til økologisk fødevarerproduktion								X	X	X										X	X	X
09. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur								X												X	X	
10. Rent vand miljø									X											X	X	
11. Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af										X										X	X	

jordbru nden																							
12. Reduk tion af udled ninge n af drivhu sgasse r og ammo niak fra landbr uget											X			X	X						X	X	
13. Øget ressou rceeff ektivit et og udnytt else af potent ialet i bioøk onomi en				X							X	X	X								X	X	X
14. Frem me af divers ificeri ng, oprett else og udvikl ing af små virksø mhede r samt jobska belse																					X	X	X

<p>15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår</p>																				X				X			
<p>16. Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter</p>																								X	X	X	X

4.2.1. 01. Grøn omstilling og grønne job

Prioriteter/fokusområder

- 1A) Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne
- 1B) Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater
- 1C) Fremme af livslang læring og erhvervsuddannelse inden for landbrug og skovbrug
- 2A) Forbedring af alle landbrugs økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget
- 2B) Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen
- 3A) Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarerækeden ved hjælp af kvalitetsordninger, der tilfører landbrugsprodukterne merværdi, fremstød på lokale markeder og korte forsyningskredsløb, producentsammenslutninger og -organisationer og brancheorganisationer
- 3B) Støtte til bedriftsrisikoforebyggelse og -styring
- 4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder og i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, og af landbrug af høj naturværdi samt af de europæiske landskaber
- 4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider
- 4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden
- 5A) Effektivitetsforbedringer i vandforbruget i landbruget
- 5B) Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer
- 5C) Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomien
- 5D) Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget
- 5E) Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug
- 6A) Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse
- 6B) Fremme af lokaludvikling i landdistrikterne
- 6C) Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i landdistrikterne.

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer

- Innovation

Beskrivelse

Danmark skal tiltrække nye arbejdspladser med højt vidensniveau for at fastholde et højt løn- og velstandsniveau og et konkurrencedygtigt erhvervsliv. Varig jobskabelse er bl.a. afhængig af, at små virksomheder har gode muligheder for at vokse sig store og skabe arbejdspladser. Der er behov for større bæredygtighed i produktion og forbrug igennem udvikling af en mere grøn økonomi. Målet er på samme tid at sikre konkurrenceevne, vækst og beskæftigelse, et bedre miljø og mere natur samt at forbedre sundhed og dyrevelfærd indenfor landbrugs- og fødevarersektoren. Den danske landbrugs- og fødevarersektor har længe været i gang med grøn omstilling, så der produceres mere med færre ressourcer og mindre miljøbelastning. Den høje ressourceeffektivitet giver et godt udgangspunkt i forhold til fremtidens efterspørgsel efter ressourceeffektive, bæredygtige produktionsløsninger og fødevarerprodukter. For at sikre den positive udvikling er der imidlertid fortsat behov for investering i bæredygtig udvikling og produktion af fødevarer samt information og rådgivning, som kan motivere erhvervet til at udvikle nye, grønne produkter og teknologier.

4.2.2. 02. Fremme innovation i fødevarersektoren

Prioriteter/fokusområder

- 1A) Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne
- 1B) Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater

Tværgående mål

- Innovation

Beskrivelse

Der ligger stadig uudnyttede potentialer i grænsefladerne mellem forskning, landbrug, fødevarerproduktion, skovbrug og landdistriktsudvikling, f.eks. til tættere samarbejde mellem store og mindre virksomheder, hvor mindre virksomheder/entreprenører kan have gode innovative ideer, men mangler erfaringen til at trænge igennem på markedet. Der er derfor behov for yderligere koordination og samarbejde.

Under landdistriktsprogrammet 2007-2013 gennemførtes en række aktiviteter for formidling og anvendelse af ny viden i fødevarerhvervet, herunder informations- og demonstrationsprojekter og tilskud til udvikling af ny teknologi. Et nationalt Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram understøtter endvidere bæredygtig vækst i fødevarerhvervet gennem tilskud til udviklingsprojekter med forretningsorienteret nytænkning.

Der er behov for fortsat at forfølge denne sammenhæng i kæden fra forskning over innovation og udvikling til praktisk demonstration, udbredelse af teknologi og videre til investering, salg og jobskabelse, som sikrer, at viden transformeres til nye brugbare løsninger for virksomhederne, som øger ressourceeffektiviteten i produktionen og dermed skaber flere grønne jobs.

Forbedring af denne sammenhæng vil kræve en indsats, som fremmer samarbejde mellem de relevante aktører, herunder videns institutioner, som er drevet af virksomhederne, som er målbar, som indeholder miljøkriterier og har fokus på udvikling og innovation. Vejen går gennem tiltag til fremme af demonstration af og information om ny viden, udvikling af teknologier og metoder vedrørende det primære jordbrug, økologisk produktion og forarbejdning i fødevarersektoren og fremme af videns- og kompetenceniveau i erhvervet gennem øget adgang til rådgivning. Øget forædling af danske produkter, herunder gennem udvikling af mere robuste planter og mere effektiv omsætning af husdyrfoderet, vil for eksempel kunne betyde, at produktionen kan øges samtidig med, at ressourceforbruget nedbringes.

4.2.3. 03. Styrke søgningen til erhvervsuddannelserne

Prioriteter/fokusområder

- 1C) Fremme af livslang læring og erhvervsuddannelse inden for landbrug og skovbrug

Tværgående mål

- Innovation

Beskrivelse

Dansk erhvervsliv har generelt behov for uddannelse af flere faglærte. Der er således behov for at styrke søgningen til erhvervsuddannelserne. For landmands-, driftsleder- og skovbrugsteknikeruddannelserne er der siden 2005 konstateret et konstant niveau i antallet, der har gennemført uddannelsen. De generelle problemer med manglende søgning til erhvervsuddannelserne søges løst gennem andre nationale informationstiltag. Regionerne, erhvervsskoler, UU-centre og kommunerne har i samarbejde iværksat en række initiativer, som skal fremme søgningen til erhvervsuddannelserne og sikre fastholdelsen af eleverne i uddannelse. Det drejer sig om at forbedre overgangen fra folkeskolen til erhvervsuddannelserne og til videregående uddannelse, særlige praktikpladskampagner, bedre regional uddannelsesdækning, styrket faglighed mv. Der ses derfor ikke et behov for en specifik indsats i landdistriktsprogrammet.

4.2.4. 04. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarersektoren

Prioriteter/fokusområder

- 2A) Forbedring af alle landbrugs økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer

- Innovation

Beskrivelse

En primær udfordring for programmet er at øge produktiviteten, skaffe flere jobs og styrke udviklingen af landbrugs- og fødevarerhvervet. Der er for at imødekomme denne udfordring behov for at styrke konkurrenceevnen i landbrugs- og fødevarersektoren gennem samarbejde om udvikling af nye produkter og teknologier og fremme af vilkårene for investering i ny teknologi, processer og produktion.

Hvis landbruget skal indfri fremtidens øgede grønne omstillingspotentiale vil det være nødvendigt at udvikle råvaregrundlaget for produktionen og samtidig fokusere på højværdiprodukter, herunder økologisk produktion. Succes hermed kan skabe nye arbejdspladser, men det forudsætter, at der sættes ind for at styrke råvaregrundlaget, og at der kan produceres flere og bedre råvarer uden at øge miljøbelastningen.

I lyset af de store miljø- og klimaudfordringer i landbrugs- og fødevarersektoren og behovet for grøn omstilling, bør indsatserne for at skabe jobs i sektoren så vidt muligt også bidrage til at opfylde miljømålsætninger. Der er behov for at skabe jobs, som kan eksistere på markedsvilkår og bidrager til at opfylde miljø- og klimamålsætninger – det vil sige grønne jobs.

Den hidtidige udvikling har vist, at dansk landbrug er i stand til at leve op til skærpede miljøkrav og samtidig opretholde en stor og intensiv animalsk produktion. Skal denne udvikling fortsætte, er der behov at opruste erhvervets investeringer i fysisk og menneskelig kapital, så sektoren kan imødekomme både de markedsmæssige udfordringer og kravene om en fortsat reduceret påvirkning på natur, klima og miljø, ligesom der er behov for at afhjælpe landbrugets problemer med manglende adgang til risikovillig finansiering.

4.2.5. 05. Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen

Prioriteter/fokusområder

- 2B) Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen

Tværgående mål

- Innovation

Beskrivelse

Der er behov for at fremme generationsskiftet og ejendomsskifter generelt i landbrugssektoren. Den væsentligste forhindring for dette er manglen på finansieringsmuligheder.

I perioden fra 1985 til 2011 havde yngre jordbrugere under 40 år mulighed for at opnå statsgaranti for lån. Frem til 2003 blev der under landdistriktsprogrammet 2000-2006 ydet tilskud til betaling af terminsydelserne på de statsgaranterede lån. Formålet med ordningen var at gøre det nemmere for unge landmænd at erhverve deres første landbrug. Da nye deltagere skulle finansiere tidligere tab i ordningen ved

at betale en højere rente, ophørte ordningen i 2012, idet den ikke længere var attraktiv.

Regeringen har med politisk aftale om vækstplan for fødevarer af april 2014 (se bilag 3) opnået enighed om følgende initiativer, som kan løse op for finansieringssituationen og skaffe kapital til de nødvendige restruktureringer, ejerskifter og investeringer:

- Landbrugsloven moderniseres, så investeringer i landbrug kan bygge på en bredere vifte af finansieringskilder, fx fra pensionsinstitutter.
- Landbrugets FinansieringsBank (LFB) tager en række initiativer, der styrker landbrugets finansieringsmuligheder. LFB vil i samarbejde med Vækstfonden bidrage til, at der kan etableres mere risikofyldte finansieringsløsninger, hvor LFB tager den yderste risiko på en særlig pulje lån til landbruget. LFB åbner op for at stille garanti på op til 75 pct. af pengeinstituttets udlån til investeringer eller ejerskifter i et landbrug. Det begrænser pengeinstitutternes risiko ved at finansiere ejerskifter og investeringer. Samtidig åbner LFB for at yde lån med en mere attraktiv afdragsprofil til investeringer og ejerskifter.
- Der etableres en forsøgsordning med medarbejderinvesteringsselskaber, hvorigennem medarbejdere kan investere lønmidler i vækst og arbejdspladser. Medarbejderinvesteringer kan give et vigtigt bidrag til at løse landbrugets finansieringsproblemer, der har forårsaget et investeringsefterslæb.

Det vurderes på den baggrund ikke at være nødvendigt at anvende programmidler til at forbedre finansieringsmulighederne herfor i landbrugssektoren. Programmets øvrige indsatser for fremme af nye investeringer på landbrugsbedrifterne vil dog generelt bidrage til forbedrede finansieringsmuligheder for de pågældende bedrifter.

4.2.6. 06. Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden vha. kvalitetsordninger

Prioriteter/fokusområder

- 3A) Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden ved hjælp af kvalitetsordninger, der tilfører landbrugsprodukterne merværdi, fremstød på lokale markeder og korte forsyningskredsløb, producentsammenslutninger og -organisationer og brancheorganisationer

Tværgående mål

- Miljø
- Innovation

Beskrivelse

Der er behov for at styrke landbrugets stilling i værdikæden fra jord til bord, herunder at diversificere

sortimentet af fødevarerprodukter for at sikre bedre markedspriser. Der er behov for fortsat at forbedre rammebetingelserne for udvikling, produktion og afsætning af fødevarer kendetegnet ved høj fødevarer sikkerhed, kvalitet, miljøhensyn, dyrevelfærd og økologi. Dette kan blandt andet ske ved at fremme landbrugets viden om omstilling til og evne til at markedsføre sig på højere kvalitetsstandarder, herunder standarder vedrørende økologi og dyrevelfærd.

4.2.7. 07. Understøtte bedriftsrisikoforebyggelse og -styring

Prioriteter/fokusområder

- 3B) Støtte til bedriftsrisikoforebyggelse og -styring

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer
- Innovation

Beskrivelse

Landbruget oplever stigende problemer med at dække sine produktionstab som følge af klimahændelser, især oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør. Landmanden har det primære ansvar for at minimere sin risiko, men der kan under visse omstændigheder være behov for at kompensere for tab ved naturfænomener som dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb eller ugunstige vejrforhold.

Der iværksættes ikke under programmet en særlig indsats med dette formål. Der kan dog i løbet af programperioden opstå behov for at iværksætte en ordning for genoprettelse af jordbrugets produktionspotentiale som følge af naturhændelser.

En række af programmets ordninger bidrager med synergieffekter i forhold til klimatilpasning, blandt andet fordi nye natur- og projektområder i al væsentlig grad etableres, hvor der samtidig kan opnås en klimatilpasningseffekt. N- og P-vådområder (M04d og M10a) tager primært sigte på implementering af vandrammedirektivet, men kan samtidig bidrage med en positiv effekt i forhold til tilpasning til klimaforandringerne, idet vådområder kan virke som buffere for de forøgede vandmængder og reducere nedstrømsoversvømmelser. Skovrejsning (M08) vil gradvis forøge denne buffereffekt i det åbne land. Endvidere vil udtagning af kulstofrige lavbundsarealer (M04d og M10a) både medvirke til at reducere udslippet af CO₂ og forøge de lavtliggende arealers bufferkapacitet i forhold til store og pludselige vandmængder.

Endvidere realiseres med nationale offentlige midler en række klimatilpasningsprojekter med finansiering via nye nationale regler om udvidede takstfinansieringsmuligheder på spildevandsområdet. Dette vil øge muligheden for at gennemføre klimatilpasningsprojekter langs vandløb og ved etablering af rekreative arealer, hvor der kan opsamles og nedsives regnvand. Der er dog her alene tale om grønne tiltag tæt ved og i byer. Takstfinansiering kan fx ikke anvendes opstrøms vandløbssystemer uden direkte tilknytning til det spildevandssystem, som det nye grønne område skal være buffer for.

Der er derfor behov for en klimatilpasningsindsats for arealer uden denne tilknytning jf. synergieffekterne i de førnævnte ordninger.

Endelig er det hensigten, at Danmark i perioden 2016-2020 vil gennemføre et LIFE klimaprojekt om fremsynet klimaforebyggelse og – tilpasning i Natura 2000-områder.

4.2.8. 08. Fremme omstilling til økologisk fødevareproduktion

Prioriteter/fokusområder

- 4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder og i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, og af landbrug af høj naturværdi samt af de europæiske landskaber
- 4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider
- 4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer
- Innovation

Beskrivelse

Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Sektoren producerer fødevarer under særligt høje krav til bl.a. miljø og dyrevelfærd. Danmark har en national målsætning om fordobling af det økologiske areal[1], hvilket kræver yderligere udvikling af produktionen.

Økologisk jordbrug bidrager endvidere til at reducere drivhusgasudledningen og sikre jordens langsigtede dyrkningskvalitet med en øget kulstoflagring i jorden sammenlignet med konventionelt landbrug. En forøgelse af det økologiske areal forventes derfor at bidrage med øget kulstofbinding i Danmark.

Der er store udfordringer i omlægningen til økologi, men samtidigt ligeså store muligheder for vækst og beskæftigelse. For at indfri disse muligheder skal landmanden imidlertid overstige visse indgangsbarrierer for omlægning af sin produktion til økologisk drift, og der er behov for at fremme den generelle viden om og forbedre afsætningsmulighederne for økologiske fødevarerprodukter.

[1] Regeringen har i efteråret 2015 besluttet ikke at fastholde den tidligere regerings målsætning om en fordobling af det økologiske areal. Danmark har dog fortsat en ambition om at fremme økologiomlægningen, så det økologiske areal og ikke mindst produktionen i Danmark kan vokse.

4.2.9. 09. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur

Prioriteter/fokusområder

- 4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder og i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, og af landbrug af høj naturværdi samt af de europæiske landskaber

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer

Beskrivelse

Danmarks natur er fragmenteret, og naturen er generelt under pres på grund af betydelige mængder næringsstoffer deponeret i naturen gennem årtier. Halvkulturarealerne er stærkt fragmenterede, hvilket gør en effektiv indsats vanskelig, bl.a. på grund af store randeffekter fra det intensive landbrug og isolationen af sårbare bestande af planter og dyr. Disse forhold kan endvidere på grund af økologisk inertitet forsinke de positive resultater af programindsatsen for naturen. Der er derfor behov for at fortsætte naturplejeindsatsen i den kommende programperiode, bl.a. i Natura 2000-områderne.

På grundlag af situationsanalysen kan der identificeres følgende behov:

- Naturpleje (ekstensiv landbrugs- og skovbrugsdrift); at udvikle naturplejen som driftsgren og gøre mulighederne for naturpleje så fleksible som muligt
- Fremme ekstensiv landbrugsmæssig drift i form af græsning og slæt til halvkulturarealer, der afspejler de reelle driftsøkonomiske omkostninger knyttet hertil og har fokus på produktion af natur og naturkvalitet
- Varig ekstensivering af landbrugs- og skovbrugsarealer, for eksempel for at sikre større sammenhængende arealer i ekstensiv landbrugsdrift
- Samdrift af små halvkulturarealer
- Fortsat udvikling af rekreative værdier og naturforvaltning med henblik på øget naturkvalitet
- Opsøgende og faciliterende aktiviteter for at involvere landmændene og skovejere
- Rydning/hegning og genetablering af naturlig vandstand på landbrugsarealer i Natura 2000-område.
- En indsats på området bør endvidere bidrage til at indfri EU's klimamålsætninger og de internationale forpligtelser, herunder specifikt det danske reduktionsmålsætning i ikke-kvotesektoren
- Øget fokus på både gamle og nye skove som bidrag til vandbeskyttelse, rekreative værdier, biodiversitet og klimahensyn.
- Fortsat udvikling af den bæredygtige skovdrift og dokumentationen heraf.

4.2.10. 10. Rent vandmiljø

Prioriteter/fokusområder

- 4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer

Beskrivelse

Der er behov for at fastholde den positive udvikling i landbrugets og skovbrugets samspil med landskab, natur, klima og miljø, herunder at bidrage til at gennemføre Vandrammedirektivet, pesticidplanen, målsætningerne for skovene og klimamålsætningerne.

Danmark har gennemført en række nationale vandmiljøplaner og nitratdirektivets målsætninger, dels gennem en egentlig regulering af gødningsforbruget og dels gennem anvendelse af målrettet støtte f.eks. til etablering af vådområder og skov. Danmark skal i henhold til vandrammedirektivet udarbejde vandområdeplaner med henblik på at sikre god tilstand i alt overflade- og grundvand. Målsætningerne skal i udgangspunktet være realiseret i december 2015. Dog er der mulighed for forlængelse af fristen ved anvendelse af direktivets undtagelsesbestemmelser. Dette skal konkret ske ved at reducere udledningen af kvælstof, fosfor og pesticider til vandmiljøet. Der er behov for at fortsætte arbejdet under det forrige landdistriktsprogram med implementering af vandrammedirektivet.

Behovene på vand- og miljøområdet er altså:

- Fortsat etablering og fastholdelse af vådområder for reduktion af N eller P udledning
- Fremme af natur- og miljøhensyn på landbrugsarealer
- Pleje af græsarealer og seminatur på landbrugsarealer
- Varig ekstensivering af landbrugs- og skovdrift bl.a. i forbindelse med vådområde- og vandløbsprojekter
- Omlægning til økologisk landbrug eller pesticidfri drift
- Fortsat fremme af skovrejsning på landbrugsjorder med ringe evne til at tilbageholde vand og næringsstoffer.
- Udlægning af dyrkningsfrie randzoner langs vandløb og søer
- Forbedring af de fysiske forhold i vandløb.
- Etablering af områder, der kan understøtte klimatilpasning

En indsats på vand- og miljøområdet bør endvidere bidrage til at indfri EU's klimamålsætninger og de internationale forpligtelser, herunder specifikt det danske reduktionsmålsætning i ikke-kvotesektoren.

4.2.11. 11. Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Prioriteter/fokusområder

- 4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer

Beskrivelse

Lavtliggende eller vandlidende arealer anvendes i stigende grad til intensivt landbrug. Lavtliggende områder påvirkes kraftigt af jordbearbejdning og dræning, som resulterer i tab af organisk materiale, stigninger i udledningen af drivhusgasser og udvaskning af nitrat til vandmiljøet.

Ændring og restaurering af hydrologiske forhold og omlægning til ekstensivt landbrug på sådanne arealer vil kunne få stor betydning for reduktionen af udledningen af drivhusgasser, klimatilpasning, udvaskning af næringsstoffer til vandmiljøet, og til fremme af biodiversiteten.

Jordbundsforvaltning har ikke hidtil været et selvstændigt fokusområde i landdistriktsprogrammet 2007-2013. Der er dog fra 2013 stillet fokus på at gennemføre miljøprojekter på lavbundsarealer, særligt på ekstensivering af landbrug på de tørveholdige jorder. Der er endvidere fokus på at fremme økologisk jordbrugsproduktion gennem arealstøtte og tilskud til investering i nye teknologier til økologiske jordbrugsbedrifter. Økologisk dyrkning formodes til dels at styrke forvaltningen af jordbunden, i hvert fald i forhold til jordens indhold af organisk stof.

På grundlag af situationsanalysen kan følgende behov for indsatser defineres:

- Yderligere analyse af truslerne mod jordkvaliteten, herunder definition af de mekanismer, der påvirker jorden (dyrkningsmetoder og klimaet), og jordens sårbarhed overfor disse påvirkninger
- Identificering af risiko- / prioritetsområder, som kan være operative for en indsats for fastholdelse af jordens dyrkningskvalitet
- Yderligere fokus på bevaring af de tilbageværende tørveholdige jorder
- Permanent ekstensivering af landbrug i udpegede områder, herunder tørveholdige lavbundsområder, inklusive restaurering af de hydrologiske forhold i form af sløjfning af dræn/grøfter
- Omlægning til økologisk drift

En indsats på området bør endvidere bidrage til at indfri EU's klimamålsætninger og de internationale forpligtelser, herunder specifikt det danske reduktionsmålsætning i ikke-kvotesektoren.

4.2.12. 12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget

Prioriteter/fokusområder

- 5B) Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer
- 5D) Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget
- 5E) Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer

Beskrivelse

Landdistriktsprogrammet bør bidrage til at indfri Danmarks klimamålsætninger og -forpligtelser, herunder reduktionsmålsætningen i ikke-kvotesektoren og regeringens 40 pct. reduktionsmål for drivhusgasser i 2020 i forhold til 1990. Landbruget er en væsentlig kilde til udledning af drivhusgasser, primært metan (CH₄) og lattergas (N₂O), men også CO₂ (kuldioxid). Danmark er forpligtet til at reducere udledningerne af ikke-kvotebelagte drivhusgasser, som omfatter landbrugssektoren med 20 pct. i 2020 ift. 2005.

Lagring af kulstof i form af øget organisk indhold i jorden er kommet i stigende fokus i takt med et stigende fokus på klimaforandringerne. Ikke alene bidrager kulstoflagring til klimaregnskabet, det forbedrer desuden jordens frugtbarhed og evne til at holde på vand, og er en forudsætning for et langsigtet, bæredygtigt land- og jordbrug. Der findes endnu ingen kvantitative målsætninger for fremme af kulstofbinding i landbruget og skovbruget. Danmark har imidlertid tilvalgt ændringer i kulstofbalancen ved forvaltning af skove, landbrugsjord og vedvarende græsarealer, så disse tre elementer indgår ved opgørelsen af reduktionsforpligtelsen for drivhusgasudledning.

Indsatsen under landdistriktsprogrammet forudsættes at bidrage til formålet gennem skovrejsning på landbrugsjord, omlægning til økologisk drift samt ekstensivering af landbrugsdriften på lavbundsarealer og tørveholdige eller organogene jorde, herunder helt at stoppe dræning. Reglerne om efterafgrøder i landbrugsproduktionen bidrager tillige til kulstofbinding i jorden.

Göteborgprotokollen (2012) forpligter Danmark til at reducere ammoniakemissionen med 24 pct. i 2020 i forhold til et emissionsniveau på 83.000 tons ammoniak (NH₃) i 2005. Ammoniakemissionen stammer primært fra husdyrgødning.

Der er behov for udvikling af og investering i nye grønne teknologier, herunder økologiske, der kan bidrage til at reducere drivhusgasudledningerne fra husdyrproduktion. Der er endvidere behov for at fremme viden om, hvordan landbrugsproduktion bedst tilrettelægges, så drivhusgasudledningen fra den enkelte bedrift mindskes, og bedre at kunne måle drivhusgasudledningerne på bedriftsniveau, mere forskning i beregning og reduktion af drivhusgasemissioner på bedriftsniveau, blandt andet indenfor håndtering af metan udledning.

4.2.13. 13. Øget ressourceeffektivitet og udnyttelse af potentialet i bioøkonomien

Prioriteter/fokusområder

- 2A) Forbedring af alle landbrugs økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget
- 5A) Effektivitetsforbedringer i vandforbruget i landbruget

- 5B) Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer
- 5C) Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomien

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer
- Innovation

Beskrivelse

En forudsætning for fortsat vækst og beskæftigelse i jordbrugssektoren er forbedret anvendelse af råvaregrundlaget. Der skal skabes mest mulig værdi ud fra det tilgængelige råvaregrundlag. For at udnytte de muligheder, som den stigende ressourceknaphed på verdensplan giver, skal der bl.a. udvikles metoder til at udnytte naturens ressourcer bedre, således at der kan produceres "mere med mindre".

Der kan være behov for at fremme effektiviteten i vandforbruget i landbrug og gartneri, idet kunstvanding kan påvirke vandmængde og -kvalitet i nærliggende vandløb. Det store nedbørsoverskud i Vestdanmark om vinteren betyder, at markvanding generelt ikke er et problem for grundvandsbeholdningen, selvom der lokalt kan være problemer for vandføringen i vandløb. Hvis der vandes mere end marken har behov for, kan der ydermere ske en udvaskning af næringsstoffer. Endelig kan markvanding have betydning for de dyre- og fuglearter, som yngler i områderne. Da markvanding er omkostningstungt vurderes dette dog kun i mindre grad at være tilfældet, hvorfor der ikke iværksættes en indsats direkte målrettet mod reduceret vandindvinding i nærværende program. Problematikken omkring markvanding og vandføring i vandløb indgår i arbejdet med implementering af vandrammedirektivet. Der vurderes endvidere at være et betragteligt energisparepotentiale i fødevarerektoren, særligt indenfor gartnerisektoren og den mindre energitunge produktion.

Der er behov for at fremme en både økonomisk, miljø-, natur- og klimamæssigt bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile ressourcer på udvalgte områder og dermed reducere CO₂-udledningen, men samtidig bidrage til at reducere udvaskningen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt fastholder eller øger kulstofpuljen i jorden. Ikke mindst skovbruget kan levere i forhold til denne dagsorden. Der er endvidere brug for forædling af biomasseomsætningen for at sikre en fortsat rentabel drift. Landbruget bør deltage i omstillingen bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, og landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på.

4.2.14. 14. Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse

Prioriteter/fokusområder

- 6A) Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer
- Innovation

Beskrivelse

Der er behov for at fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse jf. situationsanalysen. En indsats herfor understøttes via indsatser under fokusområde 6B, der omfatter oprettelse og udvikling af små virksomheder, hvilket bl.a. vil bidrage til at fremme diversificering af økonomien i landdistrikterne. Der iværksættes således ikke indsatser under fokusområde 6A.

4.2.15. 15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår

Prioriteter/fokusområder

- 6B) Fremme af lokaludvikling i landdistrikterne

Tværgående mål

- Innovation

Beskrivelse

Regeringen har som mål at fremme jobskabelse gennem sikring og forbedring af danske virksomheders konkurrenceevne og evne til at skabe værdi. Gode rammevilkår for erhvervslivet skal være med til at bane vejen for vækst, øget beskæftigelse og indkomster. Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt, idet hovedparten af industriarbejdspladserne er placeret her. Forandringen i erhvervsstrukturen betyder, at landdistrikterne i dag står over for en stor omstilling og skal finde nye roller at udfylde i et globalt orienteret videns- og servicesamfund. Det har forstærket centraliseringen, som betyder, at den erhvervsaktive del af befolkningen i stigende grad flytter til byerne for at tage en uddannelse eller finde arbejde.

En række mindre byer og landsbysamfund i yderområderne bliver efterladt med tomme huse og faldende huspriser til følge, større afstand til offentlige serviceydelser og dårlige boliger, der udlejes til husstande med meget små indkomster. Samtidig falder beskæftigelsen mere i landdistrikterne end i byerne, erhvervsstrukturen er under pres fra den generelle udvikling og uddannelsesniveaet er lavere.

Der er behov for at forbedre rammevilkår i landdistrikterne med henblik på at skabe ny beskæftigelse og vækst i landdistrikterne, herunder at fremme:

- Vidensoverførsel og entreprenørskabende udvikling i landdistrikterne
- Etablering og udvikling af nye virksomheder og områdefornyelse, samt basale servicefaciliteter i landdistrikterne
- Samarbejde om udvikling af nye virksomheder, produkter, processer og teknologier i

landdistrikterne

4.2.16. 16. Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter

Prioriteter/fokusområder

- 6C) Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i landdistrikterne.

Tværgående mål

- Miljø
- Tilpasning til og modvirkning af klimaforandringer
- Innovation

Beskrivelse

Der kan lokalt være behov for at forbedre adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter. Udbredelsen af bredbåndsteknologi i Danmark udvikler sig dog generelt positivt jævnfør analysen i afsnit 4.1. Behovet vil kunne understøttes som led i indsatser med mindre infrastrukturinvesteringer under programmets LEADER indsats under fokusområde 6B.

5. BESKRIVELSE AF STRATEGIEN

5.1. En begrundelse for de behov, der er udvalgt til at blive imødekommet af programmer for udvikling af landdistrikterne, og valget af mål, prioriteter, fokusområder og målsætning baseret på dokumentation fra SWOT-analysen og behovsvurderingen. Hvor det er relevant, omfatter programmet en begrundelse for de tematiske delprogrammer. Begrundelsen skal navnlig fremhæve de krav, der er nævnt i artikel 8, stk. 1, litra c), nr. i) og iv), i forordning (EU) nr. 1305/2013

Støtten under landdistriktsprogrammet skal medvirke til at forfølge fælles definerede samfundsbehov, som ellers ikke ville blive forfulgt i ønsket omfang, enten fordi det ikke er økonomisk rentabelt for den enkelte at gøre det, eller fordi der mangler fornøden information, kompetence eller kapital til at gennemføre de nødvendige aktiviteter for at forfølge dem.

Baseret på analysen af styrker, svagheder, muligheder, trusler og behov, regeringens nationale mål og prioriteringer, målene i partnerskabsaftalen for 2014-2020, erfaringerne fra gennemførelsen af landdistriktsprogrammet 2007-2013 jf. bilag 3, resultaterne af ex-ante evalueringen samt dialogen med befolkningen og partnerskabet, vælges det at forfølge følgende af de i afsnit 4.2 identificerede behov med programindsatsen.

Behov

(I parentes de relaterede EU prioriteter, fokusområder og tværgående mål)

1. Grøn omstilling og grønne jobs
(forfølges gennem alle fokusområder, bidrager til alle tværgående mål innovation, miljø og klima)
2. Fremme innovation i fødevarerektoren
(fokusområde 1A-B, tværgående mål innovation)
4. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarerektoren
(fokusområde 2A, tværgående mål innovation, miljø, klima)
8. Fremme omstilling til økologisk fødevarereproduktion
(fokusområde 4A-C, tværgående mål innovation, miljø, klima)
9. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur
(fokusområde 4A, tværgående mål miljø, klima)
10. Rent vandmiljø
(fokusområde 4B, tværgående mål miljø, klima)
- 11 Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden
(fokusområde 4C, tværgående mål miljø, klima)
12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget
(fokusområde 5B, 5D-E, tværgående mål miljø, klima)
13. Øget ressourceeffektivitet
(fokusområde 2A og 5B-C, tværgående innovation, miljø, klima)

15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår (fokusområde 6B, tværgående mål innovation)

Programmet bør bidrage til at styrke innovation inden for fødevarerektoren med henblik på grøn omstilling, miljømæssig bæredygtighed og konkurrenceevne. Der bør arbejdes på at skabe bedre sammenhæng mellem forskning, udvikling, afprøvning, demonstration og anvendelse i erhvervet. Det er afgørende, at nye produkter og teknologier bliver udviklet på de områder, hvor erhvervet har mest brug for det og med udgangspunkt i forbrugernes efterspørgsel.

Programmet bør bidrage til at styrke konkurrencekraften i fødevarerektoren. Ekspansionsvejen for landbruget ligger i salg af produkter med høj værdi og ressourceeffektivitet. Erhvervet skal fokusere på at effektivisere produktionen og nedbringe forbruget af ressourcer. Vejen til øget værdiskabelse og konkurrenceevne går via udvikling af nye dyrkningsmetoder, produkter og teknologier, som er omkostningseffektive og kan finde bred anvendelse i sektoren. For eksempel kan øget forædling, udvikling af mere robuste planter og mere effektiv omsætning af husdyrfoderet muliggøre, at produktionen kan øges samtidig med, at ressourceforbruget nedbringes.

Programmet bør bidrage til at styrke udvikling, produktion og efterspørgsel efter økologiske fødevarer, som har et særligt potentiale til at styrke indtjeningen og jobskabelsen i landdistrikterne. Udvikling af fødevarerproduktion med dyrevelfærdshensyn skal styrkes.

Programmet bør bidrage til at værne om natur, biodiversitet og vandmiljø samt at forebygge klimapåvirkninger gennem fremme af miljømæssigt bæredygtig landbrugs- og skovproduktion og ekstensivering af produktionen i udpegede områder. Der skal sikres mere miljø og natur for pengene gennem en mere effektiv indsats for natur og vandmiljø.

Programmet bør bidrage til et mere klimavenligt landbrug og skovbrug med fokus på teknologier, der kan reducere drivhusgasudledningerne og samtidig øge robustheden overfor klimaforandringer.

Landdistrikterne vurderes at have særlige erhvervsmæssige potentialer, som langt fra er fuldt udnyttet. Landdistrikterne skal i endnu højere grad end hidtil konkurrere på viden, opfindsomhed og kreativitet, og der skal skabes nye produkter, nye forretningsmodeller og åbnes nye markedsmuligheder. Det er vigtigt at se lokale ressourcer så som natur, kulturarv, historie, geografi mv. i sammenhæng med erhvervsstrukturerne inden for områderne turisme, oplevelsesøkonomi, fødevarer, natur og klima. Udover at samarbejde om produktudvikling, produktion og distribution, salg og afsætning skal der fremover også samarbejdes om innovation, kompetenceudvikling og iværksætterier. Den nærdemokratiske tilgang og beslutningsproces for projekter er vigtig og med til at fremme både det lokale engagement og kvaliteten af projekterne. Gennemførelsen af LAG projekter (via lokale aktionsgrupper) er med til at styrke det enkelte lokalområdes identitet og får sat en udvikling i gang, der understøtter erhvervsudvikling, rammevilkår, turisme og bosætning.

Programmet bør bidrage til øget beskæftigelse, gode rammevilkår for udviklingen i landdistrikterne og en balanceret udvikling mellem byområder og landdistrikter. Udviklingen skal ske i et konstruktivt samspil med de kommunale og regionale myndigheder og lokale aktører. LEADER-metoden anvendes til denne indsats for at sikre den nære tilknytning til lokalområderne. Der er i den forbindelse behov for kompetenceudvikling af LAG-aktørerne for at levere bedre rådgivning, administration og service til projektansøgere samt fremme af afsøgning af LAG-partnere, indgåelse af samarbejder og gennemførelse af

samarbejdsprojekter, der kan fremme opfyldelsen af målene i LAG'ens udviklingsstrategi.

Forfølgelse af mål, EU-prioriteter og fokusområder for udvikling af landdistrikterne

Programmet skal finansiere indsatser for at forbedre rammevilkår for jordbruget og jordbrugets konkurrenceevne, forfølge miljø-, klima- og naturmålsætninger og målsætninger for landdistriktsudvikling. Programmet vil således forfølge alle de tre fællesskabsmål for landdistriktsudvikling jævnfør artikel 4 i forordning nr. 1305/2013 (tilknyttede EU fokusområder i parentes):

1. Landbrugets konkurrenceevne (1A-B, 2A)
2. Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag (1A-B, 4A-C, 5B-E)
3. En afbalanceret territorial udvikling af landdistrikternes økonomi, inklusive etablering af og fastholdelse af beskæftigelse (1A-B, 6B)

De tre fællesskabsmål forfølges gennem de fem prioriteter og to fokusområder, som fremgår af tabel 21.

Sammenhængen mellem de aktiverede EU-prioriteter og de tilhørende tematiske mål i medfør af forordning 1303/13 og partnerskabsaftalen vedrørende de europæiske struktur- og investeringsfonde fremgår af bilag 8.

For hver af programmets foranstaltninger er der i overensstemmelse hermed fastsat en række overordnede mål (effekt mål), specifikke mål (resultat mål) og operationelle mål (output mål), som defineret på fællesskabsniveau jf. kapitel 11 Indikatorplan.

Nationale mål og handleplaner

Valget af EU prioriteter og fokusområder i programmet begrundes i ønsket om

- Fokusering af indsatsen og prioritering af de foranstaltninger, der har størst effekt indenfor det begrænsede budget
- At reducere forvaltningsmyndighedens administrationsomkostninger
- At opnå forenkling og reducere risikoen for underkendelser af administrationen af programmet
- Et overskueligt antal foranstaltninger med enkle støttebetingelser og ansøgningsprocedurer

Forvaltningsmyndigheden har med henblik på forenkling og forbedring af nærværende program i 2013 foretaget et servicetjek af støtteordninger under det forrige landdistriktsprogram og kortlagt effekter, administrationsprocenter og underkendelsesrisici ved de enkelte ordninger. På denne baggrund programmeres færre men større og bredere ordninger end i foregående landdistriktsprogram. Dette princip håndhæves med henblik på at opnå forenkling, forbedret effekt og reduktion af underkendelsesrisici.

Behovene hvad angår EU-prioritet 3 (fremme af fødevarerækedens organisation, herunder behandling og afsætning af landbrugsprodukter, dyrevelfærd og risikostyring i landbruget) beskrives som behov nr. 06 og nr. 07 i listen over identificerede behov for fremme af landbrug og landdistriktsudvikling i afsnit 4.2. En programindsats under denne prioritet fravælges imidlertid for at opnå en fokusering og forenkling af programindsatsen indenfor begrænsede budgetmidler. Mange af programindsatserne under de andre EU-prioriteter vil imidlertid forfølge målsætningerne i EU-prioritet 3 indirekte, herunder indsatserne for information og formidling af viden om omstilling til nye processer, teknologier og kvalitetsstandarder inden for landbruget under ordningerne M01a og M16b, fremme af investeringer i ny teknologi og omstrukturering, som kan medføre forbedret dyrevelfærd under ordning M04a og økologisk investeringsstøtte under ordning M04b.

Ved aktivering af de valgte foranstaltninger og EU-prioriteter bidrager programmet med finansiering af en lang række regeringsmålsætninger og -indsatser. En række målsætninger på miljø-, natur-, økologi- og landdistriktsområdet har ligget til grund for valget af hvilke indsatser, som forfølges med programmidler. Langt størstedelen af natur- og miljøindsatsen under programmet vil understøtte implementering af vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne.

Programindsatsen vil skulle bidrage til opfølgning på Natur- og Landbrugskommissionens anbefalinger (se kapitel 14), herunder ikke mindst via de indsatser, der følger af vand- og naturplanlægningen i medfør af Vandrammedirektivet og Natura-2000 direktiverne.

EU strategier og handleplaner

Valget af prioriteter og fokusområder begrundes endvidere i ønsket om at implementere EU strategier og direktiver om vækst og bæredygtighed, idet sammenhængen til EU direktiver og målsætninger er beskrevet i bilag 3 og bilag 4.

LEADER og landdistriktsudvikling

LEADER-tilgangen anvendes til gennemførelse af programindsatsen under EU-prioritet 6. Effekten af LEADER-indsatsen forventes at styrket i forhold til tidligere programperioder ved at målrette midlernes anvendelse mod beskæftigelse og udvikling af rammevilkårene i landdistrikterne.

Det overordnede princip bag LEADER-metoden er at sikre en høj grad af lokal indflydelse i forbindelse med gennemførelse af programindsatsen. Det strategiske fokus for LEADER-metoden er, at lokale deltagere skal inddrages i beslutningen om anvendelsen af landdistriktsmidlerne, der er afsat til denne indsats, og at der dermed findes lokale løsninger til de lokale udfordringer. LEADER implementeres under fokusområde 6B gennem lokale udviklingsstrategier, som udarbejdes af de lokale aktionsgrupper. Dermed aktiveres de lokale aktører, og indsatsen tilrettelægges efter lokale behov og muligheder. Udviklingsstrategierne skal styrke den territoriale sammenhæng og synergivirkningerne mellem foranstaltninger samt tage sigte på landdistriktsøkonomien og -befolkningen i bredere forstand. Regeringen har derudover iværksat en lang række andre initiativer, der forbedrer rammevilkårene i landdistrikts- og yderområder, styrker kommunernes muligheder og støtter erhvervslivets forudsætninger. Der er tale om en vedholdende og ambitiøs indsats, som vil forfølge de identificerede behov for udvikling af landdistrikts- og yderområderne. For en gennemgang af udvalgte af initiativer henvises til bilag 3.

Prioritering mellem programmål

Specifikt prioriteres der mellem programmålene efter følgende pejlemærker:

- på natur- og miljøområdet prioriteres de direktivimplementerende indsatser
- økologiindsatser skal understøtte regeringens målsætninger på økologiområdet, og der er afsat midler til en stigning i det økologiske areal til 218.000 hektar i 2020
- indsatser inden for målene for vækst og konkurrenceevne samt landdistriktsudvikling fortsættes men nedjusteres i lyset af den lavere finansielle ramme for programmet i forhold til 2007-2013
- der skal ske en forenkling af indsatserne under programmet

Landdistriktsprogrammet vil fortsat være en central finansieringskilde for implementering af Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne.

Denne prioritering afspejles i fordelingen af budgettet på indsatser jf. afsnit 10, hvor den altovervejende del allokeres til forfølgelse af fællesskabsmålet om sikring af bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag, primært gennem programindsatser under EU-prioritet 4.

Landdistriktsprogrammet i 2016

I 2015 er der truffet politisk beslutning om udmøntning af indsatsen i landdistriktsprogrammet for 2016 og herunder fleksmidlerne overført til landdistriktsprogrammet fra den fælles landbrugspolitik søjle I. Som følge heraf er der besluttet en mindre omprioritering mellem programmålene, idet der fortsat er fokus på direktivløftende natur- og miljøindsatser, økologi og erhvervets vækst og konkurrenceevne. For eksempel er indsatsen for vandmiljøet opprioriteret. Den ændrede prioritering har betydet ændringer i programmets kvantificerede mål, der fremgår af tabel 5.4. Der er afsat flere midler under fokusområderne 1B, 4A-B-C (landbrug), 5B, 5D og 6B, hvorfor de tilhørende programmål er forøget. Der er afsat færre midler til indsatser i skove (fokusområde 4A og 4B (skov)), samt færre midler til investeringer i vedvarende energiproduktion (fokusområde 5B), hvorfor målkategorierne T8, T11 og T16 er nedjusteret.

Landdistriktsprogrammet fra 2017

I forbindelse med den politiske aftale om en fødevarer- og landbrugspakke af 22. december 2015 blev der truffet beslutning om udmøntning af indsatsen i landdistriktsprogrammet i 2017-2020. Beslutningen indebærer en omprioritering af programmidlerne, idet fordelingen af midler fortsat skal tilgodese behovene i landdistrikterne.

Der er aftalt en ændret prioritering mellem programmets fire hovedområder, som er:

- Vækst og konkurrenceevne
- Økologi
- Natur og miljø
- Landdistriktsudvikling (LAG)

Landdistriktsprogrammet vil fortsat være et balanceret program, der sikrer et konkurrencedygtigt erhverv, hensyn til økologi, bæredygtig forvaltning af naturressourcer og udvikling af landdistrikterne.

I 2017-2020 prioriteres i gennemsnit 138 mio. kr. årligt til staldindsats og miljøteknologi, midler til en stigning i det økologiske areal til 218.000 hektar i 2020 samt i gennemsnit 259 mio. kr. årligt til naturindsatser, særligt græsningsprojekter på Natura 2000-arealer samt skovindsatser.

Landdistriktsprogrammet skal understøtte landbrugets konkurrenceevne og den fremtidige kvælstofindsats i form af målrettede indsatser og regulering. Derfor prioriteres en ekstra pulje til kvælstofindsatser på i gennemsnit ca. 270 mio. kr. årligt udover det eksisterende niveau. Den nye pulje til kvælstofindsatser på i gennemsnit ca. 270 mio. kr. årligt anvendes til etablering af kollektive kvælstofvirkemidler i form af fx minivådområder, vådområder og skovrejsning på i gennemsnit ca. 233 mio. kr. årligt samt til kompensation i forbindelse med målrettet regulering på i gennemsnit ca. 37 mio. kr. årligt. Hertil kommer yderligere midler uden for landdistriktsprogrammet. Som følge af denne prioritering opjusteres målkategorierne T9, T10 og T12.

Kompensation i forbindelse med målrettet regulering indføres i landdistriktsprogrammet med virkning fra

2020. Ved at prioritere flere midler til kvælstofreducerende indsatser hentes yderligere 1.435 tons kvælstof frem mod 2021, idet det forventes, at indsatsen videreføres i en kommende programperiode. Endvidere bidrager den målrettede regulering med en kvælstofreducerende indsats på 3.500 tons kvælstof frem mod 2021. Desuden fortsættes ordningen for udtag af lavbundsgrunde med klimafokus. Herved sikres en klimaeffekt på ca. 35.000 ton CO₂ om året fra 2020. Da indsatsen for fastholdelse af lavbundsprojekter er 20-årig vil dette kun få begrænset effekt i indeværende programperiode, hvorfor mållindikatoren T18 nedjusteres.

Fordelingen af midler i 2017-2020 afspejler omprioriteringer i naturindsatserne (prioritet 4, fokusområde 4A), herunder indsatser i skove. Til visse indsatser afsættes der gennemsnitligt flere midler pr. år i 2017-2020 set i forhold til 2016 – dette omfatter skovrejsning (også jf. ovenfor) og Pleje af græs- og naturarealer. Til andre indsatser afsættes der færre midler, idet der i stedet iværksættes nationale indsatser, som er politisk besluttet ved Aftale om en Naturpakke af 20. maj 2016. Disse omfatter bl.a. udlægning af skov til biodiversitetsformål, en indsats for bedre sammenhængende natur og forbedring af levesteder for arter samt etablering af en tilskudsordning til etablering af læhegn med fokus på at fremme og bevare biodiversiteten i det åbne land. I Naturpakken er der aftalt indsatser for i alt 363,5 mio. kr. i 2016-2019. Som følge af denne prioritering nedjusteres mållindikatorerne T8 og T11.

Som følge af denne prioritering afsættes der færre midler til produktive investeringer på landbrugsbedrifter. I den nuværende situation er vurderingen, at denne prioritering bedst kan understøtte landbrugets behov for en styrkelse af konkurrenceevnen på en måde, der samtidig tilgodeser miljøet og naturen. Der afsættes derfor færre midler til investeringer i omstrukturering og modernisering, investeringer i energieffektivitet (fokusområde 5B), investeringer i vedvarende energi (fokusområde 5C) og investeringer, der begrænser klimagas- og ammoniakudledningen (fokusområde 5D). Således nedjusteres mållindikatorerne T4, T15, T16 og T17, samt de programspecifikke mållindikatorer T-DK01, T-DK02 og T-DK03.

Som følge af aftalen om udmøntning af landdistriktsprogrammet er der desuden afsat færre midler til ordningen for lokale aktionsgrupper i 2017-2020. Denne prioritering medfører, at mållindikator T23 nedjusteres. Regeringen har dog fremlagt en række initiativer, som betyder, at dette formål stadig tilgodeses. Det er bl.a. sket som led i regeringens strategi for vækst og udvikling i hele Danmark, som blev fremlagt den 24. november 2015, jf. beskrivelsen i bilag 3, afsnit 3.3.

Endvidere er der ikke afsat midler til ordningen Erhvervsudvikling (M01a og M16b) i 2017-2020. Aktører i dansk landbrug vil dog fortsat arbejde for at udvikle nye innovative løsninger, idet der pågår sådanne aktiviteter uden tilskud fra landdistriktsprogrammet, fx med finansiering fra landbrugets fonde. Mållindikatorerne T1, T2 og T3 nedjusteres som følge af denne prioritering. Ordningen Samarbejde om bæredygtig produktion af biomasse (M16a) udgår af programmet. Der har ikke hidtil været afsat midler til ordningen, lige som der ikke er det i den resterende programperiode 2017-2020.

Med henblik på at effektivisere afløbet af midler under Landdistriktsprogrammet 2017-2020 samt at lette de administrative byrder lægges der vægt på en simpel udformning af ordningerne.

EU Mål (Artikel 4 i 1305/13)	EU Prioritet (Artikel 5 i 1305/13)	EU Fokusområde (Artikel 5 i 1305/13)
1) Landbrugets konkurrenceevne 2) Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag 3) En afbalanceret territorial udvikling	1) Fremme af videns overførsel og innovation inden for landbrug, skovbrug og landdistrikter	1A) Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af videns basen i landdistrikterne
		1B) Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarereproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater
1) Landbrugets konkurrenceevne	2) Styrkelse af bedrifternes levedygtighed og konkurrenceevnen for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og den bæredygtige forvaltning af skove	2A) Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget
2) Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag	4) Genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer i tilknytning til landbruget og skovbruget	4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber
		4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider
		4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden
1) Landbrugets konkurrenceevne 2) Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag	5) Fremme af ressourceeffektivitet og støtte til overgangen til en klimaresistent lavemissionsøkonomi i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren	5B) Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og indenfor forarbejdning af fødevarer
		5C) Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomien
		5D) Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget
3) En afbalanceret territorial udvikling	6) Fremme af social integration, fattigdomsbekæmpelse og økonomisk udvikling i landdistrikterne	6B) Fremme af lokaludvikling i landdistrikterne

Tabel 21 Sammenhæng mellem fællesskabsmål, prioriteter og fokusområder

5.2. Kombinationen af og begrundelsen for foranstaltningerne til udvikling af landdistrikterne for hvert fokusområde, herunder begrundelsen for de finansielle tildelinger til foranstaltningerne og de finansielle ressourcers tilstrækkelighed i lyset af de satte mål nævnt i artikel 8, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1305/2013. Kombinationen af foranstaltninger inkluderet i interventionslogikken skal baseres på dokumentation fra SWOT-analysen og begrundelsen og prioriteringen af behov omhandlet i afsnit 5.1

5.2.1. P1: fremme af vidensoverførsel og innovation inden for landbrug og skovbrug og i landdistrikter

5.2.1.1. 1A) Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne

5.2.1.1.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)
- M16 — Samarbejde (artikel 35)

5.2.1.1.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der er generelt behov for støtte til at sikre, at der er adgang til information og formidling af viden om, hvordan nye processer og teknologier implementeres og anvendes inden for de primære sektorer. Det kan medvirke til at sikre dansk landbrugs, gartneris og skovbrugs konkurrencedygtighed under produktionsvilkår, hvor der skal tages større hensyn til miljø- og klimapåvirkning samt dyrevelfærd.

5.2.1.2. 1B) Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater

5.2.1.2.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M16 — Samarbejde (artikel 35)

5.2.1.2.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Indsatsen skal fremme udvikling og innovation i den danske landbrugs- og skovbrugssektor gennem samarbejdsprojekter. Det er således formålet at fremme sektorens konkurrencedygtighed og bæredygtige udvikling, herunder forbedre procedurerne til beskyttelse af miljøet og tilpasse sig klimaforandringerne. Indsatsen skal udmunde i udvikling og indførelse af nye produkter, nye processer, nye teknologier og ny praksis.

5.2.1.3. 1C) Fremme af livslang læring og erhvervsuddannelse inden for landbrug og skovbrug

5.2.1.3.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)

5.2.1.3.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.2. Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove

5.2.2.1. 2A) Forbedring af alle landbrugs økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget

5.2.2.1.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)
- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)
- M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)
- M16 — Samarbejde (artikel 35)

5.2.2.1.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Den stigende efterspørgsel efter fødevarer udgør et vækstpotentiale for landbrugssektoren. Men det kræver en særlig indsats at udnytte dette vækstpotentiale. Landbruget er som det første led i fødevarekæden fra jord til bord et meget vigtigt indsatsområde for at fastholde og forbedre konkurrenceevnen i den danske fødevareklynge.

Ved at skabe rammer for nye strukturinvesteringer i landbruget, herunder moderne produktionsanlæg, er det forventningen, at fødevareproduktionen kan øges uden at gøre skade på miljøet. Nye moderne staldanlæg kan samtidig give bedre vilkår for dyrene.

Der kan konstateres en voksende efterspørgsel efter produkter af høj kvalitet, hvilket bl.a. afspejles i en stigende efterspørgsel efter økologiske produkter. Økologien er et godt eksempel på, at fokus på kvalitet og bæredygtighed kan drive en udvikling af nye og sunde fødevarerprodukter til at blive en succes på markedet. En fortsat indsats for omlægning til økologisk produktion skal bidrage til at fremme produktion og salg af

bæredygtige højkvalitetsprodukter.

Investeringer i produktionen af biomasse skal fremme de nationale klimamålsætninger og målsætninger for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi.

Landbrugsproduktionen er udsat for en række risikofaktorer. Produktionen er blandt andet afhængig af klimaet, forekomster af dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb og ugunstige vejrforhold. Landbruget oplever stigende problemer med at dække sine produktionstab som følge af klimahændelser, især oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør i Danmark. Der kan i tilfælde af katastrofale hændelser være behov for at støtte landmændenes afholdelse af udgifter til genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser samt indførelse af passende forebyggende foranstaltninger herefter.

5.2.2.2. 2B) Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen

5.2.2.2.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.2.2.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.3. Prioritet 3: Bedre tilrettelæggelse af fødevarekæden, herunder forarbejdning og markedsføring af landbrugsprodukter, dyrevelfærd og risikoforvaltning i landbruget

5.2.3.1. 3A) Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden ved hjælp af kvalitetsordninger, der tilfører landbrugsprodukterne merværdi, fremstød på lokale markeder og korte forsyningskredsløb, producentsammenslutninger og -organisationer og brancheorganisationer

5.2.3.1.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.3.1.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.3.2. 3B) Støtte til bedriftsrisikoforebyggelse og -styring

5.2.3.2.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.3.2.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.4. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug

5.2.4.1. 4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder og i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, og af landbrug af høj naturværdi samt af de europæiske landskaber

5.2.4.1.1. Foranstaltninger for landbrugsjord

- M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)
- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)
- M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)
- M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)
- M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)
- M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)
- M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)
- M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

5.2.4.1.2. Foranstaltninger for skovbrugsarealer

- M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)
- M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

5.2.4.1.3. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Indsatsen for fastholdelse og fremme af biodiversitet skal bidrage til at opretholde resultaterne fra tidligere planer, herunder nationale naturplaner, pesticidplan, målsætninger for skovene og mål om at reducere udledningen af drivhusgasser. Indsatsen skal endvidere bidrage til at forfølge mål om grøn omstilling. Dette vil blive efterstræbt gennem projektstøtte, arealbaserede aftaler, opsøgende og faciliterende aktiviteter, innovation og anvendelse af ny teknologi.

Indsatsen fokuseres på udpegede geografiske områder målrettet imod implementering af Natura 2000-direktiverne fremfor på hele landbrugsarealet. Indsatsen målrettes snævert både geografisk og emnemæssigt for at opnå størst mulig naturværdi for støttemidlerne. Indsatsen vil i øvrigt supplere søjle I indsatsen for fastholdelse af biodiversitet på hele landbrugsarealet gennem krydsoverensstemmelses- og grønningskravene og den nationale indsats ved bl.a. naturbeskyttelsesloven, miljøbeskyttelsesloven og lov om drift af landbrugsjorder.

Ved permanent udtagning eller ekstensivering af landbrugs- og skovarealer i udpegede områder (flerårige driftsaftaler, jordfordeling, forkøbsret) kan fragmenteringen i naturen reduceres og der kan sikres bedre sammenhæng mellem halvkulturområder og egentlige naturområder, hvorved der kan sikres mere natur for pengene og en mere effektiv indsats for biodiversiteten bl.a. i Natura 2000-områderne. Også tilskud til biodiversitetsvenligt skovbrug kan bidrage til at opfylde internationale og EU-målsætninger om biodiversitet, specielt hvis arealerne sikres permanent.

Endvidere kan der udlægges arealer for landbrugets tilpasning til og modvirkning af klimaforandringerne, idet kulstof frigives, når arealerne dyrkes. Varige aftaler om udtagning forventes således at kunne sikre en bedre beskyttelse af naturen og mindske de administrative byrder.

Endelig forventes arealtilskud til økologisk jordbrug at kunne medvirke til såvel at reducere udledning af pesticider, øge biodiversiteten og øge kulstofpuljen i jorden.

Foranstaltningen M07 er desuden programmeret under dette fokusområde for at kunne finansiere udestående betalinger af støtte på tilsagn afgivet i forrige programperiode under støtteordningen ABB 323 Naturarv.

5.2.4.2. 4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider

5.2.4.2.1. Foranstaltninger for landbrugsjord

- M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)
- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)
- M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)
- M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)
- M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)
- M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)
- M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

- M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

5.2.4.2.2. Foranstaltninger for skovbrugsarealer

- M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)
- M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

5.2.4.2.3. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Indsatsen skal bidrage til at forfølge nationale mål om bæredygtighed i landbruget, grøn økonomi og en konkret indsats overfor stigende forureningsproblemer, ressourcemangel og klimaforandringer, herunder de fælles klimamålsætninger og regeringens 40 pct. reduktionsmål for drivhusgasser i 2020.

Indsatsen fokuseres på udpegede geografiske områder målrettet imod implementering af Vandrammedirektivet fremfor på hele landbrugsarealet. Indsatsen målrettes snævert både geografisk og emnemæssigt for at opnå størst mulig forbedring af vandkvaliteten for støttemidlerne. Indsatsen skal endvidere bidrage til at opretholde resultaterne fra tidligere planer, herunder nationale vandplaner, pesticidplan og mål om at reducere udledningen af drivhusgasser med 40 pct. i 2020 i forhold til 1990.

Dette vil blive efterstræbt gennem projektstøtte, arealbaserede aftaler, arealbaseret regulering, opsøgende og faciliterende aktiviteter, innovation og anvendelse af ny teknologi. Der vil være behov for arealkompensation for såvel påtagede som pålagte forpligtelser i medfør af vandplanerne.

Etablering af vådområder bør fremmes gennem tiltag til fremme af anlæg og pleje af vådområder, herunder gennem permanent udtagning eller ekstensivering af landbrugs- og skovarealer (flerårige driftsaftaler, jordfordeling, forkøbsret). Endvidere kan der udlægges arealer som led i klimatilpasning, ligesom det ved permanent udtagning af arealer også er muligt at modvirke klimaforandringerne, idet kulstof frigives, når arealerne dyrkes.

Arealtilskud til økologisk jordbrugsproduktion forventes at kunne medvirke til at reducere landbrugets effekt på vandmiljøet ved at reducere udledningen af pesticider.

Kompensation ved varige aftaler med flerårige arealbetalinger forventes i kombination med jordfordeling at sikre en bedre beskyttelse af vandmiljøet og mindske de administrative byrder med forvaltning af tilskud under ordningerne.

1-årige arealtilskud til den målrettede kvælstofregulering kompenserer obligatoriske kvælstofreducerende indsatser med henblik på bedre beskyttelse af vandmiljøet.

Indsatsen vil i øvrigt supplere søjle I indsatsen for bedre vandforvaltning på hele landbrugsarealet gennem krydsoverensstemmelses- og grønningsskravene og den nationale indsats ved bl.a. miljøbeskyttelsesloven og miljømålsloven.

5.2.4.3. 4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

5.2.4.3.1. Foranstaltninger for landbrugsjord

- M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)
- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)
- M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)
- M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)
- M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)
- M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)
- M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)
- M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

5.2.4.3.2. Foranstaltninger for skovbrugsarealer

- M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)
- M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

5.2.4.3.3. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Som resultat af efterspørgselen efter landbrugsjord og landbrugets overvindelse af de fysiske forhindringer for dyrkning såsom vandlidende arealer, bliver lavtliggende arealer ofte anvendt til intensivt landbrug i Danmark. Lavtliggende områder påvirkes kraftigt af jordbearbejdning og dræning, som resulterer i tab af organisk materiale og næringsstoffer, stigninger i udledningen af drivhusgasser, reduktion af kulstofpuljen i jorden og udvaskning af nitrat til vandmiljøet.

Der arbejdes nationalt for at nå EU-målene for reduktion i udledningen af kuldioxid og drivhusgasser og for forbedring af forholdene for biodiversiteten, der skal opfyldes i 2020. Der arbejdes inden for et bredt udsnit af de økonomiske sektorer for at opnå emissionsreduktionsmålet. For så vidt angår initiativer i landbrugssektoren, menes bevaring af lavtliggende tørvejorde at have stor betydning for udledningen af CO₂ og andre drivhusgasser.

Ændring og restaurering af hydrologiske forhold og omlægning til ekstensivt landbrug på lavtliggende projektområder forventes at have stor betydning med hensyn til tab af organisk materiale og i forhold til at reducere udledningen af drivhusgasser, opbygning af kulstofpuljen i jorden, udvaskning af næringsstoffer til vandmiljøet, og til fremme af jordens biodiversitet. En tilsvarende effekt forventes at kunne opnås gennem arealtilskud til økologisk jordbrugsproduktion.

5.2.5. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO₂-emissioner i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren

5.2.5.1. 5A) *Effektivitetsforbedringer i vandforbruget i landbruget*

5.2.5.1.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.5.1.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

Indsatsen under støtteordningen for investeringer i ny miljøteknologi til forfølgelse af andre fokusområder i medfør af landdistriktsforordningens artikel 17 (1a) forventes dog at ville bidrage indirekte til dette fokusområde (sekundære output).

5.2.5.2. 5B) *Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer*

5.2.5.2.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)

5.2.5.2.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Dansk jordbrug, herunder især husdyrproduktionen, står over for stadigt stigende krav på natur og miljøområdet. Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens krav til bæredygtighed, skal der fremadrettet produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. For at imødegå disse udfordringer skal investeringer i ny miljøteknologi sikre en fortsat optimering af produktionsprocesser og dermed sektorens konkurrenceevne under produktionsvilkår, hvor der tages hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkninger samt dyrevelfærd. Disse krav giver behov for mere fokus på den enkelte bedrifts miljøpåvirkning og behov for investeringer i miljøteknologi, der kan reducere belastningen af miljø, natur og naboer.

5.2.5.3. 5C) *Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomien*

5.2.5.3.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)
- M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)

5.2.5.3.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Landbruget, skovbruget og landdistrikterne spiller en væsentlig rolle i udviklingen af bioøkonomien. Landbruget står for en stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil mv. Landbruget bør deltage i omstillingen til bioøkonomi bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, ligesom landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på.

Da biomasse generelt er dyrt at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne. Dertil kommer, at Danmark er førende inden for flere af de teknologier, der indgår i bioøkonomien, eksempelvis inden for forbehandling af biomasse, anvendelsesorienteret forskning i industriel biotek samt kemiske og biologiske katalysatorer, som indgår i produktionen af bæredygtige biobaserede produkter. Investeringer i bæredygtig produktion af biomasse skal fremme de nationale klimamålsætninger og målsætninger for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi. Indsatsen skal bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer.

Foranstaltningen M07 Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20) programmeres under dette fokusområde for at kunne finansiere udestående betalinger af støtte på tilsagn i forrige programperiode under ordningen ABB 321 Biogasanlæg.

5.2.5.4. 5D) Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget

5.2.5.4.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)
- M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)
- M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

5.2.5.4.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Dansk landbrug, herunder især husdyrproduktionen, står over for stadigt stigende krav på natur- og miljøområdet, samtidigt med strukturudviklingen mod større produktionsenheder, giver mere fokus på den enkelte bedrifts påvirkning af omgivelserne og skaber behov for investeringer i fysiske aktiver, der kan reducere belastningen af miljø, natur og naboer. Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens krav til bæredygtighed, skal der fremadrettet produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. For at imødegå disse udfordringer skal der investeres i ny miljøteknologi, hvilket kan sikre en fortsat optimering af produktionsprocesser og dermed sektorens konkurrenceevne under produktionsvilkår, hvor der tages stort hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkninger og dyrevelfærd.

Desuden gives der tilskud til ikke-produktive investeringer i naturprojekter på kulstofrige lavbundsgrunde, som reducerer nedbrydningen af jordens kulstofpulje og dermed mindsker udledningen af drivhusgasser.

Den målrettede kvælstofregulering - hvis primære sigte er reduktion af kvælstofudledning - bidrager indirekte også til reduktion af landbrugets udledning af drivhusgasser.

5.2.5.5. 5E) Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug

5.2.5.5.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.5.5.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Alle indsatserne vil primært have til formål at beskytte og genetablere natur og biodiversitet og forbedre vandmiljøet, herunder at reducere brugen af pesticider og plantebeskyttelsesmidler, reducere udvaskningen af kvælstof og fosfor til vandmiljøet bl.a. gennem konvertering til ekstensive former for landbrug, denitrifikation og aflejring af fosfor i oversvømmede områder.

Følgende indsatser vil som sekundært fokusområde men i udpræget grad også bidrage til at øge kulstofindholdet i jord og biomasse og dermed i sidste ende til at modvirke klimaforandringerne:

- M01a Erhvervsudvikling (projekter om viden overførsel indenfor den primære jordbrugssektor)
- M04a Investeringer i miljøteknologi i landbruget,
- M04b Investeringer i økologisk landbrug,
- M04d Etablering af N og P Vådområder, Projekter på lavbundsjorder
- M08a Etablering af skov
- M10a Fastholdelse af N og P Vådområder og projekter på lavbundsjorder
- M11 Økologisk arealtilskud M16b Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)

5.2.6. P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne

5.2.6.1. 6A) Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse

5.2.6.1.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.6.1.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.6.2. 6B) Fremme af lokaludvikling i landdistrikterne

5.2.6.2.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

- M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)

5.2.6.2.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Regeringen har som mål at fremme jobskabelse gennem sikring og forbedring af danske virksomheders konkurrenceevne og evne til at skabe værdi. Gode rammevilkår for erhvervslivet skal være med til at bane vejen for vækst, øget beskæftigelse og indkomster. Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt.

En række mindre byer og landsbysamfund i yderområderne bliver efterladt med tomme huse og faldende huspriser til følge, større afstand til offentlige serviceydelser og dårlige boliger, der udlejes til husstande med meget små indkomster. Samtidig falder beskæftigelsen mere i landdistrikterne end i byerne, erhvervsstrukturen er under pres fra den generelle udvikling og uddannelsesniveaet er lavere.

Gennemførelsen af LAG projekter (via lokale aktionsgrupper) er med til at styrke det enkelte lokalområdes identitet og får sat en udvikling i gang, der understøtter erhvervsudvikling, rammevilkår, turisme og bosætning.

LEADER-metoden anvendes for hele indsatsen under prioritet 6.

Støtteforanstaltningerne skal bidrage til at:

- Forbedre rammevilkår med henblik på at skabe ny beskæftigelse og vækst i landdistrikterne
- Fremme etablering og udvikling af nye virksomheder i landdistrikterne og basale servicefaciliteter
- Understøtte samarbejde om udvikling af nye virksomheder, produkter, processer og teknologier i landdistrikterne
- Styrke opbygning af lokale ressourcer, herunder viden og kompetencer for at fremme entreprenørskab og samarbejde

5.2.6.3. 6C) Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i landdistrikterne.

5.2.6.3.1. Valg af landdistriktsudviklingsforanstaltninger

5.2.6.3.2. Kombination af og begrundelse for foranstaltninger om udvikling i landdistrikterne

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.3. En beskrivelse af, hvordan de tværgående mål vil blive håndteret, herunder de specifikke krav i artikel 8, stk. 1, litra c), nr. v), i forordning (EU) nr. 1305/2013

Innovation

Der er behov for udvikling og anvendelse af nye teknologier, metoder og systemer i jordbrugs- og fødevarerektoren med fokus på produktivitet, effektivitet, miljø, klima, bedre og sundere fødevarer af høj kvalitet, økologi og dyrevelfærd. Der er behov for at fremme innovative tiltag og driftsformer på landbrugsjord, der kan fungere som buffer for klimaforandringer, herunder at sammentænke programindsatsen for miljø, natur og vandkvalitet med behovet for større robusthed overfor oversvømmelser med videre i et ændret klima. Samtidig er der behov for innovation for at øge udbuddet af nonfood-produkter og vedvarende energikilder, der samtidig reducerer udledningen af drivhusgasser.

Innovationsaktiviteterne bør også fokusere på en mere intelligent og målrettet regulering, den stigende efterspørgsel efter sikre og sunde fødevarer, den stigende globale konkurrence, manglen på radikal innovation samt lettere tilgang til finansieringskilder. Der identificeres endvidere et behov for at fremme innovation generelt i landdistrikterne. Erhvervsstrukturen i landdistrikterne er domineret af små og mellemstore virksomheder, som ikke i samme grad som store virksomheder har haft tradition for eller kapacitet til at opnå vækst gennem innovation.

Målsætningen om innovation tildeles en central placering i udmøntningen af landdistriktsprogrammet. Innovation er afgørende for udvikling af levedygtige virksomheder med fokus på produktivitet, konkurrencedygtighed og vækst. Innovation i virksomhederne handler om, at viden- og erhvervsaktørerne kommunikerer og inspirerer hinanden, udveksler viden og samarbejder. Samarbejde om innovation skal give inspiration til at gå nye veje og bryde indarbejdede traditioner, vaner og rutiner. Der vil blive lagt op til samarbejde mellem videns institutioner og erhvervsaktører for at fremme innovation under ordningen for erhvervsudvikling (M01a og M16b), ordningen for miljøteknologi (M04a), ordningen for investeringer i økologi (M04b) og ordningen for omlægning til bioøkonomi (M04) og LEADER ordningen (M19). De øvrige programindsatser vil blive tilrettelagt for så vidt muligt at opnå innovation.

EIP

Danmark er aktiv indenfor en række initiativer i netværket for det Europæiske Innovationspartnerskab for landbrugets produktivitet og bæredygtighed (EIP), ikke mindst gennem aktiv deltagelse fra danske universiteter og danske landbrugs viden- og innovationscenter, SEGES. Danmark deltager i en række EIP fokusgrupper, herunder grupperne for økologisk landbrug, dyrehold og reduktion af brugen af antibiotika, integreret skadedyrsbekæmpelse (IPM), integreret præcisionslandbrug, genetiske ressourcer og rentabiliteten af permanente græsarealer. SEGES arbejder derudover på forslag til to nye fokusgrupper om mekanisk ukrudtsbekæmpelse og bedriftsrådgivning og er i færd med at identificere potentielle temaer for fokusgrupper inden for svinesektoren. Endvidere er SEGES aktiv i et EIP netværk, Europæiske Kvæg innovationspartnerskab (ECIP), og overvejer at ansøge om oprettelse af et andet inden for svinesektoren sammen med andre EU-lande.

Landdistriktsforordningen giver muligheder for at støtte etablering af samarbejdsprojekter under EIP, såkaldte operationelle grupper (OG), som kan bidrage til innovation i landbrugssektoren og fødevarer- og skovbrugssektoren (sub-measure 16.1). Gennem OGerne er det forhåbningen at fremme innovation via en behovsdrivet tilgang, hvor aktører i erhvervsliv og lokalsamfund kan virkeliggøre deres ideer til ny innovation, som ellers ikke ville blive afprøvet på myndighedernes, viden institutionernes eller

erhvervsorganisationernes initiativ.

I nærværende program iværksættes ikke en støtteaktivitet med det specifikke formål at fremme etablering af OG'er. Ansøgere under ordning M16 kan imidlertid anmode om, at deres projektansøgning defineres som en OG-ansøgning.

Danmark har en lang tradition for at udføre anvendt forskning og udvikling i tæt samarbejde med den lokale rådgivning og primærproducenterne. Dansk landbrug har gennem årene udviklet et omfattende og vidtforgrenet rådgivnings- og vidensformidlingssystem til gavn for landbrugsbedrifterne centraliseret omkring bl.a. SEGES og Økologisk Landsforening (se afsnit 4.1). De to institutioner gennemfører anvendte forskningsprojekter i tæt samarbejde med universiteter, GTS-institutter, de lokale rådgivningscentre, primærproducenter samt virksomheder om problemstillinger og udfordringer, der er vigtige for fødevarerhvervet. Projekterne bliver defineret i en bottom up-proces, hvor primærproducenterne i bestyrelsen for SEGES identificerer vigtige spørgsmål og problemer, der skal løses. Dette rådgivnings- og vidensformidlingssystem og den måde, den danske landbrugssektor arbejder med udvikling og implementering af forskning og innovation, er helt i tråd med virkemåde, formål og mål for OG'erne og EIP.

Endvidere implementerer Miljø- og Fødevarerministeriet som en anden væsentlig finansieringskilde til innovation den nationale erhvervsstøtteordning Grønt Udviklings- og demonstrationsprogram (GUDP). GUDP er designet, så ordningen stimulerer forskere, fødevarer virksomheder, landmænd og fiskere til at arbejde sammen om at sikre vækst, samtidig med, at de løser væsentlige samfundsudfordringer, f.eks. klima- og miljøproblemerne.

Miljø

Danmark er gennem EU's vandrammedirektiv forpligtet til at sikre, at vandløb, søer og kystvande har en god økologisk status senest i 2015. Det betyder, at der skal være gode livsbetingelser for planter og dyr. Udvaskningen til vandmiljøet af både kvælstof og fosfor er markant reduceret siden starten af 1990'erne, og siden 1994 har der været en stigning i antallet af vandløb med en god biologisk tilstand. Forurening med næringsstoffer fra landbruget og fra spildevandsudledning giver imidlertid fortsat algevækst og risiko for iltfattige forhold i søerne, fjordene og de indre farvande, til skade for planter, bunddyr og fisk. Der er endvidere fortsat behov for at forbedre de fysiske forhold i vandløb bl.a. gennem restaurering. Der er endvidere behov for at fortsætte arbejdet med implementering af Natura 2000-direktiverne samt EU's mål om biodiversitet for 2020.

For at nå de forventede mål i Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne vil der fremover skulle opnås en yderligere reduktion i udledningen af næringsstoffer og sprøjtemidler via en målrettet indsats for vandområder og naturområder, ligesom der fortsat er behov for en kontinuerlig naturplejeindsats ikke mindst i Natura 2000-områderne.

I den fortsatte gennemførelse af direktiver og planer vil der i langt højere grad skulle ske en geografisk målretning af indsatsen på natur-, klima- og miljøområdet. Det er samtidig vigtigt at give jordbrugserhvervet og den enkelte producent muligheder for at leve op til deres ansvar for natur- og miljøbeskyttelse, der skal sikre, at landets naturværdier bevares og udvikles for eftertiden. En større målretning af natur-, klima- og miljøindsatsen vil endvidere bidrage til en mere differentieret anvendelse af naturressourcerne. Alle programindsatserne vil generelt bidrage til fremme af miljø-, klima- og naturbeskyttelse, herunder

opfyldelse af EU's vand- og naturdirektiver samt reduktionsmålene for drivhusgasser fra ikke-kvote sektoren. Ordningerne vil samtidig bidrage til at afbøde de økonomiske virkninger for de berørte jordbrugere.

Der kan herunder opnås en række synergieffekter mellem indsatserne vedrørende natur, miljø og klima. Sigtet med indsatsen på natur- og miljøområdet kan med fordel tilrettelægges, så det også omfatter klimahensyn, hvilket samtidig vil forbedre omkostningseffektiviteten for ordningerne. Se oversigt i bilag over støtteordningernes primære og sekundære bidrag til biodiversitet, vand-, jord- og klimaforvaltning.

Målsætningerne for miljø og natur, herunder Natura 2000 områder, forfølges således gennem alle programmets indsatser, men især under fokusområderne 4A-C. En opgørelse over hektarmål for indsatserne under disse fokusområder ses nedenfor.

Afbødning af og tilpasning til klimaforandringer

Der er behov for at fremme tiltag og driftsformer på landbrugsjord, som reducerer drivhusgasudledningen eller som bidrager positivt til jordens kulstofpulje, tiltag som reducerer energi- og ressourceforbruget i jordbruget, fødevarersektoren og landdistrikterne, og tiltag som fremmer omstillingen fra kulstofbaseret- til vedvarende energi.

Danmark har under Kyoto-aftalen forpligtet sig til at reducere drivhusgasudledningen med 21 pct. i perioden 2008 til 2012 i forhold til 1990. Danmark har i reduktionsforpligtelsen tilvalgt ændringer i kulstofbalancen ved forvaltning af skove, landbrugsjord og vedvarende græsarealer, så disse tre elementer indgår ved opgørelsen af reduktionsforpligtelsen.

Danmark er bl.a. forpligtet til at reducere udledningerne af ikke-kvotebelagte drivhusgasser, som omfatter landbrugssektoren med 20 pct. i 2020 i forhold til 2005, (jf. EU beslutning 406/2009/EC artikel 2 og 3). Dertil kommer regeringens mål om at reducere Danmarks udledninger af drivhusgasser med 40 pct. i 2020 i forhold til 1990. Landbrugets udledninger udgør i dag ca. en tredjedel af Danmarks samlede ikke-kvotekomfattede emissioner.

En række tiltag vil fremme kulstofbinding i landbruget og skovbruget, herunder bl.a. en tilskudsordning til fremme af flerårige afgrøder, udlægning af yderligere efterafgrøder, forbud mod visse former for jordbearbejdning samt en tilskudsordning til udlægning af 10.000 ha vådområder.

En række virkemidler vil kunne bidrage positivt til jordens kulstofpulje, heraf flere under landdistriktsprogrammet: efterafgrøder, mellemafgrøder, pileflis til brændsel, udtagning af lavbundslande hhv. med og uden ophør af dræning, udtagning af højbund til græs eller skov, skovtræsforædling, reduceret jordbearbejdning, undladelse af pløjning af marker, samt udlægning af græsmarker i omdrift til vedvarende græsmarker. De fleste af disse virkemidler har derudover en gavnlig miljøeffekt i form af reduceret kvælstofudvaskning og kan bidrage til målsætningerne om mere og bedre natur.

Der skønnes ikke umiddelbart at være et behov for særlige klimatilpasningsaktioner eller forebyggende aktioner indenfor landbruget som følge af ændrede klimaforhold, men der er behov for at følge udviklingen og udvikle innovative tiltag på landbrugsjord, der kan fungere som buffer for oversvømmelser.

Følgende virkemidler er funktionelle i forhold til klimahensyn, idet de er effektive i forhold til at øge kulstofbinding:

- Skovrejsning. Skovarealet udgør i dag ca. 14,1 pct. af det samlede landareal, men den nationale

målsætning er, at dette areal skal fordobles til 20-25 pct. i løbet af en trægeneration, som er 80-100 år. Denne skovrejsning må også forventes at bidrage til en øget kulstofbinding i Danmark.

- Økologisk jordbrug. Ny forskning indikerer, at økologiske jordbrug bidrager med øget kulstoflagring sammenlignet med konventionelt landbrug. Dette skal dog opvejes mod den lavere produktion. Den danske ambition om at forøge det økologiske areal må dog alt andet lige forventes at bidrage med øget kulstofbinding i Danmark.
- Udtagning af kulstofholdige lavbundsjord. Ved at udtage landbrugsarealer permanent eller omlægge til ekstensivt landbrug er det muligt at bidrage til modvirkning af klimaforandringerne, idet kulstof frigives når arealerne dyrkes.
- Etablering og fastholdelse af vådområder på landbrugsjord samt udlægning af ådale for reduceret udvaskning af N og P
- Genetablering af naturlig hydrologi i Natura 2000-områder

Følgende virkemidler er multifunktionelle i forhold til klimahensyn, idet de kan medvirke til at reducere forbruget af energi, vand, gødningsstoffer eller pesticider i landbruget:

- Investeringer i miljøteknologi i landbruget
- Fremme af omstilling til bioøkonomi
- Investeringer i økologi
- Miljøbetings tilskud
- Vidensoverførsel og informationsaktivitet

Indsatserne under programmet vil generelt blive tilrettelagt, så de så vidt muligt også kan forfølge klimamålsætningerne, herunder om reduktion af landbrugets udledninger af drivhusgasser. Der vil blive afsøgt positive synergieffekter mellem indsatsen for fremme af natur-, miljø- og klimamålsætningerne indenfor landbrug og skovbrug, idet sigtet med indsatserne generelt bredes ud til også at omfatte klimahensyn. Denne tilgang vil samtidig forbedre omkostningseffektiviteten i ordningerne i forhold til målopfyldelse. I henhold til EU's flerårige budgetaftale for 2014-2020 henstilles det, at mindst 30 % af programmidlerne under CAP søjle II anvendes til klimarelaterede projekter. Denne henstilling vil blive forfulgt efter Kommissionens retningslinjer for, hvorledes denne andel opgøres. Målsætningerne for klima forfølges derfor bredt under programmet, men især under fokusområde 5B-D.

5.4. Oversigtstabel for interventionslogikken, der viser prioriteter og fokusområder udvalgt for programmer for udvikling af landdistrikterne, de kvantificerede mål og kombinationen af foranstaltninger anvendt til at opnå dem, herunder de planlagte udgifter (tabel automatisk genereret ud fra oplysningerne afgivet i afsnit 5.2 og 11)

Prioritet 1				
Fokusområde	Målindikatornavn	Målværdi 2025	Planlagte udgifter	Kombination af foranstaltninger
1A	T1: procentdel af udgifterne i henhold til artikel 14, 15 og 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013 i forhold til de samlede udgifter for landdistriktsudviklingsprogrammet (fokusområde 1A)	3,48%		M01, M16
1B	T2: Samlet antal samarbejdsprojekter, som modtager støtte under samarbejdsforanstaltningen (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013) (grupper, netværk/klynger, pilotprojekter...) (fokusområde 1B)	120,00		M16
1C	T3: Samlet antal deltagere, som er uddannet i henhold til artikel 14 i forordning (EU) nr. 1305/2013 (fokusområde 1C)	6.242,00		M01
Prioritet 2				
Fokusområde	Målindikatornavn	Målværdi 2025	Planlagte udgifter	Kombination af foranstaltninger
2A	T4: procentdel af landbrugsbedrifter med støtte fra et regionalt udviklingsprogram til investeringer i omstrukturering eller modernisering (P2A)	2,23%	125.275.225,00	M01, M04, M05, M16
Prioritet 4				
Fokusområde	Målindikatornavn	Målværdi 2025	Planlagte udgifter	Kombination af foranstaltninger
4A (agri)	T9: procentdel af landbrugsjord under forvaltningskontrakter for at støtte biodiversitet og/eller landskaber (fokusområde 4A)	17,67%	1.129.184.053,00	M01, M04, M07, M08, M10, M11, M12, M13
	T-DK01 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der støtter biodiversitet og/eller landskaber (4A) (landbrug) (%)	5,07%		
4B (agri)	T10: procentdel af landbrugsjord under forvaltningskontrakter for at forbedre vandforvaltningen (fokusområde 4B)	24,41%		
	T-DK02 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der	4,31%		

	forbedrer vandforvaltningen (4B) (landbrug) (%)			
4C (agri)	T12: procentdel af landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter for at forbedre forvaltningen af jorden og/eller forhindre jorderosion (fokusområde 4C)	11,41%		
	T-DK03 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der forbedrer forvaltningen af jorden og/eller forhindrer jorderosion (4C) (landbrug) (%)	1,09%		
4A (forestry)	T8: procentdel af skove/andre træbevoksede områder under forvaltningskontrakter for at støtte biodiversitet (fokusområde 4A)	0,75%		
	T-DK01 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der støtter biodiversitet og/eller landskaber (4A) (landbrug) (%)	5,07%		
4B (forestry)	T11: procentdel af skovbrugsjord under forvaltningskontrakter for at forbedre vandforvaltningen (fokusområde 4B)	0,11%		
	T-DK02 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der forbedrer vandforvaltningen (4B) (landbrug) (%)	4,31%	9.066.639,00	M08, M15
4C (forestry)	T13: procentdel af skovbrugsarealer, der er under forvaltningskontrakter for at forbedre forvaltningen af jorden og/eller forhindre jorderosion (fokusområde 4C)			
	T-DK03 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der forbedrer forvaltningen af jorden og/eller forhindrer jorderosion (4C) (landbrug) (%)	1,09%		
Prioritet 5				
Fokusområde	Målingindikatornavn	Målværdi 2025	Planlagte udgifter	Kombination af foranstaltninger
5B	T15: Samlede investeringer i energieffektivitet (fokusområde 5B)	50.238.467,00	20.095.387,00	M04
5C	T16: Samlede investeringer i vedvarende energiproduktion (i EUR) (fokusområde 5C)	62.261.701,00	17.724.843,00	M04, M07
5D	T17: procentdel af storkreaturenheder, der er påvirket af investeringer i forvaltning af dyreenheder med henblik på en reduktion af drivhusgas- og/eller	7,04%	108.916.655,00	M04, M10, M12

	ammoniakudledninger (fokusområde 5D)			
	T18: procentdel af landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter rettet mod reduktion af drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger (fokusområde 5D)	11,99%		
Prioritet 6				
Fokusområde	Måлиндikatornavn	Målværdi 2025	Planlagte udgifter	Kombination af foranstaltninger
6B	T21: procentdel af befolkningen i landdistrikter, der er omfattet af lokaludviklingsstrategier (fokusområde 6B)	50,87%	104.760.018,00	M19
	T22: procentdel af befolkningen i landdistrikter, der nyder godt af forbedrede tjenesteydelser/infrastruktur (fokusområde 6B)	5,06%		
	T23: Stillinger skabt i støttede projekter (Leader) (fokusområde 6B)	1.607,00		

5.5. En beskrivelse af den rådgivende kapacitet til at sikre reguleringskravene tilstrækkeligt med råd og støtte og støtte for aktioner i forbindelse med innovation til at dokumentere de foranstaltninger, der er truffet i henhold til artikel 8, stk. 1, litra c), nr. vi), i forordning (EU) nr. 1305/2013

Tilstrækkelig rådgivende kapacitet vedrørende de forskriftsmæssige krav til foranstaltningerne sikres gennem uddannelse af sagsbehandlere og vejledere i forvaltningsmyndigheden (Landbrugsstyrelsen, Miljøstyrelsen og Erhvervsstyrelsen), så medarbejderne er i stand til at levere fornøden vejledning til ansøger om regler, ansøgnings-, tilskuds- og kontrolprocedurer.

Landbrug

Derudover bistås ansøgere fra landbrugsbedrifter af et vidtforgrenet rådgivningsnetværk, centraliseret omkring Dansk Landbrugs Rådgivningscenter (DLBR) og Økologisk landsforening (ØL).

DLBR er et landsdækkende netværk bestående af 30 selvstændige rådgivningsvirksomheder og et fælles viden- og innovationscenter, SEGES. DLBR beskæftiger mere end 3.000 medarbejdere, hvis overordnede opgave er at rådgive og formidle viden til landmænd og gartnere. DLBR leverer uvildig rådgivning inden for områder som: Økonomi, jura, miljø, planter, husdyr, strategisk udvikling, virksomhedsledelse og energiproduktion. DLBR ejes af de danske landmænd og vil være trendsætter for levering af rådgivning, service og innovation til landbrug og erhverv på landet. SEGES er et partnerselskab og ejet af landbrugsorganisationen Landbrug & Fødevarer. Sammen med resten af DLBR servicerer centret 35.000 landmænd, 1.000 gartnerier og planteskoler samt 5.000 andre små og mellemstore virksomheder. ØL er et fællesskab for økologiske landmænd, virksomheder og forbrugere, som arbejder med faglig rådgivning, fremme af innovation inden for økologiske produkter og opsamling og udbredelse af viden og erfaringer.

Skov

For støtteordningerne indenfor skovområdet vejleder Miljøstyrelsen som forvaltningsmyndighed om såvel regelsættet, ansøgnings- og indberetningsprocedurer. Naturstyrelsen består desuden af en række decentrale administrative enheder med forstfagligt personale, som rådgiver skovejerne. Herudover yder flere private konsulentfirmaer rådgivning til skovejerne i Danmark.

LEADER

De aktører som bidrager til Lokalstyret udvikling gennem de lokale aktionsgrupper udgør en særlig gruppe af samarbejdspartnere i kraft deres organisering i private foreninger med egen bestyrelse og vedtægter. Foreningernes sekretariat varetages af professionelle landdistriktskoordinatorer, der referer direkte til den private forenings bestyrelse. I og med de lokale aktionsgrupper har til opgave at fortage den strategiske prioritering af fondens midler til lokalstyret udvikling, er der her et særligt behov for en velfungerende og tæt dialog mellem de lokale aktionsgrupper, ansøgere, tilskudsmodtagere og forvaltningsmyndigheden. Det tidligere Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter, nu Erhvervsstyrelsen (Erhvervsministeriet), har til formålet oprettet en netværksenhed, der bl.a. i samarbejde med forvaltningsenheden i ministeriet gennemfører møder, seminarer, workshop samt udarbejder skriftlig og elektronisk kommunikation for løbende at sikre sammenhæng og en sund forvaltning og effektiv implementering af den lokalstyrede udvikling. Netværksenden vil således besidde brede kompetencer og stor erfaring inden for offentlig forvaltning såvel som regionaludvikling, herunder landdistriktsudvikling. Den administrative indsats vil blive øget med henblik på at forbedre dialogen med tilskudsmodtager og kvaliteten i ansøgningerne og dermed sikre en kortere sagsbehandlingstid. Endvidere vil der blive taget initiativ til at forbedre de lokale aktionsgruppers selvevaluering af indsatsen med henblik på at forbedre sammenhængen mellem de

strategiske mål på såvel programniveau som i lokaludviklingsstrategierne og i forhold til resultaterne af de lokalstyrede operationer.

6. VURDERING AF FORHÅNDSBETINGELSERNE

6.1. Yderligere oplysninger

Ingen yderligere information.

6.2. Forhåndsbetælinger

Relevante forhåndsbetælinger på nationalt plan	Relevant forhåndsbetæling er opfyldt: ja/nej/delvist	Vurdering af opfyldelsen	Prioriteter/fokusområder	Foranstaltninger
P3.1) Risikoforebyggelse og risikostyring: Der foreligger nationale eller regionale risikovurderinger for katastrofehandtering, der tager højde for tilpasning til klimaforandringer.	yes	Er opfyldt.	3A, 3B	
P4.1) God landbrugs- og miljømæssig stand: Der er på nationalt niveau fastsat standarder for god landbrugs- og miljømæssig stand, jf. afsnit VI, kapitel I, i forordning (EU) nr. 1306/2013	yes	Er opfyldt.	P4	M08, M04, M12, M11, M10, M15
P4.2) Mindstekrav til gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter: Der er på nationalt plan fastlagt mindstekrav til gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter, jf. afsnit III, kapitel I, artikel 28, i forordning (EU) nr. 1305/2013	yes	Er opfyldt.	P4	M08, M15, M12, M11, M10, M04
P4.3) Andre relevante nationale standarder: Der er fastsat obligatoriske nationale standarder med henblik på afsnit III, kapitel I, artikel 28, i forordning (EU) nr. 1305/2013	yes	Er opfyldt	P4	M08, M11, M15, M04, M12, M10
P5.1) Energieffektivitet: Der er gennemført foranstaltninger med henblik på at fremme omkostningseffektive forbedringer af energieffektivitet i slutanvendelserne og omkostningseffektiv investering i energieffektivitet i forbindelse med opførelse eller renovering af bygninger.	yes	Er opfyldt.	5B	M04
P5.3) Vedvarende energi: Der er gennemført foranstaltninger med henblik på at fremme produktionen og distributionen af energi fra vedvarende energikilder.	yes	Er opfyldt.	5C	M04, M08, M16
G1) Ikke-forskelsbehandling der foreligger en administrativ kapacitet til gennemførelse og anvendelse af EU-lovgivningen og EU-politikken om ikke-forskelsbehandling på området for ESI-fondene.	yes	Er opfyldt.	P4, 6B, 1B, 5B, 5D, 2A, 1A, 5E, 5C	M15, M16, M11, M10, M20, M19, M04, M13, M12, M08, M01, M05
G2) Ligestilling: Der foreligger en administrativ kapacitet til gennemførelse og anvendelse af EU-lovgivningen og EU-politikken om ligestilling mellem kønnene på området for ESI-fondene.	yes	Er opfyldt.	P4, 5E, 5C, 1A, 1B, 6B, 5B, 2A, 5D	M20, M04, M10, M13, M19, M08, M11, M05, M15, M16, M12, M01
G3) Invaliditet/handicap: Der foreligger en administrativ kapacitet til gennemførelse og anvendelse af FN-konventionen om handicappedes rettigheder (UNCPRD) inden for ESI-fondene i overensstemmelse med Rådets afgørelse 2010/48/EF	yes	Er opfyldt.	P4, 5E, 1A, 5C, 2A, 5B, 1B, 6B, 5D	M15, M04, M16, M12, M13, M05, M08, M10, M11, M19, M20, M01
G4) Offentlige udbud: Der foreligger ordninger, som sikrer effektiv anvendelse af Unionens lovgivning om offentlige udbud inden for ESI-fondene.	yes	Er opfyldt.	P4, 6B, 5C, 5B, 1A, 5D, 2A, 1B, 5E	M08, M11, M10, M13, M19, M12, M05, M16, M15, M04, M01, M20
G5) Statsstøtte: Der foreligger ordninger, som sikrer effektiv anvendelse af Unionens statsstøtteregler på området for ESI-fondene.	yes	Er opfyldt.	P4, 5E, 5B, 1A, 1B, 5C, 2A, 6B, 5D	M15, M12, M11, M19, M05, M04, M20, M13, M10, M16, M08, M01
G6) Miljølovgivning vedrørende vurdering af virkninger på miljøet	yes	Er opfyldt.	P4, 5D, 5C, 5B, 1B, 2A, 6B, 5E, 1A	M13, M19, M11, M04,

(VVM) og strategisk miljøvurdering (SMV): Der foreligger ordninger, som sikrer effektiv anvendelse af EU's miljølovgivning vedrørende VVM og SMV.				M01, M15, M10, M16, M05, M20, M08, M12
G7) Statistiske systemer og resultatindikatorer: Der foreligger et statistisk grundlag, som er nødvendigt for at foretage evalueringer til at vurdere programmernes effektivitet og virkning. Der foreligger et system med resultatindikatorer, som er nødvendige for at vælge de tiltag, der mest effektivt bidrager til at opnå de ønskede resultater, overvåge fremskridt hen imod resultater og foretage en evaluering af virkningerne.	yes	Er opfyldt.	P4, 6B, 5B, 5D, 2A, 1A, 1B, 5C, 5E	M01, M12, M18, M08, M20, M05, M15, M04, M10, M19, M13, M16, M11

Relevante forhåndsbetænelser på nationalt plan	Kriterier	Kriteriet er opfyldt (ja/nej)	Reference (hvis opfyldt) [reference til strategierne, retsakterne eller andre relevante dokumenter]	Vurdering af opfyldelsen
P3.1) Risikoforebyggelse og risikostyring: Der foreligger nationale eller regionale risikovurderinger for katastrof håndtering, der tager højde for tilpasning til klimaforandringer.	P3.1.a) Der foreligger en national eller regional risikovurdering, som indeholder følgende: en beskrivelse af proces, metodologi, metoder og ikkefølsomme data til brug for risikovurderingen samt risikobaserede kriterier for prioritering af investeringerne	Yes	<p>Danmark gennemfører ikke indsatser under EU-prioritet 3 i landdistriktsprogrammet og skal derfor ikke opfylde denne ex ante konditionalitet.</p> <p>Danmark opfylder imidlertid de pågældende betingelser.</p> <p>http://brs.dk/viden/publikationer/Documents/Nationalt_Risikobillede.pdf</p> <p>og</p> <p>http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/5B54B5AE-A63C-4A6E-AC11-2EE8801E7C32/0/Klimahandlingsplan_dec_2012.pdf</p>	<p>Den danske beredskabsstyrelse har den 9. april 2013 udgivet "Nationalt Risikobillede "NRB", som bl.a. er initieret af EU's opfordring til medlemsstaterne om at udvikle nationale risikovurderinger. Sidstnævnte fremgår af EU's rådskonklusioner fra april 2011 om Videreudvikling af risikovurdering med henblik på katastrof håndtering i EU.</p> <p>Miljøministeriet har derudover i december 2012 udgivet "Sådan håndterer vi skybrud og regnvand", som er en handlingsplan for klimasikring af Danmark.</p>
	P3.1.b) Der foreligger en national eller regional risikovurdering, som indeholder følgende: en beskrivelse af scenarier med én eller flere risici	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	P3.1.c) Der foreligger en national eller regional risikovurdering, som indeholder følgende: evt. inddragelse af nationale strategier for tilpasning til klimaforandringerne.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
P4.1) God landbrugs- og miljømæssig stand: Der er på nationalt niveau fastsat standarder for god landbrugs- og miljømæssig stand, jf. afsnit VI, kapitel I, i forordning (EU) nr. 1306/2013	P4.1.a) Der er fastsat standarder for god landbrugs- og miljømæssig stand i den nationale lovgivning, og de er præciseret i programmerne	Yes	<p>Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse 2013, april 2013, side 265-283.</p> <p>http://2.naturerhverv.fvm.dk/vejledning.aspx?ID=22450</p>	Er opfyldt ved nævnte vejledning.
P4.2) Mindstekrav til gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter: Der er på nationalt plan fastlagt mindstekrav til gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter, jf. afsnit III, kapitel I, artikel 28, i forordning (EU) nr. 1305/2013	P4.2.a) Der er fastlagt mindstekrav til gødnings- og plantebeskyttelsesprodukter i programmerne, jf. afsnit III, kapitel I, i forordning (EU) nr. 1305/2013.	Yes	<p>Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse 2013, april 2013, side 199-207.</p> <p>http://2.naturerhverv.fvm.dk/vejledning.aspx?ID=22450</p>	<p>Der er fastlagt minimumskrav for anvendelse af plantebeskyttelsesmidler, mens der for anvendelse af gødningsstoffer ikke er fastsat minimumskrav, idet hele landet er udpeget som nitratfølsomt område, og alle krav vedr. gødningsanvendelse efter lovgivningen derfor er omfattet af krydsoverensstemmelse.</p> <p>Danmark tilskynder til, at al professionel anvendelse af pesticider sker i henhold til IPM principperne (Integrated Pest Management) i EU pesticidrammedirektivet (2009/128/EØF) via en række frivillige indsatser i den</p>

				nationale sprøjtemiddelstrategi 2013-2015. Ingen af de i programmet opstillede arealstøttebetingelser er direkte relateret til principperne. Principperne står derfor ikke anført som baseline for de pågældende betingelser.
P4.3) Andre relevante nationale standarder: Der er fastsat obligatoriske nationale standarder med henblik på afsnit III, kapitel I, artikel 28, i forordning (EU) nr. 1305/2013	P4.3.a) De relevante obligatoriske nationale standarder er anført i programmerne	Yes	Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse 2013, april 2013, side 50-198, 208-264 http://2.naturerhverv.fvm.dk/vejledning.aspx?ID=22450	Er opfyldt jf. nævnte vejledning.
P5.1) Energieffektivitet: Der er gennemført foranstaltninger med henblik på at fremme omkostningseffektive forbedringer af energieffektivitet i slutanvendelserne og omkostningseffektiv investering i energieffektivitet i forbindelse med opførelse eller renovering af bygninger.	P5.1.a) Foranstaltninger til at sikre, at der findes minimumskrav til bygningers energimæssige ydeevne i overensstemmelse med artikel 3, 4 og 5 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/31/EU	Yes	<p>Artikel 3: SBI-anvisning 213: http://www.sbi.dk/miljo-og-energi/energiberegning/anvisning-213-bygningers-energi behov Bygningsreglementet (BR10): http://bygningreglementet.dk/</p> <p>Artikel 4: Byggelovens § 3, § 5, § 22, stk. 1. https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=133389 Bygningsreglementet (BR10): http://bygningreglementet.dk/ BR10 kap. 1, kap 7 (energirammekrav til bygninger mv.)</p> <p>Artikel 5: Danmark har indberettet beregning af omkostningsoptimale niveauer for mindstekrav til energimæssig ydeevne den 31. marts 2013 jf. link. http://ec.europa.eu/energy/efficiency/buildings/doc/dk_cost-optimal_2013_en.zip</p> <p>Lov om fremme af energibesparelser i bygninger (LFEB), § 3, 4 og 21: https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=142572</p> <p>Bekendtgørelse om energimærkning af bygninger (EM-bkg.), § 1, 6, 8, 11: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142632</p> <p>Cirkulære nr. 9787 af 1. oktober 2007 om energieffektivisering i statens</p>	<p>Metoden er fastlagt i SBI-anvisning 213 og opfylder betingelserne i bilag 1. Den er bl.a. baseret på Europæisk Standard, DS/EN /ISO 13790. Der henvises til metoden i BR10's bilag 6 under "Beregningsforudsætninger".</p> <p>Der er indgået en frivillig aftale med tilsvarende indhold med kommuner og regioner. Det fremgår af forarbejderne til loven, at Klima-, Energi- og Bygningsministeren vil fast-sætte bestemmelser herom, såfremt energibesparelser ikke sikres gennem frivilligt indgå-ede aftaler som ovennævnte.</p> <p>De vejledende mål fremkom-mer som resultatet af Energistyrelsens basisfremskrivning af energiforbrug. Denne basis-fremskrivning indeholder alle de virkemidler og tiltag, som indgår i den energipolitiske aftale af 22. marts 2012. Herudover bygger Energistyrelsens fremskrivninger gennem-gående på en række overord-nede økonomiske forudsæt-ninger (erhvervenes produkti-on, privatforbrug, brændsels-priser m.m.), en række tekno-logispecifikke antagelser (hvad koster forskellige typer af anlæg og hvad er deres effektivitet m.m.) samt anta-gelser om, hvad energimärke-dets aktører vil gøre på rent markedsmæssige vilkår. Der kan desuden indgå visse kvali-tative skøn, eksempelvis vedr. planmæssige forhold.</p> <p>Danmarks vejledende mål i henhold til artikel 3 er et absolut primært energiforbrug (bruttoenergiforbrug bortset fra forbruget til ikke-energimæssige formål) i 2020 på 744,4 PJ (17,781 Mtoe). Der er tale om en reduktion af de primære energiforbrug med 12,6 pct. i forhold til 2006. Det tilsvarende vejledende mål for det endelige energiforbrug (ekskl. forbrug</p>

			<p>institutioner.</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127530</p> <p>Bekendtgørelse om individuel måling af el, gas, vand og varme</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=82664</p>	<p>til ikke-energimæssige formål) i 2020 er 619,5 PJ (14,797 Mtoe). Der er tale om en reduktion på 7,2 pct. i forhold til 2006.</p>
	<p>P5.1.b) Foranstaltninger, der er nødvendige til at oprette et system for attestering af bygningers energimæssige ydeevne i overensstemmelse med artikel 11 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/31/EU</p>	Yes	<p>Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.</p>	
	<p>P5.1.c) Foranstaltninger til at sikre en strategisk planlægning for energieffektivitet i overensstemmelse med artikel 3 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/27/EU</p>	Yes	<p>Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.</p>	
	<p>P5.1.d) Foranstaltninger, der er i overensstemmelse med artikel 13 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/32/EF om energieffektivitet i slutanvendelserne og om energitjenester, til at sikre, at slutbrugerkunder udstyres med individuelle målere, i den udstrækning det er teknisk muligt, økonomisk fornuftigt og proportionalt i forhold til de potentielle energibesparelser.</p>	Yes	<p>Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.</p>	
<p>P5.3) Vedvarende energi: Der er gennemført foranstaltninger med henblik på at fremme produktionen og distributionen af energi fra vedvarende energikilder.</p>	<p>P5.3.a) Der foreligger gennemsigtige støtteordninger, prioriteret adgang til net eller garanteret adgang til og prioriteret fordeling samt standardregler for, hvem der skal bære og dele omkostningerne ved de tekniske tilpasninger i overensstemmelse med artikel 14, stk. 1, artikel 16, stk. 2 og 3, i direktiv 2009/28/EF.</p>	Yes	<p>Den danske handlingsplan for vedvarende energi kan findes på dansk og engelsk her:</p> <p>http://ec.europa.eu/energy/renewables/action_plan_en.htm</p>	<p>Er opfyldt ved nævnte handlingsplan.</p>
	<p>P5.3.b) Medlemsstaten har vedtaget en national handlingsplan for vedvarende energi i overensstemmelse med artikel 4 i direktiv 2009/28/EF.</p>	Yes	<p>Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.</p>	
<p>G1) Ikke-forskelsbehandling der foreligger en administrativ kapacitet til gennemførelse og anvendelse af EU-lovgivningen og EU-politikken om ikke-forskelsbehandling på området for ESI-fondene.</p>	<p>G1.a) Ordninger i overensstemmelse med medlemsstaternes institutionelle og retlige rammer til at inddrage organer med ansvar for fremme af ligebehandling af alle personer under hele udarbejdelsen og gennemførelsen af programmerne, herunder rådgivning om ligestilling i forbindelse med aktiviteter vedrørende ESI-fondene.</p>	Yes	<p>Der henvises til https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=142116</p> <p>Lov om etnisk ligebehandling:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=28938</p> <p>Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522</p> <p>Lov om Ligebehandlingsnævnet:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117192</p>	<p>Institut for Menneskerettigheder – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution – skal fremme ligebehandling af alle uden forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse.</p> <p>Der gennemføres løbende efteruddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>

	G1.b) Ordninger til efteruddannelse af medarbejdere ved de myndigheder, der er involveret i forvaltningen og kontrollen af ESI-fondene på området for EU-lovgivning og EU-politik om bekæmpelse af diskrimination.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet	
G2) Ligestilling: Der foreligger en administrativ kapacitet til gennemførelse og anvendelse af EU-lovgivningen og EU-politikken om ligestilling mellem kønnene på området for ESI-fondene.	G2.a) Ordninger i overensstemmelse med medlemsstaternes institutionelle og retlige rammer for inddragelse af organer med ansvar for ligestilling mellem kønnene under hele udarbejdelsen og gennemførelsen af programmerne, herunder rådgivning om ligestilling mellem kønnene i forbindelse med aktiviteter vedrørende ESI-fondene.	Yes	<p>Der henvises til: Lov om Institut for Menneskerettigheder: https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=142116</p> <p>Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522</p> <p>Lov om ligestilling af mænd og kvinder: https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=20929</p> <p>Lov om lige løn til mænd og kvinder: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121176</p> <p>Lov om Ligebehandlingsnævnet https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117192</p>	<p>Institut for Menneskerettigheder - Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution – skal fremme ligebehandling af alle uden forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse.</p> <p>Der gennemføres løbende efteruddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>
	G2.b) Ordninger til efteruddannelse til medarbejdere ved de myndigheder, der er involveret i forvaltningen og kontrollen af ESI-fondene på området for EU-lovgivning og EU-politik om ligestilling mellem kønnene samt integration af kønsaspektet.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G3) Invaliditet/handicap: Der foreligger en administrativ kapacitet til gennemførelse og anvendelse af FN-konventionen om handicappedes rettigheder (UNCRPD) inden for ESI-fondene i overensstemmelse med Rådets afgørelse 2010/48/EF	G3.a) Ordninger i overensstemmelse med medlemsstaternes institutionelle og retlige rammer for høring og inddragelse af organer med ansvar for beskyttelse af handicappede personers rettigheder eller organisationer, der repræsenterer handicappede personer, samt andre relevante interessenter under hele udarbejdelsen og gennemførelsen af programmerne.	Yes	<p>Der henvises til: Folketingsbeslutning: http://www.ft.dk/samling/20101/beslutningsforslag/B15/som_vedtaget.htm#dok</p> <p>Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522</p>	<p>Opgaven med at fremme, beskytte og overvåge gennemførelsen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap varetages af Institut for Menneskerettigheder.</p> <p>Der gennemføres løbende efter-uddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>
	G3.b) Ordninger til efteruddannelse af medarbejdere ved de myndigheder, der er involveret i forvaltningen og kontrollen af ESI-fondene på området for gældende lovgivning og politik på både nationalt og EU-plan om handicap, herunder tilgængeligheden og den praktiske	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

	anvendelse af UNCRRPD, som afspejlet i den relevante EU- og nationale lovgivning.			
	G3.c) Ordninger til at sikre overvågning af gennemførelsen af artikel 9 i UNCRRPD i forhold til ESI-fondene under hele udarbejdelsen og gennemførelsen af programmerne.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G4) Offentlige udbud: Der foreligger ordninger, som sikrer effektiv anvendelse af Unionens lovgivning om offentlige udbud inden for ESI-fondene.	G4.a) Ordninger, der sikrer effektiv anvendelse af Unionens regler om offentlige udbud gennem passende mekanismer.	Yes	<p>Der henvises til:</p> <p>http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Regler</p> <p>Udbudsdirektivet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137281</p> <p>Forsyningsvirksomhedsdirektivet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=26714</p> <p>Forsvars- og Sikkerhedsdirektivet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=138266</p> <p>Tilbudsloven (med ændringer): https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=113858</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137689</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=144417</p> <p>Vejledning: http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Vejledninger</p> <p>http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Vejledende-udtalelser</p> <p>http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Kommentarer-til-retspraksis</p>	<p>Opfyldt.</p> <p>EU-direktiver vedrørende udbud (2004/17, 2004/18 og 2009/81/EC) er implementeret ved en bekendtgørelse, der ved henvisning til direktiverne forpligter ordregivere til at overholde direktivernes regler. Det indebærer, at direktivernes regler i dag skal anvendes direkte.</p> <p>Danmark har indført nationale udbudsregler under tærskelværdierne for udbudsdirektiverne, og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen vejleder om forståelsen af udbudsreglerne, EU- såvel som nationale regler.</p> <p>Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen udarbejder vejledning om forståelsen af udbudsreglerne, EU- såvel som nationale regler.</p> <p>Den danske udbudsmyndighed, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, vejleder på sin hjemmeside om udbudsreglerne og om, hvorledes de overholdes.</p> <p>Forvaltningsmyndigheden (NaturErhvervstyrelsen) henviser i vejledning om tilskud for de relevante støtteordninger til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens hjemmeside.</p> <p>Det er desuden et vilkår i alle tilsagn om tilskud under projektordningerne under landdistriktsprogrammet, at udbudsreglerne og de overordnede principper om gennemsigtighed, lige behandling, gennemsigtighed, og sparsommelighed overholdes.</p> <p>Senest i forbindelse med anmodning om udbetaling af tilskud skal tilsagnsmottager kunne dokumentere, at vedkommende har opfyldt reglerne. Tilsagnsmottager skal holde dokumenter, som dokumenterer, at udbudsreglerne er overholdt, tilgængelige i</p>

				mindst 5 år fra datoen for slutudbetaling. NaturErhvervstyrelsen har under Jurakontoret en enhed for kontraktstyring, indkøb og udbud. Her sørger man for, at NaturErhvervstyrelsen overholder EU-regler og national lovgivning på udbudsområdet. På styrelsens intranet informerer enheden løbende styrelsens øvrige medarbejdere om denne lovgivning samt korrekte procedurer for håndtering af udbud. Relevante medarbejdere gennemgår desuden løbende uddannelse og efteruddannelse i regler og procedurer for offentligt udbud.
	G4.b) Ordninger, der sikrer, at udbudsprocedurerne er gennemsigtige.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G4.c) Ordninger for efteruddannelse af og informationsformidling til medarbejdere, der er involveret i gennemførelsen af ESI-fondene.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G4.d) Ordninger, der skal sikre den administrative kapacitet til gennemførelse og anvendelse af EU-reglerne om offentlige udbud.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G5) Statsstøtte: Der foreligger ordninger, som sikrer effektiv anvendelse af Unionens statsstøtteregler på området for ESI-fondene.	G5.a) Ordninger, der sikrer effektiv anvendelse af Unionens statsstøtteregler.	Yes	Reglerne er gengivet på EU-Kommissionens hjemmeside. Nationalt vejleder Erhvervs- og Vækstministeriet om forståelsen af reglerne. På ministeriets hjemmeside er vejledninger om forståelse af reglerne, bl.a. en statsstøttehåndbog. www.evm.dk	I Danmark er der en forpligtende koordinering af alle statsstøttesager i Statsstøtteudvalget med henblik på varetæelse af de danske interesser ved deltagelse i multilaterale møder med EU-Kommissionen og medlemsstaterne. Til betjening af dette udvalg er oprettet et Statsstøttesekretariat i Erhvervs- og Vækstministeriet. Erhvervs- og Vækstministeriet har derfor det overordnede ansvar for statsstøttereglerne, men på landbrugs- og fiskeriområdet er det dog Miljø- og Fødevareministeriet, der har ansvaret. Møderne i f.eks. Det Rådgivende Udvalg dækkes derfor i et samarbejde mellem Miljø- og Fødevareministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet. Herudover rådgiver Statsstøtteudvalget og Statsstøttesekretariatet centraladministrationen i spørgsmål om statsstøtte. Det er især Statsstøttesekretariatets hovedopgave at rådgive og vejlede om statsstøttereglerne samt retspraksis, stå for håndteringen af procedurer og samarbejdet med Kommissionen, ligesom sekretariatet også udbreder viden om statsstøttereglerne gennem afholdelse af seminarer, oplæg på konferencer og undervisning. Det er som udgangspunkt det enkelte ministeriums ansvar, at statsstøttereglerne overholdes, men Statsstøtteudvalget bistår

				<p>med en ex-ante vurdering af konkrete initiativer/foranstaltninger, herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rådgivning om foranstaltninger, som muligvis involverer statsstøtte – Screening/vurdering af lovinitiativer og lovprogram – Rådgivning og vejledning til tidlig kontakt til Kommissionens tjenestegrene i konkrete sager – Rådgivning og vejledning til udarbejdelse af statsstøtteansøgelser og procedure <p>Traktatens konkurrenceregler finder som udgangspunkt ikke anvendelse på produktion af og handel med landbrugsvarer. Derfor er visse foranstaltninger under landdistriktsprogrammet undtaget fra statsstøttereglerne. Aktiviteter, der ikke kan anses for at være produktion af og handel med landbrugsvarer, fx forberedningsaktiviteter og visse kompetenceudviklingsaktiviteter, vil være omfattet af statsstøttereglerne.</p> <p>Foranstaltningerne under landdistriktsprogrammet, som ikke er undtaget fra statsstøttereglerne, vil blive vurderet under gruppefritagelsen for støtte i landbrugs- og skovbrugssektoren og i landdistrikter, de minimis-reglerne og rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugs- og skovbrugssektoren og i landdistrikter.</p> <p>Disse hjemler er anført i programmet, og i bilag til programmet er det nærmere specificeret, hvilke bestemmelser der anvendes.</p> <p>I ansøgninger om støtte under landdistriktsprogrammet skal angives alle støtteberettigede omkostninger og finansiering. Den samlede offentlige støtte i projektet kan derfor beregnes.</p> <p>Ved ansøgninger, hvor der er tale om de minimis-støtte, gennemgås ansøgningen for alle elementer indeholdende økonomiske fordele for enheder, der udøver økonomisk aktivitet.</p> <p>Hvis støtten gives som de minimis, anføres det i tilsagn om tilskud, at der er tale om statsstøtte.</p>
--	--	--	--	---

				<p>Ved anvendelse af de minimis-støtte udfylder støttemodtageren en erklæring i overensstemmelse med de minimis-forordningen.</p> <p>Støttemodtager skal i øvrigt opfylde betingelserne i bekendtgørelsen.</p> <p>Såfremt det konstateres, at der er ydet støtte i strid med statsstøttereglerne, vil den danske stat indkræve den ulovlige støtte hos støttemodtageren.</p> <p>Hos forvaltningsmyndigheden er der medarbejdere med særlig viden i forhold til statsstøttereglernes anvendelse, herunder i forhold til tilskud fra Landdistriktsfonden. Disse medarbejdere bistår sagsbehandlerne i forvaltningsmyndigheden.</p> <p>Der er i alt 4 medarbejdere, der har særlig viden i forhold til statsstøttereglerne. De pågældende er jurister.</p> <p>Der gennemføres løbende efteruddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>
	G5.b) Ordninger for efteruddannelse af og informationsformidling til medarbejdere, der er involveret i gennemførelsen af ESI-fondene.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G5.c) Ordninger, der skal sikre den administrative kapacitet til gennemførelse og anvendelse af Unionens statsstøtteregler.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G6) Miljølovgivning vedrørende vurdering af virkninger på miljøet (VVM) og strategisk miljøvurdering (SMV): Der foreligger ordninger, som sikrer effektiv anvendelse af EU's miljølovgivning vedrørende VVM og SMV.	G6.a) Ordninger, der sikrer effektiv anvendelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/92/EU (VVM) og af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/42/EF (SMV).	Yes	<p>VVM: Bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning. https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=134469</p> <p>SMV: Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer, lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 som ændret ved § 10 i lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om miljøbeskyttelse og forskellige andre love, lov nr. 484 af 11. maj 2010, bekendtgørelse nr. 481 af 09. maj 2011 om ændring af bilag 3 og 4 til lov om miljøvurdering af planer og programmer, § 8 i lov om ændring af lov om miljøbeskyttelse, lov om planlægning og forskellige andre love, lov nr. 1273 af 21. december 2011 og § 11 i lov om ændring af lov om Natur- og Miljøklagenævnet og forskellige andre love, lov nr. 580 af 18. juni 2012.</p> <p>Lov:</p>	<p>Direktivet vedr. VVM: Direktivet er implementeret i dansk lovgivning. Miljøministeriet har udarbejdet vejledning om udarbejdelse af VVM, og detaljeret information om emnet findes på Naturstyrelsens hjemmeside.</p> <p>Direktivet vedr. SMV: Direktivet er implementeret i dansk lovgivning. Miljøministeriet har udarbejdet vejledning og eksempelsamling omkring anvendelse af strategisk miljøvurdering.</p> <p>Der er i Miljøministeriet/Naturstyrelsen oprettet et særligt kontor med ansvar for lovgivning, implementering og anvendelse</p>

			https://www.retsinformation.dk/Foms/R0710.aspx?id=127111 Vejledning: https://www.retsinformation.dk/Foms/R0710.aspx?id=12953 Eksempler http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/4E9A370E-D1BD-4688-B327-6610799B5177/49265/Eksempelsamlingendeligudgave.pdf	af EU's direktiv om strategisk miljøvurdering i Danmark. Vedrørende efteruddannelse og træning afholdes der årligt kurser og seminarer med del-tagelse fra myndigheder, konsulenter og universiteter med henblik på opdatering og erfaringsudveksling både hvad angår VVM og SMV.
	G6.b) Ordninger for efteruddannelse af og informationsformidling til medarbejdere, der er involveret i gennemførelse af VVM- og SMV-direktiverne.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G6.c) Ordninger til sikring af tilstrækkelig administrativ kapacitet.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G7) Statistiske systemer og resultatindikatorer: Der foreligger et statistisk grundlag, som er nødvendigt for at foretage evalueringer til at vurdere programmernes effektivitet og virkning. Der foreligger et system med resultatindikatorer, som er nødvendige for at vælge de tiltag, der mest effektivt bidrager til at opnå de ønskede resultater, overvåge fremskridt hen imod resultater og foretage en evaluering af virkningerne.	G7.a) Der er etableret ordninger for rettidig indsamling og aggregering af statistiske data med følgende elementer: afdækning af kilder og mekanismer til at sikre statistisk validering	Yes	Kapitel 5.4. Tabel over interventionslogik, der indeholder tabeller over indikatorer, der er udvalgt fra EU-Kommissionens forslag til fælles målindikatorer, dels af supplerende nationale målindikatorer, der er udvalgt blandt Kommissionens foreslåede fælles outputindikatorer for hver foranstaltning. Kapitel 9. Evalueringsplan. Afsnit 4.1.6 Fælles kontekstindikatorer. Bilag 1, Supplerende kontekstindikatorer. Kapitel 5 og 11 vedr. programmets kvantificerede mål og interventionslogik, effektindikatorer, valg og baseline for landdistriktsprogrammet. Kapitel 10. Finansieringsplan.	Landdistriktsprogrammet og ex ante evalueringen heraf. Der henvises til de nævnte kapitler og bilag i landdistriktsprogrammet:
	G7.b) Der er etableret ordninger for rettidig indsamling og aggregering af statistiske data med følgende elementer: ordninger for offentliggørelse og offentlig tilgængelighed af aggregerede data	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G7.c) Et effektivt system af resultatindikatorer, bl.a.: udvælgelse af resultatindikatorer for hvert program, der giver information om, hvad der motiverer udvælgelsen af de politiske tiltag, der støttes af programmet	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G7.d) Et effektivt system af resultatindikatorer, bl.a.: fastsættelsen af mål for disse indikatorer	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
	G7.e) Et effektivt system af resultatindikatorer, bl.a.: foreneligheden af hver indikator med følgende krav: styrke og statistisk validering, entydig normativ fortolkning, responsivitet i forhold til politikken, rettidig dataindsamling	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

	G7.f) Procedurer til at sikre, at der for alle operationer, som støttes af programmet, er vedtaget et effektivt indikatorsystem.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
--	--	-----	--	--

6.2.1. Liste over aktioner, der skal iværksættes for generelle forhåndsbetingelser

Relevante forhåndsbetingelser på nationalt plan	Ikke opfyldte kriterier	Action to be taken	Deadline	Bodies responsible for fulfillment
--	--------------------------------	---------------------------	-----------------	---

6.2.2. Liste over aktioner, der skal iværksættes for forhåndsbetingelser knyttet til prioriteter

Relevante forhåndsbetingelser på nationalt plan	Ikke opfyldte kriterier	Action to be taken	Deadline	Bodies responsible for fulfillment
--	--------------------------------	---------------------------	-----------------	---

7. BESKRIVELSE AF RESULTATRAMMEN

7.1. Indikatorer

Prioritet	Applicable	Indikator og evt. måleenhed	Mål 2025 (a)	Supplerende tilpasninger (b)	Justering EURI (C)	Absolutværdi for mål (A-B-C)
Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove	X	Antal landbrugsbedrifter med støtte fra udviklingsprogrammerne for landdistrikterne til investeringer i omstrukturering eller modernisering (fokusområde 2A) + antal landbrugsbedrifter, der har forretningsmæssige udviklingsplaner/investeringer for unge landbrugere, der har fået støtte fra udviklingsprogrammerne for landdistrikterne (fokusområde 2B)	939,00			939,00
	X	Samlede offentlige udgifter for prioritet 2 (i EUR)	125.275.225,00		1.393.783,00	123.881.442,00
P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug	X	Samlede offentlige udgifter for prioritet 4 (i EUR)	1.138.250.692,00		40.481.377,00	1.097.769.315,00
	X	Landbrugsjord under forvaltningskontrakter for at bidrage til biodiversitet (ha) (fokusområde 4A) +	796.155,00		20.000,00	776.155,00

		forbedring af vandforvaltningen (ha) (fokusområde 4B) + forbedring af forvaltningen af jorden og/eller forhindring af jorderosion (ha) (fokusområde 4C)				
P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren	X	Samlede offentlige udgifter for prioritet 5 (i EUR)	146.736.885,00	3.691.275,00		143.045.610,00
	X	Landbrugs- og skovarealer under forvaltning for at fremme kulstofbinding/-opbevaring (ha) (fokusområde 5E) + landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter rettet mod reduktion af drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger (ha) (fokusområde 5D) + kunstvandede arealer, der omstilles til mere effektive vandingsystemer (ha) (fokusområde 5A)	11.083,00			11.083,00
	X	Antal investeringsoperationer inden for energibesparelser og -effektivitet (fokusområde 5B) + inden for produktion af vedvarende energi (fokusområde 5C)	632,00			632,00
P6: fremme af social inklusion,	X	Samlede offentlige udgifter for prioritet 6 (i EUR)	104.760.018,00		9.744.145,00	95.015.873,00

nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne		Antal støttede operationer for at forbedre basale tjenesteydelser og infrastrukturer i landdistrikterne (fokusområderne 6B og 6C)				
	X	Befolkning omfattet af lokale aktionsgrupper (fokusområde 6B)	2.213.227,00			2.213.227,00

7.1.1. Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove

7.1.1.1. Antal landbrugsbedrifter med støtte fra udviklingsprogrammerne for landdistrikterne til investeringer i omstrukturering eller modernisering (fokusområde 2A) + antal landbrugsbedrifter, der har forretningsmæssige udviklingsplaner/investeringer for unge landbrugere, der har fået støtte fra udviklingsprogrammerne for landdistrikterne (fokusområde 2B)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 939,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 0,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 939,00

7.1.1.2. Samlede offentlige udgifter for prioritet 2 (i EUR)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 125.275.225,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 1.393.783,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 123.881.442,00

7.1.2. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug

7.1.2.1. Samlede offentlige udgifter for prioritet 4 (i EUR)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 1.138.250.692,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 40.481.377,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 1.097.769.315,00

7.1.2.2. Landbrugsjord under forvaltningskontrakter for at bidrage til biodiversitet (ha) (fokusområde 4A) + forbedring af vandforvaltningen (ha) (fokusområde 4B) + forbedring af forvaltningen af jorden og/eller forhindring af jorderosion (ha) (fokusområde 4C)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 796.155,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 20.000,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 776.155,00

7.1.3. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO₂-emissioner i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren

7.1.3.1. Samlede offentlige udgifter for prioritet 5 (i EUR)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 146.736.885,00

Supplerende tilpasninger (b): 3.691.275,00

Justering EURI (C): 0,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 143.045.610,00

7.1.3.2. Landbrugs- og skovarealer under forvaltning for at fremme kulstofbinding/-opbevaring (ha) (fokusområde 5E) + landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter rettet mod reduktion af drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger (ha) (fokusområde 5D) + kunstvandede arealer, der omstilles til mere effektive vandingsystemer (ha) (fokusområde 5A)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 11.083,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 0,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 11.083,00

7.1.3.3. Antal investeringsoperationer inden for energibesparelser og -effektivitet (fokusområde 5B) + inden for produktion af vedvarende energi (fokusområde 5C)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 632,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 0,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 632,00

7.1.4. P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landområderne

7.1.4.1. Samlede offentlige udgifter for prioritet 6 (i EUR)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 104.760.018,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 9.744.145,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 95.015.873,00

7.1.4.2. Antal støttede operationer for at forbedre basale tjenesteydelser og infrastrukturer i landdistrikterne (fokusområderne 6B og 6C)

Applicable: Nej

Mål 2025 (a): 0,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 0,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 0,00

7.1.4.3. Befolkning omfattet af lokale aktionsgrupper (fokusområde 6B)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 2.213.227,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C): 0,00

Absolutværdi for mål (A-B-C): 2.213.227,00

7.2. Alternative indikatorer

Prioritet	Applicable	Indikator og evt. måleenhed	Mål 2025 (a)	Supplerende tilpasninger (b)	Justering EURI (C)	Absolutværdi for mål (A-B-C)
P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug	X	Antal landbrugsbedrifter med støtte til investeringer inden for EU-prioriteterne om biodiversitet (4A), bedre vandforvaltning (4B) og bedre forvaltning af jordbunden (4C)	3.673,00			3.673,00
P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO ₂ -emissioner i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren	X	Samlede ikke-produktive investeringer med henblik på reducerede drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger - lavbundsprojekter (i EUR) (5D)	53.273.466,00			53.273.466,00

7.2.1. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug

7.2.1.1. *Antal landbrugsbedrifter med støtte til investeringer inden for EU-prioriteterne om biodiversitet (4A), bedre vandforvaltning (4B) og bedre forvaltning af jordbunden (4C)*

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 3.673,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C):

Absolutværdi for mål (A-B-C): 3.673,00

7.2.2. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren

7.2.2.1. Samlede ikke-produktive investeringer med henblik på reducerede drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger - lavbundsprojekter (i EUR) (5D)

Applicable: Ja

Mål 2025 (a): 53.273.466,00

Supplerende tilpasninger (b):

Justering EURI (C):

Absolutværdi for mål (A-B-C): 53.273.466,00

7.3. Reserve

Prioritet	Resultatreserve (i EUR)
Prioritet 2: Styrkelse af bedriftenes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove	2.074.726,81
P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug	30.484.636,87
P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO2-emissioner i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren	3.312.292,70
P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne	1.892.385,02
I alt	37.764.041,40

8. BESKRIVELSE AF DE UDVALGTE FORANSTALTNINGER

8.1. Beskrivelse af de almindelige betingelser, der gælder for mere end en foranstaltning, herunder, hvor det er relevant, definition af landdistrikter, udgangssituationer, krydsoverensstemmelse, planlagt anvendelse af finansielle instrumenter, planlagt anvendelse af forskud og fælles bestemmelser om investeringer, herunder bestemmelserne i artikel 45 og 46 i forordning (EU) nr. 1305/2013

Definition af landdistriktsområde

Begrebet "landdistrikterne" som benævnt i forordning 1305/2013 afgrænses til brug for programindsatsen i landdistrikterne bredt til at omfatte alle områder udenfor de 13 største byområder, forstået som byområder med mere end 45.000 indbyggere. Byområderne er repræsenteret i tabel 26.

Resultatet er at se på kortet over landdistrikter og byområder med mere end 45.000 indbyggere i figur 25. På kortet er landdistrikter repræsenteret med grønt, mens de 13 byområder er repræsenteret med rød farve.

Tabel 27 viser områderne opregnet på befolkningstal.

Afgrænsningen udspringer af landdistriktsredegørelsen, der tager afsæt i byområder med mere end 45.000 indbyggere. Disse byområder tillægges en værdi for de omkringliggende områder, hvorfra afstanden til nærmeste af disse byområder blev beregnet.

Med afsæt i denne geografiske afgrænsning af landdistriktsområdet vil der, under hensyntagen til indsatsernes karakter og omfang, kunne foretages yderligere afgrænsninger for specifikke konkrete indsatsområder.

Udpegningen af LAG-områderne, som skal danne grundlag for den decentrale programindsats under fokusområde 6B, beskrives særskilt i afsnittet om LEADER ordning M19.

Fastlæggelse af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier)

Kriterierne for støtteberettigelse og prioriteringskriterierne skal fastlægges entydigt for at sikre, at støttemidlerne bruges bedst muligt. For så vidt angår LEADER-indsatsen vil Erhvervsstyrelsen stille krav om, at de lokale aktionsgrupper udarbejder udvælgelseskriterier på baggrund af nærmere fastsatte retningslinjer.

Der opstilles klare og objektive kriterier for, hvornår en ansøgning er støtteberettiget (tilskudsbetales) samt, hvordan ansøgningerne skal prioriteres for at målrette støttemidlerne til de projekter, der har den største merværdi. Anvendelsen af kriterierne skal være transparent og konsistent.

Tilskudsbetales skal være opfyldt for, at ansøger kan modtage tilsagn. Ansøger skal opfylde betingelserne fuldt ud. Tilskudsbetales kan både blive fastsat via EU-lovgivning i form af forordninger, gennemførelsesbestemmelser og delegerede retsakter, men kan også være nationalt fastsatte regler etableret af den nationale forvaltningsmyndighed. Nationalt fastsatte tilskudsbetales har samme juridiske betydning som betingelser fastsat via EU-lovgivningen. Tilskudsbetales skal være og enkle at kontrollere. Hvis en tilskudsbetales ikke opfyldes, kan ansøgningen ikke imødekommes. Hvis ansøger allerede har modtaget tilskud, men det viser sig, at vedkommende ikke har opfyldt tilskudsbetaleserne på ansøgningstidspunktet, anmodes vedkommende om 100 pct. tilbagebetaling af støtten.

Brugen af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier) skal sikre en ensartet behandling af alle ansøgninger og bedre brug af de finansielle ressourcer i Landdistriktsprogrammet. Prioriteringskriterierne anvendes også i tilfælde, hvor der er tilstrækkelige midler til at imødekomme alle modtagne ansøgninger, der opfylder tilskudsbetingelserne. Dette gælder dog ikke for arealforanstaltninger under artikel 28, 29, 30, 31, 32 og 34, hvor brugen af prioriteringskriterier kun er obligatorisk, hvis de afsatte midler ikke er tilstrækkelige til at imødekomme alle ansøgninger.

Den nationale forvaltningsmyndighed udarbejder kriterierne. Kriterierne skal sikre

1. Målretning af støtten
2. Værdi for pengene, dvs. bedst mulig brug af de afsatte midler
3. Lige behandling af ansøgninger
4. Proportionalitet i forhold til størrelsen på projekterne

Prioriteringskriterierne fastlægges inden ansøgningsrunderne. Prioriteringen vil som udgangspunkt foregå via pointgivning af hver enkelt ansøgning ud fra et af den nationale forvaltningsmyndighed fastlagt pointsystem. På denne måde rangeres ansøgningerne i forhold til hinanden for at sikre, at de projekter, der har størst merværdi, prioriteres. Der kan dog være ordninger, hvor det ikke er relevant, at prioriteringen og udvælgelsen af projekter sker ved hjælp af et pointsystem. For tilskudsordninger, hvor der anvendes et pointsystem, fastsættes der som udgangspunkt en minimumscore, som alle ansøgninger skal opfylde for at kunne modtage tilsagn. For ikke-produktive investeringer af hensyn til miljø, natur og/eller klima kan der dog anvendes alternative metoder til at sikre de udvalgte projekters minimumskvalitet. Det er den nationale forvaltningsmyndighed, der har ansvaret for, at brugen af prioriteringskriterier bliver gennemført korrekt. Hvis den nationale forvaltningsmyndighed har uddelegeret ansvaret for tilsagnsgivningen, skal dette organ gennemføre prioriteringen.

Baseline og krydsoverensstemmelse

Baselinereglerne for støtte under programmet er beskrevet i bilag 3, afsnit 3.5.

Forholdet mellem støttebetingelser og baselinebetingelser

I tabel 28a, 28b, 28c og 28d ses forholdet mellem de støttebetingelser, der kompenseres for under arealforanstaltningerne og relevante baselinebetingelser som bl.a. fastsat under krydsoverensstemmelsesreglerne, herunder kravene om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM) i henhold til art 93 og 94 i forordningen nr. 1306/2013 af 17. december 2013 om horisontale bestemmelser for CAP støtten. Endvidere henvises til artikel 4, stk. 1, litra c, 2. og 3. pind i forordning nr. 1307/2013 af 17. december 2013 om de direkte betalinger, som beskriver en yderligere baseline for betalinger i henhold til artikel 29, 30 og 31 i landdistriktsforordningen. Der henvises i artikel 28 og 29 i forordning nr. 1305/2013 endvidere til relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav indført under national ret. Alle disse krav skal identificeres i landdistriktsprogrammet.

Generelt skal alle krydsoverensstemmelses- og GLM-betingelser opfyldes af alle landbrugere. De gældende nationale regler er fastsat i bekendtgørelse nr. 157 af 7. februar 2017 om krydsoverensstemmelse.

Der er foretaget en ændring af gødskningsloven, som gradvist træder i kraft i 2016. Denne ændring har afstedkommet, at de generelle gødskningsnormer er ændret. Harmonireglerne påvirkes ikke af normændringen, mens baseline for to ordninger under foranstaltning M10a justeres.

Grønne krav

Under de direkte betalinger (DP) introduceres obligatoriske grønningsforpligtelser, jf. artikel 43, stk. 2 i forordning 1307/2013, hvor landbruger skal opfylde de tre grønningskrav:

1. afgrødediversificering,
2. fastholdelse af eksisterende permanent græs samt
3. miljøfokusområder (EFA)

Afgrødediversificering betyder, at landmænd skal have mindst 2 forskellige afgrøder (over 10 ha omdriftsareal) eller 3 forskellige afgrøder (over 30 ha omdriftsareal). Kravet omfatter ikke producenter af specialafgrøder (f.eks. kartofler), der årligt skifter afgrøde på mere end 50 pct. af deres omdriftsareal, og som kan bevise, at arealet året forinden var udlagt med en anden afgrøde.

Fastholdelse af permanent græs sker på nationalt niveau, og vil alene være relevant at forholde sig til, såfremt det samlede areal falder med mere end 10 %. Der er ikke umiddelbart risiko for overlap mellem dette og landdistriktsordningerne.

Mindst 5 pct. af landbrugsbedriftens samlede omdriftsarealer skal være udlagt som såkaldte miljøfokusområder (EFA). Det er op til medlemslandene at fastlægge den endelige liste over mulige typer af miljøfokusområde ud fra de valgmuligheder, der er angivet i artikel 46, stk. 2 i forordning 1307/13. Følgende elementer vil kunne anvendes som miljøfokusområde på bedrifter i Danmark:

1. Braklægning
2. Efterafgrøder, hvis de udsås i blandinger eller som græsudlæg.
3. Bræmmer/randzoner langs vandløb
4. Lavskov
5. GLM landskabslementer (fortidsminder og søer < 2000 m² beliggende fuldt indenfor markblok)

En udregning af, hvor stort et areal, der skal indgå på bedriften for at opfylde EFA-kravet, vil afhænge af det anvendte element, idet vægtningen af disse vil være forskellig. Eksempelvis vil braklægning vægte højere i opfyldelsen af arealkravet end efterafgrøder. En endelig beskrivelse af vægtningen fremgår af bilag II til forordning (EU) nr. 639/2014. Det er op til medlemslandene at vælge, om man vil tilbyde landbruger muligheden for at erstatte opfyldelsen af de grønne krav med alternative tiltag på bedriften, også kaldet ækvivalente tiltag. Det er fra dansk side besluttet, at man ikke vil tillade at benytte arealstøttetiltag under landdistriktsprogrammet som ækvivalente tiltag for de grønne krav.

Landmændene kan dog vælge at anvende arealer omfattet af arealstøttetiltag til opfyldelse af de grønne krav, hvis arealerne i øvrigt opfylder betingelserne herfor. I disse tilfælde vurderes risikoen for dobbeltbetaling under den pågældende ordning, og arealstøtten reduceres om nødvendigt.

Modregning

For at undgå overkompensation for miljøtiltag under landdistriktsprogrammet på arealer, der indgår til opfyldelse af de grønne krav, skal der ske modregning i arealstøtten under programmet, hvis der indgår elementer i de grønne krav, som indgår i beregningen af tabet, der arealkompenseres for under landdistriktsprogrammet.

GLM-landskabslementer tages i betragtning ved fastsættelse af arealstøtten under de ordninger efter artikel

28 og 29, hvor GLM-landskabelementet kan være relevant for baseline.

Andre regler for arealrelaterede forpligtelser

Forvaltningsmyndigheden kan tillade, at de arealrelaterede forpligtelser i henhold til artikel 28, 29 og 34 kan tilpasses i løbet af forpligtelsesperioden, forudsat at justeringen er behørigt begrundet i forhold til målene med den oprindelige forpligtelse, og at målopfyldelsen ikke svækkes. Tilpasninger kan også ske i form af en forlængelse af varigheden af forpligtelsen.

Der indføres en revisionsklausul i alle tilsagn om arealstøtte til sikring af, at de kan tilpasses i tilfælde af ændringer af relevante obligatoriske normer eller krav, samt for at gøre det muligt, om nødvendigt, at tilpasse støtteforpligtelserne til den efterfølgende programmeringsperiodes regelsæt. Hvis en sådan tilpasning ikke accepteres af støttemodtageren, ophører forpligtelsen, uden at der kræves tilbagebetaling for den periode, hvor forpligtelsen påhvilede støttemodtageren.

Mulighederne i artikel 28 og 29 i forordning (EU) 1305/2013 for at foreskrive en årlig forlængelse af flerårige tilsagn efter afslutningen af den indledende tilsagnsperiode forventes ikke anvendt generelt før 2019. I mellemtiden indføres i stedet en begrænset mulighed for, at et 5-årigt tilsagn med start 1/9-2014 kan konverteres til et 1-4 årigt tilsagn, hvis de pågældende arealer dermed har været omfattet af tilskud i mindst 5 år i alt, og hvis ansøger samtidigt har et tilsagn om økologisk omlægningstilskud, der er givet i perioden 2010 til 2013.

Tabel 26: Danske byområder med mere end 45.000 indbyggere

Placering	Byområde	Indbyggertal
1	Hovedstadsområdet	1.230.728
2	Aarhus	256.018
3	Odense	170.327
4	Aalborg	106.916
5	Esbjerg	71.491
6	Randers	60.895
7	Kolding	57.583
8	Horsens	55.253
9	Vejle	52.449
10	Roskilde	48.186
11	Herning	47.271
12	Helsingør	46.474
13	Hørsholm	46.104

Kilde: Byopgørelsen 2013, Danmarks Statistik.

Tabel 26: Danske byområder med mere end 45.000 indbyggere

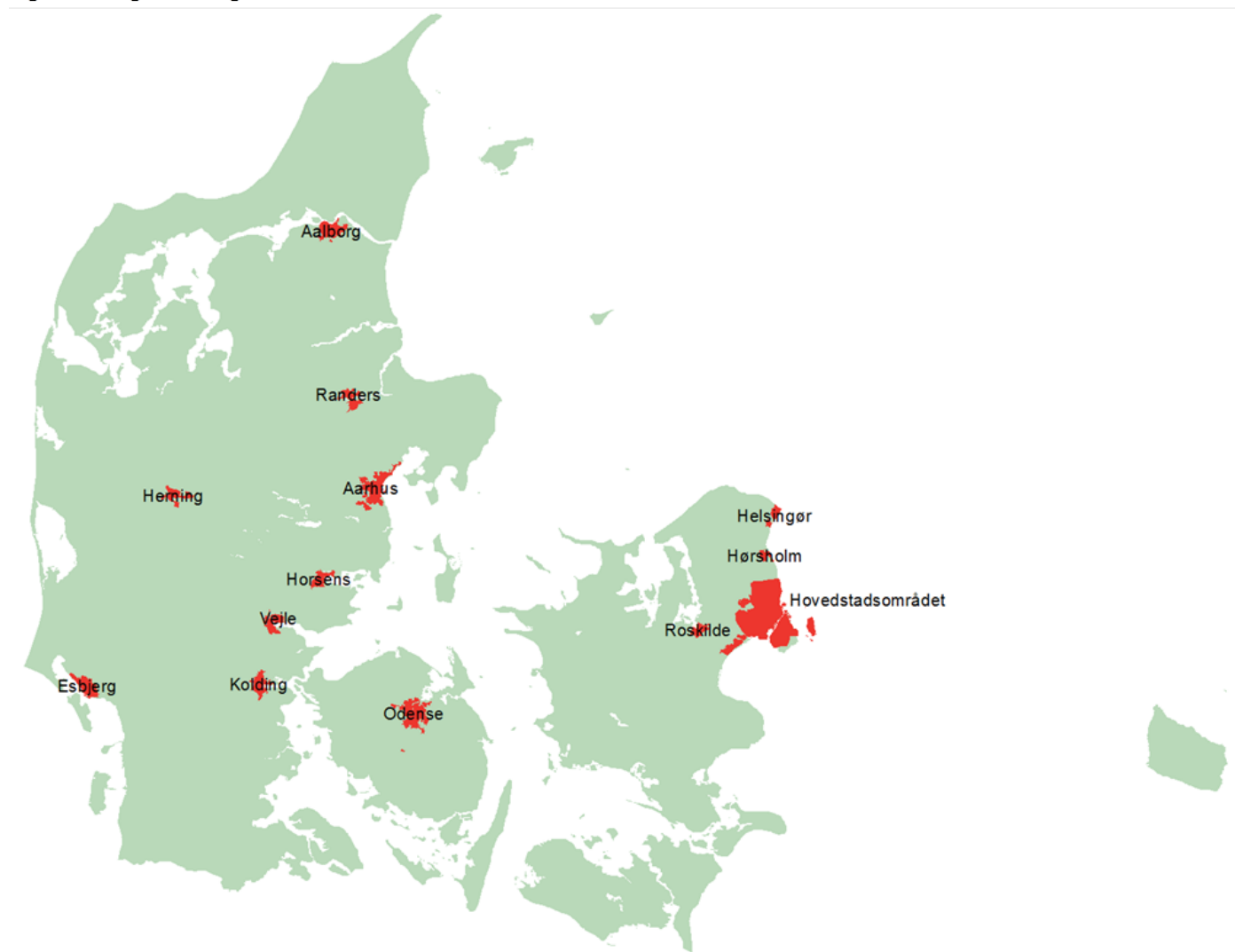
Tabel 27: Befolkningstal i byer og landdistrikter

Område	Indbyggertal	Andel (pct.)
Byer	2.249.695	40
Landdistrikter	3.352.933	60
Hele landet	5.602.628	100

Kilde: Byopgørelsen 2013, Danmarks Statistik

Tabel 27: Befolkningstal i byer og landdistrikter

Figur 25: Afgrænsning af landdistriktsområder

Kilde: MBBL. Beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik og kort fra Geodatastyrelsen.

Figur 25: Afgrænsning af landdistriktsområder

Tabel 28c: Forpligtelser og baseline – M10b Pleje af græs og naturarealer (artikel 28)

Foranstaltning	Forpligtelser, der kompenseres for under LDP	Ordningsrelevante baselinekrav/ sammenhæng med grønne krav under direkte betalinger	Konkrete tab og omkostninger, der indgår i beregning
Pleje af græs- og naturarealer (artikel 28)	<p>Årlig forpligtelse til afgræsning eller slæt. Betingelserne, der kompenseres for, er sat således at de kan kontrolleres i græsningssæsonen.</p> <p><u>Afgræsning:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Hele tilsagnsarealet skal fremstå synligt afgræsset den 15. september <p>eller</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilsagnsarealet skal have et græsningstryk på minimum 1,2 storkreaturer pr. ha i perioden 1. juni til 31. august eller et lavere og lokalitetsspecifikt græsningstryk godkendt af NaturErhvervstyrelsen. 	<p>For arealer, der modtager grundbetaling, gælder:</p> <p>Arealer med permanent græs og græs i omdrift, skal slås mindst én gang årligt indenfor perioden fra den 1. juni til den 15. september. Slåning kan dog erstattes med afgræsning. (1)</p> <p>Der er ikke andre relevante baselinekrav, som regulerer forpligtelse til enten afgræsning eller slæt.</p> <p>Ingen af de grønne krav regulerer plejeindsatsen, heller ikke udtagning af særligt følsomme arealer i Natura 2000, hvor beskyttelsen er at arealerne ikke må omlægges.</p>	<p>I FØI rapport nr. 211 fra 2012 indgår i <u>beregningen af de ekstra omkostninger relateret til afgræsningen</u> omkostninger til dyrehold over hele året, med vægt på følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tilsynsomkostninger - flytning af dyr - vedligehold af hegn - vandforsyning - Fangfolde - Indkøb af mineraler til dyrene - Omkostninger til vinteropstaldning og fodring om vinteren - Dyr læge, medicin, bedækning - Brændstof og anden energi <p>Derudover afgøres omkostningsniveau for afgræsning af naturtype, valg af dyrerace og arealets størrelse.</p> <p>Der er to satser under afgræsning, hhv. 2600 kr./ha til arealer, der ikke modtager grundbetaling og 1650 kr./ha til arealer, der samtidig modtager grundbetaling</p>
	<p><u>Slæt:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Hele tilsagnsarealet skal kunne slås maskinelt eller manuelt med le. Der skal være taget minimum ét slæt årligt i perioden 21. juni til 15. september. Det afslåede materiale skal fjernes fra marken. 		<p>I <u>beregningen for slæt</u> indgår bl.a. følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skårlægning af græsset - Græsset vendes op til 3 gange - presning af høet. - Transport hjem med høet. <p>Omkostninger til slæt er kun i lille grad afhængig af naturtype og størrelse af areal.</p> <p>Tilskudssatser til både afgræsning og slæt ligger inden for det interval, som Universitetets beregning giver.</p> <p>Der er også for slæt to satser, der afhænger af, om der samtidig modtages grundbetaling. De er på hhv. 1050 kr./ha og 850 kr.</p>

(1) Relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii og iii), i forordning 1307/2013. Jf. § 27 i bekendtgørelse nr. 907 af 29. juli 2014 om direkte støtte til landbrugere efter grundbetalingsordningen m.v.

Tabel 28c Forpligtelser og baseline – M10b Pleje af græs og naturarealer (artikel 28)

Tabel 28d: Forpligtelser og baseline – M11 Økologisk arealtilskud (artikel 29)

Foranstaltning	Forpligtelser, der kompenseres under LDP	Ordningsrelevante baselinekrav/ Sammenhæng med grønne krav under direkte betalinger	Konkrete tab og omkostninger, der indgår i beregning
Økologisk arealtilskud (basissats)	Ansøger skal være autoriseret til økologisk produktion eller have ansøgt herom, jf. gældende økologiregler.	Ingen	Satsen er beregnet ved at sammenligne regnskabstal for økologiske bedrifter med regnskabstal for konventionelle bedrifter. Der er alene set på mælke- og plantebedrifter, der udgør størstedelen af de økologiske bedrifter. Ved brug af regnskabstal på bedriftsniveau omfatter beregningen alle økologiens krav til økologisk drift, som giver sig udslag i indkomsttab og meromkostninger på bedriften, herunder begrænsninger på brug af plantebeskyttelsesmidler og gødningstyper. Beregningen omfatter også evt. merpris ved salg af de økologiske produkter. Transaktionsomkostninger indgår i det omfang, de er afspejlet i bedriftens regnskaber, f.eks. Form af konsulentbistand. Støttesatsen er fastsat til 670 kr./ha.
	Tilsagnsarealet må kun tilføres plantebeskyttelsesmidler, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.	KO-krav 2.18 om anvendelse af plantebeskyttelsesmidler.	
	Tilsagnsarealet må kun tilføres gødning, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.	Ingen(1)	
	De grønne krav er baseline for ordningen, og der er foretaget supplerende beregninger med henblik på evt. reduktion af tilskuddet med henblik på undgåelse af jobsitkompensation i forhold til den supplerende betaling for grønne krav ydet i medfør af artikel 43 i forordning nr. 1307/2013.		
Tillæg – ornægning	Et areal er berettiget til ornægningstillæg i de år, hvor arealet ved tilsagnsarets begyndelse er under ornægning til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.	Ingen	Ornægningstillægget er beregnet som den økonomiske forskel mellem fuld økologisk drift og driften i de to ornægningssår. Dermed kan forskellen fra konventionel drift og driften i ornægningssåret også udledes. Beregningerne er foretaget for hhv. plantebedrifter og mælkebedrifter. For begge typer bedrifter er beregningerne baseret på udbyttet i ornægningssåret og de priser, der kan afregnes til i ornægningssåret. I beregningen indgår transaktionsomkostninger omregnet til 150 kr./ha/år dækkende meromkostninger til konsulentbistand og kurser. Satsen er fastlagt til 1200 kr./ha i to år.
Tillæg – frugt/bær	Et areal er berettiget til tillæg til frugt/bær i de år, hvor arealet er dyrket med økologisk frugt/bær.	Ingen	Satsen er beregnet ved at sammenligne meromkostninger og indkomsttab for økologisk frugt/bærproduktion med konventionel frugt/bærproduktion. Beregningerne afspejler primært de lavere udbyttet og højere plukkerekostninger, der er forbundet med økologisk frugt/bæravl, primært som følge af økologireglernes begrænsninger på brug af plantebeskyttelsesmidler. Beregningen omfatter også evt. merpris ved salg af de økologiske afgrøder. Transaktionsomkostninger indgår ikke. Satsen er fastsat til 4000 kr./ha på baggrund af, at arealerne også kan modtage basistilskud og ornægningstillæg.
Tillæg – N tillæg (tillæg som bedrift med begrænset adgang til kvælstofgødning)	Et areal er berettiget til N-tillæg (tillæg som bedrift med begrænset adgang til kvælstofgødning), hvis hele bedriften dyrkes med en ekstra lav kvælstoftilførsel (maksimalt 60 kg udnyttet N/ha).	KO-krav 1.22 om grænser for tildeling af husdyrgødning.(3)	Beregningerne er baseret på det gennemsnitlige indkomsttab i form af udbyttetab ved begrænset tilførsel af kvælstofgødning. Den fastsatte sats svarer til meromkostninger ved at reducere kvælstoftilførselen til 60 kg udnyttet N/ha i forhold til et niveau på 100 kg udnyttet N. Transaktionsomkostninger indgår ikke. Satsen er fastsat under hensyn til, at arealerne også kan modtage basistilskud og ornægningstillæg. Satsen er fastlagt til 500 kr./ha

(1) Danmark har en undtagelsesbestemmelse i nitratdirektivet (bekendtgørelse nr. 1695 af 19. december 2006 om erhvervsansatt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. og lov nr. 753 af 25. august 2001 om miljøbeskyttelse). Undtagelsen fra de 170 kg kvælstof pr. ha fra husdyrproduktionen medtages ikke i beregningen af støtteniveauet.
 (2) I det økologisk arealtilskud udgør grundtilskuddet til alle økologiske bedrifter, og de øvrige satsen er tillæg til dette, er modregningsovervejelser ikke relevante for de øvrige satsen.
 (3) Se fodnote 1.

Tabel 28d Forpligtelser og baseline for M11 Økologisk arealtilskud

Tabel 28a: Forpligtelser og baseline for arealbaserede foranstaltninger – Fastholdelse af arealer, der indgår i vådområdeprojekter, projekter med etablering af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000- områder og lavbundsprojekter (artikel 28)

Foranstaltning	Forpligtelser, der kompenseres for under LDP	Ordningsrelevante baselinekrav/sammenhæng med grønne krav under direkte betalinger	Konkrete tab og omkostninger, der indgår i beregning
Tilskud til fastholdelse af arealer, der indgår i vådområdeprojekter, Natura 2000 hydrologiprojekter og lavbundsprojekter (20-årige støtteordninger) (artikel 28)	Tilsagnsarealet skal permanent henligge som græs- eller naturarealer.	Ingen.	Tilskudssatserne er fastlagt ud fra det løbende driftstab, men ikke tab af den direkte støtte (grundbetaling), som kan opretholdes i kraft af art. 32.
	Tinglyst servitut om, at der ikke må dyrkes afgrøder på tilsagnsarealet, skal overholdes i hele tilsagnsperioden.	Ingen.	Indkomsttabet for omdriftsarealer er opgjort som den tabte indkomst for et gennemsnitssædskiye. Hertil kommer tab af harmoniareal samt administrative omkostninger. Satsen er her fastsat til 3500 kr./ha.
	Tinglyst servitut om, at der ikke må tilføres gødning eller jordforbedringsmidler på tilsagnsarealet, bortset fra den gødning, der efterlades af græssende husdyr i tilsagnsperioden.	Kvælstofnorm for afgrøder på parcelliveau er Agerjord: 38-266 kg N/ha Permanent græs: 30-442 kg N/ha Naturareal: 0 kg N/ha	Indkomsttabet for permanent græs, der ikke længere må omlægges, gødes og sprøjtes, er opgjort som det gennemsnitlige indkomsttab beregnet på baggrund af foderenheder. Hertil kommer tab af harmoniareal samt administrative omkostninger. Satsen er her fastsat til 1800 kr./ha.
	Tinglyst servitut om at der ikke må tilføres plantebeskyttelsesmidler på tilsagnsarealet i tilsagnsperioden.	For arealer omfattet af § 3 i Naturbeskyttelsesloven må der ikke foretages ændring i tilstanden på arealet. Krav om beskyttelseszone på 25 meter til vandboringer ved anvendelse af pesticider.	Indkomsttabet for naturarealer, er opgjort som indkomsttabet i form af foderenheder på lerjord (da vådområder sjældent anlægges på sandjord). Satsen er fastsat til 300 kr./ha.
	Tinglyst servitut om at tilsagnsarealet ikke må omlægges i tilsagnsperioden.	For arealer omfattet af § 3 i Naturbeskyttelsesloven må der ikke foretages ændring i tilstanden på arealet. § 3 beskyttelsen forbyder således ikke generelt omlægning af arealet, men anvendelsen må ikke intensiveres i forhold til praksis på arealet, da Naturbeskyttelsesloven trådte i kraft.	
	Tinglyst servitut om at der ikke må tilskudsfodres på tilsagnsarealet i tilsagnsperioden.	For arealer omfattet af § 3 i Naturbeskyttelsesloven må der ikke foretages ændring i tilstanden på arealet. § 3 beskyttelsen forbyder således ikke generelt tilskudsfodring på arealet, men tilskudsfodring må ikke intensiveres i forhold til praksis på arealet, da Naturbeskyttelsesloven trådte i kraft.	
		Hvis en landmand vælger at anvende arealerne til opfyldelse af det grønne krav om EFA, skal tilskuddet reduceres til 0 kr./ha for de pågældende arealer.	

Tabel 28a Forpligtelser og baseline M10a Fastholdelse af vådområder mv

Tabel 28b: Forpligtelser og baseline for arealbaserede foranstaltninger – M10a Tilskud til ændret afvanding (artikel 28)

Foranstaltning	Forpligtelser, der kompenseres for under LDP	Ordningsrelevante baselinekrav/Sammenhæng med grønne krav under direkte betalinger	Konkrete tab og omkostninger, der indgår i beregning
Tilskud til ændret afvanding (artikel 28). Der er tale om en 5-årig ordning.	At tåle ændrede afvandingsforhold, som indebærer vådgøring af arealerne.	Der er ingen ordningsrelevante baselinekrav	Tilskudssatsen er beregnet ud fra det gennemsnitlige indkomsttab i form af foderenheder. Hertil kommer vedligeholdelse af spærringer samt administrative omkostninger. I IFRO's beregninger indgår ikke omkostninger til at etablere nye grøblerender(1). Da der er åbnet for ansøgninger på arealer, hvor der ikke tidligere har været grøblet, og da der stilles skærpede krav til nygrøbling af tidligere grøblede arealer, er der desuden tillagt et beløb på 325 kr. pr. ha for disse omkostninger. Støttesatsen er således beregnet til 1400 kr./ha
	Tilsagnsarealet må i hele tilsagnsperioden ikke tilføres gødning, bortset fra den gødning, der efterlades af græssende husdyr.	Kvælstofnorm for afgrøder på parcellniveau er Permanent græs: 30-442 kg N/ha	
	Hvis en landmand vælger at anvende arealerne til opfyldelse af det grønne krav om EFA, skal tilskuddet reduceres til 0 kr./ha for de pågældende arealer.		

Formålet er at sikre fødegrundlag for fugle

Tabel 28b Forpligtelser og baseline M10a Ændret afvanding

Tabel 28e: Forpligtelser og baseline – M12 Måltrettet regulering (artikel 30)

Foranstaltning	Forpligtelser, der kompenseres under LDP	Ordningsrelevante baselinekrav/ Sammenhæng med grønne krav under direkte betalinger	Konkrete tab og omkostninger, der indgår i beregning
<p>Tilskud til måltrettet regulering</p>	<p>Der skal for tilsagnsarealet ske opfyldelse af følgende støttebetingelser:</p> <ul style="list-style-type: none"> De anvendte kvælstofreducerende virkemidler opfylder de bestemmelser for udlæg mv., som er fastsat i bekendtgørelse om plantedække og om dyrkningsrelaterede tiltag. De anvendte kvælstofreducerende virkemidler er udlagt i de geografiske ID15-områder, som er angivet i forbindelse med ansøgningen. 	<p>En række af de virkemidler, der kan anvendes til opfyldelse af de grønne krav (MFO) er identiske med virkemidler, der kan anvendes til opfyldelse af de obligatoriske krav under måltrettet regulering.</p> <p>Ved ansøgning som tilskud til virkemidler under den måltrettede regulering – eller udlæg af virkemidler som følge af obligatorisk krav i den måltrettede regulering – kan der ud fra hensyn om effekt og forbud mod dobbeltfinansiering – ikke ske anvendelse af de virkemidler, der er indmeldt til opfyldelse af de grønne krav (Miljøfokusområder). Det drejer sig om følgende virkemidler, der princippet kan anvendes til opfyldelse af begge krav:</p> <ul style="list-style-type: none"> Efterafgrøder Randzoner langs søer og vandløb Braklagte arealer Lavskov <p>I §§ 38 og 39 i forslag til lov om jordbrugets anvendelse af gødning og næringsstofreducerende tiltag fastlægges reglerne for det danske pligtige efterafgrødesystem og for husdyrefterafgrøder. Disse bestemmelser medvirker bl.a. til den danske implementering af nitratdirektivet og indebærer krav til jordbrugere om udlæg af efterafgrødegrundarealet eller alternativer hertil. Husdyrefterafgrøder skal udlægges af jordbrugere inden for særlige områder, der udbringer en vis mængde organisk gødning. Husdyrefterafgrødekravet fastlægges i dag i bekendtgørelse om erhvervsmaessigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage mv, og det vil i planperioden 2019-20 udgøre 27.500 ha. Husdyrefterafgrødekravet øges gradvist frem til 2021, hvor vandrammedirektivets 3. Planperiode påbegyndes.</p> <p>Det er de samme virkemidler, der kan finde anvendelse under den måltrettede regulering. Med henblik på ikke at støtte baselineindsatser vil der således ikke under den måltrettede reguleringsordning kunne søges støtte til arealer/indsatser, der anvendes til opfyldelse af det pligtige efterafgrødekrav eller krav for husdyrproducenter.</p> <p>KO-krav 1.36 om bevarelse af landskabstræk (GLM-landskabelementer)</p>	<p>Der kompenseres for omkostninger til udlæg af de kvælstofreducerende virkemidler i den måltrettede regulering.</p> <p>Beregningerne bygger på en adfærdsmodel ift. hvilke af de mulige virkemidler bedrifterne vil anvende for at opfylde indsatsbehovet på en omkostningseffektiv måde. Det indgår i beregningen hvad der i de forskellige geografiske områder er af potentialer for forskellige virkemidler, herunder tages der højde for de øvrige reguleringskrav eller MFO-krav, der skal opfyldes med samme type virkemidler. Beregningerne er foretaget for forskellige geografiske områder og forskellige bedriftstyper. Som grundlag for beregningen anvendes endvidere opgjorte omkostninger ved de forskellige typer af virkemidler.</p> <p>På baggrund heraf er satsen for en ha. efterafgrøder i den måltrettede regulering fastsat til 500 kr. pr. ha. Satsen bygger på et vægtnet gennemsnit af anvendelse af virkemidler, som så efterfølgende – med de fastsatte omregningsfaktorer mellem forskellige virkemidler er omregnet til en sats for en ha. efterafgrøder.</p> <p>Samme sats anvendes, hvis ansøgerne anvender kompenserede alternativer til efterafgrøder. Det beregnes således hvor mange ha efterafgrøder et givent virkemiddel svarer til, hvorefter det gives en sats på 500 kr. pr. beregnet ha efterafgrøder.</p> <p>Beregningerne er foretaget med udgangspunkt i det fuldt indfasede kvælstofreduktionsbehov i 2021.</p> <p>Tilskudsordningen er designet således, at der ikke sker dobbeltfinansiering af indsatserne i den måltrettede regulering. Hensynet til at udelukke dobbeltfinansiering på støtteordningen er imidlertid ikke håndteret gennem beregningen af støttesats, men ved at virkemidler, der anvendes som støttebetingelse under andre ordninger, ikke kan anvendes til opfyldelse af krav og støttebetingelse i den måltrettede regulering.</p>

Tabel 28e Forpligtelser og baseline – M12 Måltrettet regulering (artikel 30)

8.2. Beskrivelse pr. foranstaltning

8.2.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)

8.2.1.1. Retsgrundlag

Artikel 14 i Landdistriktsforordningen (forordning 1305/2013/EU).

8.2.1.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Beskrivelse vedr: M01a Erhvervsudvikling (projekter om vidensoverførsel inden for den primære jordbrugssektor):

I en årrække har dansk landbrug været under et betydeligt økonomisk pres, hvor indtjeningssevnen har været faldende, produktiviteten stagnerende og konkurrenceevnen under pres.

Den danske forskning har styrket inden for fødevarerforskning og nye teknologier og processer og har i mange år genereret relevant viden. Hvis denne viden skal slå igennem i forhold til de enkelte jordbrugere, er det nødvendigt at sikre og understøtte vidensoverførsel til jordbrugerne. Videndelingen skal medvirke til at understøtte en grøn omstilling af det danske landbrug og sikre landbrugets fortsatte miljømæssige bæredygtighed, hvorfor vidensformidlingen har både et vækst- og et miljømæssigt perspektiv.

Dansk landbrug producerer fødevarer af høj kvalitet og sikkerhed og med høj værditilvækst. Fastholdelse af denne høje standard kræver investeringer i ny teknologi, udvikling og samarbejde om specialisering samt innovation, hvor de relevante forskningsresultater implementeres succesfuldt i primærsektoren. Der forventes på både langt og mellemlangt sigt at være en stigende efterspørgsel efter fødevarer af høj kvalitet og efter ny teknologi til ressourceeffektiv fødevarer- og landbrugsproduktion.

Endvidere vil samfundet på både kort og mellemlangt sigt stille nye krav om og forbrugerne efterspørge en fortsat grøn omstilling i erhvervet, hvor produktionen sker miljø-, natur- og klimamæssig bæredygtigt og under hensyntagen til arbejdsmiljøforhold og husdyrvelfærd.

Der er derfor et generelt behov for støtte for at sikre, at aktører i den primære jordbrugssektor har adgang til information og viden om, hvordan nye processer og teknologier implementeres og anvendes. Det kan medvirke til at sikre dansk jordbrugs konkurrencedygtighed under produktionsvilkår, hvor der tages større hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkning samt dyrevelfærd.

Det er et generelt indsatsområde for dansk landbrug at øge innovationsgraden for derigennem at sikre landbrugets fremtidige konkurrenceevne og miljømæssige bæredygtighed. Det er derfor af stor betydning, at der sker en vellykket vidensoverførsel til aktørerne i jordbrugerhvervet, da implementeringen af de udviklede teknologier og processer er af stor betydning for innovationen.

Med et øget kendskab til de nye teknologier og processer forventes en øget udbredelse af innovative løsninger i jordbruget.

Indsatsens primære fokusområde er prioritet 1 ”Fremme vidensoverførsel og innovation inden for landbrug,

skovbrug og landdistrikter”.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 1A: Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne.
- Fokusområde 1B: Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater.
- Fokusområde 2A: Lettelse af omstruktureringen af bedrifter der står over for store strukturelle problemer, herunder med henblik på forbedret dyrevelfærd

Derudover kan indsatsen have væsentlige **sekundære effekter** på fokusområde

- Fokusområde 5E; Fremme af kulstofbinding inden for landbrug og skovbrug
- Fokusområde 5D; Reduktion af udledningen af lattergas, ammoniak og drivhusgasemissioner fra landbruget

Beskrivelse vedr. M01b Økologifremme, herunder tilskud til omstilling til økologi i de offentlige køkkener

Danmark ønsker at fremme omlægningen til økologi, hvilket kræver en yderligere udvikling af den økologiske produktion. Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Økologisk jordbrug bidrager f.eks. til at reducere drivhusgasudledningen med en øget kulstoflagring i jorden sammenlignet med konventionelt landbrug. En stigning i det økologiske areal forventes derfor at bidrage med øget kulstofbinding i Danmark. På denne måde er der en kobling fra den nationale ambition om en forøgelse af det økologiske areal til den generelle programindsats for bedre natur, større biodiversitet, bedre vandkvalitet og til klimaindsatsen.

Økologisk jordbrug har, på samme måde som den konventionelle landbrugssektor, været præget af strukturudviklingen hen imod færre, men større bedrifter. Dette har betydet at antallet af økologiske landbrugsbedrifter er faldet med 25 pct. fra 2001 til 2011, mens det dyrkede areal samtidig steg med 2,5 pct.

Hvis det skal være attraktivt at lægge sin bedrift om, skal efterspørgslen efter økologi styrkes. Dette kan ske gennem at etablere initiativer, der kan udbrede viden om økologi til personer ansat i jordbrugs- og fødevarersektoren, aktiviteter der kan medvirke til at etablere et velfungerende marked i alle led fra produktion til konsumtion. Det kan ske gennem en uddannelsesindsats, der skal styrke kompetencerne om økologi hos personer, som er en del af jordbrugs- og fødevarersektoren. Indsatsen kan derfor være med til at fremme efterspørgslen og herigennem også tilgangen af nye producenter til økologisk produktion.

Samtidig genererer den økologiske forskning ny innovativ viden, der kan understøtte udviklingen i den økologiske sektor. Hvis denne viden skal slå igennem i forhold til de enkelte jordbrugere og fødevarer virksomheder, er det nødvendigt at sikre og understøtte viden overførsel til målgrupperne. På denne led fremmer indsatsen også implementeringen af innovativ viden i den økologiske sektor.

Indsatsens primære fokusområde er prioritet 1 ”Fremme af videnoverførsel og innovation inden for

landbrug, skovbrug og landdistrikter”.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 1A: Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne.
- Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber
- Fokusområde 4B bedre vandforvaltning
- Fokusområde 4C Undgå jorderosion og forbedre forvaltning af jordbunden

8.2.1.3. Omfang, støtens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.1.3.1. M01a Erhvervsudvikling (projekter om videnoverførsel indenfor den primære jordbrugssektor) (artikel 14)

Underforanstaltning:

- 1.1 — støtte til erhvervsuddannelse og kompetenceudviklingsaktioner
- 1.2 — støtte til aktioner vedrørende demonstrationsaktiviteter/information

8.2.1.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der kan gives tilskud til kompetenceudviklings-, informations- og demonstrationsaktiviteter, hvis formål er videnoverførsel inden for den primære landbrugssektor.

Formålet med indsatsen er at fremme: demonstration og formidling af viden om, hvordan nye processer, praksisser, metoder og teknologier implementeres og anvendes.

Vidensudveksling og incitamenter til ibrugtagen af nye effektive processer, metoder og teknologier blandt andet til løsning af miljøproblemer og styrkelse af biodiversitet, løsning af produktionsudfordringer og igangsætning af nye produktioner.

Kompetenceudviklingsaktiviteter

Kompetenceudvikling af personer indenfor den primære jordbrugssektor kan fx ske ved uddannelseskurser, workshops, erfa gruppe møder og e-learning. Dette dækker over kompetenceudvikling af fx landmænd og jordbrugskonsulenter, som forbedrer målgruppens kompetencer til at agere indenfor primær jordbrugsproduktion. Der kan ikke opnås tilskud til undervisning, som indgår i de almindelige kurser eller systemer inden for landbrugs- og skovbrugsuddannelser på gymnasie- eller højere niveau.

Informationsaktiviteter

Informationsaktiviteter omfatter fx udarbejdelse af materialer, der formidler viden til aktører inden for den primære jordbrugssektor om relevante emner inden for sektoren, fx viden om hvordan man anvender en ny teknologi eller proces. Dette kan f.eks. være i form af information i printede og/eller elektroniske medier og information via deltagelse i udstillinger.

Materialerne må ikke indeholde referencer til navngivne produkter eller producenter eller markedsføre specifikke produkter.

Demonstrationsaktiviteter

Demonstrationsaktiviteter omfatter aktiviteter til i praksis at demonstrere anvendelse af nye eller betydeligt forbedrede teknologier eller processer, metoder og praksisser. Dette kan dække over fx:

- dyrkningsmetoder
- landbrugsteknologier
- miljøbeskyttelsesstrategier i landbruget
- drivhusgasreduktionsteknologier og -strategier i landbruget

Demonstrationsaktiviteten kan finde sted på et jordbrug eller andre lokaliteter, som egner sig til de konkrete demonstrationsaktiviteter, fx forskningscentre eller i forbindelse med udstillinger og konferencer.

Støtte til informations-, kompetenceudviklings- og demonstrationsaktiviteter ydes ud fra et eller flere af følgende overordnede indsatsområder:

- Produktivitet
- Natur
- Klima
- Miljø
- Dyrevelfærd og dyresundhed
- Forebyggelse og bekæmpelse af sygdomme hos produktionsdyr
- Fødevarsikkerhed
- Økologi
- Andre tiltag, der styrker konkurrenceevnen i landbruget og en bæredygtig udvikling i landbruget

Der iværksættes under indsatsområdet for natur et pilot- og demonstrationsprojekt for fremme af metoder og praksisser til forbedring af biodiversiteten i det intensivt drevne landbrug. Aktiviteten udbydes som et særligt tema for ansøgning, og landbrugets rådgivningstjeneste og det nationale landdistriktsnetværk inddrages.

8.2.1.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tilskud til projekter om vidensoverførsel, herunder kompetenceudviklings-, informations- og demonstrationsaktiviteter.

8.2.1.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.1.3.1.4. Støttemodtagere

Tilskudsmodtager er udbyderen af kompetenceudviklings, informations- eller demonstrationsaktiviteten. Tilsagnshaver kan være en virksomhed, forening, organisation eller lignende, der har den nødvendige kapacitet til at gennemføre kompetenceudviklingsaktiviteten.

Ansøger vil kunne anvende konsulentbistand til kompetenceudviklingen, hvor det vil være relevant og nødvendigt for projektet.

8.2.1.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Der kan ydes tilskud til udgifter til tilrettelæggelse og gennemførelse af kompetenceudviklings-, informations- og demonstrationsaktiviteten.

Tilskudsberettigede udgifter kan omfatte:

- Løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere
- Udgifter til konsulentbistand
- Køb af materialer
- Rejseomkostninger, herunder også udgifter til deltagernes rejseomkostninger
- Udgifter til deltageres omkostninger til indkvartering og dagpenge til deltagere
- Der kan undtagelsesvist og efter en konkret vurdering gives tilskud til vikardækning ved landbrugeres deltagelse i kompetenceudviklingsaktiviteter
- Lokaleleje
- Udgifter til Overheadudgifter. Overheadudgifter defineres som en fast takst på op til 15 % af de støtteberettigede direkte personaleudgifter.
- Andre omkostninger, som ifølge Landbrugsstyrelsen kan være relevante og nødvendige for gennemførelsen af projektet

Landbrugsstyrelsen fastsætter rammerne for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere.

Deltagere i projektet skal forstås som de parter, der deltager i projektet og som får gavn af projektet i form af ny viden og nye kompetencer uden at være tilskudsmodtager. Det kan f.eks. være rejseomkostninger for landmænd, der deltager i et kompetenceudviklingsprojekt. Udgifter, som afholdes af deltagere i projektet, vil blive udbetalt til ansøgeren.

I forbindelse med demonstrationsaktiviteter kan der også ydes tilskud til udgifter til relevante investeringsomkostninger. Investeringsomkostningerne skal være tydeligt koblet til demonstrationsaktiviteterne og skal være i overensstemmelse med artikel 45 i forordningen (1305/2013/EU).

Der kan ydes tilskud til leasing af maskiner og udstyr, men andre omkostninger forbundet med leasingkontrakten, såsom udlejerens fortjeneste, overhead og forsikringsomkostninger er ikke tilskudsberettiget.

Der gives ikke tilskud til:

- Løbende driftsudgifter bortset fra overhead.
- Individuel virksomhedsrådgivning.
- Moms der kan refunderes

8.2.1.3.1.6. Støttebetingelser

Støtten skal være til gavn for personer, der er beskæftiget inden for den primære jordbrugssektor.

Tilskudsmodtager skal have den nødvendige kapacitet i form af personalets kvalifikationer og regelmæssig uddannelse til at udføre aktiviteterne.

Der tages udgangspunkt i ansøgers redegørelse for nødvendige kompetencer til at gennemføre projektet. I tvivlstilfælde kan der indhentes dokumentation af personalets relevante uddannelse eller dokumentation for gennemførelsen af tidligere sammenlignelige aktiviteter til at dokumentere de nødvendige kompetencer. Der stilles ikke noget krav til personaleantallet hos ansøgere, hvorfor f.eks. en specialiseret enkeltmandsvirksomhed kan være kvalificeret.

8.2.1.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Til at udvælge og prioritere ansøgningerne vil der blive udarbejdet et pointsystem. Ansøgninger med den højeste score, prioriteres højest.

Der vil blive fastsat minimumskrav til det antal point, som ansøgningerne skal opnå for at kunne få tilskud. Før hver ansøgningsrunde vil en krævet minimumscore blive udmeldt.

Indenfor hver ansøgningsrunde fastsættes et detaljeret system til udvælgelse og prioritering af ansøgningerne og systemet offentliggøres forud for hver ansøgningsrunde. Alle projektansøgninger i en runde prioriteres efter de samme parametre og kriterier.

I udvælgelses- og prioriteringssystemet kan en eller flere af følgende parametre indgå:

- Projektets relevans
- Projektets kvalitet
- Projektets bredde
- Projektets valg af formidlingsform og – metode
- Sammenhæng mellem ressourceforbrug og demonstrations-, informations- og kompetenceudviklingsaktiviteter
- Projektets effekt i forhold til at fremme viden overførsel inden for den primære jordbrugssektor
- Andre tiltag, der styrker konkurrenceevnen og en bæredygtig udvikling i landbruget.

Listen er ikke udtømmende. Anvendelse af andre parametre samt kriterier for prioritering mellem ansøgninger vil blive udmeldt forud for hver ansøgningsrunde.

Støtten vil ikke blive udbudt ved udbudsprocedure.

8.2.1.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Der gives 100 pct. i tilskud til aktiviteterne. Aktiviteterne og aktiviteterens output er målrettet den primære jordbrugssektor og er derfor fritaget for særlig statsstøttenotifikation.

8.2.1.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.1.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Kontrollen af, om aktiviteterne er blevet gennemført, sker ved hjælp af den afsluttende rapport, hvor tilsagnshaver skal svare på, om der er gennemført de aktiviteter, som de angav på ansøgningstidspunktet. Aktivitetens gennemførelse kontrolleres desuden ved en administrativ kontrolprocedure, der omfatter kontrol af 100 pct. af bilagene.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret den administrative kontrol for at være utilstrækkelig, idet der er konstateret tilfælde, hvor støtte er udbetalt uberettiget, fx i forbindelse med:

- Ikke-støtteberettiget moms
- Manglende kontrol af støtteberettigede omkostninger
- Manglende dokumentation for ændring af projektforsætninger
- Ikke-støtteberettigede ansættelsesomkostninger, konsulentarbejde og frivilligt arbejde

8.2.1.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol. Risikoen for, at der opstår fejl ved implementeringen af ordningen imødekommes ved hjælp af forenkling af tilskudsordningen og bekendtgørelsen, robust ansøgningsmateriale og tjeklister til sagsbehandlere, så fejlrisikoen minimeres. Disse opgaver gennemføres efter nøje retningslinjer, hvorved chancen for at konstatere fejl eller misligholdelse af støttebetingelser optimeres.

Forvaltningsmyndigheden har for at imødekomme kritikken af den administrative kontrol iværksat og implementeret en række initiativer, som skal forbedre kvaliteten af sagsbehandlingen og af dokumentationen for den udførte kontrol for projektstøttesager. De forventes endvidere at indebære sikring af rettidig implementering, opdatering af sagsbehandlingsdokumenter, interne uddannelsesinitiativer til sikring af mere ensartethed i sagsbehandlingen, etablering af egenkontrollsystemer, etc.

Der sikres administrativt mod dobbeltfinansiering mellem M01a og M01b. Ansøgninger under de to ordninger vil blive behandlet af samme enhed i forvaltningsmyndigheden. Der vil løbende ske opdatering af

praksis på baggrund af identificerede risici.

8.2.1.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Det er den overordnede vurdering, at ordningen er verificerbar og kontrollerbar.

8.2.1.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Støtten beregnes som en fast procentsats af de støtteberettigede udgifter, der er afholdt under projektet i overensstemmelse med det af forvaltningsmyndigheden afgivne tilsagn om støtte.

8.2.1.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af passende kapaciteter for organer, der yder videnoverførselstjenester for at udføre deres opgaver i form af personalets kvalifikationer og uddannelse

Definition af varigheden og indholdet af udvekslingsordninger inden for land- og skovbrug, jf. artikel 3 i Kommissionens delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

8.2.1.3.2. M01b Økologifremme, herunder tilskud til omstilling til økologi i de offentlige køkkener (artikel 14)

Underforanstaltning:

- 1.1 — støtte til erhvervsuddannelse og kompetenceudviklingsaktioner
- 1.2 — støtte til aktioner vedrørende demonstrationsaktiviteter/information

8.2.1.3.2.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der kan gives tilskud til vidensoverførsel og informationsaktioner målrettet personer indenfor jordbrugs- og fødevarersektoren. Formålet med støtten til er at opkvalificere de deltagende personers viden om økologi.

Typer af indsats

Der kan gives tilskud til kompetenceudvikling. Kompetenceudviklingen kan f.eks. ske ved uddannelseskurser, workshops, demonstrationsaktiviteter, e-learning og coaching samt via kortere besøg på jordbrugsbedrifter. Der ydes ikke tilskud til længerevarende udvekslingsophold.

Støtten ydes til kompetenceudvikling af personer inden for jordbrugs- og fødevarersektoren. Dette dækker over kompetenceudvikling af f.eks. landmænd, medarbejdere i fødevarer virksomheder, undervisere og studerende på landbrugs- og fødevareruddannelser, medarbejdere i detailhandlen og i grossistledet og køkkenmedarbejdere.

Kurser, workshops og coaching omhandler konkret kompetenceudvikling for målgruppen og kan bestå af f.eks. kompetenceudvikling om økologisk produktion, afsætning af økologi og omstilling til økologisk drift. Aktiviteterne kan f.eks. være målrettet omstillingen til økologi i de offentlige køkkener gennem konkret kompetenceudvikling af køkkenpersonalet.

Der kan ikke opnås støtte til undervisning, som indgår i de almindelige kurser eller systemer inden for landbrugs- og skovbrugsuddannelser på gymnasie- eller højere niveau.

Hvad er en informationsaktivitet?

Der kan gives støtte til informationsaktiviteter, der formidler viden om økologisk produktion med det formål at gøre målgrupperne opmærksomme på relevant viden om økologisk produktion. Dette kan fx være i form af information i printede og/eller elektroniske medier og deltagelse i udstillinger. Der kan f.eks. gives tilskud til information i fagmedier om ny økologisk viden og nye økologiske produktionsmetoder.

Informationsaktiviteterne må ikke indeholde referencer til navngivne produkter eller producenter eller markedsføre specifikke produkter.

8.2.1.3.2.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Generelt tilskud til kompetenceudvikling og informationsaktiviteter.

8.2.1.3.2.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.1.3.2.4. Støttemodtagere

Tilskud kan ydes til udbyderen af kompetenceudviklingen. Dette kan f.eks. være en forening, organisation eller lignende, der har den nødvendige kapacitet til at gennemføre kompetenceudviklingsaktiviteten. Ansøger vil kunne anvende konsulentbistand til kompetenceudviklingen, hvor det vil være relevant og nødvendigt for projektet. Deltagere i projektet defineres som de parter, der deltager i projektet og som får gavn af projektet i form af ny viden og nye kompetencer uden at være tilskudsmodtager. Udgifter, som afholdes af deltagere i projektet, vil blive udbetalt til ansøgeren.

Udvælgelse af tilsagnsmodtagere sker gennem udmeldte ansøgningsrunder, der er åbne for alle interesserede, der opfylder ansøgningskravene.

8.2.1.3.2.5. Støtteberettigede udgifter

Der kan ydes tilskud til udgifter til tilrettelæggelse og gennemførelse af kompetenceudviklingsaktiviteterne.

Tilskudsberettigede udgifter kan omfatte:

- Løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere
- Udgifter til konsulentbistand
- Udgifter til undervisningsmaterialer
- Rejseomkostninger, herunder også udgifter til deltagernes rejseomkostninger
- Udgifter til deltageres omkostninger til indkvartering og dagpenge til deltagere
- Der kan undtagelsesvist og efter en konkret vurdering gives tilskud til vikardækning ved landbrugeres deltagelse i kompetenceudviklingsaktiviteter
- Lokaleleje
- Overheadudgifter. Overheadudgifter defineres som en fast takst på op til 15 % af de støtteberettigede direkte personaleudgifter.
- Andre omkostninger, som ifølge Landbrugsstyrelsen kan være relevante og nødvendige for gennemførelsen af projektet

Landbrugsstyrelsen fastsætter rammer for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere.

Landbrugsstyrelsen vil anvende standardomkostninger i overensstemmelse med de oplæg, der er udarbejdet af EU-kommissionen herom. Det gælder især standardiserede investeringer og eventuelt også til projektlønomkostninger. Standardomkostninger vil blive anvendt på baggrund af tilbundsående analyser gennemført af et uafhængigt organ. Danmark forventer at gå i dialog med EU-kommissionen om indholdet

af disse analyser.

Der kan herudover ydes tilskud til andre omkostninger, som ifølge Landbrugsstyrelsen kan være relevante og nødvendige for gennemførelsen af projektet.

Der gives ikke tilskud til:

- Udgifter til markedsføring
- Løbende driftsomkostninger, undtaget udgifter til overhead
- Moms, der kan refunderes.

8.2.1.3.2.6. Støttebetingelser

Udbyderen af kompetenceudviklingen skal i ansøgningen dokumentere at vedkommende har den nødvendige kapacitet i form af tilstrækkelig personale samt kunne dokumentere personalets kvalifikationer til at udføre opgave.

Der tages udgangspunkt i ansøgers redegørelse for nødvendige kompetencer til at gennemføre projektet. I tvivlstilfælde kan der indhentes dokumentation af personalets relevante uddannelse eller dokumentation for gennemførelsen af tidligere sammenlignelige aktiviteter til at dokumentere de nødvendige kompetencer. Der stilles ikke noget krav til personaleantallet hos ansøgere, hvorfor f.eks. en specialiseret enkeltmandsvirksomhed kan være kvalificeret.

Støtten skal være til gavn for personer, der er beskæftiget inden for landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren, eller små- og mellemstore virksomheder i landdistrikterne.

8.2.1.3.2.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Til at udvælge og prioritere ansøgningerne vil der blive udarbejdet et pointsystem. Der vil blive fastsat minimumskrav til det antal point, som ansøgningerne skal opnå for at kunne få tilskud.

Inden hver ansøgningsrunde fastsættes et detaljeret system til udvælgelse og prioritering af ansøgningerne og systemet offentliggøres forud for hver ansøgningsrunde. Alle projektansøgninger i en runde prioriteres efter de samme parametre og kriterier. Projekterne udvælges efter deres evne til at styrke primær producenter og fødevareraktiviteters viden om økologi, herunder om innovation.

I udvælgelses- og prioriteringssystemet kan en eller flere af følgende parametre indgå:

- Projektets relevans
- Projektets kvalitet
- Projektets bredde (hvor mange interessenter får gavn af projektet)
- Projektets valg af formidlingsform og – metode
- Sammenhæng mellem ressourceforbrug og informations- og kompetenceudviklingsaktiviteter

- Projektets effekt i forhold til at fremme viden overførsel og innovation

Anvendelse af andre prioriteringskriterier og eventuelle vægtninger af kriterierne vil blive udmeldt forud for ansøgningsrunderne.

Støtten vil ikke blive udbudt ved udbudsprocedure.

8.2.1.3.2.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Der kan ydes 100 pct. i tilskud til projekter vedrørende primær produktion og afsætning af produkter omfattet af Traktatens bilag 1.

For andre projekter kan der ydes 70 pct. i tilskud for små virksomheder og 60 pct. for mellemstore efter statsstøtte reglerne i ABER, artikel 47 om vidensdeling. Støtten skal være til fordel for SMV'ere beliggende i et landdistriktsområde.

8.2.1.3.2.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.1.3.2.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Kontrollen af, om undervisningsaktiviteterne er blevet gennemført, sker ved hjælp af den afsluttende rapport, hvor tilsagnshaver skal svare på, om der er gennemført den undervisning, som de angav på ansøgningstidspunktet. Aktivitetens gennemførelse kontrolleres desuden ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret den administrative kontrol for at være utilstrækkelig, idet der er konstateret tilfælde, hvor støtte er udbetalt uberettiget, fx i forbindelse med:

- Ikke-støtteberettiget moms
- Manglende kontrol af støtteberettigede omkostninger
- Manglende dokumentation for ændring af projektforsætninger
- Ikke-støtteberettigede ansættelsesomkostninger, konsulentarbejde og frivilligt arbejde

8.2.1.3.2.9.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol. Risikoen for, at der opstår fejl ved implementeringen af ordningen, imødekommes ved hjælp af forenkling af tilskudsordningen og bekendtgørelsen, godt ansøgningsmateriale og tjeklister til sagsbehandlere, så fejlriskoen minimeres. Disse opgaver gennemføres efter nøje retningslinjer, hvorved chancen for at konstatere fejl eller misligholdelse af støttebetingelser optimeres.

Forvaltningsmyndigheden har for at imødekomme kritikken af den administrative kontrol og forbedre dette iværksat og implementeret en række initiativer, som skal forbedre kvaliteten af sagsbehandlingen og af

dokumentationen for den udførte kontrol for projektstøttesager. De forventes endvidere at indebære sikring af rettidig implementering, opdatering af sagsbehandlingsdokumenter, interne uddannelsesinitiativer til sikring af mere ensartethed i sagsbehandlingen, etablering af egenkontrollsystemer, etc.

Der sikres administrativt mod dobbeltfinansiering mellem M01a og M01b. Ansøgninger under de to ordninger vil blive behandlet af samme enhed i forvaltningsmyndigheden. Der vil løbende ske opdatering af praksis på baggrund af identificerede risici.

8.2.1.3.2.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Det er den overordnede vurdering, at ordningen er verificerbar og kontrollerbar.

8.2.1.3.2.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Støtten beregnes som en fast procentsats af de støtteberettigede udgifter, der er afholdt under projektet i overensstemmelse med det af forvaltningsmyndigheden afgivne tilsagn om støtte.

8.2.1.3.2.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af passende kapaciteter for organer, der yder videnoverførselstjenester for at udføre deres opgaver i form af personalets kvalifikationer og uddannelse

Definition af varigheden og indholdet af udvekslingsordninger inden for land- og skovbrug, jf. artikel 3 i Kommissionens delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

8.2.1.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.1.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.1.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.1.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

--

8.2.1.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

--

8.2.1.6. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Definition af passende kapaciteter for organer, der yder videnovertførselstjenester for at udføre deres opgaver i form af personalets kvalifikationer og uddannelse

Ansøger skal på ansøgningstidspunktet besidde de nødvendige faglige kvalifikationer til at gennemføre kompetenceudviklingen, f.eks. via tidligere gennemførte aktiviteter eller via tilstedeværelsen af kvalificeret personale, der kan gennemføre opgaven hos ansøger.

Definition af varigheden og indholdet af udvekslingsordninger inden for land- og skovbrug, jf. artikel 3 i Kommissionens delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Ikke relevant.

8.2.1.7. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Ingen.

8.2.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)

8.2.2.1. Retsgrundlag

Artikel 17 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.2.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Dansk jordbrug, herunder især husdyrproduktionen, står over for stadigt stigende krav til dyrevelfærd, miljø og klimahensyn i produktionen, mens investeringsniveauet har været faldende over en årrække.

Den globale middelklasse forventes at stige fra knap 2 til næsten 5 milliarder i 2030, og det globale behov for fødevarer forventes at stige kraftigt frem imod 2050. Det betyder, at der i fremtiden i stigende grad vil blive efterspurgt fødevarer, især i særlig grad kvalitetsfødevarer, samt ny teknologi til ressourceeffektiv og miljøforbedrende fødevare- og landbrugsproduktion.

Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens krav og efterspørgsel, skal der fremadrettet produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. Landbrugets udviklingsmuligheder afhænger af sektorens innovationsevne og evne til at miljøoptimere sin produktion. Dette kræver endvidere, at der sker en forsat strukturudvikling og modernisering af landbruget.

Beskrivelse vedr. M04a Miljøteknologi

Strukturudviklingen i landbruget går imod stadig større produktionsenheder. Der er behov for at sætte mere fokus på den enkelte bedrifts påvirkning af omgivelserne og at forbedre finansieringsmulighederne for investeringer på bedriften, der på samme tid kan reducere belastningen af miljø og natur, forbedre dyrevelfærden og forbedre produktiviteten i landbruget.

Det overordnede mål med programindsatsen er at styrke bæredygtighed, innovation og konkurrenceevne i den primære jordbrugssektor. Indsatsen kan også bidrage til at fremme omstilling i erhvervet, herunder til bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile ressourcer på udvalgte områder.

Støtte til investeringer i fysiske aktiver på landbrugsbedrifter skal sikre en forsat optimering af produktionsprocesser og dermed på samme tid sektorens miljømæssige bæredygtighed og konkurrenceevne under fornyede produktionsvilkår, hvor der tages hensyn til miljø- og klimapåvirkninger, dyrevelfærd, produktivitet og behov for strukturudvikling.

En del af investeringsstøtten udbydes med primær fokus på modernisering og strukturudvikling på landbrugsbedrifter. De pågældende investeringer forventes samtidig at have væsentlige sekundære positive effekter på klima, miljø og dyrevelfærd. Dels fordi investeringerne vil medføre en mere ressourceeffektiv landbrugsproduktion, og dels fordi deres miljøeffekt vil skulle vurderes og godkendes på forhånd. Forvaltningsmyndigheden kan derudover stille supplerende klima-, miljø- og dyrevelfærdskrav til disse investeringer.

Ifølge planloven må de pågældende anlægsinvesteringer i øvrigt ikke påbegyndes, før kommunen eller Erhvervsministeriet har fastsat retningslinier for anlæggets udformning og beliggenhed og godkendt

anlæggets etablering. Hvis myndighederne vurderer, at anlægget kan få væsentlig indflydelse på miljøet, er anlægget VVM-pligtigt (vurdering af virkninger på miljøet), og der skal udarbejdes et kommuneplantillæg med tilhørende VVM-redegørelse, før anlægget kan påbegyndes. VVM-reglerne i planloven udspringer af EU's VVM-direktiv.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Indsatsens primære fokusområder;

- 4B; Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider
- 5B; Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer
- 5C; Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfood-råmaterialer med henblik på bioøkonomi
- 5D; Reduktion af udledningen af lattergas, ammoniak og metan emissioner fra landbruget
- 2A; Lettelse af omstruktureringen af bedrifter der står over for store strukturelle problemer, herunder med henblik på forbedret dyrevelfærd og fortsat strukturudvikling i landbruget

Derudover har indsatsen væsentlige **sekundære effekter** på fokusområde

- 5E; Fremme af kulstofbinding inden for landbrug og skovbrug
- 5A; Effektivitetsforbedringer i vandforbruget i landbruget
- 3A; Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden ved hjælp af kvalitetsordninger, der tilfører landbrugsprodukterne merværdi, herunder dyrevelfærd

Beskrivelse vedr. M04b Økologisk investeringsstøtte

Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Sektoren producerer fødevarer under særligt høje krav til bl.a. miljø og dyrevelfærd. Danmark har en ambition om, at fremme økologiømlægningen, så det økologiske areal og ikke mindst produktionen i Danmark kan vokse.

Der er store udfordringer i omlægningen til økologi men samtidig ligeså store muligheder for vækst- og beskæftigelse. Investeringsstøtten har til formål at udvide det økologiske areal og forøge den økologiske produktion gennem tilskud til investeringer i fysiske aktiver.

Dansk landbrug arbejder aktivt med udvikling af nye innovative teknologier indenfor økologisk jordbrugsproduktion. Indsatsen vil være med til at drive denne udvikling ved at styrke efterspørgslen efter nye teknologier og innovative produktionsformer i den økologiske produktion.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

De primære fokusområde er fastsat til

- 4A; Genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber
- 4B; bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider

- 4C; forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Derudover har indsatsen væsentlige **sekundære effekter** på fokusområderne;

- 2A; Lettelse af omstruktureringen af bedrifter der står over for store strukturelle problemer
- 3A; Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden ved hjælp af kvalitetsordninger, der tilfører landbrugsprodukterne merværdi, herunder dyrevelfærd

Beskrivelse vedr. M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi (hvilende ordning)

Bidrag til fokusområder og tværgående mål

Den nationale energiaftale fra 2012 sætter ambitiøse mål for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi, herunder biomasse. Bioøkonomien komplementerer disse dagsordner ved at bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer. En indsats for bioøkonomi vil også bidrage til implementering af Kommissionens strategi for bioøkonomi i Europa fra februar 2012 og nationale målsætninger på området jf. bl.a. Vækstplan for vand, bio og miljøløsninger fra marts 2013.

Landbruget bør deltage i omstillingen bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, og landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på. Forskere i Danmark har vurderet, at biomasse-høsten her kan øges betragteligt samtidig med, at vandmiljøforholdene forbedres ved en miljøoptimeret produktion.

Da biomasse generelt er dyr at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne. Dertil kommer, at Danmark er førende inden for flere af de teknologier, der indgår i bioøkonomien, eksempelvis inden for forbehandling af biomasse, anvendelsesorienteret forskning i industriel biotek samt kemiske og biologiske katalysatorer, som indgår i produktionen af bæredygtige biobaserede produkter.

Landbruget og landdistrikterne spiller en væsentlig rolle i udviklingen af bioøkonomien, da landbruget står for en meget stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil m.v. Der er derfor behov for og potentiale i at fremme investeringer i rentabel produktion af biomasse, som samtidig fremmer naturværdier, således at det eksempelvis bliver økonomisk attraktivt at indsamle grøn biomasse fra naturarealer. Det kan ske via investeringer i maskiner til høst, indsamling, lagring og transport af biomasse til videre forarbejdning, eks. bioraffinering af halm.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Indsatsens primære fokusområde

- 5C: lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre non-food råmaterialer til bioøkonomi.

Derudover har indsatsen **sekundære effekter** på fokusområde

- 2A: Forbedring af alle landbrugs økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og modernisering af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget. 6A: Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse.
- 5D; Reduktion af udledningen af lattergas, ammoniak og metan emissioner fra landbruget
- 6A: Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse.

Beskrivelse vedr. M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer for natur, miljø eller klima

Regeringen har som højt prioriteret målsætning fortsat at reducere landbrugets påvirkning af vandmiljøet ved at reducere tilførslen af kvælstof og fosfor, forbedre den økologiske tilstand i vandløb, forbedre naturbeskyttelsen og begrænse gener fra landbrugsdrift.

Regeringen giver endvidere høj prioritet til at modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab. Regeringen prioriterer en bevarende indsats for bestående naturområder men også genetablering af tabte områder, herunder åbne græsarealer, overdrev, enge, småbiotoper og andre halvkulturarealer. På en række af disse arealer kan målrettet støtte til overholdelse af særlige plejeforpligtelser bidrage til en positiv udvikling.

Med fastlæggelsen af rammerne for de nationale indsatser og handlingsplaner på natur- og miljøområdet har regeringen besluttet en række brede indsatser for at nå disse mål. Disse indsatser omfatter bl.a. frivillige støtteordninger for etablering eller genetablering af vådområder og lavbundsprojekter på landbrugsjord, minivådområder, genetablering af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder, rydning og forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder samt pleje af græs- og naturarealer i Natura 2000 områder.

Sammenhængen mellem de nationale indsatser, nationale handlingsplaner, EU fokusområder og EU strategierne for miljø, natur og klima, herunder EU's vandrammedirektiv og Natura 2000 direktiverne fremgår af bilag 3 og 4.

Formålet med etablering eller genetablering af **N og P Vådområder** er at reducere tilførslen af kvælstof og fosfor til søer, fjorde og indre farvande (kystvande) i overensstemmelse med nationale mål herom. Vådområder bidrager til at forbedre den økologiske tilstand i vandløb og tilgodes klimahensyn ved at reducere udledning af drivhusgasser og ved at reducere nedbrydningen af jordens kulstofpulje. Desuden kan vådområder medvirke til at skabe bufferkapacitet ifm større nedbørshændelser. Ordningen vil bidrage til implementering af EU's vandrammedirektiv.

Det primære formål med **minivådområder** er at reducere udledningen af kvælstof fra drænvand fra landbruget til vandmiljøet. Indsatsens sekundære formål er at reducere fosfor fra drænvand. Minivådområder designes specielt med det formål at modtage og behandle landbrugets drænvand uden at hindre dræning af de omkringliggende marker. Minivådområder vurderes at være en omkostningseffektiv og målrettet løsning til at mindske tilførslen af næringsstoffer fra drænvandet, før det når de modtagende vandområder. Ordningen bidrager til implementering af EU's vandrammedirektiv.

Indsatsens **primære** fokusområde er:

- *Fokusområde 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider.*

Formålet med **naturprojekter på kulstofrige lavbundsjorder** (lavbundsprojekter) er at forbedre klima,

natur og vandmiljø ved ekstensivering af drift af landbrugsarealer på kulstofrige lavbundsjorder. Projekterne indebærer, at nedbrydningen af jordens kulstofpulje reduceres og dermed mindskes udledning af drivhusgasser. Der skabes ny natur ved ekstensivering af landbrugsdriften, hvilket kan bidrage til implementering af Natura 2000-direktiverne. Projekter på lavbundsjorder kan ligeledes reducere tilførslen af kvælstof til vandmiljøet og bidrage til implementeringen af EU's vandrammedirektiv. Desuden kan projekterne medvirke til at sammenbinde natur og til at skabe bufferkapacitet ifm. større nedbørshændelser.

Indsatsens **primære** fokusområder er:

- *Fokusområde 5D: Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget*

Formålet med **Naturlige vandstandsforhold, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder** er, at beskytte og forbedre naturforholdene ved at etablere naturlige vandstandsforhold, skabe flere lysåbne og ekstensivt drevne arealer. Ordningerne bidrager til implementering af Natura 2000-direktiverne.

Formålet med **Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter** er at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed ved at skabe gode levevilkår for vilde dyr og planter opført på bilag IV til EU's habitatdirektiv (bilag IV-arter).

Indsatsens **primære** fokusområder er:

- *Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.*

Støtten gives i overensstemmelse med WTO reglerne og ydes ikke til investeringer for at efterkomme EU-standarder i medfør af artikel 17, stk. 5 i forordning 1305/13.

8.2.2.3. *Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype*

8.2.2.3.1. M04a Miljøteknologi (artikel 17)

Underforanstaltning:

- 4.1 — støtte til investeringer i landbrugsbedrifter

8.2.2.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der kan gives tilskud til investering i fysiske aktiver i det primære jordbrug, som reducerer produktionens miljø og klimapåvirkning og/eller øger dyrevelfærden, samt forbedrer bedriftens økonomiske resultater og konkurrenceevne. Det vil blandt andet kunne omfatte følgende type af operationer:

- Investeringer i teknologier til reduktion af pesticidforbrug, herunder bl.a. sprøjteteknologi
- Investeringer i teknologier til reduktion af ammoniak udledningen, herunder bl.a. gyllehåndterings teknologier
- Investeringer i teknologier til reduktion af klimagasser, herunder bl.a. energioptimerende systemer i stalde og gartnerier samt til investeringer til fremme af biomasse produktion, høst, indsamling, lagring, forarbejdning og transport
- Investeringer i teknologier til at forøge dyrevelfærden, herunder bl.a. overvågningssystemer og adfærdssensorer
- Investeringer i teknologier til bedre næringsstofudnyttelse, herunder bl.a. teknologier til selektive fodersystemer
- Investeringer med henblik på modernisering af landbrugsbedrifter og styrkelse af bedriftenes levedygtighed

Investeringerne skal så vidt muligt bidrage til at opfylde miljø-, natur-, klima- og/eller dyrevelfærdsmæssige målsætninger men kan også have som primært formål at modernisere og dermed effektivisere landbrugsproduktionen.

Indsatsen forfølger seks primære fokusområder. For investeringer i miljøforbedrende investeringer er det primære fokusområde 4B eller 5B. For investeringer i biomasseproduktion er det primære fokusområde 5C. For investeringer i klimaforbedrende investeringer er det primære fokusområde 5D. For investeringer i modernisering, herunder staldinventar, er det primære fokusområde 2A. Investeringer med henblik på modernisering og styrkelse af bedriftenes levedygtighed forventes også at bidrage til forbedret dyrevelfærd (fokusområde 3A).

8.2.2.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tilskud til støtteberettigede investeringer jf. artikel 45 i forordning (EU) 1305/2013.

8.2.2.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

LBK nr. 256 af 08/03/2013 - Bekendtgørelse af lov om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin.

LBK nr. 470 af 15/05/2014 - Bekendtgørelse af lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg.

BEK nr. 915 af 27/06/2013 - Bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v.

8.2.2.3.1.4. Støttemodtagere

Tilskud kan ydes til jordbrugere, ejere eller forpagtere af jordbrugsbedrifter. Tilskudsmodtager skal have et årligt arbejdskraftbehov i det primære jordbrug på mindst 830 arbejdstimer opgjort efter normtimesatser.

8.2.2.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Tilskudsberettigede omkostninger er omkostninger til investeringer i fysiske aktiver og generalomkostninger, som kan bidrage til miljø-, natur- eller klimamæssige forbedringer på bedriften, at lette strukturudviklingen af bedriften for derigennem at forbedre bedriftens økonomiske og miljømæssige resultater eller dyrevelfærd, eller infrastrukturprojekter af betydning for udvikling og tilpasning af landbruget (fx energiforsyning, biomasse), svarende til definitionen af tilskudsberettigede investeringer i forordning (EU) 1305/2013, artikel 45, stk. 2, a-d.

Tilskud kan ydes til:

1. opførelse eller forbedring af fast ejendom
2. køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware, op til aktivets markedsværdi
3. generalomkostninger i forbindelse med de i litra a) og b) nævnte udgifter, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

8.2.2.3.1.6. Støttebetingelser

Tilskud kan ydes til jordbrugere som ejer eller forpagter jordbrugsbedrifter. Tilskud kan ydes til investeringer vedrørende bilag 1 produkter.

Før hver ansøgningsrunde udmeldes et sæt tematiske indsatsområder, indenfor hvilke der kan ansøges om projekttilskud.

Investeringerne skal leve op til de bæredygtighedskriterier der opstilles i artikel 13, litra e), i delegeret forordning (EU) nr. 807/2014. Støtte til bioenergi projekter må kun ydes til bioenergi, som opfylder gældende bæredygtighedskriterier fastsat i EU-lovgivningen, herunder artikel 17, stk. 2-6, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/28/EF. Herudover gælder i henhold til nationale regler, at andelen af energiafgrøder i den biomasse, som anvendes til biogas, maksimalt må udgøre 25 % målt som vægtinput i årene 2015-2017 og 12 % målt som vægtinput i årene 2018-2020. Det følger heraf, at den andel, som korn og andre stivelsesrige afgrøder, sukker og olieholdige afgrøder tegner sig for ved produktion af bioenergi, ikke må overstige de samme lofter. Det maksimalt tilladte niveau fra år 2021 og fremefter vil afhænge af en evaluering af anvendelsen af energiafgrøder i Danmark i 2018. De områder i Danmark, som har lavt kulstofindhold i jorden, er typisk associeret med specialiserede former for planteproduktion. Den fremtidige produktion af biobrændstoffer og andre ikke-fødevarer i Danmark forventes primært at vedrøre landbrugsjord, hvor vandkvaliteten kan være negativt påvirket af den normale landbrugsproduktion, men med god kulstofstatus. For støtten til sådanne investeringsprojekter vil der blive stillet krav om dokumentation af forventede neutrale eller minimale effekter vedrørende kulstofindholdet i jorden.

Der gives ikke tilskud til rene genanskaffelsesinvesteringer eller til investering i brugt udstyr.

8.2.2.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Støtten udbydes gennem årlige ansøgningsrunder, som hver vil fokusere på udvalgte tematiske indsatsområder, bl.a. dyrevelfærd og udledning eller forbrug af energi, ammoniak, lattergas, metan, vand, næringsstoffer, pesticider, lugt.

Modtagne ansøgninger indenfor en ansøgningsperiode prioriteres og udvælges bl.a. på baggrund af investeringernes pris og effekt målt på disse indsatsområder.

Støtte til investering i vandbesparende teknikker vil ikke blive udbudt før, der er opnået enighed med Kommissionen om fortolkning af vandrammedirektivets artikel 9 om prissætning af vand.

Ansøgninger om støtte til investeringer i omstrukturering og modernisering vil blive prioriteret efter kriterier for investeringernes effekt i forhold til ordningens formål. Dette kan eksempelvis være klimaeffekt, miljøeffekt, produktivitet, ressourceeffektivitet, dyrevelfærd m.v.

Forud for hver ansøgningsrunde vil der, jævnfør det tematiske indsatsområde, blive udmeldt specifikke udvælgelseskriterier, som sikrer, at de investeringer med størst mulig effekt i forhold til ordningens formål, gives højest prioritet. Udvælgelseskriterierne kan bl.a. baseres på pointscore og/eller omkostningseffektivitet, således at ansøgninger med højest antal point og/eller størst omkostningseffektivitet prioriteres. Udvælgelsesprocessen vil typisk bestå af en pointsscore, som sikrer en minimumseffekt af projekterne. Såfremt projekterne opnår minimumsscoren og der er pointlighed anvendes yderligere prioriteringskriterier.

Forvaltningsmyndigheden vil ikke udbyde støtten ved udbudsprocedure.

8.2.2.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Der gives 40 pct. i tilskud til investeringer, som primært har til formål at opfylde miljø-, natur-, klima- eller dyrevelfærdsmæssige målsætninger.

For projekter, som primært har til formål at modernisere og effektivisere landbrugsproduktionen, vil der blive udbudt 20 pct. i tilskud.

For projekter, hvis formål forener miljø-, natur-, klima- eller dyrevelfærdsmæssig målsætninger med moderniseringsformålet, kan der gives 25 pct. i tilskud.

Forvaltningsmyndigheden kan vælge at yde støtten som standardsatser for enhedsomkostninger, jf. artikel 67 (b) i forordning 1303/2013/EU, for de omkostninger, hvor der er fastsat standardomkostninger. I forbindelse med hver ansøgningsrunde meldes det ud, hvilke teknologier, der benyttes standardsatser til, samt beløbet for standardsatserne.

8.2.2.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.2.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet. Dette gælder dog ikke, hvor der er fastsat standardomkostninger.

8.2.2.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvar for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene til de investeringer der ikke er ”flat-rate” investeringer, og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det kontrolleres, at der er gennemført et investeringsprojekt svarende til tilsagnsskrivelsen. For at minimere risikoen gennemføres fysisk afsyning af alle projekter.

Der har siden 2011 været indført justeret procedure for verifikation af, om omkostningerne er rimelige under de tilsvarende ordninger i landdistriktsprogrammet 2007-2013. Denne vurdering har været baseret på flere kilder såsom indsendte tilbud og sammenligning af priser for sammenlignelige omkostninger på tværs af ansøgninger mv. Risikoen for overfinansiering er håndteret ved at stille krav om at indhente to uafhængige tilbud på den enkelte investering og ved brug af prisoverslag, prislister eller anden form for dokumentation i sagsbehandlingen. Alle udgiftsposter skal udspecificeres med angivelse af, hvilke opgaver der skal udføres og hvilket udstyr, der forventes indkøbt. Ansøger har herved skullet dokumentere, at der er tale om rimelige priser.

Fra 2016 indføres standardsatser for flere ordninger, bl.a. modernisering af kvæg- og slagtesvinestalde og etablering af løsdrift i farestalde. Hvor der er fastsat standardsatser, vil proceduren for verifikation af, om omkostningerne er rimelige som beskrevet i afsnittet ovenfor, ikke finde anvendelse.

Forud for hver ansøgningsrunde vil der endvidere for hvert indsatsområde blive udmeldt en maksimumspris pr. effekt, som fastlægges med bidrag fra specialister og eksperter.

Der vil løbende ske opdatering af praksis på baggrund af identificerede risici.

8.2.2.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.2.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Standardomkostninger forventes anvendt for tilskud til investeringer, der har til formål at modernisere og effektivisere landbrugsproduktionen, dvs. investeringer i kvæg- og slagtesvinestalde. Desuden forventes, at der anvendes standardomkostninger for investeringer til etablering af løsdrift i farestalde, der har til formål at forbedre dyrevelfærden. Endelig fastsættes standardomkostninger for udvalgte miljøteknologier, der har miljø-, natur-, klima- eller dyrevelfærdsmæssige formål, jf. afsnittet M04a Støtteberettigede udgifter. Der kan fastsætte yderligere standardomkostninger i overensstemmelse med metoden beskrevet i det følgende.

For teknologier, for hvilke der ikke er fastsat standardomkostninger, kan der gives støtte betinget af, at det er verificeret, at omkostningerne er rimelige i henhold til proceduren beskrevet under *Afbødende foranstaltninger*.

Standardomkostninger beregnes som enhedspriser, der er fastsat på forhånd. Standardomkostningerne er i vidt omfang en videreførelse af de faste priser (referencepriser), der tidligere er anvendt for ordningerne i 2015 (dog undtaget Modernisering af slagtesvinestalde, da denne ordning endnu ikke er fastlagt). Standardomkostningerne er beregnet ud fra hele investeringens pris.

Ernst & Young har dokumenteret de principper, der ligger til grund for beregningerne. Det er således sikret, at der er en klar definition og afgrænsning af omkostningsobjekterne, at beregningsprincipperne er dokumenterbare, og at der er anvendt et rimeligt og dokumenterbart datagrundlag for de anvendte priser i beregningerne.

Landbrugsstyrelsen har i samarbejde med konsulentfirmaet Ernst & Young udviklet en genererisk metode til etablering af standardomkostninger. Denne er udviklet for at sikre konsistens i forhold til de identificerede omkostningsobjekter og indsamlingen af data, således at grundlaget for de beregnede standardomkostninger fremstår velkonsolideret. Den generiske proces består af fem delelementer:

1. Identifikation af tilskudshierarki
2. Indsamling af data
3. Analyse af data og evt. indhentning af markedsdata
4. Etablering af standardomkostninger
5. Verificering af standardomkostninger og udarbejdelse af endelig dokumentation

Da der ikke på nuværende tidspunkt foreligger historiske data grundet ordningernes nye karakter, har det ikke været muligt at udarbejde standardomkostninger med afsæt i Landbrugsstyrelsens egne data. Men i tilfælde af, at nogle ordninger først opsættes med rimelige priser/to tilbud, så vil der i den efterfølgende ansøgningsrunde foreligge historiske data, som dermed kan anvendes til beregning. For at sikre, at den højest mulige faglige ekspertise er anvendt samt det bredest mulige datagrundlag, er standardomkostningerne udarbejdet i samarbejde med SEGES (tidligere Videncenter for Landbrug og Videncenter for Svineproduktion) og Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug ved Aarhus Universitet (DCA). I hele processen har styrelsen i samarbejde med Ernst & Young sikret, at datagrundlaget og analyserne fra de involverede parter er veldokumenterede og dermed mulige at verificere. Datagrundlaget, analyserne og beregningerne er efterfølgende verificerede af Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi ved Københavns Universitet (IFRO).

Gennem samarbejdet med SEGES, DCA og IFRO har styrelsen sikret sig at efterleve nedenstående dokumentationskrav ved beregningerne af standardomkostningerne:

1. Klar definition og afgrænsning af omkostningsobjekterne (ydelse og støtteberettigede udgifter) – dvs. hvad gives der tilskud til:
  - a. Omkostningsobjekterne er velafgrænsede og tilpasset den forventede variation i projekter og deres behov, særligt ved tilføjelse af ”tilkøbskategorier”.
  - b. Omkostningsobjekterne er differentierede ud fra en kendt og forventet variation i projekter og deres behov, eksempelvis ved anvendelse af flere kategorier for renoveringsprojekter og muligheden for tilkøb.

2. Dokumenterbare beregningsprincipper og antagelser:
  - a. Beregningsgrundlaget hviler på kilder, der gør det muligt at replicere beregningerne ved fremtidig revidering af standardomkostningerne.
  - b. Grundlaget for beregning er velafgrænset.
3. Rimeligt og dokumenterbart datagrundlag for anvendte priser i beregningerne:
  - a. Beregningsgrundlaget hviler på kilder af høj faglighed og er verificeret af et funktionelt uafhængigt organ, jf. afsnit 18.2.
  - b. Datagrundlaget repræsenterer, hvad der vurderes at være de mest valide data, givet at der ikke eksisterer historiske data på tilskudsordningen, og givet at der er relativt få leverandører på det pågældende marked.
  - c. Datagrundlaget kombinerer flere datakilder, herunder historiske prisdata, der er valideret ved brug af cases og indhentning af aktuelle leverandørpriser.

Til analysen af historisk data kan udarbejdes en Excel-model, hvor data kan indtastes og analyseres med henblik på at beregne standardomkostninger og eventuelle intervaller for standardomkostningerne, ligesom datas validitet kan vurderes. Samtlige data indeholder oplysninger om det unikke sagsnr., hvorfor det er sikret, at der er et adækvat revisionsspor. Tilsvarende vil markedsundersøgelser og ekspertvurderinger, have tilknyttet en liste med arkiveret bilag/referencer med oplysninger der dokumentere data bag beregningerne. De historiske data baserer sig på en gennemgang af sager inden for de respektive ordninger og kan evt. suppleres med markedsundersøgelser og rådgivning fra eksperter.

*Eksempel på datasæt fremgår af **figuren** nedenfor.*

Når der er indtastet data, udarbejdes der en analyse, der viser eventuelle lineære sammenhænge, en deskriptiv analyse af data i form af fraktiler for enhedspris og enhed, spredning samt minimum, gennemsnit og maksimum inden for et valgt konfidensinterval. I tillæg testes data ved anvendelse af gennemsnittet ud fra, hvor stor en andel der får ”for lidt”, ”tilpas” og ”for meget” i tilskud relativt til faktiske omkostninger. Ud fra eksempelvis en vurdering af grafen og fraktilerne for enhedspris og enhed besluttet det, om det er relevant at rense datasættet for outliers, hvilket er observationer der afviger signifikant og dermed ligger uden for et 95 % konfidensinterval. Når en observation identificeres som en outlier, analyseres det nærmere, hvorfor dette er tilfældet ved at gennemgå den pågældende ansøgning.

Brug af beregningsmodellen sikrer, at der er dokumentation for:

1. Definition og afgrænsning af omkostningsobjekterne, der giver anledning til at vurdere, om de historiske data og markedsdata ud fra en gennemsnitsvurdering afspejler den anvendte dokumentation.
2. Datagrundlagets kontrollerbarhed, herunder beregningsprincipper og antagelser, så det kan dokumenteres og begrundes, hvilke observationer der er udeladt fra beregningerne.
3. Datagrundlagets rimelighed og retfærdighed, så datas robusthed og validitet som repræsentativt udsnit kan dokumenteres analytisk.

Fremtidig tilpasning af standardomkostninger

For at sikre at de beregnede standardomkostninger fortsat er valide og afspejler de reelle priser, vil styrelsen i 2016 og 2017 foretage en opdatering og tilpasning af omkostningerne. Opdateringen vil ske med udgangspunkt i Danmarks Statistik og/eller Finansministeriets pris- og lønindeks, der vurderes som det mest adækvate grundlag. Omkostningsobjekter, der ikke kan forefindes ved brug af ovenstående, vil blive indhentet i samarbejde med SEGES og DCA, og der vil blive foretaget markedsurveys, der hvor det vurderes relevant. De opdaterede priser og satser vil løbende blive verificeret af IFRO.

Endelig påtænker styrelsen at foretage en samlet evaluering af brugen af standardomkostninger i 2017 med henblik på at afdække, om der skal foretages helt nye beregninger, og om der er omkostninger, der skal udgå eller tilføjes.

Verificering af standardomkostninger

Standardomkostningerne for M04a Miljøteknologi er verificeret af forsker Michael Friis Petersen og lektor Jesper S. Schou, begge fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. Københavns Universitet er funktionelt uafhængigt af Landbrugsstyrelsen.

Historiske data for tilskudsordningens omkostningsobjekter

Historiske data for omkostningsobjektet "Se"

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
NaturErhvervstyrelsen

Observationsnummer	Tilbudsidansetningsnummer	Ansejningsår	Tildelt/kontrol	System	Leverandør	Ansøgt tilbudsspris	Tilslagspris	Enhedsstørrelse	Ansøgt tilbudspris pr. enhed	Tilslagspris pr. enhed	Skal observation anvendes i standardomkostningsberegningerne (ja/nej)
1	32313-L-12-00572	2012		BTAS		49.000	36.750	900	54	41	ja
2	32313-L-12-00575	2012		BTAS		42.000	31.500	600	70	53	ja
3	32313-L-12-00579	2012		BTAS		35.500	26.625	200	178	133	ja
4	32313-L-12-00580	2012		BTAS		115.000	86.250	1.000	115	86	ja
5	32313-L-12-00583	2012		BTAS		69.000	52.200	300	87	65	ja
6	32313-L-12-00594	2012		BTAS		36.000	27.000	700	51	39	ja
7	32313-L-12-00601	2012		BTAS		57.000	42.750	600	95	71	ja
8	32313-L-12-00621	2012		BTAS		17.400	13.050	1.000	17	13	ja
9	32313-L-12-00622	2012		BTAS		25.000	18.750	800	31	23	ja
10	32313-L-12-00638	2012		BTAS		79.400	59.550	1.600	50	37	ja
11	32313-L-12-00651	2012		BTAS		52.500	39.375				nej
12	32313-L-12-00656	2012		BTAS		122.150	91.613	3.400	36	27	ja
13	32313-L-12-00674	2012		BTAS		25.000	18.750	150	167	125	ja
14	32313-L-12-00689	2012		BTAS		460.000	345.000	7.700	60	45	ja
15	32313-L-12-00690	2012		BTAS		53.250	39.938	1.000	53	40	ja
16	32313-L-12-00693	2012		BTAS		20.300	15.225	650	31	23	ja
17	32313-L-12-00694	2012		BTAS		29.300	21.975	950	31	23	ja

Eksempel på datasæt - standardomkostninger

8.2.2.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af ikkeproduktive investeringer

Definition af kollektive investeringer

Definition af integrerede projekter

Definition og identifikation af støtteberettigede NATURA 2000-steder og andre støtteberettigede steder med høj naturværdi

Beskrivelse af, hvor målrettet støtten til landbrug er i overensstemmelse med SWOT-analysen, udført i forbindelse med prioriteten, jf. artikel 5, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Liste over nye krav, der følger af EU-lovgivningen, som skal overholdes, for at der kan ydes støtte i henhold til artikel 17, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Hvis det er relevant, minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Hvis det er relevant, definitioner på begrænsningerne, jf. artikel 13, litra e), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

8.2.2.3.2. M04b Økologisk investeringsstøtte (artikel 17)

Underforanstaltning:

- 4.1 — støtte til investeringer i landbrugsbedrifter

8.2.2.3.2.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der kan gives tilskud til investering i fysiske aktiver i det primære økologiske jordbrug, som kan forbedre produktiviteten, dyrevelfærden og øge det økologiske areal samt øge/opretholder produktion og landbrugsbedriftens resultat. Samt til investeringer der bidrager til eller øger biodiversiteten på den enkelte bedrift.

Der kan gives sektorspecifikke tilskud til blandt andet økologisk kvæg, svin, fjerkræ, får, geder, gartnerier og planteavl og både til mark- og staldinvesteringer. Tilskuddet bidrager til fortsat strukturudvikling og effektivisering af det økologiske jordbrug, ved at fremme investeringer i innovative og nye teknologier og produktionsprocesser.

8.2.2.3.2.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Investeringsstilskud.

8.2.2.3.2.3. Forbindelser til anden lovgivning

Forordning (EU) nr. 834/2007 om økologisk jordbrugsproduktion.

Lov nr. 463 af 17. juni 2008 med senere ændringer, jf. lovbekendtgørelse nr. 416 af 3. maj 2011 om økologisk jordbrugsproduktion m.v.

8.2.2.3.2.4. Støttemodtagere

Tilskudsmodtagere er økologiske jordbrugere, ejere eller forpagtere af økologiske jordbrugsbedrifter og konventionelle jordbrug under omlægning. Tilskudsmodtager skal have et årligt arbejdskraftbehov i det primære jordbrug på mindst 830 arbejdstimer opgjort efter normtimesatser.

Det er en forudsætning for tilskud, at bedriften, hvortil der ansøges om tilskud, er økologisk eller er under omlægning til økologi.

8.2.2.3.2.5. Støtteberettigede udgifter

Tilskudsberettigede omkostninger er omkostninger til investeringer i fysiske aktiver herunder, maskiner, inventar og teknologier som har relevans for den økologiske produktion, samt til generalomkostninger som; forbedrer landbrugsbedriftens økonomiske og miljømæssige resultater, svarende til definitionen af tilskudsberettigede investeringer i forordning (EU) 1305/2013, artikel 45, stk.2, litra a-d.

Tilskud kan ydes til:

1. opførelse eller forbedring af fast ejendom
2. køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware, op til aktivets markedsværdi
3. generalomkostninger i forbindelse med de i litra a) og b) nævnte udgifter, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

Forvaltningsmyndigheden forventer senere i programperioden at introducere standardomkostninger i flere af investeringsordningerne i programmet. Fastsættelsen af standardomkostninger kan ske på baggrund af en "flat rate" takst eller procentsats for nærmere afgrænsede udgiftskategorier eller som en standardsats for enhedomkostninger som defineret i artikel 67, stk. 1 (b-d), og 68 i forordning (EU) 1303/2013.

Kompensationsmetoden er især relevant for standardiserede investeringer og eventuelt projekt-lønomkostninger. Standardomkostninger vil blive anvendt på baggrund af tilbundsgående analyser gennemført af et uafhængigt organ. Danmark forventer at gå i dialog med EU-kommissionen om indholdet af disse analyser.

8.2.2.3.2.6. Støttebetingelser

Tilskud kan ydes til jordbrugere som ejer eller forpagter økologiske jordbrugsbedrifter eller konventionelle bedrifter under omlægning. Tilskud kan ydes til investeringer vedrørende bilag 1 produkter.

Tilskuddet kan kun udbetales til autoriserede økologer, bedrifter der på tilsagnstidspunktet ikke er certificerede økologer skal altså på udbetalingstidspunktet være godkendt som økologiske producenter.

Der gives ikke tilskud til genanskaffelse eller til brugt udstyr.

8.2.2.3.2.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Modtagne ansøgninger indenfor en ansøgningsperiode kan fx prioriteres og udvælges på baggrund af et eller flere af følgende kriterier

1. teknologiens relevans i forhold til økologisk jordbrugsproduktion
2. teknologiens potentiale i forhold til omlægning af flere hektar
3. teknologiens økologiske udviklingspotentiale
4. bedriftens størrelse eller antal dyreenheder, således at der gives højeste prioritet til de største bedrifter eller de bedrifter med det største antal dyreenheder mv.

Før hver ansøgningsrunde vil en krævet minimumscore per ansøgning blive udmeldt. Pointscoren for projekterne fastlægges på grundlag af den nyeste viden om teknikker og innovative processer i landbruget

eventuelt med faglig bistand fra viden institutionerne på området. I hver ansøgningsrunde udregnes antallet af point for alle ansøgninger. Ansøgninger med den højeste score, prioriteres højest.

Støtten vil ikke blive udbudt ved udbudsprocedure.

8.2.2.3.2.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Der gives 40 pct. i tilskud. Dog kan der gives 60 pct. i tilskud til projekter, der er direkte relateret til arealer, der modtager tilskud under artikel 28 og 29 i forordning 1305/2013/EU.

8.2.2.3.2.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.2.3.2.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler den reelle (rimelige) pris på markedet.

8.2.2.3.2.9.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene til de investeringer, der ikke er "flat-rate" investeringer, og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det kontrolleres, at der er gennemført investeringsprojekt svarende til tilsagnsskrivelsen. For at minimere risikoen gennemføres fysisk afsyning af alle projekter.

Forvaltningsmyndigheden har siden 2011 for landdistriktsprogrammet 2007-2013 indført justeret procedure for verifikation af, om omkostningerne er rimelige i tilsvarende ordninger. Denne vurdering har været baseret på flere kilder såsom indsendte tilbud og sammenligning af priser for sammenlignelige omkostninger på tværs af ansøgninger mv. Risikoen for overfinansiering er håndteret ved at stille krav om at indhente to uafhængige tilbud på den enkelte investering og ved brug af prisoverslag, prislister eller anden form for dokumentation i sagsbehandlingen. Alle udgiftsposter skal udspecificeres med angivelse af, hvilke opgaver der skal udføres og hvilket udstyr, der forventes indkøbt. Ansøger har herved skullet kunne dokumentere, at der er tale om rimelige priser.

Der vil løbende ske opdatering af praksis på baggrund af identificerede risici.

8.2.2.3.2.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.2.3.2.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Ikke relevant.

8.2.2.3.2.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af ikkeproduktive investeringer

Definition af kollektive investeringer

Definition af integrerede projekter

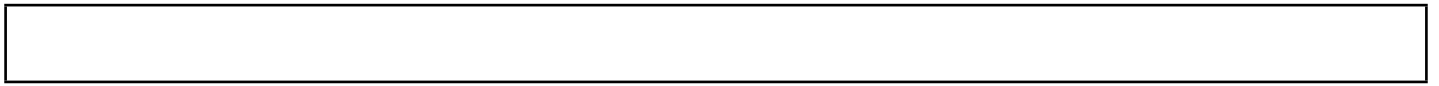
Definition og identifikation af støtteberettigede NATURA 2000-steder og andre støtteberettigede steder med høj naturværdi

Beskrivelse af, hvor målrettet støtten til landbrug er i overensstemmelse med SWOT-analysen, udført i forbindelse med prioriteten, jf. artikel 5, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Liste over nye krav, der følger af EU-lovgivningen, som skal overholdes, for at der kan ydes støtte i henhold til artikel 17, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Hvis det er relevant, minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Hvis det er relevant, definitioner på begrænsningerne, jf. artikel 13, litra e), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

8.2.2.3.3. M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi (hvilende ordning) (artikel 17)

Underforanstaltning:

- 4.1 — støtte til investeringer i landbrugsbedrifter

8.2.2.3.3.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der kan gives tilskud til investering i fysiske aktiver i det primære jordbrug til høst, lagring, oparbejdning mv. af biomasse fra landbruget, som skal anvendes til produktion af biobaserede produkter eller energiproduktion.

8.2.2.3.3.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Investeringsstilskud.

8.2.2.3.3.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.2.3.3.4. Støttemodtagere

Tilskud kan ydes til jordbrugere, ejere eller forpagtere af jordbrugsbedrifter. Tilskudsmodtager skal have et årligt arbejdskraftbehov i det primære jordbrug på mindst 830 arbejdstimer opgjort efter normtimesatser.

8.2.2.3.3.5. Støtteberettigede udgifter

Tilskudsberettigede omkostninger er omkostninger til infrastrukturprojekter af betydning for fortsat udvikling og tilpasning af landbrugsproduktionen (fx energiforsyning, biomasse). Herunder investeringer i fysiske aktiver, som kan fremme produktion, behandling og opbevaring af biomasse, svarende til definitionen af tilskudsberettigede investeringer i forordning (EU) 1305/2013 artikel 45, stk. 2, litra a-d.

Tilskud kan ydes til:

- opførelse eller forbedring af fast ejendom
- køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware, op til aktivets markedsværdi
- generalomkostninger i forbindelse med de i litra a) og b) nævnte udgifter, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

Forvaltningsmyndigheden forventer senere i programperioden at introducere standardomkostninger i flere af investeringsordningerne i programmet. Fastsættelsen af standardomkostninger kan ske på baggrund af en "flat rate" takst eller procentsats for nærmere afgrænsede udgiftskategorier eller som en standardsats for enhedomkostninger som defineret i artikel 67, stk. 1 (b-d), og 68 i forordning (EU) 1303/2013.

Kompensationsmetoden er især relevant for standardiserede investeringer og eventuelt projekt-lønomkostninger. Standardomkostninger vil blive anvendt på baggrund af tilbundsgående analyser gennemført af et uafhængigt organ. Danmark forventer at gå i dialog med Europa-Kommissionen om indholdet af disse analyser.

8.2.2.3.3.6. Støttebetingelser

Tilskud kan ydes til jordbrugere som ejer eller forpagter jordbrugsbedrifter.

Tilskuddet gives til fysiske investeringer i teknologi til forarbejdning, behandling og opbevaring af biomasseprodukter.

Investeringerne skal leve op til de bæredygtighedskriterier der opstilles i artikel 13, litra e), i delegeret forordning (EU) nr. 807/2014. Støtte til bioenergi projekter må kun ydes til bioenergi, som opfylder gældende bæredygtighedskriterier fastsat i EU-lovgivningen, herunder artikel 17, stk. 2-6, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/28/EF. Herudover gælder i henhold til nationale regler, at andelen af energiafgrøder i den biomasse, som anvendes til biogas, maksimalt må udgøre 25 % målt som vægtinput i årene 2015-2017 og 12 % målt som vægtinput i årene 2018-2020. Det følger heraf, at den andel, som korn og andre stivelsesrige afgrøder, sukker og olieholdige afgrøder tegner sig for ved produktion af bioenergi, ikke må overstige de samme lofter. Det maksimalt tilladte niveau fra år 2021 og fremefter vil afhænge af en evaluering af anvendelsen af energiafgrøder i Danmark i 2018. De områder i Danmark, som har lavt kulstofindhold i jorden, er typisk associeret med specialiserede former for planteproduktion. Den fremtidige produktion af biobrændstoffer og andre ikke-fødevarer i Danmark forventes primært at vedrøre landbrugsjord, hvor vandkvaliteten kan være negativt påvirket af den normale landbrugsproduktion, men med god kulstofstatus. For støtte til sådanne investeringsprojekter vil der blive stillet krav om dokumentation af forventede neutrale eller minimale effekter vedrørende kulstofindholdet i jorden.

Der gives ikke tilskud til rene genanskaffelsesinvesteringer, til planter eller plantning af planter eller til investering i brugt udstyr.

8.2.2.3.3.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Modtagne ansøgninger indenfor en ansøgningsperiode prioriteres og udvælges på baggrund af investeringernes pris og effekt målt eksempelvis på forbrug af energi, miljøpåvirkning og effekt på jordens

kulstofpulje. Forud for hver ansøgningsrunde vil der for projektansøgninger blive udmeldt en maksimumspris pr. effekt og en krævet minimumspointscore per ansøgning. Ansøgningerne tildeles point ud fra forhold mellem pris og forventede effekt for den enkelte investering på udledning eller forbrug af eksempelvis energi, pesticider, næringsstofudnyttelse og effekt på jordkvalitet og biodiversitet. Pointscoren af projekterne fastlægges på grundlag af den nyeste viden om teknikker og innovative processer i landbruget. Efter hver ansøgningsrunde udregnes antallet af point for alle ansøgninger. Ansøgninger med den højeste score, prioriteres højest. Der kan indhentes bidrag fra specialister og eksperter i forbindelse med vurdering af og point tildelingen til projekterne.

8.2.2.3.3.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Der gives 40 pct. i tilskud.

8.2.2.3.3.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.2.3.3.9.1. *Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne*

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene til de investeringer der ikke er ”flat-rate” omkostninger, og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det kontrolleres, at der er gennemført investeringsprojekt svarende til tilsagnsskrivelsen.

En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler den reelle (rimelige) pris på markedet.

8.2.2.3.3.9.2. *Afbødende foranstaltninger*

Landbrugsstyrelsen foretager administrativ kontrol af alle modtagne ansøgninger, både i tilsagnsfasen og i udbetalingsfasen.

Der har siden 2011 været indført justeret procedure for verifikation af, om omkostningerne er rimelige. Denne vurdering har været baseret på flere kilder såsom indsendte tilbud og sammenligning af priser for sammenlignelige omkostninger på tværs af ansøgninger mv. Risikoen for overfinansiering er håndteret ved at stille krav om at indhente to uafhængige tilbud på den enkelte investering og ved brug af prisoverslag, prislister eller anden form for dokumentation i sagsbehandlingen. Alle udgiftsposter skal udspecificeres med angivelse af, hvilke opgaver der skal udføres og hvilket udstyr, der forventes indkøbt. Ansøger har herved skullet kunne dokumentere, at der er tale om rimelige priser.

Forud for hver ansøgningsrunde vil der for hvert indsatsområde blive udmeldt en maksimumspris pr. effekt, som fastlægges med bidrag fra specialister og eksperter.

Der vil løbende ske opdatering af praksis på baggrund af identificerede risici.

8.2.2.3.3.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.2.3.3.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Ikke relevant.

8.2.2.3.3.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af ikkeproduktive investeringer

Definition af kollektive investeringer

Definition af integrerede projekter

Definition og identifikation af støtteberettigede NATURA 2000-steder og andre støtteberettigede steder med høj naturværdi

Beskrivelse af, hvor målrettet støtten til landbrug er i overensstemmelse med SWOT-analysen, udført i forbindelse med prioriteten, jf. artikel 5, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Liste over nye krav, der følger af EU-lovgivningen, som skal overholdes, for at der kan ydes støtte i henhold til artikel 17, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Hvis det er relevant, minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Hvis det er relevant, definitioner på begrænsningerne, jf. artikel 13, litra e), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

--

8.2.2.3.4. M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer for natur, miljø eller klima (artikel 17)

Underforanstaltning:

- 4.4 — støtte til ikkeproduktive investeringer i tilknytning til gennemførelse af miljø- og klimamål vedrørende landbrug

8.2.2.3.4.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der ydes støtte til ikke-produktionsfremmende investeringer, der bidrager til at gennemføre EU's vandrammedirektiv og Natura 2000 direktiverne samt opfyldelse af klimamål. Indsatserne er frivillige og går ud over de obligatoriske krav, der indgår i handleplaner for gennemførelse af Natura 2000- og vandrammedirektiverne.

Støtte til ikke-produktionsfremmende investeringer anvendes i følgende nationale ordninger; ”Etablering af N og P Vådområder”, ”Etablering af minivådområder”, ”Jordfordeling og jordkøb”, ”Lavbundsprojekter, ”Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder”, ”Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder” og ”Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter”. Støtte til finansiering af minivådområder og Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning finansieres delvist med EURI-midler.

Etableringen af et projekt kan indeholde støtte under en eller flere af følgende deloperationer, der alle bidrager til projektets realisering:

- Forundersøgelser (M04d)
- Etablering af det ikke-produktionsfremmende investeringsprojekt (projektudgifter, herunder til gennemførlighedsundersøgelser, jordfordeling og anlægsudgifter) (M04d)
- Erhvervelse og evt. efterfølgende salg af areal via Jordfordeling / Jordkøb (M04d)
- Arealstøtte (Fastholdelse) (M10a)

Støtte til ikke-produktive investeringer (M04d) og arealkompensation (M10a) udbydes i samme integrerede støtteordning for følgende: **Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder, N og P vådområder og Lavbundsprojekter**. Støtten ydes i form af tilsagn og/eller reservation af rammer, som angiver, hvor meget støtte, der kan tilkendes til investeringsudgifter m.v., køb af jord og arealkompensation. Projektansøger på de integrerede projekter fastlægger et budget fordelt på de enkelte budgetposter.

Under følgende nationale indsatser tilbydes kun støtte til ikke-produktive investeringer (M04d) og altså ikke arealstøtte (M10a): **Minivådområder, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder og Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter**. For minivådområder ydes der dog nationalt finansieret arealstøtte i opretholdelsesperioden.

Typer af aktioner eller indsatser

N og P Vådområder og Lavbundsprojekter nås via 2 aktioner:

- Forundersøgelser
- Etablering af vådområder og lavbundsprojekter.

Vådområdeindsatsen kan suppleres ved brug af minivådområder.

Minivådområder nås via 2 aktioner:

- Evt. forundersøgelser
- Etablering af minivådområde

Naturlige vandstandsforhold, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder kan nås via følgende aktioner:

- Forundersøgelser inden etablering af optimale vandstandsforhold for naturtyper eller arter
- Etablering af optimale vandstandsforhold for naturtyper eller arter
- Rydning af tilgroede arealer
- Forberedelse til afgræsning
- Faciliterende arbejde som sikrer gennemførelsen og opretholdelse af større projekter, hvor flere lodsejere er involveret

Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter nås via 1 aktion:

- Etablering af særlige levesteder

8.2.2.3.4.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Investeringsstøtte, herunder forundersøgelser.

8.2.2.3.4.3. Forbindelser til anden lovgivning

Artikel 28 i forordning 1305/2013/EU – Fastholdelse af ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter.

8.2.2.3.4.4. Støttemodtagere

Alle fysiske og juridiske personer kan søge om tilskud til projekter, med nedenstående undtagelser.

For projekter under **N og P Vådområder** kan kun kommuner være projektejere, tilsagnshavere og ansvarlige for gennemførelse af projekterne. Naturstyrelsen kan ligeledes udføre N-vådområdeprojekter, men ikke P-vådområdeprojekter. Kommunerne/Naturstyrelsen kan ansøge om midler til forundersøgelser og senere til gennemførelse af projekterne.

For **Lavbundsprojekter** kan Naturstyrelsen, og kommuner, være projektejere, tilsagnshavere og ansvarlige for gennemførelse af projekterne.

Til **særlige levesteder for bilag IV-arter** kan staten ikke være støttemodtager.

8.2.2.3.4.5. Støtteberettigede udgifter

Der kan ydes støtte til ikke-produktive investeringer i forbindelse med gennemførelsen af et projekt, som er nødvendige og direkte kan relateres til projektet. De overordnede støtteberettigede udgifter vil ud fra nationale kriterier blive fastsat inden hver ansøgningsrunde, herefter vil hvert enkelt projekt blive vurderet i forhold til om støttede udgifter er begrundet i projektets succes og i forhold til om de er omkostningseffektive.

8.2.2.3.4.6. Støttebetingelser

N- og P-vådområder

Forundersøgelser bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser fx vedr. arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder med indsatsbehov til opfyldelse af EU's vandrammedirektiv.

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser fx vedr. arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder med indsatsbehov til opfyldelse af EU's vandrammedirektiv, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Minivådområder

Minivådområder bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser, fx arealets beliggenhed i forhold til lavbundsområder, vandløb samt arealets dræningsforhold, herunder det drænedede areal, der afvander til minivådområder og kvælstofbelastningen i området. Sådanne projekter kan fx indgå som led i opfyldelsen af EU's vandrammedirektiv i projekternes opretholdelsesperiode.

Der kan gives tilskud til konstruerede minivådområder med overfladeafstrømning målrettet drænvand (minivådområder med åbne bassiner) og til konstruerede minivådområder med filtermatrice målrettet drænvand.

Lavbundsprojekter

Forundersøgelser kan blive underlagt nationalt fastsatte betingelser fx vedr. arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til lavbundsprojekter.

Anlæg kan blive underlagt nationalt fastsatte betingelser fx vedr. arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til lavbundsprojekter, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af projektet.

Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder

Forundersøgelser bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser fx i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi. Etableringen bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi, eller om arealet er udpeget som "Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000". Yderligere vil der blive fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-

områder

Rydning af tilgroede arealer

Der fastsættes nationalt betingelser fx i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til rydning, eller om arealet er udpeget som ”Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000”. Der bliver fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed og fastholdelse af arealerne. Arealer udenfor de særlige udpegede Natura 2000-områder kan blive prioriteret ud fra nationalt fastsatte betingelser.

Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats

Der fastsættes nationalt betingelser fx i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til pleje eller om arealet er udpeget som ”Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000”. Der bliver fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed, fastholdelse af arealerne og etablering af ledsageelementer, samt muligheden for faciliterende indsats. For den faciliterende indsats fastsættes der nationale betingelser fx i forhold til projektets minimumstørrelse og antallet af deltagende lodsejere. Arealer udenfor de særlige udpegede Natura 2000-områder kan blive prioriteret ud fra nationalt fastsatte betingelser.

Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter

Der fastsættes nationalt betingelser fx vedr. arealets beliggenhed i forhold til kendte forekomster af bilag IV-arter eller HNV og betingelser i forhold til hvert enkelt selvstændigt projekt, der søges omfattet af foranstaltningen fx projektets minimumstørrelse.

Betingelser fx i forhold til placering vil blive fastsat nationalt.

8.2.2.3.4.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Modtagne ansøgninger inden for en ansøgningsperiode vil blive differentieret og prioriteret ud fra nationalt fastsatte kriterier for hver ordning, hvorved projekternes minimumskvalitet sikres. De opstillede kriterier sikrer projekternes minimumskvalitet og de ønskede effekter for tilskudsordningen, samt opfyldelse af de opstillede målsætninger for tilskudsordninger. De nationalt fastsatte kriterier offentliggøres forud for ansøgningsperioden og tilskudsberettigede ansøgninger udvælges bl.a. efter udpegede områder til indsatser og nedenstående specifikke udvælgelseskriterier.

N- og P-vådområder skal som minimum være beliggende inden for udpegede områder med indsatsbehov i medfør af EU's vandrammedirektiv med henblik på reduktion af kvælstof og fosfor til vandmiljøet. Projekterne kan ud fra nationalt fastsatte kriterier placeres, hvor det er hensigtsmæssigt at skabe bufferkapacitet i forbindelse med større nedbørsmængder med henblik på klimatilpasning. Projekterne prioriteres af Landbrugsstyrelsen ud fra omkostningseffektiviteten. Der skal forud for ansøgningsrunderne foregå en screening af mulige projekter. Dette indebærer blandt andet, at der er nedsat *vandoplandstyregrupper* (VOS) svarende til de 23 hovedvandoplande, hvor der skal ske en vådområdeindsats. VOS'en sammensættes af repræsentanter for de kommuner, hvis geografi indgår i hovedvandoplandet, og som påtænker en vådområdeindsats. Staten kan indgå i VOS'en. VOS'en for det enkelte vandopland foretager screeningen af projektmuligheder og kommuner/staten ansøger på den baggrund om tilskud til projekter. VOS'en overvåger diverse nøgledata om projekternes geografi, reduktionskapacitet, pris, tid og projektmodningsstatus.

Projektforslag om **minivådområder** skal som minimum opfylde de relevante betingelser om, at minivådområdets drænopland overvejende er beliggende inden for egnede eller potentielt egnede områder og at der i drænoplandet er et indsatsbehov for reduktion af kvælstof. Projekterne prioriteres efter omkostningseffektivitet (beregnet kvælstofeffekt og udgifter til etablering).

Lavbundsprojekter skal som udgangspunkt opfylde de for ordningen nationalt fastsatte reduktionsmål for drivhusgasreduktion. Projekterne kan være beliggende inden for udpegede områder med indsatsbehov i medfør af EU's vandrammedirektiv med henblik på reduktion af kvælstof til vandmiljøet. Projekterne kan endvidere bidrage til at understøtte Natura 2000-direktiverne, når de gennemføres i tilknytning til særlige udpegede Natura 2000-områder, hvor projektet bidrager til at udvide eller understøtte naturtyper eller artslevesteder. Projekterne kan ud fra nationalt fastsatte kriterier placeres, hvor det er hensigtsmæssigt at skabe bufferkapacitet i forbindelse med større nedbørsmængder med henblik på klimatilpasning. Projekterne prioriteres bl.a. ud fra omkostningseffektiviteten, der vurderes på grundlag af de kriterier, der fastsættes nationalt. Landbrugsstyrelsen prioriterer og meddeler tilsagn eller afslag på tilsagn.

For projekter til **Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder** skal minimum 50 pct. af projektarealet være placeret i de særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi. Anlægsprojekter prioriteres før forundersøgelser, og derefter prioriteres projekter, der inddrager fx arealer med naturtyper eller arter, der er særligt truede grundet ringe hydrologiske forhold og derefter store projekter før små.

For projekter til **Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder** skal minimum 50 pct. af projektarealet være placeret i de særligt udpegede Natura 2000-områder til rydning eller pleje. Projekter der indeholder rydning prioriteres højere end projekter, der alene omfatter forberedelse til afgræsning, derefter prioriteres efter nationalt fastsatte kriterier i forhold til fx det udpegede areal og derefter efter størrelse, idet et større areal går forud for mindre. Arealer udenfor de særlige udpegede Natura 2000-områder kan blive prioriteret ud fra nationalt fastsatte betinger. Arealer indenfor de særlige udpegede Natura 2000-områder vil dog blive prioriteret først.

Projekter om **Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter** udvælges efter nationalt fastsatte kriterier. En kombineret anvendelse af § 3-registreringen og High Nature Value-kortlægningen (HNV) kan identificere, hvor en indsats kan give mest værdi for pengene. Projekterne kan bl.a. prioriteres efter følgende typer kriterier:

- særlige biotopindsatser, herunder bl.a. antallet af biotoper og udbredelse af arter
- størrelse på projektet idet større areal går forud for mindre
- omkostningseffektivitet

8.2.2.3.4.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

100 pct. støtte til støtteberettigede udgifter eller standardomkostninger.

Forvaltningsmyndigheden kan vælge at yde støtten som standardsatser for enhedsomkostninger, jf. artikel 67 (b) i forordning 1303/2013/EU, for de omkostninger, der er fastsat standardomkostninger for. jf. tabellerne nedenfor. I forbindelse med hver ansøgningsrunde meldes det ud, hvilke anlægstyper og teknologier, der benyttes standardsatser til.

Standardomkostninger fastsættes på et niveau, som kompenserer 100 pct. af udgifterne til investeringen. For udvalgte investeringer gælder særligt, at der er et maksimumbeløb, og at satserne kan blive

differentieret afhængigt af objektive kriterier, der angives i vejledningen.

Der fastsættes standardomkostninger for udgifter i forbindelse med forberedelse af et areal til afgræsning samt etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter og minivådområder.

Omkostningerne vedr. Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats fastsættes på de mest almindelige investeringer, der erfaringsmæssigt ses i projekterne og som er nødvendige for at forberede et areal til afgræsning, herunder udgifter til materiale og opsætning af hegn, elforsyning, vandforsyning og fangfold.

Omkostningerne vedr. Særlige levesteder for bilag IV-arter fastsættes på baggrund af de samlede investeringer, der erfaringsmæssigt ses i projekterne. Standardomkostninger fastsættes afhængigt af indsatsområder i ordningen og differentieres på baggrund af størrelse pr. m² sø eller pr. meter dige. Dermed indføres der ikke standardomkostninger for de individuelle tiltag, der ligger bag etableringen af indsatserne, fx anlægsarbejde eller materiale mv.

Omkostningerne vedr. minivådområder fastsættes på baggrund af de nødvendige anlægsopgaver og investeringer i projekterne. Standardomkostningerne fastsættes kun for indsatsområdet 'åbne minivådområder' og evt. 'minivådområder med filtermatricer' og differentieres på baggrund af minivådområdets størrelse pr. m² minivådområde.

Forskudsudbetaling bliver indført på ordningen for etablering af minivådområder. Forskudsudbetaling vil ske på baggrund af de tilskudsberettigede udgifter og udgør 50 % heraf. Den resterende del af tilskuddet udbetales ved slutudbetalingen.

Referenceomkostninger kan indføres på vådområde- og lavbundsprojekter som alternativ til sammenligning af to tilbud. Referenceomkostningen udgør tilsagnsrammen, men i modsætning til standardomkostninger, sker udbetalingen af tilskuddet ud fra de faktiske omkostninger. Referenceomkostningen bliver beregnet ud fra historiske data og vil bestå af en initialomkostning for projektet samt omkostninger pr. ha. Referenceomkostninger er en passende evalueringsordning til kontrol af udgifternes rimelighed, jf. artikel 48 (2d) i forordning 809/2014/EU.

8.2.2.3.4.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.2.3.4.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med implementering og kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Af risici for fejl i implementeringen kan nævnes:

- At projektet ikke er afsluttet inden for den i tilsagnet fastsatte frist
- At udbetalingsanmodning inklusive bilag ikke er indsendt rettidigt
- At der ikke indhentes tilbud efter EU udbudsreglerne for gennemførelse af større anlægsprojekter
- At det i forbindelse med kontrollen kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet.

8.2.2.3.4.9.2. Afbødende foranstaltninger

Udgifterne til forundersøgelser og anlægsinvesteringerne kan kontrolleres administrativt med en 100 pct. bilagskontrol, mens gennemførelse af anlæg eller investeringer kontrolleres gennem en fysisk besigtigelse på stedet. Derudover kontrolleres det administrativt, om der er tinglyst servitut på arealer med anlæg af vådområder, naturlige vandstandsforhold og lavbundsprojekter. Jordfordelingshandlerne kan kontrolleres gennem en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene.

Følgende støttebetingelser kontrolleres administrativt:

- Ansøger er en fysisk eller juridisk person
- Projektarealernes beliggenhed

Følgende støttebetingelser kontrolleres fysisk:

- Projektet er gennemført i overensstemmelse med tilsagnet
- Ansøger skal sikre, at der er adgang til projektområdet og det fysiske projektmateriale i forbindelse med kontrol

Følgende forpligtelser kontrolleres administrativt:

- Projektet er afsluttet inden for den i tilsagnet fastsatte frist
- Udbetalingsanmodning inklusive bilag er indsendt rettidigt

Følgende forpligtelser kontrolleres fysisk:

- Alle tilsagnsrelaterede bilag skal holdes tilgængeligt i mindst 5 år og kontrolleres ved bilagskontrol
- Er de i tilsagnet beskrevne investeringer gennemført og/eller er anlægget fysisk etableret i overensstemmelse med tilsagnet
- Betingelserne for tilsagnets opretholdelse overholdes

Overholdelse af udbudsregler er et vanskeligt område at kontrollere. Forvaltningsmyndigheden har siden 2011 for tilsvarende ordninger under landdistriktsprogrammet 2007-2013 opdateret relevante interne arbejdsdokumenter og indført udvidet procedure for overholdelse af udbudsregler, herunder ny sagsbehandlerinstruks, nyt ansøgningsmateriale, bekendtgørelse og vejledninger. Herudover er der i starten af 2013 gennemført nye tiltag vedrørende intern opfølgning på kontrol af overholdelse af udbudsregler i sagsbehandlingen og uddannelsesaktiviteter for sagsbehandlerne vedrørende udbud.

Fra 2016 indføres standardomkostninger for flere ordninger. Hvor der er fastsat standardsatser, vil proceduren for verifikation af, om omkostningerne er rimelige som beskrevet i afsnittet ovenfor, ikke finde anvendelse.

Fra 2020 er det muligt at indføre referenceomkostninger på forundersøgelse af vådområde- og lavbundsprojektet til kontrol af rimelige priser, som alternativ til sammenligning af to tilbud.

For enkelte investeringer under tilskudsordningerne særlige levesteder for bilag IV-arter og forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder kan der yderligere ydes støtte til andre investeringer, hvor proceduren for verifikation af om omkostninger er rimelige vil ske som beskrevet indledningsvist i dette afsnit.

Indsatserne N- og P-vådområder og lavbundsprojekter gennemføres i et samarbejde mellem Landbrugsstyrelsen, Miljøstyrelsen og kommunerne repræsenteret ved Kommunernes Landsforening, samt Naturstyrelsen, hvilket vil reducere de nævnte risici.

For indsatsen for etablering af **N og P-vådområder og lavbundsprojekter** sender ansøger ansøgning til Landbrugsstyrelsen. Landbrugsstyrelsen sikrer, at der foretages en faglig vurdering af ansøgningen i Miljøstyrelsen, herunder kontrol af overholdelse af krav om omkostningseffektivitet. Landbrugsstyrelsen prioriterer ansøgningerne og foretager legalitetskontrol og træffer afgørelse om tilskud. Landbrugsstyrelsen varetager økonomi, meddelelse af tilsagn, udbetaling af tilskud og kontrol af de enkelte projekter. Det er således kommunen eller staten, der er projektejer og ansvarlig for gennemførelse af projekterne, hvilket bør reducere fejlrisici.[F1] For at sikre rimelige priser på N og P Vådområder har Landbrugsstyrelsen udarbejdet en oversigt over rimelige priser for forskellige aktiviteter, der indgår i de forskellige faser af etableringen af et vådområdeprojekt. Oversigten er tilgængelig på styrelsens hjemmeside og kan således tjene til vejledning af ansøgere. Landbrugsstyrelsen benytter i sin sagsbehandling af ansøgningerne oversigten med rimelige priser til vurdering af et forsvarligt omkostningsniveau. Ansøger vil være nødt til at angive begrundelser for omkostninger, der overskrider værdierne for rimelige priser. Der kan være lokale forhold, som berettiger dette. Disse vurderings-talsæt lægger sig op ad de høje estimater for rimelige priser, hvilket har vist sig at være relevant i forhold til markedsudviklingen over årene. Forundersøgelserapporter kan også indgå til vurdering af rimelige priser.

Der er nedsat en national styregruppe for kollektive virkemidler bestående af repræsentanter fra Kommunernes Landsforening, Landbrug & Fødevarer, SEGES, Naturstyrelsen, Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen, der følger fremdriften for de kollektive virkemidler, herunder Kvælstofvådområder og Lavbundsprojekter.

8.2.2.3.4.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.2.3.4.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

For de ordninger, der anvender standardomkostninger, er tilskudssatserne fastsat på et niveau, som kompenserer 100 pct. af udgifterne til investeringer.

Ernst & Young har etableret standardomkostninger for tilskudsordningerne Forberedelse til afgræsning med faciliterende indsats i Natura 2000-områder og Særlige levesteder for bilag IV-arter. Der kan fastsættes standardomkostninger for minivådområder, når det er muligt at tilvejebringe et tilstrækkeligt statistisk grundlag herfor.

Tilskud vil blive ydet til de omkostninger, i den udstrækning der udbydes støtte til de nævnte omkostninger i 8.2.1.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser. De beregnede standardomkostninger er beregnet som

enhedsomkostninger.

Ernst & Young har dokumenteret de principper, der ligger til grund for beregningerne. Det er således sikret, at der er en klar definition og afgrænsning af omkostningsobjekterne, at beregningsprincipperne er dokumenterbare, og at der er anvendt et rimeligt og dokumenterbart datagrundlag for de anvendte priser i beregningerne.

Landbrugsstyrelsen har i samarbejde med Ernst & Young udviklet en generisk metode til etablering af standardomkostninger. Denne er udviklet for at sikre konsistens i forhold de identificerede omkostningsobjekter og indsamlingen af data, således at grundlaget for de beregnede standardomkostninger fremstår velkonsolideret. Den generiske proces består af fem delelementer:

1. Identifikation af tilskudshierarki
2. Indsamling af data
3. Analyse af data og evt. indhentning af markedsdata
4. Etablering af standardomkostninger
5. Verificering af standardomkostninger og udarbejdelse af endelig dokumentation

Datagrundlaget for at etablere standardomkostninger er udregnet på baggrund af historiske data fra tilskudsordningerne, pristestimater fra andre styrelser og for så vidt muligt markedsdata. De historiske data baserer sig på en gennemgang af sager inden for de respektive ordninger og kan evt. suppleres med markedsundersøgelser og rådgivning fra eksperter.

For alle ordninger vil der blive udarbejdet den nødvendige dokumentation for beregninger af standardomkostninger, hvor samtlige udgifter fra dataudtræk kan identificeres.

Til analysen af historiske data kan der udarbejdes en Excel-model, hvor data kan indtastes og analyseres med henblik på at beregne standardomkostninger og eventuelle intervaller for standardomkostningerne, ligesom datas validitet kan vurderes. Samtlige data indeholder oplysninger om det unikke sagsnr., hvorfor det er sikret, at der er et adækvat revisionsspor.

Beregning af referenceomkostninger på forundersøgelse af vådområde- og lavbundsprojekter sker efter samme metode, som her beskrevet for beregning af standardomkostninger. Dvs., at det er de samme fem delelementer, der udgør processen for beregningen af referenceomkostningerne.

*Eksempel på datasæt fremgår af **figuren** nedenfor.*

Når der er indtastet data, udarbejdes der en analyse, der viser eventuelle lineære sammenhænge, en deskriptiv analyse af data i form af fraktiler for enhedspris og enhed, spredning samt minimum, gennemsnit og maksimum inden for et valgt konfidensinterval. I tillæg testes data ved anvendelse af gennemsnittet ud fra, hvor stor en andel der får ”for lidt”, ”tilpas” og ”for meget” i tilskud relativt til faktiske omkostninger. Ud fra eksempelvis en vurdering af grafen og fraktilerne for enhedspris og enhed beslutes det, om det er relevant at rense datasættet for outliers, hvilket er observationer der afviger signifikant og dermed ligger uden for et 95 % konfidensinterval. Når en observation identificeres som en outlier, analyseres det nærmere, hvorfor dette er tilfældet, ved at gennemgå den pågældende ansøgning.

Brug af beregningsmodellen sikrer, at der er dokumentation for:

1. Definition og afgrænsning af omkostningsobjekterne, der giver anledning til at vurdere, om de historiske data og markedsdata ud fra en gennemsnitsvurdering afspejler den anvendte

dokumentation.

2. Datagrundlagets kontrollerbarhed, herunder beregningsprincipper og antagelser, så det kan dokumenteres og begrundes, hvilke observationer der er udeladt fra beregningerne.
3. Datagrundlagets rimelighed og retfærdighed, så datas robusthed og validitet som repræsentativt udsnit kan dokumenteres analytisk.

Fremtidig tilpasning af standardomkostninger

For at sikre at de beregnede standardomkostningerne fortsat er valide og afspejler de reelle priser vil Landbrugsstyrelsen i 2016 og 2017 foretage en opdatering og tilpasning af omkostningerne. Opdateringen vil ske med udgangspunkt i Danmarks Statistik og/eller Finansministeriets pris- og lønindeks, der vurderes som de mest adækvate grundlag. De opdaterede priser og satser vil løbende blive verificeret af IFRO. Endelig påtænker styrelsen at foretage en samlet evaluering af brugen af standardomkostninger i 2017 med henblik på at afdække, om der skal foretages helt nye beregninger, og om der er omkostninger, der skal udgå eller tilføjes.

Verificering af standardomkostninger

Standardomkostningerne for M04d Ikke-produktive investeringer er verificeret af forsker Michael Friis Petersen og lektor Jesper S. Schou, begge fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. Københavns Universitet er funktionelt uafhængigt af Landbrugsstyrelsen.

Historiske data for tilskudsordningens omkostningsobjekter

Historiske data for omkostningsobjektet "Sa"

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
NaturErhvervstyrelsen

Observationsnummer	Tilbudsid/ansøgningens ID	Ansøgningsår	Tildelt/kontrol	System	Leverandør	Ansøgt tilbudspris	Tilslagspris	Enhedsstørrelse	Ansøgt tilbudspris pr. enhed	Tilslagspris pr. enhed	Skal observation anvendes i standardomkostningsberegningerne (ja/nej)
1	32313-L-12-00572	2012		BTAS		49.000	36.750	900	54	41	ja
2	32313-L-12-00575	2012		BTAS		42.000	31.500	600	70	53	ja
3	32313-L-12-00579	2012		BTAS		35.500	26.625	200	178	133	ja
4	32313-L-12-00590	2012		BTAS		115.000	86.250	1.000	115	86	ja
5	32313-L-12-00593	2012		BTAS		69.600	52.200	800	87	65	ja
6	32313-L-12-00594	2012		BTAS		36.000	27.000	700	51	39	ja
7	32313-L-12-00601	2012		BTAS		57.000	42.750	600	95	71	ja
8	32313-L-12-00621	2012		BTAS		17.400	13.050	1.000	17	13	ja
9	32313-L-12-00622	2012		BTAS		25.000	18.750	800	31	23	ja
10	32313-L-12-00638	2012		BTAS		79.400	59.550	1.600	50	37	ja
11	32313-L-12-00651	2012		BTAS		52.500	39.375				nej
12	32313-L-12-00656	2012		BTAS		122.150	91.613	3.400	36	27	ja
13	32313-L-12-00674	2012		BTAS		25.000	18.750	150	167	125	ja
14	32313-L-12-00689	2012		BTAS		460.000	345.000	7.700	60	45	ja
15	32313-L-12-00690	2012		BTAS		53.250	39.938	1.000	53	40	ja
16	32313-L-12-00693	2012		BTAS		20.300	15.225	650	31	23	ja
17	32313-L-12-00694	2012		BTAS		29.300	21.975	950	31	23	ja

M04d Eksempel på datasæt - standardomkostninger

8.2.2.3.4.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af ikkeproduktive investeringer

Definition af kollektive investeringer

Definition af integrerede projekter

Definition og identifikation af støtteberettigede NATURA 2000-steder og andre støtteberettigede steder med høj naturværdi

Beskrivelse af, hvor målrettet støtten til landbrug er i overensstemmelse med SWOT-analysen, udført i forbindelse med prioriteten, jf. artikel 5, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Liste over nye krav, der følger af EU-lovgivningen, som skal overholdes, for at der kan ydes støtte i henhold til artikel 17, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Hvis det er relevant, minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Hvis det er relevant, definitioner på begrænsningerne, jf. artikel 13, litra e), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

8.2.2.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.2.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.2.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.2.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.2.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

8.2.2.6. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Definition af ikkeproduktive investeringer

Ikke-produktive investeringer er investeringer, som ikke har til formål at medføre, og som ikke medfører en landbrugsmæssig, skovbrugsmæssig eller anden kommerciel gevinst. Investeringerne har til formål at levere miljø-, klima-, natur-, dyrevelfærdsmæssige eller andre samfundsgevinster i forbindelse med landbrugs-, skovbrugs- og fødevarersektoren, men skal ikke føre til forbedringer af det kommercielle afkast fra produktionen. De ikke-produktive investeringer kan have afledte positive effekter, så som forbedring af muligheder for friluftsoplevelser, naturoplevelser eller turisme. Disse effekter kan – omend det ikke er det primære formål – medføre en kommerciel fordel for andre ikke-relaterede brancher. Denne indirekte effekt tælles ikke med i vurderingen af, om den pågældende investering er ikke-produktiv.

Definition af kollektive investeringer

Ikke relevant, idet der ikke tilbydes støtte til kollektive investeringer under programmet.

Definition af integrerede projekter

Integrerede projekter er projekter, som samtidig forfølger flere af de mål, som forfølges i programmet. For at skabe synergi, er det hensigten at udbyde nationale ansøgningsordninger, som udbyder støtte til samme projekt i medfør af mere end én artikelhjemmel i landdistriktsforordningen. Projekter, som således modtager støtte under mere end én artikelhjemmel, er integrerede projekter, idet de baseres på mere end én artikel og dermed varetager mere end ét hensyn eller formål.

I bilag 2 ses en oversigt over sammenhængen mellem de nationale ansøgningsordninger og anvendelsen af støttehjemlerne i landdistriktsforordningen. Med den integrerede tilgang er det forventningen, at de samme støttemidler kan forfølge mere end ét mål i programmet. Med landdistriktsprogrammet integreres indsatsen for forbedring af jordbrugserhvervets konkurrenceevne og erhvervets miljømæssige bæredygtighed. Mange af de nationale ansøgningsordninger under programmet vil således have sekundære effekter/målsætninger (for eksempel inden for miljø, klima, husdyrvelfærd eller natur), som er lige så vigtige, som den i programmet angivne primære effekt/målsætning.

Definition og identifikation af støtteberettigede NATURA 2000-steder og andre støtteberettigede steder med høj naturværdi

HNV-områder

Landbrugsstyrelsen har med bistand fra Aarhus Universitet udviklet et nyt HNV GIS udpegningskort, som bygger på tilgængelige og kvalitetssikrede data med udsagn om naturværdi. Fundamentet er EU's vejledning om HNV indikatorer (Anno 2009). Med HNV udpegningen defineres en række arealer med ekstensiv landbrugsdrift, halvnaturarealer (seminatural areas), mosaikstrukturer og forekomst af særlige arter.

Natura 2000-områdeudpegnings

Det udpegede danske Natura 2000-areal på land udgør ca. 360.000 ha og udgør ca. 8,4 pct. af landets areal (kilde Naturstyrelsen, kontekstindikator 34). I bilag 3 ses bevaringsstatus i 2013 for de arter og naturtyper, som i Natura 2000-sammenhæng er relevante for Danmark, og som er oplistet i habitatdirektivets bilag.

Beskrivelse af, hvor målrettet støtten til landbrug er i overensstemmelse med SWOT-analysen, udført i forbindelse med prioriteten, jf. artikel 5, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Omstrukturering af landbrugsbedrifter

Under sub-measure M04a udbydes der støtte til investeringer, som både skal fremme miljømæssig bæredygtighed og omstrukturering af den pågældende landbrugsbedrift.

For en række af disse investeringer vil den primære prioritet være lettelse af omstruktureringen jf. artikel 5(2) i forordning (EU) 1305/2013. Investeringsstøtten til dette formål målrettes ikke efter type eller størrelse af landbrug, da det bør være op til landmanden at fastlægge sin bedriftsstruktur ud fra ønsket om at optimere sin indtjening under givne markedsforhold, men støtten målrettes til kvægsektoren og svinesektoren. De to sektorer har oplevet en stor grad af omstrukturering i de seneste år jævnfør analysen i afsnit 4.1, forventes fortsat at skulle undergå omstrukturering og modernisering for at sikre sin konkurrenceevne, og har behov for lettelse af finansieringen heraf. For investeringsstøtten til omstrukturering i svinesektoren vil der blive stillet supplerende krav til miljøeffekt af investeringen i form af et minimumspointsystem.

Støtten skal lette omlægning til nye faciliteter, teknologier og processer, som kan skabe fortsat produktivitetsfremgang på bedrifterne under forøgede krav til bæredygtighed.

Liste over nye krav, der følger af EU-lovgivningen, som skal overholdes, for at der kan ydes støtte i henhold til artikel 17, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Der forventes ikke udbetalt støtte til investeringer i henhold til denne hjemmel.

Hvis det er relevant, minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Der henvises til section 6.2. for en vurdering af den nationale overholdelse af ex ante konditionalitet P5.1 - minimumsstandarder for energieffektivitet for bygninger og P5.3 - den nationale handlingsplan for fornybar energi.

Hvis det er relevant, definitioner på begrænsningerne, jf. artikel 13, litra e), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Investeringerne skal leve op til de bæredygtighedskriterier, der opstilles i artikel 13, litra e), i delegeret forordning (EU) nr. 807/2014. Støtte til bioenergi projekter må kun ydes til bioenergi, som opfylder gældende bæredygtighedskriterier fastsat i EU-lovgivningen, herunder artikel 17, stk. 2-6, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/28/EF. Herudover gælder i henhold til nationale regler, at andelen af energiafgrøder i den biomasse, som anvendes til biogas, maksimalt må udgøre 25 % målt som vægtinput i

årene 2015-2017 og 12 % målt som vægtinput i årene 2018-2020. Det følger heraf, at den andel, som korn og andre stivelsesrige afgrøder, sukker og olieholdige afgrøder tegner sig for ved produktion af bioenergi, ikke må overstige de samme lofter. Det maksimalt tilladte niveau fra år 2021 og fremefter vil afhænge af en evaluering af anvendelsen af energiafgrøder i Danmark i 2018.

8.2.2.7. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Vedr. M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer

Jordfordeling og statsligt opkøb

Dette virkemiddel kan bruges i alle de nationale ordninger med undtagelse af minivådområder, der er omfattet af nærværende sub-measure, herunder alle aktioner til fremme af implementeringen af EU's vandramme- og naturdirektiver.

Prisfastsættelse ved jordkøb - Arealerne sælges frivilligt af lodsejerne. Der handles til markedsprisen i lokalområdet. Prisen fastsættes ved forhandling mellem lodsejer og kyndige evaluatore fra Landbrugsstyrelsen. Ved Statens køb af jord vil det være muligt, at sælger på markedsvilkår får en forkøbsret til arealet, når det videresælges efter etablering af projektet. Arealerne vil blive solgt i udbud, og forkøbsretten indrømmes på de vilkår, som højstbydende byder. Bygningerne og arealer, der ikke er relevante i forhold til selve projektet, vil blive solgt via ekstern ejendomsmægler eller i udbud hurtigst muligt efter erhvervelsen. Der kan opstå et medfinansieret tab på grund af ændrede konjunkturer, misforhold mellem bygningsomfang og arealtillæggende og lignende forhold.

Forvaltningsmyndigheden forventer at yde støtte til køb af projektjord, hvor udgiften udgør mere end 10 pct. af de samlede støtteberettigede udgifter til den pågældende operation. Køb af projektjord sker med henblik på gensalg i følgende ekstraordinære og behørigt begrundede projekter vedrørende etablering af vådområder og projekter på lavbundsjord, jf. artikel 69, stk.3. litra b.

Alle projekter er frivillige projekter, der primært medvirker til gennemførelse af EU's Natura 2000- og vandrammedirektiver. Det er derfor nødvendigt for at nå de miljømæssige mål, at der kan ydes støtte til køb af projektjord, der udgør mere end 10 pct. af de samlede støtteberettigede udgifter for alle projekter vedrørende etablering af vådområder og projekter på lavbundsjord. Opkøb af projektjord er nødvendigt for at sikre projekternes gennemførelse og dermed opfyldelsen af Natura 2000- og vandrammedirektiverne. Udgiften til køb af jord vil dog være mindre end 100 pct. af de samlede støtteberettigede udgifter til det pågældende projekt.

Prisfastsættelse ved jordsalg - Markedsprisen, når staten sælger, vil ofte være væsentlig lavere end udgangssituationen, når projektet er blevet implementeret. Dette skyldes stærkt reducerede produktionsmuligheder efter gennemførelse af projektet. For at sikre, at gensalg af jord sker til markedspriser, vil arealerne som hovedregel blive solgt i udbud. Arealerne vil blive solgt af staten med påførte juridiske forpligtelser til at sikre den varige ændring i arealanvendelsen som natur. Salgspris vurderes af særligt kyndige evaluatore fra Landbrugsstyrelsen, der skeler til en evaluering af den aktuelle grundpris, som skattemyndighederne i Danmark (SKAT) eller Landbrugsstyrelsen på grundlag af markedets evalueringer og statistikker, har fastsat. Proceduren for gensalg af arealer skal være åben for alle interesserede parter, tidligere ejer af arealet kan få forkøbsret på vilkår, som fastsat af højstbydende. Der tinglyses servitut på arealer inden for projektområdet.

Yderligere oplysninger specifikke for den pågældende foranstaltning

Forundersøgelser af et projekt er støtteberettigede, selv om den fysiske operation viser sig ikke at kunne gennemføres.

Der vil nationalt blive fastsat kriterier for, om der efter realisering af det ikke-produktionsfremmende investeringsprojekt kan søges arealstøtte under artikel 28 i forordning 1305/2013/EU – Fastholdelse af ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter.

Jordfordeling / Statsligt opkøb af jord forestås af den statslige institution, Landbrugsstyrelsen under Miljø- og Fødevareministeriet.

Det er fast praksis, at lodsejere samtidig med tilbud om deltagelse i jordfordeling og /eller statens køb får tilbudt arealstøtte under Artikel 28 i forordning 1305/2013/EU – Fastholdelse af ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter.

Det er den konkrete forhandling med lodsejeren, der er afgørende for valget af virkemidlet, idet frivillighed er grundstenen i etableringen af vådområder og udtagning/ekstensivering af lavbundsjord. Støttebetingelsen er, at der er indgået en bindende jordfordeling eller en bindende handelsaftale.

8.2.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)

8.2.3.1. *Retsgrundlag*

Artikel 18 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.3.2. *Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål*

Målsætningen med foranstaltningen er at sikre landbrugets fortsatte konkurrenceevne ved at indføre genoprettende og forebyggende foranstaltninger i forbindelse med naturkatastrofer, såfremt de skulle optræde.

Rationale for indsatsen

Med mange års mellemrum forekommer der i Danmark større skade på landbrugets produktionspotentiale på grund af storm og/eller oversvømmelse ved højvande.

Støtte til aktiviteter for at reparere skade i landbruget som følge af en naturkatastrofe kan være vigtig for at sikre et bæredygtigt landbrug i de vestlige dele af Jylland, som historisk set er mest udsatte for oversvømmelse.

Der lægges samtidig vægt på, at landbrugets produktionspotentiale fremover skal blive mere robust, så landbrugere i fremtiden vil være bedre i stand til at modstå oversvømmelse forårsaget af storme og høje vindstyrker, og jorden kan regenerere sig selv gennem naturlige processer.

Ordnningen vil kun finde anvendelse efter storme med betydeligt stormfald på landbrugsjord.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 2A: Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og – orienteringen samt diversificeringen af landbruget.

Sekundært fokusområde 3B: Støtte til bedriftsrisikoforebyggelse og -styring

8.2.3.3. *Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype*

8.2.3.3.1. M05a Genopretning af landbrugets prod.potentiale efter skader og forebyggende foranstaltninger (hvil. ordn.) (artikel 18)

Underforanstaltning:

- 5.1 - støtte til investeringer i forebyggende foranstaltninger, der sigter mod at reducere konsekvenserne af mulige naturkatastrofer, ugunstige vejrforhold og katastrofale hændelser
- 5.2 - støtte til investeringer i genoprettelse af landbrugsjord og produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer, ugunstige vejrforhold og katastrofale hændelser

8.2.3.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Landbrugsstyrelsen kan som forvaltningsmyndighed beslutte at åbne ordningen for ansøgere i tilfælde af en indtruffen naturkatastrofe. Der kan i givet fald gives tilskud til genetablering af landbrugets potentiale på landbrugsjorden og indførelse af forebyggende aktioner for at forhindre sådanne skader i at opstå.

Landbrugsstyrelsen foretager med faglig bistand fra relevante instanser, herunder Stormrådet, Naturstyrelsen/Miljøstyrelsen og Danmarks Meteorologiske Institut, en vurdering af, om en naturkatastrofe har fundet sted, og om katastrofen har forvoldt ødelæggelse af mindst 30 % af landbrugspotentialet på landbrugsbedrifter.

Landbrugsstyrelsen udarbejder beskrivelse af naturkatastrofen, en udpegning af de landbrugsbedrifter og arealer, hvor katastrofen kan have bevirket tilintetgørelse af mere end 30 % af landbrugerens gennemsnitlige årlige produktion i den foregående treårsperiode.

Landbrugsstyrelsen fastlægger en tidsfrist for anmeldelse af skaden, ansøgningsperiode for ansøgning om støtte samt en bagatelgrænse for skadens værdi og et støtteloft for ansøgning.

Den skadelidte landmand anmelder først skaden til forsikringsselskab. Forsikringsselskabet behandler sagen, hvis en almindelig forsikring dækker skaden. En taksator vurderer den enkelte skades omfang og værdi. Hvis den almindelige forsikring ikke dækker, sender forsikringsselskabet anmeldelsen videre til Stormrådet og/eller Landbrugsstyrelsen.

Landbrugsstyrelsen vurderer sagen og træffer afgørelse om støtten. Landbrugsstyrelsen foretager normal fysisk kontrol af de støttede investeringer

Type af aktioner eller indsatser

Støtte til genopretning af landbrugsjord og landbrugspotentiale efter en storm eller oversvømmelse og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger ydes med en fast støttesats for støtteberettigede udgifter. Operationer i forbindelse med genopretning og forebyggelse kan ikke modtage støtte, hvis de fysisk er afsluttet eller fuldt ud gennemført, før ansøgningen om støtte er forelagt for forvaltningsmyndigheden.

8.2.3.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Investeringsstøtte til støtteberettigede udgifter.

8.2.3.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.3.3.1.4. Støttemodtagere

Landbrugere.

8.2.3.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteberettigede udgifter kan være investeringer til:

- Genopretning af landbrugsjord og jordkvalitet
- Genetablering eller genskabelse af installationer til at modtage eller behandle vand så som faskiner, dræn eller volde
- Investering i nyt materiel (maskiner og udstyr) og bygninger

Kun de investeringer dækkes, som er støtteberettigede i medfør af artikel 45 i forordning (EU) 1305/13, herunder generalomkostninger i forbindelse med de nævnte investeringer. Der kan herunder ydes støtte til leje af maskiner med henblik på genopretning af landbrugsjorden og jordkvalitet. Udgifter til investering i brugt materiel støttes ikke.

Generelt skal alle projekter have den fornødne godkendelse fra miljømyndighederne for at sikre, at alle relevante miljøkrav og al relevant lovgivning er overholdt. Især ved genetablering eller genskabelse af installationer til at modtage eller behandle vand skal bestemmelserne i EU's vandrammedirektiv overholdes.

8.2.3.3.1.6. Støttebetingelser

Støttemodtagere er landbrugere og kan være ejere eller forpagtere af landbrugsjord, som er beskadiget på grund af oversvømmelse, storm eller andre naturkatastrofer.

8.2.3.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Tilskud til genetablering af landbrugets potentiale som følge af naturkatastrofer iværksættes kun efter katastrofale naturbetingede hændelser og kun efter fornøden dokumentation af hændelsen. Tilskud ydes kun til dokumenteret skadelidte landbrugsbedrifter.

Prioriteringskriterierne fastsættes ud fra et princip om, at alle skadelidte bedrifter indenfor det udpegede

område kan modtage et vist basisbeløb til investeringer med henblik på genetablering af deres landbrugs potentiale.

Yderligere investeringer med henblik på forebyggende foranstaltninger vil blive prioriteret efter et kriterium for størst forebyggende effekt. Kriterierne kan fokusere på temaer som forbedret vandaflednings- eller opbevaringskapacitet, jordens robusthed overfor nedbør og erosion. En pointscore af projekterne fastlægges på grundlag af den nyeste viden om innovative teknikker for forebyggelse i landbruget. Forud for hver ansøgningsrunde vil der blive udmeldt en krævet minimumspointscore per ansøgning. Efter hver ansøgningsrunde udregnes antallet af point, og ansøgninger med den højeste score, prioriteres højest.

8.2.3.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

For genetablering af landbrugets potentiale efter skader som følge af naturkatastrofer ydes der 100 pct. i støtte for støtteberettigede udgifter. For udgifter til indførelse af passende forebyggende foranstaltninger ydes der 80 pct. i støtte.

8.2.3.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.3.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.3.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.3.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.3.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

8.2.3.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

8.2.3.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.3.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.3.4.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Udbetalinger af erstatning fra privat forsikring eller Stormrådet modregnes i LDP-støtten. Afklaring heraf sker automatisk, idet skadelidte skal anmelde skaden til forsikringsselskab, som sender sagen videre til Landbrugsstyrelsen.

8.2.3.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.3.5. *Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant*

Ikke relevant.

8.2.3.6. *Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen*

8.2.3.7. *Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen*

Fællesskabets bidrag beregnes på grundlag af offentlige udgifter. Der afsættes kun meget få midler a priori til ordningen. Ordningen finder ikke anvendelse, før der optræder en alvorlig storm, og forvaltningsmyndigheden beslutter at åbne ordningen op for ansøgere.

8.2.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)

8.2.4.1. Retsgrundlag

Artikel 20 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

Artikel 52(b)(i) og 56 i Rådets forordning 1698/2005/EF.

8.2.4.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Vedr. M07a Investeringer i fælles faciliteter til produktion af biogas (indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013)

Foranstaltningens målsætninger

Formålet med foranstaltningen er at støtte etableringen af fælles ikke-landbrugsmæssige faciliteter til biogasproduktion med henblik på at skabe lokale arbejdspladser og livskvalitet i landdistrikterne gennem tilvejebringelse af en lokal energiforsyning fra vedvarende energikilder og forbedring af miljøforhold.

Bidrag til fokusområde

5C: Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomi

Vedr. M07b Investeringer i friluftsfaciliteter og naturarv (indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013)

Foranstaltningens målsætninger

Målsætningen er at forbedre offentlighedens adgang til naturarven og områder med høj naturværdi og øge offentlighedens bevidsthed om værdien af kulturarven, behovet for at vedligeholde og bevare den og de fordele, der kan udledes af den ved at fremme planlægning af projekter, der kan danne grundlag for implementering af natur- og miljøprojekter i større, sammenhængende geografiske områder.

Foranstaltningen kan indirekte bidrage til at overholde målene i de national handlingsplaner for beskyttelse af områder udpeget efter Natura 2000-direktiverne. Projekterne under foranstaltningen har dog et andet og mindre omfang og er ikke direkte målrettede mod gennemførelsen af disse planer.

Bidrag til fokusområde

4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger) landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

8.2.4.3. *Omfang, støtens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype*

8.2.4.3.1. M07a Investeringer i fælles faciliteter til produktion af biogas (vedr. alene tilsagn fra programperioden 2007-2013)

Underforanstaltning:

- 7.2 — støtte til investeringer i jobskabelse, forbedring og udbygning af alle former for mindre infrastrukturer, herunder investeringer i vedvarende energi og energibesparelse

8.2.4.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013.

Rationale for indsatsen:

I regeringens strategi for Grøn Vækst (2010-2015) er det planen, at op til 50 pct. af husdyrgødning inkl. gylle bør udnyttes til energiformål i 2020, hvilket vil styrke den lokale energiforsyning fra vedvarende energikilder og reducere brugen af fossile brændstoffer. Dette er i overensstemmelse med den danske målsætning om, at 30 pct. af energien skal være fra vedvarende kilder i 2020, som anført i direktiv 2009/28/EF om fremme af anvendelsen af energi fra vedvarende energikilder.

Desuden vil fælles faciliteter til biogasproduktion fungere som en effektiv platform for en miljømæssigt forsvarlig udnyttelse af næringsstofferne i husdyrgødning og gylle, bidrage til at forbedre vandkvaliteten og nedbringe udledningen af metan samt lugtgener. Endelig vil produktion af biogas sikre landsbyer og byer en stabil selvforsyning af vedvarende energi, herunder opvarmning baseret på lokalt tilgængelig gødning og gylle.

Investeringer i fælles faciliteter til produktion af biogas er ikke alene en central faktor for yderligere optimering af produktionsprocesser og dermed for den primære sektorens konkurrenceevne, men også for at landbruget kan leve op til samfundets målsætninger for natur, miljø, klima og dyrevelfærd. Denne type operation vil dermed bidrage til alle de tre tværgående mål, innovation, klima og miljø.

8.2.4.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Udfyldes ikke.

--

8.2.4.3.1.4. Støttemodtagere

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.6. Støttebetingelser

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.4.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definitionen af mindre infrastrukturer, herunder mindre turistinfrastruktur som omhandlet i artikel 20, stk. 1, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013

Udfyldes ikke.

Hvis det er relevant, særlig undtagelse, som gør det muligt at støtte større infrastruktur gennem investeringer i bredbånd og vedvarende energi

Udfyldes ikke.

Oplysninger om anvendelsen af afviklingsperioden, jf. artikel 2, stk. 3, i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Udfyldes ikke.

Minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Udfyldes ikke.

Definition af tærsklerne, jf. artikel 13, litra e), i [DA RD – C(2014)1460]

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2. M07b Investeringer i friluftsfaciliteter og naturarv (vedr. alene tilsagn fra programperioden 2007-2013)

Underforanstaltning:

- 7.4 — støtte til investeringer i etablering, forbedring eller udvidelse af lokale grundlæggende tjenesteydelser til befolkningen i landdistrikterne, herunder fritid og kultur, og den dertil knyttede infrastruktur
- 7.6 — støtte til undersøgelser/investeringer, der er forbundet med bevarelse, genoprettelse og opgradering af kultur- og naturarven i landsbyer, landskaber og steder med høj naturværdi, herunder relaterede socioøkonomiske aspekter, samt miljøbevidsthedstiltag

8.2.4.3.2.1. Beskrivelse af typen af operationer

Indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013.

Rationale for intervention:

Rationalet bag indsatsen er at forbedre landdistrikternes naturlige kulturarv gennem planlægning og implementering af projekter, der kan bidrage til at beskytte eller genetablere unikke kultur- eller landskabselementer og udvikle rekreative værdier i landområder.

8.2.4.3.2.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.3. Forbindelser til anden lovgivning

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.4. Støttemodtagere

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.5. Støtteberettigede udgifter

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.6. Støttebetingelser

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.4.3.2.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.9.2. Afbødende foranstaltninger

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Udfyldes ikke.

8.2.4.3.2.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definitionen af mindre infrastrukturer, herunder mindre turistinfrastruktur som omhandlet i artikel 20, stk. 1, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013

Udfyldes ikke.

Hvis det er relevant, særlig undtagelse, som gør det muligt at støtte større infrastruktur gennem investeringer i bredbånd og vedvarende energi

Udfyldes ikke.

Oplysninger om anvendelsen af afviklingsperioden, jf. artikel 2, stk. 3, i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Udfyldes ikke.

Minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Udfyldes ikke.

Definition af tærsklerne, jf. artikel 13, litra e), i [DA RD – C(2014)1460]

Udfyldes ikke.

8.2.4.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.4.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.4.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.4.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.4.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

8.2.4.6. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Definitionen af mindre infrastrukturer, herunder mindre turistinfrastruktur som omhandlet i artikel 20, stk. 1, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013

Hvis det er relevant, særlig undtagelse, som gør det muligt at støtte større infrastruktur gennem investeringer i bredbånd og vedvarende energi

Oplysninger om anvendelsen af afviklingsperioden, jf. artikel 2, stk. 3, i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Minimumsstandarderne for energieffektivitet, jf. artikel 13, litra c), i delegerede forordning (EU) nr. 807/2014

Definition af tærsklerne, jf. artikel 13, litra e), i [DA RD – C(2014)1460]

8.2.4.7. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Udfyldes ikke.

8.2.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)

8.2.5.1. Retsgrundlag

Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU) - artikel 21, 22, 24 og 25

8.2.5.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Generelt vedr. M08

Skov defineres generelt som beskrevet i art. 2, stk. 1, litra r, i forordning nr. 1305/2013. Dog vil der for konkret kortlagte lysåbne og skovbevoksede habitatnaturtyper i skov blive anvendt alternativ definition. Denne undtagelse skyldes, at disse arealer er specifikt udpeget på baggrund af forarbejderne til habitatdirektivets annex 1 i form af Corine.

Foranstaltningerne til skov er rettet til ejeren af skoven, fordi tiltagene ofte er vidtgående og af varig karakter for arealernes anvendelse. Ejerne af ejendomme behandles ens uanset ejendomsstørrelse.

Alle tilskudsordninger udbydes offentligt med en specificeret vejledning. Af vejledningen vil der fremgå rationale for indsatsen, kriterier for støtteberettigelse, forudsætninger, satser, kriterier for prioritering samt ansøgningsfrist. På denne baggrund ansøges tilskudsordningen. De indkomne ansøgninger kontrolleres administrativt og der bliver gennemført en prioritering. De valgte ansøgninger meddeles tilsagn og der oplyses om tidsfrist for udnyttelse af tilsagnet.

Der kan fastsættes et minimumsbeløb for de enkelte operationer

M08 sub-maasures a, b, c, d, f, bidrager til fokusområde nr.:

Primære:

- Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.
- Fokusområde 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider

Sekundære:

- Fokusområde 4C: Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden
- Fokusområde 5C: Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre nonfood råmaterialer med henblik på bioøkonomien
- Fokusområde 5E: Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug

Vedr. M08a Etablering af skov (artikel 22)

Formålet med foranstaltningen er at beskytte miljøet ved at etablere nye skovområder.

Hovedformålet med foranstaltningen er, at:

- Modvirke klimaforandringer gennem optag af CO₂
- Bidrage til produktion af vedvarende energi i form af træ som en bæredygtig energikilde.
- Reducere tab af N og P til vandmiljøet
- Bidrage til akkumulering af CO₂
- Bidrage til øget optagelse og tilbageholdelse af vand i forbindelse med kraftige regnskyl, som kan medføre midlertidige oversvømmelser.
- Bidrage til beskyttelse af drikkevand/grundvand

Rationalet for indsatsen

Bidrager til gennemførelse af EU's skovprogram og opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi, samt til opfyldelse af nationale målsætninger om at forøge skovarealet:

- Danmarks Nationale Skovprogram fra 2002 har en målsætning om, at arealer med skovlandskaber om 80-100 år skal udgøre 20-25 pct. af det åbne land.
- Hensyn til vandmiljøet og implementering af vandrammedirektivet.
- Målsætning om etablering af skov på landbrugsarealer.

Vedr. M08b Genopretning af skader (artikel 24)

Formålet med foranstaltningen er at genoprette skader på skove efter storm.

Hovedformålet med foranstaltningen er,

- klimatilpasning
- etablering af nye og mere robuste skove, som i større udstrækning vil kunne modstå høje vindstyrker og regenerere sig selv efter skader gennem naturlige processer

Rationale for indsatsen

Bidrager til genopretning af skader på skove efter storm sker under hensyntagen til klimatilpasning, så de nye skove blive mere robuste, så de i større udstrækning vil kunne modstå høje vindstyrker og regenerere sig selv efter skader gennem naturlige processer.

Vedr. M08c-d-f Artikel 25 ordninger

Formålet med foranstaltningen er at understøtte skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etablering og drift af en mere robust, stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Hovedformålet med foranstaltningen er, at støtte investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, men:

- Som understøtter målsætningen om og driften af et miljøvenligt skovbrug,
- Øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug,
- Fører til skov der bedre vil kunne modstå presset fra de klimatiske ændringer, der antages at komme i fremtiden

Rationale for foranstaltningen

Bidrager til gennemførelse af EU's skovprogram og opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi, samt til opfyldelse af nationale målsætninger om at medvirke til at sikre udviklingen af skovbruget i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale.

Målsætninger for:

- De økonomiske hensyn; at støtte investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt
- De økologiske hensyn; at der skal ske en omstilling til en mere bæredygtig, lokalitetstilpasset skovdrift,
- Og at skovens naturværdier skal bevares, bl.a. ved, at 10 pct. af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.
- De sociale hensyn: ved at forbedre værdien af skoven for offentligheden.

Særligt for M08f:

Det prioriteres at beskytte skovnaturtyper, der er opført på habitatdirektivets bilag 1, i Natura 2000-områderne. Der er gennemført en kortlægning af disse skovnaturtyper. Endvidere prioriteres det at beskytte øvrige naturmæssigt værdifulde skovarealer, herunder især dem, der er omfattet af skovlovens § 25. Endelig kan ordningen bidrage til sikring af levesteder over hele landet for udvalgte dyrearter jf. habitatdirektivets art 12.

8.2.5.3. Omfang, støtens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.5.3.1. M08a Etablering af skov (artikel 22)

Underforanstaltning:

- 8.1 — støtte til etableringsomkostninger ved skovrejsning/etablering af skovområder

8.2.5.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til privat og kommunal skovrejsning på landbrugsjord og på arealer, der tidligere har været anvendt til råstofindvinding af sand, grus o.l. (ikke tørvegravning).

Der ydes tilskud til følgende aktiviteter:

A. Anlæg: Investeringsstøtte til etablering af skove, med hovedformål at implementere EU's Vandrammedirektiv på landbrugsjord, der er udpeget som skovrejsningsområde og hvor skovrejsning er mulig. Skoven kan anlægges ved plantning. Naturlig tilgroning kan indgå i begrænset omfang, men udløser ikke støtte. I etableringsomkostningerne er indeholdt ekstra tilskud som kompensation for ekstra omkostninger ved anlæg af skov uden brug af pesticider og med skånsom jordbearbejdning. Ansøgere kan fravælge det ekstra tilskud, der omhandler skånsom jordbearbejdning. Det særlige tilskud for anlæg af skov med skånsom jordbearbejdning udgør 4.000 kr. pr. ha. Valget af træarter skal være i overensstemmelse med kravene i artikel 6 i forordning 807/2014.

B. Hegn: Opsætning og nedtagning af hegn om kulturerne til værn mod vildt.

Der udbetales ingen kompensation for tabt indkomst i henhold til denne foranstaltning. Hvis det er muligt, kan ansøgere udnytte betalingsrettigheder for området i tilsagnets forpligtelsesperiode i overensstemmelse med grundbetalingsordningen i henhold til forordning 1307/2013 art. 32 (2)(b)(i) og (ii).

8.2.5.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Støtte til skovens anlæg (A) er en investeringsstøtte, der udbetales efter anlæg af skoven.

Støtte til hegn (B) udbetales som investeringsstøtte sammen med anlægstilskuddet.

8.2.5.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks nationale skovprogram
2018: https://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Nyheder/Danmarks_nationale_skovprogram_2018.pdf
- LBK nr. 776 af 19/06/2017 Bekendtgørelse af lov om Landdistriktsfonden
- Bekendtgørelse nr. 724 af 10. juli 2019 om tilskud til privat skovrejsning
- Vejledning om tilskud til privat skovrejsning 2019

8.2.5.3.1.4. Støttemodtagere

Kommuner og private, der ejer landbrugsjord.

8.2.5.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Investeringsstøtten omfatter jordbearbejdning, planter, plantning, nødvendig renholdelse samt de ekstraudgifter ansøger har til at anlægge skoven uden brug af pesticider og med skånsom jordbearbejdning. Investeringsstøtten til hegn omfatter opsætning, vedligehold og nedtagning af hegn. Ansøger kan fravælge tilskud til skånsom jordbearbejdning.

Der ydes ikke tilskud til arter der optræder på den nationale myndigheds liste over invasive plantearter.

8.2.5.3.1.6. Støttebetingelser

De væsentligste kriterier for støtteberettigelse (Eligibility criteria):

- Arealet skal være i landbrugsmæssig drift uden skovbevoksning.
- Skoven skal som hovedregel være større end 2 ha.
- Projektet skal være i overensstemmelse med den offentlige planlægning for det pågældende areal.

Forpligtelser (Commitments):

- Der stilles krav til den nye skov med hensyn til størrelse, træarter, skovbryn og planteantal.
- Der kan stilles krav om anvendelse af en mindsteandel af hjemmehørende træarter i bevoksninger.
- Skovbryn skal etableres som del af den nye skov langs dens kanter og skal bestå af hjemmehørende løvtræer og buske. Der stilles krav til bredden af skovbryn mod alle verdenshjørner. Plantetallet i skovbryn skal følge projektets plantetal for løvtræ.
- Skoven skal være velarronderet og udgøre en passende enhed. Monokultur er ikke tilladt. Der skal være minimum 10 % indblanding af en anden træart end hovedtræarten i alle bevoksningstyper. Hvis der plantes nåletræbevoksninger skal træartsblanding enten bestå af minimum 10 % løvtræer eller bestå af 3 forskellige arter hver med minimum 10 % udbredelse.
- Der skal mindst plantes følgende antal levende planter inden støtten kan udbetales:

Løvtræer: 4.000 stk./ha

Nåletræer: 2.800 stk./ha

- Der skal overholdes minimumsafstande til skel mod have/beboelse.

Andre forpligtelser (other obligations):

- I tilsagnet bliver der givet frist til at etablere og færdiggøre projektet.
- Det tilplantede areal bliver pålagt fredskovspligt.
- Udeladelse af anvendelse af pesticider
- Skånsom jordbearbejdning, medmindre tilskuddet hertil fravælges.

8.2.5.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Ansøgninger indsendes i 1 eller 2 årlige ansøgningsrunder.

Projekterne tildeles point i forhold til om der i projekterne er taget hensyn til en række objektive kvalitative kriterier, der er nærmere fastsat i bekendtgørelser inden hver ansøgningsrunde: f.eks. områdeudpegning af hensyn til skovrejsning, størrelse, vandoplade med definerede indsatsbehov for kvælstof og lav naturlig retention med hensyn til kvælstof, drikkevandsbeskyttelse, anvendelse af ”Skånsom jordbearbejdning”, stor andel af hjemmehørende arter samt CO₂-optagelse og/eller -lagring. Projekterne prioriteres efter antal point, således at der tildeles tilsagn til de projekter, der opfylder flest mulige kvalitative kriterier. I vejledningen angives ligeledes inden hver ansøgningsrunde, hvor mange point der minimalt skal opnås for at modtage støtte.

I øvrigt er de kvaliteter der ønskes prioriteret indbygget i satsmodellen således at ansøger allerede i ansøgningen har valgt prioriterede aktiviteter.

Landbrugsstyrelsen vil efter indstilling fra Skovrådet kunne beslutte, at ansøgningsprocessen forsøgsvis tilrettelægges som en licitationsmodel, hvor ansøgerne indsender tilbud på skovrejsning i konkurrence med hinanden. Tilbudsvurderingen vil ske efter kriterier om økonomisk fordelagtighed samt kriterier svarende til ovennævnte kvalitative kriterier. Hvis dette sker, vil Landbrugsstyrelsen drage omsorg for, at de indgåede kontrakter i økonomisk størrelse holdes inden for de angivne satser og at krav til kontrollerbarhed og miljømæssige forhold bliver lige så store som i almindelige tilsagn.

8.2.5.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Tilskud vil blive ydet med de satser, som fremgår af tabellen. Tilskudssatserne er fastsat på et niveau, som kompenserer svarende til 100 pct. af udgifterne til investeringerne. Ansøger har mulighed for at fravælge tilskud til ”Skånsom jordbearbejdning” mod en reduktion af tilskudsatsen med 4.000 kr./ha.

Forpligtigelser og tilskudssatser for M08a Etablering af skov

Forpligtigelser	Tilskudssats Euro/ha (DKK ved kurs 7,5)
A. Anlæg	
Plantning af Løvskov/skovbryn	4.266 euro/ha (32.000 kr./ha)
Plantning af Nåleskov	2.133 euro/ha (16.000 kr./ha)
B. Hegn	
Tilskud til hegning	2 euro/m (15kr./m)

Forpligtigelser og tilskudssatser for M08a Etablering af skov

8.2.5.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.5.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen, da støttebetingelser og forpligtelser kan tjekkes via geografiske data, opmåles, artsbestemmes eller optælles ved kontrol.

Investeringstilskuddet ydes som et flat-rate-tilskud, med præcise kvantitative og kvalitative krav. Projektets gennemførelse kan konstateres, både for den fysiske udstrækning og det kvalitative indhold, ved 100 % besigtigelsen.

For den del af investeringstilskuddet som omhandler ikke at anvende dybdepløjning gælder, at betingelsen umiddelbart kan konstateres ved kontrol på stedet – kun snedække – kan forhindre dette. Tilsvarende kan betingelsen om ikke at anvende pesticider konstateres ved kontrol på stedet – kontrollen heraf kan normalt identificere pesticidanvendelse frem til ca. 1. november.

8.2.5.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Sagsbehandling og Kontrol

Ved behandling af ansøgningen:

- Det efterprøves, om projektet lever op til de opstillede kriterier for støtteberettigelse og andre relevante myndigheder kontaktes, så det sikres, at projektet er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.
- Projekterne bliver opdelt i etaper, således at en etape kan rummes inden for en markblok. Projektet bliver indtegnet i IMK, således at der sker en kryds-kontrol med markbloksystemet, (IACS).

Administrativ kontrol inden udbetaling af investeringsstøtten:

- Projektet tjekkes om det efter etablering stadig lever op til kriterier for støttebetingelser og anmeldte arealstørrelse.
- Der gennemføres stikprøvevis kontrol af om det anvendte plantemateriale overholder krav til arter og provenienser.

Efter udbetaling indgår projekterne i den obligatoriske stikprøvevise fysiske kontrol af investeringsbaserede udbetalinger.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret, at støttemodtagerne er ikke opmærksomme på nøjagtighedskravet for kortlægning. Forvaltningsmyndigheden har for at forbedre dette iværksat og implementeret ændringer af indberetningstidspunktet for kortbilag, således at det er det faktiske skovanlæg der kortlægges og indberettes. Hermed skulle de mindre arealfejl

reduceres. Den ændrede praksis videreføres for nærværende ordning.

8.2.5.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.5.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Vedr. Artikel 22: M08 a Skovrejsning

Tilskud ydes som standardsatser for enhedsomkostninger iht. artikel 67 stk. 1.b. i forordning 1303/2013. Satserne er fastsat iht. stk. 5.a.i) og stk. 5.c.

Satserne er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Vedr. Artikel 24: M08 b Stormfald – genopretning af skader

Tilskud ydes som standardsatser for enhedsomkostninger iht. artikel 67 stk. 1.b. i forordning 1303/2013. Satserne er fastsat iht. stk. 5.a.i) og stk. 5.c.

Satserne for tilskud er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Stormrådet. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Vedr. Artikel 25 ordninger: M08 c, d og f

Støttesatserne for driftsplanlægning (M08 c) er tilskudssatser efter regning for tilskudsberettigede udgifter med loft for tilskuddet.

Støttesatserne for Konvertering af nåletræ til hjemmehørende arter (M08 d) er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne og kombinationen af disse blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af

Landbrugsstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Støttesatserne for Rydning af invasive arter og uønsket opvækst mv. (M08 f) er tilskudssatser efter regning for tilskudsberettigede udgifter.

Vedrørende tilskud til skovnatur-bevarende drift (basissikring) og bevaring af enkelttræer til død og henfald henvises til følgende 2 rapporter fra Københavns Universitet: ”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for bøgeskovnaturtyper i Natura 2000”:

http://sl.ku.dk/rapporter/publikationer/publikationsliste/?pure=files/36021075/Arbejdsrapport_115_2010_Tabsberegninger_ved_driftsrestriktioner.pdf

og

”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for skovnaturtyper med eg og ask i Natura 2000:

http://curis.ku.dk/ws/files/33226161/arsl_116.pdf

8.2.5.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Der henvises til afsnit 8.2.5.7. ”Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen.”

Definition af et "tilsvarende instrument"

Ikke relevant for artikel 22.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Identifikationen af arter, områder og metoder anvendt til at undgå upassende skovrejsning, jf. artikel 6, litra a), i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014, herunder beskrivelsen af de miljømæssige og klimatiske forhold i de områder, hvor skovrejsning er planlagt som omhandlet i artikel 6, litra b), i samme forordning

- Generelt gælder det, at der ved alle plantninger skal anvendes træer og buske, der er egnede på stedet.
- Der ydes ikke tilskud til arter der optræder på den nationale myndigheds liste over invasive plantearter.
- Monokultur er ikke tilladt.
- Alle skovrejsningsprojekter bliver screenet og fordres godkendt af relevant myndighed for planloven, museumsloven og naturbeskyttelsesloven, for at undgå utilsigtede plantninger.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Definition af minimumsmiljøkravene, jf. artikel 6 i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Skoven skal forsynes med skovbryn, bestående af hjemmehørende træer og buske.

Der ydes ikke tilskud til arter der optræder på den nationale myndigheds liste over invasive plantearter.

Monokultur er ikke tilladt. Der skal være minimum 10 % indblanding af en anden træart end hovedtræarten i alle bevoksningstyper. Hvis der plantes nåletræsbevoksninger skal træartsblanding enten bestå af minimum 10 % løvtræer eller bestå af 3 forskellige arter hver med minimum 10 % udbredelse.

For de almindeligste træarter er det anført, hvilke provenienser, der skal anvendes. Udvalgelse af de egnede provenienser er foretaget af eksperterne i Miljøstyrelsen inden for genetik og plantemateriale.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Specifikation af minimums- og maksimumsantallet af træer, der plantes, og bevares, når de er tilvokset, pr. hektar og de træarter, der anvendes, jf. artikel 23, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant for artikel 22.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Indikation af miljømæssige fordele ved de støttede systemer

Ikke relevant for artikel 22.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Hvor det er relevant, definition af listen over arter af organismer, som er skadelige for planter, og som kan forårsage en katastrofe

Ikke relevant for artikel 22.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Identifikation af skovområder, der ifølge den relevante skovbeskyttelsesplan er klassificeret som værende udsat for mellem til høj risiko for skovbrand

Ikke relevant for artikel 22.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] I tilfælde af forebyggende foranstaltninger vedrørende skadedyr og sygdomme en beskrivelse af hyppigheden af en relevant katastrofe underbygget med videnskabelig dokumentation, herunder, hvor det er relevant, henstillinger fra videnskabelige organisationer om håndtering af skadegørere og sygdomme

Ikke relevant for artikel 22.

[Investeringer, der forbedrer skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi] Definition af hvilke type investeringer, der er støtteberettigede, og de forventede miljømæssige resultater heraf og/eller herlighedsværdien for offentligheden

Ikke relevant for artikel 22.

8.2.5.3.2. M08b Genopretning af skader på private og offentlige skove som følge af stormfald (hvilende ordning) (artikel 24)

Underforanstaltning:

- 8.4 — støtte til genopretning af skader på skovene som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofale hændelser

8.2.5.3.2.1. Beskrivelse af typen af operationer

Genetablering af skov efter storm. Hvilende ordning, der kan aktiveres, hvis der kommer stormfald.

Typer af aktion eller indsats

Stormrådet (under Erhvervsministeriet) fastsætter, efter hvilke storme stormfaldsordningen træder i kraft. Det er kun efter storme med betydeligt stormfald.

Der ydes tilskud til at genopbygge privat og offentlig skov efter større stormfald. Tilskud ydes til alle typer af skove, forudsat at skoven er eller bliver fredskov.

Tilskuddet omfatter nødvendig oprydning og tilplantning.

De anvendte træarter skal i vid udstrækning være robuste. Ved robuste træarter forstås bøg, eg, småbladet lind, ær, spidsløn, fuglekirsebær, avnbøg, bævreasp, birk, rødell, skovfyr, lærk, douglasgran, alm. ædelgran, grandis, østrigsk fyr og thuja. En komplet liste over robuste træarter findes i vejledningen, listen kan suppleres efter en forstfaglig vurdering. Skovene der ydes tilskud til, skal endvidere bestå af en væsentlig andel hjemmehørende arter.

8.2.5.3.2.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Investeringsstøtte

Støtten udgør investeringsstøtte, der udbetales i én rate for hver skov. Tilskuddet består af dækning af udgifter til oprydning og gentilplantning af arealet. Udbetaling sker efter indberetning om, at hele gentilplantningen eller en etape i gentilplantningen er afsluttet.

8.2.5.3.2.3. Forbindelser til anden lovgivning

- Bekendtgørelse af lov nr. 281 af 16/04/2018 om stormflod og stormfald.
- Bekendtgørelse nr. 773 af 11. juni 2018 om forsikring af privat skov mod stormfald og tilskuds til gentilplantning mv. efter stormfald
- LBK nr. 122 af 26. januar 2017 om bekendtgørelse af lov om skove
- Danmarks Nationale skovprogram 2002 <http://mst.dk/erhverv/skovbrug/lovgivning/nationalt->

8.2.5.3.2.4. Støttemodtagere

Private ejere af skov, samt ministerier, styrelser, kommuner og offentligt ejede virksomheder (f.eks. vandværker, der ejer fredskov).

8.2.5.3.2.5. Støtteberettigede udgifter

Der ydes tilskud til:

- Oprydning, dvs. oparbejdelse og fjernelse af det stormfældede træ.
- Gentilplantning
- Tilplantningsplan (obligatorisk)

Der ydes endvidere tillæg for;

- Etablering af kulturhegn
- Ekstra omkostninger ved gentilplantning med mindst 80 % robuste træarter.
- Ekstra omkostninger ved gentilplantning med mindst 80 % robuste løvtræarter, dog ikke birk, rødell og bævreasp.
- Ekstra omkostninger ved kulturetablering uden brug af pesticider, samt skånsom jordbearbejdning
- Ekstra omkostninger ved oprydning og gentilplantning som skyldes særlige hensyn til fortidsminder.

Støtte udbetales som flat rate (se tabel nedenfor).

Støtten er beregnet som den meromkostning, der opstår ved at følge de krævede planteforskrifter frem for skovlovens mere lempelige forskrifter.

8.2.5.3.2.6. Støttebetingelser

Følgende betingelser er gældende for ordningen;

- For private ejere er det en betingelse for at få tilsagn, at hele skoven – ikke kun den ødelagte del - er omfattet af en basisforsikring mod stormfald.
- Skoven der ydes tilskud til er eller bliver fredskov.

Ved støtte til genetablering af skove lægges der vægt på, at de nye skove blive mere robuste, så de fremtidige skove derved i større udstrækning vil kunne modstå høje vindstyrker og regenerere sig selv. I praksis betyder det, at der som hovedregel:

- Mindst 10 pct. af tilskudsarealet skal gentilplantes med løvtrækulturer, hvis tilskudsarealet overstiger 5 ha.
- stilles krav om indplantning af andre arter end hovedarten.

- gentilplantningen, der ydes tilskud til, indeholder mindst 50 % robuste arter.
- plantetallet udgør mindst 4.000. stk. pr. ha.

Der skal i de nye skove, der ydes tilskud til, indplantes en væsentlig andel hjemmehørende arter.

Andelen af hjemmehørende træarter på tilskudsarealet skal mindst udgøre halvdelen af de anvendte, robuste træarter. Ved hjemmehørende arter forstås bøg, eg, smalbladet lind, ær, spidsløn, fuglekirsebær, avnbø, bævreasp, birk, rødæl og skovfyr. Listen kan revideres på baggrund af en forstfaglig vurdering, der godkendes af Stormrådet. Tilsvarende ændringer kan foretages i de krævede arter i skovbrynene.

Tilskud ydes kun hvis over 20 pct. af det pågældende skovpotentiale målt i vedmasse er ødelagt.

8.2.5.3.2.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Alle berettigede ansøgere får tilskud.

8.2.5.3.2.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

De anvendte tilskudssatser fremgår af tabellen nedenfor. Satserne er fastsat på et niveau, så de kompenserer 100 pct. for meromkostningen ved afholdelse af de understøttede aktiviteter.

A. Oprydning efter stormfald mv.		
	Tilskud	Bemærkninger
I.) Tilskud til oprydning efter fladefald	10.000 kr. /ha	Tilskud til dækning af meromkostninger forbundet med fjernelse og oparbejdning af stormfældet træ, så der kan foretages træartsskifte til robust skov.
II) Tilskud til tilplantningsplan for arealer med tilskud	1.000kr./stk.+50kr./ ha	Tilplantningsplan er obligatorisk

B. Gentilplantning

	Tilskud	Bemærkninger
I) Grundtilskud til gentilplantning med 50% robuste arter. Grundtilskuddet kan kombineres med enten tillæg i eller ii samt de særlige tilskud (C)	10.500 kr./ha	Mindst 4.000 planter/ha.
ii) Tillæg til grundtilskuddet til anvendelse af mindst 80% robuste arter.	3.000 kr./ha	Mindst 4.000 planter/ha.
iii) Tillæg til grundtilskuddet til anvendelse af mindst 80% robuste løvtræarter.	9.000 kr./ha	Mindst 4.000 planter/ha. ekskl. birk, rødél, bævreasp.
iiii) Tillæg til skovbryn	9.000 kr./ha	Mindst 4.000 planter/ha.

C) Særlige tilskud

	Tilskud	Bemærkninger
Kulturhegn	15 kr./ lbm	
Pesticidfrit anlæg og skånsom jordbehandling	6.000 kr./ha	
Hensyn til fortidsminder	Op til 7.000 kr./ha	Der foretages en konkret vurdering.

Tilskudssatser for M08b Genopretning af skovskader

8.2.5.3.2.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.5.3.2.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen, da støttebetingelser og forpligtelser kan tjekkes via geografiske data, opmåles eller optælles.

8.2.5.3.2.9.2. Afbødende foranstaltninger

Administrationen

Det er Stormrådet, der er den formelle myndighed i Danmark vedrørende stormfald. Den daglige administration af ordningen er henlagt til Landbrugsstyrelsen. Når Stormrådet har besluttet at en storm har haft en styrke og et omfang, så tilskudsordningen kan aktiveres, indhentes først en anmeldelse om de skadede arealer fra de berørte skovejere. Anmeldelse kan betragtes som en egentlig ansøgning (præansøgning). Inden en frist skal der herefter indsendes en kvalificeret ansøgning om tilskud til gentilplantning, indtegnet på luftfoto, der lægges til grund for selve sagsbehandlingen. Det ansøgte areal skal være indenfor det samme areal som det først anmeldte.

Herefter gives der et tilsagn og gentilplantningen kan gennemføres inden for en angiven tidsfrist – gerne i etaper.

Tilskud udbetales efter indsendelse af anmeldelse om plantning.

Ved behandling af selve ansøgningen foretages følgende:

- Det efterprøves, om ansøger lever op til de opstillede kriterier for tilskud, så det sikres, at ansøgningen er i overensstemmelse med reglerne, herunder at private skove der er ramt af stormfald er omfattet af en basisforsikring.

Så vidt muligt anvendes GIS information til at bekræfte stormfaldets geografiske beliggenhed, arealomfang og skadernes omfang, herunder om over 20 pct. af skovpotentialet er ødelagt. Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i samarbejde med Landbrugsstyrelsen i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret, at støttemodtagerne er ikke opmærksomme på nøjagtighedskravet for kortlægning. Forvaltningsmyndigheden har for at forbedre dette iværksat og implementeret ændringer af indberetningstidspunktet for kortbilag, således at det er det faktiske skovanlæg der kortlægges og indberettes. Hermed skulle de mindre arealfejl reduceres. Den ændrede praksis videreføres for nærværende ordning.

8.2.5.3.2.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.5.3.2.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der henvises til afsnit 8.2.5.5. ”Metodologi for beregning af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant.”

8.2.5.3.2.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Ikke relevant for artikel 24.

Definition af et "tilsvarende instrument"

Ikke relevant for artikel 24.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Identifikationen af arter, områder og metoder anvendt til at undgå upassende skovrejsning, jf. artikel 6, litra a), i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014, herunder beskrivelsen af de miljømæssige og klimatiske forhold i de områder, hvor skovrejsning er planlagt som omhandlet i artikel 6, litra b), i samme forordning

Ikke relevant for artikel 24.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Definition af minimumsmiljøkravene, jf. artikel 6 i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Ikke relevant for artikel 24.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Specifikation af minimums- og maksimumsantallet af træer, der plantes, og bevares, når de er tilvokset, pr. hektar og de træarter, der anvendes, jf. artikel 23, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant for artikel 24.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Indikation af miljømæssige fordele ved de støttede systemer

Ikke relevant for artikel 24.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] Hvor det er relevant, definition af listen over arter af organismer, som er skadelige for planter, og som kan forårsage en katastrofe

Ikke relevant i relation til stormfald.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] Identifikation af skovområder, der ifølge den relevante skovbeskyttelsesplan er klassificeret som værende udsat for mellem til høj risiko for skovbrand

Ikke relevant i relation til stormfald.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] I tilfælde af forebyggende foranstaltninger vedrørende skadedyr og sygdomme en beskrivelse af hyppigheden af en relevant katastrofe underbygget med videnskabelig dokumentation, herunder, hvor det er relevant, henstillinger fra videnskabelige organisationer om håndtering af skadegørere og sygdomme

Ikke relevant i relation til stormfald.

[Investeringer, der forbedrer skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi] Definition af hvilke type investeringer, der er støtteberettigede, og de forventede miljømæssige resultater heraf og/eller herlighedsværdien for offentligheden

Ikke relevant for artikel 24.

8.2.5.3.3. M08c Støtte til grønne driftsplaner (artikel 25)

Underforanstaltning:

- 8.5 — støtte til investeringer i forbedring af skovøkosystemers tilpasningsevne og miljømæssige værdi

8.2.5.3.3.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til private til udarbejdelse af grønne driftsplaner.

Rationale for indsatsen

Bidraget til gennemførelse af EU's skovprogram og opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi, samt til opfyldelse af nationale målsætninger om at medvirke til at sikre udviklingen af skovbruget i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale.

Gennemførelse af EU's skovprogram ved:

- at imødekomme 2020-målene for skov

Opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi ved:

- Imødekomme målsætning 3B

Opfyldelse af nationale målsætninger ved:

- Understøtte et miljøvenligt skovbrug
- Understøtte omstilling til en mere bæredygtig og lokalitetstilpasset skovdrift
- Øge bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug
- Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til driften af en mere stabil og økologisk beriget skov

Den grønne driftsplan er et første skridt i udviklingen mod et mere bæredygtigt skovbrug, især ved at gøre ejerne opmærksomme på skovens værdier og muligheder, herunder om Natura 2000.

Typer af aktioner eller indsatser

Der ydes tilskud til følgende aktiviteter:

- Målsætning, status og kort
- Plan for beskyttelse af naturværdier
- Plan for omstilling til naturnær skovdrift
- Plan for hensyn til fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv
- Plan for hensyn til klimaforandringer og klimatilpasninger

8.2.5.3.3.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tilskuddet er investeringsstøtte som udbetales når den grønne driftsplan er udarbejdet.

8.2.5.3.3.3. Forbindelser til anden lovgivning

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks Nationale skovprogram 2002 <http://mst.dk/erhverv/skovbrug/lovgivning/nationalt-skovprogram/nationalt-skovprogram-2002>
- Skovloven, Lov nr. 122 af 26/01/2017 om bekendtgørelse af lov om skove
- Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift
- Bæredygtig skovdrift - Vejledning om tilskud til grønne driftsplaner

8.2.5.3.3.4. Støttemodtagere

Fysiske personer, private og offentlige skovbrugere, andre privatretslige og offentlige organer og sammenslutninger heraf.

8.2.5.3.3.5. Støtteberettigede udgifter

Investeringen omfatter udgifterne til udarbejdelse af en grøn driftsplan, der som minimum indeholder de obligatoriske moduler og gerne en eller flere af de valgfri moduler.

Der ydes ikke tilskud til arealer med juletræer og pyntegrønt i kort omdrift, som ikke er omfattet af fredskovspligt.

Støtten udbetales på grundlag af afholdte udgifter.

8.2.5.3.3.6. Støttebetingelser

De væsentligste kriterier for støtteberettigelse (Eligibility criteria):

- Både fredskovspligtige arealer og ikke fredskovspligtige kan modtage støtte, men for arealer uden

fredskovspligt gælder det, at de skal være på mindst 0,5 hektar og mere end 40 meter brede

Forpligtelser (Commitments):

- Der stilles krav til omfang, indhold m.m. af den grønne driftsplan. Kraven fremgår af vejledningen hvor det er præciseret hvad der er obligatoriske og ikke obligatoriske. I de enkelte projekter kan der indgå krav til:
  - bevoksningsinddeling,
  - registrering af nøglebiotoper,
  - Natura 2000 skovområder,
  - offentlige reguleringer og relevante tinglysninger,
  - skovens kulturhistoriske spor,
  - skovens adgangsforhold og
  - kort i intervallet 1:2000 til 1:5000,
- Planen laves for minimum en 10-årig periode

8.2.5.3.3.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Ansøgninger indsendes i 1 eller 2 årlige ansøgningsrunder.

Inden ansøgningsrunden bliver der i vejledningen opstillet en række objektive kvalitative kriterier for tildeling af point. Projekterne prioriteres efter antal point og størrelse, således at der tildeles tilsagn til de projekter, der opfylder flest kvalitative kriterier. Det angives ligeledes, hvor mange point der minimalt skal opnås for at modtage støtte. Kriterierne bygger på at opnå mest mulig kvalitet for pengene ved at tilgodese projekter der fx er beliggende hvor der er noteret fredsskov, hvor der inddrages flere planlægningslementer, skovens størrelse, eller hvor der ikke tidligere er lavet driftsplan eller den gamle plan er forældet.

Projekter under et minimum støtte beløb angivet i vejledningen prioriteres ikke.

8.2.5.3.3.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Tilskud ydes til de nævnte aktiviteter. De anvendte tilskudssatser fremgår af tabellen. Tilskudssatserne er fastsat på et niveau, som kompenserer for 100 pct. af omkostningerne til udarbejdelsen af den grønne driftsplan.

Der fastsættes nationalt standardstøttesatser. Satserne fastsættes som beskrevet i afsnit 8.2.5.5 *Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant.*

Foreløbige satser for udarbejdelse af en grøn driftsplan.

	Type af planlægning	Maximal sats grundtilskud pr. ha EUR (DKK) ved en kurs på 7,5	Maximal sats tillæg pr. ha EUR (DKK) ved en kurs på 7,5
Modul I Målsætning, status og kort (Obligatorisk modul).	Nyregistrering	706 (5300 kr.)	44 (330 kr./ha)
	Tillæg til driftsplan	346 (2600 kr.)	21 (160 kr./ha)
Modul II Plan for beskyttelse af naturværdier (Obligatorisk modul).		293 (2200 kr.)	7 (55 kr./ha)
Modul III Plan for omstilling til naturnær skovdrift (Valgfrit modul).	Uden lokalitetskortlægning	293 (2200 kr.)	7 (55 kr./ha)
	Med lokalitetskortlægning	293 (2200 kr.)	36 (270 kr./ha)
Modul IV Plan for hensyn til fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv		135 (1000 kr.)	3 (20 kr./ha)
Modul V Plan for klimatilpasning f.eks. træartsvalg og vand forsinkelse i skoven		135 (1000 kr.)	3 (20 kr./ha)

Foreløbige satser for udarbejdelse af en grøn driftsplan

8.2.5.3.3.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.5.3.3.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen, da støttebetingelser med præcise krav om elementer og indhold i driftsplanerne kan kontrolleres.

8.2.5.3.3.9.2. Afbødende foranstaltninger

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de:

- væsentligste kriterier for støtteberettigelse
- fastsatte normer i vejledningen, og
- er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Administrativ kontrol ved indberetning:

- det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte forpligtelser og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.
- I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.

Efter udbetaling indgår projekterne i den obligatoriske stikprøvevise fysiske kontrol af investeringsbaserede udbetalinger.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med Rådsforordningen nr. 1306/2013 og deraf følgende regler.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret, at støttemodtagerne er ikke opmærksomme på nøjagtighedskravet for kortlægning. Forvaltningsmyndigheden har for at forbedre dette iværksat og implementeret ændringer af indberetningstidspunktet for kortbilag, således at det er det faktiske skov anlæg der kortlægges og indberettes. Hermed skulle de mindre arealfejl reduceres. Den ændrede praksis videreføres for nærværende ordning.

8.2.5.3.3.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.5.3.3.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der henvises til afsnit 8.2.5.5 ”Metodologi for beregning af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant.”

8.2.5.3.3.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Der henvises til afsnit 8.2.5.5.7 *Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen.*

Definition af et "tilsvarende instrument"

Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Identifikationen af arter, områder og metoder anvendt til at undgå upassende skovrejsning, jf. artikel 6, litra a), i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014, herunder beskrivelsen af de miljømæssige og klimatiske forhold i de områder, hvor skovrejsning er planlagt som omhandlet i artikel 6, litra b), i samme forordning

Ikke relevant for artikel 25.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Definition af minimumsmiljøkravene, jf. artikel 6 i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Ikke relevant for artikel 25.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Specifikation af minimums- og maksimumsantallet af træer, der plantes, og bevares, når de er tilvokset, pr. hektar og de træarter, der anvendes, jf. artikel 23, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant for artikel 25.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Indikation af miljømæssige fordele ved de støttede systemer

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Hvor det er relevant, definition af listen over arter af organismer, som er skadelige for planter, og som kan forårsage en katastrofe

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Identifikation af skovområder, der ifølge den relevante skovbeskyttelsesplan er klassificeret som værende udsat for mellem til høj risiko for skovbrand

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] I tilfælde af forebyggende foranstaltninger vedrørende skadedyr og sygdomme en beskrivelse af hyppigheden af en relevant katastrofe underbygget med videnskabelig dokumentation, herunder, hvor det er relevant, henstillinger fra videnskabelige organisationer om håndtering af skadegørere og sygdomme

Ikke relevant for artikel 25.

[Investeringer, der forbedrer skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi] Definition af hvilke type investeringer, der er støtteberettigede, og de forventede miljømæssige resultater heraf og/eller herlighedsværdien for offentligheden

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Støtte til grønne driftsplaner

Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Den grønne driftsplan er et første skridt i udviklingen mod et mere bæredygtigt skovbrug, især ved at gøre ejerne opmærksomme på skovens værdier og muligheder, herunder om Natura 2000.

8.2.5.3.4. M08d Konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Underforanstaltning:

- 8.5 — støtte til investeringer i forbedring af skovøkosystemers tilpasningsevne og miljømæssige værdi

8.2.5.3.4.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til private til konvertering af nåletræsbevoksninger til bevoksninger med hjemmehørende træarter.

Rationale for indsatsen

Bidraget til gennemførelse af EU's skovprogram og opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi, samt til opfyldelse af nationale målsætninger om at medvirke til at sikre udviklingen af skovbruget i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale.

Gennemførelse af EU's skovprogram ved:

- at imødekomme 2020-målene for skov

Opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi ved:

- Imødekomme målsætning 3A

Opfyldelse af nationale målsætninger ved:

- modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab
- Understøtte et miljøvenligt skovbrug
- Understøtte omstilling til en mere bæredygtig og lokalitetstilpasset skovdrift
- Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til driften af en mere stabil og økologisk beriget skov

Formålet med at foretage investeringerne er at forbedre skovens økologiske værdi. Investeringerne skal foretages for at fremme mulighederne for miljøvenlig skovdrift og herunder at øge skovens robusthed, evne til at tilpasse sig et ændret klima, biologiske mangfoldighed og rekreative værdier.

Typer af aktioner

Der ydes tilskud til:

- Plantning af ekstensive kulturer med hjemmehørende træarter eller anlæg af skovbryn.
- Såning af ekstensive kulturer med hjemmehørende træarter
- Hegning af arealer med ekstensive kulturer og arealer udlagt til naturlig tilgroning.

Der ydes et tillæg til tilskuddet, når foryngelsen:

- Er en opfølgning på en grøn driftsplan
- Gennemføres uden brug af kemiske bekæmpelsesmidler

- Foretages under en skærm af den gamle bevoksning.

8.2.5.3.4.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tilskuddet er investeringsstøtte som udbetales når foryngelsen er anlagt.

8.2.5.3.4.3. Forbindelser til anden lovgivning

I skovloven er der en forpligtelse til at sikre, at skoven forbliver skov efter hugst.

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks Nationale skovprogram 2002 <http://mst.dk/erhverv/skovbrug/lovgivning/nationalt-skovprogram/nationalt-skovprogram-2002>
- Skovloven, Lov nr. 122 af 26/01/2017 om bekendtgørelse af lov om skove
- Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift
- Bæredygtig skovdrift - Vejledning om tilskud til foryngelse

8.2.5.3.4.4. Støttemodtagere

Fysiske personer, private og offentlige skovbrugere, andre privatretslige og offentlige organer og sammenslutninger heraf.

8.2.5.3.4.5. Støtteberettigede udgifter

Investeringsstøtten omfatter støtte til plantning eller såning og hegning af arealerne. Støtten dækker den merudgift, der er ved anlæg af hjemmehørende arter (typisk løvtræ) frem for den simple lovbestemte (skovloven) foryngelse, der kan gennemføres med det billigste plantemateriale.

Der ydes ikke tilskud til arter der optræder på den nationale myndigheds liste over invasive plantearter.

Hvis der plantes eller såes arter, som ikke er hjemmehørende løvtræ (se listen i vejledningen), ydes der kun tilskud til hegning samt tillæggene nævnt herunder. Tillæggene ydes til de ekstraudgifter der opstår, når ansøger anlægger en skov uden brug af kemiske bekæmpelsesmidler og/eller ved skærmstilling. Samt hvis

foryngelsen er en opfølgning på planerne i den grønne driftsplan.

8.2.5.3.4.6. Støttebetingelser

De væsentligste kriterier for støtteberettigelse (Eligibility criteria):

- Både fredskovspligtige arealer og ikke fredskovspligtige kan modtage støtte, men for arealer uden fredskovspligt gælder det, at de skal være på mindst 0,5 hektar og mere end 40 meter brede
- Det er en betingelse for at opnå støtte til plantning af hjemmehørende/klimarobuste træarter i eksisterende skove, at andre dele af skoven ikke konverteres til ikke-hjemmehørende/klimarobuste træarter i en periode på fem år, hvis der ydes tillæg for grøn driftsplan eller skovarealet for ejendommen overstiger den størrelse der er fastsat i henhold forordningens artikel 22(2).
- Den eksisterende gamle bevoksning skal have indeholdt mindste 75 % nåletræ

Hovedreglen er, at en bevoksning med nåletræ skal være hugstmoden for at kunne få tilskud til foryngelse.

Forpligtelser (Commitments):

- Der kan stilles krav til foryngelse mht. størrelse, træarter og planteantal.
- Skovbryn skal etableres som del af den nye skov langs dens kanter. De skal bestå af hjemmehørende løvtræer og 20-40 pct. buske, og de skal have en bredde på mindst 20 m mod vest og nord og 10 m mod syd og øst.
- Monokultur er ikke tilladt. Der skal være minimum 20 % indblanding. Bevoksninger med nåletræ skal bestå af minimum 3 forskellige arter, hver med minimum 10 % udbredelse.
- Efter plantning skal der være følgende antal levende planter pr. ha.:

Ekstensiv kulturplantning: 2.000 stk.

Ekstensiv kultursåning: 2.000 stk.

Naturlig tilgroning – der ydes kun tilskud til hegning

- Ved tillæg for en grøn driftsplan eller tilsvarende for skoven, skal plantningen være i overensstemmelse med principperne i denne.

8.2.5.3.4.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Ansøgninger indsendes i 1 eller 2 årlige ansøgningsrunder.

Inden ansøgningsrunden bliver der i vejledningen opstillet en række objektive kvalitative kriterier for tildeling af point. Projekterne prioriteres efter antal point og størrelse, således at der tildes tilsagn til de projekter, der opfylder flest kvalitative kriterier. Det angives ligeledes, hvor mange point der minimalt skal

opnås for at modtage støtte. Kriterierne bygger på at opnå mest mulig kvalitet for pengene ved at tilgodese projekter der fx er beliggende i områder med lav andel løvtræ, hvor der er noteret fredsskov, projekter der er opfølgning på langsigtet plan for omstilling til naturnær skovdrift, projekter der hegnes eller projekter hvor der ikke anvendes pesticider.

Projekter under et minimum støttebeløb angivet i vejledningen prioriteres ikke.

8.2.5.3.4.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

De anvendte tilskudssatser fremgår af tabellen. Satserne er fastsat på et niveau, der kompenserer svarende til 100 pct. for meromkostningen ved de understøttede aktiviteter.

Tilskudssatser til foryngelse –

Flatrate tilskud, konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Metode	Tilskudssats EUR (DKK)/ha	Tillæg ved opfølgning på grøn driftsplan* EUR (DKK)/ha	Tillæg ved pesticidfri drift EUR (DKK)/ha	Tillæg ved skærmstilling EUR (DKK)/ha	Tilskud til hegning (for at beskytte investeringen) EUR (DKK)/m
Ekstensiv kultur - plantning løv (inkl. anlæg af skovbryn)	1067 (8000)	267 (2000)	267 (2000)	534 (4000)	2 (15)
Såning løv	667 (5000)	267 (2000)	267 (2000)	534 (4000)	2 (15)
Naturlig tilgroning					2 (15)

(DKK ved en kurs på 7,5)

*Dette tillæg ydes ikke til ejendomme med skovstørrelse over den fastsatte grænse i henhold til forordningens art. 21(2).

Tilskudssatser til foryngelse – Flatrate tilskud, konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

8.2.5.3.4.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.5.3.4.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen, da de præcise kvantitative og kvalitative krav for tilskuddet kan konstateres ved kontrol.

8.2.5.3.4.9.2. Afbødende foranstaltninger

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de:

- væsentligste kriterier for støtteberettigelse
- fastsatte normer i vejledningen, og
- er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Administrativ kontrol ved indberetning:

- Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte forpligtelser og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.
- I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.
- Projektet tjekkes om det efter etableringen stadig lever op til kriterierne for støttebetingelser og arealstørrelser

Efter udbetaling indgår projekterne i den obligatoriske stikprøvevise fysiske kontrol af investeringsbaserede udbetalinger.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med Rådsforordningen nr. 1306/2013 og deraf følgende regler.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret, at støttemodtagerne er ikke opmærksomme på nøjagtighedskravet for kortlægning. Forvaltningsmyndigheden har for at forbedre dette iværksat og implementeret ændringer af indberetningstidspunktet for kortbilag, således at det er det faktiske skov anlæg der kortlægges og indberettes. Hermed skulle de mindre arealfejl reduceres. Den ændrede praksis videreføres for nærværende ordning.

8.2.5.3.4.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.5.3.4.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der henvises til afsnit 8.2.5.5 "*Metodologi for beregning af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant*".

8.2.5.3.4.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Der henvises til afsnit 8.2.5.7. *Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen.*

Definition af et "tilsvarende instrument"

Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Identifikationen af arter, områder og metoder anvendt til at undgå upassende skovrejsning, jf. artikel 6, litra a), i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014, herunder beskrivelsen af de miljømæssige og klimatiske forhold i de områder, hvor skovrejsning er planlagt som omhandlet i artikel 6, litra b), i samme forordning

Ikke relevant for artikel 25.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Definition af minimumsmiljøkravene, jf. artikel 6 i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Ikke relevant for artikel 25.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Specifikation af minimums- og maksimumsantallet af træer, der plantes, og bevares, når de er tilvokset, pr. hektar og de træarter, der anvendes, jf. artikel 23, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant for artikel 25.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Indikation af miljømæssige fordele ved de støttede systemer

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Hvor det er relevant, definition af listen over arter af organismer, som er skadelige for planter, og som kan forårsage en katastrofe

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] Identifikation af skovområder, der ifølge den relevante skovbeskyttelsesplan er klassificeret som værende udsat for mellem til høj risiko for skovbrand

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] I tilfælde af forebyggende foranstaltninger vedrørende skadedyr og sygdomme en beskrivelse af hyppigheden af en relevant katastrofe underbygget med videnskabelig dokumentation, herunder, hvor det er relevant, henstillinger fra videnskabelige organisationer om håndtering af skadegørere og sygdomme

Ikke relevant for artikel 25.

[Investeringer, der forbedrer skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi] Definition af hvilke type investeringer, der er støtteberettigede, og de forventede miljømæssige resultater heraf og/eller herlighedsværdien for offentligheden

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter

Formålet med at foretage investeringerne er at forbedre skovens økologiske værdi. Investeringerne skal tage sigte på at opfylde forpligtigelser i forbindelse med miljømål, ydelser af økosystemtjenester og /eller som har modvirkningspotentialer med hensyn til klimaforandringer, uden at udelukke økonomiske fordele på lang sigt.

8.2.5.3.5. M08f Rydning af invasive arter og uønsket opvækst mv. (artikel 25)

Underforanstaltning:

- 8.5 — støtte til investeringer i forbedring af skovøkosystemers tilpasningsevne og miljømæssige værdi

8.2.5.3.5.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til rydning af invasive arter, særlig indsats for arter, til forberedelse til skovgræsning, genopretning af naturlige vandstandsforhold og uønsket opvækst både i og udenfor Natura 2000-områder.

Rationale for indsatsen

Bidrager til gennemførelse af EU's skovprogram og opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi, samt til opfyldelse af nationale målsætninger om at medvirke til at sikre udviklingen af skovbruget i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale. Ordningen bidrager til implementering af Natura 2000- og habitatdirektiverne. Gennemførelse af EU's skovprogram ved:

- at imødekomme 2020-målene for skov

Opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi ved:

- Imødekomme målsætning 3A

Opfyldelse af nationale målsætninger ved:

- modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab
- Understøtte et miljøvenligt skovbrug
- Understøtte omstilling til en mere bæredygtig og lokalitetstilpasset skovdrift
- Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til driften af en mere stabil og økologisk beriget skov
- Implementering af Natura 2000-direktiverne.

Typer af aktioner

Der ydes tilskud til projekter i skov, der indebærer en særlig indsats for biodiversiteten både i og uden for Natura 2000-områderne. Projekterne kan være et af følgende fire forskellige elementer:

1. Investeringer til rydning af invasive arter og uønsket opvækst

- Investeringer til bekæmpelse af invasive arter
- Rydning af uønsket opvækst af træer og buske

Begge tiltag er relateret til bevarelse af skovnaturtyper og støtte til andre særligt værdifulde skovarealer med det formål at fremme skovens naturværdi.

2. Investeringer til genskabelse af naturlige vandstands-forhold

- Investeringer til genskabelse af naturlige vandstandsforhold er især knyttet til bevarelse af en bestemt skovnaturtype (f.eks. skovbevoksede tørvemoser, eller skov ved vandløb, sø eller væld)
- Investeringen gives til den fysiske genskabelse af arealet, samt til tekniske forundersøgelser
- Der kan også ydes støtte til andre skovarealer, hvor indsatsen har en væsentlig betydning for skovens biodiversitet

3. Investeringer til forberedelse af skovgræsning

- Investeringen omfatter aktiviteterne etablering af hegn, drikkevandsforsyning, fangfolde og elforsyning.

4. Investering til støtte for visse arter

- Tilskuddet skal sikre velegnede levesteder for relevante arter der er udpeget i forhold til Natura 2000-planerne for skovområder.
- Ved relevante arter forstås arter, der er optaget på bilag 1 til Fuglebeskyttelsesdirektivet og i bilag 2 og 4 til habitatdirektivet, og som derfor er omfattet af særlige beskyttelses-foranstaltninger, for så vidt angår deres levesteder.
- Støtte til at understøtte bilag IV-arter relevante for skov først og fremmest til hasselmus og flagermus. Støtte til hasselmus ydes kun i kommuner, hvor hasselmusens forekomst er konstateret, jf. liste i vejledningen.

8.2.5.3.5.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Investeringsstøtte. Støtten udbetales på grundlag af afholdte omkostninger.

8.2.5.3.5.3. Forbindelser til anden lovgivning

Dansk retsgrundlag:

- Naturbeskyttelseslovens § 3
- Danmarks Nationale skovprogram 2002 <http://mst.dk/erhverv/skovbrug/lovgivning/nationalt-skovprogram/nationalt-skovprogram-2002>
- LBK nr. 776 af 19/06/2017 Bekendtgørelse af lov om Landdistriktsfonden
- Bekendtgørelse om tilskud til skov med biodiversitetsformål
- Bæredygtig skovdrift - Vejledning om tilskud til skov med biodiversitetsformål - 2018

8.2.5.3.5.4. Støttemodtagere

Fysiske personer, private og offentlige skovbrugere, andre privatretslige og offentlige organer og sammenslutninger heraf.

8.2.5.3.5.5. Støtteberettigede udgifter

Investeringsstøtte ydes til støtteberettigede udgifter til de nævnte aktiviteter.

Ved investeringer til rydning af invasive arter og uønsket opvækst ydes der ikke tilskud til bekæmpelse af invasive arter, som ejeren er forpligtet til at fjerne.

Der skal indhentes mindst 2 bindende tilbud, som bilægges ansøgningen om støtte.

8.2.5.3.5.6. Støttebetingelser

De væsentligste kriterier for støtteberettigelse (Eligibility criteria):

For at sikre at der kun ydes tilskud til arealer med høj naturværdi, eller med potentiale for at opnå høj naturværdi, ydes der kun tilskud til de målsatte aktionstyper, enten på baggrund af registrering/kortlægning eller som følge af konkret vurdering. Den konkrete vurdering vil primært bygge på, om de ansøgte aktiviteter potentielt kan udvikle sig til en værdifuld habitat som følge af de ansøgte aktiviteter.

- Både fredskovspligtige og ikke fredskovspligtige arealer kan modtage støtte, men for arealer udenfor Natura 2000 kortlagte naturtyper uden fredskovspligt gælder, at de skal være på mindst 0,5 hektar og mere end 40 meter brede.
- Støtte til at understøtte bilag IV-arter er først og fremmest til hasselmus og flagermus ydes kun i kommuner, hvor hasselmusens forekomst er kendt. De aktuelle kommuner fremgår af vejledningen.
- For Natura 2000-områder ydes der støtte til beskyttelse af følgende skovnaturtyper:

2180 Skovklit

9110 Bøg på mor

9120 Bøg på mor med kristtorn

9130 Bøg på muld

9150 Bøg på kalk

9160 Ege-blandskov

9170 Vinteregeskov

9190 Stilkege-krat

91D0 Skovbevokset tørvemose

91E0 Elle- og askeskov

Forpligtelser (Commitments):

- Der kan stilles krav til projektet mht. kvantitative målsætninger, bekæmpelses metoder, minimumskrav mm. Kraven fremgår af vejledningen, hvor det er præciseret, hvad der er af krav til de forskellige projekter.
- Ved tillæg for en grøn driftsplan eller tilsvarende for skoven, skal projektet være i overensstemmelse med principperne i denne.
- For investeringer til forberedelse af skovgræsning og genskabelse af naturlige vandstands-forhold kan der opsættes forudsætning om, at der søges om støtte til det tilknyttede arealbaserede tilskud
- Investeringer til ”Etablering af skovgræsning” kan omfattes af minimumskrav til hvad etableringen skal indeholde.

Andre forpligtelser (other obligations):

-

8.2.5.3.5.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Ansøgninger indsendes i 1 eller 2 årlige ansøgningsrunder.

Støtteberettigelseskriterierne sikrer, at kun projekter af høj kvalitet i forhold til formålet kan komme i betragtning.

De støtteberettigede projekter opstilles i prioriteret rækkefølge ud fra en række vægtede kvalitative kriterier som fremgår af vejledningen inden ansøgningsrunden. Direktivforpligtigelser er prioriteret højest. Herefter prioriteres fx efter andelen af kortlagte aktiviteter kontra ikke-kortlagte, om projektet har permanente forpligtelser, om der er planlagt for aktiviteten i en driftsplan, projektets størrelse, om der er fredskovspligt m.m. Projekterne prioriteres efter antal point, således at der tildeles tilsagn til de projekter, der har størst kvalitet. I vejledningen angives ligeledes inden hver ansøgningsrunde, hvor mange point der minimalt skal opnås for at modtage støtte.

Projekter under et minimumstøttebeløb angivet i vejledningen prioriteres ikke.

8.2.5.3.5.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Tilskud ydes til aktiviteterne, som fremgår af tabellen herunder. Støtten ydes med 100 % af de støtteberettigede udgifter.

Tilskudsform	Tilskud	Udbetaling i
Forberedelse til skovgræsning	100 % af tilskudsberettigende udgifter	Engangsbetaling
Kompensation for udgifter til etablering af naturlige vandstandsforhold	100 % af tilskudsberettigende udgifter	Engangsbetaling
Særlig indsats for arter	100 % af tilskudsberettigende udgifter	Engangsbetaling
Rydning af uønsket opvækst	100 % af tilskudsberettigende udgifter	Engangsbetaling
Bekæmpelse af arter, der optræder invasivt	100 % af tilskudsberettigende udgifter	Engangsbetaling

Tilskudsform

8.2.5.3.5.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.5.3.5.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. For Kompensation for udgifter til etablering af naturlige vandstandsforhold gælder, at arealet kan fysisk erkendes og opmåles, og for de 4 øvrige operationer gælder, at aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene såvel som en 100 % fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne. Fremgangsmåden i forbindelse med bilagskontrollen skal beskrives mere detaljeret.

8.2.5.3.5.9.2. Afbødende foranstaltninger

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de:

- væsentligste kriterier for støtteberettigelse

- fastsatte normer i vejledningen, og
- er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Administrativ kontrol ved indberetning:

- Projektet tjekkes om det efter etableringen stadig lever op til kriterierne for støttebetingelser og arealstørrelser
- I tilsagnet bliver der givet en frist til at etablere projektet. Ansøger skal indsende indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.
- Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Efter udbetaling indgår projekterne i den obligatoriske stikprøvevise fysiske kontrol af investeringsbaserede udbetalinger.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med Rådsforordningen nr. 1306/2013 og deraf følgende regler.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret, at støttemodtagerne ikke er opmærksomme på nøjagtighedskravet for kortlægning. Forvaltningsmyndigheden har for at forbedre dette iværksat og implementeret ændringer af indberetningstidspunktet for kortbilag, således at det er det faktiske skov anlæg der kortlægges og indberettes. Hermed skulle de mindre arealfejl reduceres. Den ændrede praksis videreføres for nærværende ordning.

8.2.5.3.5.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.5.3.5.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der henvises til afsnit 8.2.5.5 *"Metodologi for beregning af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant"*.

8.2.5.3.5.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Der henvises til afsnit 8.2.5.7. *Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen.*

Definition af et "tilsvarende instrument"

Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Identifikationen af arter, områder og metoder anvendt til at undgå upassende skovrejsning, jf. artikel 6, litra a), i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014, herunder beskrivelsen af de miljømæssige og klimatiske forhold i de områder, hvor skovrejsning er planlagt som omhandlet i artikel 6, litra b), i samme forordning

Ikke relevant for artikel 25.

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Definition af minimumsmiljøkravene, jf. artikel 6 i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

Ikke relevant for artikel 25.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Specifikation af minimums- og maksimumsantallet af træer, der plantes, og bevares, når de er tilvokset, pr. hektar og de træarter, der anvendes, jf. artikel 23, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant for artikel 25.

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Indikation af miljømæssige fordele ved de støttede systemer

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] Hvor det er relevant, definition af listen over arter af organismer, som er skadelige for planter, og som kan forårsage en katastrofe

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] Identifikation af skovområder, der ifølge den relevante skovbeskyttelsesplan er klassificeret som værende udsat for mellem til høj risiko for skovbrand

Ikke relevant for artikel 25.

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] I tilfælde af forebyggende foranstaltninger vedrørende skadedyr og sygdomme en beskrivelse af hyppigheden af en relevant katastrofe underbygget med videnskabelig dokumentation, herunder, hvor det er relevant, henstillinger fra videnskabelige organisationer om håndtering af skadegørere og sygdomme

Ikke relevant for artikel 25.

[Investeringer, der forbedrer skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi] Definition af hvilke type investeringer, der er støtteberettigede, og de forventede miljømæssige resultater heraf og/eller herlighedsværdien for offentligheden

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Rydning af invasive arter og uønsket opvækst af buske- og træarter, genopretning af naturlige vandstandsforhold, forberedelse af skovgræsning og støtte for arter

Investeringen skal modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab. Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov, herunder bl.a. til Natura2000-direktivimplementering.

8.2.5.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.5.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.5.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.5.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.5.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Vedr. Artikel 22: M08 a Skovrejsning

Tilskud ydes som standardsatser for enhedsomkostninger iht. artikel 67 stk. 1.b. i forordning 1303/2013. Satserne er fastsat iht. stk. 5.a.i) og stk. 5.c.

Satserne for flatratetilskud er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Vedr. Artikel 24: M08 b Stormfald – genopretning af skader

Tilskud ydes som standardsatser for enhedsomkostninger iht. artikel 67 stk. 1.b. i forordning 1303/2013. Satserne er fastsat iht. stk. 5.a.i) og stk. 5.c.

Satserne for flatrate tilskud er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Stormrådet. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Vedr. Artikel 25 ordninger: M08 c, d og f

Støttesatserne for driftsplanlægning (M08 c) er tilskudssatser efter regning for tilskudsberettigede udgifter med loft for tilskuddet.

Støttesatserne for Konvertering af nåletræ til hjemmehørende arter (M08 d) er flat-rate tilskud, der er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne og kombinationen af disse blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Støttesatserne for Rydning af invasive arter og uønsket opvækst mv. (M08 f) er tilskudssatser efter regning for tilskudsberettigede udgifter.

Vedrørende tilskud til skovnatur-bevarende drift (basissikring) og bevaring af enkelttræer til død og henfald henvises til følgende 2 rapporter fra Københavns Universitet: ”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for bøgeskovnaturtyper i Natura 2000”:

http://sl.ku.dk/rapporter/publikationer/publikationsliste/?pure=files/36021075/Arbejdsrapport_115_2010_Tabsberegninger_ved_driftsrestriktioner.pdf

og

”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for skovnaturtyper med eg og ask i Natura 2000:

http://curis.ku.dk/ws/files/33226161/arsl_116.pdf

8.2.5.6. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Definition af et "tilsvarende instrument"

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Identifikationen af arter, områder og metoder anvendt til at undgå upassende skovrejsning, jf. artikel 6, litra a), i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014, herunder beskrivelsen af de miljømæssige og klimatiske forhold i de områder, hvor skovrejsning er planlagt som omhandlet i artikel 6, litra b), i samme forordning

[Skovrejsning og etablering af skovområder] Definition af minimumsmiljøkravene, jf. artikel 6 i Kommissionens delegerede forordning nr. 807/2014

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Specifikation af minimums- og maksimumsantallet af træer, der plantes, og bevares, når de er tilvokset, pr. hektar og de træarter, der anvendes, jf. artikel 23, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013

[Etablering af skovlandbrugssystemer] Indikation af miljømæssige fordele ved de støttede systemer

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Hvor det er relevant, definition af listen over arter af organismer, som er skadelige for planter, og som kan forårsage en katastrofe

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastrofegivenheder] Identifikation af skovområder, der ifølge den relevante skovbeskyttelsesplan er klassificeret som værende udsat for mellem til høj risiko for skovbrand

[Forebyggelse og genopretning af skader som følge af skovbrande og naturkatastrofer og katastroferebegivenheder] I tilfælde af forebyggende foranstaltninger vedrørende skadedyr og sygdomme en beskrivelse af hyppigheden af en relevant katastrofe underbygget med videnskabelig dokumentation, herunder, hvor det er relevant, henstillinger fra videnskabelige organisationer om håndtering af skadegørere og sygdomme

[Investeringer, der forbedrer skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi] Definition af hvilke type investeringer, der er støtteberettigede, og de forventede miljømæssige resultater heraf og/eller herlighedsværdien for offentligheden

8.2.5.7. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Vedr. M08a Skovrejsning:

Under de tidligere landdistriktsprogrammer er der ydet kompensation for tabt indkomst i 20 år (perioden 1997-2003), henholdsvis 10 år (perioden 2003-2006). Udbetaling af disse tilskud på allerede afgivne tilsagn vil fortsætte under landdistriktsprogrammet 2014-2020.

Danmark fastsætter i henhold til forordning (EU) 1305/2013 art 21(2) og 34(1) en grænse på 100 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993. Dog er grænsen 200 ha for 1) skove hvor der indgår kortlagte Natura 2000 skov naturtyper, og for 2) tilskud efter M08d og M08f under forudsætning af, at der også søges FMP iht. M08c, og at denne er gennemført og det ansøgte tilskud er i overensstemmelse med planen.

Vedr. M08b Stormfald Genopretning af skader:

Danmark ligger i lavrisiko zone med hensyn til skovbrand. Idet denne ordning er en katastrofeordning der træder i kraft ved stormhændelser af betydeligt omfang, kan en eksisterende driftsplan ikke forventes at kunne anvendes i en sådanne situation. Der stilles derfor krav til udarbejdelse af en plan for gentilplantningen ved større gentilplantninger og der ydes tilskud hertil.

Vedr. M08 c-d og f, Artikel 25-ordninger:

Skovloven indeholder i §§ 8-13 minimumskrav til driften fredskove.

Hovedkravene findes i § 8:

1. Arealet skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer
2. Hugst bortset fra tynding må ikke finde sted, før bevoksningen eller det enkelte træ har opnået en alder eller dimension, hvor den er hugstmoden
3. Arealet skal senest 10 år efter afvikling af en hugstmoden bevoksning opfylde kravet i nr. 1

Endvidere er der i §§ 26, 27 og 28 regler om bevaring af skovbryn, egekrat samt beskyttelsesbestemmelser for småbiotoper, der falder uden for beskyttelsen i Naturbeskyttelseslovens § 3.

Det bemærkes, at hvis der ydes tilskud til ikke-fredskovspligtige skove forudsættes, at disse opfylder samme minimumskrav.

Danmark fastsætter i henhold til forordning (EU) 1305/2013, art 21(2) og 34(1) en grænse på 100 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993. Dog er grænsen 200 ha for 1) skove hvor der indgår kortlagte Natura 2000 skov naturtyper, og for 2) tilskud efter M08d og M08f under forudsætning af, at der også søges FMP iht. M08c, og at denne er gennemført og det ansøgte tilskud er i overensstemmelse med planen.

8.2.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)

8.2.6.1. Retsgrundlag

Artikel 28 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.6.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Vedr. M10a Fastholdelse af arealer, der indgår i vådområdeprojekter, projekter med etablering af naturlige vandstandsforhold og lavbundsprojekter.

Formålet med foranstaltningen er at beskytte og forbedre vandmiljøet og naturforholdene i forlængelse af projektstøtte til etablering under foranstaltning M04, artikel 17 i forordning 1305/2013.

Hovedformålet for de enkelte virkemidler:

- For N-vådområder: At reducere udledning og udvaskningen af N til søer, fjorde og indre farvande
- For P-vådområder: At reducere fosforbelastningen af søer
- For naturlige vandstandsforhold i Natura 2000: At skabe de hydrologiske forhold, som fremmer bevaringsstatus for særlige naturtyper og arter
- For naturprojekter på kulstofholdige lavbundsgrunde: At mindske udledningen af drivhusgasser og skabe naturforbedringer

Sideeffekterne ved virkemidlerne er:

- Forbedring af den økologiske tilstand i vandløb
- Tilpasning til klimaændringer ved at ændre på vandafstrømningen til byer
- Mindre udledning af drivhusgasser
- Generel forbedring af naturen i form af ekstensivering og mere vand i landskabet

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4A Genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber
- Fokusområde 4B Bedre vandforvaltning
- Fokusområde 4C Undgå jorderosion og forbedre forvaltning af jordbunden
- Fokusområde 5E Fremme af kulstofbinding inden for landbrug og skovbrug

Vedr. M10b Pleje af græs- og naturarealer:

Rationale for indsatsen

Bidrager til Natura 2000 direktiv implementering og biodiversitet 2020 målsætningerne.

Landbruget spiller en vigtig rolle for bevarelse af naturværdierne i det åbne land i Danmark. Regeringen har som højt prioriteret målsætning at stoppe tilbagegangen i biodiversitet i 2020 og at leve op til EU

direktivforpligtigelser i Natura 2000. Dette skal bl.a. opnås ved at værdifulde naturtyper, særligt inden for Natura 2000 områderne, men også på HNV arealer uden for Natura 2000 og på vådområdearealer, bliver plejet med ekstensiv afgræsning eller slæt.

Mange lysåbne arealer af høj naturværdi er skabt af og derfor helt afhængige af ekstensiv landbrugsdrift. Ingen drift betyder tilgroning, mens intensiv drift kan forringe værdierne knyttet til disse arealer. Årlig afgræsning eller slæt af græs- og naturarealer i det åbne land, herunder enge, overdrev og heder, er med til at fastholde og fremme disse værdier. Slæt bidrager tillige med fjernelse af næringsstoffer fra arealet til fordel for konkurrencesvage planter og den fauna, som er tilknyttet disse planter. På nogle habitatnaturtyper indenfor Natura 2000 områderne er en sådan ekstensiv drift helt afgørende for at sikre eksisterende naturværdier og for på sigt at kunne opnå gunstig bevaringsstatus.

Foranstaltningen skal bidrage til at sikre biodiversiteten på sådanne arealer, herunder på vådområdearealer med støtte under landdistriktsprogrammerne.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskabe

8.2.6.3. Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.6.3.1. M10a Fastholdelse af arealer der ingår i vådområdeprojekter, Natura 2000-projekter og lavbundsprojekter (artikel 28)

Underforanstaltning:

- 10.1 — betaling for miljø- og klimavenligt landbrugsforpligtelser

8.2.6.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Støtte kan ydes til:

- Fastholdelse af vådområder (inkluderer både N- og P-vådområder)
- Fastholdelse af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000
- Fastholdelse af dyrkningsophør på kulstofholdige lavbundsjord

Rationale for indsatsen

Bidrager til implementeringen af Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne og reducerer udledningen af drivhusgasser.

Typer af aktion eller indsats

20-årig fastholdelse

Fastholdelse af arealer, der indgår i vådområdeprojekter, projekter om etablering af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000 og lavbundsprojekter udbydes med årlige betalinger for accept af konsekvenserne af ikke produktive investeringer under artikel 17 samt varig ekstensivering, der tinglyses som servitut på arealerne. Tilsagnsperioden for fastholdelse af arealet som projektområde er 20 år med årlige betalinger. Støtte udbetales efter på forhånd fastsatte støttesatser pr. ha pr. år.

Støttemodtageren forpligter sig til, at arealerne permanent henligger som ekstensiverede græs- eller naturarealer.

Begrundelse for den 20-årige tilsagnsperiode

Foranstaltningen til fastholdelse af de omhandlede projektområder har en obligatorisk forpligtelsesperiode på 20 år. Projekter, der er så følsomme over for miljøforhold, skal vurderes i et langsigtet perspektiv, hvor forpligtelserne og betalingerne sikres. Dette er også i de berørte jordejeres interesse. Det er derfor nødvendigt at indgå langsigtede retlige tilsagn af 20 års varighed, og foranstaltningen er kun relevant, hvis den udbydes med denne lange forpligtelsesperiode.

Projekternes optimale effekt kan ikke sikres, hvis forpligtelsesperioden er under 20 år. Disse betingelser er vigtige og begrundet den ønskede lange forpligtelsesperiode som beskrevet i artikel 28, stk. 5, i forordning 1305/2013.

Mulighed for anvendelse af arealerne vil afhænge af ændringen af afvandingen og grundvandshøjden. Nogle arealer vil blive sat under vand og dermed udgå som landbrugsareal. Øvrige arealer kan stadig anvendes til afgræsning, slæt eller brak.

Støtte kan desuden ydes til ændret afvanding på landbrugsjord i særligt udpegede områder, f.eks. marskområder. Tilsagnsperioden er 5 år med årlige udbetalinger.

8.2.6.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Arealbaseret betaling pr. ha pr. år i form af 20-årige tilsagn. Der ansøges om årlig udbetaling i den fælles årlige udbetalingsanmodning, hvor alle landbrugsarealer indberettes.

Støtte udbydes med årlige betalinger for:

- Accept af arealmæssige konsekvenser af ikke produktive investeringer under artikel 17 samt varig

ekstensivering.

Tilsagnsperioden er 20 år med årlige betalinger. Dette gælder også for forpligtelser, der indgås fra og med 2021.

For 20-årige tilsagn om tilskud til fastholdelse af arealer i vådområder, projekter med etablering af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000 og lavbundsprojekter, er støtteniveauet afhængig af arealanvendelsen forud for etableringen.

8.2.6.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Der er ikke bestemmelser i lovgivningen, som generelt stiller krav om fastholdelse af arealer i vådområder, projekter med etablering af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000 og lavbundsprojekter, som der kompenseres for under ordningen.

8.2.6.3.1.4. Støttemodtagere

Ejere og forpagtere.

8.2.6.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Arealkompensation for driftstab og ekstra omkostninger som følge af ikke-produktive investeringer, og de restriktioner, der pålægges i tinglyst servitut.

8.2.6.3.1.6. Støttebetingelser

De væsentligste grundlæggende krav er oplyst herunder:

- At arealet indgår i et godkendt projektområde, og at projektet gennemføres
- At der efterfølgende bliver tinglyst servitut for alle arealer indenfor projektområdet
- At tilsagnshaver driver arealet som ejer eller forpagter ved tilsagnsperiodens begyndelse
- At der ikke på arealet foreligger uforenelige tilskudsordninger
- At der ikke er skov på arealet ved tilsagnsperiodens begyndelse
- At arealet ikke ligger i 25 m beskyttelseszone omkring almennyttige vandboringer

Forpligtelser

Den 20-årige støtte til fastholdelse ydes som kompensation for driftstab og ekstra omkostninger som konsekvens af eventuelle fysiske anlæg, at arealerne permanent skal henligge som græs- eller naturarealer, og for de restriktive bestemmelser om arealanvendelsen, der skal overholdes som følge af den tinglyste servitut.

Andre forpligtelser

Der kan fastsættes yderligere betingelser, uden at dette kompenseres på foranstaltningen.

8.2.6.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Støttebetingelser for fastholdelse til et projektområde fremgår af de nationale regler, der opsættes for de forskellige projekter, der er hjemlet under artikel 17. Det er en forudsætning for fastholdelsestilsagn, at arealet ligger inden for et af følgende ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter:

N- og P-Vådområder

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til vådområder til opfyldelse af vandrammedirektivet, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Projekter på lavbundsjord

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til lavbundsprojekter, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af projektet.

Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000 områder

Etableringen bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi, eller om arealet er udpeget som ”Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000”. Yderligere vil der blive fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

8.2.6.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Støtteniveauet for den 20-årige fastholdelse fremgår af tabel 34.

Foreneligheden mellem arealtilskud på landbrugsjord fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 34: Arealer med tilsagn om fastholdelse af vådområder, fastholdelse af naturlige vandstandsforhold og fastholdelse af dyrkningsophør på kulstofholdige lavbundsjorder (artikel 28)

Arealets status	Euro pr. ha pr. år (Ved en kurs på 7,5)
Arealer, hvor afvandingsforholdene er ændret som følge af et MVJ-tilsagn	240 (1.800 kr./ha)
Omdriftsarealer/frugt/bær/pyntegrønt o.l. Omfatter dog ikke arealer, der i mindst 5 år har været udlagt som græsarealer.	467 (3.500 kr./ha)
Permanente græsarealer	240 (1.800 kr./ha)
Naturarealer. Her er der tale om arealer, der ikke er omfattet af de foregående tre kategorier. Der gives dog ikke tilskud til skov.	40 (300 kr./ha)

M10a Tabel 34 Arealer med tilsagn om fastholdelse (artikel 28)

Forenelighed af arealtilskud													
Tilsagnstype	M 11 Økologisk arealtilskud	M10b Pleje af græs- og naturarealer	M 10a Fastholdelse af vådområder m.v.	M10c Ekstensivering af landbrugsjord, 20 år	M15a Indkomstkompensation til arealer med etablering af naturlige vandstandsforhold	M15a Bevaring af store træer til henfald	M15a Sikring af skov (Natura 2000)	M15a Stævningssskov	M15a Skovgræsning	M15a Slåning	M15a Stævningssskov	M8a skovrejsning plejetilskud	CAP SI grundbetaling
M11 Økologisk arealtilskud, 5 år													
M10b Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	0												
M10a Fastholdelse af vådområder m.v., 20 år	0	1											
M10c Ekstensivering af landbrugsjord, 20 år	0	1	0										
M15a Indkomstkompensation til arealer med etablering af naturlige vandstandsforhold	0	0	0	0									
M15a Bevaring af store træer til henfald	0	0	0	0	1								
M15a Sikring af skov (Natura 2000)	0	0	0	0	1	1							
M15a Stævningssskov	0	0	0	0	1	1	0						
M15a Skovgræsning	0	0	0	0	0	1	0	0					
M15a Slåning	0	0	0	0	0	1	0	0	0				
M15a Urørt skov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
M8a skovrejsning plejetilskud	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
CAP SI grundbetaling	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	

0 = Ikke forenelige
1 = forenelige foranstaltninger, dvs. at begge arealtilskud kan udbetales i kombination

M10a Forenelighed af arealtilskud

8.2.6.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.6.3.1.9.1. *Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne*

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.6.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Kontrol foregår ved de årlige stikprøvekontrolbesøg i forbindelse med de arealer, hvortil der ydes støtte.

Det kontrolleres i en 20-årig periode, at tilsagnsbetingelserne overholdes, herunder at arealet skal ligge udyrket i overensstemmelse med den tinglyste servitut.

8.2.6.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.6.3.1.10. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Identifikation og definition af de relevante referenceelementer. Det skal omfatte de relevante obligatoriske standarder, som er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, de relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav i henhold til national ret

Baseline

Støtte til miljø- og klimavenligt landbrug ydes kun til forpligtelser, der er mere vidtgående end de relevante obligatoriske forpligtelser, som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand, som beskrevet i forordning 1306/2013/EU, art. 91-95 og bilag 2, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning EU 1307/2013, relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav indført under national ret. Alle disse krav skal identificeres i programmet, jf. artikel 28, stk. 3 i forordning (EU) 1305/2013.

Baseline er vurderet i forhold til forpligtelserne til foranstaltningerne som beskrevet ovenfor.

Den gældende bekendtgørelse for KO og GLM er bekendtgørelse nr. 157 af 7. februar 2017 om krydsoverensstemmelse.

Baseline for den 20 årige tilskudsordning for fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder og lavbundsprojekter.

Der findes ikke KO-krav for vådgøring af arealerne, omlægning til græsareal eller tinglysning af arealet som ekstensivt projektområde. Ej heller findes der KO-krav, der på parcellniveau regulerer tildelingen af gødning, fordi KO-kravene regulerer gødningstildelingen på bedriftsniveau. Der er dog tinglyst servitut med gødskningsforbud på tilsagnsarealet, og dermed kompenserer ordningen for gødskningsfri drift på parcellniveau. Baseline for støtten på parcellniveau udgøres derfor af det gødningsniveau, der i henhold til de nationale gødskningsregler kunne anvendes på disse parceller, inden arealerne indgik i tilsagn. Denne baseline kontrolleres implicit på parcellniveauet ved hjælp af kontrollen af gødningsforbuddet på

tilsagnsarealet, jf. tabel 28a (afsnit 8.1):

Kvælstofnorm for afgrøder på parcelniveau er

Agerjord: kvælstofnorm 38-266 kg N/ha

Permanent græs: kvælstofnorm 30-442 kg N/ha

Naturareal: kvælstofnorm 0 kg N/ha

Følgende nationale krav er baseline for ordningerne, jf. tabel 28a (afsnit 8.1).

For arealer omfattet af § 3 i Naturbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 951 af 3. juli 2013 om naturbeskyttelse) må der ikke foretages ændring i tilstanden på arealet, hvilket betyder, at der bl.a. ikke må gødes, sprøjtes, tilskudsfordres, omlægges eller dyrkes i større omfang, end der tidligere er praktiseret på arealet.

Baseline for den 5-årige støtte til ændret afvanding (Ordningen udgår i 2016)

Der findes ikke KO-krav, der på parcelniveau regulerer tildelingen af gødning. Baseline for støtten på parcelniveau udgøres derfor af det gødningsniveau, der i henhold til de nationale gødskningsregler kunne anvendes på disse parceller, inden arealerne indgik i tilsagn. Denne baseline kontrolleres implicit på parcelniveauet ved hjælp af kontrollen af gødningsforbuddet på tilsagnsarealet, jf. tabel 28b (afsnit 8.1):

Kvælstofnorm på parcelniveau er

Permanent græs: kvælstofnorm 30-442 kg N/ha.

I figuren nedenfor er redegjort nærmere for grønne krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning.

Grønne krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

Der er ikke grønne krav, som stiller krav om aktiv forvaltning ved fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold eller dyrkningsophør på kulstofholdige lavbundsjord, ligesom tilskudsordningerne ikke er foreslået anvendt som ækvivalente, herunder til opfyldelse af 5 pct. EFA krav.

Den 20-årige støtte til fastholdelse ydes som kompensation for, at arealerne permanent skal henligge som græs- eller naturarealer med tinglyst servitut om ekstensivering.

Arealerne vil kunne anvendes til opfyldelse af de grønne krav, i det omfang de opfylder betingelserne herfor.

Tilsagn med start fra og med 2015 er omfattet af princippet om ingen dobbeltfinansiering, hvorefter der er pligt til modregning i landdistriktsstøtten. I de tilfælde, hvor et tilsagnsareal anvendes til opfyldelse af EFA-kravet, er det vurderet, at der er risiko for dobbeltfinansiering. Derfor reduceres det udbetalte tilskud til 0 kr., hvis arealet anvendes i relation til opfyldelse af EFA-kravet.

Der henvises i øvrigt til kapitel 8.1 om generelle vilkår, herunder afsnittet om "grønne krav".

Lovgivningsmæssige krav grundet Vandrammedirektiv, Habitatdirektiv og Fuglebeskyttelsesdirektiv

Implementeringen af Habitatdirektivet og Fuglebeskyttelsesdirektivet er sket gennem national lovgivning, bl.a. miljømålsloven, naturbeskyttelsesloven og husdyrbrugsloven.

Implementeringen af direktiverne i Danmark tager primært sigte på at sikre, at der ikke gives tilladelse eller dispensation til aktiviteter, som kan skade de levesteder for arter og naturtyper, som Natura-områderne er udpeget for at beskytte. Endvidere skal forvaltningen af områderne i overensstemmelse med Natura 2000-planerne sikre, at tilstanden og det samlede areal af de naturtyper og levesteder for arter, som det enkelte område er udpeget for, er stabil eller i fremgang. Der er ikke indført regulering i medfør af de to direktiver, som pålægger eller hindrer de tiltag, som foranstaltningen er målrettet. Derfor er direktivimplementering af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv ikke baseline på foranstaltningen.

Vandrammedirektivet er implementeret i dansk lovgivning i miljømålsloven og lov om vandplanlægning. Den foreskriver, at staten udarbejder vandområdeplaner med tilhørende indsatsprogrammer, som redegør for, hvordan vi i Danmark vil nå EU-målet om "god tilstand" for de danske vandområder. Vandområdeplanerne er et instrument til at nå det mål, der er udstukket i EU's vandrammedirektiv: at alle vandområder – grundvand, vandløb, søer og den kystnære del af havet – skal have "god tilstand" i 2015.

Gennem de nationale vandområdeplaner har Danmark valgt at anvende et antal virkemidler for at sikre opfyldelse af vandrammedirektivet. Vandområdeordningerne skal bidrage til en reduktion af kvælstoftilførslen til fjorde og andre kystvande med indsatsbehov.

Fosforvådområderne skal tilsvarende bidrage til en reduktion af fosforudledning til søer med indsatsbehov.

Der er tale om en national beslutning om at anvende vådområder i et givent omfang på baggrund af det opgjorte indsatsbehov for reduktion af kvælstoftilførslen, som det fremgår af vandområdeplanerne. Der er imidlertid ikke nogen forpligtelse til at anvende netop vådområder. Der kunne være anvendt andre virkemidler, ligesom det er muligt at ændre sammensætningen af virkemidler for at nå målet.

Vådområdeprojekterne gennemføres som frivillige indsatser, idet kommunen og/eller staten som projektleder søger at nå reduktionsmålet for virkemidlet ved frivillige aftaler med lodsejere i de vandoplande, hvor vandområdeplanerne angiver en indsats. Hvis lodsejerne i et område ikke ønsker at deltage i realisering af et vådområdeprojekt, vil det ikke kunne realiseres. Et vådområdeprojekt beror derfor på, at det er muligt at opnå frivillig deltagelse fra lodsejerne i et givent geografisk område. Dette indebærer forhandlinger med lodsejere og ofte tilvejebringelse af ændret jordfordeling mellem lodsejerne.

Genskabelse og genoprettelse af vådområder indgår i den ikke-udtømmende oversigt over supplerende foranstaltninger i vandrammedirektivets bilag VI del B. Supplerende foranstaltninger, som medlemslandene kan indarbejde i indsatsprogrammerne, er derfor ikke i sig selv forpligtelser for medlemslandene. Derfor er direktivimplementering af Vandrammedirektivet ikke baseline på foranstaltningen.

Indsatsen gennemføres i et samarbejde mellem Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen.

Minimumskravene vedrørende gødningsstoffer skal bl.a. omfatte de kodekser for god praksis, der er indført ved Rådets direktiv 91/676/EØF for landbrugsbedrifter, der ligger uden for nitratsårbare zoner, og krav vedrørende phosphorforurening minimumskravene vedrørende plantebeskyttelsesmidler skal bl.a. omfatte generelle principper for integreret bekæmpelse af skadegørere som indført ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/128/EF, krav om besiddelse af tilladelse til at anvende midlerne og om opfyldelse af uddannelsesforpligtelserne, krav til sikker opbevaring, tilsyn med udbringningsudstyr og regler om pesticidanvendelse tæt på vand og andre følsomme områder, som fastlagt i den nationale lovgivning

Danmark har gennemført EU nitratudirektivets (91/676/EØF) målsætninger dels gennem en egentlig regulering af gødningsforbruget og dels gennem anvendelse af støtte f.eks. til etablering af vådområder og skov. Det samlede landbrugsareal i Danmark er klassificeret som nitratsfølsomt område i henhold til EU-nitratudirektivet. Generelt er problemerne med landbrugets påvirkning af miljøet de samme over hele landet. De miljømæssige krav til landbrugsproduktionen er derfor som hovedregel ens for hele landet.

Følgende minimumskrav vedrørende plantebeskyttelsesmidler er relevant for ordningen: Anvendelse af pesticider til erhvervmæssige formål må ikke foretages inden for en radius på 25 m fra et vandindvindingsanlæg, der indvinder grundvand til almene vandforsyningsanlæg, jævnfør bekendtgørelse nr. 879/2010 af lov om miljøbeskyttelse som ændret ved lov nr. 553/2011 og lov nr. 1249/2012, § 21b, stk. 1.

En liste over lokale racer, der er i fare for at gå tabt for landbruget, og over plantegenetiske ressourcer, der er truet af genetisk erosion

Ikke relevant.

Beskrivelse af den metode og de landbrugstekniske antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 29, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger, indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse og transaktionsomkostningernes størrelse hvor det er relevant, skal der ved nævnte metode tages hensyn til den støtte, der ydes i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, herunder betaling for landbrugsmetoder, der er til gavn for klimaet og miljøet, for at sikre udelukkelse af dobbeltfinansiering hvor det er relevant den metode, der anvendes til omregning til andre enheder i henhold til artikel 9 i denne forordning

Støtteniveauet er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet (IFRO) har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Stort set alle data tager udgangspunkt i de realiserede tal for 2011-2013 angivet i publikationerne i Farm online. <https://farmtonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx> I budgetkalkulen angives således både den realistiske tildeling af N og den realiserede indtjening (og priser) for dyrker deres landbrug effektivt. I nogle tilfælde er der taget udgangspunkt i indkomststatistikken fra Danmarks Statistik. Denne statistik er også udgangspunktet for DØP modellen, der er en optimeringsmodel, der nærmere beskriver indkomsttab og valg af afgrøder ved reduceret eller ingen pesticidtildeling.

Til beregning af dækningsbidrag ved alternative produktionsscenarier anvendes dækningsbidrag II, der er opgjort som Bruttoudbytte – variable omkostninger – kapacitetsomkostninger til arbejde og maskiner baseret på maskinstationstakster. De variable omkostninger omfatter udsæd, gødning og sprøjtemidler/planteværnsmidler. Bruttoudbytte minus de variable omkostninger udgør dækningsbidrag I. Kapacitetsomkostningerne omfatter maskinstationstakster for de enkelte opgaver. I disse omkostninger indgår både materialer og arbejds løn. Det må antages, at de anførte maskinomkostninger svarer til de omkostninger landmænd har ved deres egen maskiner, men nogle vil have større / mindre omkostninger end de angivne. Denne tilgang sikre et ensartet grundlag for beregningerne. Der indgår ikke direkte en timeløn pr. time, men det indgår i den samlede omkostning for den pågældende opgave. Det antages at anvendte timeløn afspejler at det er fagligt kvalificerede medarbejdere der udfører opgaven. De anvendte maskinstations satser må betegnes som den gennemsnitlige takst, selvom der kan forekommer variation mellem regioner. Landbrugsindkomsten er angivet for to jordtyper nemlig sand (uden vanding) og ler, da der er forskelle på udbyttene. Landscenteret har udarbejdet disse kalkuler baseret på input fra konsulenter i en lang årrække. Det vurderes, at udbyttene for sand med vanding ligger på niveau med lerjord, men omkostningerne er højere end ved almindelig sandjord, dels grundet det højere udbytte, dels fordi der er omkostninger til vanding.

8.2.6.3.2. M10b Pleje af græs- og naturarealer (artikel 28)

Underforanstaltning:

- 10.1 — betaling for miljø- og klimavenligt landbrugsforpligtelser

8.2.6.3.2.1. Beskrivelse af typen af operationer

Græsning eller slæt af græs- og naturarealer med en høj naturværdi.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes støtte til pleje af græs- og naturarealer ved en årlig afgræsning eller slæt af arealet.

Foranstaltningen skal fremme opfyldelse af direktivforpligtigelser i Natura 2000 samt bidrage til bevaring af græsarealer med høj naturværdi (HNV arealer). Målretningen mod HNV arealer sker ud fra et HNV kort, som skal sikre, at de naturmæssigt mest værdifulde arealer plejes først. Endelig skal ordningen bidrage til at sikre en biodiversitetseffekt af vådområdeprojekter.

Støtte ydes som en årlig arealstøtte i medfør af 5-årige tilsagn og efter fastlagte støttesatser. Støtten ydes til pleje af lysåbne græs- og naturarealer, hvis biodiversitet er afhængig af ekstensiv landbrugsmæssig drift. Støtten målrettes sådanne arealer indenfor Natura 2000-områderne, HNV-udpegede arealer samt arealer omfattet af et vådområdeprojekt eller lavbundsprojekt, som er etableret med støtte under landdistriktsprogrammerne.

De støtteberettigede arealer begrænses dermed ikke til landbrugsarealer som defineret i artikel 2 i forordning (EU) nr. 1305/2013.

8.2.6.3.2.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Arealbaseret betaling pr. ha pr. år i form af 5-årige tilsagn. Tilsagn og udbetaling af tilskud kan søges årligt.

Dette gælder også for forpligtelser, som er indgået fra og med 2021.

8.2.6.3.2.3. Forbindelser til anden lovgivning

Der er ikke bestemmelser i lovgivningen, som generelt stiller krav om græsning eller slæt, som er de elementer, der udgør kompensationen på ordningen.

8.2.6.3.2.4. Støttemodtagere

Ejere eller forpagtere af den jord, der kan omfattes af tilskud.

8.2.6.3.2.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteniveauerne er baseret på beregning af ekstraomkostninger og den indtjening, der gives afkald på, ved tilsagn om årlig afgræsning eller slæt. Støtteniveauet fastsættes som et gennemsnit mellem de skønnede høje og lave indkomsttab beregnet på baggrund af forskelle i arealstørrelser og omkostningsstrukturer, men satserne er fastlagt på et niveau, så der ikke kompenseres 100 pct.

Støttesatsen differentieres, så der kan opnås en højere støtte på arealer, der ikke er omfattet af grundbetaling (herefter benævnt direkte støtte). Arealer, der er omfattet af direkte støtte, er gennemsnitligt større og mere ensartede, hvilket muliggør en mere enkel og rationel plejeindsats. Dertil kommer, at for at kunne modtage direkte støtte skal en række krav til landbrugsarealer og landbrugsaktivitet være opfyldt, hvilket en plejeindsats kan bidrage til. Samlet set er incitamentet til en pleje af arealet væsentligt højere på disse arealer pga. den direkte støtte, hvorfor en lavere støttesats vurderes at kunne give tilstrækkeligt incitament til en pleje. Arealer uden direkte støtte er ofte mere krævende i forhold til tilsyn, vedligehold af faciliteter såsom vand og hegn, og større udfordringer med foderkvalitet og smittetryk.

Der kompenseres ikke for tabt indtægt ved forbud mod pesticider og gødningsstoffer eller andre betingelser, som ikke er direkte relateret til den aktive plejeindsats.

Støttesatserne er fra og med 2019 fastlagt med en indbygget fleksibilitet på op til 10 pct. Ændringen medfører, at der i tilsagnsarealet kan indgå delarealer, hvor betingelserne om plantedække, samt forpligtelse om afgræsning/slæt ikke er overholdt, på op til 10 pct. af marken. Hermed kan kompensationsgraden maksimalt være 90 pct. for at undgå overkompensation. Kompensationsgraden er ca. 80 pct. af det kompensationsbehov, som beregnet af IFRO i rapport nr. 211, 2012.

8.2.6.3.2.6. Støttebetingelser

Grundlæggende krav

De væsentligste grundlæggende krav er oplistet herunder.

- At ansøger driver arealet som ejer eller forpagter ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- Arealet, for hvilket der søges tilsagn til, udgør et sammenhængende areal på minimum 0,3 ha.
- Der kan kun søges tilsagn, såfremt der, inklusiv den indsendte ansøgning, som minimum er 2 hektar med tilsagn til pleje af græs- og naturarealer på bedriften. Undtaget er dog ansøgninger, hvor det ansøgte areal omfatter habitatnaturtyperne kildevæld, overdrev og rigkær i Natura 2000-områder.
- Arealet er ved ansøgning hovedsageligt beliggende indenfor en særlig udpegning i Natura 2000, indeholder en HNV score på 5 eller derover på gældende HNV kort, er en gentegning indenfor Natura 2000, eller arealet indgår som en del af et vådområdeprojekt eller lavbundsprojekt under landdistriktsprogrammerne.
- At der ikke på arealet foreligger uforenelige tilskudsordninger.
- At der ikke er skov på det areal, hvor der søges om tilsagn.
- GLM-landskabselementer kan ikke omfattes af tilsagn, medmindre de kan plejes med afgræsning eller slæt.

Forpligtelser

Der gives tilskud til græs- og naturarealer med forpligtelse til at foretage en årlig afgræsning eller slæt af arealet. I det tilskudsberettigede areal kan der indgå delarealer på maksimalt 500 m², hvorpå betingelser om plantedække ikke er opfyldt, hvis der er tale om elementer, som er naturligt forekommende på tilsagnsarealerne. Der kan også indgå delarealer på maksimalt 500 m², hvorpå forpligtelser om græsning/slæt ikke er opfyldt. Samlet må disse delarealer maksimalt udgøre 10 pct. af arealet.

En af følgende betingelser skal overholdes i den 5-årige tilsagnsperiode:

- afgræsning
- slæt

Afgræsning

Som hovedregel skal mindst 90 pct. af arealet fremstå synligt afgræsset pr. 15. september hvert år. I det tilskudsberettigede areal kan der indgå delarealer på under 500 m², hvorpå betingelser om plantedække ikke er opfyldt, herunder delarealer med vraggræs, med et plantedække som ellers er egnet til græsning.

På arealer uden grundbetaling, samt arealer omfattet af art. 32, stk. 2 i forordning nr. 1307/2013, kan ansøger som alternativ til betingelsen om, at arealet skal fremstå synligt afgræsset pr. 15. september hvert år, vælge at opfylde betingelsen om, at arealet har et græsningstryk på minimum 0,3 storkreaturer pr. ha i perioden 1. juni til 31. august (fast græsningstryk). Hvis ansøger vælger denne betingelse, kan Landbrugsstyrelsen på grundlag af en faglig vurdering godkende et lavere græsningstryk afhængig af biotopforholdene på arealet. Opgørelse af græsningstryk sker på det areal, som er egnet til afgræsning. Landbrugsstyrelsen kan ligeledes godkende en anden periode for opfyldelse af betingelsen om fast græsningstryk for arealer, som indgår i pilotprojekt om afprøvning af teknologisk udstyr.

På det tilskudsberettigede areal kan der altid indgå enkeltstående eller klynger af træer og buske, så længe der kan græsses under eller imellem disse.

Slæt

Arealet skal være egnet til slæt. Det betyder, at mindst 90 pct. af arealet skal kunne slås maskinelt eller manuelt med le. Der skal være taget minimum ét årligt slæt i perioden 21. juni til 15. september.

Slæt af græs betyder, at det afslåede materiale skal fjernes fra marken, hvorved næringsindholdet på marken sænkes, og der kommer lys og voksemuligheder for lavt voksende planter det efterfølgende år.

På det tilskudsberettigede areal kan der indgå enkeltstående træer og buske.

Andre forpligtelser

Der kan fastsættes yderligere betingelser, uden at dette kompenseres på foranstaltningen.

8.2.6.3.2.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Principper med hensyn til fastsættelse af udvælgelseskriterier

Støtten målrettes arealer med høj naturværdi. Formålet med ordningen er at forøge biodiversiteten på græs- og naturarealer, og fokus er derfor på den truede og sårbare natur.

Prioritering kan ske ud fra følgende typer af kriterier:

1. De særligt udpegede områder indenfor Natura 2000-områderne
2. HNV-udpegede arealer på baggrund af et landsdækkende HNV kort
3. Gentegning af allerede eksisterende tilsagn indenfor Natura 2000-områderne (som ikke er omfattet af ovenstående kategorier)
4. Arealer der indgår i et vådområdeprojekt eller lavbundsprojekt under landdistriktsprogrammerne (som ikke er omfattet af ovenstående kategorier)

Der kan anvendes andre prioriteringskriterier. Kort over de udpegede områder til den årlige ansøgningsperiode er tilgængelige for offentligheden på internettet.

8.2.6.3.2.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Støttesatser fremgår af tabel 35.

Foreneligheden mellem arealtilskud på landbrugsjord fremgår af figuren nedenfor.

Tabel 35: Forpligtelse vedr. græsning eller slæt af græs- og naturarealer med en høj naturværdi (artikel 28)

Forpligtigelse	Euro pr. ha pr. år (Ved en kurs på 7,5)
Græsning på arealer med direkte støtte	220 (1.650 kr./ha)
Græsning på arealer uden direkte støtte	347 (2.600 kr./ha)
Slæt på arealer med direkte støtte	114 (850 kr./ha)
Slæt på arealer uden direkte støtte	140 (1050 kr./ha)

Tabel 35: Forpligtelse vedr. græsning eller slæt af græs- og naturarealer med en høj naturværdi (artikel 28)

Forenelighed mellem arealtilskud på landbrugsjord					
Tilsagnstype	M 11 Økologisk arealtilskud	M10b Pleje af græs- og naturarealer	M 10a Fastholdelse af vådområder m. v.	M10a Ændret afvanding	Grundbetaling CAP SI
M11 Økologisk arealtilskud, 5 år					
M10b Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	0				
M10a Fastholdelse af vådområder m.v., 20 år	0	1			
M10a Ændret afvanding, 5 år	0	1	0		
Grundbetaling CAP SI	1	1	1	1	

0 = Ikke forenelige

1 = forenelige foranstaltninger, dvs. begge arealtilskud udbetales

Forenelighed mellem arealtilskud på landbrugsjord

8.2.6.3.2.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.6.3.2.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.6.3.2.9.2. Afbødende foranstaltninger

Kontrol foregår ved de årlige kontrolbesøg i forbindelse med de arealer, hvortil der ydes støtte. Kontrol af støttebetingelser (commitments) fremgår i hovedtræk herunder.

Støttebetingelse om afgræsning

På foranstaltningen til pleje af græs- og naturarealer gives mulighed for at vælge mellem to betingelser for afgræsning, henholdsvis en visuel kontrol af plantedækket pr. 15.9 eller en kontrol som har fokus på et fast minimum antal græssende dyr pr. hektar (fast græsningstryk).

Visuel kontrol. Hvis tilsagnshaver vælger at overholde betingelsen om, at arealet hvert af de 5 år i tilsagnsperioden skal fremstå synligt afgræsset pr. 15.9, så kontrolleres dette visuelt på alle dele af tilsagnsarealet. Dette gælder både betingelsen om, at arealet skal være egnet til afgræsning, samt betingelsen om at fremstå synligt afgræsset pr. 15. september hvert år. Betingelsen om synligt afgræsset skal kun være

opfyldt én gang hvert år - den 15.9 i hvert af de år, hvor tilsagnet løber. Ved denne betingelse er det ikke et krav, at der går dyr på arealet ved kontrol. Ved den visuelle kontrol anses arealet for synligt afgræsset, når mindst 50 pct. af plantedækket er tydeligt afbidt og mindre end 40 cm højt. På tilsagnsarealer, hvor der ikke søges direkte støtte, gælder ikke et 40 cm højdekrav, men derimod at 50 % af vegetationen skal være afbidt. Dette for at give mulighed for at bevare naturindholdet på arealer med høj grad af variation jf. formålet med foranstaltningen. På naturtypen heder kontrolleres at dyrene på alle dele af arealet har græsset mellem lyngen.

Fast græsningstryk med et bestemt antal storkreaturer pr. ha. Hvis ansøger vælger fast græsningstryk med et fast minimum antal storkreaturer pr. hektar, så er det et krav at dyrene kontinuerligt går på arealet i perioden fra 1. juni til 31. august. Dyrene må gerne gå der længere end denne periode og der må gerne være flere dyr end minimumskravet fastsat i tilsagnet, men det ligger udenfor støttebetingelsen. Det kontrolleres, at arealet ikke er overgræsset ved at kontrollere, at plantedækket ikke er brudt og trampet op. Når kontrollen af antal storkreaturer gennemføres, så registreres alle de græssende dyr og dyrenes alder på hele det støtteberettigede areal. Der tages udgangspunkt i det areal, som er egnet til afgræsning. Når dyrene er registreret omregnes, efter tabel til antal storkreaturer pr. hektar. Dette tal for antal storkreaturer pr. hektar sammenlignes med det fastsatte minimum græsningstryk i tilsagnet. Der regnes ikke med kalve under 6 måneder, da disse vurderes at have en marginal betydning for afgræsning af et areal. Kontrollen af de ansøgere, som har valgt fast græsningstryk, vil hovedsageligt blive afviklet i den 3-måneders periode, hvor dyrene skal være på arealet.

8.2.6.3.2.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.6.3.2.10. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Identifikation og definition af de relevante referenceelementer. Det skal omfatte de relevante obligatoriske standarder, som er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, de relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav i henhold til national ret

Støtte til pleje af græs- og naturarealer ydes kun til forpligtelser, der er mere vidtgående end de relevante obligatoriske forpligtelser som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskravene og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand, som beskrevet i forordning 1306/2013/EU, art. 91-95 og bilag 2, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning EU 1307/2013, relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav indført under national ret.

Baseline er vurderet i forhold til forpligtelsen om afgræsning og slæt. Som beskrevet kompenseres der udelukkende for de omkostninger, der er forbundet med selve plejen ved afgræsning eller slæt. For afgræsningen vedrører det eksempelvis de beregnede ekstra udgifter til hold af dyr, tilsyn med dyrene, osv. I forbindelse med slæt kompenseres der for de ekstra omkostninger, der er forbundet med, at landmanden slår hele arealet og fjerner det afslåede materiale.

På arealer omfattet af støtteordningen, og hvor der tillige søges om direkte støtte er baseline relevante kriterier og minimumsaktiviteter i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c, nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1307/2013. Minimumsaktiviteten er udmøntet i § 24 i national bekendtgørelse nr. 1377 af 1. december 2015 om direkte støtte til landbrugere efter grundbetalingsordningen, hvoraf fremgår, at arealer med permanent græs og græs i omdrift skal slås mindst én gang årligt indenfor perioden fra den 1. juni til den 15. september. Slåning kan erstattes med afgræsning, men det er slåning, som danner baseline for nærværende ordning, idet landmanden til enhver tid kan nøjes med slåning. Slåningskravet er derfor baseline for indsatsen på de arealer, hvor der søges grundbetaling under søjle I. Der er taget højde for den normale udgift ved at overholde denne baseline, idet der tilbydes en lavere støttesats til arealer med grundbetaling. Dette gælder både for afgræsning og slæt.

I det følgende gennemgås den relevante lovgivning/regulering på området.

KO og GLM

Der findes ikke KO eller GLM krav i Danmark, som stiller krav om pleje ved afgræsning eller slæt, eller som forhindrer afgræsning eller slæt. Derfor danner KO og GLM krav ikke baseline for denne støtteordning.

Grønne krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

Der er ikke grønne krav, hverken under afgrødevariation, permanent græs eller EFA, som stiller krav om aktiv forvaltning ved afgræsning eller ved slæt af græs- og naturarealer, ligesom tilskudsordningen til pleje af græs- og naturarealer ikke kan anvendes som ækvivalent. Grønne krav er derfor ikke baseline for denne støtteordning.

Lovgivningsmæssige krav grundet Habitatdirektiv og Fuglebeskyttelsesdirektiv

Implementeringen af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet er sket gennem national lovgivning, særligt miljømålsloven (LBK nr 932 af 24/09/2009), naturbeskyttelsesloven (LBK nr 951 af 03/07/2013) og love vedr. husdyrbrug (LOV nr 1572 af 20/12/2006 og LOV nr 122 af 23/02/2011).

Implementeringen af direktiverne i Danmark tager primært sigte på at sikre, at der ikke gives tilladelse eller dispensation til aktiviteter, som kan skade de levesteder for arter og naturtyper, som Natura 2000-områderne er udpeget for at beskytte. Endvidere skal forvaltningen af områderne i overensstemmelse med Natura 2000-planerne sikre, at tilstanden og det samlede areal af de naturtyper og levesteder for arter, som det enkelte område er udpeget for, er stabil eller i fremgang. Der er ikke indført regulering i medfør af de to direktiver, som pålægger eller hindrer ekstensiv landbrugsmæssig drift i form af naturpleje ved afgræsning eller slæt af de områder, som foranstaltningen er målrettet. Derfor er direktivimplementering af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv ikke baseline på denne støtteordning.

Lovgivningsmæssige krav grundet naturbeskyttelseslovens § 3 (LBK nr. 951 af 03/07/2013)

For naturplejekrævende arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 – typisk eng, strandeng, hede, mose og overdrev - gælder de begrænsninger, der knytter sig til denne lovgivning før, under og efter indgåelse af tilsagnet under denne støtteordning. Overordnet sikrer § 3 beskyttelsen, at arealet ikke må beskadiges eller den hidtidige drift intensiveres. Loven indeholder ikke krav til en aktiv plejeindsats, og er derfor ikke baseline på denne støtteordning.

Minimumskravene vedrørende gødningsstoffer skal bl.a. omfatte de kodekser for god praksis, der er indført ved Rådets direktiv 91/676/EØF for landbrugsbedrifter, der ligger uden for nitratsårbare zoner, og krav vedrørende phosphorforurening minimumskravene vedrørende plantebeskyttelsesmidler skal bl.a. omfatte generelle principper for integreret bekæmpelse af skadegørere som indført ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/128/EF, krav om besiddelse af tilladelse til at anvende midlerne og om opfyldelse af uddannelsesforpligtelserne, krav til sikker opbevaring, tilsyn med udbringningsudstyr og regler om pesticidanvendelse tæt på vand og andre følsomme områder, som fastlagt i den nationale lovgivning

Danmark har gennemført EU nitratudirektivets (91/676/EØF) målsætninger dels gennem en egentlig regulering af gødningsforbruget og dels gennem anvendelse af støtte f.eks. til etablering af vådområder og skov. Det samlede landbrugsareal i Danmark er klassificeret som nitrutfølsomt område i henhold til EU-nitratudirektivet. Generelt er problemerne med landbrugets påvirkning af miljøet de samme over hele landet. De miljømæssige krav til landbrugsproduktionen er derfor som hovedregel ens for hele landet.

En liste over lokale racer, der er i fare for at gå tabt for landbruget, og over plantegenetiske ressourcer, der er truet af genetisk erosion

Ikke relevant.

Beskrivelse af den metode og de landbrugstekniske antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 29, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger, indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse og transaktionsomkostningernes størrelse hvor det er relevant, skal der ved nævnte metode tages hensyn til den støtte, der ydes i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, herunder betaling for landbrugsmetoder, der er til gavn for klimaet og miljøet, for at sikre udelukkelse af dobbeltfinansiering hvor det er relevant den metode, der anvendes til omregning til andre enheder i henhold til artikel 9 i denne forordning

Støtteniveauet er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Fødevarøkonomisk Institut på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Beregningerne hviler på et omfattende projekt vedrørende økonomien i naturpleje på beskyttede naturtyper udgivet i 2012, som FØI (IFRO) rapport nr. 211 "Økonomiske analyser af naturplejemetoder i beskyttede områder". IFRO har til brug for fastsættelse af støttesatser på denne tilskudsordning i det ny landdistriktsprogram verificeret, at denne rapport stadig kan anvendes som beregningsgrundlag. Rapporten beskriver hvordan beregningsgrundlaget er fremkommet, og dermed hvad der indgår. For græsnings-scenarierne er plejeomkostninger beregnet under forudsætning af, at den samlede bestand af græsningsdyr skal øges med det antal, der kræves til den forudsatte plejeindsats. Græsningskalkulerne omfatter derfor de samlede omkostninger i græsnings-sæsonen såvel som vinterperioden. Ved afgræsning indgår fx udgifter til tilsyn med dyr, vedligehold af hegn, vinterfoder og opstaldning, indkøb af dyr minus indkomst ved slagting. Ved slæt er beregningerne mere enkle og er

baseret på omkostninger ved maskinel slåning og fjernelse af afslået materiale.

8.2.6.3.3. M10c Biomasseslæt på kulstofrige jorde

Underforanstaltning:

- 10.1 — betaling for miljø- og klimavenligt landbrugsforpligtelser

8.2.6.3.3.1. Beskrivelse af typen af operationer

Ordningen skal fremme en ekstensiv drift af kulstofrige landbrugsarealer for derved at reducere udledningen af drivhusgasser og kvælstof fra arealerne.

Yderligere positive påvirkninger er, at ordningen bidrager til en gradvis udpining af næringsstofindholdet i jorden, og kan således bidrage til at begrænse fosfortab og metanudslip ved en senere permanent udtagning, hvor arealet omdannes til vådområde (såkaldt aktiv udtagning).

Foranstaltningen bidrager således til at fremme målsætningerne under prioritet 4. Genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbruget og skovbruget, herunder særligt i relation til fokusområdet 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider.

Endvidere bidrager foranstaltningen til at fremme målsætningerne under prioritet 5: Fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust lavemissionsøkonomi i landbrugs- og fødevarerektoren samt skovbrugssektoren. Dette i relation til fokusområde 5D: Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4B Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider.
- Fokusområde 5D Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget.

Rationale for indsatsen

Ordningen er en arealbaseret tilskudsordning til at fremme en ekstensiv drift af kulstofrige landbrugsarealer.

Der findes ca. 171.000 ha kulstofrige landbrugsjorde i Danmark, som udgør et væsentligt bidrag til landbrugets udslip af klimagasser. Udledninger fra disse jorde kan bremses, hvis dræningen afbrydes aktivt. Denne ordning skal fremme en ekstensiv drift af kulstofrige landbrugsarealer for derved at reducere udledningen af drivhusgasser og kvælstof fra arealerne. Ordningen skal desuden bidrage til en gradvis udpining af næringsstofindholdet i jorden gennem slæt (bortfjernelse af biomassen) og forbud mod gødskning, og således bidrage til at begrænse fosfortab og metanudslip ved en senere aktiv udtagning.

Ordningen udgør således en forberedende indsats til en senere permanent udtagning og vådlægning af arealerne og er et tilbud til landbrugere, som endnu ikke er klar til at opgive driften på deres jorde permanent, men som gerne vil gøre en indsats på deres kulstofrige arealer.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes etårig støtte til ekstensiv drift af kulstofrige jorde.

Med den etårige ordning stilles der krav om slæt (slåning og bortfjernelse af biomasse) samt krav om plantedække og ingen tilførsel af gødning eller afgræsning. Interventionen er målrettet omdriftsarealer på

jorde med minimum 6 pct. organisk kulstofindhold.

Tilskudsordningen finansieres med EURI-midler.

8.2.6.3.3.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Etårig arealbaseret tilskud pr. ha. Udbetaling af tilskud kan søges årligt.

8.2.6.3.3.3. Forbindelser til anden lovgivning

Biomasseslæt bidrager til regeringens klimaindsats, særligt hvad angår udtagning af kulstofrige jorde.

8.2.6.3.3.4. Støttemodtagere

Ejere eller forpagtere af den jord, der kan omfattes af tilskud.

8.2.6.3.3.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteniveauet er baseret på beregning af ekstraomkostninger og den indtjening, der gives afkald på ved at indgå i ordningen. I beregningen indgår:

- Indkomsttab som følge af ændret arealanvendelse
- Mistet harmoniareal
- Omkostninger ved slæt

Støtteniveauet fastsættes som et gennemsnit mellem de skønnede høje og lave indkomsttab, beregnet på baggrund af forskelle i arealstørrelser og omkostningsstrukturer.

8.2.6.3.3.6. Støttebetingelser

De væsentligste grundlæggende krav for at kunne ansøge:

- At ansøger driver arealet som ejer eller forpagter.
- At det er et omdriftsareal, og at arealet, for hvilket der søges tilsagn, udgør et sammenhængende areal på minimum 0,3 ha.
- At over 50 pct. af markens areal ved ansøgningen er beliggende indenfor en særlig udpegning af kulstofrige lavbundsarealer (> 6 pct. kulstofindhold).
- Virksomheden skal være tilmeldt Register for Gødningsregnskab
- At der ikke på arealet foreligger med nærværende ordning uforenelige tilskudsordninger.

- At der ikke er skov på det areal, hvortil der søges om tilsagn.

Forpligtelser, der skal overholdes i forpligtelsesperioden:

Følgende forpligtelser skal være opfyldt for at modtage støtte til et areal:

- Fjernelse af biomasse ved minimum ét slæt (slåning og bortfjernelse af biomasse). Perioden fastsættes nærmere i national bekendtgørelse.
- Arealet må ikke gødes eller afgræsses.
- Der skal være et plantedække på arealet [hele tilskudsåret].

Andre forpligtelser

Der kan fastsættes andre forpligtelser (forpligtelser, der ikke kompenseres). Formålet med disse forpligtelser kan være at sikre foranstaltningens kontrollerbarhed eller lignende.

8.2.6.3.3.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Tilskud til ansøgerne fordeles inden for de afsatte økonomiske rammer.

[Ud fra en målsætning om at prioritere arealer med størst langsigtet klima- og miljøeffekt først, prioriteres marker, der afvander til fosforfølsomme søer først, hvorefter markerne prioriteres efter, hvor stor en andel af marken der overlapper med kortlaget over kulstofrige jorde.]

Der kan herudover blive fastsat supplerende prioriteringskriterier.

De nærmere prioriteringskriterier vil blive fastlagt i forbindelse med den nationale udmøntning af foranstaltningen.

8.2.6.3.3.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

På grundlag af beregninger fra Københavns Universitet, IFRO, er satsen for en ha i ordningen fastsat til [2.550] kr.

I forhold til beregningsmetoden henvises til (IFRO rapport, 2021):

https://static-curis.ku.dk/portal/files/257326577/IFRO_Udredning_2020_19.pdf

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO) på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der attesterer, at støttesatserne er fastsat som foreskrevet af art. 62, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1305/2013. Forskningsinstitutionen fungerer uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der er ansvarlig for beregningerne. Institutionen udgør den fornødne ekspertise til at yde assistance ved denne opgave.

8.2.6.3.3.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.6.3.3.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.6.3.3.9.2. Afbødende foranstaltninger

Kontrollen af støttebetingelserne for ordningen integreres i den arealkontrol, som Landbrugsstyrelsens anvender ift. arealer, der modtager EU-tilskud. Dvs. grundbetaling, grøn støtte og arealtilskudsordninger under landdistriktsprogrammet.

Kontrollen foregår ved de årlige kontrolbesøg på de arealer, hvortil der ydes støtte.

Støttebetingelse om plantedække og slæt kontrolleres ved visuel kontrol.

Kontrol af forbud mod gødskning kontrolleres ved administrativ kontrol af, om arealet, der indgår i ordningen, i bedriftens gødningskvoteberegning er indberettet med en afgrødekode uden kvælstofnorm.

8.2.6.3.3.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.6.3.3.10. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Identifikation og definition af de relevante referenceelementer. Det skal omfatte de relevante obligatoriske standarder, som er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, de relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav i henhold til national ret

Støtte til biomasseslæt ydes kun til forpligtelser, der er mere vidtgående end de relevante obligatoriske forpligtelser som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskravene og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand, som beskrevet i art. 91-95 og bilag 2, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer samt andre relevante obligatoriske krav indført under national ret.

I forbindelse med slæt kompenseres der for de ekstra omkostninger, der er forbundet med, at landmanden slår arealet og fjerner det afslåede materiale.

KO og GLM

Der findes ikke KO- eller GLM-krav i Danmark, som stiller krav om slæt, eller som forhindrer slæt. Derfor danner KO- og GLM-krav ikke baseline for denne støtteordning.

Der findes ikke KO-krav, der på markniveau regulerer tildelingen af gødning. Baseline for støtten på markniveau udgøres derfor af det gødningsniveau, der i henhold til de nationale gødskningsregler kunne anvendes på disse marker, inden arealerne indgik i ordningen.

Grønne krav under den direkte støtte

Der findes ikke grønne krav, hverken under afgrødevariation, permanent græs eller miljøfokusområder (EFA), som stiller krav om slæt. Grønne krav er derfor ikke baseline for denne støtteordning.

Minimumskravene vedrørende gødningsstoffer skal bl.a. omfatte de kodekser for god praksis, der er indført ved Rådets direktiv 91/676/EØF for landbrugsbedrifter, der ligger uden for nitratsårbare zoner, og krav vedrørende phosphorforurening minimumskravene vedrørende plantebeskyttelsesmidler skal bl.a. omfatte generelle principper for integreret bekæmpelse af skadegørere som indført ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/128/EF, krav om besiddelse af tilladelse til at anvende midlerne og om opfyldelse af uddannelsesforpligtelserne, krav til sikker opbevaring, tilsyn med udbringningsudstyr og regler om pesticidanvendelse tæt på vand og andre følsomme områder, som fastlagt i den nationale lovgivning

En liste over lokale racer, der er i fare for at gå tabt for landbruget, og over plantegenetiske ressourcer, der er truet af genetisk erosion

Beskrivelse af den metode og de landbrugstekniske antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 29, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger, indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse og transaktionsomkostningernes størrelse hvor det er relevant, skal der ved nævnte metode tages hensyn til den støtte, der ydes i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, herunder betaling for landbrugsmetoder, der er til gavn for klimaet og miljøet, for at sikre udelukkelse af dobbeltfinansiering hvor det er relevant den metode, der anvendes til omregning til andre enheder i henhold til artikel 9 i denne forordning

Støtteniveauet er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab ved forpligtelserne. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, IFRO på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Til brug for IFROs beregninger er bl.a. anvendt data fra Aarhus Universitet vedr. indkomsttab ved arealvirkemidler på jorde med forskellige dyrkningsværdier.

Udover indkomsttabet kommer et eventuelt tab i form af mistet harmoniareal, samt omkostninger forbundet med at tage slæt, hvor beregningerne er baseret på omkostninger ved maskinel slåning og fjernelse af afslået materiale.

I forhold til beregningsmetoden henvises til (IFRO rapport, 2021):

https://static-curis.ku.dk/portal/files/257326577/IFRO_Udredning_2020_19.pdf

Rapporten beskriver, hvordan beregningsgrundlaget er fremkommet, og dermed hvad der indgår.

Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan ikke kombineres med nærværende programs foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug ydet under artikel 28. Det vil være muligt at kombinere støtte under denne foranstaltning på arealniveau med den direkte støtte under søjle 1.

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1305/2013. Hvis en landbruger søger om støtte under mere end én støtteordning under miljø- og klimavenligt landbrug, reduceres støtten (både den nationale del og fællesskabsbidraget) til den maksimale årlige støttebetaling anført i dette bilag.

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte på basis af den elektroniske indberetning i fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og udbetalingsanmodning for både søjle I og søjle II. Det administrative tjek foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT-systemet kan derfor kontrollere, om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

8.2.6.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.6.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.6.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.6.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.6.5. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Identifikation og definition af de relevante referenceelementer. Det skal omfatte de relevante obligatoriske standarder, som er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, de relevante minimumskrav til

brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav i henhold til national ret

Minimumskravene vedrørende gødningsstoffer skal bl.a. omfatte de kodekser for god praksis, der er indført ved Rådets direktiv 91/676/EØF for landbrugsbedrifter, der ligger uden for nitratsårbare zoner, og krav vedrørende phosphorforurening minimumskravene vedrørende plantebeskyttelsesmidler skal bl.a. omfatte generelle principper for integreret bekæmpelse af skadegørere som indført ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/128/EF, krav om besiddelse af tilladelse til at anvende midlerne og om opfyldelse af uddannelsesforpligtelserne, krav til sikker opbevaring, tilsyn med udbringningsudstyr og regler om pesticidanvendelse tæt på vand og andre følsomme områder, som fastlagt i den nationale lovgivning

En liste over lokale racer, der er i fare for at gå tabt for landbruget, og over plantegenetiske ressourcer, der er truet af genetisk erosion

Ikke relevant.

Beskrivelse af den metode og de landbrugstekniske antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 29, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger, indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse og transaktionsomkostningernes størrelse hvor det er relevant, skal der ved nævnte metode tages hensyn til den støtte, der ydes i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, herunder betaling for landbrugsmetoder, der er til gavn for klimaet og miljøet, for at sikre udelukkelse af dobbeltfinansiering hvor det er relevant den metode, der anvendes til omregning til andre enheder i henhold til artikel 9 i denne forordning

8.2.6.6. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Vedr. M10a Fastholdelse af lavbundsprojekter:

Kombination af støtte

Støtte under denne støtteordning kan kombineres med nedenstående ordninger for miljø- og klimavenligt landbrug i programmet:

- 5-årig Pleje af græs- og naturarealer

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013). Hvis en landbruger søger om støtte under mere end én støtteordning under miljø- og klimavenligt landbrug, reduceres den udbetalte støtte (både den nationale del og fællesskabsbidraget) til den maksimale årlige støttebetaling anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013).

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og udbetalingsanmodning for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere, om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

Vedr. M10b Pleje af græs mv.:

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan kombineres med nedenstående foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug i programmet

- 20-årig fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder og lavbundsprojekter
- Ændret afvanding

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til forordning (EU) 1305/2013. Hvis en landbruger søger om støtte under mere end én støtteordning under miljø- og klimavenligt landbrug, reduceres den udbetalte støtte (både den nationale del og fællesskabsbidraget) til den maksimale årlige støttebetaling anført i bilaget.

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og tilhørende udbetalingsanmodninger for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

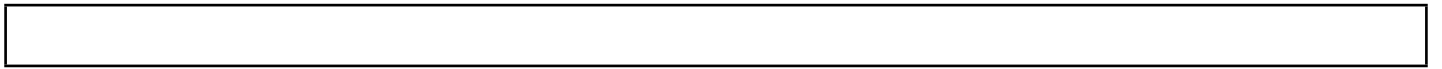
Vedr. M10 Biomasseslæt på kulstofrige jorde (artikel 28)

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan ikke kombineres med nærværende programs foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug ydet under artikel 28. Det vil være muligt at kombinere støtte under denne foranstaltning på arealniveau med den direkte støtte under søjle 1.

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1305/2013. Hvis en landbruger søger om støtte under mere end én støtteordning under miljø- og klimavenligt landbrug, reduceres støtten (både den nationale del og fællesskabsbidraget) til den maksimale årlige støttebetaling anført i dette bilag.

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte på basis af den elektroniske indberetning i fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og udbetalingsanmodning for både søjle I og søjle II. Det administrative tjek foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT-systemet kan derfor kontrollere, om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

8.2.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)

8.2.7.1. Retsgrundlag

Artikel 29 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.7.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Foranstaltningens forventede miljøpåvirkninger er reduktion i tilførsel af plantebeskyttelsesmidler og kvælstof fra landbruget til miljøet. Yderligere sekundære positive påvirkninger forventes på biotopforholdene på landbrugsjord og tilstødende naturområder, der er følsomme over for kvælstof og plantebeskyttelsesmidler.

Foranstaltningen bidrager således til at fremme målsætningerne for prioritetsområdet 4. Genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbruget og skovbruget, herunder særligt i relation til fokusområderne: 4B: bedre vandforvaltning (i landbruget) og 4C: bedre forvaltning af jordbunden (i landbruget).

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber
- Fokusområde 4B bedre vandforvaltning
- Fokusområde 4C Undgå jorderosion og forbedre forvaltning af jordbunden

8.2.7.3. Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.7.3.1. M11a Økologisk arealtilskud (artikel 29)

Underforanstaltning:

- 11.1 — betaling for at overgå til økologiske landbrugsmetoder
- 11.2 — betaling for at opretholde økologiske landbrugsmetoder

8.2.7.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Arealbaserede betalinger til omlægning og opretholdelse af økologisk drift.

Rationale for indsatsen

Den daværende regering fremlagde i juni 2012 Økologisk Handlingsplan 2020, der indeholder en flerstrengt indsats, der støtter bredt op om økologi. Målet er at fremme økologien generelt – og helt konkret opnå en fordobling af det økologiske areal i 2020.

I Økologisk Handlingsplan 2020 sættes både på at fremme efterspørgslen efter økologiske varer og fortsat udvikle økologien. Indsatserne er fordelt på følgende hovedområder: 1) Økologisk omstilling af de offentlige køkkener, 2) Økologisk omstilling af de offentlige arealer, 3) Flere nye økologiske produkter, 4) En mere fokuseret og koordineret eksportindsats, 5) Målrettet støtte til økologiske bedrifter og 6) Forskning og udvikling i økologi. Dertil kommer en række mindre indsatsområder, herunder økologi som del af fødevareruddannelserne, mere økologisk skolefrugt og fremme af økologisk biogas og recirkulering af næringsstoffer.

Målrettet støtte til økologiske bedrifter er således en blandt flere indsatser i den danske økologipolitik, der skal understøtte en fortsat vækst i det økologiske areal bl.a. med henblik på at opnå en række fordele for miljø og biodiversitet.

Nærværende foranstaltning ”Økologisk arealtilskud” afspejler en højere grad af målrettet støtte til økologiske bedrifter. Målræningen bygger i høj grad på resultaterne af den omfattende Rammevilkårsanalyse for økologi, som er udarbejdet for Miljø- og Fødevarerministeriet af Fødevarerøkonomisk Institut (IFRO) og ICROFS (Internationalt Center for Forskning i Økologisk Jordbrug og Fødevarer-systemer) i maj 2012. Rapporten er udarbejdet med henblik på at bidrage til det økonomiske vidensgrundlag omkring de økonomiske og administrative rammevilkår for den danske økologiske sektor, og mulige effekter af alternative modeller for differentiering af støtten til økologisk jordbrug. Arbejdet med rapporten er blevet fulgt af en Inspirations- og Sparringsgruppe med deltagere fra Landbrug & Fødevarer, Økologisk landsforening, Dansk Industri, Danmarks Naturfredningsforening og Miljø- og Fødevarerministeriets institutioner.

Rammevilkårsanalysen peger bl.a. på, at omlægningen til økologi inden for sektorer som fjerkræ, frugt/bær og svin går trægt. For frugt og bær gælder særligt det forhold, at de økologiske producenter står over for en række dyrkningsmæssige udfordringer og risici. Desuden peger rammevilkårsanalysen på, at økologiske planteavlere med særlig begrænset adgang til husdyrgødning har ekstra høje omkostninger ved at være økologer.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes støtte til arealer, der er under omlægning til økologisk drift, samt til arealer, der er omlagt til økologisk drift.

Der ydes som udgangspunkt støtte i en tilsagnsperiode på fem år. For nye tilsagn ydes der fra og med 2021 støtte i en tilsagnsperiode på tre år.

Støtten skal bidrage til fortsat økologisk drift af de ca. 180.000 ha økologiske arealer, der allerede er omlagt til økologi i Danmark. Støtten, inklusiv omlægningstillæg, skal desuden bidrage til omlægning af yderligere arealer, i det Danmark har en ambition om at fremme økologiomlægningen, så det økologiske areal og ikke mindst produktionen i Danmark kan vokse. Et tillæg til arealer med frugt/bær skal både medvirke til fastholdelse og vækst i arealet med økologisk frugt/bær. Et tillæg til bedrifter med begrænset adgang til kvælstof skal både medvirke til at fastholde og øge det økologiske areal, der grundet begrænset adgang til økologisk gødning tilføres en væsentligt lavere N end ellers tilladt.

8.2.7.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Støtten ydes som arealbaserede betalinger og på årsbasis pr. ha. Tilsagn og udbetaling af tilskud kan søges årligt.

8.2.7.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Økologiforordningen (Rådets forordning nr. 834/2007/EF).

8.2.7.3.1.4. Støttemodtagere

Støttemodtagerne er aktive landbrugere og ejere eller forpagtere af jord. Ordningen kan kun ansøges af autoriserede økologiske landbrugere og landbrugere, der har ansøgt om autorisation til økologisk jordbrug.

8.2.7.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteniveauet er fastsat på baggrund af beregnede indkomsttab og meromkostninger som følge af omlægning til eller opretholdelse af økologisk drift. Støtteniveauet er fastsat ved sammenligning af omkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift sammenlignet med konventionel drift.

Støtten er differentieret i form af en basissats og tillægssatser med følgende støtteberettigede omkostninger:

- En basissats til alle arealer: De støtteberettigede omkostninger er meromkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift.
- Et omlægningstillæg: De støtteberettigede omkostninger er ekstra omkostninger og indkomsttab forbundet med omlægning fra konventionel til økologisk drift. Tillægget ydes kun til arealer under omlægning på nye økologiske bedrifter.
- Et frugt/bær-tillæg: De støtteberettigede omkostninger er ekstra omkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift af frugt/bær-arealer. Frugt/bær-arealer indgår ikke i grundlaget for beregning af basissatsen, og basissatsen afspejler således heller ikke meromkostningerne ved økologisk frugt/bær-avl sammenlignet med øvrig økologisk dyrkning. Der er tale om et årligt tillæg pr. ha med frugt/bær.
- Et tillæg til bedrifter med begrænset adgang til kvælstof: De støtteberettigede omkostninger er ekstra omkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift med ekstra lav kvælstoftilførsel sammenlignet med basissatsens kvælstofloft (se afsnittet Støttebetingelser). De ekstra omkostninger og indkomsttab ved den ekstra lave N-tilførsel er ikke kompenseret via basissatsen. Der er tale om et årligt tillæg pr. ha for hvert år bedriften drives med den ekstra lave N-tilførsel. Tillægget kan kun ydes til bedrifter, der er tilmeldt det danske Register for Gødningsregnskab.

Støttesatserne er beregnet ud fra gennemsnit. Referenceniveauet for beregning af den indtjening, der gives afkald på, og de ekstraomkostninger, som tilsagnene medfører, er de relevante normer og krav nævnt i artikel 29, stk. 2 og stk. 4 i forordning 1305/2013.

Beregningsgrundlaget er udarbejdet af Fødevarøkonomisk Institut (IFRO). Som beskrevet i afsnittet om Modregning i kapitel 8.1. foretages der supplerende beregninger med henblik på evt. reduktion af tilskudssatsen med henblik på undgåelse af dobbeltkompensation i forhold til den supplerende betaling for grønne krav ydet i medfør af artikel 29 i forordning 1307/2013.

8.2.7.3.1.6. Støttebetingelser

↵

Grundlæggende krav:

- At bedriften er autoriseret til økologisk drift (eller har ansøgt herom) ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- At ansøger er aktiv landbruger (som omhandlet i artikel 9 i forordning 1307/2013, som den finder anvendelse i Danmark) At ansøger driver arealet som ejer eller forpagter ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- Det samlede areal, for hvilket der søges tilsagn til, som minimum udgør 0,3 ha.
- Arealet, for hvilket der søges tilsagn til, er et landbrugsareal, jf. artikel 2 i forordning 1305/13.

Forpligtelser:

Der gives et årligt basistilskud til landbrugsarealer der opfylder følgende støttebetingelser:

- At ansøger er autoriseret til økologisk produktion eller har ansøgt herom, jf. gældende økologiregler.
- At arealet kun tilføres plantebeskyttelsesmidler, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.
- At arealet kun tilføres gødning, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler. Desuden gælder følgende forpligtelser for årlig udbetaling af de differentierede tillægssatser:
- Et areal er berettiget til omlægningstillæg i de år, hvor arealet ved tilsagnsårets begyndelse er under omlægning til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler, hvis der er tale om en ny økologisk bedrift.
- Et areal er berettiget til tillæg til frugt/bær i de år, hvor arealet er dyrket med økologisk frugt/bær.
- Et areal er berettiget til tillæg som bedrift med begrænset adgang til kvælstofgødning, hvis bedriften er tilmeldt Register for Gødningsregnskab og dyrkes med en ekstra lav kvælstoftilførsel. Den ekstra lave kvælstoftilførsel skal omfatte hele bedriften i hele tilsagnsperioden.

Loftet for den ekstra lave kvælstoftilførsel fastsættes fra og med gødningsplanåret 2020/2021, der løber 1. august 2020 til 31. juli 2021, til 65 kg udnyttet N/ha. Loftet har virkning for både nye og eksisterende tilsagn fra og med gødningsplanåret 2020/2021. Loftet kan fremadrettet justeres i bekendtgørelse om økologisk arealtilskud, såfremt nye ændringer i kvælstofreguleringen giver grundlag herfor. Loftet for den ekstra lave kvælstoftilførsel benævnes herefter *ekstra lavt kvælstofloft*.

Andre forpligtelser

Der gælder desuden følgende betingelser for udbetaling af tilskud (basissats og de differentierede tillægssatser), selvom tilskuddet ikke kompenserer her for:

- Der skal for bedrifter tilmeldt Register for Gødningsregnskab årligt udarbejdes og indsendes gødningsregnskab efter reglerne i lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække og regler fastsat i medfør heraf. Bedrifter, der er tilmeldt Register for Gødningsregnskab må i gennemsnit maksimalt tilføre kvælstof i en nærmere fastsat mængde.

Loftet for den maksimale kvælstoftilførsel fastsættes fra og med gødningsplanåret 2020/2021, der løber 1. august 2020 til 31. juli 2021, til 107 kg udnyttet N/ha. Loftet har virkning for både nye og eksisterende tilsagn fra og med gødningsplanåret 2020/2021. Loftet kan fremadrettet justeres i bekendtgørelse om økologisk arealtilskud, såfremt nye ændringer i kvælstofreguleringen giver grundlag herfor. Loftet for den maksimale kvælstoftilførsel benævnes herefter *kvælstofloftet*.

Der kan fastsættes yderligere betingelser end de oven for nævnte med henblik på at sikre foranstaltningens effekt, kontrollerbarhed, m.m. Ligeledes kan de nævnte yderligere betingelser blive tilpasset eller ophævet.

8.2.7.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Såfremt den afsatte bevilling mod forventning ikke er tilstrækkelig til at dække alle ansøgninger, vil mulighederne for yderligere finansiering blive afsøgt. Hvis det viser sig umuligt at tilvejebringe tilstrækkelig bevilling, vil ansøgerne blive prioriteret efter klare, objektive kriterier. Prioriteringskriterierne vil blive fastlagt i forbindelse med den nationale udmøntning af foranstaltningen, herunder i bekendtgørelsen for støtteforanstaltningen.

8.2.7.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Støttesatser fremgår af vedhæftede tabel. I nogle af satserne indgår også et kompositionselement for administrative omkostninger. For omlægningstillægget er kompositionselementet fastsat til 150 kr/ha (12,5 %) på grundlag af beregninger fra Københavns Universitet, IFRO. For basistilskuddet indgår transaktionsomkostninger i det omfang, de er afspejlet i bedriftenes regnskaber. De udgør mindre end 150 kr/ha. Der er ikke indregnet transaktionsomkostninger i tillæg til reduktion af N og tillæg til produktion af frugt og bær.

Vedr. beregning af kompensationsniveauet:

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO) på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der attesterer at støttesatserne er fastsat som foreskrevet af art. 62, stk.2, i forordning 1305/2013/EU. Forskningsinstitutionen fungerer uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der er ansvarlig for beregningerne. Institutionen udgør den fornødne ekspertise til at yde assistance ved denne opgave.

Støttesatser for økologisk arealtilskud

Økologisk arealtilskud med differentierede satser	EUR pr. ha. pr. år Euro (DKK ved en vekselkurs på 7,5)	Bemærkninger
Basissats til alle arealer	116 (870 kr./ha)	
Tillæg til: a) Arealer under omlægning b) Frugt/bær-arealer c) Arealer på bedrifter med begrænset gødning (ekstra lavt kvælstofloft)	a) 160 (1.200 kr./ha) b) 533 (4.000 kr./ha) c) 67 (500 kr./ha)	Tillæg a, b og c kan enten hver for sig eller i kombination ydes som tillæg til basissatsen

8.2 M11 Støttesatser for økologisk arealtilskud

8.2.7.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.7.3.1.9.1. *Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne*

8.2.7.3.1.9.2. *Afbødende foranstaltninger*

8.2.7.3.1.9.3. *Samlet vurdering af foranstaltningen*

8.2.7.3.1.10. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Identifikation og definition af de relevante referenceelementer. Det skal omfatte de relevante obligatoriske standarder, som er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii)

og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, de relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav i henhold til national ret

Beskrivelse af den metode og de landbrugstekniske antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 29, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger, indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse og transaktionsomkostningernes størrelse ved denne metode skal der i givet fald tages hensyn til støtte, der ydes i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, herunder betaling for klima- og miljøvenlige landbrugsmetoder for at udelukke dobbeltfinansiering hvor det er relevant den metode, der anvendes til omregning til andre enheder i henhold til artikel 9 i denne forordning

8.2.7.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.7.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.7.4.2. Afbødende foranstaltninger

Kontrol af støttebetingelserne for økologisk arealtilskud foregår ved de fysiske kontrolbesøg i forbindelse med de arealer, hvortil der ydes støtte, samt ved administrativ kontrol.

Økologikontrollen - Kontrol af økologisk autorisation

Alle bedrifter, der er økologisk autoriserede får hvert år foretaget økologikontrol i henhold til økologireglerne. Økologikontrollen foretages af Landbrugsstyrelsen.

Oplysninger fra Økologikontrollen om status for økologisk autorisation af bedriften indgår i den administrative kontrol af økologisk arealtilskud.

Yderligere oplysninger fra Økologikontrollen indgår i den administrative kontrol af det økologiske arealtilskud i det omfang, der er tale om overtrædelser af økologireglernes bestemmelser, der fører til en ændring af et areals økologiske status.

Register for Gødningsregnskab – basis for kontrol af reduceret kvælstofforbrug

Kriterier for, hvornår en virksomhed har henholdsvis pligt til og mulighed for frivilligt at være tilmeldt Register for Gødningsregnskab fastsættes i lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om

næringsstoffreducerende tiltag.

Fra og med planperioden 2020/2021 gælder der følgende kriterier for tilmelding til Register for Gødningsregnskab:

Pligt til at være tilmeldt

En virksomhed har pligt til at være tilmeldt registeret, hvis virksomheden drives med planteavl, husdyravl, skovbrug eller kombinationer heraf og samtidig opfylder mindst én af følgende betingelser (jf. § 5, stk. 2 i loven):

- Virksomhedens samlede husdyrbesætning producerer gødning, eller virksomheden modtager husdyrgødning, forarbejdet husdyrgødning, afgasset biomasse eller anden organisk gødning, der har et samlet kvælstofindhold, der overstiger 1.000 kg kvælstof pr. år.
- Virksomhedens samlede husdyrbesætning producerer gødning, eller virksomheden modtager husdyrgødning, forarbejdet husdyrgødning, afgasset biomasse eller anden organisk gødning, der har et samlet kvælstofindhold, der overstiger 100 kg kvælstof pr. hektar areal med afgrøder, som er omfattet af en kvælstofnorm en fosfornorm.
- Virksomheden disponerer over et areal med afgrøder på 10 ha eller derover, som er omfattet af en kvælstofnorm på mere end 0 kg kvælstof eller en fosfornorm på mere end 0 kg fosfor.

Frivillig tilmelding

En virksomhed kan være frivilligt tilmeldt, hvis virksomheden har et aktivt CVR-nr. og drives med planteavl, husdyravl, skovbrug eller kombinationer heraf og opfylder mindst én af følgende betingelser (Jf. § 6 i loven):

- Virksomheden disponerer over et areal med afgrøder på 5 ha eller derover, der er omfattet af en kvælstofnorm på mere end 0 kg kvælstof eller en fosfornorm på mere end 0 kg fosfor.
- Virksomheden dyrker på sit areal afgrøder, som samlet er omfattet af en kvælstofnorm på mindst 90 kg kvælstof pr. ha pr. år.

Bedrifter der ikke er tilmeldt Register for Gødningsregnskab, er små bedrifter med en lille omsætning og et begrænset forbrug af gødning og er derfor ikke omfattet af forpligtelsen om kvælstofloft anført under afsnittet ”Andre forpligtelser”. Disse bedrifter har desuden ikke mulighed for at modtage tillægget under nærværende foranstaltning til bedrifter med begrænset adgang til kvælstof.

Bedrifter, der er tilmeldt Register for Gødningsregnskab, har pligt til at indsende et gødningsregnskab senest d. 31. marts efter planårets ophør. Planåret løber fra d. 1. august til d. 31. juli året efter.

Gødningsregnskabet skal indberettes elektronisk. I gødningsregnskabet oplyses der bl.a. om produceret husdyrgødning på bedriften, leverancer af gødning (handelsgødning, husdyrgødning og anden organisk gødning) til og fra bedriften, lagerstatus for gødning, samt hvor meget gødning der samlet er anvendt på bedriften i planåret. Samtidig stilles der krav om, at alle leverandører af handelsgødning og anden organisk gødning oplyser styrelsen elektronisk om, hvor meget gødning, de har leveret til alle bedrifter, der er tilmeldt registret. Hertil kommer, at alle bedrifter tilmeldt Register for Gødningsregnskab, der leverer husdyrgødning til en andre bedrifter i Register for Gødningsregnskab, har pligt til at oplyse om, hvem de har leveret til og hvor meget, idet mængden ellers automatisk bliver registreret bedriftens eget gødningsforbrug.

Når alle gødningsregnskaberne er indberettet i slutningen af marts, er det derfor muligt administrativt at krydstjekke om en bedrift har oplyst korrekt om modtaget gødning ved at sammenligne oplysningerne i bedriftens gødningsregnskab med de indberettede oplysninger fra de bedrifter, der har leveret gødning til bedriften.

Reduceret kvælstoftilførsel

Betingelsen om overholdelse af kvælstofloftet på arealer omfattet af denne foranstaltning kontrolleres ud fra den indsendte gødningskvoteberegning og/eller det indsendte gødningsregnskab. Det kontrolleres, at bedriften ikke har anvendt mere end kvælstofloftet ved at sammenholde bedriftens kvælstofforbrug med bedriftens samlede harmoni-areal og kontrollere, at gennemsnittet for hele bedriftens kvælstofforbrug ikke udgør mere end kvælstofloftet. Betingelsen gælder kun for bedrifter der er tilmeldt Register for Gødningsregnskab.

Ekstra lavt kvælstofloft.

Betingelsen om yderligere reduceret gødningsanvendelse svarende til det ekstra lave kvælstofloft på arealer omfattet af tillæg til bedrifter med begrænset adgang til kvælstof kontrolleres ud fra den indsendte gødningskvoteberegning og/eller det indsendte gødningsregnskab. Det kontrolleres, at bedriften ikke har anvendt mere end det ekstra lave kvælstofloft ved at sammenholde bedriftens kvælstofforbrug med bedriftens samlede harmoni-areal og kontrollere, at gennemsnittet for hele bedriftens kvælstofforbrug ikke udgør mere end det ekstra lave kvælstofloft. Tillægget kan kun ydes til bedrifter, der er medlem af Register for Gødningsregnskaber.

Tillægssats til Frugt og bær

Under foranstaltningen ydes der en ekstra tillægssats til arealer med frugttræer og bærbuske. Det kontrolleres, at de ansøgte arealer dyrkes med frugt og bær i et omfang, der opfylder kravene til jordbrugsmæssig dyrkning.

8.2.7.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.7.5. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Identifikation og definition af de relevante referenceelementer. Det skal omfatte de relevante obligatoriske standarder, som er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013, de relevante minimumskrav til brug af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav i henhold til national ret

Der er ikke bestemmelser i lovgivningen, der generelt stiller krav om økologisk drift, som er det grundlæggende element, der kompenseres via foranstaltningen. Foranstaltningen kompenserer således for frivillig overholdelse af kravene til økologisk drift, som reguleret i forordning 834/2007 om økologisk jordbrugsproduktion og national lov nr. 463 af 17. juni 2008 med senere ændringer, jf. lovbekendtgørelse nr. 416 af 3. maj 2011 om økologisk jordbrugsproduktion mv.

Baseline

Støtte til økologisk landbrug ydes kun til forpligtelser, der er mere vidtgående end de relevante obligatoriske forpligtelser, som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand, som beskrevet i forordning 1306/2013/EU, art. 91-95 og bilag 2, de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning EU 1307/2013, relevante minimumskrav til brug af gødningstoffer og plantebeskyttelsesmidler samt andre relevante obligatoriske krav indført under national ret. Alle disse krav skal identificeres i programmet, jf. artikel 29, stk. 2 i forordning (EU) 1305/2013.

Baseline i form af krydsoverensstemmelse og GLM:

Støtte ydes kun for forpligtelser, der overstiger de relevante obligatoriske forpligtelser som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand. For KO og GLM er den gældende bekendtgørelse: Bekendtgørelse nr. 157 af 7. februar 2017 om krydsoverensstemmelse.

Følgende KO-krav er relevante for Økologisk arealtilskud herunder tillæggene og er derfor baseline:

Relevante dele af KO-krav vedrørende gødning:

For N-tillæg (tillæg til bedrifter med begrænset adgang til kvælstofgødning) er relevante dele af KO-krav 1.22 Grænser for tildeling af husdyrgødning (harmonireglerne) baseline. De relevante dele af krav 1.22 fremgår af vedhæftede tabel.

Bemærkning ang. Harmoniregler

Der må på en landbrugsbedrift som hovedregel maksimalt udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,4 dyreenheder (1,7 dyreenheder ved kvæg, får eller geder) pr. ha pr. planperiode (1. august – 31. juli), jf. ovenstående. Kommissionen har tilladt en undtagelsesbestemmelse for Danmark i forbindelse med nitratdirektivet (2012/659/EU). Undtagelsesbestemmelsen tillader under visse nærmere betingelser, at der kan udbringes en husdyrgødningsmængde på marker på kvægbedrifter svarende til 2,3 dyreenheder pr. ha pr. planperiode. Undtagelsen fra nitratdirektivet indgår ikke i baseline for nærværende foranstaltning, jf. ovenstående relevante dele af krav 1.22.

Undtagelsen fra nitratdirektivet indgår heller ikke i støttesatsen: Basis-støttesatsen er beregnet ud fra forskellen i driftsresultat (efter ejer aflønning) mellem sammenlignelige bedrifter med hhv. økologisk og konventionel drift. Fødevarerøkonomisk Institut (IFRO) har foretaget beregninger, der sikrer at støttesatserne ikke indeholder compensation forbundet med den danske undtagelsesbestemmelse. Desuden er det ikke muligt for økologer, og dermed ansøgere til nærværende foranstaltning, at anvende undtagelsesmuligheden.

Relevante dele af KO-krav vedrørende anvendelse af pesticider:

KO-krav vedrørende pesticider (relevante dele af krav 2.18 om anvendelse af plantebeskyttelsesmidler)

fremgår af vedhæftede figur.

Baseline i form af Grønne Krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

Som beskrevet i afsnittet om Modregning i kapitel 8.1. udgør de grønne krav baseline for ordningen, og der er foretaget supplerende beregninger med henblik på evt. reduktion af tilskuddet med henblik på undgåelse af dobbeltkompensation i forhold til den supplerende betaling for grønne krav ydet i medfør af artikel 43 i forordning nr. 1307/2013.

Da økologiske bedrifter pr. definition er ”grønne”, skal de ikke overholde de grønne krav. Med det politiske kompromis indgået i sommeren 2013 om basisakten, er der imidlertid indsat bestemmelser i landdistriktsforordningen om, at alle arealordninger, inkl. økologiordningerne, skal ”screenes” for eventuel dobbeltkompensation ved samtidig grønningsbetaling. Der må ikke ydes støtte for landbrugspraksisser under søjle II som også udløser grønningsbetaling under søjle I.

På baggrund heraf foretages reduktion af tilskuddet, hvor det er relevant i forhold til kravet om afgrødediversificering og kravet om etablering af miljøfokusområder (EFA) på baggrund af beregninger fra den uafhængige forskningsinstitution, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), under Københavns Universitet. Ovenstående generelle modregning vedrører basissatsen og økologernes fordel af ikke at være omfattet af de grønne krav. Selvom økologer som udgangspunkt er ”green by definition”, skal de dog opfylde de grønne krav på evt. ikke-økologiske arealer. De kan da vælge at opfylde de grønne krav på hele bedriften, fx hvis de har mange EFA-arealer på den økologiske del. For EFA-arealer som brak, (frivillige) randzoner og GLM-elementer ydes der i forvejen ikke økologisk arealtilskud. I de konkrete tilfælde, hvor en økolog anvender et økologisk areal til at opfylde EFA-kravet, vil der blive foretaget en konkret støttereduktion efter behov.

Baseline i form af relevante krav i national lovgivning:

Ingen.

Relevante dele af krav 2.18 Anvendelse af plantebeskyttelsesmidler

Delkrav	Kravtekst	Hjemmel
1	Der må kun anvendes godkendte plantebeskyttelsesmidler(1)	Forordning 1107/2009, art. 55, første og anden sætning. LBK 878/201, § 33, stk. 1

(1) Bilag 6 til bekæmpelsesmiddelbekendtgørelse nr. 702 af 24. juni 2011 indeholder en liste, der løbende opdateres, over plantebeskyttelsesmidler, der har fået fastsat sidste frist (med dato) for anvendelse/besiddelse. Midler med udenlandske etiketter er ikke godkendte i Danmark

Relevante dele af krav 1.22 Grænser for tildeling af husdyrgødning og afgasset vegetabilsk biomasse (harmonireglerne)

Delkrav	Kravtekst	Hjemmel
1	<p>På en landbrugsbedrift må der samlet højest udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,4 dyreenheder pr. ha pr. planperiode (1. august-31. juli).</p> <p>På en landbrugsbedrift med kvæg, får eller geder må husdyrgødningsmængden fra disse dyr på egen bedrift dog udbringes i en mængde svarende til 1,7 dyreenheder pr. ha pr. planperiode.</p>	<p>Bekendtgørelse nr. 1318 af 26. november 2015 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v.</p> <p>§ 31, stk. 1.</p>
3	<p>På landbrugsbedrifter, hvor delkrav 1 er gældende, må husdyrgødning højst udbringes i en mængde svarende til 170 kg N pr. ha pr. planperiode.</p>	<p>§ 31, stk. 4.</p>

8.2 M11 Relevante dele af KO-krav 1.22 vedrørende husdyrgødning

Beskrivelse af den metode og de landbrugstekniske antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 29, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger, indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse og transaktionsomkostningernes størrelse ved denne metode skal der i givet fald tages hensyn til støtte, der ydes i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, herunder betaling for klima- og miljøvenlige landbrugsmetoder for at udelukke dobbeltfinansiering hvor det er relevant den metode, der anvendes til omregning til andre enheder i henhold til artikel 9 i denne forordning

Støtteniveauet er for de arealbaserede foranstaltninger er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, IFRO på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Stort set alle data tager udgangspunkt i de realiserede tal for 2011-2013 angivet i publikationerne i Farm online. <https://farmtalonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx> I budgetkalkulen angives således både den realistiske tildeling af N og den realiserede indtjening (og priser) for dyrker deres landbrug effektivt. I nogle tilfælde - bl.a. arealfordeling ved - er der taget udgangspunkt i indkomststatistikken fra Danmarks Statistik. Den statistik omfatter en repræsentativ statistik over landbrugsproduktionen og landbrugsindkomsten. Det nyeste år er her 2012. Denne statistik er også udgangspunktet for DØP modellen, der er en optimeringsmodel, der nærmere beskriver indkomsttabet og valg af afgrøder ved reduceret eller ingen pesticidtildelelse. Til beregning af dækningsbidrag ved alternative produktionsscenerier anvendes dækningsbidrag II, der er opgjort som Bruttoudbytte – variable omkostninger – kapacitetsomkostninger til arbejde og maskiner baseret på maskinstationstakster.

De variable omkostninger omfatter udsæd, gødning og sprøjtemidler/planteværnsmidler. Bruttoudbytte

minus de variable omkostninger udgør dækningsbidrag I. Kapacitetsomkostningerne omfatter maskinstationstakster for de enkelte opgaver. I disse omkostninger indgår både materialer og arbejds løn. Det må antages, at de anførte maskinomkostninger svarer til de omkostninger landmænd har ved deres egen maskiner, men nogle vil have større / mindre omkostninger end de angivne. Denne tilgang sikre et ensartet grundlag for beregningerne. Der indgår ikke direkte en timeløn pr. time, men det indgår i den samlede omkostning for den pågældende opgave. Det antages at anvendte timeløn afspejler at det er fagligt kvalificerede medarbejdere der udfører opgaven. De anvendte maskinstationssatser må betegnes som den gennemsnitlige takst, selvom der kan forekommer variation mellem regioner.

Indkomsten er angivet for to jordtyper nemlig sand (uden vanding) og ler, da der er forskelle på udbyttene. Landscenteret har udarbejdet disse kalkuler baseret på input fra konsulenter i en lang årrække. Det vurderes, at udbyttene for sand med vanding ligger på niveau med lerjord, men omkostningerne er højere end ved almindelig sandjord, dels grundet det højere udbytte, dels fordi der er omkostninger til vanding.

Der er i beregningerne taget højde for grundbetalingsordningen og den obligatoriske overholdelse af bestemmelserne om krydsoverensstemmelse i henhold til forordning 1306/2013 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik. Enkeltbetalingen indgår således ikke i det opgjorte dækningsbidrag II. En liste over beregningsforudsætningerne ses af tabellen nedenfor.

I tabellen over forenelighed mellem arealtilskud nedenfor ses en oversigt over mulige støttekombinationer for arealforanstaltningerne.

Arealtilsagn og støttekombinationer er designet således, at der ikke sker kompensationsoverlap.

Beregningsforudsætninger for støtte vedr. arealbaserede ordninger

Omkostningsfaktorer: Inddragne omkostningselementer	Variable omkostninger (inkl. arbejdskraft)
Deres kvalitetsspecifikationer og værdi/enhed	Kvalificeret arbejdskraft
I hvilken grad vurderes de?	Alle medtaget
Faktorer til differentiering af disse tal	Differentiering i jordtype (ler- eller sandjord)
Referenceperiode	Tre år, 2011-2013
Kilde til tallene	Officielle skøn udarbejdet af Dansk Landbrugsrådgivning ud fra statistisk materiale
Indkomstfaktorer: Inddragne indkomstelementer	Udbytte fra afgrøder og halm
Deres kvalitetsspecifikationer og værdi/enhed	Pris justeret til krævet kvalitet
I hvilken grad vurderes de?	Til fulde
Faktorer til differentiering af disse tal	Ager, svinehold eller malkekvægbrug, sand- og lerjord, ingen brug af pesticider, stort og lille areal, høje og lave maskinstationstakster, lavere udbytte
Referenceperiode	Tre år, 2011-2013
Kilde til tallene	Diverse officielle skøn udarbejdet af Dansk Landbrugsrådgivning ud fra realiserede priser og omkostninger og indkomststatistik fra Danmarks Statistik

Beregningsforudsætninger for støtte

Forenelighed mellem arealtilskud på landbrugsjord

Tilsagnstype	M 11 Økologisk arealtilskud	M10b Pleje af græs- og naturarealer	M 10a Fastholdelse af vådområder m.v.	M 10a Ændret afvanding	Grundbetaling CAP SI
M11 Økologisk arealtilskud, 5 år					
M10b Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	0				
M10a Fastholdelse af vådområder m.v., 20 år	0	1			
M10a Ændret afvanding, 5 år	0	1	0		
Grundbetaling CAP SI	1	1	1	1	

0 = Ikke forenelige

1 = forenelige foranstaltninger, dvs. begge arealtilskud udbetales

Tabel over forenelighed mellem arealtilskud

8.2.7.6. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan ikke kombineres på arealniveau med nærværende programs foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug, ydet under art. 28. Det vil være muligt at kombinere støtte under denne foranstaltning på arealniveau med den direkte støtte (inklusive betaling for de grønne krav) under Søjle 1, herunder tillæg til Ø-støtte.

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013).

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte (til samme areal) på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og udbetalingsanmodning for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere, om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

Støtteordningen vil blive udbudt af Landbrugsstyrelsen. Kontrolbesøg i forbindelse med støttetilsagn og den administrative kontrol foretages af de relevante enheder i Landbrugsstyrelsen.

Vedr. beregning af kompensationsniveauet:

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), tidligere Fødevarerøkonomisk institut på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der ligger til grund for fastsættelsen af støttesatserne som foreskrevet af art. 62, stk.2, i forordning 1305/2013/EU. IFRO er en Forskningsinstitution, der fungerer uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der er ansvarlig for fastsættelse af støttesatser. IFRO har den fornødne ekspertise til at yde assistance med denne opgave.

Ved fastsættelse af støttesatserne er der taget udgangspunkt i den samlede forskel ved at dyrke økologisk i forhold til at dyrke konventionelt.

Andre vigtige bemærkninger

Arealer kan ikke både modtage økologisk arealtilskud under denne foranstaltning og arealstøtte under foranstaltningen Miljøbetingsbetalt tilskud under det forrige landdistriktsprogram. Tilsagn om økologisk arealtilskud kan omdannes til tilsagn om pleje af græs- og naturarealer.

8.2.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

8.2.8.1. Retsgrundlag

Artikel 30 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.8.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

De primære forventede miljøpåvirkninger ved foranstaltningen er reduktion af kvælstofudledning fra landbruget til vandmiljøet. Dette vil bidrage til, at Danmark kan opfylde sine forpligtelser i henhold til vandrammedirektivet om at sikre forbedring af vandmiljøtilstanden for grundvand og overfladevand i de geografiske områder, der er omfattet af vandområdeplaner.

Yderligere sekundære positive påvirkninger forventes på reduktion af landbrugets fosforudledning samt reduktion af drivhusgasser og ammoniak.

Foranstaltningen bidrager således til at fremme målsætningerne for prioritetsområdet 4. Genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbruget og skovbruget, herunder særligt i relation til fokusområdet 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider. Endvidere bidrager den til at fremme målsætningerne under prioritet 5: Fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust lavemissionsøkonomi i landbrugs- og fødevarerektoren samt skovbrugssektoren. Dette i relation til fokusområde 5D: Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4B Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider.
- Fokusområde 5D Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget.

8.2.8.3. *Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype*

8.2.8.3.1. M12c Målrettet kvælstofregulering (artikel 30)

Underforanstaltning:

- 12.3 — kompensationsbetaling for landbrugsområder, der er omfattet af vandområdeplaner

8.2.8.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Arealbaseret betaling til reduktion af kvælstofudledning til vandmiljøet fra landbruget.

Rationale for indsatsen

I politisk aftale om Fødevarer- og landbrugspakken fra december 2015 er implementeringen af den danske indsats i vandområdeplanernes 2. planperiode fastsat. Denne er opgjort til en reduktion af kvælstofudledning til kystvand på ca. 7.000 ton frem mod 2021. Heraf skal 3.500 ton håndteres ved kollektive virkemidler, mens 3.500 ton skal håndteres ved en ny målrettet kvælstofregulering, der indføres fra 2019. Den målrettede kvælstofregulering indgår på denne baggrund som et indsatsområde i de danske vandområdeplaner for indsatsperioden 2015-2021.

Den målrettede kvælstofregulering er nærmere fastsat i politisk aftale om Målrettet regulering fra januar 2018. Den målrettede kvælstofregulering bygger oven på den hidtidige danske kvælstofregulering med generelle reduktionskrav til erhvervet. Den nye regulering indebærer, at indsatskravene differentieres geografisk i forhold til miljøtilstand og dyrkningsforhold i de enkelte geografiske områder. Et andet væsentligt element er at landbrugerne får øget fleksibilitet i forhold til hvordan indsatskravene skal opfyldes. Der kan her ske anvendelse af nærmere fastsatte kvælstofreducerende virkemidler med en dokumenteret effekt på kvælstofudvaskningen.

Den målrettede regulering indebærer obligatoriske krav for landmændene i de områder, der har et indsatskrav. Det søges forud for udmelding af obligatorisk krav til de enkelte landmænd at sikre en byrdefordeling af indsatsen gennem en fordelingsrunde i de enkelte geografiske områder. Det giver landmænd, der kan levere en større indsats end gennemsnittet, mulighed for at påtage sig en indsats ud over det obligatoriske krav og dermed bidrage til at reducere kravet for andre landmænd i området. Det er frivilligt for landmændene, om de vil indgå i byrdefordelingsrunden.

Der er fastsat nærmere kriterier for, hvilke bedrifter og arealer der indgår i den målrettede regulering. Det skal bemærkes, at kriterierne for at kunne være omfattet af et obligatorisk krav i hovedsagen er identiske med kriterierne for at kunne indgå i byrdefordelingsrunden. Det vil sige, at hvis bedrifter eller arealer kan blive omfattet af et obligatorisk krav, kan de indgå i byrdefordelingsrunden. Omvendt kan bedrifter eller arealer ikke indgå i byrdefordelingsrunden, hvis de ikke kan blive omfattet af obligatoriske krav.

Hensigten med den målrettede regulering er i en situation med et stigende kvælstofreduktionskrav at sikre en så omkostningseffektiv implementering som muligt af de danske forpligtelser i Vandrammedirektivet. Dette både for erhvervet som helhed og for den enkelte landbrugsbedrift, som er omfattet af reduktionskrav. Således vil målretningen sikre, at der ikke vil være omkostninger til opfyldelse af reduktionskrav i områder, hvor der ikke er et behov ift. vandplanimplementeringen. Endvidere vil landbrugere i områder med reduktionskrav kunne anvende de kvælstofreducerende virkemidler, der er mest omkostningseffektive på den enkelte bedrift.

Rammen for indsatsen er således regulering på oplandsniveau fordelt med et potentielt krav til den enkelte landmand. Byrdefordelingsrunden har til hensigt at sikre en mere omkostningseffektiv løsning på potentielle krav gennem en frivillig omfordeling på tværs af bedrifter.

Af hensyn til den videre udmøntning af støtteordningen på nationalt niveau, har det været nødvendigt at fremsende ændringsforslag vedr. kompensationsordning for den målrettede kvælstofregulering allerede i begyndelsen af 2019. Allokering af midler til den målrettede kvælstofregulering i landdistriktsprogrammet vil blive foretaget senere i 2019, hvor der fremsendes yderligere forslag til ændring af

landdistriktsprogrammet.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes 1-årig støtte til arealer, hvorpå der udlægges kvælstofreducerende virkemidler mhp. at opfylde indsatsbehovet for den målrettede regulering. Støtten skal sikre at landbrugerne kompenseres for indsats, der bidrager til Danmarks implementering af Vandrammedirektivet.

Den målrettede reguleringsmodel indeholder følgende overordnede elementer:

- Indsatsbehovet i forhold til kvælstofreduktion differentieres geografisk på kystvandoplandniveau (90 områder), og er målrettet i forhold til lokal miljøtilstand og lokale dyrkningsforhold. Alle kystvandoplande er omfattet af en vandområdeplan. Indsatsbehovet for de 90 kystvandsoplande og retentionen for hvert af de 3.000 ID15-områder, hvis gennemsnitlige kvælstofretention vil indgå som grundlag for prioriteringen inden for hvert af de 90 kystvandoplande, kommunikeres til erhvervet for at facilitere byrdefordelingsrunden (jf. nedenfor).
- Kvælstofreduktionsbehovet i tons N er omregnet til et antal ha efterafgrøder i hvert af de omfattede kystvandoplande. Denne beregning sker ud fra gennemsnitsbetragtninger.
- For at løfte indsatsen gennemføres der en byrdefordelingsrunde om udlæg af efterafgrøder. Efterafgrøderne kompenseres med støtte efter landdistriktsprogrammets artikel 30. Der er afsat en ramme svarende til efterafgrødebehovet i hvert af kystvandoplandene.
- Ansøgning om tilsagn sker i forbindelse med den fælles årlige ansøgningsrunde for arealordninger (i perioden februar til april). I det omfang, der i de respektive kystvandoplande er ansøgt for mere end den afsatte ramme prioriteres ansøgningerne i forhold til omkostningseffektivitet, jf. nedenstående afsnit vedr. principper for udvælgelseskriterier.
- Ansøgning om udbetaling af tilsagnet vil ske i fællesskemaet, der også anvendes til ansøgning om tilsagn om tilskud, og hvor placering af efterafgrøder og alternativer vil fremgå.
- I det omfang byrdefordelingsrunden ikke er tilstrækkelig til at sikre opfyldelse af indsatsbehovet realiseres det udestående indsatsbehov ved et ukompenseret obligatorisk efterafgrødekrav i de pågældende områder. Indsats ansøgt i byrdefordelingsrunden vil nedskrive kravet for den enkelte landmand. Ved obligatorisk krav vil landmanden også have et fleksibelt virkemiddelvalg.
- Bedrifter med et efterafgrødegrundareal på under 10 hektar, bedrifter med økologisk autorisation eller ansøgning herom og arealer med tilsagn om uforenelige LDP-ordninger er udelukket fra kompensation (jf. nedenfor).

Landmændene har ved ansøgningen fleksibilitet til i stedet for efterafgrøder at indmelde et eller flere alternative kvælstofvirkemidler. Der kan her ske anvendelse af de samme slags virkemidler og med samme omregningsfaktorer, som anvendes i det danske pligtige efterafgrødesystem, hvor bedrifter i henhold til den gældende gødskningslovgivning skal udlægge efterafgrøder på 10 eller 14 pct. af efterafgrødegrundarealet eller alternativer. Alternativer og omregningsfaktorer er i dag reguleret i bekendtgørelse om næringsstofreducerende tiltag og dyrkningsrelaterede tiltag i jordbruget. Omregningsfaktorerne er fastsat mhp. at sikre samme effekt ved alternativerne som ved efterafgrøderne.

I byrdefordelingsrunden er alternativerne kompenseret med udgangspunkt i satsen for en ha efterafgrøder.

Det skal bemærkes, at nogle virkemidler, godt kan anvendes som alternativer til efterafgrøder og dermed til opfyldelse af indsats, men ikke kan kompenseres. Det drejer sig på nuværende tidspunkt om reduktion af gødningskvote. Alle alternativerne kan også anvendes ved et obligatorisk krav, men er her ikke kompenseret.

Der forventes at kunne ske anvendelse af nedenstående virkemidler, der vil være fastsat i bekendtgørelsen om næringsstofreducerende tiltag og dyrkningsrelaterede tiltag i jordbruget. Listen med virkemidler kan blive justeret fra år til år som følge af ny viden, administrative hensyn mv.:

- Efterafgrøder
- Mellemafgrøder
- Tidlig såning
- Energiafgrøder (Lavskov)
- Brak
- Randzoner (Brak langs vandløb og søer)
- Reduktion af gødningskvote – ikke kompenseret

Foranstaltningen for målrettet kvælstofregulering gennemføres uden at dette berører gennemførelsen af nitrathandlingsprogrammet i Danmark med henblik på at opfylde Nitratdirektivets bestemmelser.

Hvis der i nogle geografiske områder i 2020 skal foretages indsats, som vedrører Danmarks forpligtelser i forhold til nitratdirektivet, vil disse arealer ikke indgå i den målrettede regulering i 2020. Der vil derfor ikke kunne søges LDP-støtte til disse arealer igennem denne ordning. De pågældende områder udpeges på grundlag af et geografisk kort over ID15-områderne.

8.2.8.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Støtten ydes som arealbaserede betalinger og på årsbasis pr. ha med henblik på at kompensere landbrugere for ekstraomkostninger og indkomstab som følge af indsatser ifm. gennemførelsen af vandrammedirektivet.

8.2.8.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Vandrammedirektivet (Direktiv 2000/60/EF).

8.2.8.3.1.4. Støttemodtagere

Støttemodtagerne er landbrugere, der driver det ansøgte areal som ejer eller forpagter. Der kan kun søges støtte til arealer, hvor der er udlagt kvælstofreducerende virkemidler. Ordningen kan ikke ansøges af bedrifter, der pr. 1. februar i ansøgningsåret er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion eller har ansøgt herom.

Årsagen til at økologiske arealer ikke er støtteberettigede, er at de qua støttebetingelserne for økologiske

arealtilskud allerede har en lavere kvælstofudledning end forudsat i den målrettede regulering. De opnår således allerede tilskud for indsatsen under en anden LDP-ordning og der vil ikke være nogen mereeffekt ved at underlægge dem reduktionskravene i den målrettede regulering. Denne afgrænsning gælder også konventionelle arealer på bedrifter, der har tilsagn på økologisk arealtilskud, da disse arealer er underlagt samme gødningsrestriktioner som de økologiske arealer.

De økologiske bedrifter vil således heller ikke kunne underlægges et obligatorisk krav under ordningen.

Ordningen vil endvidere ikke kunne søges til arealer, hvor der er givet tilsagn til andre arealordninger under det danske landdistriktsprogram. Det drejer sig i praksis om ordningerne pleje af græs- og naturarealer, økologiske arealtilskud, fastholdelse af vådområder, fastholdelse af naturlige vandstandsforhold, fastholdelse af lavbundsområder og ændret afvanding. Disse arealer er udelukket, da de i den målrettede regulering ikke vil kunne bidrage med en ekstra kvælstofeffekt ud over det, der allerede er forudsat kompenseret i de pågældende ordninger.

8.2.8.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteberettigede udgifter er indkomstab/meromkostninger som følge af udlægning af kvælstofreducerende virkemidler mhp. opfyldelse af indsatsbehov i den målrettede regulering.

Støttesatsen er fastsat ud fra beregninger heraf. Der er fastsat en enhedssats for virkemidlerne ud fra et vægtet gennemsnit af omkostningen/indkomsttabet ved de virkemidler, der kan anvendes og som ud fra hensyn om omkostningseffektivitet må forventes anvendt til opfyldelse af indsatsbehovet. For en uddybning henvises til afsnittet om støttebeløb og støttesatser.

Referenceniveauet for beregning af den indtjening, der gives afkald på, og de ekstraomkostninger, som tilsagnene medfører, er de relevante normer og krav nævnt i artikel 30, stk. 1 og 4, i forordning 1305/2013.

Beregningsgrundlaget er udarbejdet af Fødevarøkonomisk Institut (IFRO).

8.2.8.3.1.6. Støttebetingelser

De væsentligste grundlæggende krav for at kunne ansøge:

- At ansøger driver arealet som ejer eller forpagter.
- At bedriften der ansøger har minimum 10 ha efterafgrødegrundareal og er medlem af register for gødningsregnskab efter den på tidspunktet gældende lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om næringsstofreducerende tiltag og regler fastsat i medfør heraf. Udelukkelsen af bedrifter under 10 ha afspejler, at bedrifter under 10 ha ikke kan blive omfattet af obligatoriske krav. Bedrifterne under 10 ha udgør ca. 3 pct. af det samlede areal. Kvælstofudledningen fra disse bedrifter styres ved en gødningsafgift i stedet for regulering.
- Arealet, for hvilket der søges tilskud til, er et landbrugsareal, jf. artikel 2 i forordning 1305/13.
- Bedriften, der søger tilskud, ikke pr. 1. februar i ansøgningsåret er autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion eller omfattet af en ansøgning herom. Samme dato anvendes, når økologiske bedrifter udelukkes fra at kunne få et obligatorisk krav under ordningen.
- At der på arealet ikke foreligger tilsagn på uforenelige tilskudsordninger jf. ovenstående afsnit vedr.

støttemodtagere.

- At arealet ligger i et af de af Landbrugsstyrelsen udpegede kystvandoplande, hvor der skal udlægges kvælstofreducerende virkemidler mhp. at opfylde indsatsbehov i vandområdeplanerne
- At arealet ikke er beliggende i eventuelle ID15-områder, hvor der i 2020 skal foretages indsats med henblik på opfyldelse af Danmarks forpligtelser i henhold til Nitratdirektivet.
- At arealet ikke er registreret som landskabelementer i form af fortidsminder samt små søer og vandhuller omfattet af god landbrugs- og miljømæssig stand eller at arealer ikke ligger inden for 2 meter bræmmer efter bekendtgørelse af lov om vandløb (LBK nr. 127 af 26/1 2017)
- At arealet ikke anvendes til opfyldelse af praksisser, der omhandles i artikel 46 i forordning nr. 1307/2013. (MFO-krav).
- At arealet ikke anvendes til opfyldelse af krav om efterafgrøder i medfør af den på tidspunktet gældende lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om næringsstofreducerende tiltag.

Forpligtelser der skal overholdes i forpligtelsesperioden:

Der gives tilskud for landbrugsarealer der opfylder følgende støttebetingelser:

- At de anvendte kvælstofreducerende virkemidler opfylder de bestemmelser for udlæg mv., som er fastsat i bekendtgørelse om næringsstofreducerende tiltag og dyrkningsrelaterede tiltag i jordbruget. Og endvidere er udlagt i de geografiske ID15-områder, som er angivet i forbindelse med ansøgningen.

Andre forpligtelser

Der kan fastsættes andre forpligtelser (forpligtelser, der ikke kompenseres). Formålet med disse forpligtelser kan være at sikre foranstaltningens kontrollerbarhed eller lignende.

8.2.8.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Tilskud til ansøgerne fordeles inden for de afsatte økonomiske rammer indtil den nødvendige kvælstofreduktion for kystvandoplandet er opnået.

I de enkelte områder vil indsatsen, der søges om i byrdefordelingsrunden blive prioriteret efter højest omkostningseffektivitet. Omkostningseffektiviteten vil blive opgjort ud fra arealernes kvælstofretention på baggrund af det offentligt udmeldte retentionskort på ID15-niveau. Der er således tale om prioritering på baggrund af nogle naturgivne forudsætninger om, hvor meget kvælstof der naturligt fjernes ved transport fra mark til kyst. Jo lavere retention, desto bedre effekt af virkemidlerne og dermed højere omkostningseffektivitet.

Der kan herudover blive fastsat supplerende prioriteringskriterier.

De nærmere prioriteringskriterier vil blive fastlagt i forbindelse med den nationale udmøntning af foranstaltningen, herunder i bekendtgørelse for støtteforanstaltningen.

8.2.8.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

På grundlag af beregninger fra Københavns Universitet, IFRO er satsen for en ha efterafgrøder i den Målrettede regulering fastsat til 500 kr. Der anvendes en enhedssats på tværs af alle geografiske områder. Denne metodik er valgt på baggrund af gode erfaringer med én støttesats i de minimisordningen for de målrettede efterafgrøder i 2017-18.

Samme sats anvendes, hvis ansøgerne anvender kompenserede alternative virkemidler. Det beregnes således hvor mange ha efterafgrøder et givent virkemiddel svarer til, hvorefter det gives en sats på 500 kr. pr. beregnet ha efterafgrøder.

Vedr. beregningsmetoden henvises til (IFRO udredning, 2018):

[https://ifro.ku.dk/english/research/environment/publink/publist/?pure=en%2Fpublications%2Fberegning-af-stoettesats-til-maalrettet-regulering-2021\(80c9eafb-b52a-4841-be96-b44cbcd4a09d\).html](https://ifro.ku.dk/english/research/environment/publink/publist/?pure=en%2Fpublications%2Fberegning-af-stoettesats-til-maalrettet-regulering-2021(80c9eafb-b52a-4841-be96-b44cbcd4a09d).html)

Vedr. beregning af kompensationsniveauet:

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO) på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der attesterer at støttesatserne er fastsat som foreskrevet af art. 62, stk. 2, i forordning 1305/2013/EU. Forskningsinstitutionen fungerer uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der er ansvarlig for beregningerne. Institutionen udgør den fornødne ekspertise til at yde assistance ved denne opgave.

8.2.8.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.8.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.8.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Kontrollen af støttebetingelserne for målrettet regulering integreres i den arealkontrol som Landbrugsstyrelsens anvender ift. arealer, der modtager EU-tilskud. Dvs. Grundbetaling, grøn støtte og arealtilskudsordninger under landdistriktsprogrammet. På Arealkontrollen sker endvidere kontrol af krav i national regulering ift. efterafgrøder (Det pligtige efterafgrødesystem og husdyrefterafgrøder).

Ved kontrollen skal der foretages kontrol af, at de ansøgte virkemidler er udlagt inden for de angivne ID15-områder og at de opfylder kravene til udlæg mv., som er fastsat i bekendtgørelse om næringsstofreducerende tiltag og dyrkningsrelaterede tiltag i jordbruget.

Arealkontrollen sker indtil 2018 som fysiske besøg på bedrifter, der er udtaget til kontrol kombineret med telekontrol. Som hovedregel sker der kontrol på 5 pct. af bedrifter, der har ansøgt tilskud – med variation på forskellige ordninger.

Med ændringer af EU's gennemførelsesforordning nr. 809/2014 af 22. maj 2018 er det muligt at erstatte fysisk kontrol af støttebetingelser på arealordning med monitorering. Danmark har påbegyndt

implementeringen heraf med forventet fuld indfasning i 2021.

Kontrollen af målrettet regulering vil derfor følge denne kontrolmodel, som pt. er under udarbejdelse. Herunder vil der i målrettet regulering ske anvendelse af de samme principper som i den øvrige arealkontrol ift. vurdering af opfyldelse af støttebetingelser, gruppering af kontrolsager og kontrol af indsatser som ikke kan monitoreres, eller hvor der er tvivl om opfyldelsen af støttebetingelser. Det vil i den videre implementeringsproces blive afklaret i hvilket omfang indsatserne i den målrettede regulering kan monitoreres og i hvilket omfang, der fortsat skal ske fysisk 5 pct. kontrol.

8.2.8.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.8.3.1.10. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Identifikation og definition af referenceelementerne. For Natura 2000-betalingerne bør dette omfatte den gode landbrugs- og miljømæssig stand, som er omhandlet i artikel 94 og bilag II i forordning (EU) nr. 1306/2013, og de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, jf. artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning (EU) nr. 1307/2013. For betalinger i henhold til rammedirektivet om vand skal det omfatte obligatoriske standarder, der er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i forordning (EU) nr. 1306/2013, og de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning (EU) nr. 1307/2013

Ordningen vedrører tilskud til opfyldelse af lovkrav med henblik på Danmarks implementering af vandrammedirektivet. Lovkravet er fastsat i lov nr. 338 af 2/04/2019 om jordbrugets anvendelse af gødning og om næringsstofreducerende tiltag. De støttede indsatser indgår endvidere i indsatsprogrammerne for vandområdeplanerne og er mere vidtgående end de foranstaltninger, der kræves for at gennemføre andre EU-retsfor skrifter for beskyttelse af vand.

Ordningen vedrører således ikke implementering af andre lovkrav, herunder ikke lovkrav, der vedrører Danmarks implementering af nitratdirektivet. De indsatser, som kompenseres under ordningen, vedrører således alene implementering af Vandrammedirektivet – og ikke implementering af Nitratdirektivet. Forskellen mellem Nitrat- og Vandrammedirektivet har således forud for beskrivelsen af denne tilskudsordning været drøftet med Kommissionen, og der menes at være enighed om, at tidsperspektivet udgør en væsentlig forskel, hvormed et land kan betragtes som at opfylde betingelserne i Nitratdirektivet, så længe ingen vandmasser har stigende koncentrationer af kvælstof.

Kravet til indsats er endvidere mere vidtgående end det beskyttelsesniveau, som var fastsat i EU-retten på det tidspunkt, hvor Vandrammedirektivet blev vedtaget, jf. artikel 4, stk. 9, i nævnte direktiv.

I det nedenstående er baseline for støtte beskrevet i forhold til bestemmelser i den horisontale forordning (1306/2013), KO- og GLM-krav, økologiregler, MFO-krav under den direkte støtte samt national kvælstofregulering.

Ordningen vil endvidere ikke kunne søges til arealer, hvor der er givet tilsagn til en række andre arealstøtteordninger under det danske landdistriktsprogram. For en uddybning heraf henvises til afsnit

8.2.8.3.1.4. Støttemodtagere.

1. Baseline ift. bestemmelser i forordning 1306/2013

Støtte under den målrettede regulering kan ikke samtidigt anvendes til at opfylde andre forpligtelser, herunder krav om efterafgrøder som følge af anden lovgivning. Støtte kan således alene ydes til forpligtelser, der er mere vidtgående end de relevante obligatoriske forpligtelser, som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand, som beskrevet i forordning 1306/2013/EU, kapitel I i afsnit VI, og de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning EU 1307/2013.

2. Baseline i form af krydsoverensstemmelse og GLM:

Støtte ydes kun for forpligtelser, der overstiger de relevante obligatoriske forpligtelser som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand. For KO og GLM er den gældende bekendtgørelse: Bekendtgørelse nr. 1108 af 11. november 2019 om krydsoverensstemmelse.

Nedenstående KO-krav er relevante for målrettet regulering og derfor baseline. Hvorved der ikke kan søges støtte til disse arealer:

- Arealer, der er registreret som landskabselementer i form af fortidsminder samt små søer og vandhuller omfattet af god landbrugs- og miljømæssig stand.

3. Baseline i form af økologiregler og støtte betingelser under økologisk arealtilskud

Bedrifter, der søger tilskud, kan ikke pr. 1. februar i ansøgningsåret være autoriseret til økologisk jordbrugsproduktion eller omfattet af ansøgning herom. Dette kontrolleres ved indsendelse af ansøgning om tilsagn.

De regler der opstilles for økologisk autorisation samt i støttebetingelserne for at opnå økologisk arealstøtte – herunder også bedrifter med både økologiske og konventionelle arealer - medfører en kvælstofreduktionseffekt, som er sammenfaldende med den effekt, der skal opnås under den målrettede reguleringsordning. Således ligger den opgjorte gennemsnitlige kvælstofudvaskning for økologisk dyrkede arealer under det niveau, som der skal opnås i den målrettede kvælstofregulering

For at undgå at disse bedrifter får støtte for en effekt, der leveres i forvejen, kan der derfor ikke søges tilskud til disse arealer under den målrettede reguleringsordning.

4. Baseline i forhold til anvendelse af kvælstofreducerende virkemidler under andre tilskuds- og reguleringsordninger

Efterafgrøder i målrettet regulering og de kvælstofreducerende virkemidler, der kan anvendes som alternativer hertil, kan i Danmark ikke anvendes til opfyldelse af forpligtelser under flere tilskudsordninger og reguleringsordninger. Det drejer sig om MFO-krav under den direkte landbrugsstøtte og national kvælstofregulering mhp. implementering af Nitratdirektivet (det såkaldte pligtige efterafgrødesystem og husdyreftergrøder). Arealer med efterafgrøder og alternativer, der anvendes under den målrettede efterafgrødeordning – enten i byrdefordelingsrunden eller ved obligatorisk krav – kan således ikke samtidig anvendes til opfyldelse af krav om miljøfokusområder (MFO) eller forpligtelser mhp. implementering af nitratdirektivet. Dette er uddybet i de to afsnit nedenfor.

4.a Baseline i form af Grønne Krav under den direkte støtte:

En række af de virkemidler, der kan anvendes til opfyldelse af de grønne krav (MFO) er identiske med virkemidler, der kan anvendes til opfyldelse af det obligatoriske krav under målrettet regulering.

Ved ansøgning som tilskud til virkemidler under den målrettede regulering – eller udlæg af virkemidler som følge af obligatorisk krav i den målrettede regulering – kan der ud fra hensyn om effekt og forbud mod dobbeltfinansiering – ikke ske anvendelse af de virkemidler, der er indmeldt til opfyldelse af de grønne krav (MFO). Det drejer sig om følgende virkemidler, der princippet kan anvendes til opfyldelse af begge krav:

- Efterafgrøder
- Randzoner langs søer og vandløb
- Braklagte arealer
- Lavskov

4.b Baseline i form af relevante krav i national lovgivning:

§§ 38 og 39 i lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om næringsstoffreducerende tiltag er grundlag for fastsættelse af reglerne for det danske pligtige efterafgrødesystem og for husdyrefterafgrøder. Disse regler medvirker bl.a. til den danske implementering af nitratdirektivet og indebærer krav til jordbrugere om udlæg af efterafgrøder på 10 eller 14 pct. af efterafgrødegrundarealet eller alternativer hertil.

Husdyrefterafgrøder skal udlægges af jordbrugere inden for særlige områder, der udbringer en vis mængde organisk gødning. Husdyrefterafgrødekravet vil i planperioden 2019-20 udgøre 27.500 ha.

Husdyrefterafgrødekravet øges gradvist frem til 2021, hvor vandrammedirektivets 3. planperiode påbegyndes.

Som det fremgår under afsnittet om typen af operationer, er det de samme virkemidler, der kan finde anvendelse under den målrettede regulering. Med henblik på ikke at støtte baselineindsatser vil der således ikke under den målrettede reguleringsordning kunne søges støtte til arealer/indsatser, der anvendes til opfyldelse af det pligtige efterafgrødekrav eller krav for husdyrproducenter.

Identifikation af begrænsningerne/ulemperne på hvis basis, der kan ydes betalinger og indikation af obligatoriske driftsmetoder

Den målrettede regulering bidrager til Danmarks implementering af vandrammedirektivet og skal på landsplan bidrage med en reduktion af kvælstofudledningen til kystvand med 3500 ton frem mod 2021.

Indsatsen er differentieret på 90 kystvandoplande. Indsatsbehovet i disse er fastsat i vandområdeplanerne for vandrammedirektivets 2. planperiode.

I den målrettede regulering omregnes kvælstofreduktionsbehovet til et areal efterafgrøder, der kan omregnes til et obligatorisk krav på bedriftsniveau. Det samlede obligatoriske krav for området søges fordelt i byrdefordelingsrunden. Bedrifterne har fleksibilitet i forhold til at erstatte et antal ha. efterafgrøder med andre kvælstofreducerende virkemidler med samme effekt.

Der gives støtte for de omkostninger, som erhvervet vil have til at anvende de kvælstofreducerende virkemidler mhp. at opfylde indsatskravene. Denne meromkostning er således opgjort i forhold til en situation, hvor der ikke skulle ske opfyldelse af indsatskrav. Virkemidlerne fremgår af afsnittet ”typen af operationer”.

For betalinger i forbindelse med rammedirektivet om vand: definition af store forandringer i brugen af jord og beskrivelse af forbindelserne med programmerne med vandområdeplanernes foranstaltninger, jf. artikel 13 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF ("vandrammedirektivet")

Reguleringskravet i den målrettede regulering er fastsat i de danske vandområdeplaner og indebærer krav om kvælstofreducerende indsats på bedrifterne. Enten i form af reduktion af kvælstoftildeling til markerne eller anvendelse af virkemidler, der reducerer kvælstofudledningen fra markerne. De kvælstofreducerende virkemidler, herunder kravene til udlæg af disse, er fastsat i bekendtgørelse om næringsstofreducerende tiltag og dyrkningsrelaterede tiltag i jordbruget.

Indsatterne vil medføre restriktioner på landbrugerens dyrkningspraksis og derfor medføre en meromkostning/indkomsttab for landbrugeren som overstiger 50 Euro pr. ha, jf. afsnit om støttebeløb og støttesatser.

For Natura 2000: områder, der er udpeget med henblik på gennemførelse af Rådets direktiv 92/43/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF og de forpligtelser for landbrugere, der følger af de tilsvarende nationale og/eller regionale forvaltningsbestemmelser

Ikke relevant.

Beskrivelsen af den metode og de landbrugstekniske antagelser, herunder beskrivelsen af de obligatoriske krav i artikel 30, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013 for så vidt angår direktiv 92/43/EØF og 2009/147/EF og artikel 30, stk. 4, i samme forordning for så vidt angår vandrammedirektivet benyttet som referencepunkt for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger og indkomsttab som følge af ulemperne i de berørte områder i forbindelse med gennemførelsen af direktiv 92/43/EØF, 2009/147/EF og vandrammedirektivet. hvor det er relevant, skal der ved denne metode tages hensyn til støtte for landbrugsmetoder, der er til gavn for klimaet og miljøet, som er ydet i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, for at udelukke dobbeltfinansiering

Støtteniveauet er for de arealbaserede foranstaltninger etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, IFRO på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser (IFRO, 2018). Til brug for IFRO's beregninger er endvidere anvendt data fra Aarhus Universitet vedr. effekter af og potentialer for kvælstofvirkemidler og data fra Miljøstyrelsen vedr. indsatsbehov i de geografiske områder og data vedr. kvælstofretention fra GEUS.

Til at beregne den forventede adfærd og de resulterende MR-omkostninger ved forskellige satser for kompensation til stedfaste MR-efterafgrøder har IFRO etableret en adfærdsmodel. I modellen simuleres bedriftenes adfærd på grundlag af indsatskrav for pligtige efterafgrøder, husdyr efterafgrøder, MFO- og

MR-efterafgrøder samt deres potentiale og omkostninger for opfyldelse af disse krav på en for bedriften omkostningseffektiv måde. Potentialer og disponering af potentialer er besluttet og gennemført på et fuldt detaljeret grundlag, opløst på bedriftsniveau med nuværende husdyrhold og gødningsanvendelse samt fuldt specificeret sædskifte, forfrugt, ID15-retention og jordtype på markniveau. Datagrundlaget er mark, gødningsregnskaber, JB-kort og ID15-retention. Potentialer er beregnet som i Thomsen og Ørum (2016), Ørum og Thomsen (2016), samt Ørum et al. (2017) med ejendomsstruktur som i 2016/2017. Gødningsforbrug, ubenyttet kvote, gødningstyper og husdyrhold mv. er bestemt på grundlag af gødningsregnskaber 2016/17.

Beregningerne er foretaget med udgangspunkt i det fuldt indfasede kvælstofreduktionsbehov i 2021. Vedr. beregningsmetoden henvises til (IFRO udredning, 2018):

[https://ifro.ku.dk/english/research/environment/publink/publist/?pure=en%2Fpublications%2Fberegning-af-stoettesats-til-maalrettet-regulering-2021\(80c9eafb-b52a-4841-be96-b44cbcd4a09d\).html](https://ifro.ku.dk/english/research/environment/publink/publist/?pure=en%2Fpublications%2Fberegning-af-stoettesats-til-maalrettet-regulering-2021(80c9eafb-b52a-4841-be96-b44cbcd4a09d).html)

Tilskudsordningen er designet således, at der ikke sker dobbeltfinansiering af indsatserne i den målrettede regulering. Hensynet til at udelukke dobbeltfinansiering på støtteordningen er imidlertid ikke håndteret gennem beregningen af støttesats, men ved at virkemidler, der anvendes som støttebetingelse under andre ordninger, ikke kan anvendes til opfyldelse af krav og støttebetingelse i den målrettede regulering.

hvis andre afgrænsede naturbeskyttelsesområder, som er underlagt miljøbetingede begrænsninger, udvælges til at få støtte inden for rammerne af denne foranstaltning, en specifikation af områderne og deres bidrag til gennemførelsen af artikel 10 i direktiv 92/43/EØF

Ikke relevant.

Angivelse af sammenhængen mellem foranstaltningens gennemførelse og den prioriterede handlingsramme (artikel 8, stk. 4, i direktiv 92/43/EØF)

Ikke relevant.

8.2.8.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.8.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.8.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.8.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.8.5. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Identifikation og definition af referenceelementerne. For Natura 2000-betalingerne bør dette omfatte den gode landbrugs- og miljømæssig stand, som er omhandlet i artikel 94 og bilag II i forordning (EU) nr. 1306/2013, og de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, jf. artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning (EU) nr. 1307/2013. For betalinger i henhold til rammedirektivet om vand skal det omfatte obligatoriske standarder, der er fastsat i henhold til afsnit VI, kapitel I, i forordning (EU) nr. 1306/2013, og de relevante kriterier og minimumsaktiviteter, der er fastsat i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c), nr. ii) og iii), i forordning (EU) nr. 1307/2013

Identifikation af begrænsningerne/ulemperne på hvis basis, der kan ydes betalinger og indikation af obligatoriske driftsmetoder

For betalinger i forbindelse med rammedirektivet om vand: definition af store forandringer i brugen af jord og beskrivelse af forbindelserne med programmerne med vandområdeplanernes foranstaltninger, jf. artikel 13 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF ("vandrammedirektivet")

For Natura 2000: områder, der er udpeget med henblik på gennemførelse af Rådets direktiv 92/43/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF og de forpligtelser for landbrugere, der følger af de tilsvarende nationale og/eller regionale forvaltningsbestemmelser

Beskrivelsen af den metode og de landbrugstekniske antagelser, herunder beskrivelsen af de obligatoriske krav i artikel 30, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013 for så vidt angår direktiv 92/43/EØF og 2009/147/EF og artikel 30, stk. 4, i samme forordning for så vidt angår vandrammedirektivet benyttet som referencepunkt for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger og indkomsttab som følge af ulemperne i de berørte områder i forbindelse med gennemførelsen af direktiv 92/43/EØF, 2009/147/EF og vandrammedirektivet. hvor det er relevant, skal der ved denne metode tages hensyn til støtte for landbrugsmetoder, der er til gavn for klimaet og miljøet, som er ydet i henhold til forordning (EU) nr. 1307/2013, for at udelukke dobbeltfinansiering

hvis andre afgrænsede naturbeskyttelsesområder, som er underlagt miljøbetingede begrænsninger, udvælges til at få støtte inden for rammerne af denne foranstaltning, en specifikation af områderne og deres bidrag til gennemførelsen af artikel 10 i direktiv 92/43/EØF

Angivelse af sammenhængen mellem foranstaltningens gennemførelse og den prioriterede handlingsramme (artikel 8, stk. 4, i direktiv 92/43/EØF)

8.2.8.6. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan ikke kombineres på arealniveau med nærværende programs foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug, ydet under art. 28 eller for økologisk landbrug ydet under artikel 29.

Det vil være muligt at kombinere støtte under denne foranstaltning på arealniveau med den direkte støtte under Søjle 1, herunder tillæg til Ø-støtte. Arealer vil dog ikke kunne anvendes til at opfylde en forpligtelse til at udlægge miljøfokusområder.

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013).

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte (til samme areal) på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet som indeholder alle relevante arealoplysninger og udbetalingsanmodninger for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere, om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

Der foretages ligeledes ved indsendelse af ansøgning om tilsagn og udbetaling kontrol af, at ansøger opfylder de grundlæggende krav for at søge, jf. ovenstående afsnit vedr. støttebetingelser.

Støtteordningen vil blive udbudt af Landbrugsstyrelsen. Kontrolbesøg i forbindelse med støtteansøgning og den administrative kontrol foretages af de relevante enheder i Landbrugsstyrelsen.

Vedr. beregning af kompensationsniveauet:

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), tidligere Fødevarerøkonomisk institut på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der ligger til grund for fastsættelsen af støttesatserne som foreskrevet af art. 62, stk.2, i forordning 1305/2013/EU. IFRO er en Forskningsinstitution, der fungerer uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der er ansvarlig for fastsættelse af støttesatser. IFRO har den fornødne ekspertise til at yde assistance med denne opgave.

Ved fastsættelse af støttesatsen er der taget udgangspunkt i omkostninger og indkomsttab for landbruget ved udlægning af virkemidler, der kan anvendes under denne foranstaltning.

8.2.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

8.2.9.1. Retsgrundlag

Artikel 48 og betragtning nr. 46 i forordning om direkte betalinger til landbrugere (forordning 1307/13).

Artikel 31, stk.1, og artikel 32, stk. 1(c) og 4, i landdistriktsforordningen (forordning 1305/13).

8.2.9.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Beskrivelse vedrørende M13a Ø-støtte

Formålet med foranstaltningen er at sikre fortsat landbrugsaktivitet på visse udpegede ugunstigt stillede områder i form af øer uden broforbindelse og dermed opretholde bæredygtigt landbrug på øerne. Ved at yde kompensation for de særlige ulemper ved jordbrugsdrift på øerne, medvirkes til at sikre fortsat arealforvaltning og bevare landskabet i de berørte områder.

I henhold til artikel 34 og betragtning nr. 30 i forordningen for direkte støtte (REG 1307/13) kan medlemsstaterne med henblik på at fremme bæredygtig udvikling af landbruget i områder med særlige begrænsninger benytte en del af den direkte betaling til at bevilge en årlig, områdeafhængig betaling i tillæg til grundbetalingen til alle, der driver landbrug i de pågældende områder. Betalingen kan ydes til landbrugere i de områder, som er udpeget til samme formål i henhold til artikel 31 og 32 i landdistriktsforordningen (REG 1305/13).

Der forventes ikke afgivet tilsagn eller udbetalt støtte under nærværende ordning. I år 2014 gennemførtes de sidste betalinger af arealstøtte under den tilsvarende Ø-støtte ordning under landdistriktsprogrammet for 2007-2013 (M212).

Arealudpegningen for ordningen vil imidlertid fra og med år 2015 danne grundlag for betaling af arealstøtte til landbrugsarealer på de pågældende øer som tillæg til grundbetalingen under forordning (EU) 1307/13.

Udpegningsgrundlag

Under landdistriktsprogrammet for 2007-2013 var 31 småøer omfattet af ordningen. Øerne blev udvalgt på baggrund af, at de ikke er brofaste, hvorfor landbruget stod overfor særlige ulemper for produktionen.

Fastholdelse af landbruget forventedes at medvirke til at fastholde miljø, landskabspleje og turisme på øerne. Landbruget på øerne står overfor de samme problemer i indeværende programperiode, og udpegningsgrundlaget udvides fra år 2015 med følgende 26 ikke brofaste øer; Bornholm, Fænø, Brandsø, St. Svelmø, Illum Ø, St. Egholm, Strynø Kalv, Slot Ø, Enehøje, Vejlø, Saltholm, Livø, Rågø, Vejrø, Langli, Æbelø, Tærø, Eskilsø, Dybsø, Vigelsø, Romsø, Fjandø, Mejlø, Bogø (i Korshavn), Kalvø og Hjælmshoved. Fra 2016 udvides ordningen med yderligere en ø, Halmø. Udvidelsen af udpegningen sker for at sikre konsistens, så alle øer med de pågældende problemer stilles lige. Støtten til fastholdelse af landbruget forventes fortsat at have positive effekter på miljø, landskabspleje og turisme.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber.

8.2.9.3. Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.9.3.1. M13a Områder med særlige begrænsninger for landbruget (hvilende ordning) (artikel 31)

Underforanstaltning:

- 13.3 — kompensationsbetaling for andre områder med specifikke begrænsninger

8.2.9.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Arealbaserede betalinger til landbrugere, der driver landbrug på landbrugsbedrifter i områder med særlige begrænsninger for landbruget.

Typer af aktion eller indsats

På en række danske småøer drives der landbrug under relativt ugunstige forhold. Jordbrugerne på øerne oplever en række ulemper i form af vanskeligheder ved at fastholde befolkningen, højere produktionsomkostninger, svagere konkurrenceevne og ringere muligheder for planlægning.

8.2.9.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Støtten ydes som arealbaserede betalinger på årsbasis pr. ha udnyttet landbrugsjord.

8.2.9.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

De støtteberettigede landbrugsbedrifter er underlagt krydsoverensstemmelseskravene i henhold til forordningen om direkte støtte (REG 1307/13), idet de modtager grundbetalingen efter denne forordning.

8.2.9.3.1.4. Støttemodtagere

Modtagerne af støtte er landbrugere, der driver landbrug på landbrugsbedrifter på de udpegede øer jf.

nedenfor.

8.2.9.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Støtten ydes på årsbasis pr. ha udnyttet landbrugsjord, som en udligningsgodtgørelse for ekstra udgifter, højere produktionsomkostninger og generelle ulemper i forbindelse med landbrugsdrift på de ugunstigt stillede småøer.

8.2.9.3.1.6. Støttebetingelser

Landbrugsbedrifter på følgende udpegede øer er støtteberettigede:

1. Agersø inkl. Engholm
2. Anholt
3. Askø inkl. Lilleø
4. Avernakø
5. Barsø
6. Birkholm
7. Bjørnø
8. Bågø
9. Drejø
10. Egholm, Aalborg
11. Endelave
12. Fanø
13. Fejø, inkl. Skalø
14. Femø
15. Fur
16. Halmø
17. Hjarnø
18. Hjortø
19. Lyø
20. Læsø
21. Mandø
22. Nekselø
23. Omø
24. Orø
25. Samsø
26. Sejerø
27. Skarø
28. Strynø
29. Tunø
30. Venø
31. Aarø
32. Ærø
33. Bornholm

34. Fænø
35. Brandsø
36. St. Svelmø
37. Illum Ø
38. St. Egholm
39. Strynø Kalv
40. Slot Ø
41. Enehøje
42. Vejlø
43. Saltholm
44. Livø
45. Rågø
46. Vejrø
47. Langli
48. Æbelø
49. Tærø
50. Eskilsø
51. Dybsø
52. Vigelsø
53. Romsø
54. Fjandø
55. Mejlø
56. Bogø (i Korshavn)
57. Kalvø
58. Hjælmshoved

8.2.9.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskræterier

Ikke relevant.

8.2.9.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

-

8.2.9.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.9.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.9.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.9.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.9.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

8.2.9.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af arealgrænsen pr. bedrift, på hvis basis medlemsstaten beregner gradvis nedsættelse af betalinger

[Udpegning af områder med naturbetingede og andre specifikke begrænsninger] Beskrivelse af niveauet af den lokale enhed, som anvendes til udpegning af områderne.

[Udpegning af områder med naturbetingede og andre specifikke begrænsninger] Beskrivelse af anvendelsen af den metode, herunder kriterierne omhandlet i artikel 32 i forordning (EU) nr. 1305/2013, for afgrænsningen af de tre områdekategorier omhandlet i artiklen, herunder en beskrivelse og resultater af finjusteringsprocessen for områder med naturbetingede og andre specifikke begrænsninger andet end bjergområder.

8.2.9.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.9.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

8.2.9.4.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvar for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

8.2.9.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.9.5. *Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant*

Ikke relevant.

8.2.9.6. *Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen*

Definition af arealgrænsen pr. bedrift, på hvis basis medlemsstaten beregner gradvis nedsættelse af betalinger

Ikke relevant.

[Udpegning af områder med naturbetingede og andre specifikke begrænsninger] Beskrivelse af niveauet af den lokale enhed, som anvendes til udpegning af områderne.

Ikke relevant.

[Udpegning af områder med naturbetingede og andre specifikke begrænsninger] Beskrivelse af anvendelsen af den metode, herunder kriterierne omhandlet i artikel 32 i forordning (EU) nr. 1305/2013, for afgrænsningen af de tre områdekategorier omhandlet i artiklen, herunder en beskrivelse og resultater af finjusteringsprocessen for områder med naturbetingede og andre specifikke begrænsninger andet end bjergområder.

Ikke relevant.

8.2.9.7. *Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen*

Intet.

8.2.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

8.2.10.1. Retsgrundlag

Artikel 34 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.10.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Skov defineres generelt som beskrevet i art. 2, stk. 1, litra r, i forordning nr. 1305/2013. Dog vil der for konkret kortlagte lysåbne og skovbevoksede habitatnaturtyper i skov blive anvendt alternativ definition. Denne undtagelse skyldes, at disse arealer er specifikt udpeget på baggrund af forarbejderne til habitatdirektivets annex 1 i form af Corine.

Alle tilskudsordninger udbydes offentligt med en specificeret vejledning. Af vejledningen vil der fremgå rationale for indsatsen, kriterier for støtteberettigelse, forudsætninger, satser, kriterier for prioritering samt ansøgningsfrist. På denne baggrund ansøges tilskudsordningen. De indkomne ansøgninger kontrolleres administrativt og der bliver gennemført en prioritering. De valgte ansøgninger meddeles tilsagn og der oplyses om tidsfrist for udnyttelse af tilsagnet.

Formålet med foranstaltningen er at understøtte skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etablering og drift af en mere robust, stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Hovedformålet med foranstaltningen er, at støtte investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, men:

- som understøtter målsætningen om og driften af et miljøvenligt skovbrug,
- forbedrer helhedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller
- øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug,
- Fører til skov der bedre vil kunne modstå presset fra de klimatiske ændringer, der antages at komme i fremtiden

Rationale for foranstaltningen

Bidraget til gennemførelse af EU's skovprogram og opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi, samt til opfyldelse af nationale målsætninger om at medvirke til at sikre udviklingen af skovbruget i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale.

Målsætninger for:

- de økonomiske hensyn; at støtte investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt
- de økologiske hensyn; at der skal ske en omstilling til en mere bæredygtig, lokalitetstilpasset skovdrift, og
- at skovens naturværdier skal bevares, bl.a. ved, at 10 pct. af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.

- de sociale hensyn: ved at forbedre værdien af skoven for offentligheden.

Det prioriteres at beskytte skovnaturtyper, der er opført på habitatdirektivets bilag 1, i Natura 2000-områderne. Der er gennemført en kortlægning af disse skovnaturtyper. Endvidere prioriteres det at beskytte øvrige naturmæssigt værdifulde skovarealer, herunder især dem, der er omfattet af skovlovens § 25.

Endelig kan ordningen bidrage til sikring af levesteder over hele landet for udvalgte dyrearter jf. habitatdirektivets art 12, samt i særlige tilfælde efter konkret vurdering skabe sammenhængende naturmæssigt værdifulde skovlandskaber..

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

8.2.10.3. Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.10.3.1. M15a Tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

Underforanstaltning:

- 15.1 — betaling for forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug

8.2.10.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til Sikring af skovnatur, store gamle træer, slåning af arealer, indkomst kompensation efter etablering af naturlige vandstandsforhold, skovgræsning og stævningssskov, jf. habitatdirektivets artikel 12, miljø- og klimavenlig skovdrift både i og udenfor Natura 2000-områder.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes tilskud til følgende elementer:

- Skovnaturtype-bevarende drift, som er målrettet Natura 2000-skovnaturtyper.
- Stævningssskov.
- Skovgræsning.

Der kan søges tilskud til investeringer til forberedelse af græsning i tilskudsordningen Rådsforordningen 1305/2013 art. 25” investeringer, der forbedrer skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi”.

- Bevaring af op til 20 hjemmehørende træer pr. ha til naturlig død og henfald.
- Indkomstkompensation ved etablering af naturlige vandstandsforhold.

Den fysiske indsats i skoven ved at etablere den ændrede vandstand er omfattet af tilskud under Rådsforordningen 1305/2013 art 25. ”investeringer, der forbedrer skovenes tilpasningsevne og

miljømæssige værdi”.

- Pleje af små lysåbne naturarealer i skove ved slåning. Disse arealer vil være arealer, der ikke er berettiget til grundbetaling samt arealer, som ikke er kortlagte lysåbne naturtyper i skov.

Kombinationsmuligheder:

- Alle elementer kan stå alene
- Skov naturbevarende drift, stævningskov og skovgræsning kan kombineres med bevaring af op til 20 hjemmehørende træer og/eller med indkomstkompensation for ændret vandstand
- Bevaring af op til 20 træer kan kombineres med indkomstkompensation for ændret vandstand

I øvrigt henvises til skema for forenelighed i afsnittet ”(Relevante) støttebeløb og støttesatser”.

Varighed af aftaler: Det bemærkes, at der i en række tilfælde anvendes støtteperioder på 20 år eller varige aftaler. Dette vurderes at være nødvendigt for at sikre en tilstrækkelig beskyttelse af de naturmæssigt værdifulde skovarealer. Der henvises til tabellerne om forenelighed og støttesatser.

8.2.10.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tilskuddet er arealstøtte.

Støtte til bevaring af gamle træer kan udbetales i henhold til forordning 1305/2013 art. 34 stk. 3 som **engangskompensation**. Indsatsen betyder en permanent afståelse af kommerciel udnyttelse af de enkelte træer (bevaring af træer). Forpligtelserne tinglyses på ejendommen. Indsatsen er af stor betydning for bevaring af levesteder for en række arter, der er afhængig af dødt ved.

8.2.10.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Dansk retsgrundlag:

- Naturbeskyttelseslovens § 3
- Danmarks National skovprogram 2002 <http://mst.dk/erhverv/skovbrug/lovgivning/nationalt-skovprogram/nationalt-skovprogram-2002>
- LBK nr. 776 af 19/06/2017 Bekendtgørelse af lov om Landdistriktsfonden
- Bekendtgørelse om tilskud til skov med biodiversitetsformål Bæredygtig skovdrift
- Vejledning om tilskud til skov med biodiversitetsformål - 2018

8.2.10.3.1.4. Støttemodtagere

Støtten ydes til offentlige eller private skovbrugere og andre privatretslige og offentlige organer og sammenslutninger heraf.

8.2.10.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Tilskuddet dækker kun forpligtigelser der er mere vidtgående end de relevante obligatoriske krav, der er fastsat af den nationale retsakt samt transaktionsomkostninger.

Arealtilskuddet omfatter de nævnte tilskudsberettigede aktiviteter med de i vejledningen opstillede kriterier.

Transaktionsomkostningerne dækker opfølgende besøg i området, administration knyttet til de årlige betalingsprocedurer samt sikring af adækvate ledelsesmæssige handlinger for arealet i tilsagnsperioden.

8.2.10.3.1.6. Støttebetingelser

De væsentligste kriterier for støtteberettigelse (Eligibility criteria):

For at sikre at der kun ydes tilskud til arealer med høj naturværdi, eller med potentiale for at opnå høj naturværdi, ydes der kun tilskud til de målsatte aktionstyper, enten på baggrund af registrering/kortlægning eller som følge af konkret vurdering. Den konkrete vurdering vil primært bygge på, om de ansøgte aktiviteter potentielt kan udvikle sig til en værdifuld habitat som følge af de ansøgte aktiviteter.

- Både fredskovspligtige og ikke fredskovspligtige arealer kan modtage støtte, men for arealer udenfor Natura 2000 kortlagte naturtyper uden fredskovspligt gælder, at de skal være på mindst 0,5 hektar og mere end 40 meter brede.
- Støtte til at understøtte bilag 4 arter er først og fremmest til hasselmus og flagermus ydes kun i kommuner, hvor hasselmusens forekomst er kendt. De aktuelle kommuner fremgår af vejledningen.
- For Natura 2000-områder ydes der støtte til skovnaturtypebevarende drift af følgende skovnaturtyper:

2180 Skovklit

9110 Bøg på mor

9120 Bøg på mor med kristtorn

9130 Bøg på muld

9150 Bøg på kalk

9160 Ege-blandskov

9170 Vinteregeskov

9190 Stilkege-krat

91D0 Skovbevokset tørvemose

91E0 Elle- og askeskov

Forpligtelser (Commitments):

- Der kan stilles krav til projektet mht. kvantitative målsætninger, pleje af arealerne, minimumskrav mm. Kravene kan bestå af:
  - o Skovnaturbevarende drift (basissikring til Natura 2000-områder med skov): Vedvarende skovdække, fremme af de karakteristiske træarter for skovtypen, anvendelse af en naturvenlig foryngelse, ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse, reduceret jordbearbejdning, ingen øget afvanding, bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder.
  - o Stævningsskov: En aftale om stævning, indebærer, at der skal foretages én stævning af arealet i aftaleperioden. Der kan stilles vilkår om, at stævningen skal gennemføres på et bestemt tidspunkt, at arealet skal opdeles i flere parceller, der stævnes på forskellig tid, eller at der ikke bruges tungt maskinel.
  - o Skovgræsning: En aftale om skovgræsning indebærer, at der hvert år skal være en afgræsning af arealet. Afgræsningen skal ske med husdyr efter fastsat norm og evt. udbindingsperiode.
  - o Bevaring af op til 20 hjemmehørende træer pr. ha til naturlig død og henfald: Træerne skal have en diameter på mindst 25 cm (tilskuddet tildeles til diameterklasser) og være eller have været en del af kronetaget i bevoksningen. Træerne skal være synligt afmærkede i hele forpligtelsesperioden.
  - o Indkomstkompensation ved etablering af naturlige vandstandsforhold: Skal primært anvendes til sikring af skovnaturtyperne 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91D0 Elle- og askeskov, men kan også anvendes til andre miljømæssigt værdifulde arealer.
  - o Pleje af små lysåbne naturarealer i skove ved slåning: Der angives tidspunkt på året for aktiviteten samt evt. behov for fjernelse af afslået materiale.

I vejledningen præciseres hvilke krav der er gældende for de enkelte typer operationer. Specifikke krav til det enkelte projekt vil fremgå af kontrakten (tilsagnet).

- Ved tillæg for en grøn driftsplan eller tilsvarende for skoven, skal projektet være i overensstemmelse med principperne i denne.

Andre forpligtelser (other obligations):

- I tilsagnet bliver der givet frist til at etablere projektet.
- Varige aftaler tinglyses på ejendommen, dette er gældende for
  - o Gamle træer: Træer, der skal blive på arealet til død og henfald, skal i ansøgningen anføres med koordinater i UTM/EUREF89.

8.2.10.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Ansøgninger indsendes i 1 eller 2 årlige ansøgningsrunder.

Støtteberettigelseskriterierne sikrer, at kun projekter af høj kvalitet i forhold til formålet kan komme i

betragtning.

De støtteberettigede projekter opstilles i prioriteret rækkefølge ud fra en række vægtede kvalitative kriterier som fremgår af vejledningen inden ansøgningsrunden. Direktivforpligtigelser er højst prioriteret. Herefter prioriteres fx efter andelen af kortlagte aktiviteter kontra ikke-kortlagte, om projektet har permanente forpligtelser, om der er planlagt for aktiviteten i en driftsplan, projektets størrelse, om der er fredskovspligt m.m. Projekterne prioriteres efter antal point, således at der tildeles tilsagn til de projekter, der har størst kvalitet. I vejledningen angives ligeledes inden hver ansøgningsrunde, hvor mange point der minimalt skal opnås for at modtage støtte.

Projekter under et minimum støttebeløb angivet i vejledningen prioriteres ikke.

Landbrugsstyrelsen vil efter indstilling fra Skovrådet kunne beslutte, at ansøgningsprocessen forsøgsvis tilrettelægges som en licitationsmodel, hvor ansøgerne indsender tilbud på miljømæssig drift i konkurrence med hinanden. Hvis dette sker, vil Landbrugsstyrelsen drage omsorg for, at de indgåede kontrakter i økonomisk størrelse holdes inden for de angivne satser og at krav til kontrollerbarhed og miljømæssige forhold bliver lige så store som i almindelige tilsagn.

8.2.10.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Støtten ydes som fikserede satser, der er fastsat på et niveau som kompenserer svarende til 100 pct. af grundlaget for de beregnede standardomkostninger. Støttesatser og varighed af aftaler fremgår af tabellerne herunder:

Grundsats I A og Særlig Grundsats I B er tilskudssatser, hvor objektive kriterier, der angives i vejledningen, bestemmer satsen.

Der kan fastsættes et minimumsbeløb for tilskudsstørrelsen.

Støtteniveauet vil udgøre op til 200€/ha/år. Hvis en kombination af støtte giver et højere beløb pr. ha pr. år, reduceres præmien til 200 €/ha/år. I implementeringen af ordningen vil Landbrugsstyrelsen sikre, at kompensationen ikke overskrider det reelle tab for skovejeren.

Det maksimale støtteniveau på 200 €/ha/år kan blive overskredet i følgende tilfælde:

For I C Kompensation for indkomsttab ved genetablering af vandstandsforhold.

Ved kompensation for indkomsttab ved genetablering af vandstandsforhold kan der for det fugtprægede areal samtidig være behov for en eller flere aktioner: IA Grundsikring, IB Stævning, IB Skovgræsning, IB Slåning samt IIA Bevaring af op til 20 hjemmehørende træer pr. ha til død og henfald.

For II A Bevaring af op til 20 hjemmehørende træer pr. ha til død og henfald

Ved bevaring af op til 20 træer pr. ha til død og henfald opstår der et væsentligt indkomsttab for ejeren. Bevaring af hjemmehørende træer til død og henfald vurderes at være et af de væsentligste tiltag for at beskytte og fremme biodiversiteten i skove.

Støtten dækker indkomstab, og evt. ekstraomkostninger.

I begrundede tilfælde kan der gives afslag til aktioner, hvis det konkret vurderes, at der findes mere lempelige eller billigere aktioner, der tilfredsstiller sikring og udvikling af naturværdierne på arealet.

Skema over forenelighed mellem aktioner fremgår af figuren nedenfor.

Der fastsættes nationalt standardstøttesatser. Satserne fastsættes som beskrevet i afsnit 8.2.5.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen (M08), hvor det er relevant.

Støttesatserne fremgår nedenfor af tabel 6: Tilskudssatser til sikring af særlig værdifuld skov i og udenfor Natura2000 områder.

Skema: Forenelighed mellem aktioner

	1 A	1 B Stævning	1 B Skovgræsning	1 B Slåning	1 C	II A
1 A						
1 B Stævning	N					
1 B Skovgræsning	N	N				
1 B Slåning	N	N	N			
1 C	J	J	J	J		
II A	J	J	J	J	J	

8.2 M15 Forenelighed mellem aktioner

Tilskudssatser til sikring af særlig værdifuld skov i og udenfor Natura 2000-områder.

	Foranstaltning	Tilskudssats EUR (DKR ved kurs 7,5)	Udbetalings periode	Varighed af aftale
I. Skovnaturtype bevarende drift/pleje				
I A	Sikring af skovnaturtyper			
	Grundsats 1	60 (450 kr.)/ha/år	20 år	20 år
	Grundsats 2	107 (800 kr.)/ha/år	20 år	20 år
I B	Særlig grundsats:			
	- Stævning	80 (600 kr.)/ha/år	20 år	20 år
	- Skovgræsning	213 (1600 kr.)/ha/år	5 år	5 år
	- Slåning	167 (1250 kr.)/ha/år	5 år	5 år
I C	Kompensation for indkomsttab ved genetablering af naturlige vandstandsforhold	40 (300 kr.)/ha/år	20 år	Varig
II Andre naturbevarende aktiviteter				
II A	Bevaring af op til 20 hjemmehørende træer pr. ha til død og henfald:			
	- Diameter 25-50 cm	5 (35 kr.)/stk/år	20 år	Varig
	- Diameter > 50-75 cm	9 (65 kr.)/stk/år	20 år	Varig
	- Diameter > 75 cm:			
	- eg	17 (125 kr.)/stk/år	20 år	Varig
	- øvrige træarter	13 (95 kr.)/stk/år	20 år	Varig

8.2 M15 Tilskudssatser til sikring af særlig værdifuld skov i og udenfor Natura 2000-områder

8.2.10.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.10.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.10.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.10.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.10.3.1.10. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Definition af et "tilsvarende instrument"

Identifikation af relevante obligatoriske krav, der er fastlagt af den nationale retsakt om skovbrug eller anden relevant national lovgivning

Beskrivelse af den metode og de antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 34, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger og indkomstab som følge af den indgåede forpligtelse

8.2.10.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.10.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Betingelserne om tilskud efter denne foranstaltning kan alle kvalitativt kontrolleres. Kvantitativt kan det være svært ved kontrol på stedet præcist at gendanne de tidligere opmålte arealer under Natura2000 kortlægningen, dels fordi der er tale om dynamiske tilstande og dels fordi registreringen nødvendigvis har indeholdt et vist skøn. Arealopgørelsen kan derfor ikke forventes at kunne gennemføres uden en accept af en usikkerhed.

For skovgræsning kan der være varierende vilkår for udbindingsperioden der kan kontrolleres, og arealets størrelse vil kunne opgøres præcist ved kontrol.

For bevaring af gamle træer vil de enkelte træer være registreret med koordinater og disse kan genfindes ved administrativ kontrol på luftfotos, ligesom de mærkes således, at de kan konstateres ved fysisk kontrol.

For Indkomstkompensation til arealer med genopretning af naturlig hydrologi skal vejledningen for arealopgørelse ved kontrol udvikles.

Betingelserne om tilskud til arealerne kan bedst kontrolleres, hvis de gennemføres i vækstsæsonen.

8.2.10.4.2. Afbødende foranstaltninger

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de:

- væsentligste kriterier for støtteberettigelse
- fastsatte normer i vejledningen, og
- er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Administrativ kontrol ved indberetning:

- Inden udbetaling af aftaler af varig karakter forestår Landbrugsstyrelsen tinglysning af aftalen.
- Årlige tilskud udbetales på baggrund af anmodning i Fællesskemaet.
- Projektet tjekkes om det efter etableringen stadig lever op til kriterierne for støttebetingelser og arealstørrelser
- I tilsagnet bliver der givet en frist til at etablere projektet. Ansøger skal indsende indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.
- Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Derved bliver aftalen også bindende for fremtidige ejere af ejendommen.

Efter udbetaling indgår projekterne i den obligatoriske stikprøvevise fysiske kontrol af investeringsbaserede udbetalinger.

For at imødekomme manglen på dødt ved, må en andel på op til 25 pct. af de aftalte træer til bevaring til naturlig død og henfald, aktivt skades med henblik på et forceret forfald (veteranisering).

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med Rådsforordningen nr. 1306/2013 og deraf følgende regler.

8.2.10.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.10.5. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Definition af og begrundelse for, at bedrifter over en vis størrelse, kan støttes på betingelse af fremlæggelse af en skovforvaltningsplan eller tilsvarende instrument

Danmark fastsætter i henhold til forordning (EU) 1305/2013 artikel 21(2) artikel 34(1) en grænse på 100 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000

handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993. Dog er grænsen 200 ha for 1) skove hvor der indgår kortlagte Natura 2000 skov naturtyper, og for 2) tilskud efter M08d og M08f under forudsætning af, at der også søges FMP iht. M08c, og at denne er gennemført og det ansøgte tilskud er i overensstemmelse med planen.

Definition af et "tilsvarende instrument"

Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

Identifikation af relevante obligatoriske krav, der er fastlagt af den nationale retsakt om skovbrug eller anden relevant national lovgivning

Skovlovens indeholder i §§ 8-13 minimumskrav til driften af fredskove.

Hovedkravene findes i § 8:

- 1) Arealet skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer.
- 2) Hugst bortset fra tynding må ikke finde sted, før bevoksningen eller det enkelte træ har opnået en alder eller dimension, hvor den er hugstmoden.
- 3) Arealet skal senest 10 år efter afvikling af en hugstmoden bevoksning opfylde kravet i nr. 1.

Endvidere er der i §§ 26, 27 og 28 regler om bevaring af skovbryn, egekrat samt beskyttelsesbestemmelser for småbiotoper, der falder uden for beskyttelsen i Naturbeskyttelseslovens § 3.

Det bemærkes, at hvis der ydes tilskud til ikke-fredskovspligtige skove forudsættes, at disse opfylder samme minimumskrav.

Beskrivelse af den metode og de antagelser og parametre, herunder beskrivelsen af obligatoriske krav, jf. artikel 34, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, som er relevante for hver type forpligtelse, der ligger til grund for beregninger, der anvendes til at begrunde ekstraomkostninger og indkomsttab som følge af den indgåede forpligtelse

Støttesatserne for flat-rate tilskud er fastsat på grundlag af tabelværket "Skov-økonomiske tabeller", og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Landbrugsstyrelsen, der forvalter

støtteordningen.

Vedrørende tilskud til skovnatur-bevarende drift (basissikring) og bevaring af enkelttræer til død og henfald henvises til følgende 2 rapporter fra Københavns Universitet: ”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for bøgeskovnaturtyper i Natura 2000”:

[http://curis.ku.dk/portal-](http://curis.ku.dk/portal-life/files/36021075/Arbejdsrapport_115_2010_Tabsberegninger_ved_driftsrestriktioner.pdf)

[life/files/36021075/Arbejdsrapport_115_2010_Tabsberegninger_ved_driftsrestriktioner.pdf](http://curis.ku.dk/portal-life/files/36021075/Arbejdsrapport_115_2010_Tabsberegninger_ved_driftsrestriktioner.pdf)

og

”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for skovnaturtyper med eg og ask i Natura 2000”:

http://curis.ku.dk/ws/files/33226161/arsl_116.pdf

8.2.10.6. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Ingen.

8.2.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)

8.2.11.1. Retsgrundlag

Artikel 35 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.11.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Vedr. M16b: Udviklingsprojekter

Det overordnede mål med indsatsen er at styrke innovation og konkurrenceevnen i den primære jordbrugssektor og samtidig understøtte en bæredygtig udvikling i landbruget gennem innovation og samarbejde mellem relevante aktører.

Det danske landbrugs udviklingsmuligheder afhænger blandt andet af rammevilkårene for produktionen, sektorens innovationsgrad og konkurrencen på de internationale landbrugsmarkeder.

Den danske jordbrugssektor oplever, at rammevilkårene både nationalt og på EU-niveau gennem en årrække er blevet sværere. Sammenholdt med et højt omkostningsniveau i landbruget, betyder det, at landmænd oplever økonomiske udfordringer, herunder bl.a. i forhold til et stigende antal krav til miljø- og klimaregulering. Der er derfor behov for at understøtte udviklingsaktiviteter, der sikrer, at landbruget er rustet til at imødegå udfordringerne.

Det er derfor af stor betydning at der udvikles nye omkostnings-, energi-, klima- og miljøeffektive teknologier, processer og praksisser til landbruget, der kan hjælpe branchen til at styrke dets innovationsgrad, konkurrenceevne og samtidig imødegå en strammere miljø- og klimaregulering. Det er af stor betydning, at teknologierne udbredes og implementeres i jordbrugssektoren, og indsatsen dækker derfor både selve udviklingsforløbet og en efterfølgende demonstration af det opnåede produkt, teknologi, produktion, praksis eller proces.

Danmark har en styrkeposition indenfor forskning og udvikling af nye, innovative teknologier indenfor den primære jordbrugssektor. Hvis de nye teknologier skal udbredes i den primære jordbrugssektor, vil det kræve en aktiv indsats, der skal medvirke til at implementere teknologierne. Det kan blandt andet opnås gennem udviklingsaktiviteter, med henblik på at sikre at jordbrugserhvervet er konkurrencedygtigt og innovativt og at nye teknologier, praksisser og processer inddrages både i landbrugets udviklingsaktiviteter og i selve landbrugsproduktionen. Der skal derfor etableres udviklingsprojekter med henblik på at styrke innovation inden for det primære jordbrug. En innovationsindsats vil være med til at sikre et konkurrencedygtigt og bæredygtigt erhverv.

Der er stadig et uudnyttet potentiale i at koble primærproducenter med ideer til innovation sammen med fx vidensinstitutioner, der kan implementere disse innovative tanker i konkrete projekter. Det danske landbrug er kendetegnet ved at være meget vidensbaseret og landbruget bidrager i høj grad selv til dette med forskning og udvikling gennem branchetilknyttede viden institutioner. Der eksisterer derfor et godt fundament for gennemførelsen af udviklingsprojekter, der kan medvirke til at fremme og implementere

innovation i jordbruget.

Indsatsområder, bidrager til fokusområde nr.

- 1A: Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne.
- 1B: Styrkelse af forbindelse mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater.
- 2A: Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og –orienteringen samt diversificering af landbruget.

Desuden bidrager indsatsen til de tværgående målsætninger om fremme af innovationsaktiviteter i jordbrugs- og fødevarersektoren og fremme af miljø-, klima- og naturbeskyttelse.

Støtte til finansiering af udviklingsprojekter vedr. Grøn Bioraffinering finansieres med EURI-midler.

8.2.11.3. Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.11.3.1. M16b Udviklingsprojekter (artikel 35)

Underforanstaltning:

- 16.1 — støtte til etablering og drift af operationelle grupper af EIP for landbrugets produktivitet og bæredygtighed
- 16.2 — støtte til pilotprojekter og til udvikling af nye produkter, processer og teknologier samt ny praksis

8.2.11.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Der gives tilskud til udvikling af nye teknologier, processer, praksisser eller metoder indenfor den primære jordbrugssektor.

Der kan gives tilskud til:

1. Pilotprojekter
2. Udviklingsprojektet samt test og afprøvning
3. Demonstrationsaktiviteter, når demonstrationen af ny teknologi, proces, metode og praksis er den afsluttende del af udviklingsprojektet

Et pilotprojekt forstås i denne sammenhæng som muligheden for at gennemføre et testprojekt i mindre skala inden det egentlige udviklingsprojekt iværksættes eller et modningsprojekt med forberedende aktiviteter, som udarbejdelse af forretnings- og finansieringsplan, der senere kan efterfølges af et etableringsprojekt.

Det er dog ikke en betingelse at pilotprojektet efterfølges af et udviklingsprojekt. Formålet med et pilotprojekt, kan være at gennemføre tests og forundersøgelser, som er med til at understøtte beslutningen om og designet af et senere udviklingsprojekt.

Et udviklingsprojekt er et projekt, hvis primære mål er at udvikle nye og forbedrede teknologier, processer, praksisser eller metoder. Det kan fx være en ny teknologi til fodring af kalve, et nyt procesværktøj til forudsigelse af skadedyrsangreb, en ny best-practice i forhold til sprøjtning af majs, en ny metode til afgrøderotation eller praktikker omkring til grøn bioraffinering.

Udviklingsprojekter kan også omfatte projekter, hvor udviklingen i al væsentlighed består af tilpasninger af eksisterende teknologier, processer, praksisser eller metoder til situationer, hvor de endnu ikke er udbredt.

I forbindelse med udviklingsaktiviteter kan der også gives tilskud til forberedende aktiviteter, f.eks. dataindsamling og forudgående analyser, der ligger til grund for den senere udviklingsaktivitet. Der kan også ydes tilskud til demonstrationsaktiviteter under M01a Erhvervsudvikling (Vidensoverførsel og information). Disse vedrører demonstrationer som ikke er knyttet til et udviklingsprojekt, mens demonstrationsaktiviteter under nærværende artikel vedrører demonstration af aktiviteter, der er en del af afslutningen af et udviklingsprojekt.

Som en afsluttende del af udviklingsprocessen, kan et udviklingsprojekt omfatte demonstrationsaktiviteter, hvis aktiviteterne er en afsluttende del af test eller validering af den nyudviklede teknologi, proces, praksis eller metode. Støtte til udvikling af nye teknologier, processer, praksisser eller metoder ydes ud fra et eller flere af følgende overordnede indsatsområder. :

- Produktivitet
- Natur
- Klima
- Miljø
- Dyrevelfærd og husdyrsundhed
- Fødevareresikkerhed
- Forebyggelse og bekæmpelse af sygdomme hos produktionsdyr
- Økologi
- Andre tiltag, der styrker konkurrenceevnen og en bæredygtigt udvikling i landbruget

Der iværksættes under indsatsområdet for natur et pilot- og demonstrationsprojekt for fremme af metoder og praksisser til forbedring af biodiversiteten i det intensivt drevne landbrug. Aktiviteten udbydes som et særligt tema for ansøgning, og landbrugets rådgivningstjeneste og det nationale landdistriktsnetværk inddrages.

Der forventes ikke åbnet ansøgningsrunder for støtte til etablering af operationelle grupper (OG) under det Europæiske Innovationspartnerskab for landbrugets produktivitet og bæredygtighed jf. artikel 56 i forordning 1305/2013/EU (EIP). Det vil dog være muligt for projektansøgere på eget initiativ at anmode om definition af deres projektansøgning som en OG-ansøgning.

8.2.11.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tilskud til udviklingsprojekter og pilotprojekter.

8.2.11.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.11.3.1.4. Støttemodtagere

Projektet kan gennemføres på to måder. Enten som et samarbejdsprojekt mellem mindst 2 aktører, hvoraf mindst én skal være primær jordbruger, eller som et projekt med en individuel aktør.

Hvis projektet gennemføres som et pilotprojekt (forordning 1305/2013/EU, artikel 35, stk. 2, litra a) eller som et udviklingsprojekt med en enkelt aktør (forordning 1305/2013/EU, artikel 35, stk. 2, litra b) skal viden, der opnås via projektet, udbredes til offentligheden. Denne type projekter gennemføres under submeasure 16.2.

Tilskudsmodtagere kan f.eks. være:

- Virksomheder
- Organisationer
- Jordbrugere, ejere eller forpagtere af jordbrugsarealer
- Foreninger
- Forsknings- og videnformidlingsinstitutioner

8.2.11.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

Der kan ydes tilskud i henhold til forordning 1305/2013/EU artikel 35 stk. 5 nr. a, b, c og d til udgifter som vedrører:

1. Forberedende aktiviteter (a, b og c)
2. Udgifter, som direkte vedrører projektaktiviteten (d)

Støtteberettigede udgifter omfatter udgifter, der er nødvendige for at gennemføre projektet, f.eks.:

- a) Løn til medarbejdere hos ansøger,
- b) Udgifter til konsulentbistand
- c) Køb af nye materialer og nyt udstyr, der er nødvendige for projektet
- d) Leje med købsforpligtelse af nye maskiner og nyt udstyr op til aktivets markedsværdi. Andre

omkostninger forbundet med leasingkontrakten, såsom udlejerens fortjeneste, overhead og forsikringsomkostninger er ikke tilskudsberettiget.

e) Rejseomkostninger

f) Udgifter til Overhead. Overheadudgifter defineres som en fast takst på op til 15 % af de støtteberettigede direkte personaleudgifter.

g) Andre omkostninger, som ifølge Landbrugsstyrelsen kan være relevante og nødvendige i gennemførelsen af projektet.

Hvis projektet gennemføres som et samarbejdsprojekt, kan der ydes tilskud til konkrete omkostninger til at drive projektsamarbejdet. Dette kan fx være udgifter til koordinering og lønudgifter til en koordinator. Landbrugsstyrelsen fastsætter rammer for timesatserne til løn til medarbejdere.

Der gives derudover tilskud til:

- Driftsudgifter beregnet som overhead
- Moms der ikke kan refunderes

8.2.11.3.1.6. Støttebetingelser

Der kan ikke ydes tilskud til igangværende aktiviteter.

Der kan ikke gives tilskud til projekter, der kun består af forskning. Der kan dog ydes tilskud til forskningsaktiviteter, hvis disse er koblet til og en del af et udviklingsprojekt.

8.2.11.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Vedr. M16b Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)

Til at udvælge og prioritere ansøgningerne vil der blive udarbejdet et pointsystem. Ansøgninger med den højeste score, prioriteres højest. Der vil blive fastsat minimumskrav til det antal point, som ansøgningerne skal opnå for at kunne få tilskud.

Indenfor hver ansøgningsrunde fastsættes et detaljeret system til udvælgelse og prioritering af ansøgningerne og systemet offentliggøres forud for hver ansøgningsrunde. Alle projektansøgninger i en runde prioriteres efter de samme parametre og kriterier.

I udvælgelses- og prioriteringssystemet kan en eller flere af følgende parametre indgå:

- relevans
- nyhedsværdi
- kvalitet
- budget i forhold til aktiviteterne

- implementeringspotentialer
- om nøgleaktørerne er involveret i samarbejdet
- effekt i forhold til at fremme konkurrenceevnen i det primære jordbrug
- potentialer ift. at adressere langsigtede udfordringer for det primære jordbrug
- effekt i forhold til at fremme bæredygtig udvikling i det primære jordbrug

Listen er ikke udtømmende. Anvendelse af andre parametre og kriterier vil være muligt. Eventuelle vægtninger i forhold til prioriteringen af ansøgninger vil blive udmeldt forud for hver ansøgningsrunde.

Vedr. M16b Grøn Bioraffinering (udviklingsprojekter)

Indenfor hver ansøgningsrunde fastsættes principper for udvælgelse og prioritering af

ansøgningerne, og systemet offentliggøres forud for hver ansøgningsrunde. Alle projektansøgninger i en runde prioriteres efter de samme principper, hvor en eller flere af følgende parametre indgår:

- Projektets implementeringspotentialer og skalerbarhed
- Mulighed for levering af proteinafgrøder samt efterfølgende afsætningspotentialer
- Proteinkvalitet
- Budget i forhold til aktiviteterne samt den efterfølgende drift
- Om nøgleaktørerne er involveret i samarbejdet
- Effekt i forhold til at fremme konkurrenceevnen i det primære jordbrug
- Potentialer ift. at adressere langsigtede udfordringer for det primære jordbrug
- Effekt i forhold til at fremme bæredygtig udvikling i det primære jordbrug, herunder udvikling af teknologi til udvinding af protein fra proteinafgrøder, som erstatning for sojaimport.

Listen er ikke udtømmende. Anvendelse af andre parametre og kriterier vil være muligt. Eventuelle vægtninger i forhold til prioriteringen af ansøgninger vil blive udmeldt forud for hver ansøgningsrunde.

8.2.11.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Der ydes 100 pct. i tilskud til støtteberettigede udgifter. Hvis udgifter under projektet dækkes af andre hjemler i forordning 1305/2013/EU, kan der ydes den samme maksimale tilskudsprocent, som gælder den pågældende artikel.

8.2.11.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.11.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Vedr. M16b Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)

Der vurderes generelt at være lav risiko for, at der opstår fejl ved implementeringen af ordningen.

En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet, eller de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet.

Revisionsinstanser har for en tilsvarende ordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013 kritiseret den administrative kontrol for at være utilstrækkelig, idet der er konstateret tilfælde, hvor støtte er udbetalt uberettiget, fx i forbindelse med:

- Ikke-støtteberettiget moms
- Manglende kontrol af støtteberettigede omkostninger
- Manglende dokumentation for ændring af projektforsudsætninger
- Ikke-støtteberettigede ansættelsesomkostninger, konsulentarbejde og frivilligt arbejde

Vedr. M16b Grøn Bioraffinering (udviklingsprojekter)

Der vurderes at være nogen risiko for fejl ved implementeringen af ordningen, da der er begrænset erfaringen med teknologien, og potentialet derfor er ukendt. Derfor vil der blive indhentet viden om og erfaring med teknologien fra førende aktører og forskere.

8.2.11.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

Landbrugsstyrelsen har ansvaret for administrativ og fysiske kontrol. Disse opgaver gennemføres efter nøje instrukser og retningslinjer, hvorved chancen for at konstatere fejl eller misligholdelse af støttebetingelser optimeres. Der vil løbende ske opdateringer af praksis på baggrund af identificerede risici.

Vedr. M16b Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)

Projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det kontrolleres, at der er gennemført investeringer svarende til tilsagnsskrivelse.

Der har siden 2011 for landdistriktsprogrammet 2007-2013 været indført justeret procedure for verifikation af, om omkostningerne er rimelige i tilsvarende ordninger. Denne vurdering har været baseret på flere kilder såsom indsendte tilbud og sammenligning af priser for sammenlignelige omkostninger på tværs af ansøgninger mv. Risikoen for overfinansiering er håndteret ved at stille krav om at indhente to uafhængige tilbud på den enkelte investering og ved brug af prisoverslag, prislister eller anden form for dokumentation i sagsbehandlingen. Alle udgiftsposter skal udspecificeres med angivelse af, hvilke opgaver der skal udføres og hvilket udstyr, der forventes indkøbt. Ansøger har herved skullet kunne dokumentere, at der er tale om rimelige priser.

Forvaltningsmyndigheden har for at imødekomme kritikken af og forbedre den administrative kontrol iværksat og implementeret en række initiativer, som skal forbedre kvaliteten af sagsbehandlingen og af dokumentationen for den udførte kontrol for projektstøttesager. De forventes endvidere at indebære sikring af rettidig implementering, opdatering af sagsbehandlingsdokumenter, interne uddannelsesinitiativer til sikring af mere ensartethed i sagsbehandlingen, etablering af egenkontrollsystemer, etc.

Vedr. M16b Grøn Bioraffinering (udviklingsprojekter)

For at understøtte at projekterne er bæredygtige og kan finansieres, kan Landbrugsstyrelsen opsætte en ansøgningsrunde, hvor der gives tilskud til forberedende aktiviteter. I en senere ansøgningsrunde kan der ansøges om etablering af anlægget under foranstaltning M04.

Projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af bilag og den afsluttende rapport, så vel som en fysisk besigtigelse af eventuelle projektinvesteringer, hvor det kontrolleres, at der er gennemført aktiviteter, ydelser og investeringer svarende til tilsagnsskrivelse. Hvis projektet anvender standardomkostninger, gennemføres primært kontrol af om projektet er gennemført i henhold til tilsagnsskrivelsen.

8.2.11.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.11.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Støtten beregnes som en fast procentsats af de støtteberettigede udgifter, der er afholdt under projektet i overensstemmelse med det af forvaltningsmyndigheden afgivne tilsagn om støtte.

8.2.11.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Specificering af karakteristika for pilotprojekter, klynger, netværk, korte forsyningskæder og lokale markeder

Pilotprojekter kan omfatte testprojekter i mindre skala, inden iværksættelse af et egentligt udviklingsprojekt eller modningsprojekter med forberedende aktiviteter, som udarbejdelse af forretnings- og finansieringsplan, der senere kan efterfølges af et etableringsprojekt. Pilotprojekternes formål, er at gennemføre test og forundersøgelser, som er med til at understøtte beslutningen om og designet af et senere udvikling- eller etableringsprojekt indenfor eller vedrørende primærlandbrug.

Begreberne klynge og kort forsyningskæde defineres i forordning 1305/2013/EU, art. 2(1), punkt m) og q). Støtten til projekter under denne foranstaltning skal være begrænset til en periode på højst syv år.

8.2.11.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.11.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.11.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.11.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.11.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

8.2.11.6. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Specificering af karakteristika for pilotprojekter, klynger, netværk, korte forsyningskæder og lokale markeder

Pilotprojekter kan omfatte testprojekter i mindre skala, inden iværksættelse af et egentligt udviklingsprojekt, hvor formålet er at gennemføre test og forundersøgelser, som er med til at understøtte beslutningen om og designet af et senere udviklingsprojekt indenfor eller vedrørende primærlandbrug.

Begreberne klynge og kort forsyningskæde defineres i forordning 1305/2013/EU, art. 2(1), punkt m) og q). Støtten til projekter under denne foranstaltning skal være begrænset til en periode på højst syv år.

8.2.11.7. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Vedr. M16a: Samarbejde om biomasse:

Yderligere oplysninger specifikke for den pågældende foranstaltning

Samarbejde mellem aktører beliggende i forskellige regioner eller medlemsstater er også støtteberettiget. Støtte begrænses til en periode på op til syv år, undtagen for kollektive miljøforanstaltninger i behørigt begrundede tilfælde.

Andre vigtige bemærkninger

Samarbejde under denne foranstaltning kan kombineres med projekter, der støttes af andre EU-midler end ELFUL inden for det samme område. Medlemsstaterne sikrer, at overkompensation som følge af kombinationen af denne foranstaltning med andre nationale støtteinstrumenter eller EU-støtteinstrumenter undgås.

Resultaterne af pilotprojekter og operationer offentliggøres.

8.2.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)

8.2.12.1. Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (a), (b), (c), (d) og (e) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013/EU)

Artikel 42 i landdistriktsforordningen (forordning 1305/2013/EU)

8.2.12.2. Generel beskrivelse af foranstaltningen, herunder dens interventionslogik og bidrag til fokusområder og tværgående mål

Fokusområder 6B og dermed EU-prioritet 6 under landdistriktsprogrammet udmøntes gennem lokale udviklingsstrategier.

Erhvervsstyrelsen involverer lokale kræfter i arbejdet med at udvikle Danmarks landdistrikter gennem Landdistriktsprogrammet. Det sker via lokale aktionsgrupper (LAG) fordelt over hele landet. De lokale aktionsgrupper arbejder efter LEADER-metoden med fokus på lokal forankring, udblik til omverdenen, fornyelse og brug af lokale ressourcer. Den danske udmøntning af LEADER-metoden i programperioden 2014-2022 bygger på metodens nøgleprincipper om tværsektorielt partnerskab, netværk, samarbejde og innovation inden for rammerne af en områdebaseret lokal udviklingsstrategi. Udmøntningen vil endvidere bygge videre på viden og erfaringer fra tidligere programperioder og især fra programperioden 2007-2013, om hvad der i praksis fungerer og skaber merværdi i forhold til udviklingen af landdistrikterne.

Ifølge en dansk analyse fra 2012 "Merværdi af LEADER" fra Syddansk Universitet, er en stor del af merværdien ved LEADER-metoden hovedsageligt knyttet til nøglebegreberne "bottom-up", "partnerskaber" og "samarbejdsprojekter" og til dels "netværkssamarbejde". Merværdien er således tæt knyttet til elementer, som er direkte afledt af at uddelegere kompetence og ressourcer nedad i styringssystemet - fra ministerium til LAG. Merværdien er knyttet an til etableringen af det selvstyrende netværk – den lokale aktionsgruppe. Med andre ord skabes merværdien netop ved, at LAG-bestyrelsen og LAG-sekretariatet er i stand til at etablere netværk og vidensdele via LAG-bestyrelsen og koordinatoren til gavn for de enkelte projekthavere, som har de gode ideer og innovative forslag. Der er tale om en merværdi, som ellers ikke ville være opnået. De gennemførte projekter bidrager hver især til den base af viden, som LAG'en kan være aktivt medvirkende til at opbygge, spreder sig yderligere i LAG området.

I en dansk sammenhæng er det besluttet at anvende metoden til at bidrage til programmets målsætninger om vækst og udvikling i landdistrikterne, herunder at udnytte landdistrikternes erhvervmæssige potentialer til at øge den lokale beskæftigelse og styrke rammevilkårene til gavn for den del af befolkningen, som er bosiddende i landdistrikterne. Inden for disse meget brede mål og rammer, som omfatter indsatsområderne etablering og udvikling af virksomheder, samarbejdsprojekter, basale servicefaciliteter og byfornyelse, kan de lokale landdistriktsaktører definere deres egen lokale udviklingsindsats på tværs af sektorer, kommunegrænser og traditionelle samarbejds mønstre med henblik på at imødekomme lokale behov og udfordringer. Metoden sikrer, at lokale borgere har indflydelse på udviklingen og skaber sammenhæng mellem de mange lokale og regionale udviklingstiltag. Det er målet at overføre viden og erfaringer fra landdistrikt til landdistrikt gennem netværk og fælles projekter. Den lokale aktionsgruppe har således fået

ansvar for at støtte projekter økonomisk og bistå i arbejdet med at samle og omsætte de lokale ressourcer i innovative projekter.

Med LEADER-principperne kan der skabes resultater, der ikke ellers ville være opnået. Principperne tilfører en større nytteværdi i det enkelte projekt og den lokale aktionsgruppes arbejde generelt, som ikke nødvendigvis var fremkommet uden inddragelsen af den lokale aktionsgruppe og det deraf følgende samspil mellem aktørerne og mellem projekterne. LEADER-metoden kan derfor mere end at støtte fx mikro- og små virksomheder samt øvrige aktører i deres normale aktiviteter – den kan tilføre en større nytteværdi, for eksempel ved at skabe netværk, der fremmer tværsektorielt og nyskabende samarbejde, og sætte projekterne ind i en større sammenhæng, der giver de bedste løsninger på de lokale udfordringer.

Ved at understøtte hver lokal aktionsgruppes driftsomkostninger under LEADER-indsatsen og kompetenceudvikling blandt aktører involveret i lokale aktionsgrupper, bliver de lokale aktionsgrupper i stand til at prioritere mellem udviklingsprojekter, der indstilles til tilskud. Arbejdsfordelingen mellem de lokale aktionsgrupper og den centrale myndighed videreføres fra programperioden 2007-2013, så de lokale aktionsgrupper inden for rammerne af den godkendte lokale udviklingsstrategi fortsat skal prioritere og indstille lokale udviklingsprojekter til tilskud og være opsøgende i forhold til potentielle projektholdere. Den centrale myndighed foretager legalitetskontrol, træffer endelige beslutning, udbetaler og kontrollerer.

Det er prioriteret at fremme udvikling, forberedelse og gennemførelse af interregionale og transnationale samarbejdsprojekter inden for Fællesskabet. For at styrke dette arbejde, som udmøntes via lokale strategier, er det vigtigt, at landdistrikter, der står over for identiske udfordringer, lærer af hinanden gennem udveksling af viden og erfaringer samt gensidig kompetenceudvikling. Derfor skal samarbejdsprojekter mellem lokale aktionsgrupper i forskellige områder fremmes og understøttes. Samarbejdsprojekter, der gennemføres transnationalt, har særlige vanskelige betingelser i form af geografisk afstand, forskellige forvaltningsregler og sprogkultur, der betyder, at der er særlige omkostninger forbundet med denne type af samarbejde.

Udviklingen og forberedelse skal understøtte gennemførelse af konkrete samarbejdsprojekter og investeringer, der resulterer i reel værditilvækst, og som sigter på at løse konkrete udfordringer eller tilføje værdi til lokale ressourcer.

Om innovation

Innovation er selve fundamentet i LEADER-metoden, og er et helt centralt resultat af arbejdet med CLLD. Målet er, at CLLD skal være et effektivt værktøj til fremme af innovation i landdistrikterne, fordi metoden integrerer og tilfører værdi på tværs af sektorer, tilskynder aktørerne i landdistrikterne til at overveje det mere langsigtede potentiale for deres område gennem integrerede strategier samt ved at forbedre og fremme den organisatoriske kapacitet og samarbejde på nye måder.

Den integrerede tilgang indebærer dermed et territorielt udgangspunkt for innovation. Innovation skal således ses i et geografisk (territorielt) perspektiv, hvor aktørerne agerer.

Innovation kan defineres som nye aktiviteter, der ikke har været gennemført før i det pågældende lokalområde gennem anvendelse af ny viden eller anvendelse af kendt viden på en ny måde.

Resultatet af processen kan være nye produkter i form af materielle goder eller serviceydelser eller nye processer i form af teknologisk eller organisatoriske nyskabelser. Innovation skal således forstås bredt i et lokalt innovationsperspektiv, hvor det er den lokale nyhedsværdi, der er afgørende.

Der lægges endvidere vægt på muligheden for overførsel af innovation såvel ind som ud af området. Det vil

sige, at forskellige former for netværk og samarbejde skal kunne udvikles og fungere både intraregionalt og interregionalt – det vil sige såvel inden for lokaliteten som mellem lokaliteter.

Udpegning af lokale aktionsgrupper

De lokale aktionsgrupper etableres ud fra en lokal ”bottom up” tilgang i udpegede LAG-områder i overensstemmelse med forordningens bestemmelser og de nationale regler og retningslinjer.

Indsatsens fokusområde er 6B: Fremme af lokaludvikling i landdistrikter

- anvende LEADER-metoden for at sikre den nære tilknytning til lokalområderne
- forberede og gennemføre lokale udviklingsstrategier
- kompetenceudvikling og ansættelse af lokale LAG-koordinatore for at levere bedre rådgivning, administration og service til projektansøgere
- fremme afsøgning af LAG partnere, indgåelse af samarbejder og gennemførelse af samarbejdsprojekter

Typer af aktion eller indsats:

Tilskud kan ydes inden for rammerne af følgende underforanstaltninger:

1. Mobilisering af lokale aktører (Artikel 35 (1) (a)), oprettelse af lokale aktionsgrupper og forberedelse af den lokale udviklingsstrategi, herunder kapacitetsopbygning, kompetenceudvikling, netværk m.v.
2. Gennemførelse af operationer (Artikel 35 (1) (b)) under en lokal udviklingsstrategi, når denne er godkendt af Udvælgelseskomiteen.

Der er herunder to hovedmålsætninger:

- A: at fremme vækst og etableringen af nye arbejdspladser i landdistrikterne ved at yde fremme erhvervsudvikling via tilskud til etablering og udvikling af små og mikrovirksomheder og øget samarbejde.
- B: at gennemføre aktiviteter og investeringer, der forbedrer rammevilkårene og understøtter en udvikling i landdistrikterne ved at fremme og udvikle basale servicefaciliteter og landsbyfornyelse.

Der kan under begge hovedmålsætninger gennemføres projekter, der understøtter bæredygtig udvikling og grøn omstilling

Med henblik på at fremme projekter til opfyldelse af de to hovedmålsætninger kan der gennemføres projekter inden for følgende temaer:

Temaer under mål A:

- Etablering og udvikling af mikro og små virksomheder
- Fremme erhvervsamarbejdet i landdistrikterne
- Fremme innovation i landdistrikterne.

Tema under mål B:

- Fremme udbud og forbedring af basale servicefaciliteter og byfornyelse
- Fremme af innovation i landdistrikterne

3. Forberedelse og gennemførelse af de lokale aktionsgruppers samarbejdsaktiviteter (Artikel 35 (1) (c)) interregionalt og transnationalt med aktører øvrige medlemslande.

4. Drift af en godkendt lokal aktionsgruppe (Artikel 35 (1) (d)) i forbindelse med forvaltning af gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi, herunder til løn- og administrationsudgifter og nødvendigt IT udstyr, samt omkostninger til efteruddannelse, public relations, finansiering, overvågning, revision og evaluering af den lokale udviklingsstrategi.

5. Aktivitetsstyring (Artikel 35 (1) (e)) under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet for at lette udvekslingen af informationer og fremme gennemførelsen af strategien samt bistå potentielle ansøgere med udvikling af projekter og forberedelse af ansøgninger.

Vedr. behov for statsstøttenotifikation

De minimis-reglerne anvendes i den udstrækning, projekttilskuddet er omfattet af krav om statsstøttenotifikation.

Støtte til finansiering af lokale aktionsgrupper finansieres delvist med EURI-midler.

8.2.12.3. Omfang, støttens niveau, støtteberettigede støttemodtagere, og hvor det er relevant, metodologi for beregningen af beløbet eller støttesatsen opdelt pr. delforanstaltning og/eller operationstype, hvor det er nødvendigt. Specificering af støtteberettigede omkostninger, støttebetingelser, relevante støttebeløb og støttesatser og principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier for hver operationstype

8.2.12.3.1. M19a Forberedelsesstøtte (art. 35(1)(a))

Underforanstaltning:

- 19.1 — Forberedende støtte

8.2.12.3.1.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til mobilisering af lokale aktører, oprettelse af lokale aktionsgrupper og forberedelse af den lokale udviklingsstrategi, herunder kapacitetsopbygning, kompetenceudvikling, netværk m.v.

Overgangsforordningen giver mulighed for at igangsætte mobiliseringen af lokale aktører i løbet af overgangsperioden, og aktiviteter og udgifter under 19.1 Forberedende støtte vil blive anvendt i overgangsperioden, således at de lokale aktionsgrupper og lokale udviklingsstrategier vil være på plads ved den nye programperiodes start.

Retsgrundlag:

Artikel 35 (1) (a) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013/EU).

8.2.12.3.1.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Forberedelsesstøtte kan omfatte fx:

- Mobilisering af lokale aktører
- Forberedelse af etablering af lokale aktionsgrupper, herunder forberedelse af den lokale udviklingsstrategi
- Driftsudgifter, herunder løn- og administrationsudgifter
- Udgifter til kapacitetsopbygning og kompetenceudvikling
- Kommunikation og informationsaktiviteter
- Udgifter til netværk, herunder deltagelse i netværksmøder og andre samarbejdsaktiviteter

8.2.12.3.1.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.12.3.1.4. Støttemodtagere

- Godkendte lokale aktionsgrupper i udpegede områder.
- Erhvervsstyrelsen vedrørende aktiviteter rettet mod partnerskabet, herunder mobilisering, information om de nye muligheder, kompetenceudvikling og forberedelse af lokale aktører til en ny programperiode.

8.2.12.3.1.5. Støtteberettigede udgifter

- Mobilisering, opbygning af viden, kompetencer og netværk hos de lokale aktører som led i etablering af lokale aktionsgrupper, forberedelse og udarbejdelse af lokale udviklingsstrategier, herunder kompetenceopbygning der forbereder de lokale aktører i at tage ansvar for udvikling og leverance af en lokal udviklingsstrategi, øger deres bevidsthed og engagement i den lokale udviklingsproces og gør dem til aktive spillere i processen.
- Aktiviteter som led i forberedelse og udarbejdelse af lokale udviklingsstrategier, herunder fx analyser af området, udarbejdelsen af strategien, kommunikation og administration.
- Kommunikations- og informationsaktiviteter til fremme af gennemførelsen af den lokale udviklingsstrategi.
- Moms der ikke kan refunderes.

8.2.12.3.1.6. Støttebetingelser

De lokale aktionsgrupper, der opnår Erhvervsstyrelsens godkendelse som tilskudsberettiget lokal aktionsgruppe, kan modtage forberedelsestilskud. Der kan også ydes forberedelsestilskud til udgifter, der er afholdt og betalt, før aktionsgruppen er blevet godkendt af Erhvervsstyrelsen. Tilsagn til forberedelsestilskud meddeles samtidig med ministeriets godkendelse af den lokale aktionsgruppe. Tilskud til forberedelse hører op, når den lokale udviklingsstrategi er godkendt af myndighederne, og den lokale aktionsgruppe modtager tilskud til at udmønte strategien, eller når arbejdet med den lokale udviklingsstrategi ophører, enten fordi arbejdet opgives, eller ikke opnår myndighedernes fortsatte godkendelse.

8.2.12.3.1.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Erhvervsstyrelsen udarbejder i løbet af overgangsperioden fastlagte kriterier for dannelsen af nye lokale aktionsgrupper for programperioden 2023-2027.

Efter modtagelse af ansøgninger om at blive godkendt som lokal aktionsgruppe, udpeger en Udvalgelseskomité på baggrund af de fastlagte kriterier, hvilke grupperinger/netværk, der kan opnå tilskud til at udarbejde en lokal udviklingsstrategi, som efterfølgende skal godkendes.

8.2.12.3.1.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Op til 100 % af omkostningerne.

Man vil i overgangsperioden have mulighed for at anvende standardomkostninger og andre typer af forenklinger til denne underforanstaltning.

8.2.12.3.1.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.12.3.1.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. Opgaverne med at verificere gennemførelsen af projekter omfatter bl.a. vurdering af, om de tilbud, der er indhentes på projektudgifter, afspejler den reelle pris på markedet, og om projektet gennemføres som foreskrevet. Erhvervsstyrelsen vil i samarbejde med Landbrugsstyrelsen opstille entydige kontrolinstrukser for de pågældende typer af udgifter.

8.2.12.3.1.9.2. Afbødende foranstaltninger

NaturErhvervstyrelsen (nu Landbrugsstyrelsen) har frem til 1. januar 2015 ansvar for administrativ og fysisk kontrol, herefter er det Erhvervsstyrelsens ansvar.

8.2.12.3.1.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.12.3.1.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der vil fra 2021 være mulighed for at anvende standardomkostninger, som dokumenteres ved tilvejebringelsen af statistisk grundlag for tilsvarende udgifter til aktiviteter afholdt ifm. forberedende støtte for opstart i 2007-2013, samt opstart i 2014-2020.

8.2.12.3.1.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Beskrivelse af de obligatoriske elementer af lokaludvikling styret af lokalsamfundet, hvoraf Leaderforanstaltningen er opbygget: forberedelsesstøtte, gennemførelse af operationer under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet, forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter, driftsomkostninger og aktivitetsstyring, jf. artikel 35, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af anvendelsen af Leaderopstartssættet nævnt i artikel 43 i forordning (EU) nr. 1305/2013 som en specifik type forberedende støtte, hvis det er relevant

Beskrivelse af systemet til løbende ansøgning om Leadersamarbejdsprojekter, jf. artikel 44, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Proceduren og tidsplanen for udvælgelsen af de lokale udviklingsstrategier

Begrundelse for udvælgelsen af geografiske områder for lokaludviklingsstrategiens gennemførelse, hvis befolkning falder uden for grænserne fastsat i artikel 33, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Koordinering med de andre europæiske struktur- og investeringsfonde (herefter kaldet "ESI") vedrørende lokaludvikling styret af lokalsamfundet, herunder en mulig løsning anvendt for så vidt angår brugen af løsningsmodellen med en ledende fond, og en given global komplementaritet mellem ESI-fondene i finansieringen af den forberedende støtte

Mulighed eller ej for at udbetale forskud

Definition af de opgaver, der varetages af forvaltningsmyndigheden, betalingsorganet og de lokale aktionsgrupper under Leader, navnlig hvad angår ikke-diskriminerende og gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for udvælgelsen af operationer omhandlet i artikel 34, stk. 3, litra b), i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af planlagte koordineringsmekanismer og komplementariteter, der er sikret med støttede operationer under andre foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne, navnlig hvad angår: investeringer i ikkelandbrugsmæssige aktiviteter og støtte til virksomhedsetablering under artikel 19 i forordning (EU) nr. 1305/2013 investeringer under artikel 20 i forordning (EU) nr. 1305/2013 og samarbejde under artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, navnlig offentlig-private partnerskabers gennemførelse af lokale udviklingsstrategier

8.2.12.3.2. M19b Tilskud til projekter (art. 35 (1)(b)) - Mål A: Job- og vækstsskabende erhvervsudvikling

Underforanstaltning:

- 19.2 — Støtte til gennemførelse af operationer under lokaludviklingsstrategien styret af lokalsamfundet

8.2.12.3.2.1. Beskrivelse af typen af operationer

Mål A: Job- og vækstsskabende erhvervsudvikling

Tematiske delmål:

- Etablering og udvikling af mikro- og små virksomheder
- Fremme erhvervssamarbejdet i landdistrikterne (Samarbejdsprojekter)
- Fremme innovation i landdistrikterne (Innovation)

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (b) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (RFO 1303/2013).

Rationale for indsatsen

Hovedmålsætningen er at fremme job- og vækstsskabende erhvervsudvikling i landdistrikterne ved at yde tilskud inden for rammerne af 3 temaer: 1) etablering og udvikling af mikro og små virksomheder, 2) fremme erhvervsamarbejde og 3) fremme innovation

Der ydes tilskud inden for temaet etablering og udvikling af mikro- og små virksomheder i landdistrikter, herunder fødevarer virksomheder, som er vigtigt for udviklingen og konkurrenceevnen i landdistrikterne. Mikro- og små virksomheder bidrager i væsentlig grad til økonomien i landdistrikterne. Udvikling af små og mikrovirksomheder i landdistrikterne har til formål at styrke beskæftigelsen og give grundlag for nye arbejdspladser, bevarelse af eksisterende arbejdspladser, reduktion af sæsonmæssige beskæftigelsesudsving og udvikling af nye erhverv uden for jordbrugssektoren.

Et andet tema sigter på at give lokale aktionsgrupper mulighed for at indstille projekter, der kan fremme erhvervssamarbejde og innovation på tværs af sektorer og mellem aktører, der traditionelt ikke har arbejdet sammen om udvikling af lokalområdet. Hermed udnyttes det lokale potentiale mest effektivt og rummer desuden mulighed for løbende at tilpasse indsatsen for etablering af nye arbejdspladser til den aktuelle situation.

Temaet omfatter fremme af forskellige former for samarbejde mellem virksomheder og videninstitutioner, organisationer og andre aktører med det formål at udvikle landdistrikterne og øge konkurrenceevnen samt produktiviteten gennem innovation og udvikling. Samarbejde kan fremme viden- og teknologioverførsel, rådgivning, netværksdannelse, klynger, demonstrationsprojekter, udveksling af erfaringer om best practices og specialisering. Der er tale om værktøjer til at styrke samarbejdet om den gode idé, udnyttelse og kommercialisering af ideen.

Klynger, netværk, demonstration og pilotprojekter er særlige relevante med henblik på at dele ny viden og

ekspertise og udvikle ny og specialiseret viden, serviceydelser og produkter.

Det tredje tema Innovation i virksomhederne handler om, at viden- og erhvervsaktører kommunikerer og inspirerer hinanden, udveksler viden og indgår samarbejde. Samarbejde giver inspiration til at anvende ny viden eller eksisterende viden på nye måder i landdistrikterne og bryde indarbejdede traditioner, vaner og rutiner. Innovative projekter bør således indgå i de strategiske overvejelser i den lokalstyrede udvikling.

Typer af aktion eller indsats

Der kan inden for temaerne ydes tilskud til fx:

- Etablering (start-up) af mikro- og små virksomheder
- Udvikling af mikro- og små virksomheder
- Pilotprojekter, produktudvikling og udvikling af processer og teknologiudvikling
- Fremme af samarbejde mellem forskellige aktører, der bidrager til at nå mål og prioriteringer inden for erhvervsudvikling i landdistrikterne, herunder etablering og udvikling af klynger, netværk eller samarbejdsaktiviteter, der bidrager til at nå mål og prioriteringer inden for erhvervsudvikling af landdistrikterne.
- Fremme af samarbejdsstrategier mellem forskellige aktører og på tværs af sektorer og fremme ressourcedeling og markedsføring
- Fremme af samarbejde mellem aktører i forsyningskæden herunder udvikling af korte forsyningskæder og lokale markeder
- Innovation
- Fremme af bæredygtig udvikling og grøn omstilling

8.2.12.3.2.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Tematisk mål: Etablering og udvikling af mikro- og små virksomheder:

- Omkostninger til forberedelse, etablering, udvikling, afsætning m.v.

Tematisk mål: Samarbejdsprojekter:

- Omkostninger til forberedelse, etablering, drift af netværk, samarbejde, klynger m.v.
- Omkostning til udvikling og markedsføring m.v.

Tematisk mål: Innovation:

- Omkostninger til forberedelse, udvikling, gennemførelse m.v. til innovative projekter

8.2.12.3.2.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.12.3.2.4. Støttemodtagere

Tematisk mål: Etablering og udvikling af mikro- og små virksomheder:

Enhver fysisk eller juridisk person eller grupper af fysiske eller juridiske personer. Små og mikrovirksomheder defineres som virksomheder med færre end 50 ansatte, og hvis omsætning ikke overstiger EUR 10 mio. på tidspunktet for ansøgning.

Tematiske mål: Samarbejdsprojekter, Innovation:

Enhver person, virksomhed, institution eller forening, som udpeges som den juridiske ansvarlige for et samarbejds- eller innovationsprojekt.

8.2.12.3.2.5. Støtteberettigede udgifter

Der kan inden for den lokale aktionsgruppes projektramme ydes støtte til investeringer, der er nødvendige for gennemførelse af projekter inden for de ovennævnte temaer.

Tematisk mål: Etablering og udvikling af mikro- og små virksomheder:

Der er tale om materielle såvel som immaterielle udgifter, herunder fx udgifter til kompetenceopbygning, stimulere netværk og samarbejde og afsætning, som anses som nødvendig for projektets levedygtighed. Herudover kan der fx ydes tilskud til:

- opførelse eller forbedring af fast ejendom
- køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware
- generalomkostninger, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.
- udvikling og afsætning

Der kan derudover ydes tilskud til transportomkostninger og til køb af brugt udstyr. I forbindelse med tilskud til etablering kan der ydes støtte til driftsomkostninger (start-up fase) i en nærmere afgrænset periode.

Tematiske mål: Samarbejdsprojekter, Innovation:

Der kan ydes tilskud til udgifter, som fx vedrører

- Udgifter vedrørende forberedelse og fremme af samarbejde, innovation og organisationen
- Udgifter vedrørende gennemførelse af aktiviteter

Eksempler på omkostninger der er tilskudsberettigede:

1. Forberedende aktiviteter, herunder udarbejdelse af en forretningsplan, undersøgelser og gennemførlighedsundersøgelser
2. Animering af det pågældende område
3. Driftsudgifter i forbindelse med samarbejdet
4. Salgsfremstød
5. Udgifter, som direkte vedrører selve projektaktiviteterne

Erhvervsstyrelsen fastsætter rammer for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere, herunder eventuelle standardomkostninger.

Støtteberettigede udgifter omfatter fx:

- Løn til medarbejdere hos ansøger
- Udgifter til konsulentbistand
- Køb af materialer og udstyr, herunder brugt udstyr
- Leje og leasing af udstyr
- Rejseomkostninger
- Testaktiviteter, der ligger forud for udviklingsaktiviteterne
- Andre omkostninger som kan være relevante og nødvendige i gennemførelsen af projektet

Tilskud til samarbejde kan kombineres med projekter, der støttes med andre EU-midler end ELFUL inden for det samme område.

Fælles bestemmelser:

Der kan ikke ydes støtte til:

- Løbende driftsudgifter (start-up- og samarbejdsprojekter dog undtaget, jf. ovenfor)
- Køb af jord og fast ejendom
- Moms, der refunderes til tilskudsmodtager
- Simple genanskaffelser
- Udgifter forbundet med jordbrugsproduktion

8.2.12.3.2.6. Støttebetingelser

Det er en betingelse for etableringstilskud, at ansøger

- Fremsender en forretningsplan for etablering eller udvikling af en virksomhed
- Fremsender en plan for samarbejds- og innovationsprojektet.
- Et samarbejdsprojekt består af mindst 2 aktører

Ved en forretningsplan eller samarbejdsplan forstås en beskrivelse af, hvad projektet forventes at opnå, hvilket behov projektet forsøger at dække, hvem er målgruppen for projektet, budget, finansiering m.v.

8.2.12.3.2.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper anvende et pointsystem.

- Erhvervsstyrelsen udarbejder et fælles værktøj som udgangspunkt for pointsystemet, som eksempelvis vil omfatte en række standardindikatorer hvoraf nogle er obligatoriske og andre er frivillige, der udvælges lokalt i den enkelte aktionsgruppe.
- Pointsystemet vil blive færdigudviklet lokalt som led i forberedelse af de lokale udviklingsstrategier.

Det skal sikres, at mindst 50 % af stemmerne ved udvælgelsesbeslutningen er fra bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterer private interesser (medlemmer fra ikke-offentlige parter), og en enkelt interessegruppe må ikke repræsentere mere end 49% af stemmerne.

8.2.12.3.2.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Op til 50 % af de tilskudsberettigede udgifter.

En lokal aktionsgruppe indstiller som udgangspunkt et projekt til 50 pct. i tilskud. Aktionsgrupper kan imidlertid vurdere, at visse projekter under fokusområde 6b ikke har behov for 50 pct. tilskud for at kunne realiseres og kan derfor beslutte sig for at tilbyde en lavere tilskudssats. Denne fleksibilitet giver LAGerne mulighed for effektivt at udnytte tilskudsmidlerne til at nå målene i de lokale udviklingsstrategier.

Man vil i overgangsperioden have mulighed for at anvende standardomkostninger og andre typer af forenklinger til denne underforanstaltning.

8.2.12.3.2.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.12.3.2.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Opgaverne med at verificere gennemførelsen af projekter omfatter bl.a. vurdering af, hvorvidt projektet ligger inden for rammerne af og bidrager til at nå målene i den lokale udviklingsstrategi, om de tilbud, der er indhentes på projektudgifter, afspejler den reelle pris på markedet, og om projektet gennemføres som foreskrevet. LEADER-metoden, hvor projektansøgninger tilrettelægges efter målsætninger i den lokale udviklingsstrategi, kræver forøget opmærksomhed på projekternes effekter.

8.2.12.3.2.9.2. Afbødende foranstaltninger

Erhvervsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol og fysisk kontrol og kan uddelegere ansvaret for projektafsyningen til de lokale aktionsgrupper.

Effekter registreres og måles i IT-systemet PROMIS. PROMIS indeholder både ansøgningsmodul, effektmålingsmodul og i løbet af 2016 også udbetalingsmodul. PROMIS fungerer således som et

effektmålings, - monitorerings- og ansøgningsværktøj og erstatter ikke sagsbehandlingssystemet BTAS.

Erhvervsstyrelsen vil i samarbejde med Landbrugsstyrelsen opstille entydige kontrolinstrukser for de pågældende typer af udgifter. Risikoen for, at der opstår fejl, minimeres endvidere ved hjælp af forenkling af tilskudsordningen og bekendtgørelsen, godt ansøgningsmateriale og tjeklister til sagsbehandlere, samt projekt- og driftsvejledning.

Hvad angår udvælgelse af projekter, er retningslinjer hertil til og der er kompetenceudvikling af LAG-bestyrelserne i forbindelse med habilitet og krav til bestyrelsesreferaters indhold.

8.2.12.3.2.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet / de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet. Dette gælder dog ikke, hvor der er fastsat standardomkostninger.

8.2.12.3.2.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der vil i overgangsperioden være mulighed for at anvende forenklinger og standardomkostninger, som dokumenteres ved tilvejebringelsen af statistisk grundlag for tilsvarende udgifter i 2014-2020. Desuden vil man fx kunne anvende muligheden for draft budget, som det nuværende forordningsgrundlag giver mulighed for.

8.2.12.3.2.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Beskrivelse af de obligatoriske elementer af lokaludvikling styret af lokalsamfundet, hvoraf Leader-foranstaltningen er opbygget: forberedelsesstøtte, gennemførelse af operationer under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet, forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter, driftsomkostninger og aktivitetsstyring, jf. artikel 35, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af anvendelsen af Leaderopstartssættet nævnt i artikel 43 i forordning (EU) nr. 1305/2013 som en specifik type forberedende støtte, hvis det er relevant

Beskrivelse af systemet til løbende ansøgning om Leadersamarbejdsprojekter, jf. artikel 44, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Proceduren og tidsplanen for udvælgelsen af de lokale udviklingsstrategier

Begrundelse for udvælgelsen af geografiske områder for lokaludviklingsstrategiens gennemførelse, hvis befolkning falder uden for grænserne fastsat i artikel 33, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Koordinering med de andre europæiske struktur- og investeringsfonde (herefter kaldet "ESI") vedrørende lokaludvikling styret af lokalsamfundet, herunder en mulig løsning anvendt for så vidt angår brugen af løsningsmodellen med en ledende fond, og en given global komplementaritet mellem ESI-fondene i finansieringen af den forberedende støtte

Mulighed eller ej for at udbetale forskud

Definition af de opgaver, der varetages af forvaltningsmyndigheden, betalingsorganet og de lokale aktionsgrupper under Leader, navnlig hvad angår ikke-diskriminerende og gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for udvælgelsen af operationer omhandlet i artikel 34, stk. 3, litra b), i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af planlagte koordineringsmekanismer og komplementariteter, der er sikret med støttede operationer under andre foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne, navnlig hvad angår: investeringer i ikkelandbrugsmæssige aktiviteter og støtte til virksomhedsetablering under artikel 19 i forordning (EU) nr. 1305/2013 investeringer under artikel 20 i forordning (EU) nr. 1305/2013 og samarbejde under artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, navnlig offentlig-private partnerskabers gennemførelse af lokale udviklingsstrategier

8.2.12.3.3. M19c Tilskud til projekter (art. 35 (1)(b)) - Mål B: Forbedring af rammevilkårene i landdistrikterne

Underforanstaltning:

- 19.2 — Støtte til gennemførelse af operationer under lokaludviklingsstrategien styret af lokalsamfundet

8.2.12.3.3.1. Beskrivelse af typen af operationer

Mål B: Forbedring af rammevilkårene i landdistrikterne

Tematiske delmål:

- Fremme udbud og forbedring af basale servicefaciliteter og byfornyelse
- Innovation

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (b) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (RFO 1303/2013).

Rationale for indsatsen

Formålet er at gennemføre aktiviteter og investeringer, der forbedrer rammevilkårene og understøtter en udvikling i landdistrikterne. Indsatsen anvendes i situationer, hvor markedet ikke leverer den ønskede effekt, og der er behov for intervention.

Den store forskel i indkomst- og skattegrundlaget i de danske kommuner har konsekvenser for udbuddet af basale servicefaciliteter. I tyndere befolkede områder skal oprettelse af multifunktionelle strukturer med mange forskellige servicefaciliteter, mobile servicefaciliteter eller e-servicefaciliteter tilskyndes. Fornyelse af landsbyer og adgang til basale servicefaciliteter er vigtig for at realisere en økonomisk vækst, øge bosætningen i landdistrikterne og fremme forbindelserne mellem land og by.

Typer af aktion eller indsats

Der kan ydes tilskud til fx

- Investeringssomkostninger
- Udviklingsudgifter
- Fremme af bæredygtig udvikling og grøn omstilling

8.2.12.3.3.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Eksempler på udgiftstyper:

- Materielle og immaterielle investeringer

- Udviklingsomkostninger, herunder udarbejdelse af planer for indsatsen
- Analyser m.v og generalomkostninger, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

8.2.12.3.3.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.12.3.3.4. Støttemodtagere

Offentlige aktører, herunder lokale og regionale myndigheder, og private aktører i landdistrikter.

8.2.12.3.3.5. Støtteberettigede udgifter

Der kan inden for den lokale aktionsgruppes projektramme ydes tilskud til aktiviteter og investeringer, der er nødvendige for at gennemføre projekterne. Der kan derudover ydes tilskud til transportomkostninger og til køb af brugt udstyr.

Frivilligt arbejde kan anvendes som element i finansieringen.

Der kan ydes støtte til fx

- Investering i jobskabelse, etablering, forbedring og udbygning af alle former for mindre infrastrukturprojekter, herunder vedvarende energi, energibesparelse, bredbånd og e-løsninger.
- Investering i etablering, forbedring og udbygning af lokale basale serviceydelser for at forbedre rammevilkårene for befolkningen i landdistrikterne.
- Investering i udvikling og markedsføring af turistfaciliteter i landdistrikter.
- Udvikling af landsbyplaner
- Undersøgelser og investeringer, der er forbundet med renovering, bevarelse og opgradering af kultur- og naturarven i landsbymiljøer, landskaber og steder med høj naturværdi.

Der ydes ikke støtte til

- Løbende driftsudgifter
- Moms der refunderes til tilskudsmodtager

8.2.12.3.3.6. Støttebetingelser

Det er en betingelse for tilskud til forberedelse og gennemførelse af projekter, at

- der er tale om almennyttige projekter
- tilskud kan ikke gives til jordbrugsproduktion

- landsbyplaner skal være i overensstemmelse med kommunens og regioners overordnede planer for udvikling af området
- Ved mindre infrastrukturprojekter forstås projekter, hvor de samlede projektomkostninger udgør op til 3.750.000 kr.

8.2.12.3.3.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper anvende et pointsystem.

- Erhvervsstyrelsen udarbejder et fælles værktøj, PROMIS, som udgangspunkt for pointsystemet, som eksempelvis vil omfatte en række standardindikatorer hvoraf nogle er obligatoriske og andre er frivillige, der udvælges lokalt i den enkelte aktionsgruppe.
- Pointsystemet vil blive færdigudviklet lokalt som led i forberedelse af de lokale udviklingsstrategier.

Det skal sikres, at mindst 50 % af stemmerne ved udvælgelsesbeslutningen er fra bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterer private interesser (medlemmer fra ikke offentlige parter), og en enkelt interessegruppe må ikke repræsentere mere end 49 % af stemmerne.

8.2.12.3.3.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Op til 50 % af de tilskudsberettigede udgifter.

En lokal aktionsgruppe indstiller som udgangspunkt et projekt til 50 pct. i tilskud. Aktionsgrupper kan imidlertid vurdere, at visse projekter under fokusområde 6b ikke har behov for 50 pct. tilskud for at kunne realiseres og kan derfor beslutte sig for at tilbyde en lavere tilskudssats. Denne fleksibilitet giver LAGerne mulighed for effektivt at udnytte tilskudsmidlerne til at nå målene i de lokale udviklingsstrategier.

Man vil i overgangsperioden have mulighed for at anvende standardomkostninger og andre typer af forenklinger til denne underforanstaltning.

8.2.12.3.3.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.12.3.3.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. Opgaverne med at verificere gennemførelsen af projekter omfatter bl.a. vurdering af, hvorvidt projektet ligger inden for rammerne af og bidrager til at nå målene i den lokale udviklingsstrategi, om de tilbud, der er indhentes på projektudgifter, afspejler den reelle pris på markedet, og om projektet gennemføres som foreskrevet. LEADER-metoden, hvor projektansøgninger tilrettelægges efter målsætninger i den lokale udviklingsstrategi, kræver forøget opmærksomhed på projekternes effekter.

8.2.12.3.3.9.2. Afbødende foranstaltninger

Erhvervsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol og fysisk kontrol og kan uddelegere ansvaret for projektafsyningen til de lokale aktionsgrupper.

Effekter registreres og måles i IT-systemet PROMIS.

Erhvervsstyrelsen vil i samarbejde med Landbrugsstyrelsen opstille entydige kontrolinstrukser for de pågældende typer af udgifter, herunder specifikt med fokus på rimelige priser.

Risikoen for, at der opstår fejl, minimeres endvidere ved hjælp af forenkling af tilskudsordningen og bekendtgørelsen, godt ansøgningsmateriale og tjeklister til sagsbehandlere, samt vejledning vedr. projekter og drift af lokale aktionsgrupper.

Hvad angår udvælgelse af projekter, udarbejdes retningslinjer til og kompetenceudvikling af LAG-bestyrelserne i forbindelse med habilitet og krav til bestyrelsesreferaters indhold.

IT-systemet PROMIS indeholder både ansøgningsmodul, effektmålingsmodul og i løbet af 2016 også udbetalingsmodul.

8.2.12.3.3.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.12.3.3.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der vil i overgangsperioden være mulighed for at anvende forenklinger og standardomkostninger, som dokumenteres ved tilvejebringelsen af statistisk grundlag for tilsvarende udgifter i 2014-2020. Desuden vil man fx kunne anvende muligheden for draft budget, som det nuværende forordningsgrundlag giver mulighed for.

8.2.12.3.3.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Beskrivelse af de obligatoriske elementer af lokaludvikling styret af lokalsamfundet, hvoraf Leaderforanstaltningen er opbygget: forberedelsesstøtte, gennemførelse af operationer under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet, forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter, driftsomkostninger og aktivitetsstyring, jf. artikel 35, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af anvendelsen af Leaderopstartssættet nævnt i artikel 43 i forordning (EU) nr. 1305/2013 som en specifik type forberedende støtte, hvis det er relevant

Beskrivelse af systemet til løbende ansøgning om Leadersamarbejdsprojekter, jf. artikel 44, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Proceduren og tidsplanen for udvælgelsen af de lokale udviklingsstrategier

Begrundelse for udvælgelsen af geografiske områder for lokaludviklingsstrategiens gennemførelse, hvis befolkning falder uden for grænserne fastsat i artikel 33, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Koordinering med de andre europæiske struktur- og investeringsfonde (herefter kaldet "ESI") vedrørende lokaludvikling styret af lokalsamfundet, herunder en mulig løsning anvendt for så vidt angår brugen af løsningsmodellen med en ledende fond, og en given global komplementaritet mellem ESI-fondene i finansieringen af den forberedende støtte

Mulighed eller ej for at udbetale forskud

Definition af de opgaver, der varetages af forvaltningsmyndigheden, betalingsorganet og de lokale aktionsgrupper under Leader, navnlig hvad angår ikke-diskriminerende og gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for udvælgelsen af operationer omhandlet i artikel 34, stk. 3, litra b), i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af planlagte koordineringsmekanismer og komplementariteter, der er sikret med støttede operationer under andre foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne, navnlig hvad angår: investeringer i ikkelandbrugsmæssige aktiviteter og støtte til virksomhedsetablering under artikel 19 i forordning (EU) nr. 1305/2013 investeringer under artikel 20 i forordning (EU) nr. 1305/2013 og samarbejde under artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, navnlig offentlig-private partnerskabers gennemførelse af lokale udviklingsstrategier

8.2.12.3.4. M19d Støtte til LAG-samarbejde (art. 35(1)(c))

Underforanstaltning:

- 19.3 — Forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter

8.2.12.3.4.1. Beskrivelse af typen af operationer

Tilskud til udvikling, forberedelse og gennemførelse af interregionale og transnationale samarbejdsaktiviteter mellem lokale aktionsgrupper og mellem lokale aktionsgrupper og andre lokale partnerskaber fra andre landdistrikter, der gennemfører en lokal udviklingsstrategi inden for Fællesskabet.

Retsgrundlag:

Artikel 35 (1) (c) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013).

8.2.12.3.4.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Støtte til fx.

- Forberedelse, udvikling og gennemførelse af interregionale og transnationale samarbejdsaktiviteter,
- Afholdelse af møder, seminar, networking m.v.
- Analyser, studier m.v.
- Transport, indkvartering og forplejning

8.2.12.3.4.3. Forbindelser til anden lovgivning

Generelle regler i landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.12.3.4.4. Støttemodtagere

- Lokale aktionsgrupper
- Lokale aktører

8.2.12.3.4.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteberettigede omkostninger er fx :

- aktiviteter, der er nødvendige for udvikle, forberede og gennemføre interregionale og transnationale samarbejdsaktiviteter, herunder fx udgifter til løn, konsulentbistand, rejser, forplejning,

indkvartering indkøb af udstyr.

- moms, der ikke kan refunderes.
- Hvis projektet gennemføres som et samarbejdsprojekt, kan der også ydes tilskud til at drive projektet, hvis disse udgifter er et resultat af selve samarbejdet. Dette kan f.eks. være udgifter til en projektkoordinator. Der kan ikke ydes tilskud til ansøgers almindelige driftsudgifter, f.eks. husleje.

Der ydes ikke støtte til:

- løbende driftsudgifter

8.2.12.3.4.6. Støttebetingelser

Det er en betingelse for tilskud til udvikling, forberedelse og gennemførelse af samarbejdsaktiviteter, at

- der er mindst to partnere.
- et transnationalt samarbejdsprojekt består af mindst to EU-lande.

En lokal aktionsgruppes udgifter til udvikling og forberedelse af samarbejdsaktiviteter skal holdes inden for det af Erhvervsstyrelsen udmeldte driftsbudget.

En lokal aktionsgruppes udgifter til gennemførelse af interregionale og transnationale samarbejdsaktiviteter skal holdes inden for den af Erhvervsstyrelsen udmeldte projektramme.

8.2.12.3.4.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper anvende et pointsystem.

- Erhvervsstyrelsen udarbejder et fælles værktøj som udgangspunkt for pointsystemet, som eksempelvis vil omfatte en række standardindikatorer hvoraf nogle er obligatoriske og andre er frivillige, der udvælges lokalt i den enkelte aktionsgruppe.
- Pointsystemet vil blive færdigudviklet lokalt som led i forberedelse af de lokale udviklingsstrategier.

8.2.12.3.4.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Op til 100 % af omkostningerne.

Erhvervsstyrelsen vil fra 2021 kunne have mulighed for at anvende standardomkostninger og andre typer af forenklinger til denne underforanstaltning.

8.2.12.3.4.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.12.3.4.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. Opgaverne med at verificere gennemførelsen af projekter omfatter bl.a. vurdering af, om de tilbud, der er indhentes på projektudgifter, afspejler den reelle pris på markedet, og om projektet gennemføres som foreskrevet.

8.2.12.3.4.9.2. Afbødende foranstaltninger

Erhvervsstyrelsen har ansvaret for administrativ og fysisk kontrol.

Erhvervsstyrelsen vil i samarbejde med Landbrugsstyrelsen opstille entydige kontrolinstrukser for de pågældende typer af udgifter.

Hvad angår udvælgelse af projekter, udarbejdes retningslinjer til og kompetenceudvikling af LAG bestyrelserne i forbindelse med habilitet og krav til bestyrelsesreferaters indhold.

8.2.12.3.4.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.12.3.4.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der vil blive anvendt de muligheder for forenklinger og standardomkostninger, som det nuværende forordningsgrundlag allerede giver mulighed for.

8.2.12.3.4.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Beskrivelse af de obligatoriske elementer af lokaludvikling styret af lokalsamfundet, hvoraf Leader-foranstaltningen er opbygget: forberedelsesstøtte, gennemførelse af operationer under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet, forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter, driftsomkostninger og aktivitetsstyring, jf. artikel 35, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af anvendelsen af Leaderopstartssættet nævnt i artikel 43 i forordning (EU) nr. 1305/2013 som en specifik type forberedende støtte, hvis det er relevant

Beskrivelse af systemet til løbende ansøgning om Leadersamarbejdsprojekter, jf. artikel 44, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Proceduren og tidsplanen for udvælgelsen af de lokale udviklingsstrategier

Begrundelse for udvælgelsen af geografiske områder for lokaludviklingsstrategiens gennemførelse, hvis befolkning falder uden for grænserne fastsat i artikel 33, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Koordinering med de andre europæiske struktur- og investeringsfonde (herefter kaldet "ESI") vedrørende lokaludvikling styret af lokalsamfundet, herunder en mulig løsning anvendt for så vidt angår brugen af løsningsmodellen med en ledende fond, og en given global komplementaritet mellem ESI-fondene i finansieringen af den forberedende støtte

Mulighed eller ej for at udbetale forskud

Definition af de opgaver, der varetages af forvaltningsmyndigheden, betalingsorganet og de lokale aktionsgrupper under Leader, navnlig hvad angår ikke-diskriminerende og gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for udvælgelsen af operationer omhandlet i artikel 34, stk. 3, litra b), i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af planlagte koordineringsmekanismer og komplementariteter, der er sikret med støttede operationer under andre foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne, navnlig hvad angår: investeringer i ikkelandbrugsmæssige aktiviteter og støtte til virksomhedsetablering under artikel 19 i forordning (EU) nr. 1305/2013 investeringer under artikel 20 i forordning (EU) nr. 1305/2013 og samarbejde under artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, navnlig offentlig-private partnerskabers gennemførelse af lokale udviklingsstrategier

8.2.12.3.5. M19e Støtte til drift af den lokale aktionsgruppe og animation

Underforanstaltning:

- 19.4 — Støtte til driftsomkostninger og animering

8.2.12.3.5.1. Beskrivelse af typen af operationer

Støtte til drift kan omfatte fx:

- Drift af en lokal aktionsgruppe med henblik på at gennemføre en lokal udviklingsstrategi, herunder forberede og gennemføre ansøgningsrunder, anvende udvælgelseskriterier for projekter og bistå potentielle ansøgere med henblik på udvikling af projekter og ansøgninger til fremme af strategien.
- Modtage ansøgninger om udviklingsindsatser, vurdere og indstille dem til tilskud, herunder fastsætte størrelse af tilskudsbeløb og indsende indstillingerne til central myndighed, som udfører legalitetskontrol og træffer endelige beslutning i ansøgningerne
- Sikre kapacitetsopbygning af lokale aktører med henblik på løbende at udvikle og gennemføre den lokale udviklingsstrategi og udviklingsindsatser til gavn for den lokale udvikling
- Forberede og gennemføre en ikke-diskriminerende og transparent procedure og kriterier for udvælgelse af udviklingsindsatser, der indstilles til tilskud, sikre sammenhæng med den lokale udviklingsstrategi og de indstillede udviklingsindsatser skal bidrage til at nå målene i den lokale udviklingsstrategi
- Overvåge og følge gennemførelsen af den lokale udviklingsstrategi og foretage evalueringer af den lokale udviklingsstrategi samt eventuelle revideringer heraf.

Støtte til animation kan omfatte:

- Fremme gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi gennem udveksling af information mellem landdistriktsaktørerne, herunder kapacitetsopbygning, kompetenceudvikling og netværk samt understøtte potentielle ansøgere i at udvikle projekter og forberede ansøgninger

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (d) og (e) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013).

8.2.12.3.5.2. Støttetype

Støttetype: Tilskud

Støtte til drift af LAG og fremme gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi.

8.2.12.3.5.3. Forbindelser til anden lovgivning

Ingen.

8.2.12.3.5.4. Støttemodtagere

- Lokale aktionsgrupper. Det er udelukkende godkendte danske aktionsgrupper, der kan opnå tilskud til at forberede, drive, udvikle, fremme og gennemføre den lokale udviklingsindsats i et særligt udpeget område.
- Erhvervsstyrelsen med henblik på at understøtte arbejdet i de lokale aktionsgrupper, fx aflønne administrative koordinatore, der kvalitetssikrer ansøgningerne, før de indsendes til forvaltningsmyndigheden.

8.2.12.3.5.5. Støtteberettigede udgifter

Støtteberettigede driftsomkostninger er fx:

- Aktiviteter, der er nødvendige for at gennemføre en lokal udviklingsstrategi.
- Lønudgifter.
- Kommunikations- og informationsaktiviteter til fremme af gennemførelsen af den lokale udviklingsstrategi og animationsomkostninger.
- Opbygning af viden, kompetencer og netværk hos de lokale aktører som led i gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, herunder kompetenceopbygning der forbereder de lokale aktører i at tage ansvar i udvikling og leverance af en lokal udviklingsstrategi, øger deres bevidsthed og engagement i den lokale udviklingsproces og gør dem til aktive spillere i processen.
- Aktiviteter som led i gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, herunder analyser af området, selve udarbejdelsen af strategien, kommunikation og administration.
- Moms der ikke kan refunderes.

8.2.12.3.5.6. Støttebetingelser

En udvælgelseskomité udpeger på baggrund af fastlagte kriterier, hvilke grupperinger/netværk, der kan opnå tilskud til at gennemføre en lokal udviklingsstrategi. Indsatsen gennemføres i overensstemmelse med målene i de lokale udviklingsstrategier. Udvalgelseskomiteen indstiller således de lokale udviklingsstrategier til godkendelse, og der kan kun ydes tilskud til gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, der er godkendt af Erhvervsstyrelsen.

8.2.12.3.5.7. Principper for så vidt angår fastsættelsen af udvælgelseskriterier

Ikke relevant.

8.2.12.3.5.8. (Relevante) støttebeløb og støttesatser

Op til 100 % af omkostningerne. Tilskuddet kan udbetales à conto (forskud) til dækning af udgifter til kompetenceudvikling, drift af den lokale aktionsgruppe og animation.

Tilskud til drift og animation må ikke overstige 25 % af de totale offentlige udgifter til gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi.

Man vil i overgangsperioden have mulighed for at anvende standardomkostninger og andre typer af forenklinger til denne underforanstaltning.

8.2.12.3.5.9. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.12.3.5.9.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. Opgaverne med at verificere gennemførelsen af drift og animering omfatter bl.a. vurdering af, om de tilbud, der er indhentet på disse udgifter, afspejler den reelle pris på markedet, og om driften gennemføres som foreskrevet.

8.2.12.3.5.9.2. Afbødende foranstaltninger

Erhvervsstyrelsen har ansvaret for administrativ og fysisk kontrol.

Erhvervsstyrelsen vil i samarbejde med Landbrugsstyrelsen opstille entydige kontrolinstrukser for de pågældende typer af udgifter. Herudover er der særlig fokus på retningslinjer for og krav til koordinators kompetencer, og der gennemføres stikprøvekontrol heraf for at sikre, at koordinatorene har de rette kvalifikationer.

Der er også fokus på LAG'ens afsyning af projekter, hvor en revideret afsyningsrapport udarbejdes, og Erhvervsstyrelsen gennemfører stikprøvekontrol af de lokale aktionsgruppers afsyning.

8.2.12.3.5.9.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.12.3.5.10. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

Der vil i overgangsperioden være mulighed for at anvende standardomkostninger, som dokumenteres ved tilvejebringelsen af statistisk grundlag herfor. Beregning af disse vil kunne dokumenteres ved tilvejebringelsen af statistisk grundlag for tilsvarende udgifter til aktiviteter afholdt i 2014-2020. Der vil

også blive anvendt de muligheder for forenklinger og standardomkostninger, som det nuværende forordningsgrundlag allerede giver mulighed for.

8.2.12.3.5.11. Oplysninger, der er specifikke for operationen

Beskrivelse af de obligatoriske elementer af lokaludvikling styret af lokalsamfundet, hvoraf Leader-foranstaltningen er opbygget: forberedelsesstøtte, gennemførelse af operationer under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet, forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter, driftsomkostninger og aktivitetsstyring, jf. artikel 35, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af anvendelsen af Leaderopstartssættet nævnt i artikel 43 i forordning (EU) nr. 1305/2013 som en specifik type forberedende støtte, hvis det er relevant

Beskrivelse af systemet til løbende ansøgning om Leadersamarbejdsprojekter, jf. artikel 44, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Proceduren og tidsplanen for udvælgelsen af de lokale udviklingsstrategier

Begrundelse for udvælgelsen af geografiske områder for lokaludviklingsstrategiens gennemførelse, hvis befolkning falder uden for grænserne fastsat i artikel 33, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Koordinering med de andre europæiske struktur- og investeringsfonde (herefter kaldet "ESI") vedrørende lokaludvikling styret af lokalsamfundet, herunder en mulig løsning anvendt for så vidt angår brugen af løsningsmodellen med en ledende fond, og en given global komplementaritet mellem ESI-fondene i finansieringen af den forberedende støtte

Mulighed eller ej for at udbetale forskud

Definition af de opgaver, der varetages af forvaltningsmyndigheden, betalingsorganet og de lokale aktionsgrupper under Leader, navnlig hvad angår ikke-diskriminerende og gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for udvælgelsen af operationer omhandlet i artikel 34, stk. 3, litra b), i forordning (EU) nr. 1303/2013

Beskrivelse af planlagte koordineringsmekanismer og komplementariteter, der er sikret med støttede operationer under andre foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne, navnlig hvad angår: investeringer i ikkelandbrugsmæssige aktiviteter og støtte til virksomhedsetablering under artikel 19 i forordning (EU) nr. 1305/2013 investeringer under artikel 20 i forordning (EU) nr. 1305/2013 og samarbejde under artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, navnlig offentlig-private partnerskabers gennemførelse af lokale udviklingsstrategier

8.2.12.4. Verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne og/eller operationstyperne

8.2.12.4.1. Risici ved gennemførelsen af foranstaltningerne

8.2.12.4.2. Afbødende foranstaltninger

8.2.12.4.3. Samlet vurdering af foranstaltningen

8.2.12.5. Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant

8.2.12.6. Oplysninger, der er specifikke for foranstaltningen

Beskrivelse af de obligatoriske elementer af lokaludvikling styret af lokalsamfundet, hvoraf Leader-foranstaltningen er opbygget: forberedelsesstøtte, gennemførelse af operationer under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet, forberedelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter, driftsomkostninger og aktivitetsstyring, jf. artikel 35, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Leader-foranstaltningen vedrører forberedelsesstøtte, støtte til gennemførelse af projekter i henhold til LEADER-metoden, støtte til forberedelse og gennemførelse af LAG-samarbejde, samt støtte til drift af LAG og herunder til animation.

Beskrivelse af anvendelsen af Leaderopstartssættet nævnt i artikel 43 i forordning (EU) nr. 1305/2013 som en specifik type forberedende støtte, hvis det er relevant

Implementeres ikke.

Beskrivelse af systemet til løbende ansøgning om Leadersamarbejdsprojekter, jf. artikel 44, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Forberedelse, udvikling og gennemførelse samarbejdsprojekter er integreret i den lokale udviklingsstrategier og finansieres inden for rammerne af budgetterne udmeldt til de enkelte lokale aktionsgrupper.

For så vidt angår transnationale samarbejdsprojekter skal de tilsagnsgivende myndigheder anvende en særlig procedure, der sikrer, at Kommissionen løbende orienteres om godkendelse af projektansøgningerne.

Proceduren og tidsplanen for udvælgelsen af de lokale udviklingsstrategier

Etablering og godkendelse af lokale aktionsgrupper

Processen som beskrevet i dette afsnit vil også blive gennemført i overgangsperioden, med baggrund i tilladelsen givet i overgangsbestemmelserne (artikel 4). Da de lokale aktionsgrupper og udviklingsstrategierne vil henhøre under den kommende programperiode 2023-2027, vil der såvidt muligt blive taget udgangspunkt i de forordninger eller forordningsudkast, der vil gælde for den periode.

Mobilisering

Det lokale partnerskab er drivkraften bag lokalstyret udvikling af de udpegede landdistrikter og fiskeriområder. Der finder forud for etableringen af en lokal aktionsgruppe en mobilisering af lokale ressourcepersoner sted, idet opstarten af der lokale udviklingsarbejde er af væsentlig betydning for det videre arbejde i den lokale aktionsgruppe. Forud for nedsættelse af en lokal aktionsgruppe skal der derudover tages stilling til en række spørgsmål vedrørende bl.a. geografisk område, lokale udfordringer og potentialer samt fondsfinansieringen.

Erhvervsstyrelsen vil i samarbejde med fx lokale aktører, de lokale og regionale myndigheder understøtte dette mobiliseringsarbejde gennem oplysningskampagner, informationsmøder, kompetenceudvikling m.v.

Interesetilkendegivelse

I foråret 2014 inviterede daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter (nu Erhvervsstyrelsen) aktører i udpegede landdistrikter til at tilkendegive interesse for at blive udpeget som et lokalt partnerskab.

Det er en forudsætning

- At partnerskabet opererer inden for et nærmere afgrænset geografisk område
- At partnerskabet er lokalstyret og sammensat af repræsentanter fra de lokale offentlige og private socioøkonomiske interesser.

En lokal aktionsgruppe skal inden for rammerne af et budget og lokal udviklingsstrategi arbejde med henblik på at understøtte den lokale udvikling i et geografisk afgrænset område.

Der blev etableret 26 lokale aktionsgrupper i de udpegede områder i løbet af 2014 og 2015. I 2016 fik de allerede etablerede lokale aktionsgrupper tilbud om at omorganisere sig med henblik på at styrke den lokale forankring. Omorganisering var frivillig og skulle besluttes lokalt på baggrund af lokale erfaringer. Der

skete ikke ændringer i antallet af lokale aktionsgrupper.

Hvor mange aktionsgrupper der etableres i overgangsperioden er endnu ikke kendt.

Stiftende generalforsamling

Når et lokalt partnerskab etablerer sig som en lokal aktionsgruppe, er der en række formelle procedurer, der skal gennemføres. Partnerskabet forpligter sig til at afholde informationsmøde om LEADER-metoden og tilskudsmulighederne i forhold til det lokale udviklingsarbejde og at oprette en forening efter de almindelige foreningsprincipper med bl.a. afholdelse af en stiftende generalforsamling, valg af kandidater til bestyrelsen og afholdelse af den årlige generalforsamling.

Principperne for sammensætningen af bestyrelserne vil blive videreført fra programperiode 2007-2013, og aktionsgrupperne vil således også fremover bestå af en bred repræsentation af offentlige myndigheder, borgere, lokale organisationer, erhvervsrepræsentanter og foreninger. Almindelige borgere, lokale foreninger, sociale og økonomiske partnere vælges hvert år på demokratisk vis til den lokale aktionsgruppe.

Myndighederne udpeger deres repræsentanter i den lokale aktionsgruppe. Dette sikrer, at aktionsgruppen har tæt kontakt til området og består af motiverede lokale aktører, der kan udvikle og gennemføre projekter i overensstemmelse med de målsætninger, der er opstillet i udviklingsplanen. Samtidig sikres den mest effektive afvejning af behov, muligheder og ressourceanvendelse.

Udarbejdelse og godkendelse af lokale udviklingsstrategier

Lokale aktionsgrupper udarbejder i løbet af 2014 en lokal udviklingsstrategi og medvirker til at aktivere og realisere det lokale udviklingspotentiale – i tæt samarbejde med andre regionale og kommunale aktører og udviklingsplaner.

Den lokale udviklingsstrategi skal være gruppens vigtigste styringsredskab gennem hele programperioden. I udviklingsstrategien tager den lokale aktionsgruppe stilling til mål, indsats og finansiering og skal sætte rammerne for aktionsgruppens projektprioriteringer.

Erhvervsstyrelsen stiller bistand til rådighed for de lokale aktionsgrupper i denne forberedende fase i forbindelse med for eksempel,

- Opbygning af de nødvendige kompetencer,
- Udarbejdelse af analyser af området
- Udarbejdelse af den lokale strategi
- Administration

En lokal udviklingsstrategi omfattede i 2014 som minimum følgende elementer. Om udviklingsstrategien også i den kommende programperiode skal indeholde lignende elementer vil blive afgjort på baggrund af en evaluering af, hvordan udviklingsstrategien i 2014-2020 har fungeret som styringsredskab for aktionsgrupperne.:

- Afgræsning af det område og den befolkning, som strategien omfatter
- En analyse af udviklingsbehovet og potentialet i områder, herunder en analyse af områdets styrker, svagheder, muligheder og trusler
- En beskrivelse af strategien og dens mål og integrerende og innovative karakter. Der skal opstilles klare og målbare mål for output eller resultater.

- En beskrivelse af processen med at involvere lokalsamfundet i udviklingen af strategien
- En handlingsplan, der beskriver, hvordan målene omsættes til aktioner og evalueres
- En beskrivelse af strategiens forvaltnings- og kontrolordninger, der dokumenterer den lokale aktionsgruppes evne til at gennemføre strategien
- Beskrivelse af evalueringstiltag
- En finansieringsplan for strategien

Under den lokale aktionsgruppes ledelse udarbejder det lokale partnerskab en udviklingsstrategi, der indsendes til det udvælgelsesudvalg, som er oprettet af Erhvervsstyrelsen.

Godkendelsesprocedurer

Udvælgelsesudvalget

Erhvervsstyrelsen nedsætter et udvælgelsesudvalg med repræsentation fra bl.a. de centrale, regionale og lokale myndigheder og repræsentation af landdistrikts- og fiskeriaktører og eksperter på området.

Det er udvælgelseskomiteens opgave at vurdere de indkomne udviklingsstrategier og gå i dialog med de lokale aktionsgrupper om strategierne for at opnå de bedst mulige styringsværktøjer for bestyrelsernes arbejde gennem hele programperioden.

Udvælgelsesudvalget vurderer i første omgang, om ansøgningerne opfylder de formelle krav til oprettelse af en lokal aktionsgruppe, og dernæst skal udvælgelsesudvalget rangordne ansøgninger efter den forventede opnåede merværdi for lokaludviklingen. De partnerskaber, som udvælgelsesudvalget vurderer, vil give den højeste merværdi for den lokale udvikling, vil blive indstillet til godkendelse.

Udvælgelsesudvalget vurdering af strategierne

Udvælgelsesudvalget vurderede i 2015 strategierne ud fra en række på forhånd kendte kriterier, herunder nedennævnte. Kriterier for vurdering af udviklingsstrategier vil blive fastlagt i overgangsperioden.:

- Lokalsamfundets involvering i udarbejdelse af strategien, herunder partnerskabets bredde og repræsentativitet i forhold til sammensætningen af lokalsamfundet
- Partnerskabets kompetencer, ressourcer og færdigheder
- Partnerskabets vilje og evne til at indgå tværgående samarbejdsrelationer
- Mål og indsatsers relevans og lokale forankring
- Aktionsplanens logiske sammenhæng og kvalitet
- Aktionsplanens sammenhæng med andre udviklingsindsatser
- Partnerskabets erfaringer og kompetenceniveau, herunder kompetence til kommunikation og formidling
- Klar organisering og transparente beslutningsprocedurer i partnerskabet
- Omfanget af kritisk masse i området

Udvælgelsesudvalget indstiller de lokale udviklingsstrategier, som kan indfri kvalitetskravene til endelig godkendelse i Erhvervsstyrelsen.

Begrundelse for udvælgelsen af geografiske områder for lokaludviklingsstrategiens gennemførelse, hvis befolkning falder uden for grænserne fastsat i artikel 33, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Nedenstående kriterier vil blive opdateret med de senest tilgængelige forhold.

Daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter (nu Erhvervsstyrelsen) har vurderet, at der er behov for at foretage en revurdering af LAG-organiseringen i lyset af de mange erfaringer, der er gjort i forrige programperiode og den aktuelle situation i landdistrikterne samt de prioriterede mål for lokalstyret udvikling (CLLD).

Der er samtidig behov for løbende at videreudvikle udmøntningen af metoden til lokalstyret udvikling, som EU gennem flere programperioder har defineret for indsatsen i forhold til den generelle udvikling i landdistrikterne.

På baggrund af erfaringerne fra den tidligere programperiode samt den løbende dialog med partnerskabet, herunder med Koordinationsudvalget for lokale aktionsgrupper, inviterede daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter i foråret 2014 aktører i udpegede landdistrikter til at tilkendegive interesse for at blive udpeget som et lokalt partnerskab, hvilket gav anledning til over 100 høringssvar. På den baggrund og efterfølgende dialoge med relevante lokale aktører, blev der i april 2014 offentliggjort en revideret og endelig udpegning for programperioden 2014-2020 omfattende 56 kommuner og småøerne efter følgende model:

Der er udpeget 56 kommuner og småøerne, hvor der kan etableres lokale aktionsgrupper. Kortet nedenfor viser de udpegede kommuner og småøer.

Afgrænsningen af landdistrikterne bygger på en by-land dimension og en center-periferi dimension – på baggrund af situationen i landdistrikterne afspejles problemstillingen om faldende antal beskæftigede i landdistrikterne.

På den baggrund ligger følgende model til grund for områdeudpegningen:

- Mere end 45 pct. af borgerne i en kommune bor i landdistrikter eller byer med færre end 3.000 indbyggere.
- Den typiske borger (medianborgeren) bor mere end 30 minutter (køretid i bil) fra nærmeste større byområde.
- Mere end 30 pct. af borgerne i en kommune bor i landdistrikter eller byer med færre end 3.000 indbyggere, og kommunen har oplevet tilbagegang i antallet af beskæftigede på arbejdspladser i kommunen på mindst 10 % i perioden 2009-2013

Der er taget udgangspunkt i kommunegrænser, fordi det anses for mest effektivt. Både administrativt og statistisk, men også i forhold til samarbejde med kommuner og borgernes tilhørsforhold.

På den baggrund udpeges følgende kommuner og småøer som

LAG-område for programperioden 2014-2020: Læsø, Lolland, Samsø, Langeland, Bornholm, Tønder, Morsø, Lemvig, Struer, Guldborgsund, Frederikshavn, Kalundborg, Ærø, Vordingborg, Thisted, Skive, Odsherred, Hjørring, Vesthimmerlands, Assens, Aabenraa, Sønderborg, Ringkøbing-Skjern, Norddjurs, Mariagerfjord, Svendborg, Faaborg-Midtfyn, Jammerbugt, Nordfyns, Faxe, Slagelse, Stevns, Varde, Halsnæs, Gribskov, Sorø, Rebild, Holstebro, Næstved, Vejen, Billund, Hedensted, Lejre, Fanø, Syddjurs, Viborg, Favrskov, Holbæk, Middelfart, Haderslev, Odder, Nyborg, Brønderslev, Randers, Kerteminde og Ikast-Brande.

De 9 kommuner som ikke videreføres som LAG-kommuner: Esbjerg, Fredericia, Herning, Horsens, Ishøj,

Ringsted, Silkeborg, Tårnby og Vejle.

Nye LAG-kommuner set i forhold til tidligere programperiode: Lejre Kommune og Gribskov Kommune.

Udpegningen dækker 77 % af Danmarks areal og over 60 % af befolkningen.

I de udpegede områder kan der i overensstemmelse med bottom up-principperne i LEADER-metoden etableres lokale aktionsgrupper. Aktionsgrupper skal etableres i sammenhængende geografiske område med et indbyggertal på mellem 10.000-150.000 indbyggere.

Sammenslutningen af Danske Småøer har over for daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter tilkendegivet, at man gerne ser videreførelse af en særlig aktionsgruppe for de 27 småøer, som til sammen har knap 4.700 indbyggere.

Udvikling Nordvestsjælland har over for daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter tilkendegivet, at man gerne vil videreføre aktionsgruppen fra programperioden 2007-2013, som har over 200.000 indbyggere. Der tilføjes en ny kommune – Lejre Kommune.

Kalundborg Kommune: 48.294 indbyggere

Holbæk Kommune: 69.263 indbyggere

Lejre Kommune: 26.901 indbyggere

Odsherred Kommune: 32.452 indbyggere

Sorø Kommune: 29.288 indbyggere

I alt: 206.198 indbyggere

Aktører i nabokommunerne Næstved, Faxe og Vordingborg kommuner overvejer at etablere en fælles lokal aktionsgruppe. Aktionsgruppen vil have ca. 162.000 indbyggere.

Næstved Kommune: 81.163 indbyggere

Faxe Kommune: 35.123 indbyggere

Vordingborg Kommune: 45.465 indbyggere

I alt: 161.751 indbyggere

I forrige programperiode blev der etableret en lokal aktionsgruppe, der dækkede Hjørring kommune og Frederikshavn Kommune. Dette samarbejde forventes videreført og forventes udvidet med et område, der dækker Brønderslev kommune. Aktionsgruppen vil have ca. 162.000 indbyggere:

Hjørring Kommune: 65.767 indbyggere

Frederikshavn Kommune: 60.775 indbyggere

Brønderslev Kommune: 35.600 indbyggere

i alt: 162.142 indbyggere

Områdeudpegningen forventes som konsekvens heraf at omfatte aktionsgrupper, der afviger fra de generelle regler om indbyggertal. De aktionsgrupper, der forventes at afvige mest fra kravet om indbyggerantal, er eksisterende LAG-strukturer (Småøerne og Udvikling Nordvestsjælland).

Det anses ikke for hensigtsmæssigt at bryde med den særlige struktur for småøerne, som gennem LEADER-programmerne, og senest landdistriktsprogrammet har opbygget en stærk og velfungerende LAG-organisation, som i øvrigt omfatter samme øer som Sammenslutningen af Danske Småøer.

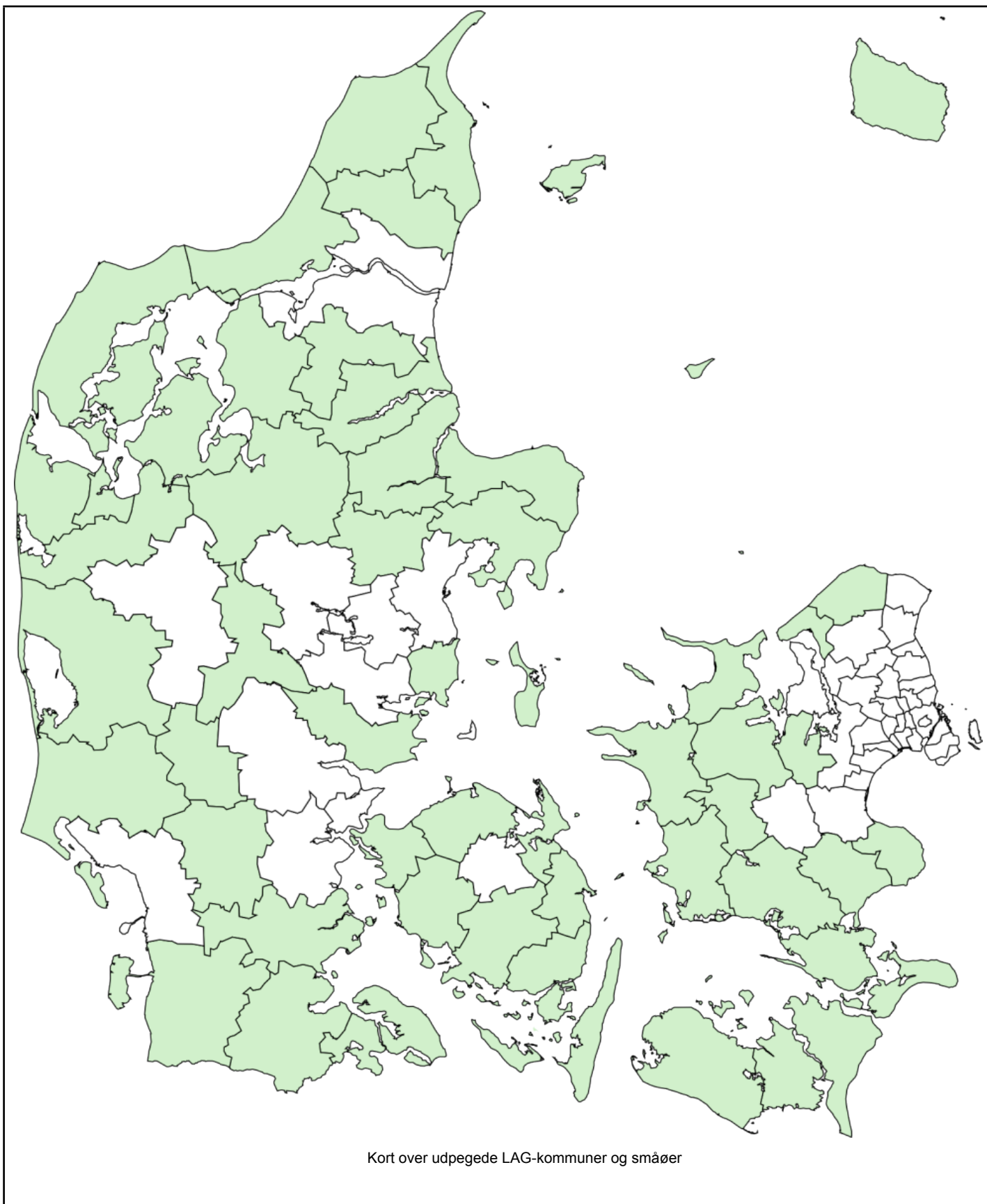
For så vidt angår Nordvestsjælland har LAG'en ligeledes lang erfaring gennem LAG-arbejdet og ønsket at fortsætte dette arbejde. Dette taget i betragtning, samt de geografiske forhold med afgrænsning mod Isefjorden mod nordøst, findes det mest hensigtsmæssigt at opretholde den eksisterende struktur.

Tildeling af budget til lokale aktionsgrupper

Tildeling af budget til aktionsgrupper, der udpeges i overgangsperioden vil afhænge af endnu ikke fastsatte kriterier og den økonomi, der er til rådighed.

Tildeling af budget til de enkelte aktionsgrupper vil ske på basis af en fordelingsnøgle, hvor 65 % af midlerne fordeles ligeligt mellem de udpegede LAG-kommuner. Småøerne svarer i denne sammenhæng til to kommuner.

De resterende 35 % af midlerne fordeles på de udpegede kommuner, der har oplevet en negativ befolkningsudvikling i perioden 2008-2013, som opfyldes af småøerne og følgende kommuner: Læsø, Lolland, Samsø, Langeland, Bornholm, Lemvig, Tønder, Struer, Morsø, Ærø, Guldborgsund, Frederikshavn, Skive, Thisted, Vordingborg, Kalundborg, Hjørring, Assens, Ringkøbing-Skjern, Sønderborg, Vesthimmerlands, Aabenraa, Odsherred, Svendborg, Norddjurs, Faaborg-Midtfyn, Jammerbugt, Nordfyns, Mariagerfjord, Nyborg, Haderslev, Faxe, Slagelse, Halsnæs, Varde og Stevns kommuner.

Kort over udpegede LAG-kommuner og småøer

Koordinering med de andre europæiske struktur- og investeringsfonde (herefter kaldet "ESI") vedrørende lokaludvikling styret af lokalsamfundet, herunder en mulig løsning anvendt for så vidt angår brugen af løsningsmodellen med en ledende fond, og en given global komplementaritet mellem ESI-fondene i finansieringen af den forberedende støtte

Multifondsaspektet

Områder, der udpeges som under EAFRD med henblik på etablering af LEADER-grupper kan operere i overensstemmelse med bestemmelserne om multifond. Dette indebærer, at der i det samme geografiske område kan ydes tilskud fra flere fonde, forudsat der foreligger en sammenhængende strategi for området. Denne mulighed forventes for EAFRD og EHFF. Det vil være op til en lokal beslutning om, de skal være integreret LAG og FLAG, eller de skal fungere som adskilte enheder.

Modellen giver på den måde mulighed for, at for eksempel de stærke fiskeriområder kan operere som selvstændige FLAG, som det kendes fra programperioden 2007-13, mens det i mindre afgrænsede fiskeriområder vil være muligt at integrere indsatsen på forskellige måder for at opnå den nødvendige kritiske masse.

Dette vil også forenkle administrationen blandt andet ved at kunne anvende lead-fond princippet i den lokale forvaltning.

Anvendelse af "lead-fond"

Landdistriktsfonden kan udpeges som "lead-fonden", hvilket betyder, at landdistriktsfonden dækker samtlige udgifter til drift og animation med et beløb, der svarer til op til 25% af de totale offentlige udgifter til lokale aktionsgrupper i landdistrikter og fiskeriområder.

I forbindelse med udarbejdelse af de lokale udviklingsstrategier, beslutter den enkelte lokale aktionsgruppe, om de vil gøre brug af en "lead-fond".

Mulighed eller ej for at udbetale forskud

Udbetaling af tilskud til aktionsgruppernes mobilisering og etablering, forberedelse af lokale udviklingsstrategier, aktionsgruppernes løbende drift og til animation gennemføres efter samme principper som i programmerne for perioden 2007-2013, hvilket indebærer, at udbetaling kan foregå som

- Forskudsudbetaling (acontoudbetaling), eller
- Efter dokumenterede afholdte og betalte udgifter

I henhold til artikel 63 (2) i EMFF forordningen, artikel 63 (2) og EAFRD-forordningen artikel 42 (2) kan forskud til drift og animation maksimalt udgøre 50 % af tilskudsbeløbet afsat til formålet.

Forskudsudbetalingen vil ske på baggrund af en årlig anmodning om acontoudbetaling, der opdeles med fx halvårslige acontobeløb, der maksimalt kan udgøre 50 % af aktionsgruppens årlige tilsagn til drift og animation.

Hvert år indsender aktionsgruppen dokumentation for de afholdte udgifter til udbetalingsmyndigheden.

Forskellen mellem acontoudbetalingen og det faktisk afholdte udgifter vil blive modregnet i det kommende kalenderårs forskudsudbetaling.

Definition af de opgaver, der varetages af forvaltningsmyndigheden, betalingsorganet og de lokale aktionsgrupper under Leader, navnlig hvad angår ikke-diskriminerende og gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for udvælgelsen af operationer omhandlet i artikel 34, stk. 3, litra b), i forordning (EU) nr. 1303/2013

Roller og opgavefordeling mellem (F)LAG og myndighedsfunktioner

Opgavefordeling

Opgavefordelingen mellem den lokale aktionsgruppe og myndighederne bygger på respekt for LEADER-princippet om en lokalstyret tilgang til udviklingen, hvilket vil sige "bottom-up"-princippet om lokal indflydelse på de strategiske og økonomiske beslutninger og prioriteringer om tilskud til lokale udviklingsprojekter.

LAG-indsatsen forvaltes på 3 niveauer.

LAG-niveau

(F)LAG'ens bestyrelse sammensættes af lokale aktører inden for fire hovedkategorier; lokale foreninger, lokale borgere, lokale og regionale myndigheder og lokale virksomheder eller virksomhedsorganisationer. Principperne for sammensætningen af bestyrelserne aktionsgrupper vil blive videreført fra programperiode 2007-2013. Borgere, lokale foreninger, sociale og økonomiske partnere vælges på demokratisk vis til den lokale aktionsgruppe. Myndighederne udpeger deres repræsentanter til den lokale aktionsgruppe. Dette sikrer, at aktionsgruppen er forankret i lokalområdet og består af motiverede lokale aktører, der arbejder for at udvikle og gennemføre projekter i overensstemmelse med de målsætninger, der er opstillet i den lokale udviklingsstrategi. Derved sikres den mest effektive afvejning af behov, muligheder og ressourceanvendelse.

Erhvervsstyrelsen godkender, at de nye lokale aktionsgrupper er oprettet i overensstemmelse med de almindeligt gældende foreningsprincipper, herunder har vedtaget vedtægter, der sætter rammen for foreningens virke og krav i øvrigt.

For at LAG'en kan operere og gennemføre sine opgaver, skal (F)LAG-bestyrelsen udarbejde og gennemføre en strategi gennem inddragelse af relevante lokale parter og interessenter. Som led heri har LAG'ens bestyrelse ansvaret for en række opgaver, herunder:

- opbygge kompetencer i LAG-bestyrelsen og sekretariatet, animere projektholdere, prioritere og anbefale projekter til tilskud, etablere netværk og samarbejdsstrukturer til gavn for implementeringen af strategien samt sørge for en effektiv drift af LAG'en. Bestyrelsens arbejde understøttes af en eller flere koordinatore.
- udarbejde gennemsigtige udvælgelsesprocedurer og objektive udvælgelseskriterier for indstilling af projekter til tilskud.
- sikre koordination og sammenhæng mellem den lokale udviklingsstrategi og de valgte indsats og projekter. Det forudsættes, at bestyrelsen kan dokumentere sine indstillinger om tilskud med henvisning til relevante mål i strategien. Sammenhængen til andre lokale strategier sikres gennem godkendelsesproceduren for strategien samt de lokale myndigheders repræsentation i

aktionsgruppens bestyrelse.

- fremme netværk og samarbejde på tværs af sektorer med henblik på at initiere innovative lokale projekter, blandt andet gennem information og kommunikation
- indkalde projektansøgninger i ansøgningsrunder.
- modtage og vurdere om projektansøgning er i overensstemmelse med udvælgelseskriterier og den lokale udviklingsstrategi
- indstille projektansøgninger til tilskud, herunder indstille en tilskudssats.
- overvåge gennemførelsen af strategien. Indsatsen overvåges løbende, og der afrapporteres årligt til myndigheden (Erhvervsstyrelsen) bl.a. ved anvendelse af et særligt evalueringsværktøj. Endvidere rapporteres til LAG-foreningens medlemmer gennem den årlige generalforsamling.

Koordinatorer

Målet med at ansætte faglige koordinatorer og administrative koordinatorer er at styrke bestyrelserne og LAG-sekretariaternes kompetencer og tværfaglighed, så der opnås et højt kompetenceniveau i de enkelte (F)LAG'er, hvilket også kan bidrage til en mere ensartet og professionel sekretariatsbetjening.

Faglige koordinatorer har følgende opgaver:

- Administration, dvs. administrative opgaver samt styring af den daglige drift, herunder LAG'ens økonomi, rapportering, overvågning og evaluering samt rapportering m.v. Koordinatorerne skal også kvalitetssikre ansøgningerne forud for legalitetskontrollen i Erhvervsstyrelsen og fremme gode projekter gennem opsøgende arbejde og vejledning af ansøgere og potentielle ansøgere.
- Animation, hvilket vil sige opgaver, der skal animere til gode projekter og fremme gennemførelsen af strategien gennem opsøgende og rådgivende arbejde i forhold til potentielle ansøgere, og som initiativtager til etablering af netværk og tværgående samarbejder på tværs af interesser, sektorer og geografiske område.

Administrative koordinatorer har følgende opgaver:

- Administrative koordinatorer skal, efter at LAG-bestyrelserne har indstillet projektansøgninger til tilskud, kvalitetssikre ansøgningerne forud for legalitetskontrollen i Erhvervsstyrelsen.

Forrige programperiode har været præget af lange sagsbehandlingstider for projektansøgningerne hos de centrale myndigheder. En væsentlig årsag hertil er, at der som led i sagsbehandlingen har været behov for at anmode ansøgerne om fremsende supplerende redegørelser, dokumenter, at rette fejl m.v. Dette har gjort processen lang og har bevirket, at tiden fra indstilling til tilskud til modtagelse af tilsagn om tilskud har været lang. Og samme problemer har præget sagsbehandlingen af udbetalingsansøgningerne.

For at nedbringe sagsbehandlingstiderne kan der ansættes administrative koordinatorer i de lokale aktionsgrupper for at styrke fagligheden og gøre kontakten mellem ansøger og lokale aktionsgrupper og kontakten mellem de lokale aktionsgrupper og de centrale myndigheder enstrenget. Der er tale om koordinatorer, der på den ene side har til formål at kvalitetssikre de ansøgninger, som aktionsgruppen har indstillet til tilskud, inden ansøgningerne videresendes til legalitetskontrol hos de centrale myndigheder. På den anden side vil de administrative koordinatorer være kontaktleddet til de centrale myndigheder, når det gælder spørgsmål om ansøgningerne, information om status, afklaring af ny regler og praksis i forhold til sagsbehandlingen af ansøgningerne m.v. Målet er at forbedre dialogen og informationsniveauet for aktionsgrupperne, ansøgerne og potentielle ansøgere og at yde en bedre rådgivning. Tilsammen forventes de administrative koordinatorer at kunne medvirke til en hurtigere sagsbehandling af ansøgningerne og en

bedre betjening af ansøgerne.

De administrative og faglige koordinatorene finansieres inden for LAG'ernes udmeldte driftsrammer.

Myndigheder

Myndighedsfunktionen for implementering af (F)LAG er henlagt til Erhvervsstyrelsen under Erhvervsministeriet.

Erhvervsstyrelsen er ansvarlig for tilrettelæggelsen og administrationen af politikken for tilskud til LAG'erne. Erhvervsstyrelsen har således som forvaltningsmyndighed det forvaltningsmæssige ansvar og ministeransvaret samt ansvaret for policy og bekendtgørelsesarbejde, som definerer den administrative praksis. Desuden er Erhvervsministeriet klagemyndighed.

Landbrugsstyrelsen

NaturErhvervsstyrelsen (nu Landbrugsstyrelsen) delegerede pr. 1. januar 2015 alle sine opgaver som udbetalingsorgan til daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter (nu Erhvervsstyrelsen under Erhvervsministeriet), bortset fra opgaven med at hjemtage EU-finansieringen. Miljø- og Fødevareministeriet (Landbrugsstyrelsen) fører tilsyn med Erhvervsstyrelsen.

Den nærmere opgavefordeling fremgår af administrations- og driftsaftaler mellem Erhvervsstyrelsen og Landbrugsstyrelsen.

Beskrivelse af planlagte koordineringsmekanismer og komplementariteter, der er sikret med støttede operationer under andre foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne, navnlig hvad angår: investeringer i ikkelandbrugsmæssige aktiviteter og støtte til virksomhedsetablering under artikel 19 i forordning (EU) nr. 1305/2013 investeringer under artikel 20 i forordning (EU) nr. 1305/2013 og samarbejde under artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, navnlig offentlig-private partnerskabers gennemførelse af lokale udviklingsstrategier

I forbindelse med lokalstyret udvikling sikres det på følgende måde, at der er sammenhæng mellem indsatser vedrørende erhvervsudvikling, som modtager støtte i medfør af landdistriktsforordningens artikel 19, de indsatser vedrørende basale servicefaciliteter og landsbyfornyelse i landdistrikterne, som modtager støtte i medfør af landdistriktsforordningens artikel 20 begge typer indsatser gennemføres alene under de lokale udviklingsstrategier under fokusområde 6B) og de samarbejdsprojekter, som modtager støtte i medfør af landdistriktsforordningens artikel 35 (indsatserne gennemføres under de lokale udviklingsstrategier under fokusområde 6B, under ordningen for erhvervsudvikling under fokusområde 2A eller under ordningen for samarbejde om bæredygtig produktion af biomasse under fokusområde 5C).

Der vurderes at være ringe risiko for overlap mellem de tre foranstaltninger, idet den danske udmøntning af støtte i medfør af artikel 20 vedrørende fremme af basale servicefaciliteter især vil blive målrettet almennyttige projekter (landsbyfornyelse og øget udbud af servicefaciliteter), mens støtte i medfør af art. 19 og art. 35 vil blive målrettet erhvervsudvikling og samarbejdsprojekter mellem flere aktører med henblik på at styrke erhvervsudviklingen i landdistrikterne (6B), erhvervsudviklingen i landbrugssektoren (2A) eller lettere levering eller brug af nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomi (5C). Støtten forvaltes af Landbrugsstyrelsen og Erhvervsstyrelsen. Hvis der registreres finansiering til nært beslægtede aktiviteter under de artiklerne, foretages krydskontrol og afklaring af sammenhængen i indsatserne.

Erhvervsstyrelsen er eneste myndighed, som administrerer tilskud via lokale aktionsgrupper og eneste myndighed, der meddeler tilsagn om forberedelsestilsbud til etablering af lokale aktionsgrupper og

udvikling og gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, der er godkendt af Erhvervsstyrelsen.

8.2.12.7. Andre vigtige bemærkninger, der er relevante for at forstå og gennemføre foranstaltningen

Outputindikatorer:

- Antal lokale udviklingsstrategier
- Befolkningsantal i udpegede LAG-områder
- Driftsudgifter og udgifter til kapacitetsopbygning, information og kommunikation
- Offentlige udgifter til drift og netværksaktiviteter
- Offentlige udgifter til at fremme gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi (animation)
- Antal transnationale samarbejdsprojekter
- Offentlige udgifter til transnationale samarbejdsprojekter

9. EVALUERINGSPLAN

9.1. Mål og formål

En erklæring om målet og formålet med evalueringsplanen baseret på sikrelse af, at der har været tilstrækkelige og passende evalueringsaktiviteter, navnlig for at få oplysninger, der er nødvendige for at styre programmet, for de årlige gennemførelsesrapporter i 2017 og 2019 og for den efterfølgende evalueringsrapport og for at sikre, at de data, der er nødvendige for evaluering af programmerne for udvikling af landdistrikterne, er tilgængelige.

Formålet med evalueringsplanen er at sikre, at der foretages fyldestgørende og relevante evalueringsaktiviteter samt at tilstrækkelige og relevante ressourcer er tilgængelige, særligt med henblik på:

- At tilvejebringe den nødvendige information til styring af programmet samt til at føde ind i den udvidede årsrapport i 2017
- At tilvejebringe den nødvendige information for at påvise foreløbig fremgang i forhold til målsætninger samt til at føde ind i den udvidede årsrapport i 2019
- At sikre, at de nødvendige data er disponible i rette tid og i rette format til evaluering
- At sikre, at visse minimumskrav til konsistent evaluering opfyldes af alle landdistriktsprogrammer i 2017 og 2019 med henblik på at samle aggregerede data på tværs af EU inden for nøgleområder

Evalueringsplanen vil således opstille en række overvejelser og hensyn, der ved opfyldelse sikrer, at disse mål opnås. Evalueringsplanen har imidlertid ikke til hensigt at være et forvaltningsværktøj, der detaljeret beskriver al evalueringsaktivitet som Landbrugsstyrelsen som forvaltningsmyndighed påtager sig.

Kommissionen og medlemslandene etablerer i samarbejde en fælles overvågnings- og evalueringsramme (CMEF) med henblik på at måle resultaterne af den fælles landbrugspolitik. Den skal omfatte alle foranstaltninger under den fælles landbrugspolitik.

Hensigten er at måle landdistriktsprogrammets fremskridt, effektivitet og gennemslagskraft i forhold til de opstillede program mål og målsætninger for de enkelte støtteordninger ved hjælp af en række nationalt og EU-fastsatte indikatorer.

For at facilitere denne proces har EU via CMEF etableret fem typer af indikatorer, der følger programmeringslogikken, jf. figur 26 (beskrivelse af indikatorerne følger nedenfor).

Baseline-indikatorer anvendes til at beskrive udgangssituationen for programmet, jf. programmets kapitel 3. Der er to typer baseline-indikatorer. *Objective related baseline indicators* er indikatorer, der relaterer til programmets overordnede målsætninger. *Context related baseline indicators* beskriver andre relevante udviklinger, der kan have indflydelse på programmets virkning. I ovenstående figur indgår baseline-indikatorerne i arbejdet med fastlæggelsen af de specifikke behov.

Outputindikatorer måler på de direkte aktiviteter, der gennemføres i forbindelse med programmet. Det er indikatorer, der måles i fysiske eller monetære enheder.

Resultatindikatorer måler på den direkte effekt af programindsatsen.

Effektindikatorer relaterer til virkningerne af programmet ud over de direkte effekter af indsatsen. Her indregnes også de afledte effekter af programindsatsen, mens udvikling, der ikke kan relateres til

programindsatsen, fratrækkes.

Indikatorerne anvendes i forbindelse med evaluering af programmet. Programmet skal i sin helhed vurderes i forhold til disse fælles effektindikatorer, og i de tilfælde, hvor det er relevant, suppleres med nationale indikatorer for indsatsen under programmet. Generelt skal effektindikatorerne opgøres i totale talstørrelser for at gøre effekterne målbare og for at estimere omkostningseffektiviteten.

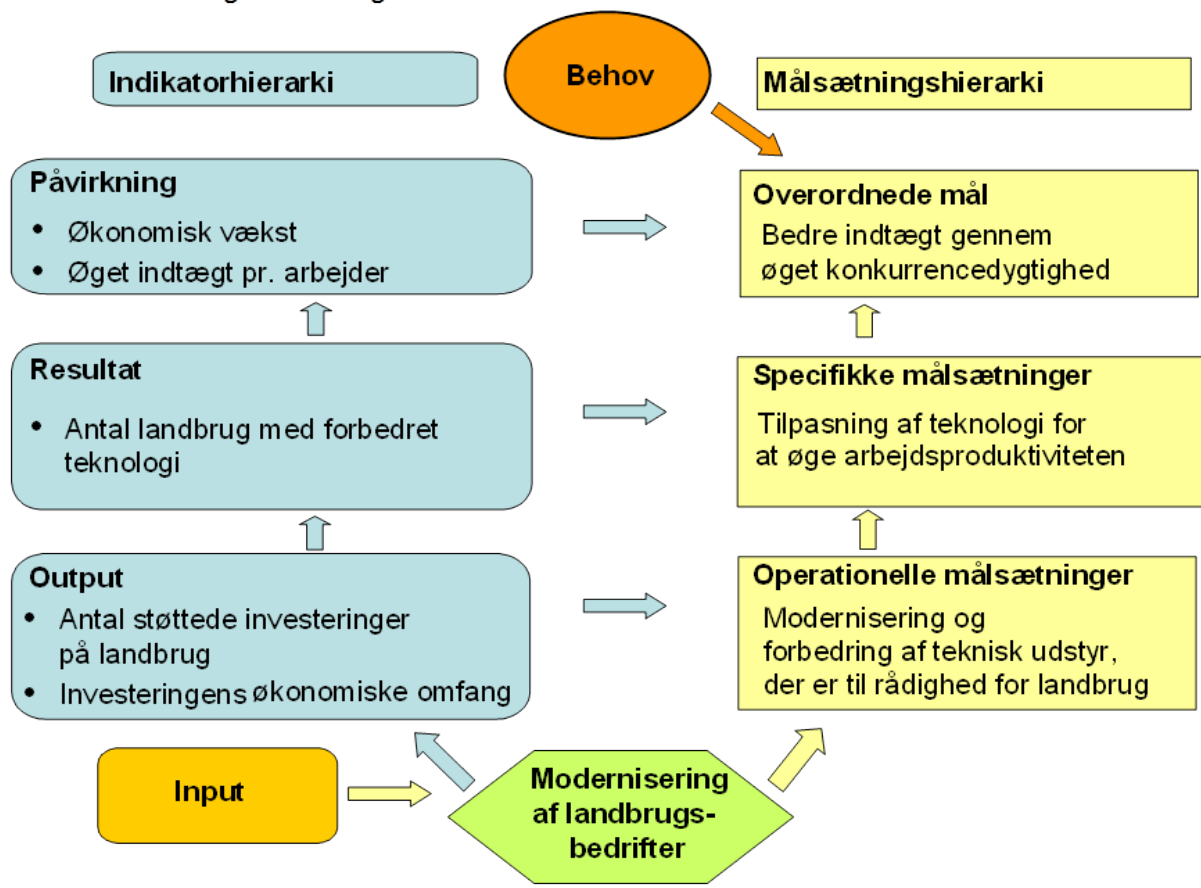
Jf. art. 69 i forordning 1305/2013/EU opstilles der en liste af fælles indikatorer vedrørende udgangssituationen og den økonomiske gennemførelse, outputtet, resultaterne og virkningen af programmet.

Jf. art. 110 i forordning 1306/2013/EU skal den fælles overvågnings- og evalueringsramme måle indvirkningen af de samlede foranstaltninger i den fælles landbrugspolitik i forhold til følgende målsætninger:

1. Holdbar fødevarereproduktion, med fokus på landbrugsindkomst, landbrugsproduktivitet og prisstabilitet
2. Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag, med fokus på drivhusgasemissioner, biodiversitet, jordbund og vand
3. Balanceret områdeudvikling, med fokus på beskæftigelse i landområder, vækst og fattigdom i landområder

Den danske forvaltningsmyndighed leverer de oplysninger til Kommissionen, der er nødvendige for at kunne overvåge og evaluere de samlede foranstaltninger i den fælles landbrugspolitik. Til brug herfor er der fastlagt en række fælles effektindikatorer, se afsnittet herom kapitel 5 og 11.

Figur 26: Indikatorer og målsætningshierarki

Figur 26: Indikatorer og målsætningshierarki

9.2. Forvaltning og koordinering

Kort beskrivelse af overvågnings- og evalueringsordningerne for programmet for udvikling af landdistrikterne, der identificerer de vigtigste organer, der er involveret, og deres ansvar. Forklaring af, hvordan evalueringsaktiviteter er forbundet med gennemførelsen af programmet for udvikling af landdistrikterne hvad indholdet og tidsplanen angår.

Den primære monitorerings- og evalueringsindsats i henhold til landdistriktsprogrammet ligger i Landbrugsstyrelsen, hvor EU & Erhverv og Miljø & Biodiversitet tilsammen dels har ansvaret for udbetalinger af støtte og dels ansvaret for den løbende evaluering af de givne projekter. IT-enheden vil endvidere skulle bidrage til dataindsamling og databehandling i et endnu ikke kendt omfang afhængigt af fremtidig datastruktur og datasystemer. Landbrugsstyrelsens enhed Revision foretager revisionsmæssig evaluering af ordningerne som led i sine normale opgaver.

I forbindelse med evalueringsindsatsen inddrages desuden universiteter og forskningsinstitutioner, der bidrager med vidensgrundlag til Landbrugsstyrelsen i forbindelse med evalueringsindsatsen.

Som en yderligere overvågningsforanstaltning nedsættes der i henhold til artikel 47 i forordning 1303/2013/EU om fælles rammebestemmelser for støtte et overvågningsudvalg. Udvalget overvåger

sammen med forvaltningsmyndigheden, at landdistriktsprogrammet gennemføres effektivt. Se mere om udvalget under afsnit 15.1.

9.3. Evalueringsemner og -aktiviteter

Vejledende beskrivelse af forventede evalueringsemner og aktiviteter, herunder, men ikke begrænset til, opfyldelse af de evalueringskrav, som er fastsat i forordning (EU) nr. 1303/2013 og forordning (EU) nr. 1305/2013. Den omfatter: a) de aktiviteter, som er nødvendige for at vurdere bidraget fra hver EU-prioritet for udvikling af landdistrikterne, jf. artikel 5 i forordning (EU) nr. 1305/2013, til at nå de mål for udvikling af landdistrikterne, der er fastsat i samme forordnings artikel 4, vurdering af resultat- og effektindikatorværdier, analyse af nettoeffekter, tematiske problemstillinger, herunder delprogrammer, tværgående emner, det nationale landdistriktsnetværk, lokaludviklingsstrategiernes bidrag b) planlagt støtte til evaluering på lokal aktionsgruppeniveau c) programspecifikke elementer såsom det arbejde, der er påkrævet, for at udvikle metodologier eller behandle specifikke politikområder.

Som led i overvågnings- og evalueringsrammen for den fælles landbrugspolitik skal virkningen af politikkerne følges set i forhold til mål, resultater og output fra de forskellige instrumenter og foranstaltninger i det danske landdistriktsprogram. Til dette formål er der fastlagt et fælles sæt af 16 overordnede effektindikatorer for virkningerne på tværs af de to søjler, hvoraf især 13 er relevante for Danmarks Landdistriktsprogram, samt særskilte resultat og output indikatorer for hver af de to søjler. Effektindikatorerne er fastlagt af Kommissionen og datakilder og definitioner af disse er relaterede til de 45 kontekstindikatorer, som også er definerede af Kommissionen.

Ud over kommissionens foruddefinerede indikatorer har Danmark fastsat nationale indikatorer og effektmål, som kan bruges til national effektvurdering af den førte landdistriktspolitik. Nationale indikatorer og effektmål er dynamiske og kan ændres igennem projektperioden. De nationale indikatorer træder ikke i stedet for de fælles europæiske effektindikatorer, men kan bruges som supplement.

Forvaltningsmyndigheden for landdistriktsprogrammet har ansvaret for at organisere evalueringen af programmet. Det påhviler evaluatoren, at foretage et velbegrundet valg af de effektindikatorer, der er relevante i forbindelse med evaluering af landdistriktsprogrammet. Kommissionen stiller adgang til data for effektindikatorerne til rådighed.

Evaluering på LAG niveau

De lokale aktionsgrupper evaluerer løbende sine aktiviteter gennem årlige indberetninger til landdistriktsnetværkets nationale netværksenhed (Netværkscentret). Netværksenheden bidrager til den løbende evaluering af programmets implementering i Overvågningsudvalget, samt gennem bidrag til de årlige indberetninger til Kommissionen, og kan på den måde inddrage oplysninger og erfaringer fra LEADER gruppernes arbejde og resultater.

LEADER-gruppernes udviklingsstrategier fungerer som et effektivt styringsværktøj for LEADER-gruppernes ansvarlige ledelse (bestyrelserne). Bestyrelserne skal derfor gennem hele programperioden have mulighed for at justere deres udviklingsstrategi med henblik på at sikre en optimal implementering af strategierne og opnå konkrete resultater og opfyldelse af effektmål.

Der udvikles derfor et enkelt selv-evalueringværktøj, som LEADER-gruppen får stillet til rådighed og kan

anvende til vurdering af deres strategiske arbejde og resultater. Der er udviklet et kombineret ansøgnings- og evalueringsværktøj, PROMIS, som kan anvendes til netop dette formål.

Resultatet af selvevalueringen vil også kunne finde anvendelse som led i den årlige indberetning til de ansvarlige myndigheder.

Bestyrelserne foretager endvidere en vurdering af de enkelte ansøgninger i forbindelse med indstilling af projekter til tilskud. Disse erfaringer opsamles kun på lokalt LAG-niveau og indgår som vidensgrundlag for LAG'ernes selvevaluering og som information til LAG'ernes medlemmer.

Merværdien af LEADER

Selv-evalueringen skal både omfatte resultaterne af de støttede projekter, men også proces og organisering, der kan dokumentere merværdien af LEADER. Det kan for eksempel være evnen til at få etableret netværk, der kan styrke deltagelsen og den lokale indlejring af de støttede projekter.

Målopfyldelse og resultaterne af de enkelte projekter opsamles og evalueres løbende gennem generering af rapporter i det nationale sagsbehandlersystem. Det forudsættes, at der kan genereres rapporter på LAG-niveau og nationalt niveau, der bygger på data på projektniveau fra ansøgningskema og slutrapport, det vil sige når projektet er færdigt og tilskuddet er udbetalt.

Disse data vil således blive distribueret til de enkelte LAG'er og indgå i LAG'ernes løbende selv-evaluering. Den samlede rapportering på nationalt niveau, der omfatter alle LAG-områderne, vil indgå som datagrundlag for evalueringen på programniveau

Evaluering på programniveau

Alle tilskudsordninger i landdistriktsprogrammet indgår i den løbende evaluering af programmet samt i ex ante evalueringen og ex post evalueringen af programmet i henhold til Kommissionens krav. Den løbende evaluering sker gennem årlige indberetninger til Kommissionen.

Derudover vil forvaltningsmyndigheden beslutte, om der skal gennemføres selvstændige evalueringer om særskilte temaer eller problemstillinger. Det kan f.eks. være evaluering i et geografisk område, hvor der er identificeret særlige udfordringer eller særligt gode resultater, eller en evaluering, der specifikt ser på hvilke projekttyper, der skaber flest arbejdspladser.

Opfølgning i de årlige gennemførelsesrapporter

Hver årlig gennemførelsesrapport (Statusrapport til Kommissionen vedr. gennemførelses af det danske LDP) vil indeholde et kapitel med detaljer om implementeringen af evalueringsplanen. Dette kapitel vil dels indeholde et afsnit om de evalueringsaktiviteter, der er gennemført i forbindelse med udarbejdelsen af gennemførelsesrapporten (f.eks. undersøgelser, rapporter og analyser), herunder afvigelser fra planlagte aktiviteter, dels et fremadskuende afsnit, der beskriver de aktiviteter, der vil blive gennemført i det følgende år med henblik på at nå de i evalueringsplanen oplyste milepæle. Sådanne aktiviteter kan relatere sig til metodologi og tilgange, delmål, detaljerede tidsplaner, kontraktindgåelse etc.

For de år, hvor der ikke foreligger en forudgående gennemførelsesrapport (2014, 2015 og 2016) vil de fremadrettede planer for evalueringsaktiviteterne blive udarbejdet af Landbrugsstyrelsen under inddragelse af overvågningsudvalget.

Denne to-trinstilgang har til hensigt at sikre fyldestgørende og tilstrækkelig tilvejebringelse af evalueringsaktiviteter samtidig med, at der sikres en fleksibilitet i planlægningen og mulighed for tilpasning til skiftende omstændigheder, uden at der nødvendigvis er behov for at ændre i landdistriktsprogrammet. De årlige evalueringer vil således have til hensigt at styre evalueringsprocessen gennem den samlede programcyklus og kan blive modificeret i henhold hertil.

Landbrugsstyrelsen vil, efter opfordring fra medlemmer i Overvågningsudvalget, forsøge at inddrage nogle kvalitative aspekter og indikatorer frem for blot de kvantitative, der er lagt op til under de obligatoriske krav fra Kommissionens side. Dette kunne være i form af tilføjelse af nationale indikatorer eller andre supplerende indikatorer udover Kommissionens faste indikatorer. Ligeledes vil vi arbejde hen mod større fokus på sagsbehandlingstiderne, der vil være med til hurtigere at opnå og synliggøre ordningernes effekter.

9.4. Data og oplysninger

Kort beskrivelse af systemet til registrering, vedligeholdelse, forvaltning og rapportering af statistiske oplysninger om gennemførelsen af programmer for udvikling af landdistrikterne og afgivelse af overvågningsdata for evaluering. Identifikation af datakilder, der skal anvendes, datamangler, potentielle institutionelle spørgsmål knyttet til afgivelse af data og foreslåede løsninger. Dette afsnit viser, at passende dataforvaltningssystemer vil være operationelle rettidigt.

Ordningerne under landdistriktsprogrammet administreres i tilskudsadministrationssystemerne BTAS (Basis Tilskuds Administrations System, projektstøtteordninger) og MVJ-TAS (Miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger Tilskuds Administrations System, arealbaserede støtteordninger). Anvendelsen af disse tilskudsadministrationssystemer giver en effektiv og præcis dataadministration.

BTAS anvendes af Landbrugsstyrelsen til tilskudsadministration for alle projekt- og investeringsordninger. For hver enkelt støtteordning kan der være opsat én eller flere systemordninger i BTAS (afhængigt af antal anvendte artikler i landdistriktsforordningen og antal støttemuligheder for ordningen). Til hver systemordning i BTAS er der knyttet Output- og Resultatindikatorskemaer for hver enkelt artikel, der anvendes. For hver tilskudssag udfyldes de oplysninger, der er relevante for Output- og Resultatindikatorskemaerne, for den pågældende artikel.

Følgende er gennemført for, at standardsystemet BTAS kan håndtere de opstillede krav til kontrol i forordning 1306/13:

- **Finansieringskilder:** Der er udviklet et modul for at kunne angive alle former for finansieringskilder for projekter. Finansieringskilderne er henholdsvis ELFUL, Landbrugsstyrelsen, anden offentlig finansiering, privatinvesteringer og indtægter.
- **Nedsættelse ved mere end 3 pct. forskel mellem støtteberettiget og oprindeligt betalingsanmodningsbeløb:** Der er udviklet et modul til at håndtere kontrolforordningens krav om nedsættelse, hvis der er mere end 3 pct. forskel mellem støtteberettiget og oprindeligt betalingsanmodningsbeløb.
- **Pålidelighedstjek:** Angivelse af støttemodtagers øvrige udbetalingsager under programmet med dertil hørende økonomiske oplysninger for at kontrollere støttemodtagers pålidelighed. Pålidelighedskontrollen kontrollerer alle sager fra MVJ og BTAS på CVR-nummer niveau for tidligere tilbagebetalinger og indberetninger fra tilbage til år 2000 via krydstabeller.

MVJ-TAS anvendes af Landbrugsstyrelsen til tilskudsadministration af de arealbaserede landbrugsmiljøordninger i programmet.

De nye krav til Output- og Resultatindikatorer skal undersøges grundigt, og det vil blive efterprøvet, om hvert enkelt krav til afrapportering under arealordningerne kan opfyldes. Eksempelvis vil der formentlig ikke uden nyudvikling af databehandlingsystemet kunne redegøres for opdeling af fremdriftsmålingen for ordningerne i medfør af artikel 28 i forordning 1305/2013 i de af Kommissionen foreslåede 11 kategorier.

Kravene til indikatorerne er ikke kun relevante for arealordningerne, men måske i højere grad relevante for projektordningerne. Landbrugsstyrelsen har derfor igangsat et internt arbejde for både areal- og projektstøtteordningerne, hvor de berørte kontorer har fået distribueret listerne over indikatorer samt besked om at gennemgå indikator for indikator, om det er muligt at levere. De berørte kontorer er opmærksomme på, at såfremt der er problemer med at tilvejebringe data, ligger der et arbejde i at få tilpasset ansøgningsmaterialet, så oplysningerne indhentes.

De arealbaserede ordninger er underlagt kravene om krydsoverensstemmelseskontrol jf. forordning 1306/2013. Alle de arealbaserede ordninger indgår med undtagelse af skovordningerne i programmet sammen med basisbetalingsordningen i medfør af REG 1307/13 i et fælles IT baseret ansøgningskema med et fælles elektronisk arealidentifikationssystem. Der samarbejdes med Miljøstyrelsen om dataudveksling for administration af skovordningerne, herunder med bidrag til det fælles IT-baserede ansøgningskema med fælles elektronisk arealidentifikationssystem. Miljøstyrelsen leverer endvidere data fra deres IT-tilskudsbehandlingssystemer til bl.a. de årlige statusrapporter og i forbindelse med evalueringer.

Alle økonomiske data, såsom udgifter til tilsagnsgivningen, udbetalinger, investeringsvolumen og andre oplysninger, der også er indikatorer i programmet, ligger centralt i økonomisystemet **TUS**. Udtræk herfra har hidtil fungeret problemløst.

9.5. Tidsplan

Vigtige delmål i programmeringsperioden og en vejledende angivelse af den nødvendige tidsplan for at sikre, at resultaterne er tilgængelige på det rette tidspunkt.

Kommissionen forelægges en årlig gennemførelsesrapport omkring gennemførelsen af programmet i det foregående kalenderår. I 2017 og 2019 skal Kommissionen forelægges udvidede statusrapporter om gennemførelsen af programmerne. En ex post evalueringsrapport fremsendes Kommissionen senest den 31. december 2023.

Planlægningen af processen omkring udarbejdelse af gennemførelsesrapporterne vil blive igangsat i god tid forud for afleveringsfristen. Selve udarbejdelsen af gennemførelsesrapporterne forventes at tage op mod seks måneder. Der vil i den forbindelse blive afsat det fornødne årsværk til, at dette arbejde kan gennemføres på normeret tid. Det vil på baggrund af dette arbejde desuden blive vurderet, om der skal yderligere forberedelsestid til udarbejdelsen af statusrapporterne i henholdsvis 2017 og 2019.

For at sikre den nødvendige dokumentation vil indsamlingen af data foregå efter følgende principper:

Alle oplysninger til outputindikatorerne indsamles i forbindelse med ansøgninger om støtte. Ansøgningskemaer udformes således, at ansøger skal opgive de relevante oplysninger for netop den

foranstaltning, der søges under. Oplysningerne tages ind i systemet, hvor der vil kunne genereres rapporter, der opsummerer oplysningerne fra samtlige ansøgere. Det bemærkes, at det først er ved udbetalingen af sagen, output resultaterne kommer til at indgå i afrapporteringen. Dermed tælles sager, der annulleres i forløbet, ikke med.

Der er iværksat et arbejde, der ud fra de foreliggende indikatorer undersøger, om der er vanskeligheder med at afrapportere på samtlige indikatorer og i benægtende fald hvilke tiltag, der skal til for at tilvejebringe data. Dette vil ske i god tid til at lave ændringer i ansøgningsmaterialet.

Styrelsen vil på længere sigt arbejde hen mod brugen af elektronisk ansøgningsprocedurer på projektordningerne, som det allerede er tilfældet for arealordningerne. Systemet er implementeret på en projektordning pr. 1. juli 2014, og styrelsen forventer at have færdigimplementeret systemet på en række andre projektordninger ved udgangen af 2015.

Oplysninger til brug for resultatindikatorerne indsamles som hovedregel ved afrapporteringer af projekterne. Først her kendes resultaterne af det enkelte projekt. Oplysningerne indtastes ligeledes i sagsbehandlingssystemet, hvorfra rapporter vil kunne genereres.

Data for effektmåling ved brug af de overordnede effektindikatorer indsamles af den uafhængige evaluatør. Oplysninger vedrørende baseline-indikatorerne indsamles hvert andet år i forbindelse med udarbejdelse af den strategiske statusrapport. Der afrapporteres på indikatorerne i forbindelse med de udvidede statusrapporter i 2017 og 2019 samt ex post evaluering.

9.6. Kommunikation

Beskrivelse af hvordan evalueringresultaterne vil blive formidlet til målmodtagere, herunder en beskrivelse af de etablerede mekanismer omkring opfølgning på brugen af evalueringresultaterne.

Resultaterne af evalueringprocessen vil blive fremsendt skriftligt til medlemmerne af overvågningsudvalget, ligesom resultaterne vil være genstand for drøftelse på møde i udvalget.

Evalueringresultaterne vil ligeledes blive gjort tilgængelige for offentligheden via Miljø- og Fødevarerministeriets hjemmeside og nyhedsbrev.

9.7. Ressourcer

Beskrivelse af de nødvendige og planlagte ressourcer til gennemførelse af planen, herunder en angivelse af administrativ kapacitet, data, finansielle ressourcer og IT-behov. Beskrivelse af planlagte aktiviteter til at opbygge kapacitet for at sikre, at evalueringsplanen kan gennemføres fuldt ud.

Evalueringprocessen i Landbrugsstyrelsen koordineres af enheden EU & Erhverv.

Til overvågnings- og evalueringsskemaerne ved den årlige statusrapport for programmets gennemførelse, leveres de relevante dataudtræk af enheden IT, og der indhentes vurderinger fra de ordningsansvarlige og sagsbehandlerne om vurdering af programmets fremdrift i forhold til de opstillede mål. Tilsvarende leverer Miljøstyrelsen og Erhvervsstyrelsen bidrag for deres forvaltningsområder. Enheden Innovation opstiller

metoder for effektvurderinger, og endelig inddrages enheden Data & Risiko, som har ekspertisen inden for datahåndtering og -behandling. Enheden Revision foretager jævnlige revisioner af landdistriktsprogrammets forskellige ordninger. Dertil kommer ressourceforbruget til de indledende og afsluttende evalueringsaktiviteter, som gennemføres i henhold til forordningen.

Samlet set forventes disse overvågnings- og evalueringsaktiviteter årligt at beløbe sig til gennemsnitligt 1-2 årsværk i Landbrugsstyrelsen, finansieret med programmets midler til teknisk bistand. Dertil kommer ressourceforbruget i Miljøstyrelsen og Erhvervsstyrelsen til tilsvarende aktiviteter på deres respektive områder. Der er herunder afsat 4 årsværk i den del af den Nationale netværksenhed for landdistriktsudvikling, som er placeret i Erhvervsstyrelsen, også finansieret af teknisk bistand.

10. FINANSIERINGSPLAN

10.1. Årlige ELFUL-bidrag (i EUR)

Regionstyper og yderligere tildelinger	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	90.287.658,00	90.168.920,00	90.047.742,00	89.924.072,00	89.798.142,00	89.665.537,00	89.508.619,00	92.734.249,00	75.934.060,00	798.068.999,00
Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	0,00	0,00	46.350.000,00	54.944.000,00	63.327.000,00	62.702.000,00	62.080.000,00	62.330.000,00	61.038.000,00	412.771.000,00
ELFUL i alt (uden EURI)	90.287.658,00	90.168.920,00	136.397.742,00	144.868.072,00	153.125.142,00	152.367.537,00	151.588.619,00	155.064.249,00	136.972.060,00	1.210.839.999,00
Heraf resultatreserven (artikel 20 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	5.417.259,48	5.410.135,20	5.402.864,52	5.395.444,32	5.387.888,52	5.379.932,22	5.370.517,14	0,00	0,00	37.764.041,40
Artikel 59, stk. 4, litra ea), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - EURI(NGEU)/Operationer, som modtager støtte fra supplerende midler, der er omhandlet i artikel 58a, stk. 1.								16.078.147,00	38.265.991,00	54.344.138,00
I alt (ELFUL + EURI)	90.287.658,00	90.168.920,00	136.397.742,00	144.868.072,00	153.125.142,00	152.367.537,00	151.588.619,00	171.142.396,00	175.238.051,00	1.265.184.137,00

Total indicative amount for EAFRD and EURI of support envisaged for	1.061.464.678,00	Share of the total indicative amount for EAFRD and EURI of support envisaged	83,94
--	-------------------------	--	--------------

climate change objectives		for climate change objectives (%)	
Total indicative amount, for EAFRD, of support envisaged for climate change objectives	1.017.085.642,60	Share of the total indicative amount, for EAFRD, of support envisaged for climate change objectives (%)	84,04
Total indicative amount, for EURI, of support envisaged for climate change objectives	44.379.035,40	Share of total indicative amount, for EURI, of support envisaged for climate change objectives (%)	81,67

EAFRD and EURI contribution for Art59(6)	903.808.476,00	Share of EAFRD and EURI contribution for Art59(6) (%)	71,47
Total EAFRD contribution for Art59(6)	863.327.099,00	Share of total EAFRD contribution for Art59(6) (RDP non-regression threshold) (%)	71,34
Total EURI contribution for Art59(6)	40.481.377,00	Share of total EURI contribution for Art59(6) (%)	74,50

10.2. Enkelt ELFUL bidragssats for alle foranstaltninger opdelt pr. regionstype, jf. artikel 59, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1305/2013

Artikel, der fastsætter den højeste bidragssats.	Gældende bidragsandel for ELFUL	Mindste gældende bidragssats for ELFUL 2014-2022 (i %)	Højeste gældende bidragssats for ELFUL 2014-2022 (i %)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	53%	20%	53%

10.3. Fordeling pr. foranstaltning eller operationstype med en specifik ELFUL-bidragssats (i EUR for hele perioden 2014-2022)

10.3.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					1.823.000,00 (2A) 3.795.684,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra a), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - De foranstaltninger, som er nævnt i artikel 14, 27 og 35, til lokaludvikling under Leader som omhandlet i artikel 32 i forordning (EU) nr. 1303/2013 og til operationer i henhold til artikel 19, stk. 1, litra a), nr. i)	50%					4.790.772,00 (2A) 0,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr.	100%					0,00 (2A) 0,00 (P4)

	1307/2013						
Total (EAFRD only)						0,00	10.409.456,00
Total (EURI only)						0,00	0,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	10.409.456,00

10.3.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					6.529.460,00 (2A) 642.853,00 (P4) 3.041.784,00 (5B) 0,00 (5C) 6.610.717,00 (5D)
	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					32.441,00 (2A) 142.555.559,00 (P4) 2.770.334,00 (5B) 0,00 (5C) 37.630.455,00 (5D)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i	100%					68.707.197,00 (2A) 94.771.713,00 (P4) 10.662.394,00 (5B) 0,00 (5C) 45.242.132,00 (5D)

	forordning (EU) nr. 1307/2013						
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 – artikel 59, stk. 4, litra ea), i forordning (EU) nr. 1305/2013 (EUR)NGEU - EURI(NGEU)/Andre regioner	Main	100%					0,00 (2A) 28.517.046,00 (P4) 0,00 (5B) 0,00 (5C) 0,00 (5D)
Total (EAFRD only)						0,00	419.197.039,00
Total (EURI only)						0,00	28.517.046,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	447.714.085,00

Samlet EU-bidrag reserveret til operationer, der er omfattet af artikel 59, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013 ((i EUR))	372.444.987,00
--	----------------

heraf ELFUL ((i EUR))	343.927.941,00
------------------------------	----------------

heraf EURI ((i EUR))	28.517.046,00
-----------------------------	---------------

10.3.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					356,00 (2A)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					0,00 (2A)
Total (EAFRD only)						0,00	356,00
Total (EURI only)						0,00	0,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	356,00

10.3.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					44.608,00 (P4) 9.394.168,00 (5C)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					785.380,00 (P4) 0,00 (5C)
Total (EAFRD only)						0,00	10.224.156,00
Total (EURI only)						0,00	0,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	10.224.156,00

10.3.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					1.910.562,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					15.243.201,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					36.806.626,00 (P4)
Total (EAFRD only)						0,00	53.960.389,00
Total (EURI only)						0,00	0,00

Total (EAFRD + EURI)	0,00	53.960.389,00
----------------------	------	---------------

10.3.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					0,00 (P4) 0,00 (5D)
	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					185.492.280,00 (P4) 770.649,00 (5D)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					0,00 (P4) 0,00 (5D)

Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 – artikel 59, stk. 4, litra ea), i forordning (EU) nr. 1305/2013 (EURI)NGEU - EURI(NGEU)/Andre regioner	Main	100%					11.964.331,00 (P4) 0,00 (5D)
Total (EAFRD only) Total (EURI only) Total (EAFRD + EURI)						0,00 0,00 0,00	186.262.929,00 11.964.331,00 198.227.260,00

10.3.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					0,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					243.753.824,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	75%					31.315.595,00 (P4)
Total (EAFRD only)						0,00	275.069.419,00
Total (EURI only)						0,00	0,00

Total (EAFRD + EURI)	0,00	275.069.419,00
----------------------	------	----------------

10.3.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					45.316.626,00 (P4) 0,00 (5D)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					62.958.938,00 (P4) 0,00 (5D)
Total (EAFRD only)						0,00	108.275.564,00
Total (EURI only)						0,00	0,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	108.275.564,00

Samlet EU-bidrag reserveret til operationer, der er omfattet af artikel 59, stk. 6, i forordning (EU) nr. 1305/2013 ((i EUR))	0,00
---	------

heraf ELFUL ((i EUR))	0,00
-----------------------	------

heraf EURI ((i EUR))	
----------------------	--

10.3.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					0,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					10.067,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					0,00 (P4)
Total (EAFRD only)						0,00	10.067,00
Total (EURI only)						0,00	0,00

Total (EAFRD + EURI)	0,00	10.067,00
----------------------	------	-----------

10.3.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					0,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra b), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der bidrager til målene for miljø og afbødning af og tilpasning til klimaforandringer i henhold til artikel 17 og artikel 21, stk. 1, litra a) og b), og artikel 28, 29, 30, 31 og 34	75%					4.096.354,00 (P4)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					0,00 (P4)
Total (EAFRD only)						0,00	4.096.354,00
Total (EURI only)						0,00	0,00

Total (EAFRD + EURI)	0,00	4.096.354,00
----------------------	------	--------------

10.3.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					411.591,00 (2A)
	Artikel 59, stk. 4, litra a), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - De foranstaltninger, som er nævnt i artikel 14, 27 og 35, til lokaludvikling under Leader som omhandlet i artikel 32 i forordning (EU) nr. 1303/2013 og til operationer i henhold til artikel 19, stk. 1, litra a), nr. i)	50%					15.203.143,00 (2A)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					0,00 (2A)
Artikel 59, stk. 3, litra	Main	100%					1.393.783,00 (2A)

d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 – artikel 59, stk. 4, litra ea), i forordning (EU) nr. 1305/2013 (EURI)NGEU - EURI(NGEU)/Andre regioner							
Total (EAFRD only)						0,00	15.614.734,00
Total (EURI only)						0,00	1.393.783,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	17.008.517,00

10.3.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					12.231.747,00 (6B)
	Artikel 59, stk. 4, litra a), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - De foranstaltninger, som er nævnt i artikel 14, 27 og 35, til lokaludvikling under Leader som omhandlet i artikel 32 i forordning (EU) nr. 1303/2013 og til operationer i henhold til artikel 19, stk. 1, litra a), nr. i)	80%					22.044.007,00 (6B)
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					44.382.095,00 (6B)
Artikel 59, stk. 3, litra	Main	100%					9.744.146,00 (6B)

d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 – artikel 59, stk. 4, litra ea), i forordning (EU) nr. 1305/2013 (EURI)NGEU - EURI(NGEU)/Andre regioner							
Total (EAFRD only)						0,00	78.657.849,00
Total (EURI only)						0,00	9.744.146,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	88.401.995,00

10.3.13. M20 — Teknisk bistand i medlemsstaterne (artikel 51-54)

Regionstyper og yderligere tildelinger		Relevant ELFUL-bidragssats 2014-2022 (i %)	Relevant ELFUL-bidragssats i medfør af artikel 59, stk. 4, litra g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i %)	Gældende sats for finansielle instrumenter under forvaltningsmyndighedens ansvar i medfør af artikel 59, stk. 4, litra d) og g), i forordning (EU) nr. 1305/2013 for 2014-2022 (i %)	Vejledende ELFUL-beløb til finansielle instrumenter, jf. artikel 59, stk. 4, litra d), for 2014-2022 (i EUR)	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Andre regioner	Main	53%					31.922.760,00
	Artikel 59, stk. 4, litra e), i forordning (EU) nr. 1305/2013 - Operationer, der modtager støtte fra midler overført til ELFUL i medfør af artikel 7, stk. 2, og artikel 14, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1307/2013	100%					16.484.393,00
Artikel 59, stk. 3, litra d), i forordning (EU) nr. 1305/2013 – artikel 59, stk. 4, litra ea), i forordning (EU) nr. 1305/2013 (EUR)NGEU - EURI(NGEU)/Andre regioner	Main	100%					2.717.207,00
Total (EAFRD only)						0,00	48.407.153,00
Total (EURI only)						0,00	2.717.207,00
Total (EAFRD + EURI)						0,00	51.124.360,00

10.4. Vejledende fordeling pr. foranstaltning for hvert delprogram

Navn på tematisk delprogram	Foranstaltning	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (i EUR)
-----------------------------	----------------	---

11. INDIKATORPLAN

11.1. Indikatorplan

11.1.1. P1: fremme af vidensoverførsel og innovation inden for landbrug og skovbrug og i landdistrikter

11.1.1.1. 1A) Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne

Målingindikator(er) 2014-2022

Målingindikatornavn	Målværdi 2025
T1: procentdel af udgifterne i henhold til artikel 14, 15 og 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013 i forhold til de samlede udgifter for landdistriktudviklingsprogrammet (fokusområde 1A)	3,48
Samlede planlagte offentlige udgifter til regionale udviklingsprogrammer	1.516.478.176,00
Offentlige udgifter (Fokusområde 1A)	52.759.490,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (uddannelse, bedriftsudvekslinger og demonstration) (1.1-1.3)	20.182.835,00	0,00
M16 — Samarbejde (artikel 35)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (16.1-16.9)	31.182.872,00	1.393.783,00

11.1.1.2. 1B) Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater

Målkategori(er) 2014-2022

Målkategori	Målværdi 2025
T2: Samlet antal samarbejdsprojekter, som modtager støtte under samarbejdsforanstaltningen (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013) (grupper, netværk/klynger, pilotprojekter...) (fokusområde 1B)	120,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningens navn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M16 — Samarbejde (artikel 35)	Antal operationelle grupper af EIP, der skal støttes (etablering og drift) (16.1)	0,00	0
M16 — Samarbejde (artikel 35)	Antal andre samarbejdsoperationer (grupper, netværk/klynger, pilotprojekter...) (16.2-16.9)	120,00	0

11.1.1.3. 1C) Fremme af livslang læring og erhvervsuddannelse inden for landbrug og skovbrug

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T3: Samlet antal deltagere, som er uddannet i henhold til artikel 14 i forordning (EU) nr. 1305/2013 (fokusområde 1C)	6.242,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — antal deltagere under uddannelse	6.480,00	0,00

11.1.2. Prioritet 2: Styrkelse af bedrifternes levedygtighed og konkurrencedygtighed inden for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og bæredygtig forvaltning af skove

11.1.2.1. 2A) Forbedring af alle landbrugs økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T4: procentdel af landbrugsbedrifter med støtte fra et regionalt udviklingsprogram til investeringer i omstrukturering eller modernisering (P2A)	2,23
Antal landbrugsbedrifter med støtte fra et regionalt udviklingsprogram til investeringer i omstrukturering eller modernisering (P2A)	939,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
17 Landbrugsbedrifter (bedrifter) - i alt	42.100,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — antal deltagere under uddannelse	3.162,00	0
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — samlede offentlige udgifter til uddannelse/kompetencer	13.021.167,00	0
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (uddannelse, bedriftsudvekslinger og demonstration) (1.1-1.3)	13.021.167,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Antal bedrifter, der har fået støtte til investeringer i landbrugsbedrifter (4.1)	939,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter til investeringer i infrastruktur (4.3)	0,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	270.237.288,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (4.1)	81.071.186,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	81.071.186,00	0
M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	Antal støttemodtagere gennem forebyggende aktioner (5.1) — landbrugsbedrifter	0,00	0
M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	Antal støttemodtagere gennem forebyggende aktioner (5.1) — offentlige enheder	0,00	0

M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (5.1-5.2)	0,00	0
M16 — Samarbejde (artikel 35)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (16.1-16.9)	31.182.872,00	1.393.783,00

11.1.2.2. 2B) Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.1.3. Prioritet 3: Bedre tilrettelæggelse af fødevarekæden, herunder forarbejdning og markedsføring af landbrugsprodukter, dyrevelfærd og risikoforvaltning i landbruget

11.1.3.1. 3A) Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden ved hjælp af kvalitetsordninger, der tilfører landbrugsprodukterne merværdi, fremstød på lokale markeder og korte forsyningskredsløb, producentsammenslutninger og -organisationer og brancheorganisationer

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.1.3.2. 3B) Støtte til bedriftsrisikoforebyggelse og -styring

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.1.4. P4: genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbrug og skovbrug

Landbrug

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — antal deltagere under uddannelse	3.318,00	0
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — samlede offentlige udgifter til uddannelse/kompetencer	7.161.668,00	0
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (uddannelse, bedriftsudvekslinger og demonstration) (1.1-1.3)	7.161.668,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Antal operationer, der har fået støtte til ikkeproduktive investeringer (4.4)	3.298,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	366.966.412,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	314.575.768,00	28.517.046,00
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	Antal operationer, der er støttet til at udarbejde udvikling af landsbyer og forvaltningsplaner for Natura 2000-områder og områder af høj naturlig værdi (7.1)	24,00	0
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	874.596,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Område (ha), hvorpå der skal være skovrejsning (etablering — 8.1)	10.641,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.1)	57.130.895,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Område (ha), der skal etableres som skovlandbrugssystemer (8.2)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.2)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.3)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.4)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.5)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.6)	0,00	0
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	Område (ha) under miljø- og klimavenligt landbrug (10.1)	177.109,00	20.000,00
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	Offentlige udgifter til bevaring af genetiske ressourcer (10.2)	0,00	0
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	259.287.371,00	11.964.331,00

(artikel 28)			
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	Område (ha) — konvertering til økologisk landbrug (11.1)	1.351,00	0
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	Område (ha) — vedligehold af økologisk landbrug (11.2)	300.658,00	0
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	366.759.226,00	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Område (ha) — NATURA 2000 landbrugsjord (12.1)	0	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Område (ha) — rammedirektivet om vand (12.3)	306.396,00	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	123.381.106,00	0
M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)	Område (ha) — bjergområder (13.1)	0,00	0
M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)	Område (ha) — andre områder med betydelige naturlige begrænsninger (13.2)	0,00	0
M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)	Område (ha) — områder med specifikke begrænsninger (13.3)	0,00	0
M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	13.423,00	0

Skov

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.1)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.2)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.3)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.4)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Antal støttemodtagere gennem forebyggende aktioner (8.3)	0,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.5)	3.604.834,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Antal operationer (investeringer, der forbedrer skovøkосystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi) (8.5)	428,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Områder, der er berørt af investeringer, der forbedrer skovøkосystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi (8.5)	685,00	0
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.6)	0,00	0
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og	Områder under kontrakter om miljøvenligt	4.069,00	0

klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	skovbrug (15.1)		
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	5.461.805,00	0
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	Offentlige udgifter til aktioner om genetiske ressourcer (15.2)	0,00	0

11.1.4.1. 4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder og i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, og af landbrug af høj naturværdi samt af de europæiske landskaber

Landbrug

Målkndikator(er) 2014-2022

Målkndikatornavn	Målværdi 2025
T9: procentdel af landbrugsjord under forvaltnngskontrakter for at støtte biodiversitet og/eller landskaber (fokusområde 4A)	17,67
Landbrugsjord under forvaltnngskontrakter for at støtte biodiversitet og/eller landskaber (ha) (fokusområde 4A)	467.693,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
18 Landbrugsareal - ULA i alt	2.646.860,00

Skov

Målkndikator(er) 2014-2022

Målkndikatornavn	Målværdi 2025
T8: procentdel af skove/andre træbevoksede områder under forvaltnngskontrakter for at støtte biodiversitet (fokusområde 4A)	0,75
Skove/andre skovbevoksede arealer under forvaltnngskontrakter for at støtte biodiversitet (ha) (fokusområde 4A)	4.740,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
29 Skove eller andre træbevoksede områder (SATO) (tusinder) - i alt	634,99

11.1.4.2. 4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider

Landbrug

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T10: procentdel af landbrugsjord under forvaltningskontrakter for at forbedre vandforvaltningen (fokusområde 4B)	24,41
Landbrugsjord under forvaltningskontrakter for at forbedre vandforvaltningen (ha) (fokusområde 4B)	646.032,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
18 Landbrugsareal - ULA i alt	2.646.860,00

Skov

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T11: procentdel af skovbrugsjord under forvaltningskontrakter for at forbedre vandforvaltningen (fokusområde 4B)	0,11
Skovbrugsjord under forvaltningskontrakter for at forbedre vandforvaltningen (ha) (fokusområde 4B)	671,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
29 Skove eller andre træbevoksede områder (SATO) (tusinder) - i alt	634,99

11.1.4.3. 4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Landbrug

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T12: procentdel af landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter for at forbedre forvaltningen af jorden og/eller forhindre jorderosion (fokusområde 4C)	11,41
Landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter for at forbedre forvaltningen af jorden og/eller forhindre jorderosion (ha) (fokusområde 4C)	302.009,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
18 Landbrugsareal - ULA i alt	2.646.860,00

Skov

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T13: procentdel af skovbrugsarealer, der er under forvaltningskontrakter for at forbedre forvaltningen af jorden og/eller forhindre jorderosion (fokusområde 4C)	0,00
Skovbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter for at forbedre forvaltningen af jorden og/eller forhindre jorderosion (ha) (fokusområde 4C)	0,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
29 Skove eller andre træbevoksede områder (SATO) (tusinder) - i alt	634,99

11.1.5. P5: fremme af ressourceeffektivitet og overgangen til en klimarobust økonomi med lavere CO₂-emissioner i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren

11.1.5.1. 5A) Effektivitetsforbedringer i vandforbruget i landbruget

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.1.5.2. 5B) Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T15: Samlede investeringer i energieffektivitet (fokusområde 5B)	50.238.467,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Antal operationer, der har fået støtte til investeringer (i landbrugsbedrifter og forarbejdning og markedsføring af landbrugsprodukter) (4.1, 4.2 og 4.3)	614,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	50.238.467,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	20.095.387,00	0

11.1.5.3. 5C) Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomien

Målkategori(er) 2014-2022

Målkategori	Målværdi 2025
T16: Samlede investeringer i vedvarende energiproduktion (i EUR) (fokusområde 5C)	62.261.701,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Antal operationer, der har fået støtte til investeringer (4.1 og 4.3)	0,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	0,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	0,00	0
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	Antal operationer, der er støttet vedrørende investeringer i mindre infrastrukturer, herunder investeringer i vedvarende energi og energibesparelser (7.2)	18,00	0
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	59.082.809,00	0
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	17.724.843,00	0

11.1.5.4. 5D) Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
Storkreaturenheder, der er påvirket af investeringer i forvaltning af dyreenheder med henblik på en reduktion af drivhus- og/eller ammoniakudledninger (fokusområde 5D)	346.312,00
T17: procentdel af storkreaturenheder, der er påvirket af investeringer i forvaltning af dyreenheder med henblik på en reduktion af drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger (fokusområde 5D)	7,04
T18: procentdel af landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter rettet mod reduktion af drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger (fokusområde 5D)	11,99
Landbrugsjord, der er under forvaltningskontrakter rettet mod reduktion af drivhusgas- og/eller ammoniakudledninger (ha) (fokusområde 5D)	317.479,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
21 Antal storkreaturenheder - i alt	4.919.400,00
18 Landbrugsareal - ULA i alt	2.646.860,00

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Antal operationer, der har fået støtte til investeringer (f.eks. opbevaring og håndtering af gødning) (4.1, 4.3 og 4.4)	1.966,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Storkreaturenheder, der er påvirket af investeringer i forvaltning af dyreenheder med henblik på en reduktion af drivhusgas- og ammoniakudledninger	346.312,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	189.812.610,00	0
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	107.889.123,00	0
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	Område (ha) (f.eks. plantedække, fangafgrøde, reduceret gødning og ekstensivering...)	11.083,00	0
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	1.027.532,00	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Område (ha) — NATURA 2000 landbrugsjord (12.1)	0	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Område (ha) — NATURA 2000 skovarealer (12.2)	0	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Område (ha) — rammedirektivet om vand (12.3)	306.396,00	0
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	0	0

11.1.5.5. 5E) Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.1.6. P6: fremme af social inklusion, nedbringelse af fattigdom og økonomisk udvikling af landdistrikterne

11.1.6.1. 6A) Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.1.6.2. 6B) Fremme af lokaludvikling i landdistrikterne

Målindikator(er) 2014-2022

Målindikatornavn	Målværdi 2025
T21: procentdel af befolkningen i landdistrikter, der er omfattet af lokaludviklingsstrategier (fokusområde 6B)	50,87
Befolkningen i landdistrikter, der er omfattet af lokaludviklingsstrategier (fokusområde 6B)	2.213.227,00
T22: procentdel af befolkningen i landdistrikter, der nyder godt af forbedrede tjenesteydelser/infrastruktur (fokusområde 6B)	5,06
T23: Stillinger skabt i støttede projekter (Leader) (fokusområde 6B)	1.607,00
Nettobefolkning, der nyder godt af forbedrede tjenesteydelser	220.000,00

Kontekstindikator brugt som fællesnævner for målet

Kontekstindikatornavn	Referenceårsværdi
1 Befolkning - landdistrikt	29,21
1 Befolkning - mellem tæt befolket område	48,84
1 Befolkning - i alt	5.573.894,00
1 Befolkning - specifik landdistrikter, der anvendes til specifikke mål T21, T22 og T24 (hvis relevant)	0

Planlagt(e) outputindikator(er) 2014-2022

Foranstaltningsnavn	Indikatornavn	Værdi	Heraf finansieret af EU-genopretningsinstrumentet
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Antal valgte lokale aktionsgrupper	26,00	0
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Befolkning omfattet af lokale aktionsgrupper	2.213.227,00	0
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) — forberedende støtte (19.1)	0,00	0
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) — støtte til gennemførelse af operationer under lokaludviklingsstrategier styret af lokalsamfundet (19.2)	89.889.878,00	7.795.316,00
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) — udarbejdelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter (19.3)	0,00	0
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Samlede offentlige udgifter (i EUR) — støtte til driftsomkostninger og animering (19.4)	14.870.140,00	1.948.829,00

11.1.6.3. 6C) Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) i landdistrikterne.

Der er ikke valgt nogen foranstaltninger i dette fokusområdes strategi.

11.2. Oversigt over det planlagte output og planlagte udgifter pr. foranstaltning og pr. fokusområde (automatisk genereret)

Foranstaltninger	Indikatorer	P2		P3		P4			P5					P6			I alt
		2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	
M01	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — antal deltagere under uddannelse	3,162						3,318									6,480
	Uddannelse/kompetenceudvikling (1.1) — samlede offentlige udgifter til uddannelse/kompetencer	13,021,167						7,161,668									20,182,835
	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (uddannelse, bedriftsudvekslinger og demonstration) (1.1-1.3)	13,021,167						7,161,668									20,182,835
M04	Samlede investeringer (i EUR) (offentlige og private)	270,237,288						366,966,412		50,238,467	0	189,812,610					877,254,777
	Samlede offentlige udgifter (i EUR)	81,071,186						314,575,768		20,095,387	0	107,889,123					523,631,464
M05	Antal støttemodtagere gennem forebyggende aktioner (5.1) — landbrugsbedrifter	0															0
	Antal støttemodtagere gennem forebyggende aktioner (5.1) — offentlige	0															0

	enheder														
	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (5.1-5.2)	0													0
M07	Samlede offentlige udgifter (i EUR)					874,596			17,724,843						18,599,439
M08	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.1)					57,130,895									57,130,895
															0.00
															0.00
															0.00
	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (8.5)					3,604,834									3,604,834
														0.00	
M10	Område (ha) under miljø- og klimavenligt landbrug (10.1)					177,109									177,109
	Område (ha) (f.eks. plantedække, fangafgrøde, reduceret gødning og ekstensivering..)								11,083						11,083
	Samlede offentlige udgifter (i EUR)					259,287,371			1,027,532						260,314,903
M11	Område (ha) — konvertering til økologisk landbrug (11.1)					1,351									1,351
	Område (ha) — vedligehold					300,658									300,658

	af økologisk landbrug (11.2)														
	Samlede offentlige udgifter (i EUR)					366,759,226									366,759,226
M12	Område (ha) — rammedirektivet om vand (12.3)					306,396			306,396						612,792
	Samlede offentlige udgifter (i EUR)					123,381,106									123,381,106
M13															0.00
															0.00
															0.00
	Samlede offentlige udgifter (i EUR)					13,423									13,423
M15	Områder under kontrakter om miljøvenligt skovbrug (15.1)					4,069									4,069
	Samlede offentlige udgifter (i EUR)					5,461,805									5,461,805
M16	Samlede offentlige udgifter (i EUR) (16.1-16.9)	31,182,872													31,182,872
M19	Antal valgte lokale aktionsgrupper												26		26
	Befolkning omfattet af lokale aktionsgrupper												2,213,227		2,213,227

Samlede offentlige udgifter (i EUR) — forberedende støtte (19.1)													0		0
Samlede offentlige udgifter (i EUR) — støtte til gennemførelse af operationer under lokaludviklingsstrategier styret af lokalsamfundet (19.2)													89,889,878		89,889,878
Samlede offentlige udgifter (i EUR) — udarbejdelse og gennemførelse af den lokale aktionsgruppes samarbejdsaktiviteter (19.3)													0		0
Samlede offentlige udgifter (i EUR) — støtte til driftsomkostninger og animering (19.4)													14,870,140		14,870,140

11.3. Sekundære virkninger: identifikation af potentielle bidrag fra foranstaltninger/delforanstaltninger om udvikling af landdistrikter, der er programmeret under et givent fokusområde til andre fokusområder/mål

Indikator planens fokusområde	Foranstaltning	P1			P2		P3		P4			P5					P6		
		1A	1B	1C	2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C
1A	M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	P	X		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	M16 — Samarbejde (artikel 35)	P	X		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X		
1B	M16 — Samarbejde (artikel 35)	X	P		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X		
2A	M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	X			P														
	M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)				P				X		X	X	X	X	X	X	X		
	M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)				P			X											
	M16 — Samarbejde	X	X		P														

	(artikel 35)																		
5B	M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)		X		X								P		X		X		
5C	M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)		X		X								X	P	X	X	X		
	M07 — Basale tjenesteydels er og landsbyforny else i landdistrikter ne (artikel 20)													P	X		X	X	
5D	M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)		X		X				X				X		P	X	X		
	M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)								X	X	X				P	X			
	M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedi rektivet (artikel 30)														P				
6B	M19 — Støtte til lokaludviklin g under Leader (lokaludvikli ng styret af lokalsamfund et) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	X			X				X					X			X		P
P4 (FOREST)	M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens								P	P	P			X		X			

	levedygtighed (artikel 21-26)																			
	M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarels e (artikel 34)								P	P	P									
P4 (AGRI)	M01 — Vidensoverfø rsel og informations aktioner (artikel 14)	X							P	P	P									
	M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)				X		X		P	P	P	X	X	X	X	X				
	M07 — Basale tjenesteydels er og landsbyforny else i landdistrikter ne (artikel 20)								P	P	P						X	X		
	M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighe d (artikel 21-26)								P	P	P									
	M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)								P	P	P				X	X				
	M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)								P	P	P						X			
	M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedi rektivet								P	P	P				X					

(artikel 30)																		
M13 — Betalinge til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)								P	P	P								

11.4. Støttetabel for at vise hvordan miljømæssige foranstaltninger/-ordninger programmeres for at opnå et (eller flere) miljø-/klimamål

11.4.1. Landbrugsarealer

11.4.1.1. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)

Operationstyp e eller gruppe af operationstyp e	typologi for miljøvenlige landbrugsforanstaltning er	Samlede udgifter (i EUR)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning eller operationstyp e	Biodiversitet Fokusområde 4A	Vandforvaltning Fokusområde 4B	Forvaltning af jordbunden Fokusområde 4C	Reduktion af drivhusgas- og ammoniakudledning er Fokusområde 5D	Kulstofbinding /-opbevaring Fokusområde 5E
Fastholdelse af vådområder og ændret afvanding	Reduktion af afløb, forvaltning af vådområder	10.738.885,00	5.340,00	X	X	X	X	X
Fastholdelse af naturlige vandstandsforhold i Natura2000-områder	Oprettelse og vedligeholdelse af økologiske særtræk (f.eks. markskel, bufferområder, blomsterbælter, levende hegn og træer)	3.052.808,00	1.635,00	X	X	X		
Pleje ved afgræsning eller slæt af græs- og naturarealer	Vedligeholdelse af agerjord og græsningsarealer med høj naturværdi (f.eks. græsslåningsteknikker, manuelt arbejde, stubmark, der står vinteren over på agerjord), indførelse af omfattende græsningsmetoder, konvertering af agerjord til græsningsarealer.	187.913.426,00	130.616,00	X				
Fastholdelse af lavbundsprojekter	Jorddække, pløjeteknikker, reduceret jordbehandling, jordbevarende landbrug	1.047.595,00	521,00	X	X	X	X	X

11.4.1.2. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)

Delforanstaltning	Samlede udgifter (i)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning	Biodiversitet Fokusområde	Vandforvaltning Fokusområde	Forvaltning af jordbunden	Reduktion af drivhusgas- og ammoniakudledninger	Kulstofbinding/-opbevaring Fokusområde
-------------------	----------------------	--------------------------------------	---------------------------	-----------------------------	---------------------------	---	--

	EUR)	eller operationstype	4A	4B	Fokusområde 4C	Fokusområde 5D	5E
11.1 — betaling for at overgå til økologiske landbrugsmetoder	1.491.492,00	1.411,00	X	X	X		
11.2 — betaling for at opretholde økologiske landbrugsmetoder	338.599.552,00	320.366,00	X	X	X		

11.4.1.3. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

Delforanstaltning	Samlede udgifter (i EUR)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning eller operationstype	Biodiversitet Fokusområde 4A	Vandforvaltning Fokusområde 4B	Forvaltning af jordbunden Fokusområde 4C	Reduktion af drivhusgas- og ammoniakudledninger Fokusområde 5D	Kulstofbinding/-opbevaring Fokusområde 5E
12.1 — kompensationsbetaling for Natura 2000-landbrugsområder	0,00	0,00					
12.3 — kompensationsbetaling for landbrugsområder, der er omfattet af vandområdeplaner	22.953.020,00	342.000,00		X			

11.4.1.4. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)

Delforanstaltning	Samlede udgifter (i EUR)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning eller operationstype	Biodiversitet Fokusområde 4A	Vandforvaltning Fokusområde 4B	Forvaltning af jordbunden Fokusområde 4C	Reduktion af drivhusgas- og ammoniakudledninger Fokusområde 5D	Kulstofbinding/-opbevaring Fokusområde 5E
8.1 — støtte til etableringsomkostninger ved skovrejsning/etablering af skovområder	53.056.354,00	9.882,00	X	X	X		X
8.2 — støtte til oprettelse og vedligehold af skovlandbrugssystemer	0,00	0,00					

11.4.2. Skovbrugsarealer

11.4.2.1. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

Operationstype eller gruppe af operationstyper	Samlede udgifter (i EUR)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning eller operationstype	Biodiversitet Fokusområde 4A	Vandforvaltning Fokusområde 4B	Forvaltning af jordbunden Fokusområde 4C
N2000 sikring af skov / bæredygtig skovdrift	3.726.983,00	2.777,00	X		

11.4.2.2. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

Delforanstaltning	Samlede udgifter (i EUR)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning eller operationstype	Biodiversitet Fokusområde 4A	Vandforvaltning Fokusområde 4B	Forvaltning af jordbunden Fokusområde 4C
12.2 — kompensationsbetaling for Natura 2000-skovbrugsområder	0,00	0,00			

11.4.2.3. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)

Delforanstaltning	Samlede udgifter (i EUR)	Samlet areal (ha) pr. foranstaltning eller operationstype	Biodiversitet Fokusområde 4A	Vandforvaltning Fokusområde 4B	Forvaltning af jordbunden Fokusområde 4C
8.5 — støtte til investeringer i forbedring af skovøkosystemers tilpasningsevne og miljømæssige værdi	3.676.419,00	290,00	X	X	X

11.5. Programspecifikt mål og output

Specifik(ke) målindikator(er)

Kode	Målindikatornavn	Fokusområde	Målværdi 2025	Enhed
T-DK03	T-DK03 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der forbedrer forvaltningen af jorden og/eller forhindrer jorderosion (4C) (landbrug)	4C	1,09	%
T-DK01	T-DK01 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der støtter biodiversitet og/eller landskaber (4A) (landbrug)	4A	5,07	%
T-DK02	T-DK02 Procentdel af landbrugsbedrifter med støtte til investeringer, der forbedrer vandforvaltningen (4B) (landbrug)	4B	4,31	%

Specifik(ke) outputindikator(er)

Kode	Outputindikatornavn	Foranstaltning	Fokusområde	Planlagt output	heraf EURI	Enhed
O-DK01	O-DK01 Antal bedrifter, der har fået støtte til investeringer i landbrugsbedrifter (4.1)	M04	P4	1.903,00	0,00	Antal bedrifter
Comment: Støttede bedrifter under M04a Miljøteknologi og M04b Økologisk investeringsstøtte.						
O-DK02	O-DK02 Antal bedrifter der har fået støtte til investeringer i landbrugsbedrifter (4.1)	M04	P4	1.703,00	0,00	Antal bedrifter
Comment: Støttede bedrifter under M04a Miljøteknologi.						
O-DK03	O-DK03 Antal operationer, der har fået støtte til ikke-produktive investeringer (4.4)	M04	P4	298,00	0,00	Antal operationer
Comment: Støttede projekter under M04d Ikke-produktive investeringer - Lavbundsprojekter						

12. SUPPLERENDE NATIONAL FINANSIERING

En tabel om supplerende national finansiering pr. foranstaltning for foranstaltninger og operationer, der falder inden for dækningsområdet af traktatens artikel 42, i henhold til artikel 82 i forordning (EU) nr. 1305/2013, herunder med beløbene pr. foranstaltning og med angivelse af overholdelse af kriterierne i forordningen om udvikling af landdistrikterne.

Foranstaltning	Yderligere national finansiering i perioden 2014-2022 (i EUR)
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	0,00
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	3.691.275,00
M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	0,00
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	0,00
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)	0,00
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	0,00
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	0,00
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	0,00
M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)	0,00
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	0,00
M16 — Samarbejde (artikel 35)	0,00
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	0,00
M20 — Teknisk bistand i medlemsstaterne (artikel 51-54)	0,00
I alt	3.691.275,00

12.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Der er afsat DKK 27,5 mio. (nationale midler) til gylleforsuringsprojekter. Midlerne udmøntes under ordningen M04a Miljøteknologi i overensstemmelse med de gældende regler herfor, idet gylleforsuringsprojekter i forvejen er støtteberettigede under miljøteknologiordningen. Midlerne kan anvendes bredt under M04a Miljøteknologis formål fx i tilfælde af manglende afløb.

12.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

12.13. M20 — Teknisk bistand i medlemsstaterne (artikel 51-54)

Indikation af foranstaltningernes overensstemmelse med kriterierne i forordning (EU) nr. 1305/2013

Ikke relevant.

13. ELEMENTER, DER ER NØDVENDIGE FOR VURDERINGER AF STATSSTØTTE

En tabel om støtteordninger i henhold til artikel 81, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1305/2013 til brug ved programmernes gennemførelse, herunder støtteordningens titel såvel som ELFUL-støtten, den nationale medfinansiering og supplerende national finansiering, for de foranstaltninger og operationer, der falder uden for dækningsområdet af traktatens artikel 42. Forenelighed med EU-reglerne om statsstøtte skal sikres over hele programmets levetid.

Tabellen ledsages af et tilsagn fra medlemsstaten om, at sådanne foranstaltninger vil blive anmeldt hver for sig i henhold til traktatens artikel 108, stk. 3, når det ifølge statsstøttere reglerne eller under særlige betingelser fastsat i en afgørelse om godkendelse af statsstøtte er påkrævet.

Foranstaltning	Støtteordningens benævnelse	ELFUL (i EUR)	National medfinansiering (i EUR)	Supplerende national finansiering (i EUR)	I alt (i EUR)
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	M01a Erhvervsudvikling / M01b Økologifremme	10.560.782,00	9.922.842,00		20.483.624,00
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi (artikel 17)				
M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)					
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)					
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	M08a-b-c-d-f Etablering af skov/ Stormfald skov/ Investeringer i skov	49.981.045,00	6.463.043,00		56.444.088,00
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)					
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)					
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)					

M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)					
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	M15a Bæredygtig skovdrift	3.172.233,00	1.057.411,00		4.229.644,00
M16 — Samarbejde (artikel 35)	M16b Udviklingsprojekter	16.002.466,00	15.953.840,00		31.956.306,00
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	Leader - art 35 (1) (b) Gennemførelse af operationer under lokal udviklingsstrategi	76.056.795,00	18.391.591,00		94.448.386,00
I alt (i EUR)		155.773.321,00	51.788.727,00	0,00	207.562.048,00

13.1. M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)

Støtteordningens benævnelse: M01a Erhvervsudvikling / M01b Økologifremme

ELFUL (i EUR): 10.560.782,00

National medfinansiering (i EUR): 9.922.842,00

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR): 20.483.624,00

13.1.1.1. Indikation:*

Særskilt statsstøttegodkendelse er ikke nødvendig for ordningen M01a Erhvervsudvikling, idet støtten gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, og dermed er undtaget fra Traktatens statsstøtteregler i medfør af landdistriktsforordningens artikel 81, stk. 2.

I det omfang støtten under ordning M01b Økologifremme, herunder tilskud til information om omstilling til økologi i de offentlige køkkener gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, er støtten undtaget fra Traktatens statsstøtteregler i medfør af landdistriktsforordningens artikel 81, stk. 2. For de foranstaltninger under ordning M01b, hvor støtten ikke gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, vil støtten blive givet i overensstemmelse med artikel 47 i Kommissionens forordning (EU) nr. 702/2014 om forenelighed med det indre marked efter artikel 107 og 108 i Traktaten af visse kategorier af støtte i landbrugs- og skovbrugssektoren og i landdistrikter.

13.2. M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)

Støtteordningens benævnelse: M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi (artikel 17)

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.2.1.1. Indikation:*

I det omfang støtten under ordning M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, er støtten undtaget fra Traktatens statsstøtteregler i medfør af landdistriktsforordningens artikel 81, stk. 2.

For de foranstaltninger under ordning M04c, hvor støtten ikke gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, vil støtten blive givet i overensstemmelse med Kommissionens forordning (EU) nr. 1407/2013 af 18. december 2013 om anvendelse af artikel 107 og 108 i traktaten om Den Europæiske Unions

funktionsmåde på de minimis-støtte.

Støtten under ordning M04d, ikke-produktive investeringer i tilknytning til gennemførelse af de miljø- og klimamål vedrørende landbrug, ydes til projekter vedrørende udtagning af eller omlægning til ekstensivt landbrug på landbrugsjord. Støtten gives dermed inden for rammerne af Traktatens artikel 42 og er dermed undtaget fra Traktatens statsstøtteregler i medfør af landdistriktsforordningens artikel 81, stk. 2.

13.3. M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)

Støtteordningens benævnelse:

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.3.1.1. Indikation*:

Der er ikke behov for statsstøttenotifikation.

13.4. M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)

Støtteordningens benævnelse:

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.4.1.1. Indikation*:

Der er ikke behov for statsstøttenotifikation. M07a og M07b omfatter alene finansiering af udestående betalinger på tilsagn afgivet under ordninger under landdistriktsprogram for 2007-2013, hvorunder den nødvendige statsstøttenotifikation blev foretaget.

M07c Natura 2000-planlægning omfatter tilskud til dataindsamling og planlægningsarbejde i Naturstyrelsen. Hovedparten af opgaverne udføres af ansatte i Naturstyrelsen. Der vurderes kun at være

mindre behov for at benytte eksterne konsulenter, hvorfor ordningen ikke vurderes at indebære risiko for statsstøtte.

13.5. M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)

Støtteordningens benævnelse: M08a-b-c-d-f Etablering af skov/ Stormfald skov/ Investeringer i skov

ELFUL (i EUR): 49.981.045,00

National medfinansiering (i EUR): 6.463.043,00

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR): 56.444.088,00

13.5.1.1. Indikation:*

Notifikation efter gruppefritagelsesregler for landbrugsstøtte (ABER - Kommissionens forordning (EU) 702/2014 om forenelighed med det indre marked efter artikel 107 og 108 i Traktaten af visse kategorier af støtte i landbrugs- og skovbrugssektoren og i landdistrikter).

M08a Etablering af skov (artikel 22) ved anvendelse af ABER art. 32 7. Statsstøttesag SA.42465

M08b Genopretning af skader på private og offentlige skove som følge af stormfald (artikel 24) ved anvendelse af ABER art.34 stk. 5 (d). Statsstøttesag SA.43108 (2015/N)

M08c Støtte til Grønne driftspaner (artikel 25) ved anvendelse af ABER art. 35 6 (e). Statsstøttesag SA.42466.

M08d konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25) ved anvendelse af ABER art. 35 6 (a). Statsstøttesag SA.42466.

M08f Operationer til skovforbedrende foranstaltninger (art 25) ved anvendelse af ABER art. 35 6 (a). Statsstøttesag SA.42466

13.6. M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)

Støtteordningens benævnelse:

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.6.1.1. Indikation*:

Ikke behov for statsstøttenotifikation.

Foranstaltningen er udelukkende målrettet den primære landbrugssektor. Støtten ydes til landbrugere og andre arealforvaltere for varetagelse af miljøvenlige landbrugsaktiviteter i form af græsning eller slæt eller for at afholde sig fra andre landbrugsaktiviteter på landbrugsjord. Modtageren anses for at være en aktiv landmand.

13.7. M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)

Støtteordningens benævnelse:

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.7.1.1. Indikation*:

Ikke statsstøttenotifikation.

13.8. M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)

Støtteordningens benævnelse:

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.8.1.1. Indikation*:

Ikke behov for statsstøttenotifikation

13.9. M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)

Støtteordningens benævnelse:

ELFUL (i EUR):

National medfinansiering (i EUR):

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR):

13.9.1.1. Indikation*:

Ikke statsstøttenotifikation.

13.10. M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

Støtteordningens benævnelse: M15a Bæredygtig skovdrift

ELFUL (i EUR): 3.172.233,00

National medfinansiering (i EUR): 1.057.411,00

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR): 4.229.644,00

13.10.1.1. Indikation*:

Notifikation efter gruppefritagelsesregler (ABER). Ordning M15a tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34) notificeres efter ABER artikel 37. Statsstøttesag SA.42464

13.11. M16 — Samarbejde (artikel 35)

Støtteordningens benævnelse: M16b Udviklingsprojekter

ELFUL (i EUR): 16.002.466,00

National medfinansiering (i EUR): 15.953.840,00

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR): 31.956.306,00

13.11.1.1. Indikation*:

Særskilt statsstøttegodkendelse er ikke nødvendig for ordningen M16b Udviklingsprojekter, idet støtten gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, og dermed er undtaget fra Traktatens statsstøtteregler i medfør af landdistriktsforordningens artikel 81, stk. 2.

I det omfang støtten under ordning M16a Samarbejde om bæredygtig produktion af biomasse gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, er støtten undtaget fra Traktatens statsstøtteregler i medfør af landdistriktsforordningens artikel 81, stk. 2.

For de foranstaltninger under ordning M16a, hvor støtten ikke gives inden for rammerne af Traktatens artikel 42, vil støtten blive gruppefritaget efter Kommissionens forordning (EU) nr. 651/2014 af 17. juni 2014 om visse kategorier af støttes forenelighed med det indre marked i henhold til traktatens artikel 107 og 108, artikel 25.

13.12. M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)

Støtteordningens benævnelse: Leader - art 35 (1) (b) Gennemførelse af operationer under lokal udviklingsstrategi

ELFUL (i EUR): 76.056.795,00

National medfinansiering (i EUR): 18.391.591,00

Supplerende national finansiering (i EUR):

I alt (i EUR): 94.448.386,00

13.12.1.1. Indikation*:

De-minimis reglerne anvendes i den udstrækning, projekttilskuddet er omfattet af krav om statsstøttenotifikation.

14. OPLYSNINGER OM KOMPLEMENTARITET

14.1. Beskrivelse af midlerne til sikring af komplementaritet og sammenhæng med:

14.1.1. Andre EU-instrumenter, herunder navnlig med ESI-fondene, og søjle 1, herunder grøn omlægning, og andre instrumenter i den fælles landbrugspolitik

Den fælles landbrugspolitik

Landdistriktpolitikken er en integreret del af den fælles landbrugspolitik (CAP) og komplementerer den direkte støtte under CAP'en blandt andet ved fremme af bæredygtig og konkurrencedygtig jordbrugs- og skovbrugsproduktion, fremme af positive eksternaliteter fra landbruget, herunder på miljø, klima og natur, fremme af beskæftigelse og diversificering af økonomien i landbruget og landdistrikterne.

EU's landdistriktpolitik er indført i erkendelse af, at udviklingen i landdistrikterne generelt går langsommere end i resten af landet. Der er desuden en tendens til, at landbrugets betydning for beskæftigelsen i landdistrikterne er faldende. Landdistriktsprogrammet skal således bidrage til at forbedre leve- og arbejdsvilkårene i landdistrikterne og sikre, at jorden og naturen forvaltes ud fra princippet om "mere for mindre" og bæredygtighed til gavn for kommende generationer.

Landmanden skal som betingelse for at modtage enkeltbetaling under CAP søjle I overholde en række betingelser vedrørende anvendelse af gødningsstoffer og plantebeskyttelsesmidler, naturhensyn, dyrevelfærd, miljøfokusarealer, permanente græsarealer, drift med flere afgrøder og fastholdelse af arealer i god landbrugs- og miljømæssig stand. Landdistriktsprogrammet skal spille sammen med enkeltbetalingsordningen om overholdelse af disse såkaldte grønning- og krydsoverensstemmelseskrav.

Nye regler for krydsoverensstemmelse og nye grønne betingelser for at modtage den direkte landbrugsstøtte indebærer ny basis for betalingerne under søjle II, hvor der i betalinger til miljø- og klimavenlige jordbrugsforanstaltninger, økologisk arealtilskud og indsatser til implementering af vandrammedirektivet kun kan betales for tiltag, der går ud over den såkaldte baseline. Baseline består af krydsoverensstemmelseskravene, grønningkravene i søjle I, kravene i gødnings- og pesticidlovgivningen samt nationale lovkrav.

For at undgå dobbeltfinansiering af grønningkrav i CAP søjle I og II må der ikke under de miljø- og klimavenlige jordbrugsforanstaltninger i nærværende program kompenseres for landmandens overholdelse af grønningkravene under søjle I. Hvis der ydes støtte under nærværende program til operationer, der er identiske med operationer, der ville være potentielt støtteberettigede under søjle I af den fælles landbrugspolitik, sikrer forvaltningsmyndigheden, at en støttemodtager kun kan modtage støtte til en given operation under én ordning. Denne afgrænsning sikres på forhånd forud for ansøgnings- og tilsagnsrunderne for de relevante ordninger.

Vurderingen af de enkelte støtteordningers komplementaritet til søjle I fremgår af tabellen nedenfor.

Der er stor komplementaritet mellem følgende ordninger i programmet: M01a, M04a og M16b (Erhvervsudvikling og miljømæssig bæredygtighed), M04c (bioøkonomi), M04d og M10a (miljø- og naturprojekter), M01b, M04b og M11 (omlægning til økologisk produktion) og M08 og M15 (skov).

Komplementariteten mellem M19 (LAG-ordningen) og de andre ordninger sikres gennem løbende samarbejde mellem de tre forvaltningsmyndigheder for støtte under programmet; Landbrugsstyrelsen,

Miljøstyrelsen og Erhvervsstyrelsen. Koordinering sikres endvidere gennem det nationale landdistriktsnetværk og aktiviteterne i programmets overvågningsudvalg.

Der er en klar arbejdsdeling mellem samarbejds- og udviklingsprojekter under M16 og M19. LAG indsatsen vil fokusere på erhvervsudvikling og jobskabelse udenfor landbruget, mens M16b (Erhvervsudvikling) vil fokusere på samarbejdsprojekter mellem aktører indenfor landbrugssektoren. Hvis forvaltningsmyndighederne registrerer nært beslægtede aktiviteter som led i kontrollen af støttede projekter, foretages der afklaring af sammenhængen.

Komplementaritet til Hav- og Fiskerifonden, Regionalfonden og Socialfonden

Landdistriktsprogrammet har på en række områder mål, der er komplementære med de andre ESI-fonde (Hav- og Fiskerifonden, Regionalfonden og Socialfonden), og som derfor kan bidrage til synergi og fælles målopfyldelse. Det gælder målsætningerne under tematisk mål 1, 3, 4, 5, 6 og 9 jævnfør i øvrigt bilag 8.

Målet med indsatsen under tematisk mål 1 er at øge antallet af innovative virksomheder i Danmark og styrke innovation inden for jordbrugs-, skovbrugs- og fødevarersektoren med henblik på grøn omstilling, miljømæssig bæredygtighed og konkurrenceevne. Målet vil blive forfulgt gennem en række indsatser under landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte informationsaktiviteter, demonstration og formidling af viden i det primære jordbrug og fødevarersektoren samt samarbejdsprojekter.

Under regionalfondsprogrammet vil der være fokus på innovationssamarbejder mellem virksomheder, deres kunder og vidensinstitutioner inden for regionale styrkepositioner og med fokus på at løse samfundsmæssige udfordringer. Virksomheder og vidensinstitutioner skal samarbejde om at udvikle innovative løsninger i form af f.eks. nye koncepter for nye produkter og løsninger, varer og tjenesteydelser. Desuden vil der i begrænset omfang være mulighed for at støtte klyngeorganisationer.

Målet med indsatsen under tematisk mål 3 er at øge antallet af vækstvirksomheder og styrke konkurrenceevnen. Målet vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet, fiskeriudviklingsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte investeringer i miljøteknologi og investeringer i teknologier til forbedring af dyrevelfærden, udvikling af nye produkter og teknologier i den primære jordbrugssektor samt genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter naturkatastrofer m.v.

Under fiskeriudviklingsprogrammet fremmes innovation og konkurrenceevne inden for fiskeri og akvakultur gennem støtte til udvikling eller indførelse af nye eller forbedrede produkter, processer eller forvaltnings- og organisationssystemer. Der er desuden mulighed for at støtte markedsforanstaltninger, der f.eks. bidrager til øget dokumentation og sporbarhed, rådgivning, klynge dannelse og etablering af netværk, f.eks. mellem fiskere og forskere.

Under regionalfondsprogrammet vil potentielle vækstvirksomheder (SMV'ere og iværksættere) kunne understøttes ved at yde støtte til udvikling af vækstplaner, f.eks. med henblik på øget internationalisering, automatisering og digitalisering. Aktiviteten vil indebære skræddersyede forløb for virksomheder, der vurderes at have potentiale for solide vækstforløb.

Målet med indsatsen under tematisk mål 4 er at forbedre ressourceeffektiviteten i landbruget og gartneriet, fremme omstillingen til bioøkonomi, forbedre energi- og ressourceeffektiviteten i virksomheder samt reducere energiforbruget i byer med mere end 30.000 indbyggere. Målet vil blive forfulgt gennem indsatser

under landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte investeringer i miljøteknologi med henblik på effektivitetsforbedringer i energiforbruget og ny anvendelse af biomasse. Indsatsen under regionalfondsprogrammet vil fokusere på bæredygtige løsninger inden for f.eks. ressourceeffektivitet og genanvendelse af affaldsprodukter samt effektiv energiudnyttelse, idet det er hensigten at kunne yde støtte til udvikling og implementering af energi- og ressourceeffektive forretningsmodeller i SMV'er. Desuden gennemføres bæredygtig byudvikling, hvor indsatsen koncentrerer sig på udviklings- og demonstrationsprojekter med to formål. For det første skal de tjene til at udvikle og/eller afprøve såkaldte "smarte" metoder og teknologier, der gør det muligt at imødegå resource-, klima- og energiudfordringer, og for det andet skal de anvendte metoder og teknologier have et erhvervsmæssigt potentiale.

Målet med indsatsen under tematisk mål 5 og tematisk mål 6 er at opnå en mere miljømæssigt bæredygtig og ressourceeffektiv produktion, opnå en tilfredsstillende naturtilstand i udpegede områder og et vandmiljø med højere vandkvalitet. Desuden forventes en øget ressourceeffektivitet i det primære jordbrug og i fiskeri- og akvakultursektoren. Det er også målet at opnå en mere bæredygtig forvaltning af naturressourcerne i fiskeri- og akvakultursektoren og et forbedret grundlag for øgede fiskebestande. Målesætningerne vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet.

Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil bl.a. omfatte pleje af græsarealer/natur på landbrugsarealer, rydning/hegning og genetablering af naturlig hydrologi på landbrugsareal i Natura 2000 områder, etablering og fastholdelse af vådområder for reduktion af kvælstof- eller fosforudledning, økologisk arealtilskud, natur- og miljøprojekter, ekstensivering af drift på lavbundsarealer, skovrejsning og bæredygtig skovdrift m.v. Indsatsen vil desuden omfatte investeringer i nye processer og teknologier med henblik på at reducere miljø- og klimabelastningen fra den primære jordbrugsproduktion, f.eks. i forhold til reduktion af lugtgener samt emission af klimagasser og ammoniak fra husdyrproduktion og husdyrgødning m.v. samt investeringer på økologiske bedrifter. Indsatsen under fiskeriudviklingsprogrammet vil bl.a. fokusere på fremme af bæredygtigt fiskeri og akvakultur, innovation og grøn omstilling, dataindsamling og dataanvendelse til forbedring af fiskeriforvaltningen samt kontrol og håndhævelse af fiskeripolitikken. Desuden vil projekter, der reducerer fiskeriets indvirkning på miljøet og bidrager til mere bæredygtig udnyttelse af de marine biologiske ressourcer, herunder bevaring og genoprettelse af biodiversitet og økosystemer, kunne støttes. Endvidere vil Hav- og Fiskerifonden kunne støtte udvikling af mere ressourceeffektive metoder inden for fiskeri- og akvakultur, herunder støtte udvikling af selektive og skånsomme redskaber, fiskemetoder og forvaltning samt en fortsat udvikling af og investeringer i ressourceeffektive løsninger til akvakulturproduktion.

Målet med indsatsen under tematisk mål 9 er at styrke jobskabelsen, beskæftigelsen og udviklingen i landdistrikterne og at øge beskæftigelsen for personer på kanten af arbejdsmarkedet. Målet vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet og socialfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte støtte til investeringer inden for fødevarerektoren, oprettelse og udvikling af virksomheder, basale serviceydelser og byfornyelse samt samarbejdsprojekter. Der kan desuden ydes støtte til forberedelse af lokale udviklingsstrategier og til drift og udvikling af lokale aktionsgrupper.

Indsatsen under socialfondsprogrammet vil bidrage til at sikre, at unge med særlige udfordringer fastholdes i ungdomsuddannelse, f.eks. via mentorordninger. Desuden vil indsatsen fokusere på indslusningsforløb, f.eks. i socialøkonomiske virksomheder med henblik på at forbedre mulighederne for at opnå ordinær, understøttet beskæftigelse, samt støtte til socialøkonomiske virksomheder for at styrke tilknytningen til arbejdsmarkedet for de personer, der ansættes i disse virksomheder.

De fire ESI-fonde adresserer hver for sig væsentlige udfordringer, herunder vækstudfordringer, for dansk landbrug, dansk fiskeri- og akvakultur og dansk erhvervsliv. På en række områder vil det kun være relevant, at én af fondene støtter en given indsats, mens der på andre områder vil være potentiale for at iværksætte en mere tværgående indsats, der med fordel kan understøttes af flere fonde.

Flere indsatsområder understøttes af flere fonde, men de konkrete indsatser vil ikke overlappe. I stedet er der lagt op til synergi på baggrund af strategiske valg.

Samspillet mellem ESI fondene forventes bl.a. at kunne skabe merværdi inden for:

- Innovation i SMV'er, investeringer i ny teknologi, automatisering og digitalisering
- Oprettelse og udvikling af klynger, herunder især inden for bioøkonomi og fødevarer
- Ressourceeffektivitet

Indsatsen for iværksættelse af ny erhvervsaktivitet under de fire ESI-programmer samordnes, og der etableres et samarbejde mellem de lokale aktionsgrupper, der prioriterer en iværksætterindsats, og den kommunale erhvervsservice, således at indsatsen trækker i samme retning og understøtter en enstregig erhvervsfremme indsats. Det sikres bl.a. ved, at aktionsgruppernes udviklingsstrategier stemmer overens med kommunernes strategier for den lokale erhvervsservice.

Koordineringen mellem den regionale erhvervsindsats og indsatsen under landdistriktsprogrammet sker bl.a. via overvågningsudvalgene for programmerne, hvor de regionale vækstfora deltager. Det regionale vækstforum vil blive hørt, hvis et større projekter i landbrugssektoren forventes at få betydning for den regionale erhvervsudvikling. Regionerne, de regionale vækstfora og kommunerne vil endvidere blive konsulteret for at sikre, at de lokale udviklingsstrategier under LEADER er i overensstemmelse med de regionale og kommunale udviklingsstrategier, og de regionale vækstfora vil kunne deltage i de lokale aktionsgruppers forvaltningsnævn.

Støtteordninger i søjle II	Komplementaritet til søjle I	Risiko for overlap og sikring imod dobbeltstøtte
M01a Erhvervsudvikling (viden overførsel indenfor den primære jordbrugssektor) M01b Økologifremme, herunder tilskud til omstilling til økologi i de offentlige køkkener	Den fælles markedsordning for frugt og grønt	For at sikre imod dobbeltstøtte vil det som led i sagsbehandlingen af ansøgninger fra medlemmer af producentorganisationer under den fælles markedsordning (PO) blive vurderet, om en given operation også kan nyde støtte under markedsordningen, og i så fald om støtteansøgningen bør afvises på grund af overlap
M04a Miljøteknologi M04b Økologisk investeringsstøtte M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer for natur eller miljø	Den fælles markedsordning for frugt og grønt	Som ovenfor
M05a Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader og forebyggende foranstaltninger	Ingen	Ingen risiko
M08a Etablering af skov M08b Genopretning af skader M08c-d-f skovøkosystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi	Enkeltbetaling	Ingen risiko. Komplementaritet sikres via reglerne om støtteberettigelse under Enkeltbetaling og kontrol af krydsoverensstemmelses- og grønningskrav
M10a Fastholdelse af arealer der indgår i vådområdeprojekter, projekter med etablering af naturlige vandstandsforhold og lavbundsprojekter M10b Pleje af græs- og naturarealer	Enkeltbetaling	Ingen risiko. Komplementaritet sikres via reglerne om støtteberettigelse under Enkeltbetaling og kontrol af krydsoverensstemmelses- og grønningskrav
M11a Økologisk arealtilskud	Enkeltbetaling	Ingen risiko. Komplementaritet til Enkeltbetaling sikres via EU reglerne om støtteberettigelse og kontrol med krydsoverensstemmelse og grønningskrav
M13a Ø-støtte	Enkeltbetaling	Ingen risiko. Støtten ydes som tillæg til Enkeltbetaling
M15a Tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse	Enkeltbetaling	Ingen risiko. Komplementaritet til Enkeltbetaling sikres via EU reglerne om kontrol med krydsoverensstemmelse og grønningskrav
M16b Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)	Den fælles markedsordning for frugt og grønt	For at sikre imod dobbeltstøtte vil det som led i sagsbehandlingen af ansøgninger fra medlemmer af producentorganisationer under den fælles markedsordning (PO) blive vurderet, om en given operation også kan nyde støtte under markedsordningen, og i så fald om støtteansøgningen bør afvises på grund af overlap
M19 Leader	Ingen	Ingen risiko.

14.1.1 Vurdering af de enkelte støtteordningers komplementaritet til søjle I

14.1.2. Oplysninger om komplementaritet mellem et nationalt program og et sæt regionale programmer i henhold til artikel 6, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, når en medlemsstat har valgt at forelægge begge dele

Ikke relevant.

14.2. Hvis det er relevant, information om komplementariteten med andre EU-instrumenter, herunder LIFE

Østersøstrategien (EUSBSR)

Landdistriktsprogrammet vil understøtte Østersøstrategiens delmål om rent vand i havet, rig og sund natur samt tilpasning til klimaændringer, idet programmet indeholder målsætninger om at værne om miljøet og naturen i Danmark gennem fremme af miljømæssigt bæredygtig landbrugs- og skovbrugsproduktion generelt og i udpegede områder.

For eksempel forventes projekter for etablering og fastholdelse af vådområder på landbrugsjord at bidrage til at reducere udledning og udvaskning af kvælstof og fosfor fra landbruget til vandmiljøet og de indre farvande omkring Danmark. Projekter for landbrugets investering i ny miljøteknologi for bedre vandforvaltning, effektivitetsforbedringer i energiforbruget, lettere levering af nonfood råmaterialer til bioøkonomien og reduktion af drivhusgasser vil også bidrage til målene i strategien. Ligeledes forventes arealstøtte til omlægning til og opretholdelse af økologisk landbrugsdrift med begrænset anvendelse af kvælstof, ekstensivering af lavbundsarealer og organogene landbrugsjorde samt etablering af skov på landbrugsjord at have både direkte og indirekte positive påvirkninger på vandmiljøet og klimaet.

Der vil ikke blive afsat særskilte midler under landdistriktsprogrammet til projekter under Østersøstrategien, men effekten af konkrete projekter, der understøtter Østersøstrategien, vil kunne opgøres. Desuden har de fire danske programmer under ESI-fondene overordnet fokus på vækst og konkurrenceevne, og de vil dermed kunne understøtte Østersøstrategiens to delmål om implementering af EU 2020-strategien og Østersøregionens konkurrenceevne.

EU's Rammeprogram for Innovation og Forskning (Horizon 2020)

Landdistriktsprogrammets medfinansiering af aktioner vedrørende innovation og støttemidlerne under EU rammeprogrammet for innovation og forskning (Horizon 2020) vil blive udmøntet komplementært. Under Erhvervsudviklingsordningen (ordningerne M01a og M16b) under nærværende program ydes der støtte til udviklingsprojekter, som gennemføres af landbrugets vidensformidlingsinstitutioner. Hvert samarbejdsprojekt har deltagelse fra primærlandbruget. Disse projekter vil blive koordineret med vidensformidlingsinstitutionernes aktiviteter i relation til Horizon 2020. Det Europæiske Innovationspartnerskab (EIP) for landbrugets produktivitet og bæredygtighed udgør endvidere et væsentligt element i udmøntningen af Horizon 2020-rammeprogrammet.

LIFE

Projekter under LIFE vil som udgangspunkt ikke kunne modtage støtte under nærværende program.

Programmet forventes dog at indeholde en række initiativer på natur-, miljø- og klimaområdet, der kan understøttes og komplementeres af LIFE-programmet. Det gælder f.eks. gennemførelse af naturplaner, sammenhængende naturnetværk, gennemførelse af større regionale miljøindsatser og særligt klimatilpasningsprojekter. I Natura 2000-områder er der med finansiering fra LIFE bl.a. mulighed for arealopkøb, erstatningsudbetaling til lodsejere og gennemførelse af førstegangsgreb og anlægsinvesteringer. Desuden vil mulighederne under Landdistriktsfonden, f.eks. vedrørende forbedret hydrologi og forberedelse til afgræsning, kunne anvendes til supplerende og opretholdelse af indsatsen under LIFE, og opgaver med udvikling og koordinering vil kunne finansieres via LIFE. Endvidere kan behov for pleje af græs- eller naturarealer, som opstår som følge af investeringsprojekter gennemført med støtte under LIFE, tænkes imødekommet under landdistriktsprogrammet, så længe der ikke sker dobbeltfinansiering. Dette sikres af de to implementerende myndigheder for de to programmer i Danmark, Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen, ved udveksling af information om projektansøgninger og afklaring af mulighederne for synergi.

Komplementaritet med nationale strategier og planer

Bilag 3 redegør for landdistriktsprogrammets komplementaritet med øvrige nationale strategier og planer.

15. ORDNINGER OM GENNEMFØRELSE AF PROGRAMMET

15.1. Medlemsstatens udpegning af alle de myndigheder, der er fastsat i artikel 65, stk. 2, i forordning (EU) nr. 1305/2013, og en sammenfattende beskrivelse af forvaltnings- og kontrolstrukturen i det søgte program i henhold til artikel 55, stk. 3, nr. i), i forordning (EU) nr. 1303/2013 og ordninger i overensstemmelse med artikel 74, stk. 3, i forordning (EU) nr. 1303/2013

15.1.1. Myndigheder

Myndighed	Myndighedens navn	Navn på den person, der er ansvarlig for myndigheden	Adresse	E-mail
Managing authority	Landbrugsstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet	Direktør for Landbrugsstyrelsen	Nyropsgade 30, 1780 København V	mail@lbst.dk
Certification body	Deloitte	Direktør	Weidekampsgade 6, 2300 København S	koebenhavn@deloitte.dk
Accredited paying agency	Landbrugsstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet	Direktør for Landbrugsstyrelsen	Nyropsgade 30, 1780 København V	mail@lbst.dk

15.1.2. Kortfattet beskrivelse af programmets forvaltnings- og kontrolstruktur og ordninger for uafhængig undersøgelse af klager

15.1.2.1. Forvaltnings- og kontrolstruktur

Miljø- og Fødevareministeriet har det overordnede ansvar for opfyldelsen af medlemsstatens rolle i henhold til artikel 65 i forordning 1305/2013. Landbrugsstyrelsen (LBST, frem til 31. januar 2017 NaturErhvervstyrelsen), som er en styrelse under Miljø- og Fødevareministeriet, har det overordnede ansvar for forvaltningen af det danske landdistriktsprogram.

LBSTs organisation pr. 1. marts 2017 fremgår af figur 27, og forvaltnings- og kontrolstrukturen pr. denne dato beskrives herunder.

Én enhed i styrelsen varetager den overordnede forvaltning af programmet og én enhed varetager den overordnede opgave som udbetalingsorgan. De to enheder ledes af samme direktør, som er direktør for det pågældende område, benævnt EU & Landbrug. Varetagelsen af de overordnede opgaver som forvaltningsmyndighed er placeret i enheden EU & Erhverv. Den overordnede opgavevaretagelse som udbetalingsorgan er placeret i enheden Tilskudsudbetaling.

Forvaltningen af enkelte dele af landdistriktsprogrammet varetages af Miljøstyrelsen (MST, tidl. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning), Miljø- og Fødevareministeriet, og af Erhvervsstyrelsen, Erhvervsministeriet jf. nedenfor.

Følgende enheder i LBST er pr. 1. marts 2017 involveret i forvaltningen af det danske landdistriktsprogram:

EU & Erhverv varetager det overordnede EU-arbejde, herunder forvaltningskomitéarbejde for så vidt angår tilskudsordninger under EGFL, ELFUL og EFF, fortolkning af EU-regler og udvikling af forslag til prioritering af og indhold i landdistriktsprogrammet. Enheden skriver udkast til landdistriktsprogram og

ændringer hertil samt koordinerer generelt herfor. Derudover varetager enheden forvaltningsopgaver for så vidt angår projektilskudsordninger under EGFL, ELFUL (bortset fra LAG-indsatsen) og EFF og udarbejder og fortolker nationale regler herfor. Enheden designer nye projektstøtteordninger for produktive og ikke-produktive investeringer og prioriterer projekterne ud fra målet at støtte de projekter, der giver størst effekt på indsatsområderne: Miljø, natur, økologi og erhvervsudvikling.

Projektilskud har ansvaret for sagsbehandling af ansøgninger om tilsagn og udbetalinger af projektilskudsordninger under EGFL, ELFUL (bortset fra LAG-indsatsen) og EHFF.

Vand & Natur Tilskud varetager sagsbehandling vedr. naturprojektordningerne under ELFUL (ikke-produktive investeringer jf. art. 17). Enheden behandler støtteansøgninger og står for udbetalinger for disse ordninger.

Miljø & Biodiversitet varetager forvaltningsopgaver vedr. arealstøtteordningerne, herunder forvaltningskomitéarbejde for så vidt angår arealtilskudsordninger under ELFUL, udarbejder og fortolker de nationale regler om arealstøtte.

Arealtilskud har ansvaret for sagsbehandlingen af arealstøtteordningerne. Enheden behandler støtteansøgninger og står for alle udbetalinger for arealrelateret støtte.

Tilskuds-IT varetager IT-understøttelsen og udviklingen i forhold til projekt- og arealstøtteordninger.

Tilskudsudbetaling foretager registrering og udbetaling af EGFL- og ELFUL relaterede transaktioner samt koordination af forebyggelse og bekæmpelse af svig på risikoområder.

Revision er placeret som en selvstændig enhed i LBST med direkte reference til den administrerende direktør. Revision er operationelt uafhængig af den øvrige styrelse. Revision leverer viden om styrelsens interne kontrol- og forvaltningssystemer, hvilket gør det muligt at forebygge og rette op på konstaterede risici og svagheder.

Revisionsenheden udfører revision af alle enheder og tilskudsområder i styrelsen og påser:

- At der er etableret hensigtsmæssige forretningsgange
- At de interne kontroller er tilstrækkelige til at sikre, at EU-bestemmelserne overholdes
- At regnskabsinformationerne undergår en tilstrækkeligt pålidelig behandling for at sikre, at regnskabet er rigtigt
- At der er sikret en tilstrækkelig system-, data- og driftssikkerhed ved styrelsens anvendelse af IT

Fysisk Jordbrugskontrol gennemfører den fysiske kontrol af alle ordninger efter kontrolinstrukser, som udarbejdes i samarbejde med enhederne i EU & Landbrug. Kontrolrapporterne sender Fysisk Jordbrugskontrol til EU & Erhverv og Miljø & Biodiversitet, som afgør kontrolsagerne og fastlægger eventuelle sanktioner og krav om tilbagebetaling ved misligholdelser.

Erhvervsstyrelsen (Erhvervsministeriet)

For så vidt angår tilrettelæggelse og administration af politikken for tilskud via lokale aktionsgrupper (LAG) efter Leader-metoden er Erhvervsstyrelsen under Erhvervsministeriet ressortansvarlig. Det tidligere Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter (nu Erhvervsministeriet) og LBST har indgået en aftale, som beskriver opgave- og ansvarsfordelingen. Pr. 1. januar 2015 ændredes opgavefordelingen således, at

daværende Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter (nu Erhvervsstyrelsen) overtager administrationen af tilskud under fokusområde 6B og samarbejdet med de lokale aktionsgrupper, hvorved ansvaret for Leader-indsatsen er samlet i Erhvervsstyrelsen. LBST vil fortsat som akkrediteret udbetalingsorgan føre tilsyn med administrationen heraf i Erhvervsstyrelsen.

Den udførende enhed er placeret i LAG-sekretariatet, Erhvervsstyrelsen. Erhvervsstyrelsen deltager i EU Leader-netværket og inddrages i forberedelse af forhandling af relevante EU-regler på området, herunder efter behov ved mødedeltagelse, bidrag til besvarelser af høringer, mv.

Det er forventningen, at den ændrede opgavefordeling vil styrke koordinering, tilrettelæggelse og opgavevaretagelse, hvad angår Leader-indsatsen.

Miljøstyrelsen (MST, tidl. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning)

Pr. 1. februar 2017 er Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning lagt sammen med Miljøstyrelsen, under navnet Miljøstyrelsen (MST). Pr. denne dato har Miljøstyrelsen dermed overtaget de opgaver relateret til forvaltningen af det danske landdistriktsprogram, der hidtil er varetaget af Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA).

MSTs organisation fremgår af figur 29.

Følgende enheder i MST er involveret i forvaltningen af det danske landdistriktsprogram:

Tilskud varetager

- Den faglige vurdering af de ordninger under landdistriktsprogrammet, hvor LBST har ansvaret for den nationale administration, herunder økonomi, prioritering af ansøgninger, tilsagn, udbetaling og kontrol i relation til vådområdsprojekter og projekter på lavbundslande.

MST deltager i forberedelse af forhandling af relevante EU-regler på området, herunder efter behov ved mødedeltagelse, bidrag til besvarelser af høringer mv.

MST og LBST har indgået en aftale, som beskriver opgave- og ansvarsfordelingen mellem de to styrelser. Dermed sikres klarhed om tilrettelæggelsen af opgaverne, og indsatsen sikres koordineret ved jævnlige statusmøder.

Det godkendte betalingsorgan

Miljø- og Fødevareministeriet skal godkende Landbrugsstyrelsen som den eneste udbetalingsstyrelse vedr. støtte fra ELFUL i henhold til artikel 7 i forordning (EU) nr. 1306/2012.

Beskrivelse af forvaltnings- og kontrolstrukturen

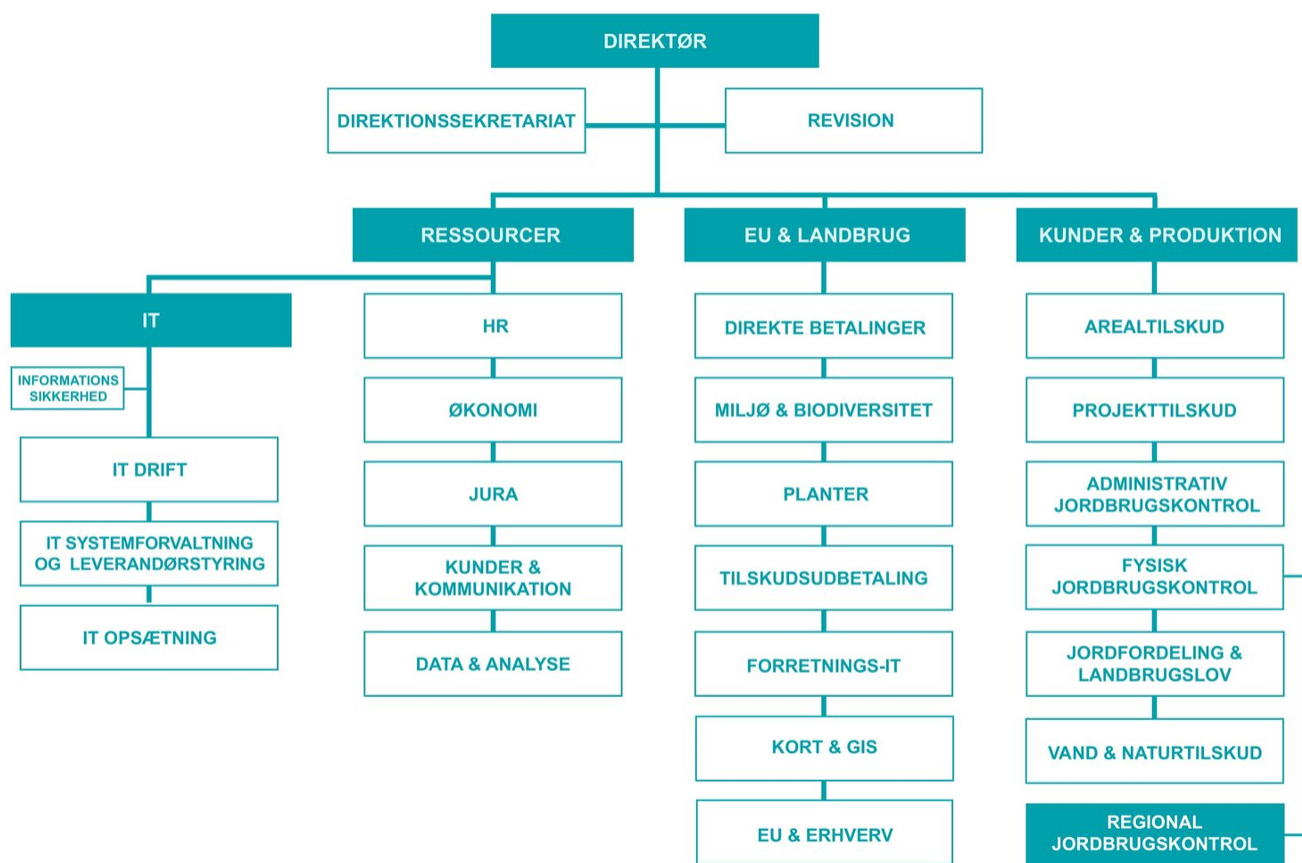
LBST har den bemandings- og uddannelsesmæssige styrke til at sikre korrekt implementering af landdistriktsprogrammet. I sin egenskab af særskilt udpeget udbetalende organ, jf. ovenfor, har LBST en forpligtelse til at føre tilsyn med organer, hvortil der er delegeret ansvar og opgaver i forhold til ELFUL. LBST overvåger regelmæssigt de opgaver, der er uddelegeret til Erhvervsstyrelsen og MST med henblik på at bekræfte, at arbejdet er udført tilfredsstillende, og at det er i overensstemmelse med EU's regler. Der føres tilsyn tilpasset de delegerede opgaver. Dog ikke i de år, hvor enheden Revision i LBST i henhold til deres revisionsplan foretager en revision af de opgaver, der bliver forvaltet af Erhvervsstyrelsen.

Godkendelsesorgan

Opgaven som Godkendelsesorgan er udliciteret til et eksternt, privat, revisionsfirma på 4-års kontrakt. Det er pt. Deloitte, der er udnævnt til godkendelsesorgan.

Det påtegner årsregnskabet, før det bliver sendt til Kommissionen og skriver en rapport om resultaterne af revisionen. Det sker for at undersøge, om årsregnskabet er retvisende, og om procedurerne for den interne kontrol har fungeret tilfredsstillende.

Organets opgaver fremgår af Kommissionens gennemførelsesbestemmelser til den horisontale forordning (1306/2013) og af Kommissionens retningslinjer (guidelines). Disse gælder også for den interne revisionstjeneste.

Landbrugsstyrelsens organisation

Direktionen

Erhvervsservice og Digitalisering

Digital forvaltning
Kundecenter og Kundeoplevelser
Virk og Digital Innovation
IT og Digital kommunikation

Erhvervsudvikling og Regulering

National Erhvervsudvikling
Regional udvikling
Landdistriktsudvikling
Planlægning og Byudvikling
Data og Digital vækst
Erhvervsregulering
Regnskab og Revision
Effektiv regulering
Tele og Privacy
Internationale forhold

Administrationen

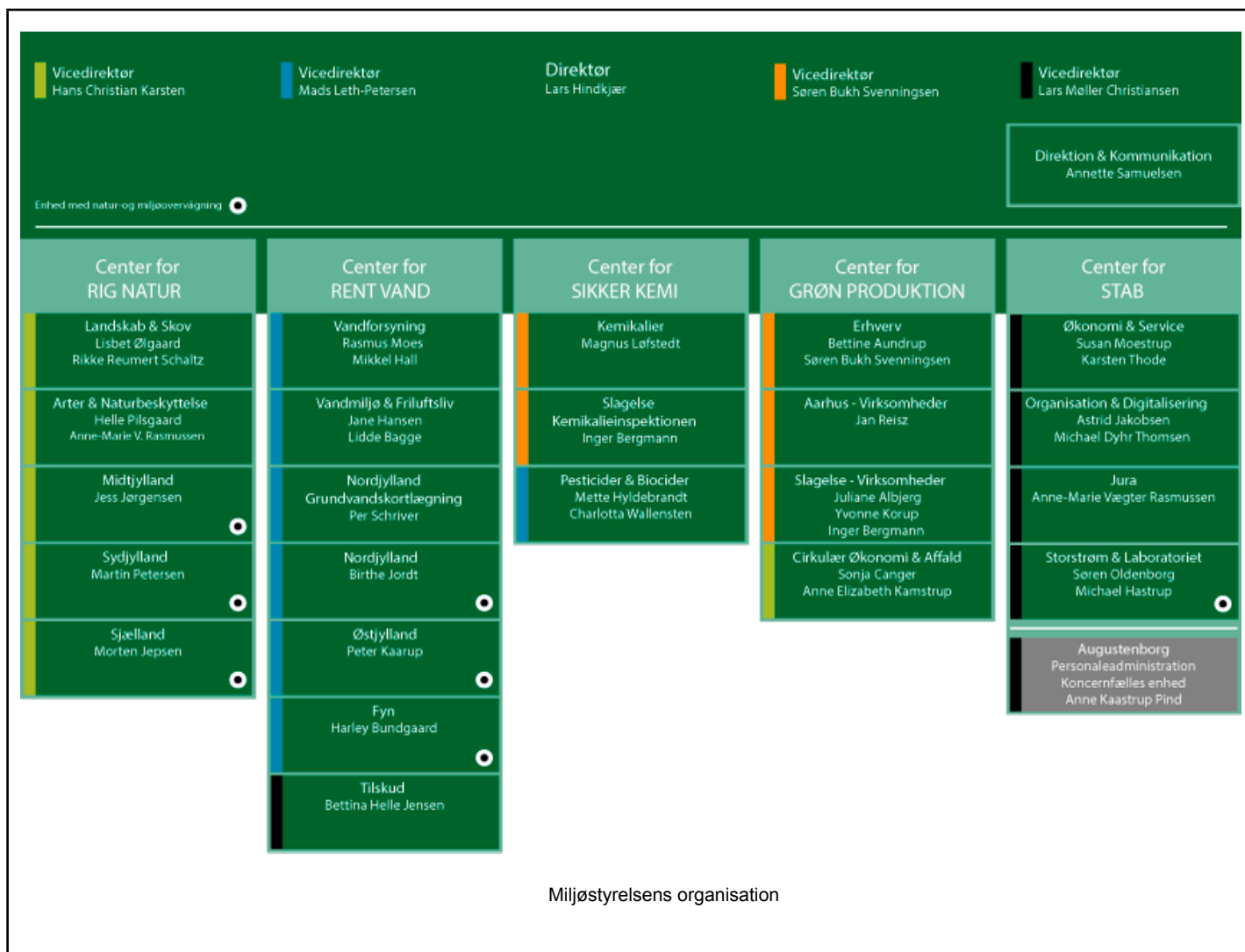
Økonomi

Direktions
sekretariat

Intern service

It service

Erhvervsstyrelsens organisation

15.1.2.2. Ordninger for undersøgelse af klager

Ansøgere om tilskud er sikret en uafhængig undersøgelse og afgørelse i tilfælde af fremsendelse af klagesager. Klager over afgørelser truffet af Landbrugsstyrelsen rettes til Landbrugsstyrelsen, som indbringer klagen til behandling af den myndighed, som er klageinstans.

Miljø- og Fødevareklagenævnet, der er en selvstændig myndighed under Erhvervsministeriet, behandler klagesager på miljø- og fødevarerområdet, jf. lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet af 27. december 2016, og herunder Landbrugsstyrelsens afgørelser om støtteansøgninger i henhold til landdistriktsprogrammet. Dog er Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter (Erhvervsstyrelsen) frem til udgangen af 2014 klageinstans for afgørelser truffet om projekter i henhold til Leader-metoden, dvs. afgørelser truffet af den daværende NaturErhvervstyrelse efter indstilling fra de Lokale Aktionsgrupper.

Fra 2015 kan klager over afgørelser truffet af de lokale aktionsgrupper (LAG'er) indbringes for Erhvervsstyrelsens LAG-sekretariat for så vidt angår retlige spørgsmål, og Erhvervsstyrelsens LAG-sekretariats afgørelser kan påklages til Erhvervsministeriet.

Pr. 1. januar 2016 er der gennemført en ændring af klageadgangen til Erhvervsministeriet, således at

klageadgang fremover vil blive afskåret. Afskæring af klageadgangen vil indebære, at Erhvervsstyrelsens afgørelser fremover er endelige, medmindre der er sket fejl i sagsbehandlingen, eller der kommer nye oplysninger af betydning for afgørelsen. I givet fald genoptager Erhvervsstyrelsen sagen og træffer en ny afgørelse.

Erhvervsstyrelsen vil endvidere gennem kvalitetssikring af sagerne, bedre vejledning af ansøgerne, dialog med ansøger om oplysning af sagen og bedre begrundede afgørelser arbejde på at sikre, at afslag opleves givet på et kvalificeret grundlag. Desuden fortsættes dialogen og opkvalificeringen af de lokale koordinatore, således at disse er velinformerede og oplyste om, hvad man skal være særligt opmærksom på i forhold til at navigere inden for EU's støtteregler. Erhvervsstyrelsen har for 2014-2020-budgetperioden indført et it-ansøgningssystem, der er med til at sikre, at ansøgerne vejledes i at få alle relevante informationer med fra starten. En reduktion i antallet af fejl i ansøgningerne forventes at medvirke til at reducere efterfølgende klager over afgørelsen.

Selv om klageproceduren ændres, består der en ulovbestemt adgang til at klage til Erhvervsministeriet i ministeriets egenskab af tilsynsmyndighed med underordnede styrelser fsva. fejl ved sagsbehandlingen, herunder overholdelse af forvaltningsretlige principper. Ansøgerne vil blive vejledt om denne mulighed i forbindelse med afgørelser.

Nærmere vejledning om klageadgang beskrives i tilskudsvejledninger til de enkelte støtteordninger.

15.2. Overvågningsudvalgets påtænkte sammensætning

Der skal i henhold til artikel 47 i forordning 1303/2013/EU (CPR) nedsættes et overvågningsudvalg for landdistriktsprogrammet. Udvalget skal nedsættes senest tre måneder efter Kommissionens beslutning om godkendelse af programmet.

Overvågningsudvalget skal udarbejde en forretningsorden, der blandt andet fastsætter udvalgets formål, opgaver, mødehyppighed og beslutningskompetence.

Formandskabet og sekretariatsfunktionen varetages af Miljø- og Fødevareministeriet – det vil i praksis sige af Landbrugsstyrelsen. Kommissionens repræsentant i overvågningsudvalget kan på eget initiativ deltage i udvalgets møder i en rådgivende funktion.

Udvalget overvåger sammen med Miljø- og Fødevareministeriet, at landdistriktsprogrammet gennemføres effektivt og med resultater. I henhold til artikel 74 i landdistriktsforordningen (1305/2013) og artikel 49 i forordning 1303/2013 skal overvågningsudvalget som led heri:

- Høres og afgive udtalelse inden for fire måneder efter programmets godkendelse om kriterierne for udvælgelse af projekter, der kan opnå medfinansiering
- Gennemgå aktiviteter og output vedr. evalueringsplanen for programmet
- Undersøge foranstaltningerne i programmet vedrørende opfyldelsen af forhåndsbetingelserne
- Deltage i det nationale landdistriktsnetværk for at udveksle oplysninger om gennemførelse af programmet
- Gøre status over opfyldelse af programmets overordnede målsætninger og målsætningerne for de enkelte støtteordninger

- Gennemgå og godkende den årlige gennemførelsesrapport inden fremsendelse til Kommissionen
- Forslå tilpasninger af programmet med henblik på at nå målene og forbedre programmets forvaltning
- Høres og afgive, såfremt det anser det for at være hensigtsmæssigt, en udtalelse om forslag om ændring af landdistriktsprogrammet

De danske myndigheder skal i henhold til artikel 5 i forordning 1303/2013/EU (CPR) oprette partnerskabet mellem:

- De kompetente regionale og lokale myndigheder, bymyndigheder og andre offentlige myndigheder
- Arbejdsmarkedets parter
- Organer, der repræsenterer civilsamfundet, herunder miljøpartnere, ikke-statslige organisationer og organer, som er ansvarlige for at fremme ligestilling og ikke-forskelsbehandling

Overvågnings- og evalueringssystemet

Forvaltningsmyndigheden sikrer, at der er passende evalueringskapacitet til rådighed. Evalueringerne har til formål at vurdere effektiviteten og virkningerne af programmet. Mindst én gang i løbet af programmeringsperioden skal en evaluering vurdere, hvordan støtten har bidraget til målene for hver prioritet. Alle evalueringer vil blive gennemgået med overvågningsudvalget og sendt til Kommissionen.

Årlig statusrapport

Der er i henhold til landdistriktsforordningens artikel 75 krav om at udarbejde en årlig statusrapport om programmets gennemførelse – rapporten skal være Kommissionen i hænde senest den 30. juni hvert år. Landbrugsstyrelsen udarbejder i samarbejde med Erhvervsstyrelsen og Miljøstyrelsen den årlige statusrapport og forelægger den for overvågningsudvalget til godkendelse. Herefter fremsender forvaltningsmyndigheden rapporten til Kommissionen – første gang senest 30. juni 2016 og derefter til og med 2023. Den rapport, der forelægges i 2016, skal omfatte kalenderårene 2014 og 2015.

Statusrapporten udarbejdes i henhold til kravene fastsat i bilag VII i Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) 808/2014.

Der arbejdes i den forbindelse med et fælles webbaseret it-afrapporteringssystem, og Kommissionen vil i samarbejde med medlemslandene løbende over hele programperioden arbejde med at forbedre det statistiske grundlag for vurderingerne af indsatsen.

Hvert år vurderer Kommissionen og forvaltningsmyndigheden efter forelæggelse af den årlige statusrapport programmets fremdrift og behovet for at foretage tilpasninger af programmet for at nå målene herfor.

Det gælder for de årlige gennemførelsesrapporter, der forelægges i 2017 og 2019, at de også skal omfatte en beskrivelse af gennemførelsen af eventuelle delprogrammer, der er inkluderet i programmet, en vurdering af fremskridtene med at sikre en integreret tilgang til anvendelsen af ELFUL og andre af EU's finansielle instrumenter til at støtteterritorial udvikling i landdistrikter, bl.a. gennem lokaludviklingsstrategier. Den gennemførelsesrapport, der forelægges i 2017 skal desuden omfatte konklusionerne vedrørende opfyldelsen af målene for hver prioritet, der indgår i programmet for udvikling af landdistrikterne.

Forvaltningsmyndigheden og overvågningsudvalget skal på grundlag af denne løbende evaluering bl.a.

- Undersøge programmets fremdrift i forhold til de fastsatte målsætninger. Dette sker ved hjælp af

- resultatindikatorerne og, hvis dette er relevant, effektindikatorerne.
- Forbedre kvaliteten i programmet og programmets gennemførelse
  - Vurdere forslag til mere omfattende ændringer af programmet
  - Forberede evalueringer i løbet af programperioden og den efterfølgende evaluering

Evalueringen skal foretages af eksperter, der er funktionelt uafhængige af de myndigheder, der har ansvaret for programgennemførelsen.

Forvaltningsmyndigheden skal hvert år aflægge rapport til overvågningsudvalget om evalueringsaktiviteterne. Afrapporteringen vil finde sted som led i forelæggelsen af den årlige statusrapport for overvågningsudvalget (se også ovenfor afsnittet om årlige statusrapporter).

Vurderingen af effekterne af programindsatsen falder inden for evalueringsarbejdet. Det vil sige, at evaluator i forbindelse med ex ante- og efterfølgende evalueringer foretager de nødvendige kvalitative vurderinger af effekterne. Ved evalueringerne skal der foretages en undersøgelse af:

- Ressourceudnyttelsesgraden
- Effektiviteten
- Programmets socioøkonomiske virkning
- Programmets virkning på EU's højt prioriterede mål

Evalueringerne skal omfatte programmets mål, og formålet er at lære af de erfaringer, der er gjort med landdistriktspolitikken – herunder indkredse de gode og dårlige resultater og fastslå bedste praksis. Det påhviler forvaltningsmyndigheden at igangsætte evalueringerne og tilvejebringe de nødvendige data til evalueringerne.

Forhåndsevaluering

Forvaltningsmyndigheden har sikret deltagelse af forhåndsevalueringseksperter fra et tidligt tidspunkt i processen til udvikling af programmet for udvikling af landdistrikterne, herunder udvikling af den analyse, der er omhandlet i artikel 9, stk. 1, litra b), udformningen af programmets interventionslogik og etableringen af programmets mål.

Efterfølgende evaluering

I 2023 er forvaltningsmyndigheden ansvarlig for, at der udarbejdes en efterfølgende evalueringsrapport for det danske landdistriktsprogram. Denne rapport fremsendes til Kommissionen senest den 31. december 2023.

Sammensætning af overvågningsudvalget

Overvågningsudvalget konstitueres med repræsentation fra blandt andet:

- Miljø- og Fødevareministeriet
- Finansministeriet
- Social- og Indenrigsministeriet
- Erhvervsministeriet
- Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet
- Danske Regioner
- De regionale vækstfora
- Kommunernes Landsforening

- Landbrug & Fødevarer
- Danmarks Naturfredningsforening
- Landdistrikternes Fællesråd
- Arbejdsmarkedets parter
- De lokale aktionsgrupper
- Universiteterne
- Europa-Kommissionen
- Landbrugsstyrelsen (formandskab og sekretariat)

15.3. Bestemmelser til at sikre, at programmet er offentliggjort, herunder gennem det nationale landdistriktsnetværk, idet der henvises til den oplysnings- og PR-strategi, der er omhandlet i artikel 13 i gennemførelsesafgørelse (EU) nr. 808/2014

15.3.1. Information til potentielle støttemodtagere, stakeholdere og offentligheden om muligheder for støtte under Landdistriktsprogrammet

Landbrugsstyrelsen sikrer, at relevant information om areal- og projektstøtteordningerne i programmet er tilgængelige på styrelsens hjemmeside. Landbrugsstyrelsen arbejder løbende med at optimere kommunikationen om programmet, herunder med en årlig kommunikationsplan, som opdateres hver måned. Denne plan indeholder en oversigt over nyheder til modtagerne og offentligheden samt et overblik over standard nyheder, som bør udsendes for programmet, og interne procedurer for kommunikation. Erhvervsstyrelsen arbejder også med kommunikationsplaner for deres forvaltning af foranstaltninger i programmet.

Gruppen af potentielle støttemodtagere spænder fra erhvervs- og lønmodtagernes interesse i at skabe nye arbejdspladser og udvikling i de eksisterende landdistriktserhverv over miljø- og naturorganisationer til beboer- og fritidsorganisationer, der først og fremmest er interesseret i at skabe gode levevilkår på landet. Landbrugsstyrelsens kommunikation skaber opmærksomhed om støttemulighederne hos disse målgrupper. Derudover fokuserer Landbrugsstyrelsen på at informere offentligheden om landdistriktsprogrammet.

Udover en generel introduktion til landdistriktsprogrammet, vil Landbrugsstyrelsens hjemmeside indeholde informationer om Kommissionens godkendelse af landdistriktsprogrammet og ajourføring heraf, de vigtigste resultater bl.a. ift. implementering af landdistriktsprogrammet mv. og om de enkelte støtteordninger, herunder en beskrivelse af krav til støttemodtagere og betingelser for tilskud, samt praktisk vejledning om ansøgningsproceduren, klageadgang mv. Endelig er det muligt for støttemodtager og offentligheden at kontakte Landbrugsstyrelsen telefonisk og pr. mail for yderligere informationer.

Støttemodtagere orienteres i forbindelse med meddelelsen om tilsagn om støtte om deres forpligtelse til at informere offentligt om den modtagne støtte fra ELFUL, jf. regler herfor i forordning 1305/2013 m.fl., læs mere herom i afsnit 15.3.2.

Landbrugsstyrelsens almindelige pressearbejde vil i forbindelse med programmet have særligt fokus på at udbrede kendskabet til bl.a. landdistriktsprogrammet, ajourføring heraf og støttemulighederne bl.a. gennem dagspresse, nationale, regionale og lokale medier samt fagmedier.

På hjemmesiden er det muligt for interessenterne at tilmelde sig nyhedsmails med nyheder om natur- og landdistriktsprojekter, hvor der løbende orienteres om støtteordningerne, ansøgningsrunder og -frister. Her er det specificeret, at der er tale om projekt- og støtteordninger inden for landdistriktsprogrammet.

Erhvervsstyrelsen er ansvarlig for kommunikationen om tildeling af støtte via de lokale aktionsgrupper (Leader), læs mere herom i afsnit 15.3.3 og afsnit 17.

15.3.2. Information til den brede befolkning om EU's rolle i finansiering gennem programmet

Nyheder om landdistriktsprogrammet indgår i Landbrugsstyrelsens almindelige kommunikationsarbejde med pressemeddelelser og nyheder på hjemmesiden, som retter sig mod en bredere målgruppe. Kommunikationsaktiviteterne omfatter bl.a. løbende pressearbejde i forhold til dagspresse, nationale, regionale og lokale medier samt fagblade. Her bringes der bl.a. information om landdistriktsprogrammet generelt, landdistriktspolitikens overordnede mål for økologi, natur, miljø, levevilkår og erhvervsudvikling, samt eksempler på støtteordninger og konkrete projekter, der har fået tilskud. Som en integreret del af dette arbejde informeres der om sammenhængen mellem det danske landdistriktsprogram og den fælles politik for udvikling af landdistrikter.

Hjemmesiden www.lbst.dk udgør hovedindgangen til information om det danske landdistriktsprogram, herunder dets mål, finansiering og konkrete støttemuligheder. Hjemmesiden www.livogland.dk, som drives af Erhvervsstyrelsen, samler informationen om muligheder for støtte via de lokale aktionsgrupper. Støttemodtagere orienteres i forbindelse med meddelelsen om tilsagn om støtte om deres forpligtelse til at informere offentligt om den modtagne støtte fra ELFUL, jf. regler herfor i forordning 1305/13 m.fl.

15.3.3. Netværkscentrets kommunikation

Det under landdistriktsprogrammet etablerede Netværkscenter for landdistriktsudvikling skal gennem kommunikation understøtte og synliggøre gennemførelsen af indsatser under landdistriktsprogrammet, herunder indsatserne i landdistriktsudvikling, ift. muligheder og resultater over for både potentielle tilskudsmodtagere, beslutningstagere og den brede offentlighed. Udbredelse af information om landdistriktsprogrammet, tilskudsmulighederne, viden om landdistriktsudvikling og formidling af gode så vel som mindre gode erfaringer til den brede offentlighed er af særlig stor betydning for kommunikationen om landdistriktsprogrammet og landdistriktsindsats, der baserer sig på frivillige kræfter i nærmiljøet, læs mere herom i afsnit 17.

Kommunikationsaktiviteter vil typisk omfatte løbende pressearbejde i forhold til dagspressen, nationale, regionale og lokale medier, udvikling og drift af hjemmeside, informationsmøder, kurser og debatter.

15.4. Beskrivelse af mekanismer til at sikre sammenhæng med hensyn til lokaludviklingsstrategier gennemført under Leader, aktiviteter planlagt under samarbejdsforanstaltningen, jf. artikel 35 i forordning (EU) nr. 1305/2013, foranstaltningen om basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne, jf. artikel 20 i samme forordning og andre ESI-fonde

Programmets indsats under artikel 20 (M07c Natura 2000-planlægning) har et væsentligt andet fokus end indsatserne under M16 (artikel 35) og M19 (LEADER). Der vurderes derfor ikke at være behov for særlige foranstaltninger til at sikre sammenhæng hertil. Derudover forventes programmet at finansiere udestående

støtteudbetalinger i medfør af artikel 20 som følge af tilsagn afgivet under landdistriktsprogrammet 2007-2013, se beskrivelsen i sub-measure M07a og M07b samt afsnit 19. Der anses ikke for at være behov for at sikre yderligere sammenhæng mellem disse betalinger og programmets øvrige indsatser.

LEADER-indsatsen (sub-measure M19b-M19e) og programindsatsen for samarbejdsprojekter i medfør af landdistriktsforordningens artikel 35 (sub-measure M16b) forventes ikke at indebære nogen større aktivitetmæssig sammenhæng. LEADER-indsatsen forventes som udgangspunkt ikke at omfatte udviklingsprojekter i den primære landbrugssektor, hvorfor sammenhængen mellem denne indsats og indsatsen for erhvervsudvikling i jordbrugssektoren (M16b) forventes at være svag. Dog kan der tænkes at være positive synergieffekter mellem eventuelle LEADER-projekter vedrørende udvikling af små og mellemstore virksomheder i landdistrikterne, herunder fødevarer virksomheder, og den førnævnte ordning M16b.

I tilfælde af, at de relevante forvaltningsmyndigheder (Erhvervsstyrelsen og Landbrugsstyrelsen) skulle modtage projektansøgninger, hvor der kan opnås sådanne synergieffekter, eller modtager ansøgninger som potentielt kan modtage støtte under enten LEADER eller M16b, vil de relevante sagsbehandlere foretage en sammenligning og afsøge muligheder for synergi. Sammenligningen kan foretages på projektniveau eller ud fra ansøgers CVR-nummer, som registreres i sagsbehandlingssystemerne. Hvis der derudover registreres finansiering til nært beslægtede aktiviteter under de to typer indsatser, foretager forvaltningsmyndighederne krydskontrol og afklaring af sammenhængen i indsatserne før afgivelse af tilsagn om støtte.

Bestræbelserne på at opnå sammenhæng og synergi mellem programmets LEADER-indsats og indsatserne under EMFF programmet 2014-2020 er beskrevet i afsnittet om multifondsaspektet i kapitel 8.2.12 og i afsnittet om komplementaritet til EMFF programmet i kapitel 14. Der forventes ikke iværksat en egentlig decentral udviklingsindsats (CLLD) under de to nationale programmer for Regionalfonden og Socialfonden for 2014-2020.

15.5. Beskrivelse af aktioner til at opnå en mindskelse af støttemodtagernes administrative byrde, jf. artikel 27, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Landbrugsstyrelsen vil som forvaltningsmyndighed løbende arbejde på at forenkle implementeringen af landdistriktsprogrammet, herunder ved at forbedre sine informationsaktiviteter, kommunikation og rådgivning overfor ansøgere, offentlige høringer, ansøgningsformularer mv.

Styrelsen har i 2013 gennemført en analyse af mulighederne for at effektivisere administrationen af støtteordningerne under landdistriktsprogrammet for at søge at forenkle og finde besparelser både for ansøgere og for myndighederne. En væsentlig indsats for at reducere de administrative byrder med programmet har været at reducere antallet af støtteordninger i forhold til det forrige program, samt at forenkle og målrette de resterende ordninger, som videreføres.

Den ramme for administrationen, som EU's landbrugsreform fastlægger, vil blive analyseret yderligere for at sikre, at der ikke overadministreres (herunder med fokus på bagatelgrænser, højere minimumsgrænser for støtteudbetaling mm.).

Landbrugsstyrelsen indfører fra 2016 standardomkostninger på flere projektstøtteordninger, hvilket har til formål at forenkle administrationen for såvel støttemodtager, tilskudssagsbehandling og kontrol. Der

arbejdes derudover løbende på at opnå forenklinger og forbedringer i samarbejde med landbrugs- og skovbrugserhvervets organisationer og andre interesseorganisationer.

Landbrugsstyrelsen vil endvidere arbejde løbende på at reducere de administrative byrder med programmet. Styrelsen har udarbejdet en handlingsplan for, hvordan der kan spares ressourcer for støttemodtagere.

For arealstøtteordningerne vil der bl.a. blive arbejdet med digital indberetning og samling af ansøgninger under det fælles elektroniske ansøgningsskema for arealstøtte under CAP søjle 1 og 2. Dette er centralt for reduktioner af de administrative byrder for ansøgere og støttemodtagere. Der er for de arealbaserede støtteordninger fokus på mere tydelig kommunikation om udpegning af de arealer, som kan omfattes af støtte, samt om kontrollen af overholdelsen af støttebetingelserne. Øgede arealstøttesatser forventes endvidere at medføre, at ordningerne bliver mere attraktive, og at der dermed kan opnås større effekt, blandt andet ved at få flere sammenhængende områder underlagt udvalgte miljøordninger.

Der vil på arealstøtteområdet blive arbejdet på at reducere fejlratene gennem:

- Regelforenkling
- Proportionalitet i sanktionering
- Fokus på, hvornår markblokkene redigeres
- Bedre kommunikation i forhold til ansøgerne

På projektstøtteområdet vil der blive arbejdet på at introducere større ensartethed samt bedre ansøgnings- og vejledningmateriale til ansøger for at reducere de administrative byrder, så som:

- Regelforenkling og ensretning
- Overensstemmelse mellem regler og vejledning
- Forenkling af supplerende materiale til ansøgninger
- Tydelig og forståelig beskrivelse af ansøgers forpligtelser

Regelforenkling og ensretning: Hvor det er muligt og giver mening vil styrelsen arbejde for, at de generelle regler beskrives ens for forskellige ordninger, f.eks. ved at udarbejde én generel bekendtgørelse for de generelle regler i forordningsgrundlaget på tværs af ordningerne og én generel vejledning til ansøgere. Derudover vil Landbrugsstyrelsen arbejde for en ensartet implementering af reglerne.

Overensstemmelse mellem regler og vejledning: Styrelsen vil sikre, at indholdet i vejledninger til ansøger beskrives i overensstemmelse med reglerne (forordningsgrundlag, Program og nationale regler), så der ikke er uklarhed omkring reglerne.

Forenkling af supplerende materiale til ansøgninger: Styrelsen vil udarbejde skabeloner til områder, som har vist sig at være vanskelige for ansøger, f.eks. tilbud og projektansættelser.

Tydelig og forståelig beskrivelse af ansøgers forpligtelser: Styrelsen vil beskrive ansøgers forpligtelser vedr. synliggørelse af tilskud tydeligere, mere præcist og mere fyldestgørende, da ansøgere i flere tilfælde har været i tvivl omkring det konkrete indhold af disse forpligtelser.

15.6. Beskrivelse af anvendelsen af teknisk bistand, herunder aktioner i forbindelse med udarbejdelse, forvaltning, overvågning, evaluering, information og kontrol af programmet og dets gennemførelse, såvel

som aktiviteterne vedrørende tidligere eller senere programperioder, jf. artikel 59, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1303/2013

Den danske forvaltningsmyndighed har til hensigt at anvende 4 pct. af de tildelte midler fra ELFUL til programmet til tekniske bistands aktiviteter i forbindelse med gennemførelsen af programmet.

Teknisk bistand kan bruges til en række forvaltningsopgaver såsom forberedelse, forvaltning, overvågning, evaluering, informationsaktiviteter og kontrolaktiviteter i forbindelse med programindsatsen.

De afsatte midler vil blive brugt til at finansiere aktiviteter vedrørende forberedelse og forvaltning, tilsyn med, evaluering, kontrol af samt information om programaktiviteten. Desuden vil en del af midlerne blive brugt til oprettelse og drift af det nationale netværk for landdistrikterne, herunder til strukturer, der er nødvendige for at bruge netværket, og en aktionsplan, der mindst omfatter aktiviteter som: Identifikation og analyse af god overførbare praksis og oplysninger herom, netværksforvaltning, tilrettelæggelse af udveksling af erfaring og knowhow, udarbejdelse af uddannelsesprogrammer for lokale aktionsgrupper under etablering og teknisk bistand til samarbejde mellem flere områder og tværnationalt samarbejde. Herunder vil teknisk bistand gå til offentlige myndigheders lønomkostninger, som er direkte henførte til det programarbejde, som i henhold til forordningen kan finansieres med teknisk bistand. Registreringen af lønomkostninger som dækkes af teknisk bistand baseres på myndighedernes tidsregistreringssystemer, hvorved det sikres, at kun programrelevante opgaver dækkes.

I programmets første år, hvor velfungerende sagsbehandlings-, overvågnings-, evaluerings- og kontrolsystemer skal etableres, forventes der ekstra behov for teknisk bistand. Senere vil udgifter til den løbende overvågning og evaluering, afslutningen af landdistriktsprogrammet 2007-2013 og ex post evalueringen heraf være det mest udgiftskrævende. Hertil kommer eventuelle andre mindre evalueringsopgaver aftalt med Kommissionen eller overvågningsudvalget.

Ved indkøb af varer og tjenesteydelser følger myndighederne statens regler for udbud og offentlige indkøb, herunder for indkøb af konsulentytelser. Dermed sikres også, at indkøb finansieret med teknisk bistand lever op til gældende nationale forpligtelser vedr. offentlige indkøb.

Et budget for brugen af teknisk bistand offentliggøres på det årlige Landdistriktsovervågningsudvalgsmøde i juni. Der er tale om en tentativ fordeling af udgifterne til teknisk bistand. Tre udgiftstyper kan godkendes som forbrug på teknisk bistand: Det er direkte henførbare øvrige driftsudgifter til administrativ kontrol, forvaltningsaktivitet, IT-aktiviteter, kommunikation, evalueringer og undersøgelser.

16. LISTE OVER FORANSTALTNINGER TIL AT INDDRAGE PARTNERE

16.1. 01. Etablering af partnerskabet

16.1.1. Den modsvarende hørings emne

I henhold til EU-forordningen (1303/2013/EU) skal der etableres et partnerskab i forbindelse med udarbejdelsen af partnerskabsaftalen og de enkelte programmer for perioden 2014-2020. Følgende partnere skal deltage i partnerskabet:

- De kompetente regionale og lokale myndigheder, by-myndigheder og andre offentlige myndigheder
- Arbejdsmarkedets parter
- Organer, der repræsenterer civilsamfundet, herunder miljøpartnere, ikke-statslige organisationer og organer, som er ansvarlige for at fremme ligestilling og ikke-forskelsbehandling

Partnerskabet skal inddrages i udarbejdelsen af partnerskabsaftalen og statusrapporter samt i forberedelsen, gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af landdistriktsprogrammet. Desuden skal partnerne deltage i overvågningsudvalget for programmet.

NaturErhvervstyrelsen og Erhvervsstyrelsen har som forvaltningsmyndigheder for henholdsvis Landdistriktsfonden og Hav- og Fiskerifonden samt Regionalfonden og Socialfonden lagt vægt på at inddrage de væsentligste aktører i udarbejdelsen af partnerskabsaftalen og de operationelle programmer for perioden 2014-2020.

Partnerskabsaftalen og de operationelle programmer er blevet til i dialog mellem de væsentligste parter, der skal medvirke til at løse de vigtigste udfordringer for Danmark i perioden 2014-2020. De involverede parter har således været aktører, der enten har en væsentlig faglig interesse i og viden om de indsatser, der skal adresseres via ESI-fondene, eller som i sidste ende skal medvirke i implementeringen af de operationelle programmer.

Partnerskabet for landdistriktsprogrammet er etableret ved, at de relevante offentlige myndigheder, interesseorganisationer, arbejdsmarkedets parter, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og repræsentanter for de lokale aktionsgrupper blev inviteret til at deltage to workshops i 2012, jf. nedenfor.

Deltagerne i det etablerede partnerskab fremgår af bilag 5.

16.1.2. Resumé af resultaterne

Partnerskabet er blevet præsenteret for den socioøkonomiske analyse, SWOT og de identificerede udfordringer, valg af tematiske mål, de fondsspecifikke strategier og potentielle områder, hvor de fire fonde kan understøtte hinanden samt resultatorienteringen.

Der har generelt været opbakning til partnerskabsaftalens strategi, herunder de identificerede udfordringer og hvordan de skal adresseres. Partnerskabet har særligt medvirket til at identificere relevante udfordringer

og bidrage med information i den forbindelse samt pege på relevante løsningsmodeller og konkrete indsatser, der vurderes at kunne medvirke til at løse de overordnede udfordringer vedrørende produktivitet, jobskabelse og styrkelse af udviklingen af landbrugserhvervet og fiskerisektoren. Partnerskabet har løbende medvirket til at kvalificere indholdet af såvel partnerskabsaftalen som de operationelle programmer, og partnerskabet har medvirket til at beskrive snitflader til andre EU-fonde og nationalt finansierede initiativer.

De bidrag, som partnerskabet har leveret, er løbende blevet vurderet og så vidt muligt inddraget i udarbejdelsen af udkast til partnerskabsaftale og operationelle programmer.

16.2. 02. Regionalt møde den 20. august 2012 i Nykøbing Falster

16.2.1. Den modsvarende hørings emne

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet

16.2.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.3. 03. Regionalt møde den 28. august 2012 i Mørke

16.3.1. Den modsvarende hørings emne

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet.

16.3.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.4. 04. Regionalt møde den 5. september 2012 i Herning

16.4.1. Den modsvarende hørings emne

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet.

16.4.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.5. 05. Regionalt møde den 13. september 2012 i Middelfart

16.5.1. Den modsvarende hørings emne

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet.

16.5.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.6. 06. Møde den 14. september 2012 i den tværministerielle følgegruppe

16.6.1. Den modsvarende hørings emne

Første møde i den tværministerielle følgegruppe den tværministerielle følgegruppe for partnerskabsaftalen og operationelle programmer. dvs.

1. Arbejdsmarkedsstyrelsen
2. MBBL
3. Erhvervs- og Vækstministeriet, inkl. Erhvervsstyrelsen.

4. Finansministeriet.
5. Klima-, Energi og Bygningsministeriet.
6. Miljøministeriet
7. Ministeriet for Børn og Undervisning.
8. Fødevareministeriet, inkl. NaturErhvervstyrelsen.
9. Socialstyrelsen.
10. Uddannelsesministeriet
11. Udenrigsministeriet.
12. Økonomi- og Indenrigsministeriet.

16.6.2. Resumé af resultaterne

Orientering om status på forhandlingerne af forordningsgrundlaget og om proces og tidsplan i forhold til udarbejdelse af partnerskabsaftale og operationelle programmer.

Orientering om ESI-fondene i indeværende periode.

Orientering om og drøftelse af anvendelsesområde for ESI-fondene 2014-2020.

16.7. 07. Bilateralt møde den 17. september 2012 med Danske Regioner om den kommende programperiode og mulig synergi mellem landdistriktsprogram og strukturfondsprogrammer

16.7.1. Den modsvarende hørings emne

Den kommende programperiode og mulig synergi mellem landdistriktsprogram og strukturfondsprogrammer.

16.7.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Danske Regioner om arbejdet i de regionale vækstfora, herunder EU's strukturfonde og snitfladerne til LDP.

Foreløbige overvejelser vedr. den nye programperiode i NaturErhvervstyrelsen.

Drøftelse af mulige synergier mellem EU's strukturfonde og LDP i den nye EU-budget periode.

16.8. 08. Møde den 26. september 2012 med centrale forskere på landdistriktsområdet, arrangeret af MBBL

16.8.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode

16.8.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med centrale forskere om det kommende program.

16.9. 09. Bilateralt møde den 5. oktober 2012 med NAER og MBBL

16.9.1. Den modsvarende hørings emne

Forberedelse af SWOT og databehov.

16.9.2. Resumé af resultaterne

Forberedelse af SWOT for landdistriktsprogrammet og databehov.

16.10. 10. Workshop den 11. oktober 2012 for partnerskabet

16.10.1. Den modsvarende hørings emne

1. Velkomst

2. Det nye landdistriktsprogram frem mod 2020 – udfordringer og muligheder, v/ Rikke Lundsgaard, Danmarks Naturfredningsforening.

3. Forventninger til det kommende landdistriktsprogram, v/ Lone Saaby, Landbrug & Fødevarer.
  4. Forventninger til det kommende landdistriktsprogram, v/ Tue Fosdal, EU-Kommissionen.
  5. Status på forhandlingerne om EU-budgettet – MFF, v/ Kristian Juul-Larsen, Finansministeriet.
  6. Drøftelse i arbejdsgrupper.
  7. Opsamling i plenum.
- Partnerskabets sammensætning fremgår af afsnit 16.2.

16.10.2. Resumé af resultaterne

Der fremkom bl.a. følgende synspunkter og forslag fra arbejdsgrupperne:

- Man må gøre op med silo tankegangen, så man kan opnå bedre samspil mellem de fire fonde
- LDP kan ikke løfte erhvervets konkurrenceevne i væsentlig grad og bør løfte indsatser, som markedet ikke understøtter, f.eks. natur og miljø
- Der blev efterspurgt højere støttesatser på naturområdet
- LAG'erne kan have bedre samspil med kommuner og regioner.
- Indsatsen under LAG'erne skal være mere erhvervsorienteret
- Mere målretning på natur- og miljømidler
- Behov for at tænke i forvaltning af sammenhængende områder af hensyn til biodiversitetsmål
- Vigtigt, at man bliver bedre til at afgrænse de forskellige indsatser, en udfordring at håndtere flere effekter på samme areal, f.eks. miljø, klima, energi, biodiversitet
- Effektmåling er afgørende
- Der er behov for smarte løsninger i landbruget – ikke mindre landbrug.
- De eventuelt modulerede midler på 10 pct. bør gå til grøn omstilling i landbruget.
- Der bør ses på at fremme miljøvenlige teknologier i landbruget mere bredt og ikke kun økologi
- Der bør tilgodeses flere formål i samme ordning og samme projekt
- Der bør sættes mere på Community Led Local Development
- Der skal mere fokus på infrastruktur
- Der er problemer på øerne, bl.a. i forhold til at sikre leverancer
- Vi skal også forberede os til perioden efter 2020
- Bredbånd er en vigtig forudsætning for arbejdspladser i landdistrikterne
- Udvikling af vandingsystemer er vigtigt
- Klimatilpasning er et område med muligheder i landdistriktsprogrammet – og i Regionalfonden
- Et fleksibelt program er vigtigt, da situationen kan ændre sig fundamentalt over en 7-årig periode, og programændringer tager lang tid
- I en situation, hvor der kan forventes færre midler, skal der fokuseres på indsatser, der spiller ind i forhold til miljømålsætninger, men som samtidig tilgodeser andre formål.
- Kompetenceudvikling er vigtigt for at være på forkant med udviklingen i landbruget.

- Økologi (arealstøtte) er spredt fægtning. Det giver mere, hvis det er sammenhængende arealer.

16.11. 11. Bilateralt møde den 24. oktober 2012 med NAER og Miljøministeriet

16.11.1. Den modsvarende hørings emne

Forberedelse af SWOT og databehov.

16.11.2. Resumé af resultaterne

Forberedelse af SWOT for landdistriktsprogrammet og databehov.

16.12. 12. LAG-årsmøde den 26.-27. oktober 2012 i Skærbæk, arrangeret af MBBL

16.12.1. Den modsvarende hørings emne

Tema: ”Fremtidens LAG’er”

16.12.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med ca 150 landdistriktsaktører om det kommende program.

16.13. 13. Bilateralt møde den 14. november 2012 med NAER og Landbrug & Fødevarer

16.13.1. Den modsvarende hørings emne

Erfaringer fra den tidligere programperiode og input til det kommende program.

16.13.2. Resumé af resultaterne

1. Hvordan kan Landbrug & Fødevarer bidrage til arbejdet med nyt LDP og hvornår?
2. Tidsplan for arbejdet med det kommende program.
3. Hvad har fungeret godt i nuværende programperiode, og hvad har ikke?
4. Hvad er der brug for i den kommende periode?
5. Tidsplan for arbejdet og frist for bidrag

16.14. 14. Møde den 20. november 2012 i Overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget

16.14.1. Den modsvarende hørings emne

Overvågningsudvalgsmøde.

16.14.2. Resumé af resultaterne

Orientering om status for forhandlingerne om ny landdistriktsforordning 2014-2020, herunder arbejdet under det danske formandskab.

Præsentation af arbejdet med det kommende landdistriktsprogram, herunder orientering om afholdelsen af workshops for partnerskabet i efteråret 2012.

EU-Kommissionen præsenterede Kommissionens positionspapir for Danmark.

16.15. 15. Workshop den 22. november 2012 med erhvervet, forskere og andre interessenter

16.15.1. Den modsvarende hørings emne

Drøftelse af forslag til indhold i ny, målrettet tilskudsmodel for økologisk arealtilskud i det kommende landdistriktsprogram.

16.15.2. Resumé af resultaterne

På workshoppen blev følgende forslag til tilskudsmodeller diskuteret:

1. Arealtilskudsordning for økologisk frugt og grønt (differentieret tilskud).
2. Overførsel af midler fra omlægningstilskud til investeringstilskud.
3. Tilvalgsmodel.
4. Kompensation for nedsat N-tilførsel.
5. Klimatilpasning.
6. Øget biodiversitet.
7. Dyrevelfærd.

De enkelte forslag blev bl.a. vurderet i forhold til målet om en fordobling af det økologiske areal, men også i forhold til omkostningseffektivitet og de administrative byrder.

16.16. Bilateralt møde den 4. december 2012 med NAER og MBBL

16.16.1. Den modsvarende hørings emne

Det kommende landdistriktsprogram og LAG-indsats m.v.

16.16.2. Resumé af resultaterne

1. Kommissionens positionspapir for Danmark.
2. Prioritering af midler til LAG-indsatsen.
3. Eventuel rulning af midler eller midlertidig ordning i tilfælde af forsinket ikrafttræden af forordning.

16.17. 17. Møde den 5. december 2012 med LAG-køordinatorer, arrangeret af MBBL

16.17.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode med LAG-køordinatorer.

16.17.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med LAG-køordinatorer om det kommende program.

16.18. 18. Bilateralt direktørmøde den 18. januar 2013 med NAER og Danske Regioner

16.18.1. Den modsvarende hørings emne

Forventninger til det kommende landdistriktsprogram og erfaringer fra den nuværende periode.

16.18.2. Resumé af resultaterne

1. Forventninger til vækstperspektivet i det kommende landdistriktsprogram.
2. 280 mio. kr. puljen i det nuværende landdistriktsprogram.
3. LAG'erne.
4. Hvordan kan vi understøtte den lokale udvikling med de virkemidler/den erhvervspolitik, som vi herfra administrerer, både i forhold til landbrug og fiskeri.

16.19. 19. Bilateralt møde den 27. februar 2013 med NAER og Landbrug & Fødevarer

16.19.1. Den modsvarende hørings emne

Prioritering af indsatsen i det nye landdistriktsprogram.

16.19.2. Resumé af resultaterne

1. Budget.
2. Tidsplan.
3. Prioritering af indsatser.
4. Overgangsordning.
5. Fortsættelse af art. 68 program.
6. Mulighed for indsatser på tværs af de fire fonde.
7. Vurdering af 280 mio. kr. puljen.

16.20. 20. Møde den 28. februar 2013 med Klima-, Energi- og Bygningsministeriet, Energistyrelsen og Fødevareministeriet

16.20.1. Den modsvarende hørings emne

Udmøntning af landdistriktsprogrammet, særligt i forhold til klimaindsats

16.20.2. Resumé af resultaterne

Udmøntning af landdistriktsprogrammet, herunder i forhold til klimaindsatsen.

16.21. 21. Møde den 7. marts 2013 med Landdistrikternes Fællesråd, arrangeret af MBBL

16.21.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode

16.21.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog om det kommende program.

16.22. 22. Møde den 20. marts 2013 i den tværministerielle følgegruppe

16.22.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.22.2. Resumé af resultaterne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.23. 23. Møde den 20. marts 2013 med KL og Danske Regioner, arrangeret af MBBL

16.23.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.23.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med repræsentanter for regioner og kommuner om det kommende program.

16.24. 24. Møde den 20. marts 2013 med LAG-formænd/Koordinationsudvalg for LAG-formænd, arrangeret af MBBL

16.24.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.24.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med LAG-

formænd om det kommende program.

16.25. 25. Møde den 25. april 2013 med Miljøministeriet, Klima-, Energi- og Bygningsministeriet og MBBL

16.25.1. Den modsvarende hørings emne

1. Tidsplan for LDP-arbejdet
2. Udkast til SWOT
3. Udkast til strategi
4. Faktaark for ordninger.

16.25.2. Resumé af resultaterne

1. Tidsplan for LDP-arbejdet
2. Udkast til SWOT
3. Udkast til strategi
4. Faktaark for ordninger.

16.26. 26. Møde den 3. maj 2013 i den tværministerielle følgegruppe

16.26.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.26.2. Resumé af resultaterne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.27. 27. Høring fra 8. til 17. maj 2013 af partnerskabet

16.27.1. Den modsvarende hørings emne

Høring af partnerskabet om udkast til situationsanalyse og identifikation af behov (SWOT).

16.27.2. Resumé af resultaterne

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet.

- Danmarks klimaforpligtelser bør fremgå af strategiteksten.
- En ordning med sigte på at mindske kvægbedrifters klimabelastning vha. foderoptimering og teknologifremme

Danske Regioner.

- Landdistrikternes vilkår og udfordringer er sammensat af flere forhold end de beskrevne.
- Analysen skal basere sig på den samlede erhvervsstruktur, ikke blot landbruget.
- Der er ikke kun behov for at styrke landbrugets stilling i værdikæden fra jord til bord. Der er også behov for at diversificere sortimentet af fødevarerprodukter. Det primære landbrug står ikke for produktudvikling alene.

Sammenslutningen af danske småøer:

- Ø-støtten har stor betydning for landmændenes konkurrenceevne på småøerne.
- Ønsker konkretisering af, hvad "miljømæssig forsvarlig landbrugsdrift på ugunstigt stillede småøer" indebærer.

Syddansk Universitet, Center for Landdistriktsudvikling.

- Mange fremtidige servicemuligheder vil være IT-baserede, hvorfor der efterlyses et større fokus på elementer vedr. social integration og IT-opkobling under prioritet 6.
- Ikke alle former for landdistriktsudvikling ved hjælp af LAG kan siges at følge LEADER-metoden. Udviklingen bør være områdebaseret og innovativ samt tværsektoriel, hvis LEADER-metoden følges.

Landbrug & Fødevarer.

- Behov for styrkelse af konkurrenceevnen i landbruget, herunder ved støtte til investeringer på landbrugsbedrifter og støtte til udviklings- og demonstrationsaktiviteter.
- I forhold til investeringer i nye teknologier er det for snævert at fokusere på miljø, klima og vedvarende energi. Der er brug for fortsat styrkelse af erhvervets konkurrenceevne, herunder investeringer i eller årlige betalinger for fremme af dyrevelfærd i husdyrproduktionen.
- Investeringer i at sikre og styrke råvaregrundlaget kan også fastholde arbejdspladser i landdistrikterne.
- En ny målrettet regulering af landbrugs- og fødevarerhvervet er afgørende for, at erhvervet kan udnytte sit fulde vækspotentiale, herunder styrke råvaregrundlaget.

16.28.28. Møde den 3. juni 2013 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget

16.28.1. Den modsvarende hørings emne

Overvågningsudvalgsmøde.

16.28.2. Resumé af resultaterne

Orientering om arbejdet med det kommende landdistriktsprogram.

16.29.29. Bilateralt møde den 13. juni 2013 med NAER og MBBL

16.29.1. Den modsvarende hørings emne

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag for landdistriktsudvikling.

16.29.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag for landdistriktsudvikling.

16.30. 30. Bilateralt møde den 17. juni 2013 med Naturstyrelsen

16.30.1. Den modsvarende hørings emne

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag i forhold til natur og miljø.

16.30.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag i forhold til natur og miljø.

16.31. 31. Møde den 21. juni 2013 med LAG-formænd/Koordinationsudvalg for LAG-formænd, arrangeret af MBBL

16.31.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.31.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med LAG-formænd om det kommende program.

16.32. 32. Møde den 24. juni 2013 med Region Syddanmark og regionens LAG-repræsentanter, arrangeret af MBBL

16.32.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.32.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog om det kommende program.

16.33. 33. Møde den 19. august 2013 med Region Midtjylland og regionens LAG-repræsentanter, arrangeret af MBBL

16.33.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.33.2. Resumé af resultaterne

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog om det kommende program.

16.34. 34. Møde den 29. august 2013 med Erhvervs- og Vækstministeriet, MBBL og Fødevareministeriet

16.34.1. Den modsvarende hørings emne

Samspil mellem LAG og vækstfora.

16.34.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af samspil mellem LAG og vækstfora, erfaringer fra denne programperiode og muligheder i den kommende periode.

16.35. 35. Møde den 11. september 2013 i den tværministerielle følgegruppe

16.35.1. Den modsvarende hørings emne

Møde i den tværministerielle følgegruppe for partnerskabsaftalen og de operationelle programmer med orientering om status for udarbejdelse af landdistriktsprogram og tidsplan for det videre arbejde.

16.35.2. Resumé af resultaterne

Orientering om status og tidsplan for programarbejdet.

16.36. 36. Møde den 23. september 2013 med MBBL

16.36.1. Den modsvarende hørings emne

Det kommende landdistriktsprogram.

16.36.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af det kommende landdistriktsprogram.

16.37. 37. Møde den 4. oktober 2013 med MBBL

16.37.1. Den modsvarende hørings emne

Status for programskrivning.

16.37.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af status for skrivning af landdistriktsprogrammet.

16.38. 38. Møde den 11. oktober 2013 med Økologisk Landsforening

16.38.1. Den modsvarende hørings emne

Det kommende landdistriktsprogram.

16.38.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af Økologisk Landsforenings ønsker til det kommende landdistriktsprogram.

16.39. 39. Natura 2000 netværksmøde den 19. november 2013 i Nordjylland.

16.39.1. Den modsvarende hørings emne

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.39.2. Resumé af resultaterne

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.40. 40. Temadag for landbruget den 26. november 2013.

16.40.1. Den modsvarende hørings emne

Temadag for landbruget om naturpleje.

16.40.2. Resumé af resultaterne

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.41. 41. Workshop den 2. december 2013 for partnerskabet for de fire danske programmer og partnerskabsaftalen.

16.41.1. Den modsvarende hørings emne

Præsentation og drøftelse af udkast til partnerskabsaftale og sammenhæng til de danske programmer, bl.a. landdistriktsprogrammet.

16.41.2. Resumé af resultaterne

Program:

1. Præsentation af udkast til partnerskabsaftale og sammenhæng til programmer.
2. Drøftelse af partnerskabsaftalen
3. Afrunding.

16.42. 42. Møde den 10. december 2013 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land – Landdistriktsudvalget.

16.42.1. Den modsvarende hørings emne

Overvågningsudvalgsmøde.

16.42.2. Resumé af resultaterne

Orientering om arbejdet med det kommende landdistriktsprogram.

16.43. 43. KL netværksmøde i Middelfart den 10. december 2013.

16.43.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering om nuværende og kommende tilskud til naturpleje.

16.43.2. Resumé af resultaterne

Orientering om nuværende og kommende tilskud til naturpleje.

16.44. 44. Plantekongres i Herning den 15. januar 2014.

16.44.1. Den modsvarende hørings emne

Præsentation af nyt HNV-kort samt hvordan det skal bruges i tilskudsadministrationen.

16.44.2. Resumé af resultaterne

Præsentation af nyt HNV-kort samt hvordan det skal bruges i tilskudsadministrationen.

16.45. 45. Møde den 22. januar 2014 med Landbrug & Fødevarer.

16.45.1. Den modsvarende hørings emne

Det kommende landdistriktsprogram.

16.45.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af bl.a.:

- Politisk aftale om landdistriktsprogrammet for 2014-2015.
- Proces for landdistriktsprogrammet 2016-2020.

16.46. 46. Møde den 23. januar 2014 med MBBL.

16.46.1. Den modsvarende hørings emne

Det kommende landdistriktsprogram.

16.46.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af processen for det danske landdistriktsprogram

16.47. 47. Landbrugsseminarer den 28. – 30. januar 2014.

16.47.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering om tilskud til pleje af græs- og naturarealer.

16.47.2. Resumé af resultaterne

Landbrugsseminarer afholdt rundt i landet med deltagelse af i alt ca. 750 landmænd og konsulenter.

16.48. 48. Møde den 31. januar 2014 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget

16.48.1. Den modsvarende hørings emne

Orientering og drøftelse af udkastet til program i høring.

16.48.2. Resumé af resultaterne

Orientering og drøftelse af udkastet til program i høring.

16.49. 49. Offentlig høring fra 23. december 2013 til 14. februar 2014 af udkast til landdistriktsprogram og miljøvurdering

16.49.1. Den modsvarende hørings emne

NaturErhvervstyrelsen har sendt udkast til landdistriktsprogram i offentlig høring sammen med en strategisk miljøvurdering af udkastet i december 2013 efter lov om miljøvurdering. Miljøvurderingen indgår i bilag 6 til landdistriktsprogrammet. Høringslisten omfattede medlemmerne af partnerskabet og en række yderligere interesseorganisationer, offentlige myndigheder, kommuner, regioner og private. Høringen blev annonceret på internettet på hoeringsportal.dk, og høringssvarene blev efterfølgende lagt på portalen. Offentlig høring af udkast til landdistriktsprogram og miljøvurdering.

16.49.2. Resumé af resultaterne

NaturErhvervstyrelsen har modtaget 62 høringsvar. Høringsvarene præsenterer en række forskellige forslag til, hvordan landdistriktsstøtten kan anvendes bedre fremadrettet. En række interessenter ønsker, at programmet skal kunne indfri en række behov bedre med nye eller udvidede ordninger, og at en række ordninger fra det forrige landdistriktsprogram 2007-13 genindføres. Der indgår blandt andet forslag til supplerende indsatser for styrkelse af landbrugets og skovbrugets konkurrenceevne og for fremme af omstilling af landbrugserhvervet til mere ressourceeffektiv produktion, nye produkter, produktionsmetoder og vækstmuligheder. Det nævnes, at der er behov for flere samarbejds- og udviklingsprojekter for innovation i jordbrugserhvervene. En række bemærkninger vedrører den decentrale indsats for udvikling af vækst, beskæftigelse og bosættelse i landdistrikterne (LEADER). Flere interessenter giver udtryk for et ønske om mindre bureaukrati og kortere sagsbehandlingstider. Flere høringsvar nævner problemer med de administrative byrder forbundet med ansøgning om tilskud, og problemer med projektejerens likviditet i perioden mellem ansøgning og udbetaling af tilskud. Endelig var der mange forslag til, hvorledes man bedre kan understøtte natur-, miljø- og klimatiltag på landbrugsbedrifterne og omlægning til økologisk landbrug, herunder og i forhold til de internationale natur- og miljødirektiver og strategier.

De modtagne bemærkninger gav anledning til en række justeringer ved udarbejdelsen af endeligt forslag til program, især hvad angår de mere konkrete støttebetingelser. De to Folketingsudvalg for Fødevarer og Landdistrikter modtog et orienterende notat om høringsvarene og konsekvenserne af høringen. Svarene vil endvidere give anledning til overvejelser ved udfærdigelsen af de nationale bekendtgørelser og vejledninger for støtteordningerne. Den endelige udformning af bekendtgørelserne vil blive fastlagt efter yderligere offentlig høring af udkast til bekendtgørelserne.

16.50. 50. Naturnetværk på Fyn den 3. marts 2014.

16.50.1. Den modsvarende hørings emne

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

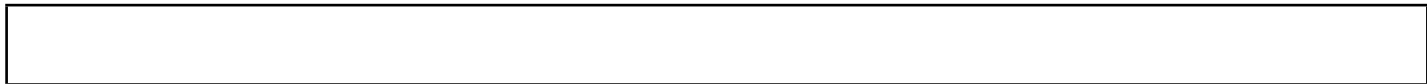
16.50.2. Resumé af resultaterne

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.51. 51. Møde med Landbrug & Fødevarer den 17. marts 2014.

16.51.1. Den modsvarende hørings emne

Møde med Landbrug & Fødevarer om plejegræsordningen.

16.51.2. Resumé af resultaterne

Drøftelse af plejegræsordningen.

16.52. (Frivilligt) forklaringer eller yderligere oplysninger til at komplementere listen over aktioner

Workshops

Udarbejdelsen af partnerskabsaftalen blev formelt skudt i gang med en workshop den 27. september 2012, hvor de forordningsmæssige rammer og indledende overvejelser om den danske indsats under ESI fondene - Landdistriktsfonden, Hav- og Fiskerifonden, Regionalfonden og Socialfonden - i den kommende periode blev præsenteret. Medlemmer af overvågningsudvalgene for de operationelle programmer, relevante organisationer inden for landbrug og fiskeri, relevante ministerier, Kommunernes Landsforening, Danske Regioner, de lokale aktionsgrupper samt øvrige parter bag de regionale vækstfora, herunder arbejdsmarkedets parter og repræsentanter for de regionale videns- og uddannelsesinstitutioner modtog direkte invitation til workshoppen, der desuden blev annonceret offentligt på Erhvervsstyrelsens hjemmeside www.regionalt.dk. Deltagerliste er vedlagt som bilag 5.

Der blev i forlængelse af denne workshop afholdt tre separate workshops om udarbejdelsen af de kommende programmer, hvor der samtidig er informeret om arbejdet med partnerskabsaftalen. Der er afholdt workshop om udarbejdelse af operationelle programmer for strukturfondene den 28. september 2012 i Odense. Der er desuden afholdt workshop om fiskeriudviklingsprogrammet den 2. oktober 2012 i København, og der er afholdt workshop om landdistriktsprogrammet den 11. oktober 2012 i København. De inviterede parter var medlemmer af overvågningsudvalgene for de fire fonde suppleret med yderligere relevante parter. De inviterede til workshoppen om landdistriktsprogrammet fremgår af bilag 5.

Tværgående inddragelse og koordinering

Med henblik på koordinering af forberedelsen af partnerskabsaftalen har der været nedsat en gruppe med deltagelse af Finansministeriet, Udenrigsministeriet, Fødevareministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet (formand). Der er desuden etableret en tværministeriel følgegruppe (på embedsmandsniveau) vedrørende ESI-fondene. Den tværministerielle embedsmandsgruppe har afholdt en række møder med deltagelse fra Finansministeriet, Udenrigsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, Ministeriet for Klima, Energi og Bygninger, Miljøministeriet, Ministeriet for Uddannelse, Forskning og Innovation, Undervisningsministeriet, Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter, Økonomi- og Indenrigsministeriet, Fødevareministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet.

Herudover har den fælles strategi på tværs af fondene været til diskussion i Danmarks Vækstråd den 8. november 2012 på baggrund af præsentationen af Kommissionens positionspapir for Danmark. Kommissionens positionspapir blev præsenteret for partnerskabet ved et arrangement med EU-kommissær Johannes Hahn den 3. december 2012 i København. Der var inviteret repræsentanter for ministerier, regioner, relevante organisationer og foreninger, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og rådgivningsfirmaer mv. Deltagerlisten fremgår af bilag 5.

Endvidere har NaturErhvervstyrelsen orienteret om status for arbejdet med det kommende

landdistriktsprogram på møder i Udvalget for et Levende Land – Landdistriktsudvalget den 20. november 2012, den 3. juni 2013, den 10. december 2013 og den 31. januar 2014.

Bilaterale møder mv.

NaturErhvervstyrelsen har afholdt en række bilaterale møder med relevante ministerier (Miljøministeriet, Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter, Klima- og Energiministeriet og Finansministeriet), interessenter og organisationer til brug for udarbejdelsen af landdistriktsprogrammet. NaturErhvervstyrelsen har desuden modtaget en række skriftlige bidrag og forslag fra disse parter i forhold til det kommende program.

Ex ante evaluator af landdistriktsprogrammet 2014-2020, har afholdt møder med en række ministerier, organisationer og foreninger for at høre deres ønsker og behov til det kommende program til brug for ex ante evalueringen, bl.a. Miljøministeriet, Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter Klima- og Energiministeriet, Landbrug & Fødevarer, Økologisk Landsforening og Danmarks Naturfredningsforening. Ved disse konsultationer fremførtes følgende generelle synspunkter baseret på erfaringerne fra programmet for 2007-2013:

- Behov for færre ordninger og større målretning
- Natur- og Miljøprojektordningen har været en succes, men der er behov for at kunne dokumentere ordningens virkning gennem nogle gode indikatorer
- Miljøteknologi skal løbende tilpasses, så der er sikkerhed for at man støtter nyeste og bedste teknologi
- Det er vigtigt med en skarp prioritering. Det er ikke realistisk at ”gøre alle tilfredse”, og midlerne skal anvendes så de gør en reel forskel. Støttesatserne er afgørende for om landmændenes adfærd vil blive påvirket tilstrækkeligt.
- Satserne har i visse tilfælde været for lave i programmet for 2007-2013, mens satserne i andre tilfælde har overkompenseret
- Der var ønsker om en kraftig indsats i forhold til natur og miljø gennem arealstøtten og anvendelse af engangserstatninger som et vigtigt element
- Der var interesse for at målrette ordninger mere evt. gennem muligheder til landmanden for at tilvælge elementer
- Det nye system skal helst omfatte hele bedrifter fremfor enkeltmarker, for at sikre mod at landmænd kan få støtte uden at ændre adfærd i mere miljøvenlig retning
- Det bør overvejes at gå i retning af mere differentieret arealstøtte kombineret med plejeplaner, så det sikres at landmanden kompenseres for de faktiske ekstra udgifter og reducerede indtægter, og det er mere præcist defineret, hvad der skal gøres for at være opnå støtten
- Det er vanskeligt for landmændene at overskue samspillet til enkeltbetalingen og der er usikkerhed f.eks. om definitionen af græsarealer, hvilket skaber stor usikkerhed. Desuden var der et ønske om at dyrevelfærd blev stærkere placeret i det kommende program, og dette blev koblet sammen med ønsket om at fremme afgræsning af arealer

- Det vurderes, at naturplejeordningerne ikke har tilstrækkeligt afløb, blandt andet som følge af at støttesatserne generelt er for lave. Der er ofte tale om små arealer, som ikke er landmandens højeste prioritet.
- Ønske om at opfatte naturpleje som en egentlig driftsgren for landmanden
- Tendens til, at programmet ses som et sektorprogram for landbrug og fødevarer mere end som et bredere landdistriktsprogram
- I forhold til det kommende program ønskes større vægt på produktudvikling og innovation og rådgivningsindsatser for små virksomheder i forhold til udvikling af produkter og markedsføring
- Programmet 07-13 indeholder en lang række elementer som er positive i forhold til klimaindsatsen, men det er ofte andre natur og miljøeffekter som der styres efter med afledte klimaeffekter
- Generelt blev det fremhævet som et problem, at virkemidlerne ikke sikrede varige effekter, men havde tidsbegrænset karakter (f.eks. 5-årige tilsagn)
- Indsatser i forhold til at begrænse metan-afgivelsen fra stalde (udviklingsprojekter i forhold til nye staldsystemer og investeringsstøtte) og udtagning af lavbundsjord blev fremhævet som vigtige i det kommende program, samt indsatser i forhold til at øge produktion af biomasse i form af restprodukter fra landbruget til energiproduktion
- Der er behov for at øge landmandens kompetencer i forhold til klimaaspekter, idet det blev nævnt at den eksisterende rådgivning af landmænd ikke er af tilstrækkelig kvalitet
- Der skal arbejdes med at udvikle relevante indikatorer for virkemidlerne i forhold til klima

17. NATIONALT LANDDISTRIKTSNETVÆRK

17.1. Proceduren og tidsplanen for oprettelse af det nationale landdistriktsnetværk

Danmark vil videreføre det nationale landdistriktsnetværk, der er oprettet og udbygget gennem programperioden 2007-2013. Netværket omfatter organisationer, foreninger og offentlige forvaltninger, der er involveret i forberedelse og udmøntning af udvikling af landdistrikter i Danmark.

Danmark vil udarbejde en handlingsplan med henblik på udvikling af det nationale landdistriktsnetværk.

Med henblik på at understøtte arbejdet med inddragelse af det nationale landdistriktsnetværk blev der i 2007 oprettet en national netværksenhed, som vil blive videreført og udbygget i overensstemmelse med prioriteterne i det nye landdistriktsprogram for perioden 2014-2022. For at styrke dette arbejde vil den nationale netværksenhed blive delt i to underenheder. Her vil den ene enhed hos Erhvervsstyrelsen fokusere på indsatsen i forhold til udvikling af landdistrikterne (programmets prioritet 6), herunder LAG-ordningen, mens den anden enhed under Landbrugsstyrelsen vil fokusere på de øvrige dele af landdistriktsprogrammet. Landdistriktsnetværket vil bringe folk sammen og fremme samarbejde på tværs af myndigheder, foreninger, organisationer, videns institutioner mv.

Formålet med landdistriktsnetværket er

- At øge interessenternes inddragelse i gennemførelse af udvikling af landdistriktern
- At forbedre kvaliteten af udmøntningen af landdistriktsprogrammet og sikre den bedst mulige udnyttelse af tilskudsmidlerne
- At informere offentligheden og potentielle tilskudsmodtagere om landdistriktspolitikken og finansieringsmulighederne
- At fremme innovation

Der er således behov for fleksible metoder til at understøtte og udvide netværket og for løbende at foretage justering af målsætninger, værktøjer og aktører.

17.2. Netværkets planlagte organisation, navnlig hvordan organisationer og administrationer, der er inddraget i udvikling i landdistrikterne, herunder partnerne, jf. artikel 54, stk. 1, i forordning (EU) nr. 1305/2013, vil blive involveret, og hvordan netværksaktiviteterne vil lettes

Nødvendige strukturer til drift af netværket (national netværksenhed)

Der er oprettet en national netværksenhed i Erhvervsstyrelsen, der har ansvar for oprettelse og understøttelse af LAG-ordningen. Denne enhed fungerer som sekretariat for det nationale landdistriktsnetværk og har ansvaret for at koordinere landdistriktsudviklingsaktiviteter og politikformulering, for så vidt angår LAG-

ordningen.

De opgaver, der vedrører netværk for, information om og tværgående koordinering af den resterende del af landdistriktsprogrammet, dvs. både de arealbaserede tilskudsordninger til landmænd, naturplejere og skovbrugere og de ikke-arealbaserede tilskudsordninger, såsom miljøteknologi og erhvervsudvikling, placeres i en allerede eksisterende enhed i Landbrugsstyrelsen under Miljø- og Fødevarerministeriet.

Der fastsættes nærmere procedurer for koordineringen mellem de to enheder. Enhederne skal have den nødvendige bemanning og menneskelige, intellektuelle og tekniske ressourcer, der er afgørende for et velfungerende og effektivt nationalt landdistriktsnetværk, inklusive

- Informationsteknologier: et godt system til hjemmeside (flersproget) og databaser
- Kontakt med bredere landdistriktsnetværk, forskningsinstitutter, konsulenttjenester, politiske partnere m.fl., således at der kan udvikles en bred fremgangsmåde i forbindelse med det nationale landdistriktsnetværk
- Godt kendskab til europæiske sprog samt europæisk kultur, kontekst og historie
- Teknisk ekspertise der supplerer de interne færdigheder
- Netværksenhedens medarbejdere er tilgængelige og serviceorienterede.

Den specifikke opgavefordeling mellem de to enheder samt processer inden for IT, kontrol, økonomistyring, revision, EU-revision, tilsyn mv. er beskrevet i en samarbejdsaftale, som gælder pr. 1. januar 2015. Det tidligere Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter, nu Erhvervsstyrelsen, Erhvervsministeriet, har pr. 1. januar 2015 hjemtaget administrationen af de lokale aktionsgrupper under Landdistriktsprogrammet, og Landbrugsstyrelsen delegerer sine opgaver som udbetalingsorgan til ministeriet, bortset fra opgaven med at hjemtage ELFUL finansieringen.

Nationalt landdistriktsnetværks målsætninger og forpligtelser

Handlingsplanen kan blandt andet inkludere planlægning af netværksstyringen samt følgende aktiviteter:

- Administration af netværket
- Mulighederne i landdistriktsprogrammet
- Fremme dialog, formidling af viden, resultater og erfaringer og inddragelse af central, regionale og lokale myndigheder og andre landdistriktsaktører i udvikling af landdistrikterne og udmøntning af landdistriktsprogrammet
- Tilrettelæggelse af aktiviteter for kompetenceudvikling i forbindelse med etablering og drift af lokale aktionsgrupper
- Samling af projekteksempler, der viser "best practice" fra de forskellige tilskudsordninger
- Studier og analyser
- Netværksaktiviteter for lokale aktionsgrupper og samarbejde mellem lokale aktionsgrupper
- Netværksaktiviteter for fremme af innovation og samarbejde
- Kommunikationsplan, herunder information af offentligheden om bl.a. Europæisk networking
- Deltagelse i og bidrag til Det Europæiske Netværk for Udvikling af Landdistrikterne (ENRD)
- Formidling af resultater af overvågning og evaluering

Aktører, der er involveret i det nationale landdistriktsnetværk

Netværket vil omfatte de relevante organisationer og forvaltninger, der er involveret i landdistriktsudvikling, herunder

- Ministerier (f.eks.: indenrigs og sundhed, miljø samt økonomi)
- Repræsentanter fra regionerne
- Repræsentanter fra kommunerne
- Lønmodtager- og arbejdsgiverorganisationer
- Natur- og miljøorganisationer
- Organisationer for jordbrugere og skovbrugere
- Organisationer for børn og unge
- Repræsentanter for økologisk landbrugsdrift
- Dyrebeskyttelsesorganisationer
- Forbrugerorganisationer
- Organisationer for natur og vilde dyr og planter
- Landbrugsorganisationer
- Organisationer for landdistriktsudvikling
- Organisationer for småøer
- Ekspertes på landdistriktsområdet

17.3. En sammenfattende beskrivelse af de vigtigste kategorier for aktiviteter, som det nationale landdistriktsnetværk afvikler i overensstemmelse med programmets mål

Aktiviteter, der forventes udført af de nationale netværksenheder i 2014

- Offentlige dialogmøder med som et led i forberedelsen af landdistriktsprogrammet
- Høring af myndighederne, ngo'er og offentligheden vedr. landdistriktsprogrammet, landdistriktsstrategien, love og bekendtgørelser
- Offentligt seminar: Informationer og dialog vedr. mulighederne for støtte i henhold til landdistriktsprogrammet
- Sikring af koordinering og udveksling af erfaringer mellem regionale myndigheder og de nationale netværksenheder
- Tilvejebringelse af grundlæggende informationer og kommunikationsuddannelse.
- Lokale møder vedr. lokale udviklingsstrategier
- Deltagelse i konferencer vedr. landdistriktsudvikling
- Deltagelse i regionale møder: Udveksling af erfaringer blandt aktører, der er involveret i landdistriktsudvikling
- Oprettelse af hjemmesider vedr. landdistriktsprogrammet og landdistriktsudvikling i Erhvervsstyrelsen
- Via hjemmeside og seminarer formidle viden og forskningsresultater af betydning for udviklingen i landdistrikterne
- Formidling af nyheder til offentligheden vedr. landdistriktsprogrammet

- Udarbejdelse af gratis hjemmesider til hver af de lokale aktionsgrupper
- Udgivelse af publikationer som f.eks. håndbog i oprettelse af en lokal aktionsgruppe, folder om LEADER-metoden og landdistriktsprogrammet generelt
- Aktiviteter vedrørende netværk for rådgivere og støttetjenester for innovation
- En telefonisk hotline til teknisk bistand for offentligheden vedr. landdistriktsprogrammet
- Generel netværksstyring

Særligt for enheden i Erhvervsstyrelsen

- Seminar for aktører i lokale aktionsgrupper vedr. bistand til oprettelse af lokale aktionsgrupper
- Lokale informationsmøder: Tilvejebringelse af informationer og bistand vedr. oprettelse af lokale aktionsgrupper
- Lokale generalforsamlinger: Tilvejebringelse af informationer og bistand vedr. oprettelse af lokale aktionsgrupper

Landbrugsstyrelsen vil som programansvarlig myndighed have den programrelaterede kontakt til Europa-Kommissionen.

17.4. Ressourcer til rådighed for oprettelse og drift af det nationale landdistriktsnetværk

For så vidt angår de netværksopgaver, der vedrører udvikling af landdistrikterne via de lokale aktionsgrupper, vil den nationale netværksenhed blive bemandet med fire medarbejdere, som fysisk vil være placeret i Erhvervsstyrelsen. De netværksopgaver, som vedrører den resterende del af landdistriktsprogrammet, vil blive varetaget af medarbejdere i en enhed i Landbrugsstyrelsen under Miljø- og Fødevareministeriet.

Medarbejderne vil have de fornødne faglige kompetencer inden for bl.a. administration, udmønting, netværksopbygning, kompetenceudvikling m.v. og sproglige færdigheder, der gør dem i stand til at kommunikere med netværkskolleger fra de øvrige EU medlemslande.

Værktøjer til drift af det nationale landdistriktsnetværk

Følgende værktøjer anvendes eller vil blive udviklet af de nationale netværksenheder til støtte for og fremme af landdistriktsnetværkernes struktur:

- Hjemmeside på flere sprog: Link mellem de netværk, der er aktive i Danmark, andre involverede aktører, europæiske netværk og i de forskellige medlemsstater
- Projektdatabase
- Publikationer mv.
- Temaaktiviteter/arbejdsgrupper
- Bistand til tværnationalt samarbejde
- Startsat for lokale aktionsgrupper
- Temamøder vedr. samarbejde

- Rådgivning og netværk mellem rådgivere
- Uddannelsesværktøjer til nye lokale aktionsgrupper
- Støtte til lokale aktionsgrupper vedr. evalueringstemaet

Aktiviteten finansieres af programmidler afsat til Teknisk bistand. Der forventes afsat 3-5 mio. DKR pr. år til formålet afhængigt af indsatsniveauet i et givet år.

18. FORHÅNDSVURDERING AF VERIFICERBARHED, KONTROLLERBARHED OG FEJLRISIKO

18.1. Erklæring fra forvaltningsmyndigheden og betalingsorganet om verificerbarheden og kontrollerbarheden af foranstaltningerne støttet under udviklingsplanen for landdistrikterne

Forvaltningsmyndigheden og betalingsorganet for programmet har i fællesskab vurderet verificerbarheden og kontrollerbarheden af de støtteordninger, som er udvalgt til aktivering under programmet, og vil fortsætte med at gøre dette som led i den løbende implementering af programmet. Forvaltningsmyndigheden og betalingsorganet anser, at alle programmets støtteordninger kan verificeres og kontrolleres. I det følgende beskrives kort ordningernes kontrollerbarhed. Beskrivelsen fremgår af figurene.

Verificerbarhed og kontrollerbarhed (afsnit 18.1): Foranstaltninger med projektstøtte

M01a: Art 14 – Erhvervsudvikling (demonstrations- og informationsprojekter) + Økologifremme, herunder omstilling til økologi i offentlige køkkener

Projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne. En udfordring i forbindelse med kontrol af projektet er, at det kan være svært at kontrollere om uddannelse- og netværksaktiviteter er blevet gennemført. Ligeledes er det udfordrende at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler projektet/kompetenceudviklingens reelle pris på markedet.

M04a-b-c: Art 17 – Investeringer til fremme af bioøkonomi + Miljøteknologi + Økologisk investeringsstøtte

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne. Det er dog under afklaring, hvordan kontrol af tilskud baseret på standardomkostninger skal foregå. En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet. Risikoen for overfinansiering er håndteret ved at stille krav om tilbud fra to uafhængige leverandører på den enkelte investering.

M04d: Art 17 – Anlæg af vådområder, lavbundsprojekter og minivådområder + Projekter vedrørende naturlige vandstandsforhold, rydning og forberedelse til afgræsning + Etablering af særlige levesteder for bilag IV-arter

Udgifter til forundersøgelser og anlægsinvesteringerne kan kontrolleres administrativt med en 100 pct. bilagskontrol, mens gennemførelse af anlæg eller investeringer kontrolleres gennem en fysisk besigtigelse på stedet. Derudover kontrolleres det administrativt, om der er tinglyst servitut på arealer med anlæg af vådområder. Det er dog under afklaring, hvordan kontrol af tilskud baseret på standardomkostninger skal foregå.

M04d: Art 17 – Jordfordeling og statsligt opkøb

Jordfordelingshandlerne kan kontrolleres gennem en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene.

M05: Art. 18 - Genoprettende og forebyggende foranstaltninger for at reparere skader i landbruget i forbindelse med naturkatastrofer

NaturErhvervsstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol. Udbetalinger af erstatning fra privat forsikring eller Stormrådet modregnes i LDP-støtten. Afklaring heraf sker automatisk, idet skadelidte skal anmelde skaden til forsikringselskab, som sender sagen videre til NaturErhvervsstyrelsen.

M07: Art 20 – Natura 2000-planlægning + Investeringer i biogasfaciliteter og friluftsfaciliteter

Udgifter for aktiviteter og investeringer kan kontrolleres administrativt med en 100 pct. bilagskontrol, mens gennemførelse af aktiviteter eller investeringer kontrolleres gennem en fysisk besigtigelse på stedet.

M16: Art 35 – Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)

Projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport, så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det kontrolleres, at der er gennemført investeringsprojekt svarende til tilsagnsskrivelse. En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet, eller de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet.

M19: Leader

Projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne. Fremgangsmåden i forbindelse med bilagskontrollen skal beskrives mere detaljeret.

18.1 Figur Verificerbarhed og kontrollerbarhed - projektordninger

Verificerbarhed og kontrollerbarhed (afsnit 18.1): Foranstaltninger med arealbaseret støtte

M08a: Art 22 - Etablering af skov

Betingelsen om ikke at anvende dybdepløjning kan umiddelbart konstateres ved kontrol på stedet - kun snedække - kan forhindre dette. Betingelsen om ikke at anvende pesticider kan konstateres ved kontrol på stedet - kontrollen heraf kan normalt identificere pesticidanvendelse frem til ca. 1. november. Investeringstilskuddet ydes som et flat-rate tilskud, med præcise kvantitative og kvalitative krav. Projektets gennemførelse kan konstateres, både for den fysiske udstrækning og det kvalitative indhold, ved 100 % besigtigelsen. Der ud over gennemføres der tillige 100 % administrative kontroller tidligere i projektets liv.

M08b: Art 24 - Genopretning af skader på private og offentlige skove som følge af stormfald

For det enkelte betydende stormfald bliver der udarbejdet en flat-rate model der er målrettet med henblik på at skabe rammer for en genetablering efter det specifikke stormfald. Investeringstilskuddet ydes som et flat-rate tilskud, med præcise kvantitative og kvalitative krav. Projektets gennemførelse kan konstateres, både for den fysiske udstrækning og det kvalitative indhold, ved 100 % besigtigelsen. Der ud over gennemføres der tillige 100 % administrative kontroller tidligere i projektets liv.

M08c: Art 25 - Støtte til Grønne driftspaner

Tilskuddet ydes som et flat-rate tilskud, med præcise krav om elementer og indhold af driftsplanerne. Investeringens gennemførelse konstateres ved 100 % besigtigelsen. Der ud over gennemføres der tillige 100 % administrative kontroller tidligere i projektets liv.

M08d: Art 25 - Konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter

Investeringstilskuddet ydes som et flat-rate tilskud, med præcise kvantitative og kvalitative krav. Projektets gennemførelse kan konstateres, både for den fysiske udstrækning og det kvalitative indhold, ved 100 % besigtigelsen. Der ud over gennemføres der tillige 100 % administrative kontroller tidligere i projektets liv.

M08f: Art 25 - Rydning af invasive arter og uønsket opvækst mv.

For de 4 operationer: Bekæmpelse af invasive arter, Genskabe naturlig hydrologi, Forberedelse til skovgræsning og Særlig indsats for visse arter gælder, at aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene såvel som en 100 % fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne. Fremgangsmåden i forbindelse med bilagskontrollen skal beskrives mere detaljeret.

For at imødekomme udfordringen med at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler projektets reelle pris på markedet, samles erfaringerne fra projekterne for om muligt at kunne beskrive en "best practise"-norm.

Særskilt for operationen forberedelse til skovgræsning gælder, at investeringsoperationen altid skal være knyttet til arealtilskud til skovgræsning iht. art 34

M10a: Art 28 - Fastholdelse af arealer, der indgår i vådområdeprojekter, projekter med etablering af naturlige vandstandsforhold og lavbundsprojekter

Foranstaltningens støttebetingelser kan kontrolleres ved en fysisk besigtigelse af arealerne. Tinglysning af servitut på arealet kontrolleres ved en administrativ kontrol af tinglysningsdokumenterne.

M10b: Art 28 - Pleje af græs- og naturarealer

Betingelserne om pleje af arealerne kan verificeres, hvis kontrollen gennemføres inden for de angivne perioder, og forudsætter i særlige tilfælde, at der gennemføres efterkontrol. Betingelserne om tæt, lavt plantedække pr. 30. september kontrolleres ved at vurdere plantedækkets højde, mens 1,5 storkreaturer pr. ha i perioden 1. juni til 31. august kontrolleres ved at verificere, at arealet er indhegnet, og at det korrekte antal storkreaturer afgræsser arealet i perioden. Betingelsen om slæt i perioden 20. juni til 31. august kontrolleres ved at vurdere plantedækkets højde og karakter.

Kontrollen af, om der er udbragt gødning på arealet ud over det, der efterlades af de græssende husdyr, består ud over besigtigelsen af en bilagskontrol, hvor det undersøges, om ansøger har planlagt ikke at udbringe gødning på arealerne. Ingen udbringning af gødning kan ikke kontrolleres ved den fysiske besigtigelse på næringsrige jorde. Betingelsen om ingen sprøjtning på arealet kontrolleres ved en fysisk besigtigelse, men det er en udfordring at kontrollere sprøjtning, hvis der er sprøjtet med andre midler end ukrudtsmidler.

Kontrollen af yderligere betingelser forudsætter bl.a., at kontrollen tilrettelægges efter de datoer, hvor perioderne for afgræsning eller slæt skal foregå.

M11: Art 29 - Økologisk arealtilskud

Betingelserne om pleje af arealerne kan bedst kontrolleres, hvis de gennemføres i vækstsæsonen, og forudsætter i særlige tilfælde, at der gennemføres opfølgende kontrol efter en deadline.

Kontrollen af, om der reduceret i den udbragte mængde gødning på arealet, består udover besigtigelse af en bilagskontrol, hvor det undersøges, om ansøger har planlagt at udbringe en reduceret mængde gødning på arealerne. Betingelserne om reduceret udbringning af gødning og ingen sprøjtning kan ikke kontrolleres ved den fysiske besigtigelse.

M13: Art 31 - Ø-støtte

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ og fysisk kontrol. Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen. Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

M15: Art 34 - Tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse

Betingelserne om tilskud efter denne foranstaltning kan alle kvalitativt kontrolleres. Kvantitativt kan det være svært ved kontrol på stedet præcist at gendanne de tidligere opmålte arealer under Natura2000 kortlægningen, dels fordi der er tale om dynamiske tilstande og dels fordi registreringen nødvendigvis har indeholdt et vist skøn. Arealopgørelsen kan derfor ikke forventes at kunne gennemføres uden en accept af en usikkerhed.

For skovgræsning kan der være varierende vilkår for udbindingsperioden der kan kontrolleres, og arealets størrelse vil kunne opgøres præcist ved kontrol. For bevaring af gamle træer vil de enkelte træer være registreret med koordinater og disse kan genfindes ved administrativ kontrol på luftfotos, ligesom de kan konstateres ved fysisk kontrol.

For Indkomstkompensation til arealer med genopretning af naturlig hydrologi skal vejledningen for arealopgørelse ved kontrol udvikles. Betingelserne om tilskud til arealerne kan bedst kontrolleres, hvis de gennemføres i vækstsæsonen.

18.2. Erklæring fra det organ, der funktionsmæssigt er uafhængigt af de myndigheder, der er ansvarlige for programmets gennemførelse, hvorved tilstrækkeligheden og nøjagtigheden af beregningerne af standardomkostninger, yderligere omkostninger og indkomsttab bekræftes

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), Københavns Universitet, har fastlagt de standardomkostninger, som ligger til grund for beregning af arealstøttesatserne i programmet. Københavns Universitet er funktionelt uafhængigt af forvaltningsmyndigheden og besidder den rigtige ekspertise til at foretage beregningerne. Institutet står således inde for, at beregningerne er tilstrækkelige og nøjagtige. Københavns Universitet har tillige gennemført den forudgående analyse for fastsættelse af skovtilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom. Universitetet er uafhængigt af Mijløstyrelsen, der forvalter skovstøtteordningerne. For skovordningerne henvises i øvrigt til afsnit 8.2.5.5. *Metodologi for beregningen af støttebeløbet eller støttesatsen, hvor det er relevant (M08).*

Standardomkostningerne for M04a Miljøteknologi og M04d Ikke-produktive investeringer er verificeret af forsker Michael Friis Petersen og lektor Jesper S. Schou, begge fra Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. Københavns Universitet er funktionelt uafhængigt af forvaltningsmyndigheden.

For M04d vedrørende tilskudsordningerne

- Natura 2000-projekter om rydning og forberedelse til afgræsning
- Etablering af særlige levesteder for Bilag IV-arter

har Ernst & Young P/S (EY) foretaget beregninger og analyser som grundlag for etablering af disse ordningers standardomkostninger. EY besidder den rigtige ekspertise til at foretage beregningerne. EY står således inde for, at beregningerne er tilstrækkelige og nøjagtige. EY er et revisions- og rådgivningsfirma og dermed funktionelt uafhængigt af forvaltningsmyndigheden.

19. OVERGANGSORDNINGER

19.1. Beskrivelse af overgangsbetingelserne pr. foranstaltning

Der vil ved indgangen til programperioden være en gruppe af allerede afgivne tilsagn fra programperioderne 2007-2013 og 2000-2006, hvortil der fortsat skal udbetales støtte i 2014-2020, og dette vil ske med ELFUL finansiering for perioden 2014-2020. Disse betalinger benævnes i det følgende som ”Halen”. Det drejer sig væsentligst om tilsagn afgivet under arealordningerne (de tidligere akse 2-ordninger), der typisk er tilsagn, der skal have 5-årige udbetalinger eller 20-årige udbetalinger, bl.a. MVJ/plejegræs-tilsagn og tilsagn under Skovordningerne. Men der vil også være tilsagn under projektordninger med væsentlige udestående udbetalinger. Der drejer sig bl.a. om projektordningerne for Vådområder, etablering af biogasanlæg og projekter under LAG.

Ovennævnte udbetalinger vil dels være udbetalinger, der skyldes den flerårige karakter af arealtilsagn (5- og 20-årige tilsagn) og dels projekttilsagn, der er givet så relativt sent i 2007-13-programmet, at projekterne ikke har kunnet nå at få udbetaling indenfor 2007-2013 budgetperioden grundet projektlængder på mere end 2 år. Nedenfor er indsat en tabel, der viser ”Halens” størrelse i euro. Beløbene er netto (dvs. kun ELFUL-andelen) og beregnet ud fra de i nærværende program i øvrigt anvendte medfinansieringssatser for den samme ordning (se den anden tabel under kap. 19.2).

Beløbene i tabellen er ikke endelige, idet de afhænger af udbetalingerne i 2014 og 2015 og skæringsdatoen for, hvornår der fremover alene kan opnås udbetaling under det nye programbudget.

Demarkation til artikel 68-programmet

For arealer omfattet af støtte under foranstaltning M10 og 11, der implementeres fra og med den 1. september 2014, kan der opstå et kortvarigt tidsmæssigt overlap mellem tilsagnsperioden for de nye tilsagn og betalinger ydet for kalenderåret 2014 som såkaldt særlig støtte i medfør af artikel 68 i Rådsforordning 73/2009, hvor forpligtelsesperioden udløber den 31. december 2014.

Der tilbydes af hensyn til at sikre kontinuitet i forpligtelserne og de miljømæssige fordele adgang til at der for samme areal i år 2014 kan ansøges om en art.68 betaling og arealstøtte under nærværende program (M10 og M11). Demarkationen mellem tilsagn meddelt under M10 og M11 og de tre arealbaserede artikel 68-ordninger, som er aktive i kalenderåret 2014, fastlægges som følger:

Art. 68. Ekstensivt Landbrug

Kombinationen mellem art. 68-støtte til ekstensivt Landbrug og M11 Økologisk arealtilskud medfører ikke dobbeltkompensation, idet de kompensationsgivende forpligtigelser knyttet til de to ordninger hidrører to forskellige høstår. Udtalelse herom fra Fødevareøkonomisk Institut (IFRO) v. Københavns Universitet er bilagt. Støtte under de to ordninger vil således kunne kombineres i 2014, i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 38 i Kommissionsforordning 1120/2009, og efter de i programmerne anførte støttesatser uden risiko for dobbeltkompensation.

Art. 68 ordningen Ekstensivt landbrug vil ikke kunne kombineres med foranstaltning M10a Fastholdelse til vådområder, naturlig hydrologi, der fastsætter restriktioner i anvendelsen af plantebeskyttelsesmidler.

Art. 68. Pleje af græsarealer

Plejekravene, der udgør kompensationsgrundlaget for art. 68 pleje af græs-støtten, skal som i tidligere år, være opfyldt senest den 31. august, dvs. i 2014, inden ikrafttrædelsen af de arealbaserede tilsagn meddelt under nærværende program, der starter den 1. september 2014, inkl. tilsagn under foranstaltning M10b *Pleje af græs og naturarealer*, hvor der ydes støtte for samme type forpligtigelser. De kompensationsgivende aktiviteter under art. 68 ordningen for pleje af græs vil således være fuldført inden påbegyndelsen af pleje af græs tilsagn meddelt under nærværende program. Der vil således ikke være risiko for dobbeltbetaling i støtte i tilfælde af kombination af art. 68 pleje af græs støtten med M10b eller andre arealbaserede ordninger under nærværende program.

Art. 68. Produktion af flerårige energiafgrøder

Art. 68 støtten ydes til dækning af afholdte ekstra udgifter og indkomsttab forbundet med dyrkningen af energiafgrøder i forhold til afgrødeproduktion. Kompensationselementet indgår ikke i støttegrundlaget for de arealbaserede ordninger, der aktiveres under nærværende program.

Kommentarer vedr. 19.2 Vejledende fremførelstabel

Følgende overgangsudgifter i form af udestående støttebetalinger fra tilsagn afgivet under LDP-programmet 2007-13 indgår i tabellen.

M01 dækker over udbetalinger på tilsagn afgivet under erhvervsfremmeordningen for det primære jordbrug og forarbejdning, samt en større del fra ordningen Økologisk omstilling af køkkener, hvor halen forventes at dække udbetalinger i 4. kvartal af kalenderåret 2015, samt ind i 2016.

M04 dækker over udestående betalinger på tilsagn fra især tidligere foranstaltningsnummer 216; herunder især udbetalinger til anlæg, køb/salg og jordfordeling af vådområdeprojekter. Disse projekter har fået tilsagn i forbindelse med de til programmet modulerede ELFUL Sundhedstjekmidler i år 2010-2013 og projekterne tager alle relativ lang tid om at blive gennemført, hvorfor dele af udbetalingerne strækker sig ind i den nye programperiode.

M07 dækker langt overvejende over udbetalinger fra tilsagn afgivet under Biogasordningen i det forrige program.

M08 dækker langt overvejende over udestående tilsagn fra ordningen Privat skovrejsning (tidligere foranstaltningsnummer 221), hvor dens 20-årige karakter medfører den lange udbetalingshorisont. Derudover er der tilbageværende tilsagn fra ordningerne miljøvenligt skovbrug og ikke-produktiver investeringer, der dog begge har et kort udbetalingsafløb og forventes at have sidste udbetaling i 2017.

M10 dækker over udestående betalinger på ordningerne for plejegræs, frivillig etablering af randzoner og fastholdelse af vådområdeprojekter (tidligere foranstaltningsnummer 214). Idet disse tilsagn er enten 5 eller 20 årige, vil en del af udbetalingerne falde i programperioden 2014-2020.

M11 dækker over udestående betalinger på tilsagn under ordningen Omlægning til økologi. Tilsagn afgivet i perioden 2007-2013 er færdigudbetalt i 2018.

M15 dækker over tilsagn under ordningen Miljøvenligt skovbrug (tidligere foranstaltningsnummer 225).

M16 dækker over resterende udbetalinger under Erhvervsudviklingsordningen, udviklingsprojekter. De

forventes endelig udbetalt i starten af 2016.

M19 dækker over de udestående udbetalinger til LAG-projekter (herunder 280 mio. kr. puljen Nye arbejdspladser, attraktive levevilkår), der forventes gennemført med udgangen af 2015, samt ind i starten af 2016.

Betalinger på tilsagn afgivet under tidligere programmer ydes med samme EU medfinansiering og i medfør af de tilsvarende støttehjæmpler under forordning (EU) 1305/2013 som for betalinger på tilsagn afgivet under nærværende program.

Af nedenstående figur fremgår det forventede tidspunkt for sidste udbetaling, samt ordningens medfinansieringsprocent.

Foranstaltninger	Forventet sidste udbetaling	Medfinansieringsprocent
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	2016	Mix 50/53 pct.
M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	2017	Mix 53/75 pct.
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)	2017	53 pct.
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovenes levedygtighed (artikel 21-26)	2033 (2013+20)	75 pct.
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	2033 (2013+20)	75 pct.
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	2018	75 pct.
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	2017	75 pct.
M16 — Samarbejde (artikel 35)	2016	Mix 50/53 pct.
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	2016	Mix 53/80 pct.

19.1 Forventet tidspunkt for sidste udbetaling

19.2. Vejledende fremførselstabel

Foranstaltninger	Samlet planlagt EU-bidrag 2014-2022 (%)
M01 — Vidensoverførsel og informationsaktioner (artikel 14)	4.908.725,00

M04 — Investeringer i fysiske aktiver (artikel 17)	33.821.879,00
M05 — Genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser og indførelse af passende forebyggende foranstaltninger (artikel 18)	0,00
M07 — Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landområderne (artikel 20)	8.565.369,00
M08 — Investeringer i udvikling af skovarealer og forbedring af skovens levedygtighed (artikel 21-26)	13.849.664,00
M10 — Miljø- og klimavenligt landbrug (artikel 28)	33.222.392,00
M11 — Økologisk landbrug (artikel 29)	1.218.121,00
M12 — Natura 2000 og betalinger i henhold til vandrammedirektivet (artikel 30)	0,00
M13 — Betalinger til områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger (artikel 31)	10.067,00
M15 — Forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)	1.308.725,00
M16 — Samarbejde (artikel 35)	3.557.047,00
M19 — Støtte til lokaludvikling under Leader (lokaludvikling styret af lokalsamfundet) (artikel 35 i forordning (EU) nr. 1303/2013)	15.570.470,00
M20 — Teknisk bistand i medlemsstaterne (artikel 51-54)	0,00
Total	116.032.459,00

20. TEMATISKE DELPROGRAMMER

Navn på tematisk delprogram

Dokumenter

Dokumenttitel	Dokumenttype	Dokumentets dato	Lokalt referencenr.	Kommissionsreference	Kontrolværdi	Filer	Sendt den	Sendt af
----------------------	---------------------	-------------------------	----------------------------	-----------------------------	---------------------	--------------	------------------	-----------------

